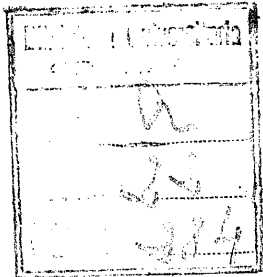
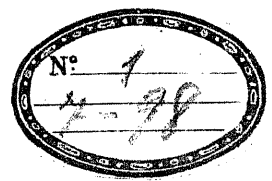

44

Handwritten musical notation on a five-line staff, including a treble clef and several notes.

11829461

Vertical handwritten text on the right page, possibly a name or title.

Handwritten text at the top of the right page, possibly a date or reference number.

80

BAP. FVLGOSIIR. 9519

FACTORVM DICTORVM.

QVE MEMORABILIVM LIBRI IX.

A P. IVSTO GAILLARDO CAMPANO,
in Paris. Senatu aduocato, aucti & restituti.

Præfixa est eiusdem Gaillardii, De utilitate & ordine historiarum præfatio, de præcepta ex suis institutionibus historicis:

Ad virum Clariff. S. F I Z I V M Baroné de Sauue, Regium
Confilariû, & IIII virûm à secretis Franciæ, primum.

Index nominum de quibus in historia agitur.

*Nihil
habet de
nuo ex qua
gandium.
Dapad-
erignum,
Esp anni
1383. Era-
nata die
5 Januarij
anni 1384*

*Moult Allégis
de la Comp. de St
de Grana de*

*Porcomitandelos
In quibus dicitur re-
gi appellato confors
mealex vng. de lano
de 32. en Gra
nda. s. de Mayo de*

PARISIIS

Apud Petrum Cauellar via Iacobarâ, sub in-
ter-signio Floris Liliâ

1584.

1104.9

VITA BAPTISTAE FVL- GOSII GENVENSIS.

AVthoris vitam paucis perstringere opere precium duxi. *Baptista Fulgosius, quem Raphaël Volaterranus Baptistinum Fregosum, alij Campesfulgosum vocant, Perini Genuensis olim ducis filius, Genua dux fuit. Vir imprimis mansuetus, bonus, armis strenuus, manūque promptus. Quem cum Obiectus Fliscus sēpē de magistratu deicere tentasset, tandem à Paulo Fulgoso Cardinali patris suo, cuius opera Cardinalatū acceperat, principatu deiectus & vrbe pulsus fuit, anno restituta salutis 1483. Is ergo ad levandam mitigandamque animi ob exilium agritudinem, totum se literis dedit, imitatusque Valerium Maximum, scripsit vernacula lingua ad Petri filij mores formandos, opus memorabile in LX libros digestum, de factis & dictis memorabilibus Imperatorum, Pontificū, Ducum, Principum, Episcoporum, & priuatorum cuiuscunque status atque conditionis hominum, partim ex omnibus qui ferē usquā extant historiographis decerptum, partim exemplis quæ suo seculo acciderunt illustratum, vt meritò alter VALERIUS MAXIMVS, cum ob eloquentiam vatiuans, tum ob varietatem rerū, quas vbique interserit, dici possit, tantum ex Valerio titulos rerū, que capita mutuas, exempla, resque veriores gestas, quas vel Valerius omisisset, vel quæ post mortem eius accidissent, describens. Quod opus varium sanè iucundum & vtile CAMILLVS GILINVS, vir illustri quidem genere ortus, sed omnigena laudis præconio, ob ingenij acumen, sermonis puritatem, elegantiamque & virtutis magnitudinem, haud indignus latinitate felicissime donauit.*

DE UTILITATE ET

ORDINE HISTORIARVM PRÆFATIO, EXCERPTA EX INSTITVTIONIBUS HISTORICIS P. IUSTI GAILLARDI, IN PARISI. SENATU ADOCATI: AD VIRVM CLARISSIMVM S. FIZIUM, BARONEM DESAUVVE, REGIUM CONSILIARIUM, & IIII VIRVM à SECRETIS FRANCIAE, PRIMUM.

INTER cætera veteris memoriæ præclare dicta, vir ornatissime, quæ in hominum ora permanarunt, his autoribus quos naturæ tantum lumine illustratos, satis patienter hæctenus est existimatum: id mihi præstantissimum semper visum est, quod Chilonis Lacedæmonij nomine prius celebratum, pro sua tandem celebritate ac præstantia, in foribus tēpli delphici non solum aureis literis inscribi, sed & ipsi etiam vt deorū sapientissimo Apollini meruit vendicari. Ac sanè, quamuis illud duabus hisce tantum constet dictionibus, ἡγεῖται σοφῶν, capit tamen summam eorum quæ cuique præstanda sunt: cum in obeundis suis actionibus, tum in rectè ac sapienter instituenda vitæ suæ ratione: ostendens quis sit præcipuus eius finis. In quo inuestigando, tam varia & multiplex Philosophorum olim fuit disceptatio, vt circiter trecentas Varro commemoret eorum discrepantes sententias & opiniones. Quam rem sanè nostrum istud maximè omnium videtur indicare, dum nos nobisipsis cognitos esse iuber: vt vbi nobiscum reputauerimus, quàm parui facienda sit hæc mortalis vita, tot ærumnarum calamitatumque fluctibus obnoxia, discamus tandem fastū omnem exuere, ac tumidos vanæ cuiusdam arrogantia: flatus procul à nobis submouere. Cum

Plat. in
Charm.

Plin. lib. 7. summus ille rerū omnium opifex & moderator DEVS, & secundum Platonem verè à Plinio fuit obseruatam, in immensi huius vniuersi creatione nihil infirmius, nihil abiectius homine videatur procreasse. Quippe qui ceteras animates, iam à primo sui ortu, ad se, corpus vitamque suam tuendam, & à quibuslibet iniuriis vindicandam, firmissimis armis præfidiis: vt volucres plumis, belluas pellibus, ac ipsas etiam arbores libris & corticibus circumueiens, prout cuiusque naturæ commodissimum putauit. Hominem verò, cuius causa fuissent reliqua comparata, nudum finxit ex utero matris procedentem, à lachrymis & eiulatu vitæ primordia ducentem, non nisi post diem quadragesimum modico risu labra diducentem: imbecillum, debilem, ac, si Homero credimus & Euripidi, pecudibus etiam infirmis infirmiozem. Vitam ei quidem concedens, sed tot procellis, tot fluctibus, totque morborum telis obnoxiam & patentem, vt eorum numerus quem Plinius & plerique Arabum medicorum recensere, ad plusquam trecentas surgat species & differentias: sepositis etiam plurimis in dies emergentibus, ac tanta crudelitate grassantibus, vt ne sine horrore quidem summo, possint commemorari. Ille rerum omnium præterquam lachrymarum expertus & nudus, vbitris aliàs docetis opem desiderans, ex se nec loqui nouit nec ambulare: cum recentes ipsi belluarum foetus, vel ad cursum, vel ad volatum à natura facti sint & instituti: vt ea declinent quæ sibi putabunt nocitura, parent & inquirent quæ ad viuendum necessaria sint futura. Quòd si collatis hinc inde rationibus, cuius ad calculos humanam conditionem cum belluina forte liberit vocare, hominem profectò multis partibus à mutis animantibus comperiet superari. Vt pote, quem Aquila vincat videndi acumine, cuius & vultus odorandi sagacitate, ac talpa fecidissimum profus infelicissimumque animal audiendi promptitudine. Vnus voluptatis & vitiorum illecebris mancipatus: vnus gulæ ventrique deditus: vnus cibo, somno, vinoque nimium indulgens: vnus impotens sui, grauèque animi motus perferens: mox ambitione, mox auaritia, mox ira & odio totus æstuans. Vnde domesticæ dissensiones ac subito bella erumpunt, tum externa tum ciuilia, vnà cum

Humana infirmitas.

Nature humane cū belluina comparatio.

importunè famis grauitate, comitem sibi adiungentia finestæ pestis malignitatem. Siquidem DEVS Opt. Max. hosce tres, astipulantibus tot sacrarum literarum testimoniis, iustitiæ suæ vindices habere dicitur & vltiores. Ex eo, plerique olim, in altiozem eius rei cogitationem cum descendissent, communem omnium parentem Naturam, verbis asperioribus accipientes, non matris indulgentissimæ, sed crudelissimæ potius noueræ dignam nomine censuerunt. Alij, in infelicitatis humanæ contemplatione defixi (qualis fuisse memoratur Heraclitus, vnàque cum eo permulti nec ingeniis infirmi, nec nomine obscuri) existimantes hominis vitam nihil amplius esse, quam publicum quoddam proscenium, in quo tabula miseriarum omnium & infortuniorum spectanda palam exhiberetur, quod reliquum ætatis sibi fuit, id totum in luctu lachrymisque transegerunt. Contra verò, nonnulli perspicientes, vt in tantis calamitatibus suis vulgus tamen hominum sibi placeret, sibi assentaretur, se ex infelici foelicem, ex insipiente sapientem reputaret: hanc hominum dementia, perpetuus cachinnis ac risu profusissimo sunt prosequuti. In quibus, qui primas partes Democritus tenuisse memoratur, ò si nunc reuiuiscat in Reipub. Christianæ tanta perturbatione, quantam ridendi: quantam subfannandi, quantam agitandi pulmonis sui ac exhibendæ generis humani dementia haberet occasionem? Sed quid eos hinc commemorem qui adhuc ingenio longè magis alieno sic hominum generi fuerunt infensi, vt ab omni eorum se consortio sepegantes, in solis & præruptis montibus, in abditis & remotioribus Syluis, ferarum amplius consuetudine tenerentur & gauderent? Vulgatio hoc nomine Timon ille Atheniensis, quam qui à me hinc sit nominandus: quem aiunt, ex quo auersari cœpit hominum congressus, neminem ferè hominem sibi vnquam obuium habuisse, præter vnum Alcibiadem adhuc impuberem, huius gratis more per agros spatiantem: cuius subinde sermonibus capiebatur, quòd eum animo præuidebat aliquando pestè perniciemque permultis esse allaturū. Silentio mihi prætereundū ducō barbarū illum Thracum morem, qui liberorum suorum natalè habebat acerbissimam

*2. Reg. 24.
Ezech. 14.*

*Heraclitò
lachrymæ.*

*Democritò
risus.*

*Timonis
μίσανθροπος*

nam : extremum verò ac fatalem vitæ diem , festis dapibus & multa hilaritate celebrabant. Verum, id genus hominum cum sua morositate conditionis nostræ incòmoda rimantiũ, non possum non grauer acculare: quòd vicissim eius præstantiã ac dignitatem, ratione intellectus tanquã ex altera trutinæ lance non expenderint, libratris hinc & inde partis vtriusque ponderibus. Nam si optimo cuique, vti par est, venerit in mentẽ, quemadmodum imensa dei bonitas hominẽ olim creauit bonis omnibus affluentẽ, facile agnoscer, quod nec Stoicis etiã obscurum erat, summũ id huius vniuersitatis opus fuisse: sub cuius imperio & ditione, omnia creata subicerentur: vt in his gloria & honore tam beneficũ afficeret, auctore suũ. Sin autẽ sibi quis eũ subiecerit adhuc fœdissima illa suffusum primi parentis, ad omnẽ posteritatem propagata labe, ignarũ, varium, simulatũ, & peccatis omnibus quib⁹ concepti & nati sumus obnoxiiũ: tum certẽ, non hominẽ sed horrendũ hominis monstrũ, in forme & impurũ merito appellabit. At verò, si à nobis æstimabitur, qualis se habet, cultus, tersus, nitens, ac diuini verbi ope omnino renouatus: eũ non solum pristino splendori restituruũ, sed auctiorẽ, ornatiore ac bonis omnibus cumulatione reperiemus. A deo que, cũ a peccatis obsiderur, vt prope iam victas manus sit daturus, tum maximã presentem gratiẽ diuinæ opem sibi protinus adesse sentit, libertatis suę assertoricẽ: quæ, vt eruditẽ a D. Amb. & August. post. D. Paulũ traditũ fuit, in nouam eũ refingat creaturã. Et ecce quid, inter cætera, significari putem, hoc tam celebri elogio, vt ipsi nobis innotescamus, suadente. Huiusmodi autẽ cognitio ab vna historiarũ cum prophanarũ, tum etiam sacrarũ seu priuatarum seu generalium lectione peti cõmodissimẽ posse videtur. Quarum omnium breuem quãdam contexui epitomen & velut Isagogicon, ex optimis quib⁹que contractum auctoribus Hebræis, Græcis, Latinis & aliis, quasi manu nos deducens per rectam & cõpendiariam historiæ legendæ viam. Cuius peculiarem priusquam aggrediar narrationem, operæ pretium fore putauit, si paucis dignitatem, vtilitatem, oblectationem & facilitatem perstrinxero, temporum indicato ordine & præcipuis etiam eius scriptoribus.

Hominis dignitas et præstantia.

Ad Rom. 5.

Eisdem itaque vestigiis insistentes, quibus nos præuere tot doctissimi viri, ac traditã ab hisce tribus præstantissimis omniũ disciplinarũ præceptoribus Platone, Aristotele, Cicero ne rationẽ sequuti, historiæ definitionem prius proponemus: quæ veluti manibus & oculis subiciat fructus, cõmoda, dignitates, opportunitates inde dimanantes: vt nobis scriptũ reliquit Galenus, de methodorum diuersitate verba faciens. Quã obrem, sciũssimã illã quæ est apud M. Tulliuũ historiæ definitioẽ huc accersamus: quæ TESTIS TEMPORVM, LVX VERITATIS, VITA MEMORIÆ, MAGISTRA VITÆ, ET VETVSTATIS NVNTIA prædicatur. Expendamus quòd pertineat ea pars prima, quæ ipsi arrogat tẽporis testimoniũ. Equidẽ, vt cõposuissimã hãc totius vniuersitatis structurã creauit ille summus opifex, solẽ, lunã, stellas, elementa, plantas, animalia, quæque ad eius constitutionẽ pertinent, vt à nobis considerentur (quæ consideratio & aspectio NATVRA LIS HISTORIA à doctis appellatur) ac in eiusmodi contẽplatione, vestigia perspicimus diuinæ suæ bonitatis & sapientiẽ: nihilo secius, à nobis obseruari vult ordinẽ & continuationẽ tẽporũ; quæque tot edidit præclara, memoranda, & admirabilia suæ potentia, bonitatis, sapientiẽ testimonia, cũ in rebus omnibus, tũ in Ecclesię suæ, iã tũ à mundi primordiis, tuenda securitate. Quibus ignoratis, animus noster antiquitatis cognoscendæ cupidissimus, vbi non haberet in quo acquiesceret, omnino nugis his & deliriis præcipitẽ se ferri rapiue pateretur, quæ Aristotele ac summos illos philosophiæ proceres ita transuersos egere, vt sempiternã crederent, neque vllis seculis desitura rerũ quamuis fluxarum constantiã. Cui nostrę cupiditati consultius omnipotẽs, tãtarũ rerũ memoriã ad posteros trãsmittendã curauit: vt cœli ac cæterorũ, quæ illius cõuexitate claudũtur, creationẽ, hominis formationẽ, lapsũ, restitutionẽ: prima inuentis ecclesię cunabula, in Adamo & Eua: promissã in Christo generis humani instaurationẽ reparationẽue: primã Euangeliij prædicationẽ, in huius promissionis fide, vnã cũ peccatorũ coniunctã remissione: piorum cruces & tormenta, ob sincerũ DE I cultũ, in Caino & Abelo, literarũ & omniũ artium ac disciplinarũ, ab Adamo & Setho in-

2. De Orat.

Historia cur testis tẽporũ.

Memorabilia mundi.

uentione: immiffam ad impiorū poenas aquarū eluione: fancitas leges, acerbiffima morte coërcendorū maleficorū hominū, interpoſita magiſtratus auctoritate: gentiū omnium initia, diſſipatis, in omnes terræ tractus & angulos, N o e liberis mirandā populū Iſraëlitici ex Aegypto educationē: legē larā in monte Sinai, anno mundi 2454. primam inſtitutionē, deinde caſum Reipub. Iudaicę: conuenientes in verbo D e i & Sacramētis Chriſtianorū eccleſias: ſummorū quatuor Imperiorū ſibi mutuō ſuccedētiū viciffitudinē, aliorūque regnorū & maximē regni ſpiritalis (nemihī enim dubiū, ab omni quo duplicē fuiſſe regnorum differentiam, D e i videlicet alterum in Eccleſia ſtabilitum, & alterum mundi quod a potentioribus tenebarur) denique tot magnorum virorum res tam multas tam ſapienter, præclare, feliciter geſtas: ex quibus rectē inſtituēdæ vitę noſtrę ſumenda nobis ſunt exēpla, & alia eiufmodi innumera. Quę omnia, in craſſiſſimā alicuius ignorantię demerſa caligine deliteſcerent: niſi hitoriarū præcipuēq; ſacrarū ope, tantis tenebris in apertā lucē fuiſſent vindicata. Plerique omnes enim prophani ſcriptores, in tantarū rerū ignorantia verſati, eō tantū videntur ſpectaſſe, vt ſcriptis ſuis mandarent primos ortus, incrementa, declinationes, deinde interitus Regnorum & Rerūpub. cocpra, conſilia, magnos auſus, foelices ſucceſſus, fortitudinēq; hominū vel pace, vel bello illuſtris imorū, aut multiplici virtute tū morali, tū politica inſtructorū. At vero, ſacrę hitorię monumenta, præter eiufmodi plurima quę vel inſtituēdę vitę vel adminiſtrādę Reip. nobis ſufficiūt documenta, tū etiā velut inſignibus quibuſdā diſtincta gēmis, magnā vim explorū proferūt, ad cœleſtis illi⁹ regni gloriā facientiū: ſummā ſcilicet in Abrahamo fidē, ſummū in Dauide inuocādi nominis diuini feruorē: ſummū ei⁹ in Diuo Ioh. Bapr. cultū & reuerētiā, ſummā in D. Paulo patientiā, & id gen⁹ infinita, quæ hīc meminiffe ſit ſuperuacaneū. Ac eodē ſilentio inuoluā ppe infinitā magnarū laudū ſeriē, quibus hitoria ſacra prophanis antecedit hitoris: vt cōfirmatā tot miraculis euangelicā doctrinā: erectā ſemper & incōcuſā in interneccione regnorū, mutuis ſe armis collidentiū, eccleſiā: martyrū mirā ac nullis labefactatā ſupplicis conſtantiā. Hoc vnū autem dicam quod ad vtriuſq; laudē, & intelligentiam pertine-

Sacrę & prophane hitorie diſcrimē.

bit: hęc quippe, vt illa multō antiquiorem, ita etiā, quod eſt veriſſimē à Terulliano traditū, longē eſſe certiorē. Atq; his olim rationib. nirebātur aduerſus gētes Iuſtinus Martyr & Clemēs Alex. Nā poſt 541. ſupra 5000. annos, quib⁹ eſſe mūdus primū cœpit, ex certiorib. doctiſſimorū Chronologorū calculis, tria prima millia & eō amplius, ex vnus inſtrūmēti ſacri fide, nobis innotuere. Siquidē Moſes (qui res maximas, & ad veri Dei agnitionē eternāque ſalutē pertinentes docer: & diuine maiſtatis, & eccleſiæ ipſius res geſtas potiſſimū deſcribit: vt huius vniuerſi & generis humani creationē, primam peccati & omnium calamitarū cauſam, & huiuſmodi admirāda ſcriptorib. Ethnicis incognita, quæ priuſ artigimus) perpetuam annorū 2493. ab ipſis mūdi primordiis, ad extremum vſq; ſari ſui diē nobis hitoria contexit. Ex libris Iofue & Iudicū colligūtur anni 317. nēpe ab obitu Moſis & inductione populū Iſraëlitici in Palæſtinam, ad Heli ſacerdotiū, qui ſuit annus ab orbe cōdito 2810. Ex quatuor libris Regū cognoscuntur res geſtæ annorū 545. ad excidiū vrbis Hieroſolymorū & captiuitatē Babyloñicā: quib. ſi accedant iterū anni 70. per quos duriffimū illud Babyloñicæ ſeruitutis iugū Iudæi ptulere (excūſum tadē ope Cyri Perſarū Monarchæ primi) quantūcūq; tēporis huius vniuerſi ſpatiū, ad ſummam 3425. ſurget annorū. Hęc tā longinquę, tamq; profundæ veruſtatis authoritas tāti apud oēs bonos eſſe debet, vt nullus de perſuaſionis aut fidei noſtrę certitudine, quā à Prophetis & Apoſtolis accepimus, dubitationi locus relinquatur: omnē aliā ſubruens & falſitatis euincēs, tanquā recentem & nuper natā religionē. Cæterum, Herodotus Halicarnaſſæus in Ethnicis hitorio-graphis antiquiſſimus (alio enim loco de Beroſo agerur) hitoria tātū ſcripſit añ. 240. à Gyge Lydorū Rege ductā, anno mūdi 3246. quæ ad añ. 3486. pertingit. Scripſit autē (vt paucis, Herodotæ hitorię argumentū perſtringamus) nō ſolū Cyri & Perſarū Monarchiæ res geſtas, vſq; ad Xerxis fugā ex Gręcia: ſed etiā Regni Lydorū, Medorū ac præcipuē Aegypriorū hitoria pleriq; in locis cū ſacra cōueniēte, & veteris gētis Ionice ac vrbis Atticę & Regū Laconicorū & Corinth. hitorias cōcinnauit. Thucydides Atticus Herodoto proximus annorū 30. memoriā cōplexus eſt, à Xerxe in Græcia

Moſes.

*Iofue.
lib. Iud.
Lib. Reg.*

Herodotus.

Thucydides.

profligato, ad belli Peloponnesiaci annū 21. Licet enim sui tēporis bellū inter Atheniēses & Peloponnesios gestū, in quo ipse etiā exercitus ductor fuit, narrandum susceperit: tamen, lib. 1. discedens ab instituto sermone, historiam interferit annorū 50. qui à Xerxis fuga, vbi Herodotus desinit, ad initium belli Peloponnesiaci numeratur. Et vt Herodotus Monarchiarū & Regnorū, ita Thucydides ciuitatum præcipuè res gestas enarravit. Xenophon apud Attica Thucydidi succedens, & vbi ipse deserat historiæ suæ initiū faciens, cōmemorat in lib. ἑλλησποντικῶν, excitata & decertata bella, inter præcipuas Græciæ ciuitates, per annos 44. vsq; ad præliū Lacedæmoniorū & Thebanorū ad Mantinea. Quod si extarent, neq; temporum iniuria intercidissent, qui desiderantur de quadraginta illis Diodori Siculi libris: ab vltima Ægyptiorū memoria ad Cæsaris imperium perueniretur, annū scilicet 3919. At ex illis quos solos habemus superstitēs, liber 16. cū quatuor sequentibus res per annos 64. à Philippo Mæced. Alexandro & successoribus gestas ad annū 3664. persequitur. Et nisi eadē calamitas perennē illam T. Liuij historiam, in decadas 14. aut, si mauis, in 140. libros digestā nobis mutilasset, annorū 746. iā ab vrbe Romæ prima origine, integra cōstaret memoria, seu ab anno mundi 3212. ad 38. Augusti rerū potentis. Idcōque, ex his 35. qui hodie incolumes nostris omniū manibus teruntur, primus habet per annos 244. à regib. septem regnatā vrbe: ac nouem eiusdē decadis reliqui annos 218. cōplectuntur. Decas altera (cū sic laudandi huius auctoris mos inualuit) annorū esset 74. quibus vertentibus, diuturno & ancipiti Marte decertatū est cum Pyrrho Epirotarū Rege, & cum Carthaginensibus primū. Tertia, quæ vna est & intemerrata secundi belli punici narratio, annos cōtinet tantūm 16. Quarta, in Philippo Mæcedo. Rege & Antiocho magno ferè cōsumitur, quibus graues cū populo Romano intercesserūt inimicitia, in annos 24. multis præliis infestæ. Postrema & dimidiata illa quinq; librorū decas deducitur ad annū post vrbe conditam 588. post orbē verò 3800. Quāobrem, decades illæ nouæ quæ cum alia dimidiata perire (quorum vicem quāuis deteriorems nobis præstant Flori Epitomæ) historiā annorū 158. capeant,

Xenophon.

Diodorus.

Tit. Liu.

L. Flor.

ad imperantis Augusti 38. & Orbis conditi 3958. Atque hæc tenus tanquā summo digito, indicati sunt præcipui scriptores vniuersæ historiæ, iam tū post homines natos prorogata, ad eisdem vsque in Christi seruatoris nostri morte restitutos, & ad ea tēpora quæ penes vnū, fixam & quietē imperij Romani ditionem attulere. Quibus si adiunxeris Zonaræ cū tertio tomo alterū, aut I. Naucleri, seu I. Cuspiniani vitas Cæsarū, ex variis descriptas & cōquisitas authorib⁹, qui ex professo id agunt: vt Appianus Alexand. Velleius Paterculius (qui historiæ romanæ Epitomen vsque ad Tiberij Imp. annū 16. deduxit) Cor. Tacitus qui à Tiberio exorsus ad Vespas. initium peruenit, Suetonius 12. primorū Cæs. vitas describens, Dion Cass. qui 25. lib. (tot enim extant ex 80. (Imp. vitas à Cæsare ad Alexandrū descripsit, Eliā. Spartianus, Iul. Capitolinus, Ælius Lāpridius, Volcat. gallicanus, Herodianus, Treb. Pollio, Flauius Vopiscus, Eutropius historiæ Romanæ epitomæ ad Iouiniani Imp. mortem & annū Christi 368. deducēs, Ammianus Marcellinus, Sext. Aurelius victor, Iornandes Gotthus, Procopius, Agathias, Pōp. Læsus. P. Diaconus, Blondus qui continuam rerum seriē post inclinationem imperij Rom. ab anno christi 407. vsque ad 1400. complexus est. Bap. Egnatius qui de Romanis principibus scripsit a cæs. ad Carol. 5. Imperat. & id genus alij: si inquam hi omnes cum cæteris superius citatis coitionem faciant, perpetuū & cohærentem contextum totius historiæ lectionis sumus habituri. At verò, cui curæ fuerit summarū scire Monarchiarū primos ortus, adulescentiam, statum ac postremò casum, discat ex Beroso, Marethone & Metasthene quicquid ad primā pertinebit, & quandiu penes Assyrios illa steterit. De secūda, quæ ab Assyriis migravit ad Persas, cognoscat ex Herod. Xenoph. & Diod. De Tertia, quæ Græcorū fuit, Arrianum consulat, Q. Curtiū, Diodorū lib. 17. 18. 19. 20. Polybiū si extaret integer, partim (partē enim sibi vendicant res Romanæ) Plutarchū, Pausaniā, Strabonem, Athenęum, Iustinū, licet hi quinq; postremi nō sint sinceri sed mixti, aut quidā geographi historici vt Plinius, Mela, Volaterranus, Munsterus, Suidas, Ælianus, Gellius, Macrobius, Solinus, Laertius, Leonicus, P. Vergilius, P. Victor, P.

Imperatorū
Historiogra
phi.Singularum
Monarchiarū
scriptores.

P R A E F A T I O.

Messius & alij, Denique, prater eos quorum prius mentionē fecimus in vitis Culpiniani. De quarta certior fiet, lōgius reperita origine, apud Car. Sigoniu, Onuphrium, Sextum Rufum, Dionysium Halicarnassem, Catonem, Fab. Pictorem, Salustium, Cæsarem, quæ sub Romanis fascibus omnium florentissima fuit. Millos hic facio singulorū Regnorum & Rerumpub. scriptores, tum quod de his in tabula nostra ad omnes historias pridē emissā, satis iam actū fuerit: tum quod ea de re infra opportunius diceretur. Quod autem ad ecclesiasticæ spectat rationem, sic se habet. A Prophetis & Apostolis, primum Iosephus, idem cū mundi principio scriptiois suæ principium faciens, continuā seriem rerum Iudæicarū deduxit ad annos 4037. & postremū Hierosolymorū excidiū. Hinc Egesippus, à Machabeis ad annū salutis nostræ 72. Eusebius in Christo passio exortus, in anno desinit 325. Historia Tripartita Socratis, Theodoretī, Sozomeni, incipiens à Constantino Mag. seu à sine Eusebij, producit ad annū 444. Euagrius à 435. in 595. Nicephorus à nostra redemptione, in 625. Zonaras ecclesiæ Cōstantinopolitanæ historiam singulorū Cæsarum vitis intexuit, tomo 2. & 3. ad annum Christi 1120. Platina institutum est in scribenda summorū pontificum vita, ad Sixtum 4. anno 1472. His addi possunt, Philo, Iustinus Martyr, Tertullianus, Irenæus, Clemēs Alex. Arnobius, Lactantius, Epiphanius, I. Gulielmus, Centuriæ hist. Magdeburg. Stat. Ecclesiæ (si quæ pietatē lædunt demas) à Christo ad annum 1560. & alij. Sed est & aliud historicorum genus, quod inter vtrunque ambigit, partim ecclesiasticum, partim prophanum: cuiusmodi sunt P. Orosius, Gregorius Turon. Episcop. libr. 1. Regino, Otho Frisingensis, Abbas Wispergensis, Vincentius, Antoninus, Nauclerus, Phil. Bergonensis, Sabellicus, P. Iouius, Sleidanus, Chronologicon Eusebij, D. Hieronymi, Prosperi, Cassiodori, Hermannī Contracti, Palmerij Flor. Palmerij Pisani, Pauli Const. Phrig. Funccij, Nicephori, Pantaleonis, Genebrardi, Mercatoris, Chronicon Bedæ Angli, Adonis Viennensis, Sigeberti Galli, Achillis, Caronus, Melanth. Peuceri, Chyrci, & aliorum. His, rebus facile intelligit, ac vt ar-

*Historia Ec-
clesiastica au-
thores.*

*Mixti histo-
rii.
p. Ceterisq; istis
trunt sunt dā-
nabile memoria*

P R A E F A T I O.

bitror agnoscer, qui excutiendis istis authoribus diligentem operam adhibuerit, non temerē historiam, elogio tam præclaro, quod T E S T I S sit T E M P O R V M, à Marc. Tullio commendari. Quorum perennis & continuus tenor non minus immensam Dei Sapientiam, potentiam & iustitiam clamat, testatur, prædicat, quā perpetua illa semper vna, & eadem semper, cœlorum vertigo illustrem eius enarrat gloriam. Sed & quanti semper eius cognitio apud omnem antiquitatem fuerit, locupletissimè ostendet celebre illud conuictum, quo barbarus quidā Ægyptius Soloni Græciæ totius sapientissi. rerum historicarum ignorationem, contumeliosis hisce verbis exprobrauit: *Ὁ Σόλων Σόλων, ἔφη, ἄλλῃνες ἄει παῖδες ἐσθε. γερῶν δ' ἑλλήνων ἐν ἔσιν: νῆοι ἐσθ' εἰπὼν τὰς φυχὰς πάντες, οὐδ' ὀμίαν γὰρ ἐν ἀνθρώποις ἔχετε δι' ἀρχαῖαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν, ἐσθ' ἐμῶν μαθήματα χροῖα πολλῶν ἐσθ' ἐν.* O Solon Solon, inquit, è paruulis nunquam excessistis, nec Græcorū quisquam ad senectutis peruenit maturitatem: infætes semper animos gestatis: nullam vetustam rationem, nullam tempore canescentem tenentes rerum cognitionem. Quāto autem vel ad magnarum rerum administrationem vsui sit & ornamento, facile istud euicerit, quod plerique olim Philosophi, licet pluribus aliis disciplinis instructissimi, tamen quod ista tanquā prudētiæ omnis parente ac nutrice destituti essent, traditū Reipublicę gubernaculis exclusi fuerunt. Quid enim præclarus, quid illustrius, quid admirabilis, quid hominum lectione, & obseruatione dignius, quā in tanta fuga vitæ, non dico vnius seculi vel regionis sed omnium seculorum, Prouinciarum & gentium mores, prælia, victorias seu qualuis rerum vicissitudines cognoscere, & memoria completi? Neque isto firmius vllum existit immortalitatis nostræ testimonium: atque ita quidem, vt si quæ adsunt alia huius rei prope immunerabilia, repente facto quodam nos deficerent, id vnum instar omnium fidem facere posse videatur certissimam. Quæ enim in re, quæso, aut longius à multis animantibus absumus, quæ in re propius ad omnisciam illam diuinitatem

Plat. in Timæo.

*Firmissimū
de animi imm-
mortalitate
testimonium.*

accedimus, quàm quòd ex rerum præteritarum cum præsentibus collatione, dum singulariù causas causis, occasiones occasionibus, & successus successibus suis opponimus proinde quadam sagacitate futuros etiam euentus præsentimus? Nónne illud in multis singulare Dei beneficium reputandum est? Omnibus ignoti essent maiores sui, nemo nosset, aut quã ipse regionem incolit, aut qua ratione in eam commigratum fuit, ab his qui eum præcessere: summa cuique sui iuris suarúmque possessioni esset ignoratio, sublata vetustatis cognitione: à qua promanat tam necessaria, tamq; utilis horiù omnium oportunitas. Hoc vno nomine Lucullus apud magni illum Mithridatem Regem tantã reliquit virtutis suæ opinionem, quantã se nunquam aut vidisse aut auduisse Rex ipse palam dicitaret. Zenobia non minori quondam audacia quàm castitate Regina res magnas audacter susceptas, pari prudentia quam ex historica sibi cõpararat lectione, cõfecit. Sed, vt his omissis, ad reliquas definitionis nostræ tam illustres partes gradũ faciamus, quibus **L V X V E R I T A T I S**, **M E M O R I A V I T Æ** & **N V N T I A V E T V S T A T I S** prædicatur, ea omnia, eodem referri mihi videntur, vt in his diuinitis immorari nihil opus esse putem. In quo verò, **N V N T I A A N T I Q V I T A T I S** audit, etsi neminem arbitror esse tam obrusæ mentis, tamque nullo iudicio qui id audeat inficiari: si tamen eiusmodi quis vsipiam sit, amittet, credo, hanc opinionem secum reputans, ei acceptam ferri oportere tantam insignium exemplorum segetem, quæ nobis ad virtutem capessendam calcar addunt vehementissimum, & vitiosis nostris cupiditatibus frænum iniiciunt firmissimum. Ecquid enim, in illo totius ferè orbis Imperatore Alexandro, tantum vincendi studium excitauit, quàm Homericò carmine celebris illa Achillis fortissimi virtus, virtutis imperatoris luculentissimum exemplar: in quo effingendo, omni ope contendebat, & præmanibus, immò in ipsi oculis semper id habebat? Ecquid Iulio Cæsari tantos animos ac tanti nominis a posteritatem obtinendi desiderium conciliauit, præter vnus Alexandri exemplum: cuius cum victorias animo magis quàm oculis aliquando perlegeret, in pro-

Achillis Alexander annulus, Alexandri Cæsaris, Cyri Scipio, & Miltiadis Themistocles.

fusissimas lachrymas fertur erupisse: quia ea ipse ætate nihil præclarum & memorabile edidisset, qua ille alter totum penè terrarum orbem vincendo peragrarat? Quid Scipionem illum Affricanum ad tam illustre euexit virtutis gloriam, qua omnibus bonis tantè fuit admirationi, Piratis & prædonibus tanto timori, nisi clarissimi Xenophontis libri quos confluxit de Cyri magni institutione? Quid Themistocli tantas curas faciebat, vt noctu in publico ambulans, seruum capere se non posse diceret, præter amplissima Miltiadis trophæa, quæ retulit ex illa nobili ad Marathonem victoria? Ac ne longius perere videamur, quæ nobis præsto sunt & ad manũ, ne remotiora illa vetusta mirari & propiora hæc nostratia putemur contemnere: nullis aliis rebus accensam fuisse tot inuictissimorũ nostra nuper patrumque nostrorum memoria, Ducum, Principum, Regum, Imperatorũ virtutem vnus Franciscus I. Rex gallorum, vnus Carolus 5. Imp. vt credamus facile efficient. Nec omitendum reces admodũ & illustre eius rei exemplum, de Selimo Turcarum principe: cuius maiores cũ ab historia velut à fabulis semper abhorruisset, primus ipse gesta Cæsaris in linguam vernaculam transferri curauit, ac eius imitatione, breui magnam Asia minoris & Africæ partem cum maiorum imperio confluxit: At elogiũ illud quo **M A G I S T R A V I T Æ** insignitur, clarius est & illustrius, quã vt verbis explicari queat: quod tamen ad vnum Omnipotentem **D E V M**, aut saltem ad voluntatis eius interpretem **L E G E M** pertineat. Æterna enim sapientia & regula iustitiæ in Deo, ad quem consilia nostra & actiones nostras debemus conformare, in Decalogo expressa est. Cuius singula præcepta singulæ sunt sententiæ, singuli radij sapientiæ diuinæ virtutem a vitio secerentis: transfusi in mentes hominũ & ipsius **D E I** voce, in mõte Sinai illustrati, vt **D E V M** authorẽ nobis monstrant: & qualis sit Deus, & quib. officiis à nobis coli velit, ostendant: & hominũ vitam gubernent & regant. Neq; enim humani est ingenij sibi fingere cultum diuinũ, & quod rectũ sibi videtur: Sed quod præcipit **D E V S** faciendum: vt clarè Prophetæ & apostoli docuerunt. Sunt autem historia, magna ex parte, nihil aliud quàm huius sapientiæ diui-

Historia cur Magistra vite.

Lex diuina vite Magistra. Deut. 12.

næ seu legis DE gubernatricis vitæ tum publicæ, tum priuatæ exempla illustria, in DE ipsius & summorum Regum & Ciuitarum & magnorum virorum rebus gestis expressa. Quæ, cum tanquam in speculo nobis representent, quam boni suæ bonitatis, quam improbi suæ improbitatis, hi pœnam, illi mercedem tulerunt: tum sanè rude vulgus & imperitum, ad virtutem amplectendam libentius incitatur, atque etiam à vitio culpæque deterretur, quam nudis & solitariis aut legibus, aut Philosophorum documentis. Vnde manifestò constabit, quanti omnium inter sit, tot actionum humanarum exempla, legibus diuinis accommodari. Quarum ea familiam ducit, vt credamus vnum esse DE VM, se coli, se obseruari iubentem, de summo cœlo vitas hominum intuentem, bene merenti, bene facientem, male merenti paria reponentem. Quod ipse Herodotus, etsi veræ religionis expertus, locupletissimè tamen testatur: multarum rerum bene secusve succederentium causas, aut seruatis legibus aut iisdem violatis imputans: ac in eo sermone quem de Troiano bello habet, nunquam satis laudandam celebrem hanc sententiam laudans, ὅτι τῶν μεγάλων ἐδίκημένων, μεγάλαί ἐστὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶ θεῶ, Hoc est, nefariam & impuram hominum vitam, grauibz semper DE VPENIS vindicari. An est vsq̄ iam homo tam durus & tam ferreus, cuius animus ad pietatem & religionem non inflammetur: vbi acceperit Magnum illum Alexandrū Asiæ magna parte bellis fulminata, cum propius Hierosolymorū urbem castra mouisset, eius expugnandæ causâ: supremo tamē p̄difici ornatu pontificio, vnâ cū senioribus populi obuiam procedenti, reuerenter assurrexisse: ex equo in genua procubuisse, & qualem petebant pacis conditionē cum eis pepigisse? Quis non Pompeium illum magnū miretur, eisdem consimili modo se summisisse? Contra verò, quis non auerfabitur omnem impietatem, audiens à Cambyse Persarum rege Cyri patris optimi filio nequissimo, quinquaginta hominum milia, ad direptionē & incendium templi Iouis Ammonii comparata & missa: priusquam ad locum veniretur, coorta vi ventorum libicis arenis obruta interiisse? rium quidem fuisse pio principi templum dæmonum arte constructum diripere:

Lib. 2.

Alexandri pietas.

Cambyses impietas.

sed

sed summa in Cambyse fuit impietas, qui id religionis contemptu faciebat. Quis non in inuocando & celebrando nomine diuino ardentioribus votis studebit, qui rescuerit Carolum illum pietate magis quàm nomine Magnū, & deinde Robertum Regem vtrunque nostrum, in Ecclesiis & Christianorum cœtibz, sanctas lectiones clara voce concinentem, ac istud idem à nobilibz & aulicis suis omnibus fieri iubentem? Quis non iustitiam & æquitatem amplectetur, cui compertum fuerit Antiochum tertium Asiæ Regem edicto cauisse, per omnem ditionem suam: ne quis ipsi dicto audiens esset, si quid cōtra leges imperaret? Sanctissimum profectò verbum, rege sanctissimo dignum. Idem edixere aliquando Agrippa Lacedæmoniorum Rex; Traianus & Anastasius Imp. Quis legum perfractoribus indulgebis, vbi intellexerit T. Manlij Torquati Romani consulis imperio, filium ipsius securi cæsum, quod in disciplinæ militaris contumeliam quid admisisset? Aut quis iniustitiam & ingrati animi labem nō exhibebit, doctus summū illum eloquentiæ græcæ principem Demosthencin Atheniensis sua Republica tandem pulsū, etsi innumeris beneficiis de ipsa bene meritum? Quis Socratem, quis Solonem, quis Trasibulum ingratae magis quam cauta & prudentis huius Reipublicæ acerbitate tulisse non acerbè ferat? Quis Hannibalem, quis Camillum præstantissimū vtrunque Ducem, hunc Roma, illum Carthagine, libens audiat exulantem? Missos hîc faciam innumeros eiusmodi præmiis remuneratos, vt Metellum, Seruiliū Halam, Scipionem Nasicam, Ciceronem, Lentulum, & id genus reliquos: quod translatitium istud sit, & satis vulgare. Verum quid ego dicam de hisce nostris virginei pudoris accipitribz, miluis, immo piratis & prædonibus, quos hæc ætas flagitiorum omnium fecundissima habet quamplurimos? Ac eos præcipuè, qui impuissimis sceleribus nobilitati, meritò sanè nobilitatis militisque titulos sibi sumunt & arrogant? Quid inquam, quis eos diis omnibz nō prosequatur, legens continētissimū Scipionē, quū per vim in nouā Carthaginē irrupisset: oblatā sibi puellam captiuā forma præter cæteras liberali, recuisse: omnē primæ iuuentutis suæ quæ tam ætatis fuit,

Diuini cultus studium in Carolo Magno & Roberto.

Antiochi, Agrippæ, Traiani, Anast. Et Torquati iustitia.

Atheniensium, Carthaginiensium, & Romanorum, ingratitudo.

6

feruorē cōpescuisse: virginē ab se integrā matri remisisse: ac paternae redemptionis pecuniam, quam debebat maximam, in dotem ei condonasse? Quis eos ipsos, inquā, non exeretur, ubi audierit Alexandrum Magnum (vt nihil populare, nihil non illustre hīc à nobis proferatur) pari continentia vsum erga elegantissimam & omnium ætatis suæ formosissimam vxorem Darij Persarū Regis tunc rēpotis victi, profligati & fugati? Quis tam vecors & meticulosus, qui non præsentem induat animi audaciā, ad cuius aures percrebuerit memorabile illud & fortissimum Mutij Scæuolæ facinus: qui in durissima vrbis Romæ obsidione, ad hostium castra se conferre non dubitauit, vno tantum consilio interficiendi Porſennæ Regis, à quo tanta clades Romanis allata fuerat? Atque id effectum daturus, Scribam à Regis latere stantem, pro rege percussit: deinde captus & erroris sui admonitus, manum imprudentem flammis iniiciens vltus est ipse sese: qua tam constanti fiducia Regem ita perterruit, vt è vestigio vrbem obsidione liberaret? Sed in immensū voluminis pōdus surgeret hæc oratio nostra, si singula vellemus consēctari, quæ nobis abundē suppeditant virtutum & victorum exempla. Quòd vtinam ea ipsa quæ hoc loco pauca congesimus, hominum mentibus firmissimè adhærescerent. Quamuis autē historiarū cognitio omni hominum generi æquē sit ex vſu: Regibus tamen, Principibus, publicarum rerum rectoribus, & id genus hominibus, qui tractandis Regnorum habenis, aut obeundis muneribus quibusdam publicis adhibentur, maximè est necessaria. Vt pote quos oporteat salutaria bonorum sequi consilia, & præstantium in Repub. gubernanda virorum, Principum, Magistratum virtutē imitari. Omnem quippe belli causam præcidere: suborientem statim comprimere: accensam omni ope, studio, diligentia subito extinguere: rerū conuersiones, & ex ista cōuersione promanantes vrbium, immò Regnorum casus & exitia auertere. Certò istud habendū est, potētissimos & sapientissimos olim Reges Dauidē, Iosaphat, Ezechiam, Constantinū, Carolum Magnum, Robertum, aliosque id vnū præcipuè in votis habuisse, vt sincerus DEI cultus, vera illius religio, laudabiliū bonarūque literarum studia,

Scæuolæ magnanimitas.

Historia maximis viris maxime necessaria.

In piorum Principum exemplis quid obseruandū.

honestæ disciplinæ & pacis publicæ tranquillitas, suum splendorem, suam integritatem vsque sacram reſtam retinerent: quorum vestigiis probos principes omnes par est insistere. Cyrus, Deiocles, Darius, Themistocles, Paulanias, Scipio, Augustus, iustitia, probitate, clementia, virtute, fortitudine in bellis necessariis, patientia & animi moderatione in tolerandis collegarum & vulgi minimis erratis, sibi magna imperia comparauerunt & summa cum laude gubernarunt: ex hac vulgari & trita sententia: SCEPTRVM IVSTITIA FIRMA RI. Contrā verò, Regna potentissima, florentissima Respub. tyrannide, luxuria, inuidia, ambitione, fœderum fiducia, intestinis odiis & disſidiis, nimia arrogantia & huiusmodi sceleribus conciderunt: Iuxta diuinum hoc oraculum: Propter iniustitiā transfert DEVS regnāde gente in gentem: & illud: DEVS superbis resistit, humilibus dat gratiam. Vagæ libidines seu raptus Io, Europa, Medea, cruentissima illa bella excitarunt, quæ inter Græcos & Barbaros intercessere. Raptus Helena à Paride, excindendæ vrbis Troianæ causam præbuit. Vis allata castitati nobilis scēminæ Lucretiæ, Reges vrbe Roma exclusit. Immanis crudelitas Aſtyagis, Medorum latè patens imperium pessum dedit. Cræſi superbia & ambitio Lydorum Regnum euertit. Xerxes, audacia & vindictæ cupiditate incitatus, adeò infœlix bellum in Græcia gessit, vt in eo ferè decies centena millia Persarum amiserit. Marij, Pompeij, & Antonij inuidia, hominibus potissimū Romanis incommoda maxima conciliauit: quæ omnia ab his qui publicis muneribus præſunt, diligenter sunt animaduertenda. Iam verò qui priuatam vitam & tranquillam agunt, immunem à negotiis publicis, historiam etiam optimo iure MAGISTRAM VITÆ dici comperient, cum maximam rerum & exemplorum vim, quæ ad ipsos pertineat, in ea legenda offendent. Vt si scire velint, quanti sit magistratibus parere, statim succurret Abſalonem, Brutum, Cassium, Catilinam & reliquos id genus sceleratos homines, in magistratus & patriam arma mouentes, istam suam improbitatem impuè non tulisse. Si adulteris & aliis facinorosis irrogatas poenas cogno-

Proverb. 16. & 25.

Daniel. 2. Iacob. 4. In malorum Principum exemplis quid spectandum.

Historia priuatis hominibus vtilis.

scere desiderant, in Dauide, Paride, Iohanne 12. Ludouico Gonzaga & similibus, intelligent huius flagitij importunitatem DEO esse odiosissimam. Si amicitiarum fidelitatem, & paria quadam amicorum arctissima admirari capiunt, Ionathã Dauidi Regi vitam seruantẽ, Damonem in capitis crimine, pro Pythia fideiubentẽ, Orestem & Pyladem hunc pro illo morti sese offerentem, & alia nonnulla reperient. Quid plura? Quemadmodũ in mechanicis artibus, solent artifices rudibus adhuc & tyronibus archetypum quendam obiiicere, vt habeant quod sequantur: Sic in historiis depictæ sunt nobis & expressæ, virtutum omnium species: vt ad eas, omnem vitã nostram sicut faciem ad speculum, cõponamus. Adeoque, ex historicis nõnulli hoc vnum spectantes (vt Valerius Max. Sabellicus, exempl. lib. Fulgosius, Ælianus, Guido in exemp. lib. Marullus) non perpetuam rerum gestarum narrationem contexere, sed insignium exemplorum cõgeriem struere voluerunt: quod in eis clariùs perspicitur virtutũ præstantia, & vitiorum deformitas, quàm in mutis & nudis philosophorũ præceptis. In quo lanè (vt intelligatur ex eius collatione, quantũ opis & adiuuenti cæteris afferat disciplinis) manifestò liquet, quãtò philosophia morali sit superior. Quis enim ad seruandam fidem suam intemeratam vehementiùs non inflamabitur, qui viderit M. Attilium nullis minis, nullo vitæ periculo; ac ne acerbissimis quidem suppliciis, vt eam frangeret adduci vnquam potuisse, quàm si quacunque à Philosophis de eo tradita sunt legat? Nonne potius ab omni vitiorum fœditate abstinemus, intelligentes vitiosorum hominum calamitosos & tristes semper exitus extriisse, quã cum inuidiosam & detestabilem veteribus fuisse audiemus? Nonne terri alicuius peccati turpitudinem potius fugiemus, ne nominis nostri memoria infamis ad posteritatem tradatur, quàm cum, vt id fugianus, crebris admonitionibus obtundimur? Nec immeritò metum istum Tacitus in præcipuis numerat vtilitatibus, quæ beneficio historiarum nobis obueniunt: & eius causa Casarem Tiberium efferatas crudelitates & libidines suas coercuisse: multoque sceleratiorem futurum nisi famæ curam habuisset. Ac si qui sunt tam nul-

Historia & Philosophorum collatio.

M. Attilij fides.

lius, vel (vt verius loquar) tam sceleratæ mentis, qui animos hominũ cum corporibus suis extingui, nullãque nostri reliquias post vltimum fati diem, aut sapere, aut sentire arbitrentur: dum viuunt tamen, posteritatis odium & inuidiam videntur reformidare: optantes se mortuis, rerum humanarum interuentionem euenire: quam Nero etiam se viuo concupiebat. Parum enim credibile est quod apud Trog. Pomp. de Herostrato, apud Litiũ de Manlio Capitolino proditum est: vtrũque scilicet potius habuisse, vt malam quàm vt nullam sui nominis memoriam relinqueret. Et profectò hic infamiæ metus tanti est, vt vel hac vna ratione, ad perlegendas historias vnusquisque nostrum debeat permoueri. Quid memorem tot tamque nobiles, quæ ex historiis elici possunt, sententias, tam illustria apophthegmata, & proverbia, quibus vita institui & mores fingi meliùs possint? An non potius ad subeunda & sustinenda pro Christi nomine sauiissima quæque tormẽta excitabimur, præsentis semper & erecto Martyrum animo, quàm frequentibus Theologorum cohortationibus? De iurisprudencia verò, ea suam historiæ acceptam refert originem, vt abundè & eleganter testantur clarissimi illi Iurisconsulti Caius & Pomponius, in eius origine. Quandoquidem posita est in vetustis legibus, plebiscitis, Senatufconsultis, principum placitis, prætorum magistratũve edictis, & prudentum responsis. Et ea omnia vnde, nisi ex historia? Nihil enim aliud est Ius Romanorum aut aliarum gentium, quàm ea pars historiæ quæ describit rationem commerciorum & contractuum, inter homines tum indigenas tum externos, longo omnium vlu confirmatam. Prodeat Naturalis philosophia & Medicina. Nonne primas sibi vindicat quæ de plantis & animalibus est historia? Quamobrem rectè Plinius, immensum illud opus suum NATVRALIS HISTORIÆ titulo inscribi voluit: quod in eo rerum omnium naturas complecteretur. Quibus, & quam multis in locis, Hippocratem ipsum cũ Galeno & aliis Medicis historiographos agere videmus: dum vires plerunque latentes remedium & medicamentorũ edisserunt? Prisca patrum

Historia & Iurisprudencia collatio.

Physica & Medicinæ cũ historia comparatio.

memoria varias & multiplices obseruauit morborū differentias, quomodo quibusque locis primum cœperunt, quatenus processerunt, vbi conqueuerunt: quæ res vt summa est huius artis perfectio, sic etiam ex multis experientiis & obseruationibus fuit concinnata: quemadmodum ex Varrone Plinius ductam ab historiis medicinam prodidit. *Quid Theologia?* Nonne tora in Mosis, Prophetarum, Christi, Apostolorum, Martyrū, & totius ecclesiæ scripris, dictis, factis fusè continetur? Artes differendi & dicendi prudens hic omitto, ac reliquas id genus summis illis de quibus dixi, disciplinis ancillantes: quæ non aliunde commodius, quàm ex historia videntur posse proficisci. Siquidem, cum duæ sint summa & præcipuæ hominis dotes, studiorumque omnium fines præcipui, *συνεσις καὶ σύνεσις ἐπιτηδεύσεων*, hoc est prudentia rectè de rebus omnibus iudicandi, & facultas bene dicendi, quis non videt eas virtutes, ab exemplis ex historia desumptis manare, foueri, crescere & illustrari? Aut quid aliud historiarum exempla sunt, quam lumina orationis præcipua, quæ ad docendum, probandum, delectandum, ad copiam & ornatum imprimis valent, & per vniuersum orationis corpus velut stellæ clarissimæ fulgent? In summa omnes artes nō tam ex principiis naturæ insitis, id est notitiis nobiscum nascentibus, quàm ex historia tanquā ex vberissimo quodam fonte promanant & scaturiunt. Absit, vt vnquā aliquo cōtempu grauissimas disciplinas laborare velim: hoc tamen citra eorum iniuriam dici posse puto, eas vni historiæ posthabendas esse: à qua proficiscuntur, surgunt & fouentur, sine vilo præceptorum fastidio, sed cum suauī quadam mentis iucunditate. Siquidem, ex eius lectione non solum fructus vberimos multarum rerum percipimus, sed etiam nobis ipsi maximam accessimus delectationem. *Quid delectabilius, quàm maiorum nostrorum res gestas, tanquam in tabula delineatas intueri? Quid vtilius, quàm mirabilia DEI opera cognoscere, & ex eis ipsi laudem tribuere? Quid suauius, quàm à prima mundi constitutione, seculorum perpetuam seriem percurrere, & in eis res infinitas tum sequendas tum fugiēdas obseruare? Quid, Principum aut Populorum cœtibus assidere?*

*Theologia
tota historia.*

*Duo studiorum omnium
fines prudentia & eloquentia.*

Quid, eorum consilia coram audire? Quid, his conficiēdis bello vel pace citra periculum interesse? In summa, quasi ludendo prudentiā senilem, iuuenilibus adhuc anis, sibi parare, ac prope certos rerum humanarū euentus præiudicare? Ea sanè tanta esse voluptas memoratur, vt plurimos cōtumaces, nullis remediis, nulla medicorum ope superabiles morbos tū corporis tum animi, ipsa sola sustulerit & profligari. Cuius rei testes, è multis, locupletissimi esse queat Reges duo potentissimi Hispaniæ & Siciliæ Alphonfus ac Ferdinandus: quorum vterque graui morbo conflictatus, alter ex T. Liuij, alter ex Qu. Curtij lectione pristinam recepit sanitatem. Nec secus Laurentius ille Medicus, qui ob insignem in literatis homines animi propensionem, parens literarum meruit appellari, valetudini suæ dicitur restitutus, ex auditione historiæ Conradi 3. Imperatoris, quam singulari fide, pietate, & clementia plenam sic refert Naucerus. Guelphum Bauaria Ducem in oppido Vinsperga obsessum, armis & fame deditorem facere cōegit Conradus. Cum autem coniugi Guelphi, & cæteris nobilibus matronis petentibus, concessisset Imp. vt inuiolatæ discederent, cum rebus quas suis humeris gestare possent: Guelphi vxor & cæteræ matronæ nobiles, suos maritos & liberos humeris impositos, & ex sinu pendentes asportabant. Qua pietate & fide coniugum, etsi vafre Imp. concessio eludi videbatur: tamen tantoperè delectatus est Conradus, vt vitam & pœnam Guelpho hosti capto condonarit, & pacem ac amicitiam cum eo fecerit. Hæc Naucerus. Hoc itaque tam singulari exemplo, nemini dubiū esse potest, quanta vis sit historiæ, ad sedandos & emolliendos hominum vel ferocissimorum animos. Summa tamen cautione opus est, vt ne dum voluptatem historiæ tantummodò captamus, eius interea fructum & vtilitatem amittamus: etsi vtraque mutuis vinculis videatur inuicem coherere. Cui quidem rei maximè obnoxij sunt id genus homines, qui in historiarum lectione, vt in lautioribus cōuiuuiis, non quæ solida sunt & salubria, sed cupedias tantū suauitate sua palatum titillantes potissimum confectantur. Cæterum, ne quid omittatur eorum quæ ad historiæ legendæ studium possint nos

De amonitate historia.

Lepidamatonarum historia.

P R A E F A T I O .

De facilitate
historiae.

Exod. 13.

permouere, pauca de illius facilitate huc sunt afferenda: quæ tãta est quãta in cæteris disciplinis vlla sit inueniẽda. Nam ex se, nullo docente, ac nullis etiã aliis suffragãtibz literis percipitur, contra quãm omnes disciplinas communi quodam vinculo copulari, à Platone primum, post à Cicrone scriptum fuit. Quid? quod ipsis literarũ elementis & characteribus facillè caritura videatur? sed sola tantum fama & auditione, ad posteros tanquam per manus tradi possit? Sic enim Moses iam tum præfagens Iudaicæ Reipub. casum & ex eo librorum suorum interuentionem, suis mandarar, vti audita in liberos, & hi item in suos perpetua successione transfunderent: tutissimam ratus hanc conseruandã doctrinã suã rationem. Sed hætenus demonstratum fuit, finem hunc vnum cognoscẽdi sui, à sapientissimo Chilone homini præfinitum esse: atque ex ea cognitione authorem suum gloria & honorificere debere: cuius res tantas tanta virtute gestas, historiarum monumentis habeat consignatas: atque tot illustrium virorum scriptis testatas, exemplisq; confirmatas. In quibus imitandis & effingendis quanta vnicuique seu publicè seu priuatim diligentia sit adhibenda, copiosè quidem satis, sed non ita eleganter, vt rei dignitas postulabat, à nobis tractatum fuit, in singulis Ciceronianæ definitionis partibus. Quo in tractatu, facillè fuit perspicere quã decens, quam vilis, aut, vt verius loquar, quã necessaria, maximeque summis viris sit historicarum rerum notitia: quantam ipsis conciliet voluptatem & oblectationem: quantam præ cæteris ostendet facilitatem, & quã minimo negotio & labore, si quidem is labor dicendus est, addiscatur. Superest autem id vnum, vti clarissime, vt paucis operiam, quid me potissimum impulerit, tibi meas hæc institutiones nuncupare, de perenni temporum serie, ab ipsis mundi primordiis agentes, de ecclesiæ statu, de Regnorum & Rerumpub. primo ortu, incrementis, & tanquam æstuariis vicissitudinibus, deque præclarioribus præstantium virorum rebus gestis. Scias igitur, eius rei nullam aliam rationem extitisse, præter vnã tam celebrem virtutum tuarum laudem, in tam illustri & excelso loco positam: vt quæ summa eius est apud omnes opinio, vel potius admira-

P R A E F A T I O .

rio: mihi quoq; tui colèdi, & omnibus officiorũ meorum generibus obseruandi, summum studium & perpetuam voluntatem excitarit. Tum quòd, pro singulari tua in me animi propensione, tu me tibi tam multis deuinxisti beneficiis: vt si, non dico calamum, sed & vitam quoque nemini non charissimam, pro tua dignitate impendam: vix minimam videar meritorum tuorum partem assequutus. Tandem verò, mecum reputans, quanto apud te sint in pretio studia bonarum literarum, existimaui me tibi nulla re potius, quã aliquo munere literario posse gratificari. Quod & si sit exiguum, nihilominus tibi acceptum fore confido: pro ea qua plurimum polles humanitate, tuorum tibi que deditissimorum vel leues operas, ex sincero animo profectas, boni semper consulente. In quo, præter omnes æquales tuos, hoc est eos qui in luce populi & oculis omnium versantur, ita præstat singularis animi tui moderatio, vt omnem prorsus comprimat inuidiã tui ordinis hominibus maxime infestam, si quando sui immemores (vt multis accidit) nimiam induant arrogantiam. Hoc verè dico, & citra omnem assentationem, à mea quidem certè natura alienissimam: cuius non tam reformido, ne aliqua mihi nota inuratur, quã ne videar de laudibus tuis amplissima prædicatione dignis, parcius dixisse. Sed dum commodior eius rei sese offerat occasio, precibus à Deo Opt. Max. contendam, vt te secundis rebus secundaque valetudine fruente, in multos annos incolumem seruatam velis.

BAPTISTAE FVLGOSII
IN LIBROS FACTORVM
dictorumque memorabilium ad
Petrum filium

P R A E F A T I O.

*L*iterarum studia, non prosperis solum re-
bus ornamento esse, sed aduersis quoque
per fugium prebere, si Dionysij Iunioris
responsum dicentis, Se ex literis patientiã
consecutum ad ferendam amissi regni ca-
lamitatem: si per multorum aliorum, qui
monumentis suis testatum hoc idem reli-
querunt scripta non ostenderent, ego vnus
ita esse, docere mortales experimento meo possem. Cuius sum
enim principatu, meorum scelere deiectus, omnibus ad leuandã
animi egritudinem tentatis nihil quod non modo salutem, sed
ne solamen quidem sponderet, nisi in lectione inueni. Duo enim
potissimum ex ea consecutus sum, vnum quod legendis aliorum
casibus, vnum me non esse perspexi, in quem fortuna seuire vo-
luerit: alterum quod dum legerem, dum aliorum gesta recense-
rem, tanquam e militari via, in secessum diuertenti, aliquan-
tisper malorum obliuio animum subibat. Cum igitur in hunc
literarium ceu portum me recepi, vt per hanc rationem,
adversa tempestatis mala minuerem, is mihi mos semper
fuit, vt ex quotidiana lectione mea, ea annotarem, quibus
vel ad imitandum, vel ad euitandum, in vita fructus spes ali-
qua proponi videretur: quæ cum in vnum contraxissem, additis,
aliorum temporum collectaneis (legendo enim animi gratia
eundem morem seruaeram) & mihi latine scribendi stylus, ac
ratio, aule, & non studiis assuetus deesset, per Raymundum So-
cinatem preceptorem meum, latina facere decreueram. Sed for-

PRÆFATIO.

tum & vis hominem alioquin idoneum, qui fabrilis dolabra excoriatum modo lignum, optimè effigiaret, aliò abstulit, ademitque, quod ad illustrandos in communem, & sum labores meos, magnopere per eum exquirebam. *Hæc* igitur spe deiectus, cum putarem aliquando has annotationes meas, quoquo modo scriptæ essent, & sui tibi esse posse, vulgari stylo, quia alius non suppetebat, in ordinem redegi. In his autem rationem illam secutus sum, ut Valerium Maximum, mihi quo ad rerum titulos capitæque ac numerum librorum proponerem, sed in exemplis rebusque ea tantum sumerem, quæ vel ipsum præterissent, vel post eum gesta, nullo modo in eius noticia esse potuissent. Nam quæ ab eo scripta fuerunt, attingere aut impudentis fuisset, quia ex alieno labore laudè mihi quæ suisse visus est, aut auctis, dum luculentissimo stylo à Valerio notata, ipse vel magis ornate scribere Latine orationis profus exers considerem, vel adempto Valerij nitore, pro prætexta, lutulento sago amicerem. *Hæc* autem, quanquam animi mei gratia, & non ut in lucem prodirent, à me scripta fuerunt, coëgit tamen paterna pietas, ut tibi traderem, fretus quod mihi dum eis operam darem, crepta fortune leuiorem calamitatem fecit, tibi quoque si ea legeris, non fructum modo in eo allatura, quod ad evitanda, quæ obsunt, cautiorem alicuius exemplis, & ad imitanda quæ bona sunt, studiosiorem te reddent, verum etiã, quod cum in eis maioru tuoru præclare res gestas videbis, quæ per multa sunt, acres tibi adigentur aculei, ne ab his, qui ortus tui causam dederunt, qui per virtutè grande sibi nomè in omne ævum pepererunt, degenerasse videri velis. Nam hic paratum invenies fructum, qui ex historia queritur, neque id solum assequere, ut periculis procul, ea intelligas, quæ plerique per orbem errantes magno labore, nec sine discrimine vix obtinuerunt, verum etiam habebis illud, quod recentior historia, quando præsentibus moribus magis cõgruit, tantò etiam facilius legentium animos, tanquam ea quæ perè ipsi aut patres eorum viderint, referri intelligant, subire solet. Ad quod etiam illud accedit, quod cum philoſop. præcepta, ad reformandos in melius hominũ mores tendant, longè magis illud rerum gestarum exempla, quam rationes sola & argumeta efficiunt, mouentque emulationem quandam indecoram, ut emittamur, ne in à quibus orti sumus, virtute inferiores habeamur. Neque enim alia res, magis me eo tempore mouit, cum obſſam Sixti pontificis & Ferd. Aragonij regis auspicio,

PRÆFATIO.

Genuesem arcem parua manu irrupi, quam adire Mediolanensis princeps, ingentibus copiis nequiverat, nisi memoria rerum à parente meo; auo tuo gestarum, cum turpe mihi ducerem, eorumum vivo, cuius virtuti inuitum, nihil fuisset, eam refugere provinciam, quam ille, si optio daretur, avidissimè suscepturus fuisset. Impulere igitur me patris egregia facinora, ad eam rem obeundam, in qua plerique militum meorum, virtuti suæ diffisi, dum morti potius quam prelio se obtici putabant, me ducem suum deseruerunt. Quamobrem Petre, & si malim te armis quam literis ut maiores nostri fecere operam dare, tamen quia semper armis uti non licet, cum vacuus eris, hæc quæ tradimus, legere te velim. quia quod mihi ad discutiendum in periculis terrorem adiumento fuit, tibi quoque ad sequendam virtutem ex maiorum nostrorum recordatione, quæ his continetur scriptis, proveniet, ne aucti nomen quod tibi inditum est, si sine illa virtute, quæ in auo fuit, retuleris, oneri tibi esse videatur: quanquam hæc in re duo tibi non excidere velim: unum ne memoria tenendo, eius te nepotem fuisse, cui rebus agendis, nulli aut saltem per pauci pares fuere, maiora audeas, quæ ferre vires tuæ valeant; sed eius memoriam ob id potissimum serues, ut tanti viri appellatio, ne ad scelus vllum declines, velut repagulum tibi obstet: alterum est, ut quanquam litere, sicuti diximus, prosperas res orient, & ut facilius aduersa perferantur præsent: meminèris tamen maiores nostros, decora sua armis & non literis peperisse, quod ed tendit, ut tu quoque, & si etiã literarum te studiosum esse cupio, tamen in primis, quantum fortuna patietur, militiam atque arma sequaris. Si quidem illud non obscurum est, ubi literæ atque arma disiuncta sunt, tantum militarem virum ab literato differre, quantum olympicis ludis victorem à præcone mortales distare putauerunt. Ceteru quia ingenui animi est fateri per quem didiceris, ne nos arbitris minore quam debeamus studio vsos, ut ne quid quod satis certum non esset, collegerimus, neque ab vllò in hunc librum nisi probatæ fides autore, aliquid conferrenus, auctorum nomina subiicienda duximus: quæ olim in epistola ad Antonietum Camposulgosum equitem insignem & gentilem propinquumque nostrum, posuimus, dum ut librum inspicere posset, magnopere à me flagitaret.

CAMILLVS GILINVS
 LAFREDO CAROLO, REGIO
 præfidi, omnis Iuris, omnium
 bonarum artium peritif-
 simo, salutem.

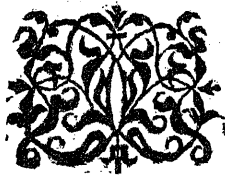

Vo fortasè miraberis, atq; haud scio an non iniuria. Vnum quod nõdum pueritiæ egressus metas, ausus sim graue opus aggredi, vt Latina facerem de factis dictisque memorabilibus Collectanea, quæ vir illustri quidem genere ortus, sed longè maiore propter ingenij atque virtutis magnitudinem laude dignus Baptista Fulgostus, vernacula lingua ad Petri filij formandos mores scripsit. Opus profectò quod non maiorem solù ætatè, quam mea est, sed consummatissimi quoque in literis viri eruditionem requirebat. Alterum quoque qualecunque opus est, quod transferendo vires meæ præstare potuerunt, dicare tibi ausus sum, qui in Mediolanensì ducatu maximi Regis in ea re personâ geris, quæ regèdis populis primaria est, & sine qua frustra tantum armis partum esset Imperium. Ego autè nequaquam negauerim, quod alij de operis translatione iudicare possunt, mihi quoque ipsi visum esse: neq; enim ram excors eram, quin intelligerem maiorum esse virium hoc opus. Nam si continuata vnus gentis historia, mortalium omnium iudicio magni est facienda, quod seruata per ipsam memoria eorum, quæ vel rectè, vel perperam gesta fuerunt, quasi lumen quoddam legentibus proponit, eorum quæ aut vitare homines, aut sequi debeant: proculdubio maius hoc censendum est, in quo ad cuitandi vel sequendi exemplum, ea proponuntur, quæ ab orbe condito vsque in hæc tempora dicta atque facta sunt, illis duntaxat exceptis quæ Valerius Maximus annotauit. Res enim ingens est, & ceu vasti maris instar, in quo non deficere solum pueri vires

possint, sed veteranus quoque in re literaria professor cõtemiscat. Hæc me mouebant, sed impulit parens meus Ioannes Iacobus, vt onus susciperem, qui Baptistam videntem singulari obseruantia profectus est. Oblato vt inspiceret à propinquis eius volumine, cum intellexisset ei magnopere curæ fuisse, vt latinum hoc opus fieret, arbitratus est neque se erga magnum amicam officio satisfacturum, & irrequietos Baptistæ manes futuros, nisi ipse quoquo modo posset, posteaquam melior alius rem non aggrediebatur, vt latinum fieret pro virili sua eniteretur. Coëgit igitur vt inter themata, quæ ad alendam dicendi facultatem pueris proponuntur, ego quotidie huius operis particulam in latinum verterem, in qua re cum mihi illud propositum non esset, vt hac translatione peritorum virosum iudicio satisfacerem, sed vt patris voluntati mos à me gereretur: diffidere videor non deber e, quin officij mei ratio, non solum apud te virum cum alijs virtutibus, tum in primis humanitate insignem, verum etiam apud alios excusata habeatur. Sequitur nunc dicationis audacia, quæ culpa non careret, si sponte mea vt id agerem mihi sumpsissem. Quomodo enim defendi posset, vt quod ego satis peritè fieri à me non posse sciebam, illud ei dicare auderem, quem Rex inter christianos homines potentissimus primarium honorem ad regendû Mediolanensium ducatum propter doctrinam atque sapientiæ magnitudinem gerere voluit? Sed huius quoque rei eadè excusatio est, quæ latinum faciendi opus fuit: Nam cum parens meus alia re non facile suum in te studium atque obseruatiã testari posset, voluit in hoc dicato tibi opere non solum eius in te animus declararetur, verum illud quoque pateret qualis ipse in te est, talem me quoque, qui eius imago sum, & esse nunc & semper fore. Itaque quoniam in vtraque re temeritatis notam à me videor depulisse, superest vt studiorum meorum primitias, quas tibi dicaui, tu profus aspernandas non ducas. Nam quanquam doctrinæ tuæ magnitudo maiora forsitan cupere videatur, tamen haud in parua parte laudis ducendum est, his etiam contentum esse velle, quæ offeruntur, cum dantis fortuna ampliora non ferat. Tu quoque Petre Fulgose, cui Baptista parens, vir inter raros vir-

tute insignes annumerandus, ad minuendos in morum
 tuorum formatione labores, hoc opus edidit, non modo
 non molestè feres, si designati tibi operis dicatio ad re-
 gium præsidem Lafredum Carolum transfertur, sed in
 eo beneficium quoque esse, agnosces. Quis enim non
 videat, non solum hanc rem in te magni esse viri amo-
 rem aucturam: verum inde hoc quoque sequuturum,
 quòd amplissimi viri dignitas & honor efficiet,
 vt patris tui nominis atque virtutis fama,
 patriæ regionis limitibus non
 contenta, ad exteras quoque
 nationes ac gentes
 perferatur?

BAPTISTÆ

BAPTISTÆ
 FVLGOSII DICTORVM
 FACTORVM QVE MEMO-
 RABILIVM. LIB. I.

De cultu religionis.

MAIORES nostri relicta gentilitate Iu-
 daeorumque superstitionibus, veram, id est
 Christianam religionem sequuti, tam sem-
 per eam fecere, quòd diligenter confide-
 ranti, nihil in vita quod quidem momẽ-
 tum habeat, accidere videbitur, cuius pri-
 mordia, aut moribus, aut legibus religio-
 nem præ se non ferant. Orti, sacerdotum manu in sacro fon-
 te, quod Christianæ religionis fundamẽtum est, lustrantur.
 Adultiores ad baptismi confirmationem pontificibus præ-
 sentantur. Matrimonia sine solemnibus sacerdotum precatio-
 ne infaustra putantur. Enixis mulieribus turpẽ est, nouæ so-
 boli operam dare, nisi sacerdotalem ante benedictionẽ ac-
 ceperint. Prima semina multis in locis per sacerdotem lu-
 strantur. Bella quoque gesturi, signis militaribus sacerdo-
 tali precatione bonam fortunam inserere conantur. Quot-
 annis sacerdoti crimina nostra, Christiana confessione de-
 tegimus ac detestamur. Morituri sacro oleo perungimur, &
 qui nuper orti in baptismate templis presentantur, eis mor-
 tui restituimur, vt religio quæ hominis ortum inchoauit,
 finem etiam concludat: huc accedit quòd multi reges im-
 peratoresque, ipsi regno atque imperatorio honore digni
 non creduntur, quos religiosè sacerdotes non vixerint,
 quin posteaquam assumpto diademate in regno, aut impe-
 rio confirmati fuere, si Ecclesiam hæresi aut alio modo læ-

A

ferint, à Pontificibus regnandi imperandique iure priuantur, plurisque apud Christianos populos religio pontificiâque voluntas, quàm arma ipsa atque Regum maiestas habitata est. Quæ res persuadere nobis debet, maiores nostros, vt alia multa, ira hoc quoque magno consilio atque sapientia sanxisse, & propterea religiosè diuinum cultum ab hominibus obseruari debere, siquidem prisci illi Romani, gentiles quoque alij, ac Iudæi, gens cordis duritia atque obstinatione damnata, quanquam à vera via omnes aberrarent, diligenter tamen religionis suæ cultum seruauere.

De Senatu Romano.

Romanus Senatus, adeo semper magni religionem fecit, vt quemadmodum vir doctissimus Varro ad Gn. Pompei scribit, in libro vbi ratio locisque habendi Senatus ostenditur, quotienscunq; senatum magistratus coëgisset, id ipsum, quod primò proponebatur, ad religionem pertineret: nullâque quanquam grauior causa vel quæ celeritatem requireret, hunc morem anteuertebat, vt publicorum consiliorum, quemadmodum etiam aliarum rerum, diuino cultui primæ partes darentur.

De Claudio Nerone Rom. Principe.

Ita verò penes mortales religio & laudem & gratiam meretur, vt omnes qui prudentium nomen obtinuerit, aut religionem coluerint, aut ad conciliandos sibi populos colere se simularint, id in Claudio principe perspectum est. Nam quanquam notis quibusdam, tâto principi indecoris, aspersus esset, tamen vt religionem præ se ferret, Eleusina Ceteris sacra Athenis, in urbem Romam transferre conatus est, & in Sicilia vetusta collapsum Erycinæ Veneris templum, vt instauraretur, operam dedit.

De Vespasiano Romano principe.

Claudius vt dictum est, confici religiosum opus iussit, cæterum Vespasianus manu sua confecit. Ex oriente enim reuersus, cum ciuilibus bellis deformatam Urbem offendisset, à sacris ædificiis Capitolinique ipsius Iouis templo eius instauracionem orsus, ante alios ipse operi se accinxit, sublatis inde collo suo primis ruderibus, iactisque manu sua fundamentis, minimè arbitratus Cæsareæ maiestati se labem illaturum, si operam sacræ rei manu sua nauasset.

De Tito Vespasiano Romano principe.

Haud immeritò religionis cultorem parentem, filius sequetur Titus, qui templorum aliorumque publicorum ædificiorum, quæ incendio & ciuili furore correpta erant, instauracioni villarum suarum ornamenta designauit: atque huic operi ex equestri ordine insignes viros præfecit: idem quoque cum peste ciuitas grauius laboraret, ne minus ciuium salutem, quam vrbis ornatum curare videretur, quanquam nullum humanæ opis remedium prætermisissimè esset, plus in ecclesti numine repositum putans, omnibus Romanis sacris operatus, placare diuinam iram studiosè curauit.

De Aurelio Alexandro Seuero Romano principe.

Silentio prætereundum non est, Alexandri Seueri religiosum verbum, qui quamuis ita religioni addictus non esset, vt superstitione captus videretur, etenim persepe Poëtæ Persij carmen vsurpabat. Dicite pontifices, in templo quid facit aurum. tamè cum eius temporibus Christiana fides iam inualuisset, & Christiani publicum quendam locum randi gratia occupassent, contra autem cauponæ quidam gentiles, ante suum esse contenderent: Alexander, audita controuersia, etsi ipse minimè Christianus erat: respondit.

Quoquo modo esset satius esse in eo loco deum coli, quam cauponas exerceri: verbū certè tanto principe dignū.

De eodem. Apud hunc tanti religionis autoritas ac reuerentia valuit, vt iudicatas à se causas à Pontificibus atque auguribus retractari, atque aliter quam ipse iudicasset terminari pateretur; minime dedecori sibi arbitratus; in iis quæ ad religionem pertinerent, imperatoriam maiestatem, sacerdotum autoritati cedere.

De M. Calio Balbino, & M. Clodio Pupieno Imperatore.

Balbinus Pupienusq; aduersus Maximinorum sauitiam Augustorum nomine à Senatu ornati, præter alia quæ ad suam patriâque defensionem parauerant, cum sine cœlesti numine, quæ de victoria proponebantur, vana putarēt, Hecatomben si victoria potirentur, vouerunt. Id autem sacrum centum aris conficiebatur, centumque in eis insignia animalia, veluti Leones, tauri atque aquilæ sacrificabantur: neque verò audita Maximinorum morte in peragendo sacro minor fuit fides, quam dum victoria expectebatur, ad vovendum promptitudo.

De Aureliano Imperatore.

Ne Aureliano quidem Romano principi egregia militaris virtus aduersus Marcomannos, cum Mediolanum vsque ad Placentiam venissent, sufficere sine cœlesti ope visa est. Quippe is ad Senatum scripsit: Vt inspectis Sibyllinis libris, quæ necessaria essent sacra, ad impetrandam deorum operam conficerent, quæ cum Senatus egisset, ac diuino nutu, magis quam humanis viribus atque cōsiliis, barbari vltra progressi granibus ostentis territi non auderent, Aureliano ad victoriam via patuit. Is autem, ne parum gratè cœlo dimissam agnoscere opem videretur, præter munera huius victoriæ gratia per urbem Romam multis templis data, soli Capitolino Ioui, quindecim milia auripondo, & magnam gemmarum vim pluribus collationibus dedit.

De eodem.

Vt in publica necessitate Aurelianus, ad diuinã implorandam opem minimè segnissimus fuit, ita sacrarum quoque rerum conseruandarum studiosissimus est habitus. Nam quâquam post captam Zenobiam in Europa bello destinaretur, tamen vt in oriente Palmyram locaque alia quæ Zenobiæ parebant rebellasse audiuit, eo cōuersus Palmyram cœpit accolasque occidit, atque vrbe incensa, in qua Solis templum erat apprimè ornatum, religione motus A. Ceionio Basso scripsit, vt nobilissimis marmoribus, illud ornatus quam antea esset reficeret, aurorque & gemmis in hunc vsum assignatis exornaret. Cæterum quoniam satis de Romanis diximus, ad Græcorum ac Barbarorum exempla transibimus.

De Sotero Antiocho Syria rege.

Non tulit solem Aurel. Palmyræ sine templo esse, nec Antiochus quidè Syriae rex Hierosolymarum templum sine sacrificiis, nam cū urbem illam eo tempore obsideret, quo tabernaculorum festa celebrantur, atque à populo Hierosolymitano rogatus esset, septem dierum inducias, ad ea sacra colenda dare, non solum postulata concessit, ac seruauit, verum etiam vt non minus à se quam à Iudæis religionem coli ostenderet, taurum auratis cornibus, ac multa aurea vasa cum thure, ad vrbs portas sacerdotibus ferri iussit, atque eos rogari, vt illa Deo offerent.

De Dauide Rege Iudeorum.

Omittenda minimè videntur egregia Dauid regis religio-

sa facinora, nam cū Arca fœderis Hierosolymam referretur, cum solenni musicorum instrumentorum ac carminum pompa non arbitratus, satis honorè Deo exhibendum esse pedibus ea præcedere, ipse diuina carmina voce ac psalterio modulâs ac vocè musicam corporis quoque gestus accommodauit, nihilque de regia maiestate sibi deperire, si sacerdotum in numerum se cōiecisset, putauit: neque inde se retraxit, quâuis ab vxore Michol, rideri quæ agebat videret. Exeplum profecto inter reges rarissimum, & raro L. Furij Bibaculi Ro. prætoris ac Salij facti præponendum, quâto præore maximus rex maior habetur.

De Iepte Iudice Israël.

Ingens Dauid ardor, dum Deum coleret visus est, ingens quoque Patriarchæ Abraham, qui vnicum filium è cœlo monitus sacrificare voluit, cæterum idem ardor in Iepte tãtò maior fuit, quantò maiora deliberationibus hominum facta censentur: hic cum in Israël iudex esset, nouissetque si victoria aduersus Ammonitas potiretur, quod primum in patriam reuertens obuium habuisset, se sacrificaturum, in filiam quam vnicum habebat primum incidit, lachrymarumque ac mœstitiæ plenus, maiore parum prudentis voti, quâ paternæ pietatis habita ratione, neque illud respiciens, quod parum gratæ Deo eiusmodi victimæ forent, post aliquot dies filiam in Holocaustum obrulit.

De Carthaginensibus.

In In Iepte errore, crudelitate permixta religio fuit, cæterum longè magis Carthaginensium mores damnandi, qui omni victimarum sacrorumque genere, numina sua placare non contenti, longum tempus sorte filios ad sacrificium delegerunt, eorumque morte conciliare sibi Deos quærebant, pro quorum salute vniuersus terrarum orbis aras ac numina votis precibusque fatigare non intermittit.

De regibus Æthiopum.

Magnum est propter religionem liberos interimere, maius vitam periculis offerre, sed omnia vincit sibi ipsi propter religionem mortem consciscere, quemadmodum Æthiopum reges, vsque ad Ptolemæi regis Ægypti tempora consuevere: cum eis à sacerdotibus Iouis qui apud Meroen colitur denunciatum esset, Deo iuuissimè esse eorum vitam, quin inter eos nullus est inuentus, apud quem plurius salus quam religio haberetur, vsque ad Erganen regem, qui ne

De Mafelcero comite Africæ.

Huius fortasse exemplo motus Mafelcerus cum in Africâ traiecit, aduersus fratrem Gildonem, qui ab Honorio Theodosioque iuniore imperatoribus rebellarat, neque enim vltra quinque pugnatorum milia secum habebat, ausus plusquam 80. milia inuadere, eos vicit deleuitque: nam cum ad expectandum exercitum, in Capreis insula in Tusco mari subsedisset, ad prælium se per orationes, antequam armis, inter heremitas ac sacerdotes muniuit.

De Heraclæo Imperatore.

Heraclæus quoque Imperator, graui Cosdroë regis Persarum bello pressus, cum is omnes pacis conditiones aspernaretur, ad diuinam opem confugit, nam cum sæpius solenni more supplicasset, & supplicationibus ieiunia atque orationes addidisset, Constantinopolim ipso paschatis die egressus, manu dextra, sacræ Virginis imaginem, quæ miro modo facta fertur tulit, atque in hunc modum fide spèque armatus, cum immani hoste, duobus præliis confixit, ac semper victoriam reportauit.

De Luithprando Longobardorum rege.

Multam quoque religionem præ se tulit id, quod Luithprandus Longobardorum rex gessit, qui post multa ædificata templa, monasteriaque, & magnis opibus locupletata, cum ex Africâ in Sardiniam accepisset Aurelij Augustini Hipponensis episcopi corpus fuisse translatum Ticinum vbi regia sedes erat, illuc magno studio comportari iussit, atque ipse honoris causa, pedibus à Genua Ticinum vsque profectus, templo monasteriisque cum amplissima dote, sancti doctoris reliquias veneranter excoluit.

De Alarico Gothorum Rege.

Novæ res, in principibus, quorum iam mentio facta est, religionis cultus videri non debet, quod ei per aliquod tempus assueuerant: mirum porius æstimandum est, Alaricum Gothorum regem barbarum, immanemque, inter bella atque cædes, extra omnem humanitatis morem ac cultrum religionis enutritum, natura atque instituto sæuitiæ plenum, quem nunquam aut sparsus hominum sanguis, aut incendia ruinaque ab immanitate deflexerant, in ipso armorum fragore, dum tubæ canerent, & parva iam victoria esset, quæ insolentiores plerunque homines facit, vt piè atque clementer

ageret, in animum induxisset. Nā cum is in Italiam cum ingentibus copiis Honorio imperante venisset, ob Stiliconis perfidiam, conuersus ad urbem Romam, atque eam ingressus priusquam militi vrbis populationem permitteret, canere tubicines atque edicere iussit, eorum corpora bonaque, qui in Apostolorum templa se recepissent salua fore. Ostendit enim ferus ille animus & inuictus, qui rerum dominam urbem Romam superatam populabatur, & qui prædæ gratia nullis se periculis nullis, laboribus subtrahebat, plurtis se, quam alia omnia religionem facere.

De Alarici militibus.

Longè etiam magis mirandum est, Alarici copias indomitam gentem rapacemque ob religionem à prædâ potuisse contineri. Nam cum inter eas adhuc eadem sanguinemque spirantes, aliquot sacræ virgines aurea vasa capitibus intacta ferrent, vt accipere ea Apostolis sacrata esse, ne manum quidem ad ipsa contingenda extenderunt. Miranda profectò vis religionis, eiusmodi auaritiæ atque libidinis irritamenta, inter immanes barbaros, aurum illicitamque venerem sitientes, inuiolata transire. Quantò tunc barbaræ gentis, quæ nihil nisi sanguinem & incendia norat, quam nunc Italorum & aliarum nationum Christianarum conuentiones animi, quippè in media religione positæ, nec sexui vlli, nec sacris, nec profanis opibus parcere, inter virtutis suæ decora numerare solent.

De Desiderio Longobardorum rege.

A Gothorum religiosi facinoribus, iterum ad Longobardos reuertemur: quorum rex Desiderius, cum multas ditioris Romanæ vrbes iam cœpisset, nouissetque ab Adriano primo Romano pontifice ad ferendam opem Carolum Magnum vocari, cupiens astu ante Carolum urbem Romam inire, simulauit voto se ad salutanda principis Apostolorum limina proficisci velle, quod cum prudens Pontifex animaduertisset, referatis prius templi atque vrbs portis, misit qui Desiderio sub anathematis pœna imperarent, ne propius ad urbem accederet. Incredibile forsan videretur, & tamen vero ipso verius est, barbarum regem, superbiæ atque immanitatis plenum, quem arma non mouerant, simplici anathematis denunciatione territum, sententia mutata, retrò exercitum conuertisse.

De M. Iulio Philippo Imperatore.

Magis etiã, se reuereri religionẽ Philippus Imp. Christianorũ eo nomine primus ostendit. Nam ob scelus patratũ in Gordianum proditionis, sacra communione a sabiano Romano Põfice prohibitus, nisi ante in Christiana ecclesia cũ cæteris qui scelerum pœnitentia agebantur, crimen emendasset, humiliter Pontifici paruit, nihil de Imperij maiestate deperire arbitratus vbi religionis habita ratio videretur.

De Theodosio seniore Imperatore.

Quod a Philippo actum nuper diximus in mentem reuocat, in pari facto singularem Theodosij senioris in parendo promptitudinem; qui ab Ambrosio Mediolanensi episcopo publicè prohibitus templo, nisi ante pro innoxio sanguine quem Thessalonica & in Pannonia sparserat Deo palam satisfecisset, eam notam parienter atque humanè tulit; neque ante redire ad templum est ausus, quã iis quã ab Ambrosio ad criminis emendationem iniuncta fuerant peractis: quo tempore Ambrosius templo eum atque diuinis omnibus inhibuit. Hac igitur in re nonne humanam fidem superare videretur, vt Imperator iuuenis victor a sacerdote sene sibi subdito publicè erroris sui impunè argueretur: adeò enim ætate nostra neglectus creuit, vt vix plebeij ordinis vir laturus fuerit, quod orbis terrarum dominus, non solum æquo animo tulit, verum etiam humiliter petita venia obediendo impleuit. Itaque qui armis inter mille discrimina aduersus tyrannos atque Imperatores augustalem maiestatem illæsam seruarat, non modo de consueta animi magnitudine nihil amisit, cum lachrymarum plenus Ambrosij pedibus se prouoluit. Verùm omnium victoriarum suarum quia se ipsum vicit, triumphos superauit. Merito igitur & Ambrosij autoritas Metel. Rom. Põr. & Theodof. Posthumij consulis religioni quos tantopere antiquitas laudauit, præponetur. Siquidem consulem plus Senatus ac populi respectus, vt Pontifici pareret, quam religio videri potest mouisse. At Theodosium qui nihil inter mortales supra se norat, vt Ambrosij episcopi audiens dicto esset, nihil profecto, nisi religionis cultus & Dei reuerentia mouisse dicit debet.

De Edgardo Britannico rege.

In ordine nostro post Theodosium Edgardo Britannicæ rex sequitur, quia etiam in religionẽ colenda ei haud dissi-

milis fuit: nam cum virginem deperiret quam in Vincestrãsi monasterio viderat educari, quã vt virginitatem a regis iniuria tueretur, velo vnus ipsius monasterij monacharum se texerat: neque ob id ab iniuria rex destitisset, profectus ad eum Dunstanus Cantuariensis archiepiscopus, ceu Nathan ad Dauid regem reprehendum, porrigentem in congressũ dextram suam honoris gratia, regem a contra eũ repulit: tanquam propter incestum indignus qui sacerdotem contingeret, videretur. Quam notam non solum patienter Edgardo tulit, verum agnito errore in quẽ nimia libidine victus incidit, ad sancti sacerdotis pedes prostratus lachrymabundusque crimini veniã petiit: & cum pœnã loco ei vt a gestando diademate septẽ annos abstineret, & sacris quoque virginibus monasteriũ conderet, iniunctũ esset, obedienter ea peregit.

De Marcellino Pontifice Romano.

Septem annos regio diademate Edgardo, vt Marcellinus in perpetuum Pontificatu abstinuit, adeò religionis scrupulus eum perculit. Imperante enim Diocletiano qui acerbè Christianum nomen insectabatur, Marcellinus præ nimia mortis formidine compulsus ad idolorum venerationem tria tantũ thuris grana incenderat. Quo factò quanquam eum priuare nullus pontificia dignitate auderet, semetipse criminis sui censor pontificio honore abdicauit, neque multò post vt errorem corrigeret martyrio se obtulit, ac sanguinem suum pro Christi nomine effudit.

De septem ducibus Mongalis Tartaris.

Quæ maior in recentiorum rerum memoria ad religionem pertinens, quàm septem Tartarorum ducum res lecta est? Nam cum in desperationem & extremam sortem perducti quidam Tartarus faber ferrari⁹ pauper Changius nomine dixisset, Visum a se in somnis equitem candore insignem, a quo iussus erat eis nunciare, Velle immortalem deũ vt ipse Tartarorum princeps eligeretur, atque ipsius manu Tartari liberarentur, ceu delirus ab eis irrisus, atque reiectus est, Cum postea idem omnes ipsi duces in somniis viderent, religione percussi statim hominem ipsum delegerunt, & Chã gentili nomine, id est, regem suum appellarunt. Neque vero hoc satis fuit, ab eo iussi duces ipsi magistratũ abdicare, & primogenitos in ipsius conspectu occidere, sine mora paruerunt. Sed ne semel quidem toruẽ eum respex-

re: quanquam ad primos honoris gradus non restitueretur, ipsum ab immortali Deo ad regnum esse vocatum arbitrati.

De Assassinis.

Maiora quoque religionis signa per aliquod tempus in Syria in ea parte quam Persæ tenebant Assâfîni (ita genti nomen erat) ediderunt. Nihil enim Deo gratius esse arbitrati, neque quod promptius cœli possessionem pararet, quam si absolute principibus paruissent, quos gentili nomine Veteres nuncupabant, sæpissimè huius rei manifesta antè signa ediderant, pericula obeuntes vnde regressus nullus parebat. Tamen cum illuc publica fide accepta profectus esset Henricus Campaniæ comes, & ab Antiochia Tyrum versus iter haberet, horum populorum princeps Verus, vt dictum est nomine, vt hunc obediendi morem Henrico præsentè declararet, ostensis in altæ turris summitate aliquot hominibus vnum nominatim euocauit, & is nulla mora facta in ipsorum conspectu à turri se demisit, qui ex casu detritus statim vitam obiuit. Et cum alios etiam vocare vellet Comitibus precibus qui totus admiratione simul, atque horrore obstupuerat, vix retentus fuit: adeo populi illi sola religione moti vitæ suæ prodigi sunt. Nunc ad nostros Christianæ religionis cultores redeamus, non minus in martyrij tormentis, quam in morte audaces promptosque. Sed hoc ratio maior atque modus honestat.

De catholicis Christianis.

Veteres catholicæ fidei sectatores diligentem curam semper adhibuerunt, vt continuis Conciliis ingentique studio à sordibus, religionem tuerentur, seuerè extirpatis à dominica vinea noxiis herbis: nam quanquam Christiano nomine censerentur Basilides, Cerinthus & Montanus, præterea Nouatus, Arrius, Marcio atque Valentinianus compluresque alij, tamè à reliquorum fidelium cõmunionè eos separarunt, arbitrati à catholica fide eorũ dogmata aberrare: itè nepotem Paulum Samosatenum & Apollinarem (et si episcopali dignitate fulgebant) pari modo dånarunt: Imperante quoque Henrico primo, cum propter seditiosos põtifices inter Christianos schisma ortũ esset, Concilij decreto in vrbe roma pontificatus honore priuati fuere Gregorius sextus ac Syluester tertius vnà cũ Benedicto nono. Clemens autè secundus canonicè ad pontificiã dignitatẽ electus. Postremò autè auorum

nostrorum memoria in Constantiensi cõcilio, cui Imperator Sigismundus interfuit, cũ scissa Christi tunica tres pontifices Christianus orbis haberet quoniã parũ Christiani reges vnionem quærebant & propterea scandali materiam præbebant, quod inter eos discerni verum nequiret, pontificio honore aut catholicorũ suasionè impulsit per se discescere, aut contumaciter agentes priuati sunt. Nam cum Gregorius duodecimus vltio pontificatus titulo cessisset: Ioannes vigesimus tertius idem agere coactus fuit. Benedictum autem tertiuodecimum tanquam schismaticum, & in errore pertinacem cõmuni decreto ab eo honore deiectum, extra fidelium gregem esse declarauerunt.

De Gregorio septimo Pontifice.

Pontificibus quos commemorauimus schisma pontificatum ademit. At Hèrico tertio imperiũ eripuit: quod à Gregorio septimo pontifice inter simoniacos iudicatus est: neque augustalis dignitas qua iam fungebatur obstitit, quò minus Germanici principes quib⁹ eligèdi ius erat in imperio, Rodolphũ primũ Saxonix ducem ei subrogarent, & pluris sacras pontificũ iussiones quam dura imperatoris imperia fecere: quorũ iudiciũ maior Christiani gregis pars secuta est.

De Innocentio tertio.

Innocentij quoque tertij decreto, Otho quartus imperio deiectus fuit, quòd catholicæ Ecclesiæ subditos vexabat, atque ei Federicus secundus suffectus est.

De Gregorio nono, & Innocentio quarto pontificibus.

Is quoque Federicus, primũ ab Honorio, mox à Gregorio nono, postremò ab Innocentio quarto põtificibus, cum varia ei crimina obiicerentur, impetij honore deiectus est, quanquã versutus valdè, virium quoque satis haberet, adeo enim religionis existimatio, in subditorũ animis radices iecerat, quæ siue iure siue iniuria obiecta ei crimina fuere, cedere ei necesse fuit, cum maior pontificis voluntatem nutus sequeretur.

Item de catholicis Christianis.

Parem religionis affectũ qui primas in catholica fide partes sustinebant in reliquis rebus ostenderunt, adhibita non pauciore cura circa scripturas, quã Romanus senatus ante fecerat in iis quæ in Numæ regis sepulchro fuerant. Omnibus enim ad fidem pertinentib⁹ scriptis diligenter consideratis, multa Euangelia, quanquã sub nomine Apostolorũ,

Matthiæ, Bartholomæi & Thomæ circumferrentur. Petriq; cum Appione disputationem, item Barnabæ epistolâ. Præterea Apostolorum actus à multis scriptos, cum à catholica fide aberrantes, cõbussent: ab eisq; quorum nomina præ se ferebãt non scripta esse, aut insertis hæreticorum scelere erroribus vitata iudicant. Idem actus fuit in parte librorum Eusebii, Origenis ac Lactantij. Idem ex parte in recognitione Clementis quâquam Põtificis & Apostolorum discipuli, & quod plus est postea etiã martyris, quibus ad doctrinã Christianãque nomen accedebat, quod sacerdotes vitãq; austerã atque honestã insignes erãt. Idem de Hypolitii libris quãq; martyris egerit, iudicantes qd suspecti erãt ipsius nõ esse. Postremò in Vercellensi Synodo, ab Leone nono, Scoti libri de Eucharistia christiana conscripti, & si ipse reprobarus non esset, quod se Pontificis iudicio submisserat, dånati fuerant.

De Alexandro & Gaiõ martyribus.

Martyres Gaius & Alexander, præter superius dictorum exempla, ostendere, quod per ea tempora in rebus ad religionem pertinentibus scrupulosã hominum mentes essent. Nam cum capite damnati ad supplicium una cum Marcionistis quidam Christiani ducerentur, numeris ingentis loco à carnificibus petierunt, vt separatim à Marcionistis occiderentur, ne eorum sanguis cum iis misceretur, qui parum recte de catholica fide putabantur sentire.

De Ludouico Gallorum rege, & aliis principibus.

Nec verò prisci illi Christiani satis duxere moribus legibusq; sincerã tueri religionẽ, arma quoq; interdum adhibuerunt: quemadmodum actum est aduersus Albigeos ac Raymondum Tolosanum comitem, atq; Aragonium regem, qui illius causam fouebat. Nam aduersus eos profectus Eudo Burgundionum dux, cum aliis copulibus Christianis principibus, expugnata vrbe Carcaffona supra sexaginta hæreticorum millia occidit: captãq; ob eandem hæresim Auinionẽ à Ludouico Gallorum rege Philippi deodati filio, euersis prius vrbs muris, recitas domos in ea cõbussit. In Bohemia quoq; Federicus tertius cum multis aliis Germanorum principibus, vt Hústanam hæresim extirparet, nõ minus in hæreticos exempla edidit.

De innocento tertio & Bonifacio octauo Põtificibus et aliis.

His qui verè Christiani atque catholici habebantur, visum fuit è Christiana re esse, nõ modo in viuentes, vt ab errore

religionem vendicarent, sed contra mortuos quoque agere. Hoc Romanus Pontifex Bonifacius octauus ostendit, qui Hermãni Pongilupi heremitæ corpus, Ferrariæ sanctorum honore in sepultura decoratum, post viginti annos erui, cremari, cineresque in profluentem amnem proici iussit: quoniam quibusdam iudiciis post mortem eius detectum fuerat, ipsum in Fratricellorum hæresi fuisse. Põtifex quoque Innocentius tertius, per Parisiensem episcopum egit, vt ex sepulchro erueretur Almanicus Parisiensis doctor & cremaretur, quooiã quanquam eum penituisse visum esset hæresis, qua alias laborarat (hæc autem simplicis Spiritus nomine ab eo appellabatur) hæresis ipsa adhuc repullulare putabatur. Mediolani quoque regnante Mattheo Vicecomite, postremis eius imperij diebus, detecti sunt Andreas Seramita & Gulielma post vndecimum cõcepti sceleris annum principes fuisse, mares ac sceminas, occulto in loco sub Barilori nomine, ad bacchanalem exercendam licentiã congregãtãnam peractis sacris quæ Gulielma in sacerdotali veste obibat, cum ceteri in clericorum habitu ministrarent, extincto lumine promiscuæ libidinis genus omne permittebatur. Itaque Andreas viuens cum aliquot huius sectæ hominibus combustus fuit, additumque Gulielmæ cadaver quæ ante mortua erat, & vsque ad id tempus in Clarzualis monasterio sepulta sanctarum honore colebatur.

De Ferdinando Hispaniarum rege.

Ætate quoque nostra Aragonius Ferdinandus Castulonenis rex, haud dissimilia egit. Detecto enim magno Christianorum numero, qui per eius regna passim sparsi erant, potentia atque opibus insignes, quorum genus ab Hebrais manarat cum palam in Christianam fidem recepti essent, secreto Iudaicam legem ac ritum seruare, nõ solum permultos ex eis cõburi, qui pertinaces in scelere manebant, verum etiã ex sepulchris eorum corpora erui iussit, qui quantum morti essent, in eius sceleris reorum numero nominati fuerant, & si per id tempus in Hispania Iudeorum multitudo ingens, sub publica fide incolumis manebat: quia Iudaicos ritus palam inuiolata Christi religione seruabant.

De Comado Imperatore & Ludouico Sexto

Francorum rege & aliis.

Caij Fabij audax factus ob religionem nõ iniuria laudatur,

qui obfesso à Gallis Capitolio, ne diem sacrificio statam omitteret, inter medios hostes, in Quirinalem clium à Capitolio nullius periculi magnitudine territus, manu sacrâ ferens pertransiuit. Cæterum longè laudabilior Gotofredus Bolionius Lotharingorum dux, & comites habendi, qui inter Christianos præmisso crucis signo, priuata pecunia, triennium integrum in barbara lōginquaque regione, inter mille pericula rerumque omnium egestatem provinciam eius magnitudinis sustinere, quàm Hierosolymam, atque Syria ipsa ex infidelium manu recepta testari potest. Quod ingens facinus meritò præ virtutis magnitudine ac religionis studio lectores admiratione replere debet. Cæterum horum gesta superasse videntur (commodius enim domi manebant & maioribus regnis potiebantur) Conradus Imperator ac Ludouicus Sextus Francorum rex, qui non ut imperia auerēt, sed ut catholicam religionem locis suis, quæ Barbari occupauerant, restituerent: armis sumptis ingenti exercitu minimè veriti sunt, terrestri itinere Damascum vsque penetrare, diūque eam urbem obsidere, quam eis in expeditionis fine non successerit, quod Gotofredus ac comites consequuti sunt.

De Ludouico octauo Gallorum rege.

Par religionis affectus Ludouicum Gallorū regem impulit, ut cum exercitu in Ægyptum traiceret, vbi quamquam captiuus factus, deinde redemptus, præter factā in exercitu impensam muro circumdatis Christianorum aliquot vrbes, precioque recepta captiuorum ingenti multitudine: minimè aut fortunæ aduersæ casibus, aut impensa, aut etiā ipsius vitæ discriminibus territus, denuò in Africā reparatis copiis traiecit, vbi Tunete vrbe obfessa, peste vnā cū filio decessit.

De Federico primo Imperatore, Philippo Gallorum &

Richardo Britannia regibus.

Eadem causâ moti trans mare in Syriâ se contulere Federicus primus Imperator cū ingenti exercitu, qui cum in Armeniam peruenisset illic mortuus est. Similiter Sueuiæ dux Federicus eius filius Antiochiæ, ac post eum Philippus Deodatus Gallorum rex, ut terrâ (quæ quoniâ Christi redemptoris calcata est vestigiis Sancta dicitur) quæ in Infidelium potestatem transierat, ad Christi fidem redigeret. Item Richardus Britannorū rex, qui Acta vrbe, nonnullisque aliis

locis

locis diuino cultui restitutis, in patriam se receperunt.

De Ioanne Constantinopolitano Imperatore, &

Eugenio quarto Pontifice.

Religio quoque Ioannem Constantinopolitanum Imperatorem mouit, ut parui pericula laboreque omnes faceret, dum in Italiam Florentiam vsque se conferret. Illic enim ab Eugenio quarto Max. Pont. & si graui bello premebatur, magno stipendio conductus est, ut vtraque Ecclesia Occidentalis, scilicet, atque Orientalis (nam de Spiritu sancti processione, nonnullisque aliis ad catholicâ fidem pertinentibus discordes erant) reformaretur, tunc Armenij, Ethiopes, Indi, Maronitæ, ac Syriaci cum in eandem catholicam opinionem concordessent, Christi tunica, quæ discissa erat, redintegrata fuit.

De Ludouico septimo Gallorum rege.

Cogit me ut de Ludouico Gallorum rege scribam illo qui Ludouici sexti cognomento Grossi filius fuit, eius parendi Christianæ ecclesiæ studium, ut intelligatur ipsum non armis solum gloriam meritum esse. Nam cum Heleonora ipsius coniunx inuenta esset, arcta cum propinquitate contingere, quamquam secum Guiennæ ducatum, aliarumque regionum hæreditatem traheret, atque ex ea Ludouicus filias duas iam suscepisset, repudium tamen ei misit, ne aduersus catholicæ fidei leges matrimonio vteretur. Itaque eius connubio soluta Heleonora, Henrico tertio nupsit, qui tunc Normandiæ ducatum obtinebat, vnde ad Britannorum regnum conscendit, ipsiusque Heleonoræ gratia Guiennæ ducatu Britannij ponti sunt. At Ludouicus Constantiam Hispaniarum regis filiam vxorem duxit.

Iterum de Philippo Deodato Gallorum rege, qui

cognominatus est Augustus.

Parèdo Romanæ ecclesiæ parem primi (de quo dictū est) se Philippus Deodatus, & cognomento Augustus, ostendit: nam cū Honorij tertij pontificis legati ab eo poscerent, ut Ingebergâ (sive ut alij dicunt) Viceburgen coniugem in cōiugalem thalamū reciperet: quam quia non satis grata erat, ficto propinquitatis gradus, quàm leges Christianæ pateretur nomine, ceu nō iustam vxorē dimiserat, atque in eius locū Mariam Bohemiæ ducis filiâ duxerat, & si ægrè ut id ageret, adducebatur, legatis tamē de Ingeberga reducenda paruit.

De Philippo primo Gallorum rege.

Ludouicus vxorem quam habebat propter religionē dimisit. Philippus autem primus eius nominis rex, ipse religionis gratia, quā dimiserat, recepit. Qui siue veneficio, siue alio malo captus, cū ciecla Bertha coniuge Bertranda, quam deperibat Foleheti aliās Foci Andegauensis comitis coniugem, apud se haberet, nec à vetita consuetudine abduci posset, extra cōmuncem Christi gregem anathemate Vibani secundi Pontif. factus, vt ecclesie restitueretur, cōiugem quā cieccerat resumpsit, vt vbi de religionis cultu agebatur, interdicta: veneri regiaque licentia locus daretur.

De Ramiro rege Aragonie.

Non est ab iis de quibus diximus dispar Ramiri olim monachi factum. Nam cum fratris eius morte Aragonium regnum vacaret, petentibus Aragoniis Pontifex monacho concessit, vt regnū religionē solutus acciperet. Ducta igitur vxore ex qua filiam Vracam suscepit, neque cōiugalis charitas, neque regni cupido, validissima duo in humanis rebus vincula cum retinēre, quō minus ad ecclesiasticā humilitatem, quam in monasterio expertus erat, reuenteretur. Quæ res causa fuit, vt à populis Ramundo Barcinonis comiti nupta puella, duo regna Aragonium Cathellonicūq; simul iungerentur.

De Veremundo primo Hispaniarum rege.

Veremundus primus Hispaniarum rex, præcipuus religionis cultor, posteaquā duos ex vxore filios suscepit: memor quod ante connubium Diaconatus dignitatem accepisset, ne parum diuinas leges obseruasse videretur (adeo penes eum religionis reuerentia valuit) consobrino regno cessit, & monastico ordini se dicauit.

De Balduino primo qui Hierosolymis regnavit.

Religio quoque fuit, quæ Balduinū Hierosolymarum regem Gotofredi fratrem impulit, vt graui morbo pressus, Rogerij Siciliae regis matrem, quam iam tertium annum iustæ vxoris loco habebat, dimitteret, & primā quam habebat genere Græcam, in coniugalem thalamū reduceret. Nam quāquam impudicitia suspectā, postea manifestè meretriciam agere vitam deprehendisset, tamen quia nullo ecclesiastico ante factō iudicio à se deiecerat, maluit grata à se dimissa eā quæ haud iniuria propter impudicitia odio digna erat, con-

nubio suo restitnere, quā parū diuinas leges videri coluisse.

De Alphonso Legionis rege in Hispania.

Non minus religiose se gessit Alphonus Legionis in Hispania rex, cum æquo animo tulit, vt ab ecclesia matrimonium ipsius, primum cum Teresa Portugalenensis regis filia, ac deinde aliud, quod postea cum Berengaria Castulonenensis regis filia contraxerat, dirimeretur, quanquam ex vtraque filios procreasset: quoniam cum vtraque in tertio gradu affinitate coniunctus esse arguebatur.

De Almarico Hierosolymarum rege.

In eodem gradu cū inuentus esset Agneti coniugi suæ coniunctus Almaricus Hierosolymarum rex, & si iam duos ex ea filios suscepit, ei repudiū misit, atq; Mariā Emanuelis Imperatoris neptē duxit, Agnete Bellini principi nupta.

De Mathilda comite sexmina insigni.

Mathilda fœmina religione magnisq; aliis virtutibus insignis, quanquam Henrici Imperatoris esset neptis, atque in Italia multis populis latè imperaret, obediēter tamen passa est à Gregorio septimo Roman. Pontifice separari se Atlij Estensis Marchionis connubio, quod in quarto gradu affinitatem cum eo habuisse inuenta erat, pudicitia in posterum diligenter custodita: quia penes eam plus religionis cultus valuit quā vel maritalis charitas, vel procreandorum liberorum cupido atque ardor.

De Ludouico Carli secundi Neapolitani regis filio.

Ob eandem religionem, Ludouicus matrimonio se atque regno priuauit. Nam cum in morte Caroli primi filius eius Carolus secundus, cui successio regni debebatur, in Castellorum manu captiuus esset, Ludouicus pro patre obfœs pactione inita datus, septem annos in captiuitate mansit: quo tempore ob ægritudinem se ad Minores fratres transfurum vouit. Tandem igitur liberatus, moriente patre, Robertum fratrem natu minorem regnare permisit & ipse Minorum religioni se dicauit. In qua ad Tolosanū episcopatum assumptus est, sicu Ioannes vigesimus secundus testatur, qui eum in numerū sanctorum retulit.

De Durante Podiensis.

Singulares esse vires suas religio assidue ostēdit, dum per eam illa efficiuntur, quæ neque vi, neque industria humana effici possunt: regnate enim Philippo Deodato, cū interne-

fide quoties vocaretur rediturum se: à Philippo vt fidem ser-
uaret requisitus est, eo tempore quo fratre ipsius Ludouico
Neapolitano rege defuncto ad regni successionē vocabatur,
qui & si norat Alphonſi Aragonij opera à Philippo se vocari,
quod is quoque trahere ad se Neapolitanum regnū quæ-
rebat, & ab Eugenio quarto Pont. propter aditā regni digni-
tatē, fidei quā antea dederat ipsum non teneri declaratū fue-
rat, preposita rebus omnibus fide ad Burgundionum ducem
reuerſus est, vbi custoditus quanquam post aliquod tempus
postea liberatus fuit: quia ob eius tarditatem aduersariorum
res inualuerant, regnum amisit. Quæ res cum aliis exemplis
quæ scripta sunt manifestè ostendit, quantum in hominum
animis religio possit. Si quidem hæc vna maximè odia de-
lere, iniurias obliterare, connubiales amores dirimere;
denique vita ipsa vt negligatur efficere potest, vitis atque
affectibus prauis sæpe in contrarias virtutes conuerſis.

De Gallorum regibus.

Rebus ad religionem pertinentibus finem imponet cōsue-
rudo, quam nostris quoque temporibus Gallorum reges ob-
seruant: nam cum in multis tēplis per ea regna Canonicorū
ordinariorū numero ascripti sunt, suprema illa potestas quæ
alios Christianos principes antecedit, cū ad eiusmodi tem-
pla contingit reges accedere: depositis regijs ornamentis li-
neam vestē sacerdotali more cum aliis Canonicorum insi-
gniis desumunt, muniāq; sua cum aliis Canonicis obeūt, ar-
bitrari non modo indignā regio honore rem nullam in eo à
se fieri, sed potius regium honorem prisco more sacerdotio
vehementer augeri. Caterum quoniam satis de religione
scriptum est, iam tempus est vt Valerium sequentes, de spre-
ta religione & de pœnis, quæ sequuntur sunt, scribamus.

DE SPRETA RELIGIONE, CAP. II.

De Nerone Imperatore.

NEro nullo discrimine templis atque altaribus spolia-
tis non solum sperni à se religionem, Verumeritā gra-
ui odio haberi ostendit. Nam ne à Syriaca quidem dea quā
colebat, abstinuit: quin vrina quoque eam aspergeret. Ita-
que cum his rebus diis atque hominibus inuisus esset factus,
Pont. Rom. Imperium ab eo defecit, vnde in trepidam mi-
serāmq; fugam compulſus, cum vereretur ne grauiora ei

in morte contingerent, sibi ipsi mortem consciiuit.

De Commodo Imperatore.

Antonino Commodo Imperatori satis non fuit multis
aliis modis peruersis moribus abuti, quod in medijs quoque
sacris temperare sibi à scelere noluit, cū Iſidis sacrificia per-
ageret, illi is imagine quam ipse gestabat, sacerdotum per-
curiebat capita, impellebatque vt pineis nucibus quas secun-
dum religionis ritum manu gestabant, adeo se diuerbera-
rent, vt ex eis aliqui interdum morentur. Quam ob rem
& hoc religionis contemptu, & aliis infandis sceleribus nul-
li non inuisus, dum in lecto iaceret à suis oppressus vitam
amisit: magna pop. Rom. læritia, corpūsque eius cum inse-
pultum aliquantisper mansisset, post omnia quæ fieri po-
terant ludibria, in Tyberim proiectum est.

De M. Aurelio Antonino Basiano Heliogabalo.

Sacrilegus ac prorsus religionis contemptor Commodus
fuit, sed hac impietate longè eum Heliogabalus superauit:
Vestalem enim virginem secum nubere coëgit, ac loco suo
Palladium dimouit, perpetuos Vestæ ignes extingueren-
tauit, & ceu cum diis ipsis bellum gereret, Romanorum re-
ligiones omnes quæ eius temporibus colebantur, sine discrimi-
ne violauit. Quibus sceleribus deos hominēsq; ita irri-
tauit, vt ab equitibus suis impetu in eum facto, occideretur.
Quanto autem eos qui antea principatum gesserant viola-
ta religione superauit, tato ipse aliis despectior fuit, in latri-
nis interemptus, ac per vrbe[m] primo, inde in lupanar pedi-
bus tractus, cum ibi quoque quiescere non posset, in Tyberim
deiectus est. Sed ab eo ad Hebræos transibimus.

De Achab Samariæ rege.

Nihilo meliore exitu finem habuere Achab Samariæ regis
sacrilegia, nam cum ceu apertus veræ religionis hostis
non contentus idolis templa condidisset, eis sacra etiam per-
egisset, cœlesti in eum cōuersa ira cū in Ramaoth pugnaret,
haud aliā ob causam Assyriorū armis casus fuisse putatur.

De Ochozia Samariæ rege.

Ob idem scelus Ochozias item Samariæ rex de palatij fen-
estris cecidisse creditur, atque ex eo casu sacrilegam ani-
mam effudisse.

De Ozeas Samariæ rege.

Ozeas quoque Samariæ rex à Salmanassare, Assyriorum

rege prælio victus fuisse, ac demum tributarius factus, ob hoc ipsum existimatur, quod spreta vera religione idololatriam colebat.

De Ioram Hierosolymarum rege.

Scelesti Samariæ reges fuere, sed nihilò eis meliores, quidam ex his qui Hierosolymarum sceptrâ tenuerunt. Inter eos Ioram cum idola coleret putatus est, ob hoc ipsum bello ab Æthiopibus ac Philistæis superatus regnum vitamque cum stirpe sua amisisse, vno Ochozia qui infans erat, superstitite.

De Ozia Hierosolymarum rege Nadab, & Abiud et Oza.

Sæpius eorum temeritatem vltus immortalis Deus qui se, aut peragendis sacrificiis, aut tangendis contra religionis ritum sacris rebus, criminis reos fecerunt: ostendit aliorum exemplo ab eiusmodi esse abstinendum. Declaratum hoc fuit in Ozia, qui cum sacerdotale munus usurpare vellet, apprehenso manu thuribulo repente lepra percussus est. Nadab quoque & Abiud sacerdotes cum partes suas parum castè obirent, ac thuribulum manu tenerent, ignibus inde prodigiòse egressis combusti fuerunt. Item Oza cum cadente fœderis arcam (quam solis sacerdotibus contingere fas erat) sustinere vellet, subita morte correptus est.

De Manasse & Amon Hierosolymarum regibus.

Ne diutius in Hebræorum sacrilegiis immoremur, eis finem facient Manasses ac filius Amon in Iudæa reges, quos minimè obscurum est, quia Hierosolymarum templum spoliarunt, opibus regnòque priuatos fuisse. Manasses ab Assyriis à quibus diu Babylonix in custodia habitus est. Amon autem patri liberato cum æquè in impietate sicuti in regno successisset, ne impunè abiret, à suis in palatio obtruncatus fuit. Nunc igitur ab Hebræis ad Babylonios Assyriòsque eundem est.

De Nabuchodonosor Chaldaeorum rege.

Hi de quibus nunc dictum est propter impietatem aut regnum, aut vitam vel vtrumque simul amisere. At Nabuchodonosor Chaldaeorum rex quoniam deuictis Ioachim & Sedechia Hierosolymarum regibus templum spoliavit, ingenium sensumque communem amisit: adeoque delirauit, vt similis iumentis factus, tanquam extra humanam effigiem in nulla parte hominum mores, agnosceret.

De Balthasare Chaldaeorum rege.

Proavi sacrilegium à pronepote patratum scelus poenâque quam inde tulit, sequetur. Is Balthasar Chaldaeorum rex fuit alto nomine Naboar appellatus. Nam cum præter multa alia infanda facinora, adhibere mensis sacra Hierosolymitani templi vasa in eisque vesti ausus esset (quæ Nabuchodonosor Babylonem transtulerat) cœlestem iram in se conuertit, & quo tempore felicior sibi visus est, ei Cyrus Persarum rex cum regno vitam quoque ademit.

De Seleuco Assyriorum rege atque Heliodoro.

Auaritia mortalibus in omni ordine grauis, in principibus eo grauior, quò priuatos magis antecellunt: & rarò à diuinis manû abstinèt vbi prophanorum bonorû præda deest. Id Seleucus Assyriorû rex declarauit: Nam ingenium opû fama incensus, quæ in Hierosolymitano templo ferebantur esse, nulla religionis habita ratione, Heliodorum ad spoliandum templum misit: eum autem cum Onias pontifex in sacrarium induxisset, duo ingentes equites, qui aurei videbântur adorti grauiter verberauerunt. Ceterum cum ita male multatus Pontificis precibus pristinas vires recepisset, ad regem suum rediit, monuitque si quem in regnis suis inuisum haberet, eum ad spoliandum Iudæorum phanum mitteret: damnata enim iis verbis sacrilegij grauitate diuinam quoque potentiam quanta esset testari, voluit.

De Antiocho Epiphane Asia ac Syria rege.

Tentata ab Assyriorum rege Hierosolymis sacrorum vasorum præda in mentem reuocat, id quod non sine graui poenâ Antiochus Epiphanes Asia ac Syria Rex penerauit. Nam cum Iasonis ac Menelai Hebræorum opera Hierosolymam cœpisset, parum ducens thesauris atque ornamentis omnibus templum spoliassè, sanxissèque ne posterum in eo veteri cultu sacra fierent, Olympio Ioui templum dicauit, & vt Iudæorum legem ceremonialisque penitus dederet perquisitas omni cura sacras Iudæorum scripturas omnes combussit. Quam ob rem concitata in se diuina iustitia, in seuum incidit morbû, ex putrida eius carne subinde nascens, ceu in aquarum scaturigine vermibus: vnde cum in omnium odium fastidiumque simul venisset, ac post longos grauèlque cruciatus à charioribus quoque deuitaretur, rabie atque ira plenus mortem obiit, cum ante obitum &

agnouisset, & factus esset, propter violatum Iudæorum templum id se perpeffum fuisse.

De M. Crasso.

Perpetrata in Iudæorum templo à Babyloniis Assyriis-que regibus præda, monet ne illud prætereat quod M. Crassus dux Romanus eodem in loco edidit. Nam cum ad Parthi cum bellum proficisceretur, iter per Iudæam faciens, impellente auaritia sacris thesauris templum spoliauit. Itaque cum perpetrati sacrilegij diræ eum insectarentur, haud multo post, conferto cum Parthis prælio superatus, cū male partis opibus & nomen & vitam cum filio cælus, amisit. Inuentoque ab hostibus capiti eius infusum quod liquefecerant aurum, auaritiam scelusque simul exprobrauit.

De Philomelo Onomarcho & Phaillo.

Fuit pariter ceu diuinitus castigatum scelus Philomeli Onomarchi & Phailli, quod spoliato Delphici Apollinis templo putati sunt perpetrasse. Nam cū sacrilegiis statura esset pœna, vt præcipitari aut immerfi vel combusti vitam finirent: haud multo post raptos sacros thesauros, vnus eorum viuis combustus, submersus alius: tertius autem ex alto præceps demissus. His mortis generibus Græcam legem in sacrilegos moriendo seruauerunt.

De Cambyse Persarum rege.

Non minus acerbè sacrilegæ mentis suæ (& si factum abfuit) pœnas tulit Cambyfes Persarum rex: qui post deuitam Ægyptum, cū videret bouem Apis consecratum, tanquam omnium religionum hostis, percussa bouis coxa eum iuteremit. In eo impius, quod quanquam idololatram beluam peremisset, tamen vero Deo vim se fecisse arbitratur. Itaque cum ab eo falsus Smerdis, haud multo post rebellasset, qui penè Persidem omnē occupauerat, dum equū conscendit lapsa vagina ense, quo bouem ante occiderat, in coxa vulnus accepit, qua parte ipse Apis bouem vulnerarat, atque ex eo vulnere breui decessit. Quæ ideo posita sunt, vt homines intelligant omni tempore, atque in omni religionis cultu sacrilegos Deo abominabiles fuisse. Nunc omittis veteribus ad recentiora exempla descendamus.

R E C E N T I O R A.

De Fl. Cl. Iuliano Imperatore.

Violentum necis genus Iuliani Imperat. ipsiusque pro-

pria confessio palam testantur, non solum eum ob spretam Christi religionem mortuū esse, sed ipsum quoque antequā moreretur illud agnouisse. Nam cū se Christianū srueret, & vt nonnulli affirmant sacris initiatus vsque ad diaconatum conscendisset, ex Christi cultore persecutor factus, adeo impiè egit, vt ad vitium Deum impelleret. Suscepto igitur aduersus Persas bello, cum in ipso prælio ab incognito inter costas lætale vulnus accepisset, sanguine suo manum repleuit, atque in cœlum iaculatus in hæc verba prorupit: Exple iram tuam Galilæe (ita enim Christum appellare consueuerat) fateor enim me à te superari. Eo verbo religionis neglectu repetito, eius causa se mori confessus est.

De Valente Imperatore.

Iuste quoque sceleratum Valentis opus pœnas tulit, Arriana enim hæresi laborabat, à quo cum Gothi petissent, vt mittere Episcopos vellet, à quibus in Christiana fide institui cupiebant, ad eos pro catholicis Arrianos misit. Itaque cum simplex Gothorum genus pro fideli doctrina peruersam accepisset, ne impunitum Valentis scelus maneret, tulit Deus, vt traiecto Danubio, intra imperij fines, sine alia publica fide Gothi cū confedissent, Valentis auaritia cogente rebellarent, Capta igitur Antiochia Valente victo vulneratoque, cum is festus in pastoralem casam diuertisset, in ea superuenientibus Gothis viuis combustus est, vt quibus ignibus missis peruersis doctoribus Gothorum incenderat animos, iis viuentibus corpus Valentibus (quia mali auctor fuerat) cremaretur.

De Philippico Imperatore Constantinopolitano.

Philippicus Imperator, non ob aliam causam ad hanc peruenisse miseriam creditur, vt per Anastasium oculis captus etiam Imperium amitteret, nisi quod in imaginum hæresim se demisit, & pulso Cyro patriarcha viro catholico Ioannem abbatem hominem hæreticum ei suffecit, quem ob eam rem Constantinus Pontifex Maximus extra catholicam fidem illato anathemate fecerat.

De Leone quarto Constantinopolitano Imperatore.

Græue fuit quod Philippicus tulit, sed celeritate miraculique magnitudine maius fuit, quod in Leone quarto contigit: qui auaritia impellente per ioci speciem, ceu alter Dionysius ex sanctæ Sophiæ capite diadema sustulit à supe-

rioribus principibus magnis opibus in eius honorem facti. Itaque cum illud ipse postea gestaret, eam Deus impietatem ultus est. Nam pro gemmis venenati carbunculi atque anthracis Leonis caput obfederunt, coactisque diademata deponere, viuendi quoque finem fecit.

De Paulo Græco qui in Hispania tyrannidem exercuit.

Quam manifestè in Pauli quoque Græci pœna coelestis ultio apparuit: qui cum à Bamba Gothorum rege desciuisset, Hispaniarumque regis nomen vsurparet, ac præter multa alia impiè facta coronam quoque in vrbe Gerunda à Bamba rege sancto Felici dono datam de templo tulisset, haud diu id factum post perpetrati sceleris pœnam tulit, captus enim à Bamba à quo, rebellârat Nemausi vrbe Gallica, atque Tolerum in Hispaniam perductus, piceo diademate coronatus, luminibusque orbatus, non sine magno eorum, qui hominem viderunt ludibrio, camelo cum ferenti, auersus, insedit.

De Vitiza Gothorum rege in Hispania.

Non minori pœna ob spretam violatamque Christianam religionem Vitizæ Gothorum regis in Hispania castigatum scelus fuit: qui præter multa alia infanda facinora, contra sanctorum Conciliorum sanctiones, in ditione sua sacerdotibus, non coniuges modo ducere, sed multas quoque habere permiserat. Quamobrem cum vereretur ne rex Rhodericus (cuius patri aliàs Theodeberto Vitiza oculos effoderat) paternam iniuriam vlcisceretur, iuuantibus Roma, ab eo defecit. Itaque prælio victus captusque lumina regnumque simul amisit, & in tetro carcere decessit.

De Alphonso quarto Legionis in Hispania rege.

Non impune contemptram à se religionem fuisse Alphonsum quoque quartum Legionis in Hispania rex exemplum erit. Nam cum quinto anno post sumpta Imperij insignia regno abiisset, & monasterio inclusus, fratri suo Ramiro secundo regno cessisset, abiecto postea religioso habitu resumere regnū tentauit: itaque à fratre captus, oculis erutis in monasterium vnde abierat reiectus fuit, vbi mortem obiit.

De Vrracha Aragoniæ Regina.

Pœna quæ Vrrachæ reginæ in Hispania sacrilegium sequuta est admiranda prorsus ac celeritatis plena fuit. Nam cum in bello quod aduersus filium Alphonsum gerebat pe-

cunia ei deesset, & sancti Isidori in Legionis vrbe Hispaniæ sanum spoliare decreuisset: cæteris conningere sacros thesauros reformidantibus, ipsa manu sua multa auferens, dum templo egreditur mortua concidit.

De Honorico Vandalorum rege.

Honoricus Vandalorum rex in Africa cum Arriana hære si laboraret, cōplures catholicos episcopos aut ab Africa exilio multauit, aut morte affectit. Itaque nō multo post in phryriam morbum incidit, scarurientiibusque ab corpore eius vndique pediculis, hoc supplicij genere sceleris sui pœnas luit.

De Vladislao Hungariæ & Poloniæ rege, &

Ioanne Vniado Vaiuoda.

Datam fidem quæ iureiurando vallata sit, etiam hosti aduersæ religionis, religiose seruari debere, Vladislai Hungariæ & Poloniæ regis infœlix exitus, vna cum cladibus quas Ioannes Vniadus Vaiuoda (id dignitatis nomen est) transylvanus tulit, apertè declarant. Nam vt ante sapius sceleriter aduersus catholicæ fidei hostes pugnârant, posteaquam impulsu Iuliani Cæsarini Cardinalis, atque Eugenij quarti pontificis legati inducias violarunt, cum Morato siue Amurathe Turcarum rege iuratas soluente eos sacramenti nexus Pontifice, aduersus Turcas cum exercitu profecti, iuxta Vnam occiso rege vna cum legato, Ioannes in turpem fugam coniectus: non solum viri fortis laudem amisit, verum etiam cum Morato siue Amurathe conferta manu haud longè à Bulgaria (hec Scythiæ pars est) iterum cum Pannoniis quibus præerat prælio victus & in fuga subsistere à Georgio Seruiæ Despoto (id etiam potestatis nomen est) coactus haud paruo labore, non sine magna vi auri ab eo se explicuit. Quare satis apertè ostensum fuit, parum probasse immortalem Deum vt iusiurando data fides, violaretur.

DE OMNIBVS SIVE

Auguriis. Cap. III.

Solent nonnunquam aut verba casu enunciari, aut etiam res euenire, quæ experimento postea inueniuntur, aut authoribus eorū, aut his qui ea notarunt futura prænucciasse. Hæc prisci homines gentilesque cum superstitiose nimis obseruarent, omnia nuncupabant, quæ haud incongruè

prognostica quoque nuncupari possent. De his ordinem quem proposuimus sequentes, nonnulla exëpla suggeremus de quibus mentionem faciamus non indignã, quorum exitus quanquã sæpe fallat, non erit tamen ab re, quid de his veteres consulerint, ostendere.

De Lucio Lucullo Romano consule.

Cum afflicti regis Mithridatis rebus, Lucullus à bello pene confecto reuocatus esset, atque in Galatia cum Gn. Pompeio successore conuenisset & utriusque lictores facelque laureati essent: contigit ut Pompeiani lictores nimis caloribus ac præ viã longitudine exsiccati lauro sua, Luculliana lauro, quæ recentior & propterea viridior erat, se fascelsque suos exornarent: augurati ex Luculli victoriis Pompeium non mediocriter adiuuentum, ad Mithridaticum triumphum esse reportaturum.

De M. Crasso.

Infelicis euentus crudelisque mortis atque ignominie omen fecisse notatum est quendam poma vendentem, dum Brundisij M. Crassus traicere ad Parthicum bellum velle exercitum. Nam cum (ut moris eiusmodi hominum est) clarè Caueas exclamaret (id scilicet à loco cognomen trahentis nomen erat) visus putabatur eo verbo Latinè significare velle: Caue ne cas.

De eodem.

Idem haud scelliciora sibi ipsi ominatus videtur, cum in eadẽ expeditione Euphratem amnem traiecisset. Nam cum è more exercitum alloqueretur atque ut alacri animo hostem inuaderent, hortaretur, dixit ut maiorem audendi necessitatem ostenderet, pontis facultatem ex amne à se sublatam. Quod cum ipse in eam accipi partem veller, ut sublata sitga spe milites in virtute sola spem ponerent, in tristem ominationem tunc acceptum esse exitus infelicis prælij confirmavit: quod neque ipsi, neque filio imò ne exercitui quidem paucissimis militum exceptis regrediendi via paruit, omnibus à Parthis miserabilem in modum occisis.

De Claudio Imperatore.

Claudius princeps postremis vitæ suæ temporibus pro tribunali poscente ita sermonis materia, cum dixisset ad vitæ finem peruenisse (dictum qui astabant abominantibus) casus tulit ut sæpius idem repeteret, breuique euen-

tus rem comprobaret.

De Nerone Imperatore.

Nero Imperator non minus aperte, quam Claudius futura mala sua mortemque ominatus est. Nam paulò ante quam Galba rebellaret in Senatu, de Vindice qui descuerat verba faciens, diceret: Haud diu post, huiusmodi scelstos homines, pro criminum magnitudine penas daturus. Ab vniuerso Senatu responsum fuit: Tu is eris Auguste, quod verbum & Nero & Senatus in eam partem accipiebant, ut ipse puniendorum eiusmodi hominum auctor esset. Sed exitus contrarium ostendit: quia ambiguum verbum ad id traxit, ut intelligeretur futurum Nerone illum in quem Senatus animaduerneret. Illud quoque in Nerone à multis notatum fuit, quod in vltima fabula quam Græcè de Oedipo exule in scena cantauit Græcum versum pronunciauit, cuius hic sensus: Morti me coniunx, pater & mater damnarunt, quod in eam partem acceptum fuit, ut ipse sibi met prædiceret, matris ac coniugis quas necauerat: item Claudij quem veneno, Imperij causa sustulerat, ymbras iustè cum ad mortem citare.

De Domitiano Imperatore.

Idem penè Domitiano contigit, pridie enim quam occideretur cum porcos quosdam dono missos in posterum diè asseruari iussisset: verbum hoc subiunxit, si modo eis frui concedetur. Inde conuersus ad eos qui astabant dixit: Fore ut sequenti die luna in aquario cruentaretur, facinusque inde sequuturum, de quo per totum terrarum orbem homines loquerentur: scalpensque interim tuber quod in fronte gererat, ita ut sanguis ex eo manaret, dixit: Vtinam hæctenus & non vltra fluat sanguis. Mortem suam proximam iis verbis ominatus, quæ casus & nulla data opera tulit.

De Helio Adriano Imperatore.

Postrema die, quæ vltimum natalem diem Helij Adriani Imperatoris antecessit, cum is esset in Senatu, ad eum venit quidam viulans gemensque, obscura voce, parumque intellectis verbis: qua re (tanquam quæ mortis esset prænuntia) turbatus Adrianus, cum senatum alloqueretur & post mortem filij mei dicere veller, post mortem meam dixit. Id quod res triste sequuta omen (breui enim mortuus est) verum cum ominatum declarauit.

De Geta filio Septimij Seueri Augusti.

Cum simul sermones sererent Antonius Bassianus cognomento Caracalla, Getaque ipsius frater detectis coniurationibus aduersus Seuerum patrem, dicente Bassiano, debere coniuratos omnes occidi. Respondit Geta mortem suam ominatus: Tu qui nemini parcis, posses ne etiam fratrem interimere? nec multo post mortuo Seuero patre Bassiani opera Geta fuit interemptus.

De Antonino Pio Imperatore.

Hi de quibus diximus, aut suis, aut aliorum verbis mortem sibi ominati sunt. At contra Antoninus Pius imperium. Nam Adriani Augusti decreto, ad Italiae administrationem ordinatus, ea hora, qua primò tribunal conscendit Augusti nomine (quod solis Imperatoribus dabatur) salutatus, imperij sui hoc omen accepit.

De P. Helio Pertinace Imperatore.

Contingit vt sæpius mala sua homines quàm bona ominentur, sicuti in Pertinace Imperatore perspectum est. Nam cum ei Didius Iulianus adhuc priuatam agens vitam, fratris filium præsentaret, Pertinax adolescentem hortatus, vt patri dicto obediens, cum reuerteretur hæc verba protulit: Reuereare collegam, & successorem nostrum. Iulianus enim Pertinaci in cõsularu collega, in procõsularu successerat. Euentus enim reru Pertinacis verba aliud significare ostendit, nã paulo post occiso Pertinace, Iulianus in imperio ei successit.

De Septimio Seuero Imperatore.

At sibi ipsi malum Pertinax ominatus est, ita Seuero sceleritatem filij verbum portendit. Etenim cum in villa sua Seuerus cum amicis satis parce cœnaret, infantemque parti aliis largius poma de secunda mensa videret, monito eo quod supra fortunam largior in partiendo esset, respondit filius, Si tunc parciore esset fortuna, vt pater dicebat, habiturum aliquando ampliorem: id quod post sceleris illud omen breui secutum est, creato Seuero principe, quo imperante filio fortuna quam ominatus erat, oblata fuit.

Item de Seuero.

Seuero filij verbum ominatum est imperium, mortem ei miles Aethiops præsignificauit, qui disteris gratiam principis captabat. Liberata enim à Barbaris Britannia insula, cum Romam redire Seuerus vellet, Aethiops obuiam se obtulit,

tulit, seruo ex cupresso facto coronatus. Itaque tristi eius aspectu, cum turbatus esset Seuerus, pelli hominem confestim à comitatu iusserat. Cæterum cum hilari aliquo verbo emendare miles tristem funesti serri aspectum vellet, magis rem aggrauauit, principi dicens: Omnia habuisti, omnia vicisti, nunc tandem Deus efficiare. Quod verbum haud longè post in Britannia mortuus Seuerus impleuit, quia inde Romam perlato corpore, in Deorum numerum relatus est.

De Maximino Imperatoribus.

Haud dissimile prodigiũ Maximinis patri & filio mulier fecit in foro Iulio, cum aduersus Senatum cum exercitu venirent: obuam enim facta, passis crinibus atraque veste Maximinos, magna inuocans voce, ante eorum pedes mortua concidit, postquam rem ante paucos dies exercitus Maximinos interemit.

De P. Amio Tacito Imperatore.

Prænunciatum simili modo, sed cum læto etentus, priuato adhuc Tacito, ab eo quem male vexabant vmbrae, Imperij fuit. Is enim in Syluani fano diu indefinenterque clamauit: Tacitus tandem poterit.

De Aurelio Alexandro Seuero Imperatore.

Aliorum verbo sceleris aduersaque fortuna iis de quibus diximus, prædicta fuit. At Alexander Seuerus Augustus suæ, & verbo suo & alieno omen accepit: nã cum in Gallia exercitum alloqueretur cupiens à fausto verbo sermonem ordiri, fortuna contrarium obrulit, quod vt malũ omen fuit acceptum: Incepit enim, occiso Imperatore Heliogabalo, ab Imperatoris morte sermonem exorsus. Inde autem cum ad Persicũ bellum proficisceretur, vesana mulier, Gallica lingua hæc dixit: vade neque tibi victoriam polliceare, neque te tuorũ militum fidei crede. Id quod rectè monitum euentus docuit, ipso haud diu post à militibus occiso.

De C. Aurelio Valeriano Diocletiano Augusto.

In Gallia quoque apud Tungros in Leodiensi agro, cum illic stauina haberet Diocletianus, adhuc Roma tantum eques tenuique fortuna, & hospiti parce mercedem persolueret. Saga autem mulier obiiceret, quod auarè nimis cũ hospite ageret: & is contra (vt fieri solet) responderet largius se acturum Imperatorem, ad ea affirmatum fuit imperatorum ipsum cum Aprum occidisset. Nec res verbo absuit: mortuo

enim Numeriano Cæsare Apri fœci fraude, Diocletianus electus fuit, qui in consilio manu sua Aprum occidit.

De Ionatha Sauli Iudæorum regis filio.

Ionathæ Sauli regis Iudæorum filio augurio grandis victoria ostensa est. Nam cum Philistæi Iudæam magno exercitu petiissent, ita ut Saulus descendere in prælium vereretur, Ionathas uno solo comitat⁹, cum propè hostium castra ceu explorator accessisset, incertus quid ageret, captare aliud augurium decreuit, quod si ab hostibus ut castra iniret inuitaretur victoriam polliceri posset, secus autem si ab eis pelleretur. Castris igitur per hunc modum appropinquans, cum à Philistæis esset conspectus & per contemptum ab eis, ut iniret castra, inuitatus, captato augurio stationeque mutata, ab alia parte castra iniuit, somnoque captos vigiles occidit. Ea re experrecti hostes somnolenti, & fortassis etiam ebrii, cum maiorem ingressum esse numerum putarent, subblato clamore, in fugam se coniecerunt, Sauloque terga statim sequente magna caede deuicti fuerunt.

De Caipha Iudæorum Pontifice.

Non solum autem inter Romanos aliosque gentes atque Iudæos superstitione tactos, omnia, auguriaque obseruata inueniuntur, verum eiusmodi quoque rerum in sacra Scriptura (cui catholica fides credit) mentio facta est. Nā Caiphā Iudæorum Pontificē in Evangelio legimus (quo anno per fida Iudæorū gens Christum redemptorē cruci affixit) cum in consilio de eo loqueretur, dixisse, Pro populo necesse esse vnū mori, ne tota gens periret. Quod à Caipha in aliam partē dictum, postea res ostendit verissimum fuisse omen, omnium salutis vnicum remedium esse Christi mortem.

De Pontio Pilato Iudææ præside.

Non est omittendum illud quoque quod à Pontio Pilato manauit, & si cum id diceret, parum rem visus est intelligere. Nam cū dato militibus Christo ut crucifigeretur, & causam inscripsisset Iesum Nazarenum regem Iudæorum, peterentque Iudæi ut titulum mutaret: dicerentque, quia se Iudæorum regem faciebat: ut sententiam mutaret nunquam adducit, Deo ita agente, ut etiam ex ore hostili, glorię Christianæ magnitudo testata, inueniretur.

De Hierosolymarum præsignificata clade.

Hierosolymarum quoque cladem omen antecessit. Iu-

dæus enim quidam, haud paulò ante in furorem conuersus, per id tempus in templo, Veh, veh, clamabat, vrbi hominibusque, ac denique sibiipsi multa minitatus, vrbe demum à Romanis obsessā, vulnere in caput accepto, vitam vocemque, qua Veh pronuntiabat simul finiuit.

RECENTIORA.

De Fl. Cl. Iuliano Imperatore.

Iulianus secundus Imp. cum Antiochia discedens contra Persas iturus esset, vbi vitam amisit, odio in Antiochenos propter motas ab eis seditiones incensus, ad populū se conuerit, malumque suum ominatus dixit: Se in eam vrbe nunquam rediturum. Marti quoque cum iuxta Ctesiphontē vrbe sacrificaret, neque in victima faustam re vllam inspiceret, se Marti amplius non sacrificaturum affirmavit, opinionione sua in vtroque falsus. Nam cum voluntate sua se in posterum, neque Antiochiam rediturū, neque Marti sacrificaturum intelligeret, subsecuta breui mors docuit, ipsum sibi fatū quod imminebat prædixisse: quod re vtrunque quā se nunquam facturum dixerat, facere prohibitus fuit.

De Ambrosio Mediolanensi episcopo.

Notatum est non in antiquis solum Hebræis gentilibusque, verum in Christianis quoque & sacerdotibus omnia auguriaque obseruata fuisse: nam cum sub primo Valentiano Augusto, Ambrosius ciuis Romanus Mediolanum (vbi postea episcopus fuit) iudex ad vrbe gubernandam mitteretur, atque ei Probus vrbis Romæ præfectus administrationis normam, atque mandata (ut mos est) daret, iniunxit ut ad munus demandatum non tanquam iudex, sed ceu episcopus proficisceretur. Quo verbo cum Probus satis se declarauisse putaret, quæ cum agere in exercenda castis moribus iurisdictione oporteret, eius dignitatis quæ postea Ambrosium secuta est, ominator fuit.

De Augustino qui postea Hipponensis fuit episcopus.

In recentioribus omnibus minimè illud prætereundum est, quod Augustinus vir Carthaginensis, qui postea sapientiæ magnitudine inter quatuor Ecclesiæ Doctores annumeratus est, sibiipsi contigisse scripsit. Nam cum accepta quidem fidei cognitione, nondum tamen baptismi character insignitus esset, magnisque ageretur animi æstibus,

quidnā sequeretur, ac magnopere cuperet à Deo ostēdi quid facere eum vellet. Ex propinqua domo audivit verbum hoc decantari: Accipe & lege. Hocque sepius iterari: eo verbo arbitratu se moneri quid ageret, acceptoque libro quem prope inuenit se esse (erat autem Epistolarum Apostoli Pauli volumen) aperto forte libro primum versum legit qui continebat. Non inebrietatibus, neque impudiciis, aut cōtentionibus, sed inuimini Iesum Christum: qua hora omine illo motus, decrevit nihil ultra Baptisum differe.

De Clodoveo Gallorum rege.

Omen de quo diximus initium fidei salutisque Augustini fuit, per similem modum Clodoveus Gallorum rex, victoriz spei sibi promisit. Nam cum mouere bellum adversus Alaricum Gothorū regem in Hispania decrevisset, priusquam signa exercitumque moueret, nūncios cum muneribus in Turones ad sancti Martini sanum venerandi gratia misit, mandavitque ut templum ingressuri ea observarent, quæ futuri euentus, ex eo bello coniecturam possent præbere. Fanum igitur ineuntes auditis monachis vespertinas horas canentibus, in ea parte Davidici psalmi, quæ dicit: Tu Domine ad prælium virtute me accinxisti, captato omine ceu felicitatem portēdente ad regem redierunt, narratoque omine, plenus bonæ spei rex bellum suscepit, victumque hostem è vasconibus Auxitanisque pepulit.

De Hirprando Longobardorum rege.

Caio Mario Asellus ducem se præbuit ut L. Syllæ manus euitaret, at contra Hirprando Longobardorum regi bubo, qui hastæ quam manu gerebar insedit, ut regnum amitteret causa fuit: territi enim ignavæ auis omine, Longobardi statim regno eum priuarunt.

De Yda comite Bononiæ quæ est in Celtica Gallia.

Cum Ydæ Bononiæ comitis alludentes tres filij, sub matris veste se occultassent, virque eius Eustachius superueniens, quidnam sub eius veste lateret, interrogasset. Subridens vxor, tres inquit magni principes: quorum vnus dux, secundus rex, & tertius comes est. Euentusque mulieris verbum secutus est: siquidem primus puerorum Gotifredus Bononus patruo Gotifredo in Lothoringiæ ducatu successit: Baldvinus autem Hierosolymarum rex fuit. Postremus Eustachius Bononiæ comes.

De Balduino tertio Hierosolymarum rege.

Par omen Balduinus tertius Hierosolymarum rex, fratris filio Almerico Sareptæ, quæ nunc Ioppe, comiti tulit, cum in Baptismate eum coram sacerdote teneret, nomenque suum ei imponeret, à quibusdam enim rogatus quid baptismatis filio daro nomine suo bonæ fortunæ afferret. Respondit omne Hierosolymarum regnum se daturum, resque verbum comprobavit. Nam Balduinus sine liberis moriens Almericum nepotem successorem reliquit, qui postea Balduinus quartus fuit nuncupatus.

De Nicolao quinto & Pio secundo & Pont. Max.

Thomas Sarzanus legatus ab Eugenio quarto roma. Pontifice in Germaniam proficiscebatur, & dum Alpes traiceret indicit in Æneam Piccolhominæum Senensem Friderici tertij Imperatoris oratorem. Cum autem in eodem diuersorio mansissent, atque Æneas parca ageret, viaticique impensas extenuaret, ad eum subridens thomas: Quid tantopere victui parcimus, cum nostrum uterque ad Pontificatum sit ascensurus? quod ipsorum fortuna virtusque postea verum fecit, ut Thomas sub Nicolai quinti, & Æneas sub Pij secundi nomine pontificiam obtinerent dignitatem.

De Paulo secundo Pontifice maximo.

Paulus secundus Rom. Pontifex eo die quo Franciscum Ruuerum Sauonensem ad Cardinalatū promouit: cum forte de ea re verba faceret, dixit se ea die successorem suum elevisse, euentusque verbo fidem attulit. Siquidem Paulo mortuo, Franciscus Ruuerus in Pontificatu sub Sixti quarti nomine successit.

De Paulo Riario Sauonensi.

Sixti Pontificatum cum alia tum furiosorum voces prænunciavere, sicuti Romanis quibusdam principibus, imperium. Nam antequam Sixtus crearetur, Paulus Riarius Sauonenfis, quamvis tenui fortuna, nobili tamen ortus genere morbo impellente (ut interdum contigit) in furorem agebatur. Itaque è domesticorum custodia elapsus in publicum prodit, futuros Pontificæ & Cardinales clamitans. Tulit autē fortuna ut creato Pontifice Sixto, inter primos Cardinales ipsius furiosi filij frater Petr^o Riari^o promoueretur.

De Leonardo Ruero prefecto urbis Romæ.

Sixti mentio felicitasque, propinquorum quoque memo-

riam secum trahet, Leonardus eius ex fratre nepos fuit, qui re domi angusta, nec maiore virtute, ludibrio in patria erat. Etenim cum appellari eum contingeret, aiebat Comitum se appellari debere: & si quando de iungenda ei vxore per iocum sermo haberetur, se nō aliam quam regis propinquam ducturū respondebat. Tulit igitur patrui fortuna, vt quæ de se aiebat impleretur: quia vrbis Soræ ducatu comitatuque, & in primis Romana præfectura honestatus, Ferdinandi Neapolitani regis neptem duxit vxorem.

De Mauritio Parrhisiensi episcopo.

Finem omnibus Mauritij mentio imponet, qui postea Parrhisorum factus est episcopus. Is tanta premebatur inopia vt mendicare coereretur. Cæterum à nullo vnquam adduci potuit, vt accipere elemosynam vellet, si per iocum (vt in eiusmodi nonnunquam solet) ab eo exigeretur, vt se nunquam futurum episcopum, iuraret.

DE PRODIGIIS. Cap. IIII.

Supra communem usum res interdum veniunt, quas plerunque pro ipsarum varietate vel felicitas insignis vel aduersa fortuna sequitur. Veteres igitur Latini prodigia eas res appellarunt. De veteribus ergo primò, ac postea de recentioribus pauca quædam, sed insignia notabimus.

De Iesu Christi Saluatoris natalitio die.

Omnium prodigiorum illud primum post petitam immortalis Dei veniam (neque de eo loqui aliter fas esset) à nobis ponetur, quod natalitio die Iesu Christi in vrbe Roma trans Tyberim contigit. Ex fonte enim in quadam priuata domo, oleum manauit, vt is liquor ortum eo die ostenderet, qui ad humani generis salutem misericordiam fons ac lumen erat futurus.

De Bochoro Ægypti Rege.

Haud iniuria secundam inter prodigia locum habebit, quod de Bochoro Ægypti rege contigit, ei enim nec admiratio, nec felicitas defuit: siquidem scripsit Eusebius Pamphilus, agnum in Ægypto mansuetum Bochori ingenium, Ægyptique felicitatem sub tam bono rege aperuis verbis prædixisse.

De Tarquinio Superbo & aliis.

Anno quo Tarquinius regno pulsus fuit, propter morum

acerbitatem Superbi cognomento insignis, ad rem tam grædem præfagiendam obseruatum fuit canem, & præter eam serpentem quoque locutam esse. Quarto etiam, **Qu.** Fabij Maximi consulari, & **M.** Claudij Marcelli tertio ex Sicilia nunciatum fuit, bouem idem egisse. Item quinto eiusdem Fabij & **Qu.** Fulvij Flacci consulari durante Hannibalis bello, aliam Priuerni in Latio bouem in hominis verba prorupisse & postea **L.** Veturiō & **Qu.** Cæcilio Marcello consulis prope urbem Romam idem quoque aliam bouem fecisse.

De M. Ottone Imperatore.

Paulo antequam urbem Romam Otto egrederetur, cum exercitu aduersus Vitellium profecturus (à quo victus prælio sibi ipsi mortem postea consciiuit) Romæ nunciatum fuit, in Etruria bouem clarè locutam.

De L. Sylla.

Lucio Sylla ab vrbe eum exercitu aduersus Mithridatem regem profecto (quo tempore **C.** Marius motis ciuilibus armis Syllam ipsum redire Romam coegit) cõspecta fuerunt signorum hastæ ignem emittere, qui non sine labore extinctus fuit: magnoque fragore ac sonitu sereno cœlo per ærem territis hominum mentibus tubarum clangor exauditus fuit. Tubis, ferro atque ignibus, natura futuros motus præfagiente.

De Prodigijs quæ bellum sociale cum Romanis præcesserunt.

Anno qui bellum cum Romanis antecessit periculi & laboris plenum **L.** Mario & **Sex.** Iulio consulibus in agro Mutinensi à multis grauibus viuis, ciuibus Romanis, qui per Æmiliam viam iter habebant, duo montes fragore magna; emissa flamma simul concurrere cõspecti sunt: nō sine ingenti locorum atque hominum strage, vbi concursus factus est. Quo prodigio putauerunt homines mala prænunciari, quæ postea ex eo bello secuta sunt.

De Pluujijs prodigijs & Statuarum lachrymatione.

Belli Punici secundi mala cladisque horrendis prodigijs natura prænunciare visa est. Cõsulibus enim **Fabio** Max. quarto & **M.** Claudio Mar. tertio, Romæ in foro boario sanguine pluit. Idem contigit in area Vulcani ac Cõcordiæ templo. **Sp.** Posthumio, & **Qu.** Fabio Labeone cõsulibus: cum non minore admiratione **Fabij** Max. cõsulari quinto scriberetur Priuerni lacte pluuisse. **P.** autem **Corn.** Scipionis, & **C.** Lælij consulari in Tusculano agro terra pluuisse.

Cæterum grãuiore euentu consulibus P. Cor. Lentulo, & M. Beblio Lauini hospite Iunonis statua palam lachrymas effundere visa est, aliàs sanguine sudate.

De Hierosolymarum vrbe.

Horrenda prodigiorum de quibus diximus facies, aliorũ etiam, quæ non mira videntur similitudinem nobis proponit. Nam paulo antequàm Antiochus Epiphanes Syriæ rex captis Hierosolymis atque spoliato thesauris suis templo, Iudæorum gentem in extremam adduceret calamitatem, in cælo cõspecti sunt quadraginta diebus homines stolis aureis amicti, tanquam diuersæ acies in curribus concurrere, magno armorum fragore strepitũque equorũ. Quod ne fabulosum puretur, Tirus Liuius quoque non vanus author haud dissimilem rem Fabij Maximi consularu quarto contigisse scribit. Dum ostendit in Ianiculo legiones armatas visas esse, quæ tamen, cum nusquã essent inuentæ, Rom. populo ad arma currente prodigij loco accepta res fuit.

De Iudæis quoque.

Paulo antequàm Iudæi gens impia seditiosaque propter scelus suum à Vespasiano Augusto delerentur: diu supra urbem comeres in gladij formã apparuit, sapiũsque noctu, aperto sine humana ope tẽplo, diræ voces clamantiũ: Hinc abeamus, exaudiræ fuerunt. Nec sine Iudæorum terrore (licet aliud esse interpretarentur) armorum strepitus tubarũque sonus ad humanas aures peruenit. In Paschate quoque ducta ad aram vitula, vt sacrificaretur, ante aram peperit.

De diuersis Prodigijs & monstris.

Sicuti Hannibal in Italia, Romanorũque in Macedonia per eadem tempõra bellũ crudelitatis plena res fuit, & varietatis mirandæ; propter regnorum mutationes quæ secutæ sunt; ita etiam magna & extra communem naturæ usum prodigia apparuerunt. Nam M. Marcelli, & Marci Valerij Tarquiniis. Item Sesse. T. Qui. Flaminij & Sex. Helij Parti consularibus, sues humanis capitibus nati sunt. Frusinonæ quoque agnus: idem C. Aurelio, & P. Sulpitio consulibus contigit.

De Cesare Dictatore.

Cæsaris Dictatoris mors quæ humano generi magno stetit, haud obscuris signis ostensa est. Nam non multo antequam periret, coloni Capuam Iulia lege deducti, cum no-

uas domos molientes sepulchra quædam diruerent, in Capys tumulo (qui Capuam fundasse dictus est) inuenta fuit ænea tabula in qua incisæ erant literæ monentes: fore cum Capys ossa deregerentur, vt vnus à gente Iulia progenitus suorum manibus occideretur, eiũsque sanguis magno Italiae damno vindicaretur. Grex quoque equorum, quos Cæsar traiecto Rubicone consecrarat, eo tempore cibo abstineret, clarèque lachrymas effundere visi sunt. Auis quoque regulus cum in Pompeianam curiam rostru lauri ramusculum gerens intrasset, ab aliis auibus quæ cum insectabantur conuulsis sæuè pennis discerptus fuit. Addidit Eutropius atq; Eusebius in agro Romano conuersum ad aratorem suum, bouem planè locutũ frustra eum stimulis agere: quoniã prius homines quã frumenta defutura erant.

De Claudio Imperatore.

Cum adhuc priuatus esset Claudius, prima die qua consularum iniuit Romæ per forum transcunt, aquila dextro eius humero insedit. In eo enim imperium ostedit ad quod postea Claudius conscendit.

De Agrippina Aug. atque Tito Vespasiano.

Mira quoque res, sed quæ infelicitatem portenderet Agrippinæ contigit, Claudij vxori. anno antequam moreretur. Nam cum esset in Germania in Vbiorum vrbe quæ ab ei? nomine Agrippina Colonia postea fuit dicta, in ea vrbe agri omneque magnis hiatus aperta tellus ignem emittebat, omnia quæ contingerentur cõsumentem: qui neque aquis, neque alio humore extingui poterat saxifq; aut pannis dũtaxat, opprimebatur. Id quod imperante quoque Tito contigit, anno post Vesuij incendiũ, nec multo ante eius mortem in Vrbe Roma. Ignem enim terra emittebat, quo Capitoliũ complurãq; alia ædificia (vt Dion Greçus scripsit) incensa fuerũt. Neq; ab hoc multũ dissimile fuit quod parentum nostrorũ atate contigit, cum Carolus Burgundiorum dux Geldrensem cepit urbem. Incensa enim humo nulla conspecta flamma herbarũ arborũq; radices cõburebantur, atque ab ea regione penè in Burgundiã vsque malum illud penetravit, neq; remedia populi ad id satis inueniebant, & si ingentib? fossis incendio præcidere viam virẽsq; conabatur.

De Prodigijs quæ apparuerunt in fine stirpis Cæsarum.

Vt in Nerone finis fuit Cæsarum stirpis naturalis ado-

ptiuaque: ita eius etiam ingentia apparuerunt signa. Livia cum recens Augusto nupsisset per Veientanam villam suam cuncti, aquila in gremium eius gallinam candidam, in ore lauri habentem ramum demisit. In bonam partem augurio accepto, cum curari diligenter gallinam iussisset, magnus ex candidorum pullorum numerus provenit. Plantatus quoque lauri ramusculus ingens laureum protulit, ex qua sylva observatum postea fuit ut triumphaturi laureum ramum sumerent, quem manu in triumpho gestabant, peractoque triumpho restitutus ramus plantaretur, radicesque mitteret. Illud quoque notatum fuit desiccatum eiusmodi ramusculum, praesagium fuisse mortis illius, qui cum in triumpho gestasset. Ceterum postremo Neronis anno, ut propinqua eius mors Caesarum quoque defectura soboles ostenderetur, gallinarum candidarum stirps tota deperit, laureumque ex toto aruit defecitque. Praeterea status Caesarum fulgure decessa fuerunt capita, sceptrumque de manu Augusti ereptum.

De Nerone Imperatore.

Anno ante Neronis mortem in agro Marrucino in possessionibus Vectij Marcelli, qui procurator erat Neronis: praeum oliuetumque occa motum, viam, quae vicina erat transiit, atque ab alia via parte constitit: ut a Nerone ad alios ostenderetur transiturum esse imperium. Ipso quoque anno quo Nero perit Mausoli, in quo Augustus erat fores sponte patuere, ex eoque audita vox Neronem ad se vocantis.

De Sergio Galba Imperatore.

In prodigiis Neronem Galba sicuti in Imperio sequitur. Eius auro qui sacrificio fulgur procurabat, cum e manibus extra victimam aquila rapuisset, atque in propinqua quercu reposuisset, augures monuerunt ipsius domui imperium serum quidem, sed certum portendi, quibus ipse, rem nullo modo fieri posse ostenderet. Respondit id demum fore, cum mula peperisset. Nec vero Galba ipsum cum a Nerone defecit ad imperij spem res villa magis confirmavit, quam cum ei nuntiarum fuit mulam peperisse: verbi auiti memoria reuocata.

De eodem Galba.

Non minus evidentibus signis mors eius quam imperium significata fuit. Venienti enim Romam ex Hispania cum per viam vtrinq; in eius honorem sacra peragerentur,

Taurus e manibus sacrificantium accepto iam vulnere lapsus, in pedes anteriores ad Galba lecticam se erexit, eamque sanguine suo totam resperfit. Deinde cum urbem Romam intreret, terra tremere ac mugire audita est. Calend. postea Ianua. sacrificanti e capite lapsa est laurea, & cum e more milites alloqueretur, observatum fuit ei sellam paratam non fuisse, & in Senatu curulem praeposterè positam esse.

De Aulo Vitellio Imperatore.

Et Galba de vita & Vitellio, quae de eius Imperio euentura erant prodigia ostenderunt. Nam cum audito Galbae morte exercitus partem vnam Vitellium praemisisset, aquila eius partis signa circumvolans, latis omnibus diu praecessit: ipsi autem ut cum reliqua exercitus parte se mouit ex capite laurea quam gestabat in amnem prolapsa est. In terram quoque statua, quae in eius honorem posita fuerant effractis curribus corrue. Item Viennae pro tribunali ius dicenti, pullus in eius humerum, postmodum in caput volans, illud rostro fodiebat, quae omnia cum fine imperij ipsius congruere putata sunt. Nam ut Legatorum opera atque exercitus quem praemiserat parte imperium peperit, ita postea quae res gerere per se cepit, illud corrui. Item posteaquam ab Antonio primo, cognominato Becco, Vespasiani nomine, praelio victus caesusque fuit, quod per eum pulli in caput rostro fodientis augurium fuit expressum.

De Vespasiano Imperatore.

Ut Vitellio Imperij finem aduersa prodigia, ita Vespasiano qui ei successit foelicitatem laeta ostensa praenunciaverunt. Nam ut Vespasiana matris tribus partibus, in eius villa haud longè ab vrbe ingens quercus per singulos partus ab imo stipite ramum emisit. Primus alius subtilior cito exaruit, eiusque fortunam primo orta puella, quae cito defecit, aequavit: secundus furculus in satis magnam altitudinem firmitatemque ad fruges excreuit. Tertius arborem ipsam magnitudine roborque aequavit, ob eam rem cum pater Sabinus matri (quae Vespasiani fuit auita) natum ei nepotem dixisset, qui imperaturus erat, subridens respondit, Mirari se quod cum auus esset integro sensu, filius eius deliraret. His verbis augurij neglecto effectu, quem tamen in Galba Ottonisque ac Vitellij discordiis Vespasiani virtus verum fecit.

De eodem.

Antequam ad Bebraicum haud longè à Brixello, Otto atque Vitellius manum confererent, conspectæ sunt in cœlo inter se duæ aquilæ dimicare, earumque victricem à tercia quæ ab Oriente veniebat, depelli. Ita enim Imperij fors ostensa fuit. Siquidem victorem in eo prælio Vitellium reuertens ab Oriente Vespasianus superavit.

De Domitiano.

In prodigijs patrem Vespasiano Domitianum filium ponemus, quantis moribus longè dispar esset. Nam paulò antè eius mortem, in Capitolio cornix audita est Gracæ loqui, Omnia bene erunt, sicuti verè fuit Domitiani superbæ & crudelitati securis Nerua Traianoque, mansuetudine clementiæque insignibus. Hòcque facit vt minus videatur mirum consiliibus Marco Lepido, & Quinto Luctatio Calulo in Ariminensi agro legatur Gallum esse locutum.

De Tito Vespasiano.

Non minus horrenda fuere prodigia quæ ante Titi mortem (is Domitiani frater fuit) apparuere. Nam in Campania propè Vesuuium montem, terra nõ sine ingenti hominum pauore tremuit: clarèque & in cœlo & in terra gigantum species ac simulachra, conspecta, etiam interdum vsque ad ipsam urbem fuere. Vesuuius quoque post eas res mirè in modum ignes euomuit, fauillis in urbem vsque penetrantibus. Aër etiam per multos dies in noctis speciem caliginosus, & in fumo gigantum simulachra apparebant, tubarumque sonus magno omnium terrore (vt Dion Græcus scriptum reliquit) exaudiebatur.

De Antonino Pio Imperatore.

Vt ostenderet fortuna Antonini Pij in Imperio felicitatem latissimis signis id præmonstrare visa est. Nam in Cilicia à Deorum simulachris sponte & sine vlla humana ope laurea in sinum eius translata est atque in ipsius Imperio vno partu mulier quinque liberos enixa. In Mysia quoque in arborum cacuminibus hordeum natum, quatuorque leones sponte sua mansueti, vtro se comprehendi tulerunt. Quare omnia eò fortè tetenderunt, vt Antonini in Imperio felicitas humanitalque ostenderetur. Sub eius exitu serpens erinita ingentis magnitudinis apparuit, quæ apprehensa mordicus cauda semetipsam supra dimidiam partem

deuoravit. Infans quoque biceps natus est, vt ex iis ostenderetur ab annis, id est, ab æuo Antoninum cõsumptum iri, ac Philosophum, & Verum ceu duo capita ei successuros.

De M. Antonino Philosopho Imperatore.

Antonini Pij mentio secum M. Antoninij Philosophi memoriã trahit, qui natus octo annos inter Slios ab Adriano connumeratus, cum secundum morè in sacro puluinari Saliurum iacerent terra, ipse tanquam manu hominis positum esset, in Martis capite fuit inuentum.

De Thimoleonte Corinthio.

Thimoleontis Corinthij similitudo in prodigio faciet, vt aliquantisper omissis Romanis hic de eo loquamur. Nam à Corinthiis dux belli aduersus Siculos declaratus cum in Delphico templo Apollinem consuleret, à donariis quæ in templa affixa erant, ex alto in caput eius corona tam aptè concidit, ac si manu ei composita foret. Quod in eam acceptum est partem, vt quod res fuit intelligeretur, ex demando bello victoriam reportaturum.

De Commodo Imperatore.

Crudelis Commodi Imperatoris exitus, quem sæua prodigia antecessere, cogit me ab iis qui prospera vsi fuerunt fortuna ad eos qui infelici fuerunt, iterum redire. Nam præterquam quod diu in eius morte cometes apparuit, à multis templis quæ erant in vrbe cum simulachris Deorum effigies quoque abire visa sunt.

De Pertinace Imperatore.

Pertinaci qua die occisus fuit, id euenit, quod Iulio Cæsari contigisse minimè in obscuro est: sacrificante enim eo, in victima cor inuentum non est, quod cum ei malum ominari videretur, & propterea iterum quærendo laboraret, hepar quoque defuisse compererunt.

De eodem.

Paucis diebus antequam periret, fertur dixisse, se cum in viuarium inspiceret, in aqua vmbra conspexisse, quæ stricto gladio mortem minabatur.

De Septimio Seuero.

Seuero Imperatori & mors & fortuna gentis suæ manifesto prodigio ostensa fuit. Nam Circensibus ludis, à suggestu vnde is ludos spectabat, ex tribus victoriæ simulachris quæ de more appendebantur, ea quæ Seueri nomine inscri-

præerat in terram concidit: altera quam in Getæ honorem expresserant, cædens tota contracta est: tertia autē cui Bassiani erat inscriptum nomen, è manu palma dilapsa est. Post hunc casum haud diu Seuerus vixit, Getam Bassianus occidit, Bassiano autem, ad imperium translato, nec diu frui vita contigit, & imperium in gloriam fuit.

De duobus Maximinis.

Maximino patri scutum ad solem accensum est, & hæsta fulgure percussa à summa ad imum vna cum ferro in duas discissa est partes: vnde aruspices dixerunt, ex eadem gente futuros Imperatores eodem nomine, qui paruo tempore durarent. Ita enim contigit: pater enim & filius ambo Maximini, simul paruoque tempore imperarunt:

De Aureliano Imperatore.

Aureliano dum nasceretur scelicia fuerunt prodigia. In pelui enim in qua lauabatur sæpius, serpens inuenta est in nodos inuoluta, quæ nūquam occidi potuit: & aquila ex cunis leniter raptum in propinqua ara, quæ forte sine ignibus erat, reposuit. In patris quoque villa natus est vitulus candore eximio insignis, in cuius latere purpureis maculis effigiata erat corona. Patre eius viuo adhuc inope & priuato, hæc prodigia contigerunt, quæ Aurelianus patre postea per virtutem Imperio omnia vera effecit.

De Publico Annio Tacito Imperatore.

Tacito similiter Imperij mortis signa contigere. Sacrificanti in Herculis fano candidum vinum in rubens conuersum est. Item, vitis quæ vvas albas ferre solebat, eo anno rubentes permultas edidit: Martis autem prælagia fuere sponte patefactum parentis sepulchrum. Item quod iam mortuæ matris vmbra ei apparuit: neque sine horrore diuersa in specie locoque fratris manes.

De M. Bruto.

Persecta à Tacito materna vmbra, monet ne præteream id quod non minore horrore à M. Bruto cum in Europam traiceret persectum fuit. Nam cum noctu solus in tentorio esset, coram terrifici aspectus vmbra intuitus, quæ nam ea esset, pro animi magnitudine qua præditus erat, interrogauit. Illa genium eius esse respondit, foreque vt iterum eam in Philippicis campis videret. Itaque posteaquam in Macedoniam peruenit, in Philippicis campis, nocte ea,

quæ postrema vitæ Bruti fuit, iterum eandem sicuti præditum erat, vidit.

De Dionè Syracusano.

Virtutis prodigiisque ac mortis similitudo, suadent ne à Bruto Syracusani Dionis memoria separetur. Is cum post solis occasum, iam lucem certam dies amisisset, atque in fine porticus, in qua solus erat strepitum sensisset, ad strepitum conuersus, vt inter tenebras poterat, vmbra femineam ingentem macilentamque conspexit, in infernarum furiarum effigiem formatam, quæ vertere domum videbatur. Quo prodigio territus (& si natura minimè timidus erat) ingentem edidit clamorem. Nec multo post huius simulachri conspectum à fenestris filius in terram se præcipitem misit, & ipse crudelem in modum cæsus fuit.

De Curtio Ruffo Romano.

Veterum prodigiis quæ phantasmata efficiebant, hoc quoque addemus, aliis de quibus diximus in hoc dissimile: quod illa acerbæ mortis, hoc autem scelicitatis prælagium fuit. Cum Adrumeti (quæ ciuitas est Africæ) Curtius Ruffus penes quæstorem, in cuius familia nulla insignis dignitate ageret, per meridiem in porticu deambulans, femineam vmbra augustiore forma, longè supra humanam vidit, à qua hæc verba accepit. Tu Ruffus es, qui in hanc prouinciā proconsul venies. Eo prodigio ad bonam spem erectus, haud multo post à Tyberio Africæ proconsulatum obtinuit. Id quod visionis euentum impleuit.

De Lazate Adiabonorum rege.

Vox quoque haud dissimilis Lazatis Adiabonorum regis ortum nuntiauit. Nam cum eius mater Helena scæcum Monabozo (qui Bozeus est dictus) fratre eodemque marito Adiabonorum rege iaceret, & is illius ventrem manu tractaret: vocem audiuit monentis, vt modestè tangeret, ne filium offenderet, qui æterni Dei iudicio principium finemque miræ scelicitatis erat habiturus, sicuti re ipsa postea persectum fuit. Nam in regno patri succedens, ab idolorum impietate populum ad Iudaicum cultum transtulit, vir bonitatis non modò, verum etiam scelicitatis in visis vocibusque iam dictis fuit, eò miseriarum pleniora fuere quæ sequuntur.

De Constantio & Fl. Cl. Iuliano Imperatore.

Constantino Imperatori infelicitis prodigij phantasma in Asia apparuit, paucis diebus antequam moreretur, perspecta sapius umbra, quæ ei efferebatur mæsto valde aspectu. Iuliano quoque Imperatori ea nocte quæ dies mortis ipsius in Perside antecessit, cum in tentorio lectio operam daret, horroris plenam vmbra offerri sibi intuitus, & præformidine confurgens, vt è tentorio eam egredi conspexit, putauit genitum suum esse, qui morti iam vicinum desereret.

De Mauritio Cappadoce Imperatore.

Phantasmata sequentes, Mauritij quoque Imperatoris mortem quæ crudelitatis multum habuit, subtexemus, eam in Constantinopolitano foro quidam religiosa veste amictus, gladium manu tenens prædixit. Nusquam postea ante id tempus à quoquam conspectus. Quod fecit vt non homo, sed potius spiritus aut phantasma puraretur.

De Matthæo Vicecomite qui Mediolani rerum est potitus.

Haud multo antequam Henricus septimus Imperator moreretur non sine Vicecomitum gentis clade (vt Musurus scribit cui Franciscus Petrarcha astipulatur) in area adium Matthæi Vicecomitis, qui magni cognomentum meruit, post solis occasum cum iam aduerserasceret visus est vir armatus in equo longe humana specie maior: vbi à multis conspectus per horæ spacium postea euauit, magno eorum qui rem viderant horrore. Triduo quoque post tertia noctis hora eodem in loco, duo equites pari specie diu inter se dimicantes conspecti fuere, qui post aut ante alios solus, euauerunt: interdiu quoque circularis species solis orbem ambire visa est.

De Ludouico Alodisio Imole Domino.

Quæ hæcenus dicta fuerunt prodigia appellari fortasse possunt, sed quod sequitur ob prodigij transgressum & magnitudinem miraculi nomen sibi vindicat. Non indignum quod hic ponamus, cum adhuc in phantasmate pergamus. Ludouici Alodisij pater, qui Imolæ rerum potitus est, haud diu postquam decesserat, homini à secretis, quem filius Ludouicus Ferrariâ mittebat in itinere equo insidens cum accipitre (vt in aucupio mos ei erat tenere) apparuit, huicque quamquam magno capro formidine dixit, Vt filium mone-

ret, vt postero die in eum ipsum veniret locum, quoniam magni momenti res ei prædicturus erat. Ea re audita Ludouicus, tum quia non credebat, tum quod insidias verebatur, alium pro se misit. Ei illa ipsa umbra quæ ante apparuerat obuiam facta vehementer indoluit, quod filius non venisset: longè enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quod transacto, scilicet. 22. anno, ac præterea vno mense die quoque specificè addito, vrbis imperium quod obtinebat, esset amissurus. Vt tempus quod umbra prædixerat, aduenit, adhibita magna cura ea ipsa nocte, quam patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis (cui is fodere iunctus propterea ab eo non timebat) milites glacie magna constructis fossis ad muros penetrarunt, adhibitisque scalis, urbem cum ipso principe ceperunt. Sed iam ab iis ad læuora transcamus prodigia.

De Apostolis.

Si capiti circumfusis ignis Seruio Tullo, regnum, ac C. Mario victoriam portendit, non minus mirus, sed felicio- ris prodigij is ignis est habendus, qui linguarum specie Apostolorum capita circumfulsit: qui eorum cordibus charitatem sapientiamque eam infudit, qua totum terrarum orbem postea ad diuinum cultum incenderunt.

De Martino Turonensi Episcopo.

Hoc igne correptus in Gallia Martinus qui ad Turonensem Episcopatum assumptus fuit, magna spectantium admiratione, dum Christianam hostiam immolaret, ingenio rem flammam emisit, vt ex eo qui aderant intelligere possent, quam celebre clarumque sanctitatis nomen in Dei ecclesia esset habiturus.

De Ambrosio Mediolanensi Episcopo.

Dum Ambrosius quem Episcopum Mediolanenses habuerunt, quartum & 40. psalmum interpretaretur: flamma ingens circum caput micare, atque per hos pectus eius irradiare visa est, vt diuinitus immissum in eo sacrum dogma pureretur, & propterea iis quæ scripsit obicere nullus valeat: cui etiam addemus (ne soli Platoni apes mel in os instillasse dicantur) grauissimorum virorum testimonio scriptum esse: idem ei infanti corrigisse, vt ex eo verè præmonstraretur eloquij eius futura suauitas & magnitudo. Hac enim effecit, vt Theo-

dosii augustale fastigium ecclesiae censuram non aspernaretur. Hac Auxentii Arriani Episcopi furentes imperus cohibuit, aut potius vicit: qui doctissimis luculentissimisque scriptis labentem catholicam fidem sustinuit, qui mellis prodigio hoc maiores dedit effectus, quò falsis vera & solida maiora esse duci debent: & propter hoc excellentior Stesichoro posita habendus est, in cuius ore philomela auis suaues cantus concinisse fertur.

De Bamba Gotho Hispaniarum Rege.

Quae diximus prodigia morum sanctitatem ac doctrinam, ceterum quòd in Bamba apparuit bonitatem sinceritatis immensa ostendit. Nam cù in Toletana ecclesia ab Archiepiscopo Quilico pro regni Hispaniensis dignitate vngeretur, ab iis qui aderant visus est ab oleo quo vngebatur, vapor clarus ad coelum conscendere, & eandem sequi viam, qua vertice ipsius egrediebatur flamma.

De Pertharite Longobardorum Rege.

Spoliatus in Italia paterno regno Pertharites alias Pertaris Longobar. à Grimoaldo Beneuentano duce, quem in discordia frater eius ad ferendam opem vocarat, cum ex Gallia in Britanniam omnium egens traiceret, prodigio foelicore, quam Mancinus, vocem sine vlllo certo auctore audivit, monentis Grimoaldum mortuum esse, & propterea hortantis vt ad paternum regnum rediret. Is igitur in Italiam conuersus, nullo labore regnum quòd amiserat recepit.

De Anastasio Abbate.

Inter multa regum prodigia abbati quoque Anastasio locus dabitur, quoniam prodigii magnitudo non abhorret. Is enim à saxo quod monasterio suo imminabat, vocem exaudiuit, secum quinque alios vocantem, cuius vocis auctorem nullum videbat: nec multo post septimus quoque fuit vocatus, qui omnes eo ordine quo vocati erant, haud multo post mortui sunt, haec legimus: quod sequitur ab eo cui res cuenit, audiuiimus.

De Opicino Cacia Nouariensi.

Cum domi suae Opicinus Cacia Nouariae per meridiem solus deambularer, cogitabundus vocari se nominatim, neminem videns, audiuit, & postea diei: velléne vt filius tuus moreretur? cui cum nulla ad cogitandum mora interiecta, Velle, se dixisset. Deinde ad se reuersus statim quòd an-

nuerat, negasset, ob prodigii atrocitatem moreris plenus erat. Itaque intra triduum Ioannes Baptista eius filius, quem vnicū habebat, in aduersam incidit valetudinem, & biduo post deceffit, & ne vllum prodigiorū genus omittatur eorū, quae vel legim⁹ vel vidimus, à caelestibus principis sumem⁹.

De Prodigio magno.

Cum in Oriente valens Arrianus imperaret, anno primo, quo Gratianus in Occidente gessit imperium, in Gallia scriptum est diem vnam pluuisse lana iuxta urbem Atrebatensem, prodigij interpretatione in ambiguo relicta. Vtrum per eam pluuiam Gratiani bonitas, an Valentis perfidia declararetur: id quod postea detectum est in Valentini fratris morte.

De Prodigis quae aduentum Longobardorum antecesserunt.

Ad declarandum Longobardorum in Italiam aduentum, qui anno salutis 568. fuit ipsi Italiae atque imperio calamitosum antè horrore plena prodigia apparere. Triennio enim antè in caelo visæ suut armatorum turmae, infestis ignibus pro telis concurrere qui sanguinem effundebant.

De Prodigis pestem nunciantibus.

Italiae quoque vastitas, quam pestis intulit praenunciata fuit. Haec autem totam penè occidentalem plagam occupauit Anno salutis millesimo duodecimo, Pontificeque Benedicto octauo. Terrae enim motus ingentes fuere lunaque rota sanguineo colore erubuit. In Gallia quoque in Lotharingia fons multos dies sanguine manauit. Ante etiam imperante Ludouico cognomine Pio, Pontifice Paschali primo, in Italia penè diem totam lapidibus pluit. Dicta iam prodigia pestem, at quae sequentur bella scissurasque in Catholica ecclesia significarunt.

De Prodigis bellis significantibus.

Imperante Ottone primo, Ioanne autem duodecimo Pontifice (fortassis vt eorum vitæ turpitudine morsque ostenderetur) non sine magna omnium admiratione, in vestibus in Italia cruces rubentes apparere, è caelòq; cecidit lapis strepitu ingenti: quae res credibilis facit id quod Anaxagorae Clazomenio predictum fuit, scilicet è caelo casurum secundo anno, octauae supra LXX. olympiadem saxū, id quod postea contigit ad flumē Aegos in Thracia, vbi species eius ad plaustrum magnitudinem apparebat. Item alterius in Abydi

gymnasio in Cassandria, quem Plinius se vidisse scribit: & alterius qui in Vocuntiis cecidisse dicitur. Sed ne vetera tam diu repetamus, ætate nostra haud longè à Crema in agro Ripaltensi cælo sereno lapis magno fragore cecidit capitis humani magnitudine, qui se in terram penitus ultra duo cubita condidit, & in duram incidens materiam in duas partes scissus est. Præterea ætate quoque nostra anno salutis supra millesimum ac quadringentesimum nonagesimo secundo, in Germania ad Rheni ripas propè oppidum Enfsheym, quinque miliaria distans à Basilia vrbe, sexto Calend. Decembris triangulari forma lapis ponderis trecentarum librarum cecidit. Sequentique anno tertius Fredericus mortem obiit.

Ante quoque quàm schismatici tumultus inter Calixtum secundum Burdinumque orirentur, in Gallia in Leodiensi agro, porcus capite effigieque humana natus est. Anno quoque salutis M. C C C. additis quindecim, in agro Veronensi equus similiter capite humano ortus est.

Item anno qui ante schisma Gregorij atque Gilberti Rauenatis Episcopi fuit, qui Henrici tertij Imperatoris fauore, Clementem se vocari iussit, in Britannia sanguine fons manauit, & plusquam quindecim dies aues cicures efferratæ sunt. Hæ quoque Pontifice victore tertio vitantes hominū consuetudinem, ad sylvas nemoræque fugere: fortassis vt hac fuga pestem quæ postea fuit salutis anno octuagesimo nono supra mille, demonstrarent.

De Prodigio ingenti.

Anno supra mille trecentosque quartodecimo Calend. Martiis in Italia crux in Luna apparuit, posteræque die tres soles conspecti fuere in medio trium orbium, qui iridis speciem præbebant. Horum tertius imperfectus altero cornu occidentem, aquilonem altero spectabat: quo prodigio forsitan Vgutio cognomento Fagiolanus ostensus est, qui Pisinarum copiarum ductor Maio proximo Pisarum Lucæque imperium inuasit.

De Prodigio pestem significante.

Imperante Lothario imperij eius anno octauo, ad significandam pestem, quæ eo anno crudeliter sauiit in Saxonibus, natus est agger, siue collis sex passuum milia longus, & grandine mixtis lapidibus pluit.

De Prodigijs quæ desinente Caroli Magni stirpe apparuerunt.
Anno qui Caroli Lotharij filij mortem antecessit, quo anno desinente in Gallia masculina stirpe Caroli regis cognomento Magni, Hugo Capetus Gallicum occupauit regnum, manifestè in Gallia frumento, aqua & pisciculis minutis pluit.

De Prodigijs item bellum ac schisma ostendentibus.

Vt de Prodigijs bellum ac schisma prædicentibus scribam, me impellit id quod contigit priusquam Henricus quintus cum Paschali Pontifice discors esset, (ex eorum enim discordia bella ingentia secuta sunt, hoc prodigio significata) quod Iunij tertio decimo die in regione quæ quondam Æmilia, nunc sub Romandiolæ nomine cenetur, palam sanguine pluit, Salutis anno quartodecimo supra mille centumque. Anno quoque priusquam Fridericus primus Imperator cum Alexandro Pontifice ad bellum descenderat, clarè effigiata in ipsa luna crux in eius medio apparuit. Item Salutis anno L X I X. supra mille centumque, regnantibus iisdem Pontifice Imperatoræque nonis Septēbris tres apparuere soles occidentem versus qui ultra duas horas conspecti sunt: post quod tempus sol is qui inter tres medius erat, permanfit. Anno quoque qui Friderici mortem antecessit in Italia lapidibus aqua mixtis pluit. Item anno salutis C C V I I. supra mille imperante Philippo in Germania cum publicè epulum præberet, sol in tres scissus partes apparuit: quæ haud multo post in vnum orbem conuersa sunt, quod fortasse præsignificauit imperij inter Fridericum secundum, Philippum, Ottonemque scissionem. Quod postea penes Fridericum solum permanfit.

De Prodigio ingentis admirationis.

Nōne illud quoque mirum inter prodigia duci debet, quod anno salutis decimo octauo supra mille ducentosque in Germania in pago Colonienfis agri, qui Ledon dicitur visum est. Cum in cælo tres apparuere colore candido cruces: quarum quæ media erat Christi crucifixi imaginem expressam habebat.

De Hominum simulachris in aère conspectis.

Item, Salutis nonagesimo tertio supra mille trecentosque Maio mense, iuxta Nouionum in Gallia, paulo antequam Philippus Deodatus Britannos Normandiæ finibus pelle-

ret, in cœlo spectatæ sunt armatorum turmæ in prælii speciem concurrentes. Idem apparuit Calend. Febr. paulo antequam inter Carolum simplicem Gallorum Regem cuiusque proceres discordiæ erumperent: quod repetitum est Ludouico eius filio regnante ad stragem significandam, quam Pannonij in Burgundiam intulere. Gens enim rubenti colore in cœlo conspecta est.

De Prodigio iterum simulachrorum in aère spectatorum.

Matthæi quoque Vicecomitis temporibus, dum Mediolani rerum potiretur, circiter eius mortem, forsitan ad bella, quæ postea secuta sunt, Item ad filij Galeatii exilium, deinde carcerem, ostendendum, quæ Ludouici Bauari imperantis manu gesta sunt. Supra Mediolanum urbem Modæciam, conspecta gens in cœlo multiplex discolorque inter se concurrere armorum fragore, strepitu equorū palam exaudito.

De Leodiensium prodigio.

Apertum signum non modo prodigiū videri illud debet, quod propè urbē Leodiū in Gallia contigit, paulo antequam orta de urbis episcopatu cōtentione, ab eo cuius partes Burgundionum Dux Ioannes fouebat, aduersa pars superata est; in quo prælio vtrinque perceptorū 30. millia desiderata sunt: Eo enim in loco ubi præliū cōmissum est, corui impetu facto aquilæ genus illud (quod nunc falconē dicimus) nido effractis ouis pepulerūt. Postero die reuersus falco, qui pulsus fuerat magno aliorum falconum numero comitante, coruis quoque ex aduerso magnum in numerū coactis, graue præliū commisit. In quo superati corui ad vnū omnes periēre. Quæ res circa Constantinensis concilij tempora contigit.

De Venetæ Classis prodigio.

Non in congruum videtur propter prodigij similitudinē, id quod Venetæ classi propè insulam quæ nunc Sapiencia dicitur in Peloponneso contigit. Illic enim in aère magna vi coruorum inter se dimicante superataque ea coruorū parte, quæ supra Venetam classem erat, in classis triremes plumę sanguisque deuictorum coruorum concidit. Itaque postero die classis ipsa quæ 36. triremibus & biremibus duabus & viginti constabat, à Pagano Auriæ Genuensium triremium sex & triginta præfecto, tota deuicta ac capta fuit, vnā cum Nicolao Pisano Venetæ classis præfecto, & Venetis quinque milibus & ultra multo vtrinque effuso cruore.

De Prodigio Genuæ calamitatem monstrante.

Cum in Italia Berengarius secundus, in Germania autem Henricus Ottonis primi pater rerū potirentur, Salutis anno 36. supra noningentos: Genuæ in vico cui fonticulus nomen erat, (Nunc autē Bordigorus dicitur) iuxta portus molem, fons integrū diem sanguine manauit. Nec verò minus horrore desiderare videbatur in prodigio calamitatis atrocitas quæ secuta est. Genuam enim Sarraceni petiēre, qui captam urbem non contenti diripiisse, totam incenderunt, atque per urbis vicos cæforū ciuium sanguis haud parcitus exundauit, quā fons in sanguinē versus præmonstrare videbatur, sed tamen ingentem ciuium cædē ac funera illud etiam superauit, quod cœdū in morem matribus familiās atque ingentis virginibus ad stuprum raptis, eas in Africam in misera seruitute victuras Genuenses qui supererant auferri viderunt.

Iterum de Genua.

Post illatam à Sarracenis cladem minimè ab re videtur ostendere, quod prodigium antecesserit, cum Genuenses in libertatem Imperante Philippo Mediolanensium duce se vendicarunt. Eo enim ipso temporis momento quo Genuensis classis præfectus Blasius Axaretus classem conscendit, qua Alphonsum Siciliæ & Aragoniæ regem atque Ioannem ipsius fratrem, ipsum quoque Nauarræ regem cœpit, fulgur in urbe Genua ex apice campanariæ turris fani sancti Ambrosij Mediolanensium patroni, nulla in alia parte læsa turri pietatis marmoreum signum decussit. Itaque deuictis nauali prælio captisque regibus ipsis, cū Blasius contra officium (vt Genuensibus videbatur) Philippo duci captos reges dedisset, isque nulla Genuensium habita ratione, quorum sanguine atque impensa parta victoria erat, eos liberasset, dolore perculsi Genuenses ad recuperandam libertatē conspirarunt. Urbique successit vt quod non nisi difficillimè fieri posse videbatur, siue vlllo publico malo potentissimi principis iugum excuteret. Huius autem prodigij facies haud dissimilis, nisi in fine ab eo fuit, quod mihi in patria principi contigit. Nam primis temporibus, quibus rerum potitus sum, fulgur in turri Farea, ubi è more gentis nostræ insignia picta erant, illaesa manente turri, tria in eis foramina effecit: per ea imperij mei numerum annorū ostendens. Noctē quoque diem eam insecuta, qua in excidium meum cōspirauit.

tum est procella malum defregit, quo in palatio tolli signa nostra contueuerant, isque supra cubiculi mei tectum concidit, & familiarum nostrarum ruinam haud obscure ostendit.

De Eugenio I I I I. Pont. & de schismate, & de Florentinis.

Ad prodigiorum finem acceleranti duo fulgurum exempla occurrunt ad significationis euidenciam non minus aperta, quam quæ superius dicta sunt. Ex iis enim non sine causa intelligitur, veteres cum eiusmodi res contingerent eas obseruasse. Anno antequam schisma erumperet inter Eugenium I I I I. Pontificem atque Amadeum Sabaudiensem à concilio Basiliensi ad Romanum Pontificatum electum, cui Felicis nomen indiderant. Cum in Germania Ecclesiarum in diuersa studia scissæ essent, atque in Italia bella cadere peragerentur: eodem die in vrbe Roma fulgur quatuor templorum Pontificiarum curiarum dicarum campanarios tures chorosque tantum percussit. Similiter eo anno, qui aduentum Caroli octauum in Italiam antecessit, in vrbe Florentia sanctæ Reparatarum fanum in sublimiori parte de cælo tactum fuit, lapidemque immensæ magnitudinis quo fornix claudebatur ad terram fulgur deiecit. Quæ res immensorum malorum illi vrbi præfagium fuit: nam postera die morientem obiit Laurentius Medices, potentia prudentiaque Florentinæ vrbis primarius, cuius opera plurimum fines suos respublicæ Florentinæ protulerat. Deinde in Florentinorum fines profecto Carolo octauo Gallorum rege, Sergianæ, Petrasanctæ, ac Pisarum imperium Florentini amisere. Laurentijque liberi, Petri culpa, qui inter eos maior natu erat, bonis omnibus spoliari in exilium abiit.

De Prodigio in Carolo Octauo aduentum in Italiam.

Relicturi lectorum arbitrio quo nomine id appellandum sit, quod in Italia conrigit Carolo octauo vltimis annis, duo hic admiratione non indigna ponemus: quo anno is in Italiam ad Neapolitanam expeditionem venit, cuius paruo labore compos factus, breui etiam partorum possessor fuit. Is enim salutis annus fuit nonagesimus quartus, supra mille quadringentosque, in Cisalpina Gallia manna pluit, quæ ex arborum frondibus lecta, ad medicinam salutaris fuit inuentum: cuius rei Plinius mentione facta (conrigit enim aliis temporibus ea pluere) non Manna, quod nomen Hebræum est, sed cæleste mel ac medicinarum non parum idoneum appellat.

Biennio quoque antequam in Italiam Carolus veniret, noua ægritudo inter mortales deiecta, cui nec nomen, nec remedia medici ex veterum authorum disciplina inueniebant, variè vt regiones erant appellata. In Gallia Neapolitanum dixerunt morbum, at in Italia Gallicum appellabant, alij autem aliter. Nonnullique Iob sancti ægritudinem esse dicebant, cuius vis grauiter artuum iuncturas torquebat, quibusdam totum corpus vlcere corripiebat, quosdam autem in gangrenæ morem corrodebat. Id autem quod in ea maxime mirum fuit, erat, quod contagionis vires in coitu solo exercebat, à genitalibusque membris primordia sumebat. Id quoque in ea non leue visum fuit, quod qui ei curandæ operam dabant, nisi diligenter sibi vitæ modestia cauissent, postquam morbum euasisse videbantur, tanquam id ab initio pullularet, in id recidebant. In senibus quidem ea ægritudo incurabilis apparuit. Quæ pestis) ita enim visa est) primò ex Hispania in Italiam allata, ad Hispanos ex Æthiopia, breui totum terrarum orbem comprehendit.

DE SOMNIIS. Cap.V.

Omnibus prodigiisque haud incongruè somnia subiunguntur, siquidem sæpe inuenta sunt verè clarèque futura præmonuisse. Eorum vt Macr. scripsit quinque inueniuntur species, nomen iuxta eorum qualitates habentium. Primum dicimus Somnium, secundum Visionem, tertium Oraculum, quartum Insomnium, quintum Apparitionem, quam Græci phantasma vocitant. Somnium dicitur cum sub aliqua figura tecta apparet veritas: vt illud fuit quod de vaccis spicisque Ioseph Pharaoni Ægyptiorum regi interpretatus est. Item illud quod de Polycarpo Ioannis Euangelistæ discipulo scriptum est, cui dormienti puluinem cõburere, martyrium futurum visum est igne quem ipse propter hoc certum prædixit. Neque huic dissimile quod Casaris matri contigit, quæ intestina sua per aërem ferri somniauit. Visio est cum id propriè contingit, quod per somnium est visum: vt Vespasiano de Neronis dente euenit. Oraculum est cum à diuina persona, siue etiam patre aut sacerdote aliquid in somniis nunciatur, sicuti Magis cum moniti sunt ne ad Herodem redirent, & Ioseph viro Mariæ vt cum puero & matre in Ægyptum fugerent. Hæc tria ali-

quid veritatis secum habent, qua prorsus carent duae quae reliquae sunt species, videlicet in somniū & apparitio. Nam autibus grossiq; vapores, aut mentis agitatio ac labor eorum causam praebere videtur. Alij haec somnia in tres partiuntur tantū species, naturalē, animale, & cœlestem. Naturalē vocant ea per quā Phisici de humorib. iudicant, nam somniatibus aquā flegmaticos humores dicunt designari, per rubetē colorē sanguineū, & per ignes cholera, tetrīs autē humoribus melancholiā: vt eam de qua Arnaldus philosophus in somniis scriptū reliquit: Nam cū somniasset à nigricante carō pedē sibi morderi, in ea pedis parte postera die cancer innatus est. Animalia dicuntur somnia, quae ab animi passionibus, quae interdū cōtingunt, proficiscuntur: sicuti apostolo Paulo euenit in Macedonia proficiscenti. Visus est enim sibi cū dormiret à Macedone quodam rogari, vt hominum eius regionis misereretur. Cœlestia tantū illa dicuntur somnia quae restū diuinarū monita esse censentur, sicuti de statua fuit quā Babylonis rex in somniis habuit, quam propheta Daniel interpretatus est. De iis sub generali nomine Somniorū dicemus: quibus & si catholica fides credere nec prohibeat, nec permittat, & philosophus veros eorū effectus casu cōringere scribat, nos nihil plus fidei dantes quā oporteat, aliquot eorū exempla vetera nouaque in quibus veri eorum exitus fuere, subiungemus. Ex quibus cognoscetur hominē à Deo ad similitudinē eius creatā, cū ei per corporeum impedimētū permittitur, interdū mirandum in modū futura diuinare.

De L. Sylla.

Sicuti L. Syllae somnia victoriam de hostibus, ac principatum in patria portenderunt, ita etiā apud nos primum ei locum dabunt. Primo enim bello quod aduersus Mariū patrem gessit, pridie quā configeret cum eo, somniavit à Pallade fulgur sibi dari, moneri quē vt eo telo hostes perceret: cuius somnij veram effigiem belli exitus tulit. Siquidē Mariū hostem ferro ignēque patria expulit.

De eodem.

L. Syllae pari modo in somnis ostensa est victoria aduersus C. Mariū filiū. Nam per quietē nocte quae lucē antecessit illā, qua Mariū filium deuicit, visus sibi est Mariū patrem videre iam mortuū, qui filium monebat ne postera die cū L. Sylla praeliū cōmitteret, quoniā ea sibi dies infausta fuerat.

De Iuda Machabeo.

Nonne similiter Iudas Machabeus clarē in somnis ingen-tem vidit victoriam, qua aduersus exercitum Syrię regis Demetrii, cuius Nicanor dux erat positus est? longē enim pauciore numero regios adortus, ex eis triginta milia occidit. Cum ante per quietem Oniam pontificem iam mortuum vidisset, ad Deum pro Hebræo populo orantem, & post illum Hieremiam prophetam gladium aureum porrigentem, à Deo ad superandos hostes missum.

De L. Lucullo.

Nequaquam tantam fortunam, non minorem tamen rei ipsius certitudinem, somnium illud tulit, quod dormiens in Asia Lucullus vidit, arbitratus dormienti sibi dictum: Vade Luculle, Autolycus enim venit vt tecū sit. Experrectus somno cū rem diligenter inuestigaret, intellexit à nauibus Cilicum, quas Romanæ infectatæ erant, ad mare in littore relictam marmoream statuam, quae postea Autolyci fuisse cognita est, qui olim in Ponto urbem Sinopē muro cinxerat.

De Petitio ciue Romano.

Non minus quoque certū Petiti quā Luculli somnium fuit, qui dum in Aegæo nauigaret, & naualibus sociis narret, se per quietem Pompeium solum obsoleta veste amictum vidisse, conspexit à paruo celoce innui sibi, vt expectaret: cui cum appropinquasset, vidit in ea Pompeium cum veste comitatuque: vt somniauerat, quem in nauī summa recepit, à Pharfalico praelio fugientem.

De Themistocle.

Vt Petitus somnians alienam vidit miseriam, ita Themistocles periculum suum quod iam imminebat. Nam cū exul patria procul degeret in vrbe, cui Leonis caput nomen erat, dū quiesceret vilis sibi est Cybelē videre monentē, vt Leonis caput euitaret, ne Leonem obuiū haberet. Excitatus igitur cū sine mora inde abiisset haud multo post superuenere Pisidā quidā, qui Epixia Persæ impulsu occidere eum quærebant: quorum vim somno illo monitus deuittauit.

De Sophocle poeta.

Silentio prætereundum non est poeta Sophoclis somnium, qui læpius per quietem conspecto Hercule furem cū nominatim acculante, qui ex fano suo aureum vas furto subtraherat: vt rem Ephoris detexit, comprehensus quem

Hercules accusabat, verum esse furtum confessus est. Quā obrem ab eo tempore templum illud Vindicis Herculis nominatum est.

De Moyſis patre Amrami.

Non minus verum est quod sequitur. Nam non sub ambage, sed sub claro verbo Amramis quoque per quietem vidit à Deo dici sibi de Moyſe & Aaron liberis quos suscepturus erat, item de eorum perpetuo Pontificatu ac gloria, id totum quod postea secutum est.

De Actia Augusti matre.

Haud dissimilis felicitas in Actiæ matris Augusti somnio apparuit, quæ pridie quàm Augustū peperit, noctu per quietē vidit infestina sua ad cælū vsque ferri, atque illic explicata vniuersam tegere terram. Id quod comprehensus filij imperio terrarum orbis, verum ostendit fuisse.

De Octauio Augusti patre.

Eadem nocte pater Octavius ex Actiæ coniugis ventre, visus sibi videre egredi solarem radium, de filij gloria certior factus fuit.

De Qu, Catulo.

Rarò contingit quin natura, aut potius Deus insignes hominum virtutes ac felicitates somniis, aut prodigijs ante significet, sicuti ante de Augusto dictum est, & inferius etiam dicitur. De eo enim Qu. Catulus dedicato Capitolio per quietem vidit Iouem, è multis pretextatis pueris vnum delegisse, cui signa Romana manu gestanda dederat, atque sequenti nocte cum dormiēs illū ipsum puerū, à Iouis gremio pellere vellet, Iouem dixisse, Ne puerum amoueret, quod ad reipub. Romanæ tutelam eum seruabat. Et mane sequenti in Octaviū forte incidens adhuc puerulum, ab effigie vestēque cognouit ipsum illū esse, quem per quietem viderat.

De M. Tullio Cicerone.

Cum in Capitolium Cicero Iulium Cæsarem prosequeretur, ei que narraret nocte proxima à se visum Iouem, qui cathena aurea puerulum mira indole à cælo ad Capitolij portam demiserat, cui postea flagrum in manu dederat. Perspecto tunc Octauio, quem Cæsar voti soluendi gratia in Capitolium duxerat, cognouit eum esse quem in somniis viderat, Triumphatūque eius, verè flagrum insolentis nimium Romanæ nobilitatis, certum Ciceronis somnium fecit.

De Socrate philosopho.

Quibus veri argumentis Q. Catulus, ac M. Cicero Augusti imperium per quietem viderūt, his Socrates in somnis discipuli Platonis eloquentiam atque philosophiam prauit, nam pridie quàm ad Socratem à patre Plato puer adduceretur, visus sibi est è sinu suo videre candidum cygnum egredi, qui aërem totū miris concentibus replebat. Quod somnium perspecto Platone puero statim enarrauit.

De Pub. Cornelio Ruffo.

Eodem modo certi euentus cæterum celerioris effectus somnium P. Cornelij Ruffi fuit, qui olim consul cum Manlio Curio fuit. Nam cum somniasset se visum amisisse, experrectus cæcum se factum inuenit.

De M. Liberto Plinij iunioris.

Non somnium sed potius miraculum dicitur, quod Marco Plinij secundi liberto contigit: nam cum somniasset sedentem quendam in lecto, vbi ipse erat, caput sibi rondere, experrectus tonsus sibi caput esse inuenit. Quæ sequuntur somnia, hoc plus habebunt, quod cum veritate iunctam etiā infelicitatem habuerunt.

De Tiberio principe.

Tiberius paulò antequā è vita discederet, Apollinem Temenitē se videre somniauit, cuius statuam Syracensis aduererat: dicentem, Fieri non posse vt ab ipso dedicaretur.

De Caligula item Romano principe.

C. Caligula per quietem pridie quam moreretur, vidit se cum in cælo ante Iouem esset, ab eo pedis pollice depulsum ad terram concidisse.

De Nerone Romano principe.

Vt Caio similis Nero in scelere, ita etiam in somniis ac morte fuit. In somniis enim nauigati sibi eripi clauum, atque ab Octaviæ coniugis vmbra in obscuras tenebras trahi se, atque à formicarū allatarū multitudine opprimi vidit. Quæ somnia populi motus, atque ipsius mors vera effecerunt.

De Sergio Galba principe.

Non minus quàm supradictus Sergius Galba fortunæ mutationem per quietem vidit: nam cū ex gemmis quas habebat magnum numerū delegisset, vt torq; Fortunam suam Tusculanam exornaret, deinde mutata sentētia Veneri Capitolinæ torquem dedisset, in sequenti nocte Fortuna in

Somnis ei apparuit, ea ipsa effigie, qua in Tusculano posita erat, dixitque: Quia promisso munere fraudata erat, breui se quoque erepturam quae dederat. Itaque haud multo post Romae occisus Galba, quod in quiete viderat, confirmavit.

De Domitiano Romano principe.

Haud dissimile somnium, nec minus re ipsa triste vidit Domitianus paulo antequam interficeretur. Etenim visus est videre Mineruam à se abeuntem, dicentemque ei: Non posse amplius opem praestare. Praeterea multa alia adeo horrenda, ut adhuc somnolentus à lecto in terram praeformidine se deliceret. Ceterum sicuti in somnis de morte sua certior factus fuerat, ita etiam quae succederent in imperio, praevidebat, cum in renibus gibbum se aureum habere sibi videretur. Laus Neruae ac Traiani qui successerunt non mediocris.

De Vespasiano Romano principe.

Somnis Domitiano vicinam ostendit mortem successorisque, sicuti Vespasiano patri imperium suum filiorumque: Nam cum adhuc priuatus esset in Achaia cum Nerone, ab incognito dici sibi per quietem vidit, Coepituram suam felicitatem cum Nerone dens exēptus esset. Experrectus igitur is in quem primo incidit, medicus fuit, qui dentem ostendit, quem tunc Nerone euulserat. Itaque haud multo post secuta Nerone mors, ite Galba, ac post eos Ottonis ac Vitellij discordia, Vespasiano ad imperium primordia ac vires dedere.

De eodem.

Nec verò minus clarè imperij tempus filiorumque successione quam imperij primordia per quietem vidit: si quidem in mediis aedibus videre sibi visus est bilancem, atque in bilancis altera parte Claudium, Neroneque in altera filiosque positos esse: cuius somnij effectum illud ostendit, quod ad sui filiorumque imperij tempus aequè se illud quo Claudius Neroneque regnauere, extendit.

De Septimio Severo Romano principe.

Septimius quoque Seuerus haud aliam ob causam filium Antonium Bassianum vocavit, nisi quod per quietem succedere sibi hominem viderat, cui Antonio nomē esset, fortasse impulsus somnio fidem habere ex visionis euentu, quam quietem habuerat, auditio Pertinacis imperio. Dormiens enim videre se putavit Pertinacem ab insigni equo in terram prouolui, equumque ad se venire, in quem ipse saltu conscendit: nam paulo post Pertinace mortuo, ab omnibusque destituito

Iuliano, ipse per virtutem sibi imperium peperit.

De Hyrcano principe ac pontifice Iudaeorum.

Nonne mirum & quod ob veritatem proximè ad Seueri somnium accessit, illud fuit quod in quiete vidit Hyrcanus princeps ac pontifex Iudaeorum? cum dormiens à Deo ostendi sibi vidit filium Ianneum qui Alexander appellatus fuit, & dici regnaturum post ipsum, sicuti fecit. Mortuus enim Hyrcano patre, deinde Aristobolo Antigonoque filiis, qui maiores natu erant Alexander in regno successit.

De Iacob Patriarcha.

Potest quidem verius oraculum dici quod Patriarcha Iacob contigit quam somnium, & tamen inter somnia connumerabitur: qui successionis suae propagationem dormiens (ut hi de quibus dictum est) vidit. Nam à patre iussus in Haran Bersabee proficisci: cum è via fessus se in terram prostrasset, vidit per quietem scalas à terris ad caelum usque iunctas, atque per eas descendere atque conscendere angelos, deumque in summis scalis stantem, loci illius sanctitatem, futuramque illic Iacob stirpem pollicentem, sicuti postea aedificato eo in loco templo, aucto Israëlitici populi numero comprobatum fuit.

De Ioseph Iacob filio.

Nec verò minus vera efficacique fuere Ioseph Iacob filij somnia: cum in Aegypto à parentibus fratribusque ei cognito honos veneratioque habita est, eo tempore quo fame compulsi ad eum confugere, & ipse amanter suscepit, nutriuque. Id enim re ipsa contigit, quod eis interdum narrarant, fomitemque inuidiae concitarant, scilicet, Vidisse quasi solem lunamque & duodecim stellas se adorantes, fratrumque manipulos in agris manipulo suo cedere, & se inclinari.

De Pharaone Aegyptiorum rege.

Fames qua saepe laborauit Aegyptus septem annos, nonne Pharaonis somnio praevisa fuit, sub vaccarum spicarumque velamine, quod Iosephi verbis interpretatum fuit, nec minus prudenter ei occursum.

De propheta Daniele.

Mentio de somnij interpretatione facta monet, ne de propheta Daniele omittam scribere. Nam cum Nabuchodonosor Chaldaeorum rex terroris plenam rem in somnis habuisset: experrectusque ira totius memor non esset, ve

coniectoris narrare eam posset: volebat ut coniectores non interpretarentur modo somnium, sed illius quoque quod oblitus esset in memoria reuocarent, ut saepe regibus & magnis est mos principibus, quibus possibilia omnia quae velint esse videntur. Cum in magno coniectorum numero nullus esset, qui tantam efficere rem posset, solus Daniel adhuc adolescens, noctu per quietem vidit, illud ipsum quod Nabuchodonosor somniauerat, & praeter illud, somnij quoque expositionem intuitus est. Itaque cum regi quod dormiens viderat ex ordine narrasset, confirmavit rex illud ipsum esse, quod somniauerat. Quod profecto mirum videri debuit, ut quod alter somnia vidisset, in somniis alius quoque haberet.

De Alexandro Magno & Iaddo Iudaeorum Pontifice.

Cum Alexander Magnus Hierosolymis cum exercitu appropinquaret, infesto multis de causis animo, in magnum metum illius urbis populum coniecerat. Quamobrem Iaddus pontifex post longas ad Deum orationes cum in somnum incidisset, Deum vidit dormienti sibi dicentem, Ne formidaret, sed Alexandro pontificia amictus veste se offerret, Creditur Iaddus somnio, in eumque morem qui praedictus erat, ornatus ipse cum aliis sacerdotibus stolatis, postero die Alexandro occurrit, ut venientem exciperet, quem Alexander intuitus ex equo descendit, & humi genu innixus eum adoravit, petitaque omnia concessit. Quod cum Alexandri duces aliique mirarentur, & illud Alexander animaduerrisset, dixit pridie eius diei, Deum in somnis vidisse eo habitu, quo Iaddum viderat amictum, grauiter vitae eius cominantem, si quid Iudeos offendisset. Cui somnio cum fidem non haberet, tunc Iaddi conspectum in ea veste qua amictum Dei effigiem viderat, Deum se & non Pontificem coluisse. Mirum profecto duorum diuersorum hominum somnia ita conuenisse.

De Glasira Archelai Ietrarchae coniuge.

Iudaeorum superius facta mentio, inuitat ne Glasira somnium praetermittam. Nam cum ei per quietem Alexander cui primo nupserrat fecundas cum Archelao nuptias cum primo amoris obliuione exprobraret, dicens, Se breui ut eam secum duceret venturum, haud diu post mortua somnij impleuit effectum.

De Eudemio Cyprio.

Eudemus Cyprius graui laborans morbo in urbe Phara, ut Ari-

ut Aristoteles scribit, visus sibi in somnis formosum iuuenem videre, dicentem, Quod cito sanus fieret. Ac paulo post Alexander Phareus qui tyrannidem exercebat moreretur, ipseque in patriam intra quintum rediret annum: sicuti per quietem vidit, breui liber ab aegritudine factus est, atque inter paucos dies tyrannus interit, peractoque quinquennio de quo in somnis audierat, cum reditum in patriam speraret, intra id tempus moriens, non solum in suum, sed in communem quoque locum abiit.

De Galeno medico.

Parem isti somno (quoad veritatem) Galenus Medicus exitum vidit. Nam cum aeger somniasset quendam dixisset, si inter pollicem atque indicem ex manu sanguinem haussisset, vim morbi quo laborabat euasurum, hausto sanguine liberatum se offendit.

De femina Romana.

Omnibus veterum somniorum exemplis finem faciemus, si vnum subiecerimus, quod salutis & admirationis plenum, a Romana femina quae vidua erat, visum est. Nam cum Romana somniaret, se in hortis suis esse, ac videri radicem Cynorrhodon se mouere, ac mouere, ut ad filium in Hispaniam (in Lusitania enim militabat) scriberet, ea radice rabie laborantes curari: cum somnium secuta, ad filium scripsisset, in tempore contigit literas ad ipsum perferri, nam cum dente rabidi canis vulneratus filius, iam aquas expauescere inciperet, statim ea radice curatus est.

RECENTIORA.

De Constantino Imperatore.

Recentioribus somniorum exemplis initium faciet, id quod verum faelixque in Constantino accidit. Qui cum Romam versus cum exercitu aduersus Maxentij tyranni vim tenderet, nocte visus sibi in caelo fulgentem videre crucem, & moneri quod in eo signo hostes esset superaturus. Posita cruce in militaribus signis quae usque ad eam diem abominabilis fuerat, parta de Maxentio victoria cum eius morte nocturnae visioni fidem asseruit.

De Maselcere.

Missus ab Honorio Imperat. Maselcereus aduersus Gildonem ad recuperandam Africam, somniauit episcopum Mediolanensem Ambrosium videre, qui iam diu mortuus

erat, pedo pastoreo ter humum percutere, terq; dicere: Hic atque in hoc loco. Itaque postera die in eo ipso loco, paruo labore Gildonem superauit.

De Gennadio Carthaginensi medico.

Per visum in Gennadio quoque Carthaginensi medico quæ ad rectâ fidem ducit, salus ostensa est: que modum ei de quo dictum est, ea quæ ad tēpus pertinet. Nam cum de animorū immortalitate dubitaret, viuerēt ne post mortē, an extinguerentur. Viso bis per quietē iuvene, qui primò vibem pulcherrimā ei ostēdit, deinde postera nocte reuersus ab eo petiit, an eum agnosceret? Respōdit, & nosse se illū & somnij meminisse. Iterū ab eo interrogatus, ubi eius corpus esset & quid ageret? Cū respondisset in lecto esse ac dormire: argumento cui respōdi non poterat, didicit quēadmodum tunc dormiēs cernebat per quietē, quāuis clausis oculis corpus in lecto iaceret: iravita sancto homine crederet eius spiritum viuere ac videre posse, quāuis tumulto clausum corpus maneret. A somno igitur excitatus hoc oraculo, vt rectē crederet monitus est. Itaque relicta hæresi catholicē in posterū credidit, quemadmodum Augustinus ad Eradium scribens affirmat.

De Natali.

Natalis etiam martyr & confessor, cum in Theodori hæresim prolapsus esset, quæ Iesum Christum simplicem hominem arbitrata est, ac in ea factus esset episcopus, sapius in somnis à Deo frustra monitus, demum grauius se ab angelo vapulare visus est. Quamobrem cum experrectus plagarum dolorem sentiret, ad catholicam fidem regressus est.

De Fl. Valerio Martiano Imperatore.

Martianus quoq; Imperator in somnis videre visus Attile Hunnorum regis contractum esse arcū. Haud multo post, vt putabat, ea nocte intellexit mortuum esse Atilam.

De Mauritio Imperatore.

Mauritij Imperatoris clarum & veri effectus somnium adeo alia vincit, quod inter diuina oracula connumerari potest. Nam cum somniasset occisum se cum tota stirpe à quodam qui Phocas appellabatur, idque nō sine horrore genero Philippico cōmemorasset, diligenter quæsitis si qui hoc nomine appellarentur, vnus tātum in toto exercitu qui notarius erat, eo nomine fuit inuentus: à cuius humili fortuna satis se tutum ratus, priusquam maiorem rei curā adhi-

bere posset, rebellantibus exercitibus quibus retinebantur stipendia, creatus Imperator à militibus Phocas, dum Constantinopolim exercitus regrediebatur, Mauritij qui Chalcedonem se receperat, cum vniuersa stirpe interim iussit. Phocam igitur tam malè euitauit, quàm Cassandrum Alexander, etsi vt Mauritius per quietem monitus fuerat.

De Varroniano.

Cū somniaret Varroniano se consulem fore, filiumq; Iouinianum imperaturum, diu antequam res succederet duobus amicis rem communicauit, id autem mortuo Iuliano postea contigit, cum ei Iouinianus successisset. Cæterum quemadmodum consulatum se adepturum ex somnio sperabat: ipso repente mortuo consul factus est minor Varroniano Iouiniani imperantis filius. Itaque in somnij interpretatione vt sæpe contingit, deceptus est, sed quoad alias somnij partes, nihil defuit.

De Iusto patricio Romano.

Stirpis suæ foelicitatem, Iustus patricius Romanus, cum vitæ suæ clade similiter somniauit. Imperante Constantio, cum is in Piceno iudicis personam gereret, è genitilibus membris suis, videre se per quietem putauit, purpuram egredi, qui color imperantibus dicatus erat: quod à Constantio intellectum, ob suspicionem causam præbuit, vt eum perderet, sed nequaquam hominum prouidentia, fatalem ordinem interrumpere potuit. Nam ex Iusto superstitē, vnica filia, cui nomen Iustinae erat, cum & forma & pudicitia insigni esset, cōspecta in balneis à Seuera Augusta ei que familiaris facta, atque marito Valentiniano seniori laudata, ita Valentiniani incendit animū, vt cum postea vidisset, ardentem eam diligeret. Itaque lata prius lege, vt duas ducere vxores liceret, adolescentulam Iustinam, in matrimonium duxit, eamq; Seueræ reluctāti comitem dedit, fidemque paterno somnio dedit, purpureo Augustorū amictu exornata.

De matre Echelstani sive Athelstani Britanorum regis.

Ex parte simili somnium fuit rusticanae puella in Britannia, quā nunc gentili sermone Angliam dicunt. Hæc enim comitibus suis cum communicasset, somniasse se ex ventre suo egressam lunam, quæ totam Britanniam illustraret. Re ab vxore regij pastoris audita, quæ regis Britannici filium lactabat, domi puellam hanc excepit, eius amore captus

regius infans, firmior postea factus, puellæ vterum implevit, ex qua natus est Echelstanus, qui postea Britannorum regnum obtinuit, qui virtute victorisque clarus, verè ut luna illustrasse Britanniam dici potest.

De Alireda matre Gulielmi Normandi ducis.

Vt Iulij Cæsaris mater antequam eum in lucem ederet in somnis vidit intestina sua per terrarum orbem spargi, ita Alireda Gulielmi (qui cognomine Nothus, Normandorum dux fuit) mater, viscera sua per omnem Normandiam atque Britanniam disseminari, per quietem nocte antequam eum pareret, vidit. Id quod re ipsa Gulielmi virtus ratum fecit. Nam ad Normandiæ ducatum euectus, ducatum regnum quoque Britannicum adiunxit.

De Elysabellâ Darca quæ virginis Gallicæ, Pullicellæ nuncupata, fuit mater.

Aliredæ somnio, haud dissimile fuit, quod Elysabellæ Darcæ contigit, nam genere Lothoringa, & inter rusticanas mulieres, in tenui fortuna nata, cum vicinis narrasset: Videri sibi magnum fulgur parere: ab eis haud longè post irrisa fuit, puellâ enim enixa, nihil minus quam vilius magni effectus partum edidisse videbatur. Cæterum puella quæ nomine Iana nuncupata est, virtute prudentiæque sua, victores Britannos (vniuersam enim penè Galliam occupant) prælio ita afflixit, vt verè in eo bello fulgur fuisse visa sit, exemplo antea inaudito, vt pastoralis mulier, in prima ætate prudenter magnoque animo, Gallicum exercitum ductando, in quo magni principes multaque belli scientia insignes erant, de hostibus victoriam reportaret.

De Ecelino Romano, ita ab oppido eius nominis dicto.

Ecelinus quoque cognomento Monachus, per quietem filiorum vidit fortunam, ea nocte qua primum cum vxore cõgressus est, quæ Adela nomine, Tusca ex comitû antiquorum Montañonis gente fuit. Visus est enim sibi videre collem, in quo Romanû oppidum situm, ita efferri exaltarique, vt culmine cælum contingeret, eundemque paulo post veluti niuem liqueferi, adeoque demitti vt amplius nõ extaret. Liberorum casus huc effectum tulere. Nã primus natu filius, & ipse Ecelinus nomine Verona, Patavij, Vincentiæ, Feltrij, Ciuidalisque ac Marchiæ imperium occupavit. Alter iunior Albericus Taruisij aliorumque locorum tyrannidem

inuasit. Cæterû postea variante fortuna, salutis anno ducentesimo quinquagesimo sexto supra mille, cû apostolicus legatus, Guelphiq; simul in Ecclini arma mouissent, Patavium cû toto agro amisit. Cum autem confideret se ad Mediolanum urbem occupaturû, & ob id Abduam amne traiecisset, circumfessus ab hostibus, prælio victus, vulnere accepto, iuxta Soncinum captus, eo ipso in loco periit ac cõditus est. Hoc casu frater Albericus percussus, cum diffideret Taruisium retinere posse, in sancti Zenonis arcem se recepit, vbi salutis anno ducentesimo supra mille à suis proditus in hostium potestatem venit. Illic intuitus coram se sex filios occidi, vxoremque Margaritam cum duabus puellis comburi ipse minutatim per singulos artus cæsus, Romanam gentem suam sicuti in omnibus pater habuerat, finiri secum vidit.

De Alfredo Britannorum rege.

Ad mentionem de Britannis factam redeuntes, somnium & verum & mirum describemus. Nam cum Britanni graui bello ab Aubone & Agüero Cimbrorum Dacorumque regibus premerentur, & eo tempore dormiret Alfredus Britannorum rex, per quietem vidit Cuthbertum Britannum episcopum iam mortuum mira sanctitate insignem, dicentem: ne animo terreretur quoniam hostes superaturus erat. Victoriam autem illud signum esset habiturus, quod quanquam astrictæ glaciæ essent aquæ, piscatores tamen ad paruum missi amnem, magnam piscium vim allaturi essent, vix expectus pisces allatos vidit. Auditæque matre somnium eiusdem generis quod ipsi quoque congerat narrante, impetu in hostes facto partem eorum occidit, partem secum retinuit, & baptismo dignatus, Christianos fecit, reliquos insula pepulit, anno decimo septimo Ludouici secundi Imperatoris, qui Lotharij pater fuit.

De Ambrosio Mediolanensi episcopo, & Luciano sacerdote.

Par penè visio, quæ Alfredum victoriæ commonuit, Ambrosio Mediolanensi episcopo, corpora martyrum Geruasij Prothasijque, quæ ad eam diem vbi essent ignotabatur, detexit: cum se ipsos ei in somniis, quales inuenti sunt ostendissent. Idem Hierosolymis Honorij imperij septimo anno, in somniis Gamahel, Luciano sacerdoti locutus est: & apparuit, atque vbi esset corpus suum detexit, filijque Abibæ, ac simul protomartyris Stephani, neque verò somnio fides ante ad-

hibita est, quàm ter hoc idem per quietem vidisset, corpora enim eo numero & forma, quàm in somniis viderat inuenit. In huius rei testimoniū his quoque temporibus, catholica Ecclesia, diem festū sub Stephani inuentione celebrat.

De Petro sacerdote.

Pari admiratione veritatēque Andreas apostolus, sacerdoti Petro Pontio, simplici viro apparuit, lanceamque qua saluatoris Christi traiectum fuit latus, quæ Antiochia terra obruta erat, in templo petro dedicato reuelauit: cuius inuentione, ciuitas, quæ à Turcis obsessa fame premebatur, bona spe repleta, in prælium egressa, Corbanam superauit, qui Belsech Turcæ perfarum regis auspicio, urbem obsidebat, à Nicæno Episcopo in prælium inter armatorum turmas eam gestante.

De quodam ciue Mediolanensi.

Quemadmodum illi, de quibus est scriptū, res sacras somnio moniti, ita Mediolanensis quidam, scripturam inuenit, qua satisfactum esse ab eius patre ostendebatur, pro pecunia quæ mortuo iam patre, ab ipso reposcebatur. per quietem enim visus est videre paternam vmbra, vt gesta res erat, & vbi scripturam inuenturus esset, monentem, qua creditor sibi esse satisfactum fatebatur. Itaque somno experrectus, quæ viderat somno captus, vera esse omnino ipsa inuenit, quæ admodum Augustinus doctor, se vidisse scriptum reliquit.

De Ioanne Ægyptio monacho.

Incertos nos, relinquit, somniumne, an verum miraculum appellare debeamus, id quod nunc de monacho Ioanne Ægyptio scripturi sumus, qui vitam heremiticam agens, cum fœminarum cōspectu semper abstineret, rogatus à Romano Tribuno, vt eius alloqui vxorem vellet, quæ de hoc instanter cum viro agebat: Respondit, se quod constituerat, de mulierum non videndarum proposito, mutare nolle, cæterum proxima nocte in somniis ei appariturum, id quod re ipsa impleuit: euigilata enim mane Tribuni vxor viro quis esset vestitus, sermoque & effigies Ioannis, atque ea quæ in somniis sibi ab eo dicta erant enarrauit, quod inter miranda ponendum est, siquidē nulla in parte mulier à vero aberrauit, & se heremita ad eam dormientem per visum accessisse, ea specie quæ visa erat, & ea dixisse, quæ mulier narrauerat, affirmauit.

De Benedicto Abbate.

Ioannis monachi somnio, & rerum & auctorum similitudo, subtexere quod sequitur me cogit. Tarracinam Benedictus Abbas in Cassinati salu, duos monachos miserat, vt ordinis sui monasterium inchoarent: quibus cum se proxima die affuturum ad monasterij formam designandā promississet, ipse autem neque eo neque postero die profectus esset, & monachi Cassinum reuersi essent molestiæ pleni, quod Benedictus promissa non seruasset, respondit Benedictus, se affuisse in somniis, & ædificationis formam declarasse. Renouata igitur somnij memoria, ambo Tarracinam regressi monasterium iuxta somnium ædificauerunt.

De Præstantio.

Par admiratio in Præstantij somnio fuit, sicuti Augustinus testatur. Nam cum à quodam Philosopho rem dubiam solui petiisset, isque se id facturum negasset, noctu postea, & si vigilabat visus est Philosophum ad se venientem videre, qui postulata interpretaretur ac solueret. Itaque postridie Præstantius à philosopho quærens, quamobrem quod primo negasset, postea vltro ei patefecisset? responsum hoc ab eo tulit, in somniis vidisse se dubitationem illam soluentem. Non est ergo minus mirum, Præstantium per quietem vidisse, quod Philosophus somniabat, quàm Tribuni Romani vxorem, aut Benedicti monachos, ea quæ Ioannes heremita, Benedictusque animo agitabant: sed iam somnia relinquamus, & ad ea transeamus per quæ homines verum salutis effectum præuiderunt.

De Innocentia Carthaginense.

Innocentia Carthaginensis mulier, cum cancro obsessam haberet mamillam, somnio monita, vt proximo paschate, ad baptisterium profecta, à fœmina quæ primò ei obuia foret, baptizari se & sanctæ Crucis signo pectus signari curaret, quoniā ita eo morbo liberanda erat: peractis vitæ quæ in somniis habuerat (mira profecto res) eo morbo liberata est.

De Ildrico Leodiensi Episcopo.

Ildricus Leodiensis episcopus, cum circa annum cancro laboraret, nullamque medici salutem sponderent, iussit se in Turones ad beati Martini fanum deferri, illic cum septimum diē, inter lachrymas gemitusque iuxta aram ageret, & fessus in somnum incidisset, visus est videre Martinum,

Britiūque simul de ipsius morbo loquentes, atque Marrium crucis signo frontem eius notare, ac pedo quod manu gerebat morbosam contingere partem: itaque à somno expulsi, præ lætitia magna voce exclamauit. Ad quem eius familia, cum clamorem mirata accurrisset, amotis fasciis, quibus lasa pars deligata erat, liber est inuentus, solaque cicatricis parua nota in eo esse loco, ubi cancer erat.

De Ioanne monacho.

Nōne penè simile, quo ad felicitatem admirationemque fuit, quod Ioanni monacho Romæ in somniis contigit: qui grauius laborans, atque medicorum ope destitutus, cum somniasset, senē se videre, qui virga quā manu gerebat, eū tangeret. Vt è strato surgeret quoniā sanus erat: cæterū diu superuicturus non esset: magna eorum qui ipsum viderunt admiratione, mane valens è lecto surrexit, & post tertium annum decessit: sicuti, Gregorius, inter sanctos relatus, testatur.

De Francisco Petrarcha.

Salutem etiam portendit Francisci Petrarchæ somnium: nam de amici vita propter grauem valetudinem desperans, cū dolore ac lachrymis fessus aliquantulum indormiuisset, per quietem visus est ægrum videre dicentem: Non posse se diutius cum eo manere, quoniā ad cubiculi ostiū quidā appropinquaret, qui murū colloquiū impeditur⁹ erat, ei vt, se cōmendaret orabar, affirmans si adiurus esset, vim morbi se euasurum. Tunc igitur vno medicorum ad Petrarcham ingrediente, qui ægrum pro mortuo reliquerat, & veniendi ea sola videbatur causa, vt Petrarcham consolaretur, excitatus Petrarcha lachrymarum plenus somnium narrauit, magnisque precibus impetrauit, vt ad ægri curam reuerteretur: quod cum medicus fecisset, æger vt in somniis Petrarcha viderat, liberatus est.

De Auenzoaro Albumasare medico Arabe.

De se Auenzoar medicus scribit, quod oculo laborās, cui remediū non inueniebat, per quietē visus est, sibi medicū nō multo ante mortuū, tanquā viuētem alloqui, & ab eo remedia audiuisse, quibus liberaretur, quæ sequutus, liberatus est.

De Thoma Pagano Perusino.

Non est prætereundum somnium, quod admirationis plenum ter Thomæ Pagano Perusino exuli contigit. Nam cum Brachius qui cum patria exegerat, Aquilā urbem obli-

deret, visus est Thomas Brachium videre prælio vno multos hostiū in fugam vertere, atque occidere, & cum ei appropinquaret vt eadem vi in eum vereretur, ipsum impetu in Brachium facto, vulnus in guttur intulisse, atque occidisse. Eo igitur die quo Iacobum Caudolam prohibere Brachius voluit, ne obsessis opem ferret, commisso prælio, cum iam milites terga verterent, à Thoma eo ipso in loco, qui in somniis visus erat, præterea etiam in capite vulnus accepit, primaque ea Brachij mortis causa fuit.

De Ecelino primo Patavij ac Veronæ tyranno.

Ecelinus qui Patavij ac Veronæ tyrannidem exercebat, Brixia per quietem mortem suam (sicuti Paganus vt dictū est) alienam vidit: dormiēs enim videbatur venatū ire ac locum statuisse ubi quieturus esset. Itaque cū defessus aliquantisper reuerteretur, ministri tunc dixerunt: Soncini præparata esse, quæ ad quietem pertinerent, neque alibi posse eum quiescere: sicuti verè contigit, cum tentata incaustum Mediolanen si expeditione ab hostibus circumfessus, ac captus Sōcinum fuit perductus, ubi moriens sepultus fuit.

De Eugenio quarto Pontifice.

Reuertemur iterum ad somnia felicitatem portendentia, de Gabriele Gondelmario Veneto scribentes. Nam cum grauius laboraret, per quietem Petrum ac Paulum apostolos videre visus est, incolumitatem ac Pontificatum, qui non longè aberat ei promittentes: vi eius morbi superata, ad Pontificatum sub Eugenij quarti nomine, effectus somnij felicitatem impleuit.

De Nicolao quinto Pontifice.

Huius somnij similitudo secum Thomæ Sarzani mentionem trahit, qui magno dolore affectus, propter obitum Nicolai Albergati Cardinalis tituli sanctæ Crucis, quem is dominum habuerat, illius vmbra in somniis vidit: quæ cum feliciter habere se dixisset, subiūxit, postea ipsum breui Pontificem futurum. Quod somnium idem Thomas cū iam ad Bononiensem episcopatum prouectus, in Germaniā à Pontifice legaretur, in itinere Mediolani Francisco Philadelpho amico narrauit, nec multo post sub Nicolai quinti nomine ad Pontificatum ascendit.

De Gerontio monacho.

In tam multorum felicitum somniorum sine, pauca infce-

licia subiungemus, quorum primum monachi Gerontij erit qui æger vidit in somnis lecto suo duos senes candida veste amictos appropinquare, diceréque: Hinc missos faciamus aliquot ex iis, qui Gregorij sunt fratres, nec multò post posita in albo eorum nomina recitauerunt, ac postremò subiunxerunt: Addamus hunc quoque qui in lecto iacet. Postera igitur die cum res fratribus declarata esset, qui nominati fuerant eo ordine quo facta nominatio erat, moti cœperunt, postremúsque decessit qui iacebat in lecto, non sine magna eorum qui illic erant admiratione, ac præsertim Gregorij, qui postea Pótifex fuit, qui eo tempore monasterij illius præfecturam gerebat. Et rem hanc vt veram mirandamque scriptam reliquit.

De Trasilla Emiliana monachissa.

Idem de tribus amissis suis monachissis scribit, inter quas Trasilla, huic olim auus Fœlix nomine, sacerdos in somnis apparuit, eamque qua die moritura esset commonuit, ipsa quoque iam fato functa quod in prædicenda morte secum auus egerat, Emilianæ sorori præstitit, addiditque tertiam sororem Gordianam relicta religione matrimonio nium secuturam, sicuti breui magna omnium admiratione contigit.

De Monica Aurelij Augustini matre.

Quod in Gordiana propter relictam religionem admirationis fuit, id antea in Aurelio Augustino perspectum fuerat, dum à Manichæis ad verè catholicos iuxta matris somnium se transtulit. Nam cum ipsa rectè de Christi fide sentiret, Augustinum filium quia hæreticus erat, lachrymis prosequi non desinebat. Cæterum somno correpta, cum fies in mensa quadam sedere sibi videretur, audire visa est, supra eandem sedere filium: conuersa que illum iuxta se accumbentem vidit: ab eo tempore certam putauit filij salutem, atque ita re etiam esse perpexit.

De Malpaga Sagittario.

Verum, cæterum infœlix somnium fuit Malpagæ Sagittarij Galeatij Sfortiæ Mediolanensis ducis, qui ei inter domesticos neque ingratus erat minister: pridie enim quam Galeatius occideretur, noctu per quietem tanquam rei ipse interesset, vidit vulneribus confossum eum eodem loculo cum patre componi. Id quod postea ipse vigilans agi mortuo Galeatio perspexit, dum proprius ei loculus fieret: quem

visum idem Malpaga antequam dux occideretur comitibus suis terrore attonitus, narrauerat.

De Ambrosio Grimaldo sue Genuesi.

Ambrosius Grimaldus, cum insula Chios esset vrbe à Venetis obfessa atque oppugnata, quo tempore rerum Genuæ dux Mediolanen. Philippus potiebatur, somniauit se ab horrido angue qui flammam euomebat, occidi. Itaque decreuit eo die prælio atque armis abstinere, sed cum hostes muris nimium appropinquarent, atque Genueses duceret eruptione magis offendi hostes posse, Ambrosius intra armorum multitudinem inuitus, præter animi sui sententiam erumpentium impetu ab vrbe ablatus est: retrò tamen cedens, ita vt muris tegeteretur videndi nimia cura captus, cum pugnantium clamorem ac strepitum exaudiret, prolato aliquanti sper capite, statim bombarda in caput accepta perit, somno infœlicem effectum accipiente.

De Marco Antonio Tawrello Guastallæ comite.

Non minus certum aut infelix, sed tamen clarius fuit somnium Marci Antonij Taurelli Guastallæ comitis, qui cū in Neapolitano regno militaret, eo bello quod Ferdinandus senior Aragonius rex cum Renato rege Andegauenfi gerebat, in statuis quæ in Apruciana regione habebat, manè è strato surgens, iis qui eum circumsteterant militibus suis narrauit, se in somnis visum in aqua submergi, & propterea decreuisse à natione cui assueuerat abstinere. Cæterum cum in meridie post somnum militari chlamyde desuper nudo amictus spaciatur, ad vicinum lacum esset profectus, ac quosdam è suis narantes videret, nocturni somnij immemor, aut fortasse ita trahentibus eum fati, narandi gratia in lacum se cum aliis quibusdam demittens, iuxta somnium quod viderat submersus est, cum suorum nullus opem ferre posset.

DE MIRACVLIS.

CAPVT VI.

Immensa Dei maiestas interdum variis in rebus potentia ac virtutis suæ magnitudinem ostendens, dū ea operatur, quæ humanis ingeniis fieri posse non videntur, in admirationem homines conuertit, & ab hoc eiusmodi res

miraculorum nomen acceperunt. Quibus cum Christiana religio, gratiæ plusquam aliæ assecuta ita abundarit, ut infinita sit eorum multitudo: si quis omnia comprehendere velit, præsens volumen in magnitudinem immensam augere velle videbitur, atque aut de alia rescribere nolle, aut in eo laborare, ut Oceani aquas quæ mensuram non patiuntur paruo vasculo comprehendat. Quamobrem ex omnibus quæ nobis historia offeret electis præstantioribus tam ex nostris, quam peregrinis, alia ceu rem infinitam omittemus, plus rerum similitudinem quam tempora quibus ea contigerunt sequentes.

De Iuda Machabæo & de Iudeis.

Eo prælio quo Timotheum Antiochi Eupatoris Syriæ regis ducem Iudas Machabæus vicit, quinque in equis ornari aureis apparuere, è quibus duo Machabæum defendebant, ne in medio prælio vulneraretur, tres autem alij, ante primam aciem acriter hostes inuadebant. Item alio prælio quo Iudæi contra Lysiam dimicauerunt, in quo magna hominum strages facta fuit, procedere in aëre viderant duos equites armis aureis ac candidissimis equis insignes, non minore foelicitate pro Iudæis, quam Castorem Pollucemque apud Regillum lacum aduersus Tusculanos pugnare.

De Aureliano Imperatore.

Cum aduersus Zenobiam propè Edessam Aurelianus Imperator certaret, & iam Romanus equitatus terga daret, pari admiratione ut in superiori exemplo in medio prælio perspecta est diuina imago Romanos ad prælium hortari. Itaque redintegrata à peditibus pugna, victoriam de hostis manu Romani extorserunt.

De Locrensisibus.

Cum Locrenses aduersus Crotoniatas dimicarent, in Locrensi acie perspecti sunt, in candidissimis equis duo iuvenes, alios in prælio antecedere, parta victoria nusquam postea visi: quæ victoria eodem momento quo parta fuit Athenis, Lacædemone, atque Corinthi, etsi à Locris atque Crotone ea loca plurimum distant, declarata fuit.

De populo Romano.

Hoc quod de Locrensisibus dictum est, facit ut minus mirum videatur, quod victoria de L. Antonio parta, qui à Domitiano descuerat, in Germania eo ipso die quo parta fuit

Romæ palam intelligeretur, populo theatrales ludos spectante, quæ victoria postea per certos nuncios, & si magnis venere itineribus, intra multos dies cognita non fuit.

De Cornelio sacerdote.

Non ceu rem dubiam, sed tanquam præsentem sacerdos Cornelius vir integerrimæ vitæ, Pharalicum prælium, & quomodo vtraque moueretur acies, ac demum Pompeij Magni fugam narrauit Patauij, iis qui eum circumstant, eadem die horaque qua postea cognitum est prælium fuisse commissum.

De Hircano Iudæorum Pontifice.

Eodem modo Hircanus Iudæorum Pontifex, posteaquam in ara munus thura dandi pro more peregit, ad populum ingenti lætitia conuersus, nunciauit illa ipsa hora à filiis suis iudicibusque prælio Antiochum Cyzicenum ipsorum hostem victum esse, & si locus longè à Hierosolymis aberat. Illa ipsa hora victoriam fuisse partam, allatæ postea ab exercitu literæ ostenderunt.

De Apollonio Tyaneo philosopho.

Par Cornelij sacerdotis factio admirabiliusque quam Hircani id fuit, quod Apollonius Tyaneus Philosophus in Epheso cum disputaret, ostendit. Nam animo penè abalienatus intentisque oculis, tanquam si in re præsentis fuisset, sæpius dixit: Percute peccatorem Stephane, percute. Postremoque addidit: Mortuus est tyrannus. Qui cum magna omnium qui aderam admiratione auditus esset: postea acceptum est eadem die, atque ipso horæ momento Romæ occisum fuisse Domitianum Augustum ab homine, cui nomen Stephano erat, sicuti tunc Apollonius declarauerat. Non minore rei certitudine quam Propheta Helisæus, & si à factio aberat, cum ipso temporis momento sciuit Giezi discipulum munera à Naaman Syro accepisse, & Petrus Apostolus pecuniam ab Anania retentam esse. Cæterum ut hi res quæ tunc quanquam remoto loco gerebantur, viderunt, ita futura is qui sequitur perspexit.

De Barthabace Cybelis sacerdote.

Barthabaces Cybelis sacerdos, quo tempore C. Marius aduersus Cimbros bellum gerebat, Senatui prædixit à dea se monitum fore, ut Marius hostes superaret. Et cum id populo declaraturus esset, Aulus autem Pompeius Tribunus

plebis id prohiberet, subita ardentique febre tribunus correptus est, nec multo post victoriæ allati fuere nuncijs.

De Vespasiano Cesare.

Si res quæ longè aberant, ij de quibus scriptum est tanquam præsentés perspexisse videtur, id quod profecto admiratione dignum est, non minus mirabimur Vespasiano (cum Alexandria in Ægyptii Serapidis templum solus iuisset) oblatum Basilidem Ægyptium, qui æger longè aberat, flores coronasque quibus Deum veneraretur, portexisse.

De Aureliano Imperatore.

Capta Thiana vrbe Asiæ quæ rebellauerat, Aurelianus Imperator dum solus in tentorio irarum plenus de euertenda cogitaret, coram oblatum sibi non sine magno horrore Apollonium Tyaneum Philosophum vidit, qui diu ante mortuus erat, ceu crudelia quæ agitabat damnantem, & nisi ea omitteret mala interminantem: cuius rei miraculo motus Aurelianus, euertendæ vrbs propositum omisit.

De Athenodoro Philosopho.

Admirationem quoque ædes illæ Athenis meruere, de quibus in epistolis Plinius scribit. In quibus nocte ymbra ingens ac macilenta cathenarum stridore ædes ipsas, quibus vincita videbatur, replebat: propter quam rem cum habitare eas nullus auderet, ad exiguum precium locatio redacta erat. Itaque cum Athenodorus Philosophus Athenas profectus, allectus precij vilitate, plusquam terrere eiusmodi posset phantasma, domum conduxit, perspectaque audacter ymbra eam per ædes secutus, vbi vidit in quo apparere desuerat, humum effudit, illucque corpus cathenarum ymbrae simile, quæ apparuerat, inuenit: itaque sublatum cadauere, horrore ædes liberauit.

De Propheta Abacuc & Apostolo Philippo.

Admiratio quæ merito sequitur, vt viuens aliquis temporis momento in longinquum locum transferatur (nisi veræ historiæ testimonium haberet, phantasmatis potius quæ veri nomen nancisceretur.) huiuscemodi illud fuit, quod Abacuc propheta contigit: qui momento ex Iudæa in Babylonem translatus fuit, vt pulmento quod melloribus suis ferebat, Daniele in lacu leonum pasceret, in Iudæam ab eo loco pari celeritate relatus. Hoc Philippo quoque Apostolo euenit, qui posteaquam Eunuchum Candaces Æthiopi

reginæ baptizauit, in via quæ ab Hierosolymis in Gazam ducit, subito inuentus est in Azoto.

De Aresconte Argiuo & quibusdam alijs.

Mira fuerunt quæ diximus. Sed non minus videntur miranda quæ sequuntur, magis tamen propter raritatem rei ignorationesque causæ, quam quod à possibili remotiora sunt. Licinius Murianus vir grauissimus dixit, Arescontem Argiuum à se visum, cum scemina matrimonio coniuncta esset, & Arescusa nominaretur, eundemque postea cum barba, prolatis etiam alijs virilibus signis vxorem duxisse. Neque verò de Aresconte tantum hæc dicit, sed etiam de alio qui Smyrnæ in Asia fuit, id quod etiam antè consulis Fabio Maximo quarto, & Claudio Marcello tertio Spoletini in alio contigerat.

De L. Cossitio Tisdritano.

Plinius quoque scriptor non minus verax quam eruditus affirmat à se visum in Africa L. Cossitium viuem Tisdritanum, ea ipsa die qua ceu noua nupta ad virum ducebatur, mirum in modum esse in marem conuersum.

De C. Mæcenate.

Illud quoque admiratione non caruit C. Mæcenatem donec vixit, febre laborasse, triennioque suæ vitæ postremo nunquam sensisse se dormire.

De Puerulo mira in cursu celeritatis.

Potest etiam hoc inrer vehementer miranda numerari quod à Plinio scribitur Fonteio Vipsianoque consulibus contigisse: videlicet puerum nouem natum annos, cursum, vno die sexaginta quinque confecisse passuum millia.

De Phereo Tafone.

In eodem ponemus ordine Phærei casum, qui desperata salute in Apostematis morbo quo diu laborauit: quia in medicis opem nullam inueniebat, in prælium ad comparandam mortem, vt ita morbi molestiam finiret, descendit: vulneraque in aduersum pectus accepto, quo apostema vires suas effudit, salutem quam antea neque medici, neque eorum remedia præstare potuerant, ab hoste retulit.

De Propheta Iona.

Multo magis mirum fuit quod Prophetae Ionæ euenit qui cum ab Ioppe Tarsum versus nauigaret, & orta graui tempestate iactis fortibus ipse inuentus is esset, cuius culpa

tempestas orta erat, fassus quod contra Dei imperium urbem Niniuen fugeret, in mare à nautis vt periculum ipsi euaderent, præcipitatus est. Sed cum Cete ingens ipsum deuorasset, tertio die post Euxinum mare incolumem eum in sicco reuomuit.

De Iosue, Helia, Helisæo, ac Moysæ.

Non minori admiratione antea Iosue cum vniuerso exercitu siccis vestigijs Iordanem amnem traiecerat, & eodem modo Helias, Helisæus, ac Moyses Mare rubrum. Quod eiusmodi hominum virtuti, id elementum contra naturæ iura parebat. Adeo enim Deus iis qui ipsum diligunt, atque ei fidelem operam nauant, vires suas impartitur, vt ipsi cœlum, aquas ac terram subiiciat. In eo autem tantum homini hæc non parent quantum ipse Deo non paruissè inuenitur. Sicuti Iosue quoque tunc ostendit, cum coniectos in fugam hostes Chananeos, ne ad plenam victoriam tempus deesset, soli, ne ad occasum tenderet, nisi parua victoria imperauit, solq; ei paruit. Moyses etiam simplici imperio terra tremuit, atque Dathan & Abiron absorpsit, Helixque verbis è cœlo ignis descendit, qui sacrificium combussit: deinde cum ab Ocoziæ militibus quæretetur, cœlesti igne omnes absorpti fuerunt. In Helisæi quoque verbo oleum & farina viduam (cum valida fames regionem virgeret) non destituit, item Syriorum exercitus cœu lumine captus ab eodem quò ipse voluit, fuit perductus. Hoc etiam cum Æsculapij viuente serpente qui urbem Romam peste liberauit, conferre præponereque possumus. Moyses enim serpens qui æneus erat tantum conspectus venenosis moribus salutaris erat. Cæterum vt nimis lato campo fræna currenti equo cohibeamus, cursumque temperemus, cui imparcs vires nostræ sunt: huius generis exemplorum relicta maiori parte, quæ in ipsorum historiis quæsitæ, non minus habent admirationis, ad alia stylum nostrum vertamus.

De Iosaphat Hierosolymarum rege.

Subitus Etruscorum ac Venientum terror in eo prælio quod contra Publicolam initum fuit, quo consternati, nihil postea ad se tuendos tentauerunt. mihi in mentem maiorem reuocat merum Ammonitarum Moabitarumque, cum contra Iosaphat Iudæorum regem valido exercitu urbem Gad-di obsiderent: Nam contra eos profectus Iosaphat, iuxta ea quæ

propheta Iezel monuerat regem ipsum cum hymnortum cætu præcuntibus sacerdotibus in loco formæque quam propheta prædixerat hostes inuenit, subito confusos terrore eroræque simul arma in se vertisse, atque in mutuum perniciem scuire, ira vt Iudæis non pugnando aduersus hostes sed in spoliandis qui occisi erant, esset laborandum.

De Theopompo Historico ac Theodecte Tragædo.

Lenius animaduersum est in Theopompi & Theodectis cauillationes, quam de Daphnide Valerius scripsit. Primus enim penè ad insaniam deuenit, alter haud longè cæcitatem euitauit, à quibus malis conualuere, posteaquam eos poenituit, voluisse sacras Moysi Historias libris suis, quibus gentiles historiæ fabulæque continebantur, inferere.

De Pestilentia arca.

Inter miranda illud quoque commemorandum est, quod in Babylonis regione, in vrbe Seleucia contigit, imperante M. Antonio. In templo enim Apollinis, fracta capsula aurea, auuiditate quorundam auidoru Cassij militu, egressus est pestilens spiritus, qui totam eam regionem peste vastauit, visque eius Romam usque, atque in occidentem se extendit.

De Alio Adriano Imperatore.

Permittit nonnunquam immortalis Deus, quanquam occultis, iustis tamen causis miranda fieri, etiam ab iis qui inter seruos eius non sunt annumerandi, quæ ipsa à fidelibus petita impetrari non potuerunt: quæ res idcirco quod de catholica fide male sentiat, & à recta semita aberrer, nemine mouere debet. hoc in Adriano perspectum est. Nam cum ei grauitè laboranti mulier quædam diceret, per quietem à diis se monitam vt eum horreretur, ne sicut morbi tædio videbatur constituisse, se occideret, quoniam breui valetudinem recepturus esset. Mulier ipsa quia principis valetudo in tempore dictis non respondebat, se excæcauit. Denuo etiam monita vt Adriani genua oscularetur, & aqua quæ in templo erat oculos lauaret, monita per quietem secuta, statim visum recepit. Similiter quidam à natiuitate cæcus, è Pannonia profectus, tacto Adriano, oculorum lumen affectus est, & Adrianus ad pristinam bonam valetudinem restitutus.

De Vespasiano Augusto.

Sed quoniam hoc quod nuper diximus apud Spartia-

num certam prorsus non habet fidem, aliud subiungemus omnino simile, quod duo clarissimi scriptores minimè incertæ fidei Tacitus ac Suetonius affirmant, se ab iis qui viderunt audiuisse scilicet quod dum Vespasianus Alexandriæ esset in Ægypto, initio imperij bellique Vitelliani, quendam manu ceu sidere debilitatum, pede ab Vespasiano tactum valetudinem bonam recepisse, saluâque eiusdem cæcum lumen recuperasse.

De Pyrrho Epirotarum rege.

Minus quoque mirandum non est, Epirotarum regem Pyrrhum solo contactu pollicis dextri pedis splene laborantes curasse: & cum in funere eius corpus rogo cremaretur, combustis aliis partibus, solum eum digitum incombum remansisse.

De Seleuco Mentore Syriæ rege.

Pariter inter miranda venit quod Seleucus qui Syriæ regno, postea etiam Asiæ iura addidit, ipse cum posteris nateretur coxa anchoræ imagine signata. Nec minus mirum matrem eius somniasse se ex Apolline grauidam factam, & præmium concubitus ab eo anululum accepisse, cui anchora sicut in filij coxa erat insculpta, quem anululum postea ad bellum cum Alexandro eunti Seleuco mater dono dedit. & miraculum quo anululum assecuta erat, narravit.

De vxore Loth.

Cum Sodomæ propinquaremque vrbiium scelera Dei iustitiam ita stimulasent, vt sicuti ad grauem iustamque vltionem ita etiam ad explendi æternitatem aduersus obstinatos in criminibus delerentur, quemadmodum duo quantum incogniti ad Simonidem poetam ab ædium ruina liberandum venerunt. ita vt Loth ex patriæ incendio eriperetur, duo cælestes nuncios sub humana effigie diuinitus missi fuerunt. Ducto autem Loth extra patrios muros cum duabus filiis, atque vxore, contra diuinum imperium vxor supra quam fas esset curiosior, cum incendij fragore mora retro respexisset, in statuam salis fuit conuersa: eam Iosephus Hebræus vir doctissimus à se visam scribit.

De Stagnis Palici ac fonte Iouis in Asia.

Mira quoque erant Palici stagna in Sicilia iuxta Symethum amnem, vbi miro quodam modo iuramentorum experimenta edebantur. Illis morientibus semper, qui sal-

sum iurantes in eis se laissent, contra autem vera iurantes nulla in parte lædebantur. In Asia quoque iuxta Thyranam fons Iouis appellatus, frigidus vehementer ebullit, ac potantes ex eo periculosi statim graui vlcere manibus, ac pedibus eorum percussis, magno dolore illic vera fateri cogebat: vera autem iurantes nihil prorsus lædebat, quemadmodum Philostratus scribit.

De alio miraculo.

In Vulcani colle iuxta Agrigentum penè pari euentu cognoscebatur, si quæ poscebantur iusta erant, viridia enim ligna quæ aræ superimponerentur: si preces iustæ erant sponte ignem concipiebant, quod si iniquæ nullum concipiendi ignis signum edebant.

De Feronia Templo in Soracte.

In Soractis montis radice Feroniæ erat templum magnæ venerationis, vbi cum eius peragerentur sacra, multi ipsius afflari numine, vt homines rebantur, nudis pedibus super accensos carbones illæsi perambulabant, immorabanturque.

De Palladis Templo apud Cyzicum.

Nec minus mirum quod Palladis templo euenit apud Cyzicum urbem Asiæ, cum à Mithridate obsideretur. Nam cum sacrorum solenni die vaccam nigram sacrificare mos esset, & ea in bello clausa vrbe haberi non posset: atque ob eam rem sacerdotes in graui molestia versarentur, non sine miraculo cõspecta est, in mari eiusmodi bestia ad terram annatata, vtròque templo se offerre, vbi à Cyzicenis immolata fuit.

De mortuis ad vitam suscitatis.

Solent Philosophi quidam nonnulli, etiam Hebræi, adeo pertinaciter negare fieri posse, vt qui mortui sunt amplius reuiuiscant. Quod in miraculorum numerum duxi omiſſis naturalibus rationibus, tanquam ad hanc rem parum facientibus, experimenta scribere eorum quæ in hac parte visa sunt: neque verò eos commemorauerim, quos Helias Christusque humani generis redemptor, vitæque ipsius dator, aut eius Apostoli, sanctive alij viri iam mortuos ad vitam reuocarunt: quorum ingens numerus fati in historiis celebrer haberetur, in quibus diuinum numen vim suam ostendisse palam est. De eis tantum faciemus mentionem, qui sponte ad vitam redierunt: vt deuicti qui resurrectionem credere nolunt tandem cognoscant, contra experimentum

argumentis locum non esse. Siquidem res nulla experimēto aut certior aut verior est, & si verò inter eos ponere illum possemus, qui in via à latronibus occisus, in Helisai tumulum proiectus, ut celeriter reuixit (visa in eo enim est plus prophetæ virtus quàm alia res valuisse) tamen eo omisso de aliis scribemus. Varro antiquus autor & doctrinæ plenus, affirmat quendam ad tumulum elatum pedibus suis domum rediisse: idemque Aquini alium fecisse. Heraclides autem fœminam narrat post septimum diem, qua decesserat, ad vitam rediisse.

De Corsidio equite Roma.

Magis etiam mirū illud fuit, quod duobus fratribus equitibus Romanis euenit: ex quibus maior natu nomine Corsidius, cum ab omnibus pro mortuo haberetur, & iam tabulæ testamenti recitarentur, quo alterum fratrem heredē instituebat, in medio funebri apparatus, in pedes magna se lætitia erexit, dicens: Se apud fratrem fuisse, qui filiam ei commendauerat, & ostenderat. vbi certam vim auri sub terra conditam haberet: quo sepulturæ eius exequias ex funerali apparatu facto celebraret. Quo hæc dicente magna eorum qui aderant admiratione, allatum de morte fratris nuncium fuit, & aurum vbi dixerat inuentum.

De Ero Armenio.

Plus admirationis in Eri Armenij resurrectione fuit, qui decimo die postquam in prælio cæsus fuerat, cum iam aliorum eo prælio cæsorū corpora putrescerent, ad vitam reuersus multa narrauit, permittentibus iudicibus, quibus in mortem præsentatus fuerat, qui ob id redire cum permiscerunt, ut pro vera historia à Platone scriptum est.

De Enarcho.

Pari admiratione dignus est etiam Enarchi casus. Nam à medicis pro mortuo habitus & relictus (ut in libro de anima Plutarchus scribit) non multo post ad vitam reuersus verè resurrexisset, spiritusque eos qui eum vita abstraxerant grauitè ab ipsorum principe inceperat fuisse affirmauit, quod enim pro Nicauda Coriario acceperant, qui eodem die & hora febri correptus, cum in lecto iaceret eo morbo decessit. Neque verò hac re contentus ad testandam resurrectionem suam Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem cum fore prædixit, atque ita contigit. Cæterum

quoniam satis multa de antiquis dicta sunt, si vnum addiderimus ad recentiora transibimus.

De Hermotino Clazomenio & Aristeo Procomestio.

Hermotini Clazomenij spiritus quantum videbatur relicto corpore ceu mortuo per varia errabat loca, eaque postea referebat quæ ab iis solis intelligi poterant, qui rebus ipsis interfuissent: idem de Aristeo scribunt Herodotus, & Maximus Tyrius philosophus.

R E C E N T I O R A.

De Christo Iesu.

Qui innumera mirandaque à te gesta, paruo volumine collecturum se arbitrareretur, ò generis humani Saluator, æquè graue opus aggredederetur, ac si in cæca nocte, paruula candela fulgentes solis radios repræsentare, aut stellarum numerum, qui infinitus est, finito vellet numero recensere. Quamobrem, cum illustrationi tuæ, sine alia ope satis tibi sit propria luce tua, qui nobis & lucis & vitæ causa es, tantam à re, quæ vires nostras nimium excedit, & quæ cum diuina sit, semper cum venerationis timorisque præfatione nominanda est, stylum à materia de te scribendi cohibebimus. Neque enim decet admirandarum rerum tuarum maiestatem, vel inficere, vel minuere, hominum qui serui tui sunt societate, cū creaturæ nequaquàm idoneus sit locus, vbi creator est. Tuarum igitur rerū diuinitatē venerabūdi, religioso silentio præteribimus, ut æquum est, eam adorantes, neque verò cum diuinitati, quæ tecum coniuncta est, res vlla non modo impossibilis, sed ne difficilis quidem sit, quicquid à te gestum fuit, quanquam hominibus mirum videri possit, haud scio, an satis rectè miraculum nuncupari debeat. Cæterum quoniam cœptum opus in mortuis, qui apud veteres resurrexerunt relinquimus, ad recentiores manum ponentes, qui ipsi quoque resurrexerunt, attingere incipimus.

Do Reparato Romano.

Reparati, de quo Gregorius scribit, casus similis Enarcho fuit, de quo superius est dictum. Is rigens frigidusque, pro mortuo à suis conclamatus, statim ad vitam reuersus, misit ad Laurentij in Damaso fanum, in vrbe Roma, qui suscitaretur de Tyburto sacerdote, quid nam esset? atque interim dum nuncius reuerteretur, narrauit à se illum esse

visum in inferno magno ignibus cruciari. Reuerso autem nuncio, qui ea ipsa hora mortuum esse Tyburtium affirmavit, Reparatus quoque statim mortuus est.

De Stephano Romano.

Stephanus Romanus vir, & virtute & opibus clarus, Constantinopolim rerum suarum gratia profectus, cum decessisset, iam die ad vesperam inclinata, & ob id curari tunc funus eius non posset, vsque in posterum diem domi retentus est, quo tempore suscitatus à mortuis, dixit, Se ante quendam iudicem deductum, illicque magnis clamoribus reprehensos eos à quibus fuerat perductus, quod iudex non illum, sed Stephanum Ferrarium eius vicinum deduci iusserat, missique ad illum ipsum Ferrarium, nunciauerunt eum illa ipsa hora mortuum esse. Hoc autè Gregorius se ab ipso Stephano audiuisse testatur, meo quidem iudicio, nec mors nec resurrectio dubia videri potest, in iis quæ diximus, id quod fortasse non tam certum in duobus sequentibus videbitur, in quibus utcumque res fuerit, negari non potest, quin admirationem mereatur.

De Curina.

Interdum spiritus humani corporibus inclusi manent. Cæterum motus occulti sunt, & deincepsque sensus adeò, ut viuant ne, an non eiusmodi corpora, non facile intelligantur. Hoc facit ut nonnunquam à mortuis suscitati esse dicantur, qui verè nondum perierant: sicuti experimento cognitum est, cum sepulti sunt aliqui, quos postea euidenter cognitum est, adhuc viuos fuisse, ex quibus nonnulli miranda narrantes, videntur illic fuisse vbi nunquam fuerunt, sed eorum spiritus in seipsum collectus, ea comprehendit ac videt, quæ bene habens in varia abstractis cogitationibus propter corporeum visum non cognoscit, quemadmodum Augustinus de Curina se vidisse testatur. Hic pagi incola erat in Africa agri Hipponensis, qui cum in aduersam valetudinem incidisset ab omnibus penè pro mortuo habebatur, cum amissis sensibus nullo nutrimento aleretur. In hoc statu cum aliquot dies fuisset, id solum ne sepeliretur propinquos retinebat, quod aliquantisper per nares in eo reciprocare anima videbatur. Cæterum cum postea omnes eum decessisse arbitrantur, repente apertis oculis dixit, ut statim aliquis ad Curinam Ferrarium fabricum, qui vicinus erat

visum quid ageret, properaret: & cum ea ipsa hora mortuum eum nunciaretur, affirmavit se coram iudice quodam ductum, qui vehementer eos spiritus increpauerat, à quibus ipse erat deductus: quoniam Curinam fabricum ferrarium, & non se volebat, ob eamque causam se vitæ restitutum, in hac extasi visum à se paradisum multaque alia narrabat, atque inter alia Hippone ab Augustino se baptizatum ac monitum ut ita faceret: quoniam quod tunc videbatur factum, visio erat. Bonæ igitur valetudini restitutus monita impleuit.

De quodam pastore suscitato.

Cum pestis in vrbe Roma sæuieret, Italiâ procurante, Narsese Exarcho, peste in Valeriani aduocati domo correptus est, iuuenis natione Liburnus & pastor, ingenio moderato minimèque malo: qui cum putaretur penè mortuus, statim ad se reuersus, vocato domino, nunciauit ei: Verè se in cælo fuisse, ibique intellexisse, quot & qui ex ea domo peste morituri erant, eisque nominatim declaratis, affirmavit dominum superiucturum, & ut fides dictis haberetur, ostendit se linguas omnium didicisse: atque ea ipsa hora, cum domino Græcè locutus, aliarum linguarum, cum iis qui earum notitiam habebant, periculum fecit, cum antea solam Romanam didicisset. Cum biduum ita vixisset, penè in rabiem versus mordicus apprehensus manibus iterum mortuus est, eumque secuti quos nominauerat morituros domino superstitite, prædicta ab eo impleuere.

De Euerardo Ambula equite Germano.

Erit etiam inter mira commemorandum propter occultam causam, id quod in Germania, sub Pontifice Innocentio tertio contigit Euerardo equiti Germano. Grauer enim laborans cum aliquantisper ceu mortuus mansisset, postea reuersus, dixit, spiritum suum à malignis spiritibus in urbem Hierosolymam perductum, deinde in Saladini castra (is enim eo tempore Ægypti regnum obrinebat) mox ab eo loco perlatum in Lombardiam, vbi in quadam sylua Germanum amicum suum alloquutus est.

Postremò ad urbem Romam perlatum, descripta ipsius situs ac locorum ædificiorumque forma, atque effigie principum ipsorum graphicè ut erant, his futura multa addidit quæ secuta sunt. Quæ omnia cum mirandam rem faciant, illud tamen admirationem auget, quod is quo

um in sylua se locutum aiebat, colloquium habitum eo in
dco temporeque quo is dixerat, confirmabat.

De Hoc Abbate, item de Seruo ac Maria Ægyptia.

Non minus quam linguarum scientia, quã tam paruo mo-
mento pastor est indeptus, habuit admirationis literarum
scientia, quam triduo orans Seruus quidam est assecutus.
Item Hoc Abbas Ægyptius, vt Hieronymus atque Augustinus
affirmant, id quod etiam Mariæ Ægyptiæ euenit.

De Clerico Germano.

Mirum proculdubio illud etiam fuit, quod Federici se-
cundi tempore notum est, cuidam Germano clerico conti-
gisse qui ex petra sancti Michaëlis ortus erat. Is à vena hau-
sto sanguine, seruata aliarum rerum memoria, literas tan-
tum oblitus fuit, nec plus aut legere, aut scribere norat, quã
si vtrunque nunquam didicisset, annumque in hac obliuio-
ne mansit, postea eodem tempore, atqui ex eodem loco ite-
rum hausto sanguine (mira res est) ad eandem legendi scri-
bendique scientiam quam ante habebat, restitutus est: his,
qui rem intellexerunt non minus in admirationem propter
hoc moris, quam Athenienses propter casum, de quo Vale-
rius in memorabilibus scripsit. In eo enim percussum caput
si memoriam offendit, haud mirum est, siquidem in occipite
sedem esse memoriæ ferunt: at in Germano Clerico, intacto
capite, sanguinis haustus, ab eadem vena per temporis inter-
uallũ, ademit primo literarum memoriam, deinde restituit.

De Ioanne Damasceno.

Maius referam, quam quod de Germano clerico dictum
est. Siquidem obruncatam manum, post temporis interual-
lum, corpori à quo abscissa erat restitutam esse, haud dubie
humanam superat fidem. Theodosius Imperator, falso su-
spectum habuit Ioannem Damascenum monachum, ne ad
Persas scriberet, apud quos captiuus fuerat. Itaque abscissa
manu eum multauit, quæ Saluatoris nostri Matris virginis
ope, nulla remanente offensa, palam restituta est vt ante erat
& si Ecclesiæ valuis affixa, multos manserat dies, quæ res e-
tiam Damasceni innocentiam testata est.

De Hirene virgine Cypria ac Spiridione Episcopo.

Miraculo à falso crimine liberatus Damascenus, propter
rei similitudinem secum trahit quod Spiridioni Salaminia
episcopo in insula Cypro contigit, à quo cum pecuniã re-

posceretur, quæ penes eius filiam Hirenem virginẽ deposita
dicebatur, cuius moriens virgo nullã fecerat mentionẽ, cum
Episcopo inopia soluendi modum non daret, & alia ratio
inueniendæ veritatis non offerretur, creditorẽ Episcopus se-
cũ ad sepulturæ locũ, vbi filia Hirene erat sita perduxit. Filia
igitur tumulto incũbens, ac Deum orans, ab ea petiit, vt de
petita pecunia veritatem deregeret. Itaque Hirenæ vox palã
audita est, respondẽtis, Vbi eam pecuniam condidisset, quæ-
sitãque eo ipso in loco quem dixerat, inuenta est.

De Donato sacerdote Aretino.

Donatus quoque, qui tum erat sacerdos, sed postea Are-
tinorum factus fuit episcopus, impulit Eufrosynam Eusta-
chij Aretini filci exactoris coniugem, vt quanquam ante
mortua & sepulta, loqueretur, ac detegeret vbi pecunia es-
set, quam ante mortem considerat, & nemini reuelarat.

De Machario Ægyptio.

Macharius Ægypti⁹ monachus, Abbatu Antonij discipu-
lus, cum ad eius antrum quidam profugisset, opis petendæ
gratia, quia magistratus tanquam reum patræ tunc cædis
insectabatur, is autem insonem se affirmabat, nominis sui
reuerentia magistratum vim repressit, & quia suspicio
tantum, non testes hominem vrgebant, vt veritas palam fieret,
egit, vt qui occisus fuerat, à tumulto omnibus qui ad-
erant audientibus loqueretur, qui quoniam affirmavit, nihil
cædem suam ad eum pertinere, cui tunc crimini res dabatur,
magistratus hominem quem insectabatur, Machario au-
ctore absoluit.

De Benedicto Abbate ac D. Martino.

Non minus quam hoc, de mortuis vocalibus, mirum vi-
deri debet, Benedictum abbatem Totilæ regi futura præ-
dixisse, cum ad eum profectus esset, experiendi gratia an
propheticum spiritum (vt ferebatur) haberet. Nam quan-
quam ad Benedictum mutata veste Totilas accessisset, &
alium regis habitu ornatum pro se misisset, statim Benedic-
tus eum agnouit, prædixitque redacturum urbem Romam
in potestatem, & item in Siciliam traiecturum, sed demum
decimo anno post moriturum, quæ omnia vt Benedictus
dixerat contigerunt. Idem à Martino Turonensi episcopo
factum fuit, Maximo tyranno, quemadmodum Seuerus
Sulpitius testatur.

De Ioanne monacho Aegyptio, item de Maria Aegyptia.

Ioannes monachus Aegyptius, vir morum sanctitate clarus, præter ea quæ de futuris victoriis & aliis rebus Theodosium præmonuerat, Hieronymo quoque, quemadmodum ipse testatur, affirmavit, eo die quo Hieronymus eum alloquebatur: Alexandriam perlatum esse nuncium de Theodosij contra Eugenium victoria, quæ prorsus ignorabatur, neque de ea adhuc aliud homines suspicabantur. Quæ res ita contigisse inuenta est, ut ipse tunc prædixerat. Maria quoque Aegyptia, permulta Zozimæ monacho Aegyptio nunciauit, partim futura, partim remotis in locis tunc gesta, eumque quem antea non viderat, nominatim compellauit, ac similiter de eius Abbate egit.

De Paulino Nolano Episcopo.

Paulinus Nolanus episcopus, cum in Africa apud Vandalos captiuus haberetur: Vandalorum regi obitus diem prædixit, Verum quia in iis quæ dicta sunt, numen aliquod videri potest fuisse, nonnulla addemus, quæ aliter credi possunt, fortasse hanc vim non habuisse.

De Clemente quarto Pontifice.

In iis Clemens quartus pontifex erit, cum aduersus Carolum primum Conradinum Germanorum Rex, ad recuperandum Neapolitanum regnum, cum valido exercitu proficisceretur: quanquam id ei à Pontifice interdictum erat. Dum autem is Viterbij consternata metu aula, in prædicatorem fano, inter missarum solemniam concionareretur, ad solandas hominum mentes apertè monuit, Ne qui secum in aula erant formidarent, quoniam malorum hominum suasio Conradinus ad eam expeditionem, velut ouis ad occisionem ducebatur. Affirmavit autem à Deo habere se, hoc pro comperto, ut post Catholicæ fidei articulos, hac re nihil certius putaret, nec multo post superatus prælio Conradinus à Carolo, Neapoli capite mulctatus fuit.

De Edouardo Britannia rege.

Edouardus primus Britannorum rex non minore admiratione, quam ij de quibus dictum est, tanquam rem præsentem eam narravit, quæ propter loci longinquitatem perinde atque supradicta in futurarum numero haberi poterat. Nam dum in templo oraret, vultu in ridentis speciem ad eos conuersus, qui aderant, dixit: Frothonem Daco-

rum regem, qui contra ipsum magna classe veniebat ea ipsa hora cum quadraginta nauibus submersum esse, idque paucis diebus ab iis qui inde venerunt confirmatum fuit, ita ea hora contigisse ut ab Edouardo dictum fuerat.

De Florentinis.

Iam non ita mirum videatur Castorem ac Pollucem Romæ Posthumij contra Tusculanos victoriam nunciaisse, ea ipsa hora, qua eam Posthumus est assecutus. Item P. Vatinium eo die captiuitatem Persæ sciuisse, quo captus fuit, & si magno locorum intervallo disunctus erat. Quandoquidem apud Florentinos par exemplum contigit, quo die Aretinus populus in Campaldini campis superatus fuit, nam cum vrbani magistratus, penes quem Imperium est, nocturnis vigiliis defessus, per meridiem quiesceret, clarè pulsantium ad hostia strepitum audiuit, qui prælio victos Aretinos nunciauerunt. Excitato hoc nuncio magistratu, cum propter rei magnitudinè à tota vrbe ad prætorium fieret concursum, nunquam victoriæ quæ nunciata erat autor est inuentus, neque ante de prospera pugna literæ Florentiam, quâ nocte, quæ eâ sequuta est diem, allatæ fuere, quia neque etiâ loci intervallū afferri celerius humana ope permittebat.

De equite Hierosolymitani ordinis qui genere

Neapolitanus erat.

Aliis diuinationū exemplis, meo quidem iudicio, annumerandū est, id quod sub Clemente quinto pontifice contigit. nam cum Philippi regis cognomēto Pulchri opera & suasio, Clemens Templariorū equitū religionē damnasset, atque eorū multos, variis in locis supplicio affecisset, postremò ad eū vnus est deductus, natione Italus, patria Neapolitanus, qui minimè intrepido se animo gerebat. Dānatus enim ut viuus, sicuti ante alij, cremaretur, dum in Vasconibus in Burdegala vrbe ad supplicium deducitur, cōspectis in fenestra Pontifice ac Rege, magna voce in hæc verba prorupit. Sæuissime Clemens tyranne, posteaquam mihi inter mortales nullus iam superest, ad quē appellem pro graui morte, qua me per iniuriā afficis, ad iustū iudicem Christū, qui nos redemit appello ante cuius tribunal te voco, vna cum Philippo Rege tanti mali suafore, ut ante eū, intra annū diemque ambo appareatis, vbi causam meā exponā, & ius sine prauo villo affectu ministrabitur. Mirū profectò, neque enim tempus quod dictū ab

equite fuerat, abiit, quod Clemens repente morte est correptus: nec multo post Philippus quoque interit, neque enim pauciores huius equitis verba vires, quam Calani ad Alexandrum cum mori consituisset, habuere.

De duobus Hispanis equitibus.

Ex toto simile hoc fuit, quod sequitur, nisi quod citationis tempus breuius fuit, celeriusque vires suas exercuit aduersus Ferdinandum quartum Castellonensem regem cum falsis criminibus, prodicionis duos equites Hispanos morti dānasset. Nam cum ab ingenti saxo precipitaretur, frustra; de innocentibus, prodicionis duos equites Hispanos morti dānasset. Nam cum ab ingenti saxo precipitaretur, frustra; de innocentibus, sumi supplicium exclamarent, tandem cum nihil proficerent, ad Iesum Christum appellarunt, qui viuorum & mortuorum iudex est, atque ut intra triginta dies coram in eo appareret regem citauerunt, qui intra id tempus repente decessit.

De Pirata quodam Cathalana.

Cogit me rei similitudo, ut de quodam scribam, qui temporibus nostris fuit. Nam cum Genuensium trirèmes, aduersus piratas instructæ, biremem Cathalanam cepissent, interim dum extra Drepanum urbem, in Cathalanorum atque Siciliae insulae contemptum, Genuenses, biremis rectorem furcis noctu appenderent, & miser iniquè, se id pati à Genuensibus quereretur, cum nunquam eos violasset, posteaquam perspexit frustra à se ea dici apud eos, qui plus odio gentis, quam hominis causa mouerentur, pro iniuria ad Deum appellauit: citato patrono Genuensium, eo penes quem grauior mortis suae culpa videbatur, ut intra sextum mensem, coram Deo compareret, intra quod tempus is patronus quem citauerat, mortuus est. Ad hæc exempla quid aliud dici potest: nisi, Vbi humanum deest subsidium, pro iustitia diuinum à Deo mitti. Et quia permulti inueniuntur penes quos nulla futuri iudicij fides est, aliqua eius signa Deum in præsentem ostendere vita, ut hac spe, impotentium oppressio, recreationem habeat, & insolentium proterua atque malignitas contundatur. Quod si etiam eiusmodi mortes casu contigerunt, tamè quia intra designata tempora euenere, ut miræ res viderentur, effectum est: sicuti fortasse nonnullæ, quia tempora prædicta præterierunt, & propterea pro miraculo habitæ non fuerunt, earum obseruatio neglecta est. Quæcumque verò huiusmodi rerum causa fuerit, negari non debet, quin quod ita contigit, obseruatione dignæ videantur.

De Constantio Augusto.

Non possunt autem humana ingenia tam altè efferri, ut verè eiusmodi rerum causas intelligant. Itaque propter hoc experimentis stare cogimur, sicut in iis de quibus scriptum est. Apud Constantium accusatus fuerat Amphilocheus Tribunus, quod in eius vitam conspirasset, accusatoribus autem responderat Constantius, ne molesti ei essent, posteaquam res non constabat, sed sinerent ut conscientia sua Tribunus torqueretur, se enim præsentem, si in eo culpa esset, ipsos signa aperta visuros esse. Postero igitur die cum ludos spectaret, & præ lætitia inter spectantes morus fieret, suggestum in quo è regione Constantij Tribunus erat ad terram proruit, læsiq; leuiter qui in eo erant, solus Tribunus in ea ruina perisse inuentus est.

De Iuliano secundo Imperatore.

Præsens se diuinum ostendit numen Hierosolymis ingenti hominum formidine, cum Iulianus secundus Imperator in Christianæ religionis contemptum, Iudæos instaurare dirutum sub Tito templum eorum permisit, demandata eius cura Antiocheno Philippo. Nam post iactos in fundamentis primos lapides, terra edito ingenti mugitu, vehementer tremuit, cœptumque iam murum à fundamentis, mixta flamma cum ingenti fabricorum strage reuoluit, omnibus, quæ illic erant vsque ad ferramenta ipsa consumptis. quæ res ut opus intermitterent effecit, proximæque nocte multis Cruces in vestibus, quæ deleri non poterant apparere.

De Olympio Arriano episcopo.

Nec verò minus se diuinum ostendit numen in Olympio episcopo, qui regnante Theodorico, dum Carthagine in balneis sanctam Trinitatem, quæ non credebar, blasphemaret, omnibus qui aderant videntibus, ignitis tribus punctis, quæ simul erant ambutus, torus cōsumptus fuit: Trinitatis vim quam contemnebat in perniciem suam expertus.

De Valente ac Theodosio Augusto.

Mira res, neque ea parua, sub Valente Augusto contigit, cum transferre Constantinopolim Ioannis Baptistæ caput vellet. Currus enim cui impositum erat, moueri loco nunquam poruit, itaq; omittere cōactus est opus, quod susceperat. hoc autem ipsum caput, postea facillimè à Theodosio perlatum fuit, in eo enim diuinum numen ostendit, quantum Valentem

propter Arrianam perfidiam abominaretur, & quantum propter fidei sinceritatem ac bonitatem Theodosii diligeret.

De Heraclio Imperatore.

Pari miraculo Heraclij Augusti pōpa, vt Valentis perfidia spreta fuit, cruce enim ex Perfide recepta in qua pendens Iesus nos ab aeterna dānatione redemit, cū eam in locū suum Heraclius in Caluarix monte vellet referre, ditissimo apparatu regiōque amictu atq; diademate ornatus, in collū eam sicuti redēptor noster tulerat, cepit, vt verò ad portam peruenit, qua ad Caluarix cliuū via ducit, progredi nunquam potuit. Itaque cū omnes mirarētur, monente vrbis Patriarcha fortasse, Christo qui toti terrarum orbi humilitatis atque inopiæ se exemplum præbuit, opulentā illā superbāque pōpam esse molestam, quæ raro iustitiæ esset cōiuncta, mutata rerū facie, Heraclius cum abiectā vestem induisset, nudis pedibus facilè quo voluit, crucem pertulit. Quæ res profectò satis potest ostendere, si multa sanctorū corpora, nostris temporib; admiranda tam multa vt olim non faciār, eius rei causam illam esse, q̄ principū diuinitūque hominū, qui per omne scelerū genus coaceruatis opibus fulgere pulchrum putant, impietas charitatē in eiusmodi sanctis extinguit, quæ olim cū sanctius homines viuerent, promptos facilēque ad concedenda quæ poscerentur, eos præstabat. ~~Helimur igitur plerique, qui cū auaritia nobis fuerint, in opibus suam vitam felicitatem esse ponendam, cū in religio-~~
~~ne sanctiora gratiorque Deo res purius placeant, quæ gemitu~~
~~spatiūque ad aduersariū occupata subiungant. Ac non ita re-~~
~~corum patres, atque tractatio rectorum probos, sanctius &~~
~~alij, qui in huiusmodi opibus sustinerent, non modo~~
~~superuacuos, et memoris iniquitatis vbi fuerit, sed in ualide~~
~~quidam quibus sacrificabatur pepercissent, vt modus ad fa-~~
~~ctum ex pauperū viciis huiusmodi suppreteret. Omni igitur~~
thesauro gratior Deo est in pauperes pietas: neq; aurū a nobis aut gēmas is poscit, aut ad ea nos in meliore vita inuitat, sed in Euangelio ad iustitiam ac pietatem nos vocat.

De Ambrosio Mediolanensi episcopo.

Non Iudæos solum Romanosque in prælio iuere celestium corporū apparitiones, verū vt Fabricio aduersus Lucanos Brutiosq; pugnatī, Martem adfuisse dictum est, ad victoriam parandam, visus & in Macedonia cōtra Brutū Cæ-

sar, ita verius contra Barbaros quos Leodisius Vicecomes, ac Mastinus Scaliger aduersum Actiū Vicecomitem Galeatij primi filiū mercede conduxerant, prælio ad vicum Parabiagum cōmissio, cum iam Luchinus Actianarū copiarum dux captus esset, redintegrato prælio ab auxiliariis copiis quæ superuenerunt, clarè conspectus est Ambrosius vrbis episcopus iam mortuus, flagello barbaros insectari: cuius numine conuersa eius prælij fortuna receptus est Luchinus Vicecomes, atque hostiles deletere copias. In huius autem memoriam victoriæ, Ambrosij simulachro ab eo tempore flagellum, quod non ante pingebatur, addi cœpit.

De Iacobo Apostolo atque Hispanis.

Quod Ambrosius Actio Vicecomiti, populōque Mediolanensi, aduersus Barbaros præstitit, id Iacobus quoque Apostolus, erga Hispanos egit, eo enim prælio quo Ramirus Hispaniarum rex aduersus Saracenos decertauit iuxta Calagurium ab omnibus qui interfuere, conspectus est Iacobus Apost. albo vexillo Christianorum aciem antecedere atque in fugam Saracenos vertere.

De Aimaro episcopo Aniciensi.

Quo die Gotofredus Bolionius, cum aliis ad Syriacam expeditionem profectis prælio Hierosolymas adortus eam urbem expugnauit, similiter vt in iis de quibus diximus, a multis perspectus est, Aimarus episcopus Aniciensis in prælio alios præire, & cum primus in myros euassisset, aliis vt confunderent inuere, nunquam pro certo haberetur, multis mensibus antè eum Antiochia decessisse, sicuti Guilielmus Tyrius episcopus scribit.

De Balduino tertio Hierosolymarum rege.

Cum Balduinus Hierosolymarum rex, ex Arabia regressus, frustra urbem Bostrensem occupare adortus, eūq; Turcæ acriter insectaretur, atque in ea regione via aberrasset, biduo ab equite qui rubens vexillum præferbat ductus est. In vexillo autem Crucis signū erat positum, longēque is exercitum anteibat, qui nusquā conspectus est, posteaquā incolumis rex cum copiis in tutam se locum recepit.

De Venetis.

In periculo Hispanos Iacobus Apostolus, itē alij alios, vt ante dictū fuit, iuuerunt. Venetos quoq; Bartholomæo Gradenco duce, Euangelista Marcus protexit, nam cum aquæ

supra consuetum excreuissent, ita ut non leue periculum Venetæ urbi immineret, mane piscator senex retulit, dum tempestas sæuisset, à tribus se venerandi aspectus requisitum; eos usque in portus fauces tulisse, qui sedata tempestate, omnes in vrbe remanserunt, In sancti Gregorij sano vnus, alius in sancto Nicolao, tertius cum alios duos Gregorium & Nicolaum esse dixisset, se Marcum esse Euangelistam ostendit, imperauitque, ut quod viderat narraret, quia ab vrbe principè abundè laboris sui, dum eos traiceret, mercedem esset accepturus. Ut autem iis quæ narraret fidem penes homines inueniret, annulum donauit, quem piscator ostendebat. Itaque re audita, Veneti constituto piscatori annuo stipendio, supplicationes decreuerunt.

De templo quod per miraculum fuit dedicatum.

Nónne mira fuit templi eius dedicatio, quod propè Parisiorum urbem Dionysio est sacratum, dum in Gallia Dagobertus primus regnaret. Pontificibus enim, qui ad dedicationem conuenerant, leprosus quidam, qui in eo templo nocte illa excubuerat, narrauit, Christum à se visum, aliosque sanctos templum dedicantes, iubente Christo, ut quod viderat pōtificibus ad dedicationem profectis referret, cuiusque rei, ne forte fides desideraretur, signum ostenderet, illud quod esset à lepra mundatus, cutisque ex facie, quæ tuberculis eius morbi vlcerosa esset, tota esset sublata. Ei igitur non fides tantum est habita, sed etiam à dedicatione pōtifices abstinerunt. In rei autem memoriã, nunc quoque detracta ex leprosi vultu cutis, aurea pyxide cōdita ostenditur, & dies quotannis inter solennes celebratur.

De Rhoderico Gotho Hispaniarum rege.

Hispanorum recordatio, de quibus paulo antè mentionem fecimus, inuitat, ut quiddam mirum scribamus, quod Rhoderici Gothi Hispaniarum regis temporibus Toleti cōtingit, vbi veteribus ædibus, quæ diu clausæ manserant, contra omnium sententiam à Rhoderico apertis, qui thesauros se in eis absconditos putabat inuenturum, effracto cophino ferrato, Attalici operis pannus duntaxat in eo repertus est, hominum figuris barbaris effigiatus, cum hac inscriptione: Quod quo tempore hic pannus esset inuentus, gens ea forma, quæ in panno erat expressa, totam penè esset Hispaniã deletura omnibus ea re territis, in locum vbi prius erat, p̄-

nus

nus restitutus est, & palatij fores ut ante erant conclusæ, nec longè itum est, cum Arabes simulachris in panno expressis perfimiles, in Hispaniam traiecerunt, vbi Rhoderico occiso, compressis magna ex parte Gothis, maiorem melioremque Hispaniæ partem, ditioni suæ subegerunt.

De Hirene Augusta.

Imperante Constantino, cum Hirene matre, in veteri sepulchro Constantinopoli cadaver inuentum est, cuius pectori superposita erat aurea lamina, in qua hæc verba incisa erant: In Christum credo, qui ex Maria virgine nascetur. O sol imperantibus Constantino & Hirene iterum me videbis. Quæ res posteaquàm publicè recitata fuit, in locum restituta est, vbi antea condita manebat.

De miris rebus quæ igne consumptæ non fuerunt.

Tanquã rem miram antiqui scripserunt incenso Saliorū sacratio, omnia quæ in eo erant combusta fuisse excepta Romuli virga. Item Seruij Tullij & Claudiæ statuas incolumes locis suis mansisse, templis in quibus erant incensis. Nec satis cogitarunt inueniri quædam lignorū genera, quæ igne corrumpi nequirent, sicuti hebenus est, & alia eiusmodi naturam habentia. Præterea posse arte ligna quædam ad id redigi, ut ignis iniuriam non patiantur. Itaque non incongruum, neque inutile duxerim super huiusmodi rebus, quæ cum facile cōburi potuerint in medijs ignib. illæ factæ manserint, exempla quædam edere. Sed quoniam in his trinum puerorum quos Babylonis rex in succensam fornacem præcipitari iussit, qui cōbustis tantū vinculis incolumes, cum cæteris rebus māslerunt, exēplū fortasse nimis antiquū, satisque notū putari potest: nōnulla alia scribemus, quæ nō minus vera sunt, sed non tam nota & longè etiam recentiora.

Coprus siue Copres in Aegypto monachus, rectè de catholica fide sentiens, cū de fidei Christianæ articulis, cum Manichæo monacho viro pertinacissimo cōtenderet, ut re aliqua mira ea probaret quæ verbo dixerat, medios ignes ingressus in eis horam dimidiã mansit, non incolumis modo, sed ne minima quidem læsa capillorū parte. Quædam monachū nomine Benedictum, qui haud lōgè ab vrbe Roma habitabat Gregorius narrat, cum in cella clausus esset, magna lignorū itruè circumposita atque accensa (& si ea quæ circa erant combusta fuerunt) ipsum tamè vnà cum cella,

6

eo incendio inuolarum fuisse. Quare indignatos Gothos quod iis quæ in monachum agebant, nec suam nec Torilæ regis iram explere possent, arbitrarenturque casu monachû cellamque extincto incendio incolumen mansisse, monachum ipsum succenso furno penitus inclusisse: ad quem postridie reuerfos non sine ingenti admiratione incolumen in furno integris vestibus eum inuenisse. In villa quoque Gallica ad amnem Matronâ, tactum de cœlo templum succensum est, cû omnibus iis quæ eo erant, solâque Christiana hostia, quæ asseruari in templis solet, eam vim nõ passa est.

De mirandis quæ in aquis perspecta sunt.

Non in igne solum temporibus nostris, verumetiam in aquis contrario ei elemento miranda perspecta sunt. Nam Ægyptia Maria Iordanem amnem sicco vestigio, neque semel tantum transgressa est: qui fluuius si sola naturæ vis inspiciatur, traici sine navi non potest. Regnantibus Autarico Longobardorum rege, item Mauritio Augusto in Pelagij pontificatu, cum Athesis qui Veronam urbem mediam fecat, ad eò excreuisset, ut superato alueo, eius aquæ iâ vsque ad fenestras fani vbi Zeno colitur ascendissent: in ipsû tamen fanum, neque à valuis, neque à fenestris & si apertæ erant, eius humoris pars vlla ingressa est. Sed magis etiam illud mirum videtur, quod homines qui fortè in fano inuenti sunt, vbi aquæ sauebant à porta ex eis biberunt, & in vasa ceperunt.

De redemptoris sanguine miranda.

Facile omnia credere non oportet, quæ miraculi faciem habere aut dicuntur, aut scribuntur: nam sub eiusmodi nomine sæpe hominum mentes falluntur, cõtra quoque haud prorsus pertinaces se præbere homines debent, ut ea siue recentia, siue vetera sint, quæ vniuersalis Ecclesia probauit non credant: nam & si crimina, quibus immersum est humanum genus tantum munus mereri non videntur, extincta in humanis cordibus charitate, tamen meminisse oportet, à Salvatore dictum esse: Infirmis & non valentibus medico opus esse. Itaque credendum est, pro bonitate sua, immortalem Deum, non desinere hoc medelæ genus, ad calcificiendâ mortalium corda mittere, prudentia ergo opus est, ut neque credamus miracula omnia, neque negemus, sed cum ratione fidem dispensemus. Itaque hic nonnulla sub-

necemus ad sanguinem mirum pertinentia, quia & rariora sunt: & plus admirationis habent. Imperantibus Ottonne Philippoque in bello quod pro Germanico imperio inter se gesserunt, cû permulti se cum rebus suis in fanum sancti Gouari, haud longè à Treuiris receperunt, quia & natura & manu satis munitus videbarur is locus, eoque oppugnaturus templum Vernherus Bolanus venisset, qui intus obsidebantur, cum suspectam haberent fenestram, ne ea hostes aditum sibi in templum facerent, posita in eo loco crucifixi Christi imagine quæ lignea erat, satis cauisse rebantur, ne inde hostes venirent. Sed cum avaritia pro Deo aurum colat, sagittarius quidam populationis spe sagittam in eum ipsum locum direxit, vbi in Christi imagine cõfixa fuit: quamobrem, sic Deo visum est, tanquam ex viuente corpore à lignea Christi effigie sanguis manauit, quare terribus Vernherus, cruce sumpta, mare ad bellum contra Christi hostes gerendum traiecit, imago autem sagittaque sanguine confersa, veneranter in hunc quoque diem asseruantur.

Salutis anno ducentesimo nonagesimo supra mille, in Parisiorum urbe quidam Iudæus, per inopem mulierculam, cui vestem quam ab ea oppigneratam habebat, se gratis restitutum promiserat, Christianam hostiam in paschate assecurus: cum accenso igne in sartagine vellet assare, ut perspexit eam non mutare formam nec colorem, gladio eam pupugit, ex qua confestim sanguis manauit, re autem detecta, superuenientibus Christianis, hostia in loco ei dicato restituta, Iudæi domus in templum conuersa est, quæ etiam nunc Saluatoris bullientis nomine compellatur, vbi hostia gladiûsque etiam nunc ostenduntur. Temporibus nostris, eo bello quod Carolus octauus Gallorum rex gessit aduersus Annam eius Galliarum partis, quæ Britannia dicitur ducem, quam postea in matrimonio coniunctam habuit, Britanus quidam, cum ea militabat, qui Remensi urbe egressus, cum aliis ex hostili terra prædarum, pagum ingressus, vbi templum erat, in quod meliorem rerum suarum partem agrestes detulerant, capsam confregit, arbitratus secularium hominum esse, repletoque sinu his rebus quas auferre secum poterat, posteaquam domum rediit, dum res raptas agnoscit, in eis particulas quasdam

lineas vidit, haud abfimiles his, quæ ad nati purgationem conficiuntur, minimæque arbitratus ex eo genere esse, quibus sacerdotes pro mappa sustinendam Christi hostiâ vtitur, neque enim Gallia ita hæc ut ab Italis instruantur: foemina in ea domo in qua ex hospitio accipiebatur eas dono dedit, cum autem sanguine infectas cerneret, primum manus suas inspexit, quas cum illasas cerneret, neque inde sanguinem mansisse ad foedandam telam videret, in sinu suum oculos deflexit, vbi integra pectoris cute, diploidem quoque interiore tunica sanguine illitum animaduertit, quanquam vehementer miraretur: tamen eius rei causam intelligere non poterat. foemina quoque quæ munus acceperat, cum ad amnem locura hos pannos tulisset, non modo ex pannis huius sanguinis maculæ non abibant, sed aqua quoque cruenta fluebat. Itaque vehementer territa, cum rem narrasset, suspicata sacram esse tellam, eius sacrilegij error inuentus est, & pro comperto miraculum inuentum, & palam omnibus factum. Quod haud simile est ei rei, quæ Leoni pontifici contigit, qui petentibus a se sanctas reliquias, eius mappe quæ corporale dicitur, partem secabat & dabat. Cæterum cum semel quidam eam se despiceret, Leo illo præsentem mapam pupugit, clarèq; illi ostendit sanguinem ex ea manare.

De Genarij episcopi Beneuentani sanguine.

Mirandi sanguinis mentio, quæ superius est facta, impellit ne sanguinem prætereamus Genarij martyris, qui Beneuentanus episcopus fuit, Neapoli pro Christi fide capite multatus. Diuersis igitur templis conditum caput, sanguisq; eius ampulla conclusus, quo die per urbem solenniter feruntur, sanguis qui in pilam induruit, cum in caput incidit (mirum dictum, sed tamen verum est) liquefcit totum in ampulla, non aliter quam tum cum primum caeso capite ex martyris corpore defluxit. Cum autem a capite disiungitur, in sphericam formam, ut ante erat, durefcit. Id & si satis patet, nos tamen ut certius rem intelligeremus, eorum qui in re præsentem fuerunt, intentisque oculis diligentes se spectatores præbuerunt, testimonium habere volumus.

De trium virginum corporibus.

Sicut deos penates ex Alba longa, Laninium vnde abducti erant, reuertisse credidit vetustas, ita verius Ottonis & Philippi imperatorum bello, Coloniam visa sunt redire in

templum vndecim miliu virginum, trium Regum corpora ab abbacia Fuldensi in Turingia regione, ad quam a Colonia fuerant translata. Mane enim dum nocturni psalmi cantarentur, abbas monachique eius monasterij egredi templo corpora ipsorum trium perspexere Regum, quæ haud multo post Colonia in templo vbi antea erant fuerunt inuenta.

De hostia Christi immolata.

In Germania Erchembaldus Brabantia dux, cum æger sacram peteret communionem, & interrogatus, Si eum manifesta cædis, quæ in nepotem perpetrata erat poeniteret? isque quia iustam putaret, poenitere negaret: Episcopus cum Christiana hostia, ad templum reuertebatur: nec verò ad templi valuas peruenerat, cum ab agro reuocatus, rogatus est, ut tabernaculum in quo hostiam ipsam ferebat recluderet, vbi cum non inueniretur hostia, æger in ore se eam habere ostendit, quo miraculo ostensus est, Deum qui falli non potest, de illa cade aliter quàm episcopus fecerat, iudicasse.

De Vinando Hefldinensi.

Ecclesiasticus quidam, Hefldinensis pagi incola, in Leodiensi agro, cum religionis gratia Hierosolymam perrexisset, post comites Hierosolymis subitit, ut paschatis die diuina illic celebrari, quæ alij omittebant, audiret: veritus autem postea, ne traiciendi in Europam facultatem ob eam motam amitteret, Ioppen ad mare properabat. Itaque defessus in itinere, equitè offendit qui misericordia se motum ostendens, eum in equi tergum accepit, ab eoque eo ipso die, magna omnium suorum admiratione in pagum suum Hefldinum perductus fuit. Ibi re exposita, ut contigerat, cum accolæ aberrare a recta mente putarent, in Hispaniam ad sancti Iacobi sanum profectus est, atque inde reuersus, priusquam ab Hierosolymis comites in patriam regrederentur: ab eis cum esset affirmatum, post ipsos eum Hierosolymis substitisse, tunc quod ille de reditus celeritate narrauerat, fidem cœpit haberi.

De Aquinate Thoma Et imaginibus quæ locutæ sunt.

Sicuti Fortunæ statua, item Iunonis apud Veios locuta est Romam se venire velle, rectèque dicari: ita minime dolose, ut illa Neapoli in prædicatorum templo cruci affixa Christi effigies, Aquinati Thomæ respondit, Rectè eum descriptisse: eum Thomam librum tenens, quem aduersus Greg-

corum errores scripserat, Christum oraret ut se moneret, si qua in parte eius libri errasset, quod cum ad Lugdunense concilium Urbani quarti iussu laturus erat.

In vrbe quoque Castrensi opinio est, Dominico Crucifixum locutum, qui hoc quoque tempore veneranter colitur, atque offenditur.

Item Francisco haud longè ab Assisio vrbe, quæ ei patria fuit, in sancti Damiani fano, cum eum reparare domum suam iuberet.

De quibusdam Aphris Episcopis.

Cum non minus mirum sit hominem lingua carentem, quam ligneam loqui staturam, Siquidem sine lingua egrediens ab humano corpore spiritus, aërem verberare non potest, id quod formare vocem dicitur. Non incongruum videtur his de quibus dictum est multorum Episcoporum exemplum subnectere, quos in Aphrica, quia rectè de catholica fide sentiebant, Honoricus Vandalorum rex Ariana impietate laborans, qui illic rerum potiebatur, lingua radicitus quantum fieri potuit abscissa multauerat, & tamen loquendi facultatem non amiserunt. Id enim experimento conspectum est, ipsum Episcoporum quibusdam imperante Iustiano Constantinopolim profectis, aperto enim ore, cum scetæ usque ad intimas gutturis fauces palam linguæ viderentur, articulatè tamen plenèque ut alii homines, loquebatur.

Quam multa etiam illa sunt quæ natura in hominum corporibus operatur, quæ miraculorum penè loco habentur? Sicut id fuit inter alia quod de Epirotarum Rege Pyrho scriptum est: nam pro dentibus in superiore oris parte, os perpetuum habuit in dentium similitudinem paruis notis discrimina tum.

Item de Crasso eius auro, quem Parthi occiderunt: qui idcirco *ἀγλαΐσος* nominatus est, quod nunquam risisse visus est. Id quod etiam de Imperatore Philippo legitur, qui cum eiusdem nominis patre imperavit.

Nonne etiam mirum fuit Antoniam Drusi per omnem vitam nunquam expuisse. Item quod de Tritani filio legitur, qui caucellatim transversos per omnes artus habebat neruos, eques ut Varro refert, in Pompeiano exercitu fortissimus habitus.

De Carolo & Francisco Guarnis ciuibus Salernitanis.

Miranda quoque res ætate nostra contigit Neapoli regnante Ferdinando primo. Nam cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Francisæ, Carolæ alteri erat nomen. Posteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marinum morem erupere, mutaròque habitu pro maribus habiti sunt, Francisus & Carolus nuncupati.

Item Ebuli sub eodem rege, puellæ quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen. qua nocte primo viro tradita cum eo concubuit, siue ex confricatione, siue ob aliam causam quæ ignota sit, effractis membranæ quæ ut mulier videretur, efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuersa in iudicio dotem reperit, in viro tum numero postea habita.

De Margareta Hollandiæ comite.

Offendi quoque loco habitum est, quod à Virginis partu trecentesimo quartodecimo super mille cum in Germania Luxemburgensis Henricus imperaret, Margareta Hollandiæ comes, qua parte Rhenus Oceanum illabitur, trecentos ac sexaginta filios viuos, ita ut baptismi characterem acciperent, vno partu edidit.

De Medardo & Gerardo fratribus geminis.

Possunt iis quoque annumerari Medardus ac Gerardus Galli fratres gemini, non solum eodem nati die, verum etiam eodem ad Episcopatus honorem ad Rhotomagensem alter, alter ad Nouiodunensem ecclesiam euecti: & ne quid ad paritatem decisset, mortui etiam eodem die, animis etiam ita concordibus, ut nequaquam eis essent philosophi Hippoclydes & Polystratus anteferendi, & si verò hæc atque alia de quibus ante dictum est mira sint, quæ tamen rationes factorum afferri possent? nisi ita rerum omnium conditori, rationibus quamuis incognitis, iustis tamen placuisse, sicuti etiam de iis dici debet, quæ sequentur.

De Gigantibus.

Gigantum immensa magnitudo sicuti ratione probari non potest, ita etiam perpauca sunt qui eam credant: fabulosam rem existimantes in gentilibus, scripturis sacris quoque illud opposcentes quod de gigantibus in figura loquebamur

Suetonij quoque Tranquilli verba, tanquam de re falsa dicentis interpretantur: cum in Augusti vita scribit, Eum villas suas ossibus magnarum beluarum quæ gigantum fuisse dicta sunt, exornasse. Tamen Cretenſi bello exundantium fluuiorum impetu sine motu terræ, vt Plinius scribit, in imū discissa humo inuentum est cadauer trium ac triginta cubitorum longitudine, quam idem Plinius sex ac quadraginta cubitorum fuisse narrat. Ad quod spectandum admiratione mori, Lucius Flaccus legatus ac Merellus iuerunt.

In Tingi quoque Mauritanæ vrbe Plutarchus scribit, à Sertorio apertum fuisse sepulchrum quod Antei esse putabatur: in quo corpus humanum fuit inuentum, quod dimensum sexaginta cubitos impleuit, hoc idem etiam Strabo affirmat.

Ab huius magnitudine haud longè discrepat, id quod in annalibus pro re certa scriptum est, scilicet, in vrbe Roma, Pallantis corpus inuentum fuisse, altitudine quæ vrbs muros excedebat, Henrico secundo, qui Conradi filius fuit imperante, imperij eius anno decimo quarto.

Ioannes Boccatus in deorum genealogia scribit temporibus suis, in Sicilia haud longè à Drepano vrbe nō sine eorum qui rem viderunt ingenti admiratione, gigantis corpus inuentum, quod cum attrectatum fuit in puluere est resolutum. Coniectura autem ex coxæ ossis iniita, quod integrū remanserat, longitudinis 200. cubitorum fuisse existimatū est. Tres autē illius dentes qui soli inuenti fuere, idem poderis trium rotulorum (ita regia pondera nominat) fuisse ait: qui vt memoria rei seruari ante arā Virginis (cuius titulus annunciationis dicitur) positi fuerunt, plerisque existimantibus illud Erycis corpus fuisse. Regnante Carolo septimo Gallorum rege in montanæ Narbonensis Galliarum parte iuxta Valentiam vrbem, Rhodanus sepulchrum detexit, cuius magnitudo permultos ad eam rem visendam pertraxit. Aperto enim tumulo inuēta in eo sunt hominis ossa, cuius dimensio triginta pedes impleuit. nos quoque cū eo iter facerem us sepulchrum vidimus, & ossium aliquam partem quæ ab accolis tanquam res mira asseruatur.

De Satyris ac Centauris visis, & de Asina qua locuta est.

Satyrorum atque Centauroꝝ mentio non minus, quā quæ de gigantibus habetur fabulosa putata est. Et tamen cæ

vera historia habemus, Antonium abbatem in Ægypto, cū in eremo Paulum eremitam quæreret, in Centaurum incidisse, ea effigie qua describitur, scilicet hominis figura equo mixta: itaque siue illud phantasma siue res vera fuit, quemadmodum Hieronymus scripsit, negari non potest miram fuisse. In eadem eremo idem Abbas Satyrum alloquutus est, cornigero capite pedibūque caprinis, reliquis partibus homini persimilem, ab eo cum audiret se ab aliis gregibus ad alios sui similes legatum mitti, damnatāque vetustate quæ eos tanquam numina colebat, nati Redemptoris mentionem facere. Quis mirum iam putauerit, si asina qua Balaam gestabatur indignata se ab infessore plagis nimium vrgeri, locuta sit?

Damidis relatu Philostratus scribit Apollonium Tyaneum in Æthiopia viuam Satyrum cepisse, qui cuiusdam pagi sceminas in ea regione infestabat, auduisse quoque alium Mithylenis captum. Eos autem Apollonius dæmones Satyros vocitabat.

Cum igitur eorum authores qui Satyros viderunt, quique de eis scripserunt fidem facere valeat, verè hæc mōstra fuisse, Pliniusque pro certo scriptum reliquerit, Claudio Cæsari ex Ægypto perlarum vnum sale conditum. Item alium Constantino Cæsari cum Antiochiæ esset sale conditum, quem Hieronymus Alexandro perspectum à multis cū adhuc viueret, affirmat. Adduci possumus vt credamus verum quoque illud fuisse, quod à Plutarcho scribitur, scilicet haud longè ab Apollonia in Nymphæo saltu captum fuisse Satyrum, & ad dictatorem Syllam deductum, qui in morem capræ vocem ederet, ab eo in syluam remissus fuit.

Pari quoque modo fieri non posse multi putarunt, vt in Castoreo duæ essent naturæ: quod etiam vix creditum est, posteaquam inspicendi facultas fuit. Lutræ enim illud animal persimile est, nisi quod posteriores pedes anseris videntur, & cauda in piscem definit, squamosa tota: quanquā reliquæ corporis partes pilis vestiantur, caudam autem quantum fieri potest humidis locis declinat, vt pote magis pilci congruentibus.

De Hominibus capite carentibus, & iis qui vnum tantum oculum habent.

Multis quoque fabulosum putatur, quod à Plinio mul-

etisque aliis historicis traditum est. Blemmios scilicet in Æthiopia homines esse capite carentes, & aliis vnum tantum oculum fronti inesse. Quod proculdubio creditu difficile videretur, nisi Augustinus (cuius testimonium omni exceptione maius est) in octavo supra trigessimum ad Eremitas sermone affirmaret, à se eos in Æthiopia vivos esse, cum ad eos Episcopus iam factus prædicatum iuisset, quos ratione uti, & non feras esse scribit.

De Syrenibus, & aliis monstris marinis.

Quot etiam inveniuntur qui non credunt Syrenas esse? & tamen Augusto Cæsare Galliarum legatus scripsit in litore inuentas mortuas Nereides Syrenesque multas ea forma qua pinguntur. Tyberio quoque August. reulerunt Vlybonenses legati conspectum marinum hominem paruo cornu insonare: & similiter marinarum Nympharum corpora humanis corporibus similia, nisi quod cute anguillis persimili tegebantur: deinde imperante Phoca in Cycladibus iuxta Scillarum insulam duæ apparuerunt, ex toto penè humanam habentes effigiem.

Sed quid tam vetera repetimus? Eugenio quarto pontifice apud urbem Sibinicū in Illyrico, captus est marinus homo qui ad mare puerum trahebat. Is à currentibus qui rem inspexerant lapidibus fustibusque vulneratus, in sicco retractatus est. Huius effigies penè humana, nisi quod cutis anguillæ similis erat, & in capite duo parua habebat cornua manus quoque duorum tantum digitorum formā exprimebant: pedes autem in duas veluti caudas finiebantur, à quibus ad brachia alæ ut in vespertione extendebantur.

De Echeneide siue Remora pisce.

His quæ in mari miranda sunt Echeneidem siue Remoram addemus, cuius quanquam longitudo spithamam non excedebat quantumvis magna nauigia, si adhæserit, remoratur. Spirent licet venti, velæque tumescant, ac remis nauæ acriter incumbât, adeo ei magnas natura vires dedit, plus in paruo pisce quam in illis omnibus momeri est. Cuius rei experimentum visum in naui quam Periander misit, & Actiaca pugna Antonij nauæ immobili manente, ita ut ei in aliâ descendere necesse esset. Postremò in triremi qua Cæsar Caligula vehebatur, cū ab Astura Antiū nauigaret, quo in loco cæteris triremibus cursum suū tenētibus, cū admiratiō

omnes cepisset, principis triremem immobilem stare. Missi sunt vrinatores qui annexum triremis fundo hunc piscem inuenerunt, quo sublato triremis mota est, ut cæteræ: & quod mirum videatur, Remora in naui manente, se aquam non tangente, nauis cursus non impediabatur.

De Equabus quæ vento concipiunt.

Inter illa admiranda quæ de animalibus feruntur, annumerari potest, id quod Plinius scribit in secundo rerum rusticarum ceu rem miram & tamen certam. Varro, item Solinus in mirabilibus affirmant. In Lusitania cuius pars hac ætate sub Portugalenensis regionis nomine est, equas prope urbem Vlybonam vere spirantibus fauoniis, quos non sine magna voluptate per sexum suum in corpus recipiunt, sine maribus concipere, id quod etiam in gallinis conspiciamus. Pariunt autem equos velocissimos, sed qui vltra triennium non perdurent, nec generationi sufficiunt. In Cappadocia quoque idem accidere Augustinus scripsit.

De lacu Asphaltide.

Mirum quoque videri potest, quod de Asphaltide lacu Iudææ scribitur, quem aliqui mortuum mare nuncupant: in eo enim viuens res nulla mergitur, à fundo quoque ceu picæ euomit, quàm etiam bitumen appellant, & pro pice in nauibus vtuntur. Quæ res cum adhuc humida ab aqua educitur, aiunt alio remedio disiungi, atque à se ipsa separari nõ posse, nisi mulieris menstruo sanguine aut vrina.

De fluuio Sabbatico.

Mirus quoque fluuius is qui inter Archamam Raphanæque labeatur, in ea Iudææ parte in qua regnauit Agrippa, qui quanquam satis ingentibus aquis præceptisque decurreret, sabbato semper deficientibus aquis exiccabatur. Postera die in consuetam altitudinem excrefcens, ab eo facto Sabbaticus appellabatur.

De fonte qui est apud Gratianopolim, & aliis miris rebus.

Mirum quoque dicere fontem debemus apud Gratianopolim Gallicam urbem. Nam quamuis calentes aquas non habeat, tamen simul cum ipsis aquis flammæ per sepe emittit: duobus eodem loco temporèque simul manentibus inter se contrariis elementis. In Lycia quoque non sine magna admiratione regio, quæ Ephesstion dicitur herbido florentèque solo terra si effodiatur, ignes euomit, qui-

bus nulla in parte flores aut herbarum aduruntur, vel decorem suum amittunt, sicuti ad Lucullum Seneca scribit.

Non caret etiam admiratione fons in Britannia, qui est in Diocesi Lincolnensi intra Lundam & Northantonam vrbes, qui experimento cognitum est, ligna in proximis castra syluis, si in fonte demergantur, intra annum lapides fieri.

In regione quoque ubi Gothorum sedes in septentrione erat, fons est, cuius experimentum à Friderico primo factum Albertus cognomento Magnus scribit, missa manuum suarum theca, in qua ne falleretur signum suum in cera inpresserat, cuius dimidia pars fronti immersa in lapide induruit, reliqua parte sub corij ac ceræ specie ut ante erat remanente.

In Gallia quoque in paruo lacu iuxta oppidum qui Locis dicitur deprehensum est arbores, qui in eum iam diu ceciderunt in lapides conuersas.

Mille passibus à Senensi oppido Lucaniæ in Neapolitani regni parte, ea quam nunc Basilicam vocant, fons falsis manat aquis, ad eum si quis accesserit, nihil locutus, neque retro conuersus fontem pluris clarisque fluentem aquis inuenit. Quod si secus dum proficiscitur, egerit, turbatum offendit fontem. Si verò seruatis quæ ad claram fontis aquam inueniendam fieri oportere dicta sunt, illic profectus loqui ceperit, loquendo turbati fontem perspicit. Sed quoniam de aquatilibus aquisque satis est dictum, nunc terrestria attingemus, quæ causam aliquam habent admirationis.

De insulis quæ ortæ sunt.

Vir magnæ doctrinæ magnæque fidei Plinius affirmat Rhodum Delumque insulas ortas esse, & præter eas nonnullas alias: sed procul dubio trigesima quinta supra centesimam olympiadem inter Cyclades Theram, Therasiam cum ante non apparent emeruisse. Inde centesimo atque trigesimo anno post inter eas Hieram ortam alio nomine Automatem appellatam, ab ea haud longius duobus stadiis ipse Plinij temporibus, M. Syllano & L. Balbo consulibus Thiam emeruisse. Theram Seneca restatur à se visam: præterea Consulibus Sp. Posthumio Albino & Q. Fabio Labeone haud longè à Sicilia ortam insulam Vulcaniam. Temporibus quoque nostris in Cycladibus haud longè à Centurione repente emerit parua insula in nauis magnitudinem cuius facies haud alia quam terræ adustæ videbatur.

Quod de natis repente insulis dictum est, mirum potest videri: sed nec minus est mirandum, quod de naue refertur temporibus nostris. Id salutis anno quadringentesimo sexagesimo supra millesimum, in cuniculo per quem metalla effodiuntur, centum brachiis sub terram, apud Heluetiorum pagum Bernam inuenta. In qua nauis quæ maritimæ perlimilis erat (quod magis mirum, cum ea pars Alpium longè ablit à mari) & quadraginta hominum corpora cum velis effractis anchorisque inuenta fuerunt. Quam rem plurimi graues viri perspexerunt, & nos ab iis accepimus, qui in presenti fuere. Arbitrati autem sunt nonnulli, magni diluuij tempestate immerSAM eam nauem, temporis successu aucta humo montibusque sepultam in ea profunditate mansisse, in qua est inuenta. Alij per subterraneas aquarum venas, quæ per terræ concaua loca largius fluunt, mari demersam, aliquo casu nauem in eum locum perlata. Ceteræ vt cuiusque res fuerit admirationis non mediocres relinquit causas.

De Gemmis & Lapidibus naturaliter sculptis.

Quam multa alia fert natura? quorum ratio nulla potest afferri. Inter hæc Pyrthi regis commemorabitur gemma, in qua nullo artifice sculptæ, sed adeo tenuibus segmentis, ut pictæ viderentur nouem cum insignibus suis expressæ erant Musæ, cum Apollinis effigie media inter eas sedentis.

Plinius quoque temporibus suis scribit marmorcum lapidem sectum in Paro insula (in medio naturaliter sculptam) Sileni, ut ab antiquis pingebatur, effigiem ostendisse.

Albertus item Magnus affirmat Venetiis se regis caput diademate ornatum vidisse, in marmore naturaliter nullius artificis opera expressum, in quo frontis pars imperfecta videbatur. De alio item capite huic simili in vrbe Mantua viso, nostris temporibus affirmatum est. In agro quoque Placentino temporibus nostris lapis Alabastrites inuentus est, in quo postea ad leuitatem suam per artifices perductus fuit inter claritatem obscuritatemque quam lapis præ se fert, figura appareret mortui capitis humani. Item Bergomi in maiori fano in porphyrite lapide, qui ad Baptistierij ornatum est positus, tanquam picta serpens in orbem circumuoluta perspicitur. Prope urbem Gratianopolim in Gallia Italiæ propinqua vetusta est terra, quæ araneas non gignit, neque aliam venenosam rem: quia potius si quid eiusmodi in eam

inferatur, vt experimento cognitum est, statim emoritur. Idem in insula Hyberniæ quæ nunc Irlandia dicitur contingit. Illius enim terram solumque natorum in ea animantium, venenosæ bestiæ deuitant fugiuntque. Experiendo enim homines didicerunt hæc animalia si in accipiti ponantur, vt vel ea vel ignes contingant, in ignes ipsos potius se recipere. Triclinium quoque ecclesiæ Aniciensis, quæ vulgo de Puy dicitur, non inest venefica animalia, neque muscæ, & si aliunde inferantur statim mortem obeunt. Quæ res admirationem tollit quod veteres scripserint Romæ in Herculis fanum nec muscas nec canes vñquam ingressos.

De antro Hieropolitano.

Mirum quoque propter occultam eius causam est, quod de Hierapolis antro Dion perhibet se vidisse. Nam cum mortiferum exhalaret spiritum, omnia in eo intereunt animalia, nisi quæ castrata virilitatem amiserunt.

De admirandarum virium herbis.

Quæ ratio quoque afferri potest quarundam herbarum admiranda vi? de quibus prope terrestria scribendum duxi. In Iudæa ad Macheruntam urbem in valle quæ Babra dicitur, denominata à valle herba nascitur, quæ sanguinei coloris habet radices, & noctu lumen præ se fert, neque verò facile hominum manu conuelli potest, nisi cum mulieris sanguine menstruo, aut vrina attingitur, aliter enim contra vellentem niti seque in contrarium retrahere videtur. Neque tunc quidem nisi eius vitæ periculo qui extirpare quærit diuelli potest, nisi si quis manu de radice gestauerit, aut circumfossa humo ita vt parum se radix teneat, alligatus ei canis quod superest nitendo conuellat. Tunc enim in canem omne periculum conuellentis transit. Hac illi radice curati dicuntur quos immundi spiritus vexant, ita vt amplius eo malo non laborent. Linum quoque quod Absinthium appellant nonne visu admirandum erat? fertur in vltimo oriente nasci, cuius ea vis est, vt confecta ex eo tela in mediis ignibus posita non cõburatur. Plinius quoque scribit mappas ex eo lino, posteaquã vsus infecit, ignibus impositas, cõbustis sordibus ipsas incombustas in pristinum cãdorem nituisse. Iuxta Fiumium Pannoniæ urbem, interdum vitibus capieoli inesse reperti sunt verè aurei, confecta que est ex eo auro moneta. Quod ipsum multi præstantes viri tempo-

ribus nostris videre, vt illud negare nimium impudentis hominis habeatur.

De auibus animalibusque aliis admirandis.

Ad animalia admirandæ naturæ transituri à Farfallis auibus incipiemus, quæ à Græcis Pyraustæ nominantur. Hæ in Cypro in metallorum fornacibus inueniuntur, per medias flammæ illætæ volant, & si forte longè ab ignibus auferantur, paruo temporis momento intereunt. Res profecto mira huiusmodi aues in violento (quod alia viuientia omnia perimit) elemento viuere.

In insulis Hyberniæ quam nunc vt etiam supra diximus Irlandam dicunt, & Orcaide quibusdam in locis quæ mari alluuntur, arbores salicibus persimiles nascuntur in quibus ortæ parux quædam pilæ, paulatim crescendo aues anatum formam habentes effigiantur, rostro ab arboribus pendentes: & cum ad maturitatis tempus peruenere sui ipsarum nitu arboribus excussæ, in mare decidunt atque euolant. Britannii vulgo Bernetas appellant, & quia ex auis genere non oriuntur, iis quadragesimali ieiunio sale conditis homines vescuntur, vt ab his qui viderunt certiores facti sumus. Neque verò me latet Albertum Magnum aliter scripsisse. Sed res tam multorum virorum grauium testimonio, qui hoc viderunt probata est, vt minimè dubia duci debeat.

Anatis mentio quæ facta est, in mentem redigit mihi de ea auerem mirandam, quam ego scripturnus non eram quia parû fidei habitura videbatur, sed adeò nota est vt falsæ rei suspicionem nullam accipiat. In ea Galliæ parte quæ olim sub Venetorum Morinorumque nomine censebatur (nunc Britanniam dicunt) propè urbem Redonensem oppidum est Monsfortis nomine, vbi Decembri mense cum sancti Nicolai solennia celebrantur, à paruo lacu haud longè ab oppido, ea hora qua vel Missa vel vespertinæ orationes cantantur, anas templum inuit cum tredecim pullis, quæ posteaquã aram circumdedit, ad eundem lacum regreditur vno pullo- rum quos secum veniens duxit, semper deficiente: neque verò quo is se recipiat intelligitur. Quod si quis vt rei experimētum faciat, aut quia rei nullam fidem habeat comprehendere aut occidere tentauerit, confestim rabie corripitur ac moritur, aut in grauem morbum subito incidit.

Quis fieri posse arbitretur? aut quas rationes afferre pos-

fit eius rei quæ à Geruasio Tibellio Arelatenfis regni Marescallo ad Ottonem quartum scripsit. In lacu enim eius regionis monuit quosdam piscationi operam dantes, hyeme multas ciconias veluti mortuas rete in siccum traxisse, quæ tanquam simul iunctæ mutuò rostra hamo infixæ habebat, & calefactæ viuæ fuerunt inuentæ.

In Lotharingia quoque iuxta Merensem urbem, in quodam alio lacu, Salutis anno quadringentesimo sexagesimo septimo supra mille, permultæ aliæ ciconiæ similiter inuentæ fuerunt, quæ in thermis calefactæ reuixerunt. Hæc autem res effecit, ut quidam sub aquis abdere se ciconias putarent, ea ratione moti, quod vsque in præsentem diem nec scriptum sit, nec satis intellectum, quò se ibides desinente ætate recipiant, cum tam multi apud Græcos Latinosque fuerint, qui diligenter animalium naturam inuestigarunt.

Cæterum si sub aquis ciconiæ viuūt aliquo modo, & spirandi & se alendi viam habere videntur. Sed de ingenti bufone in medio saxo inuento in Augustoduno Virodunensis agri arce, quæ ratio adduci potest? nam in saxo quod ut eo vterentur ædificantes medium secuerunt, nulla ingressus ad spirandum alimentaque accipienda signa apparebant, animalque illud tamē in eo vixerat, quod à multis perspectū fuit.

In Latio quoque simili modo Martino quinto pontifice, serpens viuæ in media petra cum scinderetur, fuit inuenta.

Ad animalium prædictorum quomodo vixerint rationem ostendendam dici possit: ita creata ut nullo cibo vescerentur quemadmodum in Chameleonte cernitur. Quod animal lacertæ perfimile est, nisi quod in maius quam lacertæ excrescit, hoc certe nullo alitur cibo, sed aëre tantum vescitur, quem assidue aperto ore ad se trahit, cuius generis permulta in Africa sunt.

De his qui sine cibo vixerunt.

Sed quoniam in scribenda Chameleontis natura mentio incidit, de his qui sine cibo vixerunt, hoc ipsum quod in brutis perdifficile videtur, in homine fieri non posse putatur. Nam cum in homine cibi abstinentia quartum aut ad summum sextum diem non transgrediatur, ultra hoc tempus in ediam perferre humanæ rationi consentaneum non videtur. Itaque cum nonnulli inuenti fuerint, qui longè plus quam hunc quem diximus dierum numerum cibo caruerunt, ut

rint, ut Heliam, Moysen, Ægyptiam Mariam prætereamus operæ precium visum est eos qui hoc fecerunt attingere, ut intelligatur quàm magnæ sint naturæ vires, physicosque permultos, qui scire omnia sibi persuaserunt longè falli, indoctum vulgus propter ignorantiam sapenumero inter miracula numerare, ea quæ etsi rarò fiunt, natura tamen producit. In quo etiam hoc beneficij erit, ut quanti doctrina sit facienda, intelligatur, quæ lumine suo à vulgo doctos separat, facitque ut neque ceu alij indocti omnia mirentur, nec præda fallacium hominum sint, qui factis miraculis aluntur, nec ut vulgus in plano tanquam in confragosa via ceu casuri atque præcipites eant.

In Germania in vrbe Colonia Frederico secundo regnante sapius quidam ab alienato sensu septem hebdomadas cibo caruit, sola aqua interdum epota, cum Albertus Magnus Ratisponensis episcopus, ut rem cognosceret diligenter eum obseruasset, qui etiam mulierem quandam Germanicam dies viginti sine cibo mansisse scriptum reliquit.

Item Augustinus cum Castilano rescriberet, affirmauit temporibus suis quendam quadraginta diebus sine cibo vixisse. Alium quoque Petrarcha ponit Venetiis idem fecisse, à multisque eius rei experimentum fuisse factum.

Hoc etiam magis mirum est quod Olympiodorus Platonis scripsit, Aristotelis, qui rem vidit, testimonio, fuisse hominem, qui donec vixit neque manducauit vnquam, neque dormiuit. Cæterum in sole manendo alimentū accepit.

In Gallorum annalibus editum est, salutis anno trecentesimo vigesimo secundo supra mille in agro Tullensi puellam fuisse duodecimum annum non superantem, quæ triennium post sumptam sacram hostiam vixit, nullo alio aut potu aut cibo sumpto, & post id tempus ad consuetam viuendi normam rediisse.

His quoque temporibus Perusie Palumba Interamnenfis annos nata viginti, eadem hostia nullo alio sumpto cibo septem annos vixit, id quod Innocentius octauus Pontifex re quaesita diligenter inspexit.

Fuit Eugenio quarto Pontifice Gallus quidam nomine Iacobus qui in aula Romana amanuensis erat. Is graui valetudine affectus, cū in patriam rediisset, Hierosolymitanā peregrinationem vouit. Inde ergo Romā Nicolao quinto pō-

tifice reuersus, magna eorum admiratione qui rem inspexerunt, dum obseruaretur nec bibere, nec esse vnquam inuentus est, iurēque iurando affirmavit, se iā bienniu ita vixisse.

Anno quoque salutis quadringentesimo sexagesimo post mille, Nicolaus Heluetius Vnderualdenfis post susceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longē ab oppido Irtariam ageret vitam, peracto quintodecimo anno sine vllō potu ciboque deceffit, verāque inuenta fuerunt quæ prædicebat futura, vitæque protus austerā fidem faciebat, nihil ab eo de cibi ac potus abstinentia fingi, & tamen Constantiensis episcopus, in cuius dicecesi agebat, profectus ad eū ipsum locū, vbi Nicolaus erat diligenter rem perquisiuit, inuentaque palām literis mandauit, qui vt de re certior fieret sub obedientiæ imperio recusantem parū cibi sumere coēgit, ob quā rem tridū grauius stomachi dolore laborauit. Id quod ipse vereri se antē monuerat. Nec verō Episcopo illi tantū, verum multis quoque principibus Germanicis, Gallis atque Italis qui eō profecti sunt res hæc explorata fuit. Nos quoque cū his locuti qui viderunt ac sermones vnā seruerunt, rē extra ambigū ponimus, præsertim quod de hac cibi abstinentia diligentius quæsitum est, de qua ipse parcē loquebatur, remque non miraculo, sed naturæ tribuebat.

Ceterū vt tandē huic materiæ finis fiat, Valerium quantū pro ingenij imbecillitate fieri potest imitantes, in huius primi libri sine non de vno, vt ipse sed de tribus Draconibus loquemur. Primū scribit Possidonius se prope Damascū vidisse mortuū, qui hominem in equo sedentem deuorauerat, fuisseque eius longitudinem ducentorū ac quadraginta pedum. De alio restatur sanctus Hieronymus, cuius longitudo quantū ipse arbitratur quindecim cubitorū fuit, qui ægypti deferta incolebat. Teriū Diodorus scribit viuū in Alexandriam fuisse perductum Ptolemæo secundo regnante, cuius longitudo triginta cubitos superabat.

De Polypo immenso.

Sed quoniam maiores quoque dracones inuenti fuerunt, de Polypo quodam scribemus: cuius adeo ingens magnitudo fuit vt in genere suo alios omnes superaret. Cum in Hispania piscatores qui thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid iis quæ iam parauerunt subtrahi animaduertent, & propterea diligentius rem obseruarent, non sine in-

genti formidine cū latratu suo canes ad rem inspiciendam inuitarent, perspexerunt vastam terribilēque belluam ingenti spiritu brachiisque à se canes abigentem ad quos defendendos accurrentes, qui aderant variis instructi armis magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntque Polypū esse, qui eiusmodi cibi auarissimus superioribus noctibus quod piscatoribus deesse querebantur, rapuerat. Huius bellæ caput immensum horrendūque fuit, quo Lucius Lucullus qui illud inspexit putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus Bottæ dicuntur mensuram contineri, brachia autem ingentia adeo vt vix hominis complexu cingi possent, internodiæque crurum magnæ ollæ amplitudinem complere, id autē in miraculi testimonium sepositum fuit septingentarum librarum pondus excessit.

LIBRI SECVNDI DE
PRISCIS INSTITVTIO-
NIBVS.

CAPVT PRIMVM.

Ecundum Librum auspicaturi de antiquis moribus ac institutis scribemus. Nonnulla etiam recentiora addemus, quæ fortassis haud parum à ratione videntur abhorreere, cum eorum contemplatione in quibus virtus ac bonitas est, corrigere nostra quæ mala sunt possimus.

De Romanis sponsis.

Novæ nuptæ apud Priscos Romanos maritorum domus ingressuræ, in primo limine Caiam Cæciliam (alio nomine Tanaquilem nuncupatam) semper nominabant, quæ Tarquini prisci Romani regis vxor fœmina fuit, pudicitia atque omni virtutis genere insignis, vt dum eam nominarent, imitari mores eius meminissent: postpositis quoque aliis ornamentis colus fufusque eis præferrebat. His enim institutis

Martias, Portias, atque Lucretias Romani pepererunt.

De Iudeis.

Optimus quoque Iudæorum mos ille erat, in quo Tribu sua deligere mulieribus suis viros cogebantur, hisque imprimis quas bonorum hereditas sequebatur, alienis enim opibus alienas locupletari Tribus iniquum ducebat. At nunc infœlicia tempora nostra in hoc quoque, quantum à prudentibus degenerauère? Sordet inter suos nuptiæ, & spreis contribulibus suis partas magno sudore atque sanguine opes à suis, ad Barbaras quoque gentes transferunt. Nec antè malorum consiliorum pœnitentia subit, quàm exhausta gente suarum cum pœnitentiæ locus non est palam perspicuiunt maritos non virtutem ac genus in huiusmodi nuptiis, sed opes spectauisse.

De Babiloniis.

Quanta prudentia Babilonij matrimonia sua tractabant? quotannis enim statò die locoque puellas suas viro maturas congregabant, forma præstantiorem plura offerenti, despondebant: deformiorem autem minori dote accepturo nuptui dabant, doremque, ex accepta in formosioris collocatione pecunia, persoluebant. Ita ex formosioribus deformioribus dos parabat, dirisque precio formosarum matrimonia nanciscebantur, minusque formosæ in quibus ambitionis etiam minus esse debet, sine cuiusquam iniuria ad tenuiores thalamos transibant.

De Gallorum consuetudine circa matrimonia.

Haud malus Gallorum is mos erat, quo in locandis matrimonio puellis utebantur. Nam ne propter ingratum matrimonium puellæ parentes incusarent, parata magno inuitatorum numero coena virgini permittebant, ut ex inuitatis maritum sibi deligeret. Electionis autem illud signum erat, cui ipsa ante alios aquam manibus dedisset.

Item de Gallis.

Solebant etiam contracto matrimonio agere, ut mariti tantundem de fortunis suis acceptæ doti cumulerent, usufructuum quoque qui inde percipiebantur ratio à viro uxori que simul quærebat, ut superstitis illud totum esset quod simul cum capite coactum inueniretur. Ita enim facta inter virum uxoremque par conditio plus amoris retentura in matrimoniis putabatur.

De Lacedæmonis.

Apud Lacedæmones grauis pœna iis constituta erat, qui nunquam uxorem duxissent, aut qui vltra communem morem ducere distulissent. Grauiore etiam mulctabatur, si qui maiorem sequuti dotem, ex aliena tribu duxissent, quando sua probatis moribus inuenissent.

De Britannis qui Scoti dicuntur.

Hac cura in Britannia populi, qui nunc Scoti nuncupantur, carere visi sunt. Siquidem Hieronymus scribit fœminarum communem eos habuisse usum.

De Leptitanis.

Apud Leptim Africae urbem scribitur hunc fuisse morem, ut quo die noua nupta primum in mariti ædes venisset, à socro mutuo ollam peteret. Socrus autem eam negaret, ut à primo ipso die quæ sponsa erant, socrus suas ferre discerent.

De Germanis.

Solebant apud Germanos qui mariti vellent fieri, vxores dotibus comparare, id quod temporibus quoque nostris veteres meminerunt, apud Celtiberos in Pyreneorum parte quam Biscaiam nunc dicunt, visitatum fuisse.

De Lituanis.

In Lituania quæ Germaniæ pars est, fœminæ in magna fortuna constitutæ, palam alere multos iuuenes solent, quos matrimoniorum auditores vocant, palamque secum eos cubitum ducunt, neque tamen ob id viris licet concubinas habere. Stultos profecto homines, qui pronum per se, neque in libidinibus vnquam defessum fœminarum genus, hac licentia certi nihil in matrimoniis relinquere permiserunt.

De Herulis & Indis.

Plus honestatis fœminæ apud Herulos habuere, dum sedes trans Danubium is populus incoleret, quoniam iuxta maritorum sepulchra, vxores semper suspendio vitam finiabant. Quod etiam magis mirum videtur, cum earum viri adeo impudicè agerent, ut bestiis quoque commiserentur, & senio confectos, si aduersa valetudine laborarent, ne eos alendi onere grauarentur, occiderent. Indorum quoque coniuges vsque in præsens tempus, seruari morem, ut in maritorum rogo comburerentur, quod non veteres solum recentioresque historici tradunt, verum etiam ab iis affirmatur, qui in India per hæc tempora fuere.

De Romanis Consulibus.

Mos erat Romanis consulibus lictoribus ac fascibus per vices uti, quisque mense suo his utebatur. Utendi autē principium is faciebat, cui in bello mortuus esset filius, vel cui vxor esset, etiam si iunior haberetur, si alter quanquam senior vxore careret.

De veteribus Hebrais Zelotypis.

Illā quoque miranda commemorandaque videntur instituta esse, quæ longo tempore Iudæi seruauerunt, cū adulterij suspectam haberent coniugem. Ad sacerdotem enim eam perducebant, qui oblato iusiurando membranā sacris verbis conscriptam aqua lauabat, adeo ut inde sacra verba delerentur, conspersaque muliere pauimenti, aut parietum templi puluere præsente viro huiusmodi aquam ea potabatur. Mira profecto res, nam si adulterij crimine carebat validior inde mulier abibat: quod si peccasset, hydropisi corripiebatur, venterque eius marcescebat. Verum quia satis de matrimonii est dictum, nunc ceu ab arbore ad fructum, ita à matrimonii ad liberos transibimus.

De Romanis.

Adeo veteres Romani, magni semper in liberos paterni ius fecere, ut regum temporibus patri filios bis vendere permittum esset, nisi ei pater vxorem dedisset, aut vtrò ducere volenti assensum præstitisset.

De Atheniensibus.

Contra haud immeritò Athenienses utebantur, ut filius qui artem aut alicuius industriæ genus à patre nō didicisset, minimè in necessitate parentem iuuare cogeretur.

De iisdem.

Æquè etiam spurios parentum iuandorum obligatione liberarunt: quod non ut filios procrearent, verum ut voluptati operam darent, se cum huiusmodi filiorum matre miscuisse, pater putari poterat.

De Hebrais.

Quam seuerè apud Hebræos crimen non pulsati tantum verū etiam maledicti patris vindicabatur? Nam qui ita male de parentibus meriti essent, nisi prima parentum admonitione corrigerentur, furcarum supplicio multabantur.

De Aegyptiis.

Ægyptij multare parentes à quibus cæsi essent filij non

solebant: parum enim conuenire visum est, ut is qui filij vitæ causa fuisset, ob filiorū mortem ipsa vita priuaretur. Tri-duum autem continuum circa filij mortui corpus cum habebant, nam ita & doloris magnitudine quam filij præsentiā augebat, & perpetratæ mortis poenitentia cum satis ex-cruciari posse arbitrabantur.

De veterum pontificum electione.

Veteres Pontifices cum à populis quorum curam gesturi erant eligerentur, experimento ipso cognitum est, enixè studuisse ut honestè vitam ducerent. Manans enim de eorum modestia in populos fama gratiores ipsos faciebat: siquidem multitudinis non imperitat iudicium frequentius rationi obsequitur. Id ita esse res ipsa ostēdit cum Gregorius, Ambrosius, Leo & Zacharias propter virtutem quanquam inuiti ad Pontificatum euecti fuerint. Virtutis enim ac doctrinæ opinio quam re præstitierunt, populos ad id impulit. Contrā autem quos principum fauor & gratia promouet, viros impuros & scelerum omnium ministros, qui doctis & modestis vitis præferuntur, pro bonitate ac doctrina impudicitiam, atque malorum omne genus spirare conspiciamus.

De modestia veterum sacerdotum in vestitu.

Quantò etiam melior erat vsus? cum pontifices sacerdotes nostri pari veste cum aliis, cæterum forma grauiores præ se mores ferente utebantur, qui secularium negotiis se non immiscebant, neque iis opibus templa locupletare querebant, quæ spoliatis melius restituerentur. Quæ res Ambrosium mouit, ut iis qui à veteri modestia discesserant, haud iniuria diceret: Tum sacerdotes aureos fuisse, cum ligneo calice sacrificarent, in præsentia autem ligneos factos, postquam aureis calicibus uti cœperunt: omnis enim sacerdotū luxus à Syluestro cœpit, cum à Constantino Augusto, à prisca modestia pauperieque ad opes euectus huius ambitus & cupiditatis, qua nunc ætas nostra laborat, ex se semen protulisse visus est. Inde sacerdotes etiam ad imperia accēsi. De iis sensisse videri potest Christus, cum Pharisæos taxauit: cum dilationem fimbriarum & primos in conuiuuiis accubitus, cum magisterij nuncupationem, atque insuper earum rerum imperia, quæ insupportabilia sunt, quæ ne digito quidem ipsi attingere volunt, improperauit.

Quid enim nostri temporis sacerdotibus cum à recta via

aberrant, confecto aureo ornatu diademate, vestiumque immodicarum firmato, quæ sine aliena ope trahere nequeunt, studiū quoque principalis nominis, sanctissimæque appellationis, item pedū deosculationes etiam à regibus & augustis factæ, nonne iustè obici possunt: cū prima nomina à latris humilibus primordiis incepta, in militari atque tyrannicâ potestatem transfulerint. Verū ne longius progrediamur iis reprehendendis, quæ principū ignavia diu ferendo in corrigibilia effecit, ad vetera exempla iis meliora transibimus.

De maiorum supplicationum origine.

Si primorum ludorū originem à Romanis voto ob gravem pestem stabilitā, quanquam à vero Dei cultu remotā, inter veteres ritus annumerandā esse, ut Valerius multæ doctrinæ atque prudentiæ vir dixit, quanto nos vtilius censere debemus Christianarum Supplicationū primordia ostēdere, à veteribus pontificibus nostris modestioribus quidē, quā Romani essent, cæterum non propter minus sæuam causam instituta? Nam cū urbem Romā pestis acerbè vexaret, Gregorius primus Romanus Pontifex supplicationes quæ Maiores dicuntur, & sexto Calendas Maias celebrari etiam nunc solent, instituit. Cum ante Mamertus Claudianus Viennensis episcopus vir morū sanctitate clarus minores in Gallia salutis anno quinquagesimo octavo supra quadringentesimum ordinasset, quæ triduo ante Domini ascensum eduntur, quo tempore rei atrocitate territis Gallis in ipso meridie lupi feræque aliæ vbes ingressæ in homines grassabantur, quotidieque aut tellus moueretur, aut de cælo tacta loca, vel ruerent, vel comburerentur. Quibus malis in Gallia Romæque per hæc remedia finis putatur fuisse inuentus. Quamobrem postea à Leone tertio Roma pontifice in Aurelianensi concilio per vniuersam ecclesiam huiusmodi supplicationes stabilitæ fuerunt.

De Ægyptiorum regibus.

Ægyptio regi peracto sacrificio sacerdotes quotidie hominum qui virtute excelluissent exempla legebant: ac deinde præsentis regis laudatis virtutibus ante omnia clementiam eius extollebant.

De isdem.

Ægyptiis regib. domi nec scrui, nec vili fortuna homines ministrabant, sed sacerdotum liberi virtutēque insignes

viri, qui vigesimum annum transcenderunt, ut horum conspectu moti à scelere atque intemperantia continerentur.

De Ægyptiorum iudicibus.

Ex eius colloqui inter Ægyptios iudices primarium obtineret locū, numinis imago pendebat gemis & auro confecta, quod numen ipsi Veritatem nūcupabant. Hoc enim signo ostendebat iudicis cordi oriūque veritatē inesse semper debere: & cū conspicerent eam, omnibus præferre rebus oportere.

Item de Ægyptiis.

Cogebant quorannis omnes apud magistratū nomen & artes suas profiteri, & quos mentiri, aut turpi quæstu viuere inuenissent, morte multabant.

De Romanis Censoribus.

Haud valde erat dissimile id quod à Romanis agebatur. Electos enim duos insignes virtute ciues, morū magistrōs sine prouocatione constituiebant: qui intemperanter dicta factaque seuerè notabant. Neque verò mirum videri debet, si cū hac disciplina vterentur, alios virtute præstiterunt.

De Præcis Romanis.

Haud aliam ob rem Plutarchus scribit, præcos Roma instituisse, ut securib. quæ præferiebantur magistratib. virgarū alligarentur fasces, nisi ut dū fasces soluerentur, magistratui spatium cogitandū daretur, ne iratus ea fieri imperaret, quorum postea eum frustra peniteret.

De Aurelio Alexandro Imperatore.

Longè omnes Roma ritus, iustitia atque prudentia id antecellit, quod facere Alexander Severus cōsueuerat, qui in albo palam nomina eorū edebat, quibus gerendos magistratus erat demādaturus: ut omnib⁹ liceret eorū vitia palā facere, affectis ea poena delatoribus si obiectū crimen non probassent, quæ accusatis debebatur, si obiectū crimen verū esse inueniretur. His autem qui probantur vestes, argentea vasa, seruos ac concubinas commodabat, ut per hæc adiuti in magistratu pro maiestate Romani nominis lautè viuerent. Neque inopia aut libidine, quæ sæpè à recto calle hominū mētes auferunt, ad rapinas aut adulteria cōuerterentur. Quā longè hoc melius agebatur quā his temporibus? cū subtrahit magistratibus salario promiscuè omne rapinarū, & iniustitiarū genus permittitur. Quod si quis pro scelere multatur, multa principes locupletantur, & non spoliatis quod ademptum

est, restituitur. Cæterum quoniam ciuiles administrationes satis aruimus, tempus est ad militaria transeundi.

De fœcialibus & Patre patrato.

Consuevere veteres Romani non nisi laceſſiti bellum inferre, præmiſſo ſemper fœciali aut Patre patrato, qui erepras res ab hoſtibus repeteret, a ſignatis ad reſtitutionem triginta diebus, niſi forte armis ipſi peteretur. Quod ſi intra præfixum tempus res reſtitutæ non eſſent, nõ autem tamen in hoſtilem terram arma proferebantur, quàm per fœciale hoſti bellum iudixiſſent. Longè enim pluriſ ritè iuſteque ſe feciſſe, quàm vllam rei bene gerendæ occaſionem faciebant.

Item de Romanis.

Romanis mos erat neminem ſuorum permittere aduerſus hoſtem pugnare, quemadmodũ ſenior Cato ad filium ſcribit, niſi prius ſacramento addiceretur. Id autem agebatur, vt non niſi coactus ad alios perdendos ire videretur, & vt ducibus quibus addiçti erant, ſi ex acie fugiſſent, morte eos, quia contra iuſturandum egerant, multandi ius eſſet.

Iterum de Romanis.

Illæ quoque cõſuetudo prudentiæ plena erat, qua Romani manipulos aut cohortes, quæ timore vel negligentia ordines reliquiſſent, aut in exercitu ſeditioſæ fuiſſent, ſorte ex eis delecto decimo quoque capitali pœna mulctabant. Ita enim omniũ timore quibus illud imminere ſupplicium, & tam paucorum morte militarem diſciplinam ſeruabant.

Item de Romanis.

Vt puniendo ſeueri, ita iis qui bene virtutem meruiſſent ornandis, Romani minimè reſtricti fuerunt. Nam conſecto prælio poſteaquàm duces in eos animaduertent, quos in prælio præ ignauia, aut quia non paruſſent, malè viderant rem geſſiſſe: tum eorum laudes qui bene pugnaſſent, pro cuiuſque virtute celebrabant. Vt duplici aculeo laudis atque ſupplicij cum excitarentur, ad omnia milites pericula promptiores, & firmiores redderentur.

Iterum de Romanis.

Ante omnia autem in ſeruandis ſuis quàm hoſtibus perdendis diligentiores. Eum qui in prælio ciuem ſeruafſet, ciuica corona donabant, quæ querna fronde conficiebatur: quia paſſim inuenta quercus facultatem præbebat publici honoris ſtatim in illum conferendi, qui eo ſe dignum

præſtituſſet, & in rebus gerendis oblatuſ honore alios ad ſpè candem accendebat: fronde autem & non auro huiuſmodi ornamentum dabatur, ne pluriſ aurum quàm humanũ ſanguinem, aut laudem quæ ex virtute proficiſceretur facere viderentur. Adeoque hic laudis amor patriæque charitas veterum inſedit animis, vt nemo apud eos inuentuſ fuerit, qui ciuicæ frondiſ honorem auro permutare veller.

Iterum de Romanis.

Militariſ diſciplinæ cura, quàm diligenter Romani ſeruauerunt, ab eorum exemplis abire me non patitur: equitibus enim obeſi vaſtiſque corporis, vt eos ignominia notarent, equos adimebant. Nam cum ſe per crapulam patriæ inutiliſ feciſſent, publico quoque patriæ voluerunt honore carere.

Iterum de Romanis.

Illæ inter militares animaduerſiones minima habebatur, cum ex ignauorum brachio ſanguis hauriebatur. Nam per hunc modum ſparſo ſanguine quem pugnando effunderet metuerant, palam fieri eorum ignauia putabatur.

Iterum de Romanis.

Laudandus quoque in Romanis mos ille erat quo renouari prohibebantur hoſtium ſpolia, poſteaquàm longo æuo conſumpta inuenirentur: odium enim quod ſtatibus ſpoliis retineri videbatur, tempore cum ſpoliis ipſiſ deleri curabatur.

Iterum de Romanis.

Ne illæ quidem in eis conſuetudo laude ſua caruit, vt omnes qui pedibus militarent palum ſuum, id eſt, valli partem ferrent, quo ſemper caſtra munirentur. Perſæpe enim eo munimento magnam hoſtium vim arcuerunt, quàm imunitis caſtris non ſuſtinuiſſent. Quanto enim hoc ſapientius? quàm quod noſtrorum temporum milites ſolent, qui dum laborem deuitant, ſine munimento poſitiſ caſtris, ingentes ſæpe clades accipiunt.

Iterum de Romanis.

Vt in milite fides augetur, & in iis quos alea vel aliud malum profuſiores faciebat, frenum poneretur (quidam enim in hiſ penſi nihil habentes ſæpe evertuntur) omnium congiariorum dimidiã partem ponere apud ſigna militum cogebant: vbi decem ſaccis pro numero cohortium quibus legio conſtabat, ſanctè in maiores militum ipſorum vlluſ cuſtodiebat. Qui moſ ſi hiſ temporibus ſeruaretur,

transfugarum minor esset numerus, multique alij qui saepe in ganeis, aut alea omnibus quae militando acquisiuerunt consumptis cauponas exercent, aut rebus desperatis ad heremum confugiunt: ad senium perducti honeste iis alerentur, quae iuuenes militando pepererunt.

De Germanis.

Adeo indecorum penes praefatos Germanos putabatur in acie securum amittere, ut cui hoc contigisset publicum consilium incundi ius auferrent, atque ubi sacra fierent interesse prohiberentur: quia ignominia multi cum premerentur, mortem manu sua sibi conscuerunt.

Iterum de Germanis.

Tantum erat apud Germanos armorum studium & amor, ut nunquam vel ad consilium, vel ad diem festum nisi armati conuenirent. In consiliis autem assensum suum armorum crepitu declarabant. Itaque mirum videri non debuit, si diu suam libertatem seruauere, qui tum demum a Romanis bello victi sunt, cum per discordiam qui virtute non cedebant, impares facti fuerunt. Horum mos quidem laude dignus, caeterum non tam probandus qui sequitur.

De Carinthiis.

In Clagesfurtino Carinthiorum solent iis quos furci suspectos habent, haud diligenti inuestigatione prius facta in furcis ceruices frangere. Triduo autem post inquisita re per iudicem, si verè furtum fecisse, quo arguebantur inuenti sunt, furcis appensos relinquunt. Quod si innoxij fuisse iudicantur a furcis detracti, impensa publica cum honoris praefatione sepeliuntur.

Iterum de Carinthiis & aliis.

Novus quoque ritus is videretur, quo principes qui Austriae cognominantur uti solent, cum primo possessionem ineunt Carinthiorum ducatus (illis enim Carinthij parent) neque tamen hoc ab re fieri videretur. Nam haud longè ab oppido quod sancti Viti dicitur in conualle, ubi adhuc reliquiae conspicuntur ingentis vrbis, cuius nomen de viuenticum memoria excidit, magnum lapidem qui illic est erectus, quo die Austriae princeps ad ineundam Ducatus possessionem venturus est, Rusticus sorte in ea gente delectus conscendit: mediusque inter macilentos bouem atque equam magna rusticorum manu septus consistit. In vallem autem descendit

Austriae princeps rustica amictus veste, quem permulti eius regionis principes armati cum signis adeunt, inter quos Goritiae comes primum obtinet locum. Rusticus a longè venientem principem conspicatus, ceu admiratione captus, Liburnica lingua (qua illi vtuntur) astantes alios rusticos rogat: Quis sit is qui tam superbo incessu atque apparatu ad se veniat? Illi aiunt regionis ipsius principem esse. Iterum rusticus petit, An is aequus sit iudex? communem patriae salutem curam habeat? liber an seruus sit? si honore dignus, & si ritè Christianus? quae omnia cum astantes affirmarint, iterum rogat, Quo iure is a lapide se velit abigere? Ad hoc tunc Goritiae comes iam factus vicinior, respondet. Abigere te vult, datis sexaginta aureis nummis, hisque animalibus quae circum te sunt, te cum familia tua onerum immunitate donato ultra principales vestes quas deposuit. His auditis rusticus leniter percussa principis maxilla monet, ut iustus esse velit, acceptisque animalibus quae iuxta extant, domum reuertitur. Princeps autem salu in lapidem se recipit, strictum vibrat enssem, atque omnibus qui petierint iustitiam se ministraturum pollicetur, & descensum inde templum ingreditur, principalesque vestes atque officium resumit. Postea peracto conuiuio in pratis Tribunal ad audiendos populos conscendit. Hodie in Gallia ubi tam ingentes opes sunt, dum regnum ineunt reges, veste amictiuntur in veterem Germanicum morem formata, quam in hunc usum religiosè seruant, sicuti in Pannonia diadema, quod sancti Stephani quondam eorum regis fuisse arbitratur, alio enim creatum regem insignire nefas putant. Id declaratum fuit in Vladislao, qui etiam Poloniae regnum habuit, nam cum hoc diadema, penes Fridericum tertium esset, diu coronatione distulit, id quod sex annos etiam egit Matthias Coruinus. Adeo penes multos antiquarum consuetudinum religio valet.

De Gallis.

Haud caruisse feritate ea apud Gallos consuetudo visa est, cum bella suscepturi, armatam iuuentutem edicto ad consilium vocarent, vltimum enim ad consilium profectum diuersis cruciatibus perdebant.

De Cathis gente Germanica.

Ab immanitate Cathorum quoque, abiisse mos in Germania putatus est, apud quos nefas erat, barbam ponere,

aut capillū secare, aut alio modo exornari, nisi ex praelio occisi à se hostis caput retulissent. Nā ignominia in qua prius fuisse putabantur, eiusmodi facto facere finē existimabatur.

De veteribus Indis.

Crudele etiam veterum Indorum institutum, & si forsitan ad victoriam non inutile erat. Nullum enim in exercitu præda impartiebantur, qui occisi hostis caput nō retulisset.

De iisdem.

Illā corundem Indorum non minus utilis, & quæ magis ad humanitatem accederet consuetudo visa est, per quam bella gerentes hostium agricolas inuiolatos seruabant. Stultum enim esse dicebant, eos lædere qui ut frugifera humus esset labore suo curabant: siquidem & in bello parti utriusque fruges necessariae essent, & inclinante ad alterutrum victoria qui superessent, fructus cum cæteris rebus in eius ditione futuri essent, qui victoria potiretur.

De Iudæis.

Obseruare Iudæi quoque hoc solebant, ut in urbium obfidionibus, frugiferam arborem nullam violarent.

De iisdem.

Antequam manum cum hoste Iudæi confererent, publico edicto facescere ab exercitu cogebant sponfos, qui nondum uxorem domum duxissent. Item qui vineam plantassent, sed nondum ex ea vinum bibissent. Item cœptam domum non expleuissent. His ignauos quoque & timidos omnes addebant, ne illos inchoatarum rerum desideria, hos autem ignauia ita caperet, ut male rem in praelio gererent, atque ea re, fortes audacisque terrentur.

De Britannis, qui nunc Angli dicuntur.

Quantum laudis secum is Iudæorum mos habebat, qui dictus est, tantum feritatis atque stultitiæ Britannorum consuetudo (quæ usque ad Seueri imperatoris tempora, & fortasse ultra etiam) quamquam id non legatur, perdurauit. In praelio enim nudi proficiscebantur, arcu tantum aut scuto lanceaque armati: herba glasto, ora corpusque infecti, ut hostibus trucior eorum esset aspectus.

De iisdem.

Stultum pariter atque crudele illud erat, quod incolæ eius insulæ seruabant, quæ iuxta Britanniam olim Vectis nunc Mona nuncupatur. Deos enim suos captiuorum san-

guine placabant, quos ante aras pro victimis immolare confueuerunt, donec Romani per Suetonium Paulinum sub Nerone superatos, ad mitiorem cultum redegerunt, euerfis templis, combustisque syluis, ubi ea sacra peragebant. Nunc relictis Barbaris ad nostros transeamus.

De Alberico Barbiano Cuniy comite.

Alberici Barbiani singularis virtus inter ea præcipuè connumerari debet, quæ in antiquis maximè laudata fuerunt. Nam cum eius ætate nō nisi barbaro milite bella apud Italos gererentur, id quod in scdam seruitutem Italiam redegerat, primus ipse Itali generis armare homines cœpit, in eum morem qui nunc habetur, persecuturūque Barbaros omnes Italia expulit. Cum autem ommissa militari disciplina, artes quoque quæ ei coniunctæ sunt in desuetudinem venissent: decoctoque iuxta primorum seculorum morem corio arma conficerentur, usum restituit ferro ea conficiendi. Itaque equestrem militiam quæ nunc habetur non restituisse tantū, verum etiam inuenisse ac verus ipsius parens dici potest.

De Italica consuetudine.

Veterum Italorum mos erat non aspernandus, apud quos quamquam in bello Barbarorum equites adhiberentur, tamen totius exercitus robur Romanorum ciue Italique homine constabat. In quo duplex erat utilitas & quod sui generis homines armorum dediscere usum non permittebant, ac propterea summa rerum Barbarorum arbitrio fideique non credebatur: & cum è suis maior pars exercitus constaret, soluendis stipendiis ad alienos pecuniam suam non transferebant. Item cum classes ad bellum ornarent, forte ciues suos in eas deligebant. Quæ consuetudo cum ætate nostra exoleuerit, desides atque ignaui deposito armorum usu omnium Italicarum urbium ciues facti sunt: nulla tam potens ciuitas est, quæ vel mediocri exercitus vim sustinere diutius possit. Quamobrem si quod nuper vidimus, & nunc etiam magis instare videtur malo Italiae fato, transalpina manus aliqua numero potens in eam descendat, cum qui in Italia ferre arma possunt, vix ob paucitatem eius conspectum latui videantur. Quis nisi Deus iam obstare possit, ut de omnium salute, necdum de dignitate actū non dicatur? In hæc igitur mala nos ciuiū luxuria deduxit, ac multo magis qui in Italia rerū potiti sunt,

quos partim auaritia, partim alienæ virtutis formido eò impulit, vt nihil sibi tutum, nisi in thesauris atque exarmatis Italii hominibus arbitrarentur. Hoc idem malum ad ea transit, quæ naualibus bellis præstare Italia poterat. In quo ne verustiora repetamus, Venetiæ atque Genua vrbes satis documento his temporibus esse possunt, nam quanquam imperium terræ latius extenderint quàm cum olim inter se bello decertarent, tamē constat nunc ab eis tot, neque onerarias naues, neque triremes in bellicum vsu instrui posse, quàm tunc cum minore imperio inter se dissiderent. Quod malum non aliunde ortum est quàm à ciuium desidia, quibus adeo militaris labor est grauis, vt nunc ne pecunia quidem comparari in belli vsu homines valeant.

Item de Italia.

Consuetudine quoque Itali imperantibus Otthonibus ac Fredericis Germanis, magna ex parte in prælium militaria signa carris infixæ deferre: fortasse ob eam causam quod in fuga difficilior feruari possent. In quibus cum grauior militaris infamia si amitteretur consisteret, effugiendi dedecoris necessitas, consistere in prælio milites cogeret.

De primo tormento quod bombardam vocant.

Vetus Romani populi in oppugnationibus industria, Archimedis quoque singulare in conficiendis machinis ingenium, quod in ruenda Syracusarum vrbe, dum eam Marcellus obsideret, maximè ostensum est, nunquam tam præptum, neque rebus gerendis adeo aptum tormenti genus inuenit, quàm tempora nostra habuerunt. Huius inuenti primum Germani honorem ferunt, quo Veneti in Italia ante alios apud Clodiam fossam aduersus Genuenses vsi dicuntur: & si nonnulli quosdam alios primò esse vsos asserant, quod vt verum sit, haud multò ante fuit. Huius generis tormentorū adeò postea vsus atque industria creuit, vt Carolo septimo in Gallia regnante, cum is oppidum Cariburgi nomine, ad mare positum oppugnaret, quod in Britannorū, qui nunc Angli dicuntur, possessione erat. Galli cum perspicissent vrbs partem maritimam, cum mare reflueret in sicco mansisse, in ea bombardas statuerint, indeque vrbs muros verberarint, vt autè oceanū ad vrbs redire conspexerunt, hæc tormenta præparatis grandibus, quas vnctò vehementer corio confecerant, statim incluserunt, retro autè

fluente

fluente oceano, bombardas in sicco locis suis stabiles cum inuenirent, in vrbs agere pergebant. Quod Britannii conspicientes, quia ab ea parte plurimum virgebantur, quam natura munitissimam rebatur esse, & propterea manu vt defendi posset industria minus erat adhibiturum, haud diu morati deditionem fecerunt. Idem Carolo octauo regnante in Morinis, qui nunc Britones dicuntur, cum vrbs Macclouium oppugnaretur, fieri nostri temporis homines viderunt. Quamquam autem perdifficile videatur, in eo loco Bombardis vt, quem aquæ superemineant, longè tamen magis mirum fuit, quod hac ætate visi sunt Genuenses agere, cum per bombardas, centum quadraginta librarum lapides, iu turrim marmoream Labronensis portus emisissent, bombardis in rate statutis, penè mille ac quingentis passibus longè à littore, anchoris inter duas onerarias Genuensium naues firmatis. Huius autem inuenti laus, penes Andream Mellum fuit, aliis fieri posse negantibus, vt in mare tanti ponderis Bombardæ, vel nauigij genus vllum vel ratis sufficeret. Sed à militaribus consuetudinibus, iam ad alios vsus sparsim transeundi est tempus.

De Lacedæmonijs.

Haud indigna quæ plurimum commendetur Lacedæmoniorum erat consuetudo, qua in conuiujs virorum virtute excellentium laudes, contraque ignauorum fortis ac decora, contemptrisque decantabant.

De iislem.

In conuiujs quoque adhibere rusticum aut extremæ fortis aliquem hominem solebant, quem per ebrietatem à recto sensu abalienabant: vt eo in iuuenum suorum conspectum producto, ingenua inuentus ex rerum turpitudine quas temulenti incurrebant, atque ex contemptu in quo penes bonos omnes eiusmodi erant homines, ipsi diligentius ebrietatem euitarent.

De Atheniensibus.

Non sine magna ratione apud Athenienses ea consuetudo fuit, quam ipsi Ostracismum appellabant. Quotannis enim statò tempore omnibus ciuibus coctilis quadratæ formæ terra (quam Græci ostracum nominant) dari mos erat: in ea terra is cui dabatur nomen cuiuscunque ei videretur, describebat. Collectis autem cum hac nominum inscriptio-

ne coctilibus formis, si numerus earum sex millia transcederet, is cuius nomen frequentius in ipsis Ostracis notatum inueniebatur, decem annos exulatum abibat. Hoc modo in vrbe libera potentium ciuium ambitio, effrenatique animi continebantur.

De Aegyptiis.

Apud Aegyptios hic mos erat, vt quicumque perpetrare furtum decreuisset, sacerdotum principi descriptum nomen suum praeberet: furtumque perpetratum ad eundem deferret. Hi quoque quibus bona furto erepta erant, ad eundem sacerdotem euntes, rei furto amissae signa tempusque denunciabant. Hac ratione amissa domini, si quartam pretij partem persoluissent, recuperabant. Fur quoque quarta hac parte contentus, nullo alio periculo furti poenam deuitabat.

De iisdem.

Singulis quoque aegritudinibus singulos adhibebant medicos, neque ij qui curandi capitis rationem profiterentur, aliam corporis partem curandam suscipiebant. Arbitrabatur enim fieri non posse, vt vnus omnium curarum disciplinam recte teneret, quamuis in vna doctus haberetur. Cautius autem quam apud nos agebatur, penes quos medici omnium aegritudinum curam inuadentes, saepe magno aegrorum damno ignorantiam & cupiditatem suam deregunt.

De iisdem.

Quam modestè quoque apud eosdem illud fiebat, quod defunctos laudatur, nulla opum aut nobilitatis mentione facta (siquidem haec non hominis propria, sed fortunae bona dicuntur) in eis religionem iustitiamque extollebant. Vt hoc laudis genere exornata mortuorum memoria, viuente ad has sectandas virtutes efficacius accenderentur.

De Scythis.

Veteres Scythiae astronomos sagasque qui falsa apud eos praedixissent, accenso carro impositos occidebant.

De iisdem.

Ad eum autem omnes peregrinos mores deuitarunt, ceu qui instram genti illi frugalitatem corrumpere, vt non ob aliam causam Anacharsim occiderint, nisi quod Graeco more Cybelis sacra coleret.

De Epidauris.

Aliqua in parte idem mos Epidauris fuit, qui cum cerne-

rent sceleratorum consuetudinem plurium bonis moribus officere, scirentque Illyricos multorum vitiorum labe infectos, mercatoribus suis commendi ad eos facultatem interdixerunt. Ne autem iis commodis destituerentur, quae Illyriorum regio afferre poterat: aetate grauem virtutem inter Epidaurios deligebant, cuius fama morisque probarentur, illi solum penetrare ad Illyrios, sinebant. Isque solus in emendis vendendisque rebus, aliorum ciuium desideria explebat.

De Iudeis.

Et mira & bonitatis plena Hebraeorum consuetudo erat, qui metendis frumentis relictas spicas non colligebant, neque vindemiae uvas quae forte vindemiatorum diligentiam effugissent. Haec enim ad pauperum nutrimenta relinquebantur, neque ex agro peregrinum aliquem qui in eo esset pellebant, ferentesque ad torcularia uvas, nemini qui in cibum dari sibi peteret, negare fas putabant.

De iisdem.

Si cuiuspiam sub onere iumentum cocidisse perspexissent, non praetergredebatur, nisi prius vt consurgeret, iunissent.

De iisdem.

Modestiae quoque plena illa eorum fuit institutio, qua Iubilaeum annum quinquagesimo quoque anno constituerunt, vt eo anno sine alia ope res aliena nexuque solueretur: diuenditae quoque res inita fructuum augmentique ratione ad primos dominos reuertebantur.

Item de Romanis.

Commendationem etiam Romanae nobilitatis mos credebatur. Gestare enim liberos bullas a collo pendentes assueuerant, vt cum serui eos ex bulla ingenuos esse cognouissent, cum eis turpiter atque impudice agere abstinerent, idque Romanos ipsos esse monerent.

Item de Romanis.

Romana plebs in patritiorum equitumque, id est totius nobilitatis tutela erat, per clientelas diuisa. Ipsius causas patritij equitesque gratis tuebantur. Populus quoque nobilibus cum peterentur honores, suffragiis suis assistebar. Plebi puellarum dotes patritij persoluebant atque in bello captos redimebant, a neutris autem haec officia improperebantur. Sed haud diuturnus tam sanctus inter eos mos mansit, qui inter ipsos amoris ac fidei verum firmumque vincu-

lum erat, & Romanis rebus foelicitatem afferebat.

De Parthis.

In conuiujs Parthi non vxores sed concubinas adhibebant. Ne si forte largiore vino perfusi licentius egissent, cōiuges quarum pudicitiaē consulendum erat, exemplo ad indecora prouocari viderentur.

De Persarum moribus.

Apud Persas mos erat, tria praecipuè liberos suos docere: equitare videlicet, arcu uti, ac verum dicere.

De iisdem.

Tria quoq; apud priscos Persas vehemèter dānabantur, mētiri, inter ararios esse: item in amnē rem immūdā edere.

De iisdem.

Laudanda etiam apud veteres Persarum reges consuetudo erat, nunquam enim alio vescebantur cibo, quā pane, pulte, cardamo & sale. Nam ea vitæ temperantia non mēte modò, verum etiam corpore magis valere se putabant.

De modo quo veteres Aegyptiorum reges sepeliebantur.

Priscos Aegyptij temporibus cum ad sepeliēdos reges suos conuenirent, dum regis vita à sacerdote legeretur, omnibus fas erat ea damnare quæ reprehensione digna cognouissent. Quod si in eo dedecora, per virtutem gestas res superare viderentur, sepulturæ regis honor ac pompa adimebatur. Mos profecto prudentia plenus, ita enim sicut populorum periculo regum potentiam, quæ dum viuunt censuram non admittit, refrenabat scrupulus ille, ne propter turpem vitam eis in sepultura honos negaretur.

De Aethiopijs.

Nec minus Aethiopum mos laudem merebatur. Nam qui regum personæ astabant in partem incommodorum malorumque subibant, quæ regibus suis accidissent. Sponte enim aut mortem obibant, aut membris illis se priuabant, quæ malo fato ipsi reges amisissent. O sanctum morem, o amicitiaē vinculum singulare, non Barbaris qui in extremo orbe positi sunt, sed Romano senatu dignum. Huic autem cum rem vnam solam similem inuenerimus, si de ea prius scripserimus, relictis veteribus institutis ad militarem disciplinam transibimus.

De Soldurijs Gallica societate.

In Galliaē populis qui Sontiates dicuntur, quaedam socie-

tates erant atque amicitiaē vincula (eiusmodi homines illorum lingua Soldurij nominabant) inter hos mutuus amor adeò arctè colebatur, ut quicquid amico vel in fortunis, vel in corpore contigisset, ipsi in eodem amicitiaē iure essent, ad eadem simul ferenda praesto essent, vel si vita quia amicus eam amisisset, effundenda foret.

DE MILITARI DISCIPLINA.

CAPVT II.

Nillus penè est, qui militarem disciplinam nō laudet, cum tamen illorum perexiguus sit numerus, qui eam rectè teneant. Hac enim virtus tantò aliarum humanarum rerum scientiam anteire solet, quantò in humano corpore pedibus caput praestantius habetur. Praesertim cum sine ea exercitus ipsi quamuis ingentes sint, nulli rei magis quam obcaecato Polyphemo comparari possint. Id in Dario Alexander Macedo ostendit. Themistocles contra Xerxen, aduersus Tigranem Lucullus; & Pharnacē Ptolemæoque deuictis Iulius Caesar: item contra Rhadagasium Stilicon, ac postremò superatis saepius Gothis Belisarius. Nam cum paruo suorum numero ingentes hostium copias fuderint, docuerunt profecto quiddam praecipuum militari disciplinae atque virtute contineri. Quid enim ab initio Macedonum regnum extulit? quid adeò Romanum Imperium auxit? unde Turcarum potentia in hanc magnitudinem excreuit? quid Aegyptiorum regem Sultānum ac Mamalucos ad tantas opes ac regna euexit? profecto per hanc utilitatis atque honoris plenam militarem disciplinam, hac cæterisque quæ terrarum orbis vnquam habuit, habiturusque est imperia peperisse ac parituram inuenimus. Quæ non sine magna sapientiaē laude reliquis disciplinis tantum praelata fuit, quantum olympicis ludis coronatus victor praconi consuevit anteferri. Itaque de hac disciplina scripturi haud iniuria inter memorabilia exēpla eorū, qui hac militari virtute insignes fuerunt, à Thebano Epaminunda ordiemur.

De Epaminunda Thebano.

Is enim cum Thebani exercitus aduersus Lacedaemonios dux esset, & tempus eligendorum magistratuum appeteret, id quod nisi praesente ipso (nam Prator erat) fieri non poterat, Thebas profectus est, Stefimbroto filio reli-

ita exercitus cura, sub ea lege, ne cum hoste manum consereret, filius autem plus hostium contumeliis motus (nam patris ignavia eum detrectare certamen increpabant) quam paterni imperij memor, in aciem progressus hostes penitus fudit. Itaque reuerso patri cum se tanta victoria lætum obtulisset, ab eo primum ut victor coronatus est, deinde statim quia imperium neglexerat, morte multatus est. Nunc ab Epaminundæ seueritate ad Cæsaris clementiam descendemus.

De Iulio Cæsare.

Iulius Cæsar qui Dictator fuit inter Romanos moderatæ militaris disciplinæ singulare exemplum fuit. Ita enim interdum crudelitas bonos milites ad indignationem per mouet, ut eos nimis sæua irritent fræna. Itaque is disciplinæ suæ satis humana nobis documenta reliquit. In milite non philosophorum austeritatem, sicut nonnulli duri militaris modestiæ exactores, sed ciuilem modestiam ac virtutem ad res gerendas requirebat. Quamobrem longinquo hoste liberiora militibus disciplinæ fræna remittebat, ut postea propinquior factus cum ita militum animos & vires recreasset, promptioribus diligentioribusque aduersus hostem vteretur. Nunquam prælij aut expeditionis tēpus militi prædicebat, ut omnibus horis præsto esse se debere, atque in medijs delicijs si iuberentur, descendendum esse in prælium scirent. Quæ norma multas ei peperit victorias, atque hostes in magnas deduxit calamitates.

Quod si nimia indulgentia milites ad contumaciam descendisse animaduerrisset, aut seditionem in exercitu mouere, quæ militaris disciplinæ mortiferum est venenum, ceu bonus infessor, moderatè fræna contrahendo militare imperium sibi vendicabat. Id ciuili bello apud Placentiã ostēdit, vbi seditiosum exauctorauit, neque antè pristino honori restituit quã de fontibus penas sumpserat. Romæ quoque Decumanos nimis petulanter ac temerè missionem ac præmia poscentes, similiter cum ignominia dimisit, quos, cum erroris pœnitisset, atque in Africam secuti sortem in eo bello operam nauassent, omni tamen prorsus præda, & prædiorum quæ promiserat tertia parte priuauit.

De Cæsare Augusto.

Sequetur patrem Iulium in militaribus exemplis, quem-

admodum in imperio adoptiuus filius Augustus. Nam militaris disciplinæ diligens obseruator, equitem Romanum qui pollices duobus filiis in manibus secuerat, ut hoc modo militari munere excusarentur, ipsum bonaque eius hastæ subiecit: & cum videret publicanos ad hastam accedere, liberto suo bona donauit, atque in eis donec viueret equitem relegauit.

De eodem.

Si cohors aliqua turma in acie locum deseruisset, aut quæ mandabantur transgressa esset, decimum quemque multabat, reliquos adempto frumento hordeo pascebat. In nonnullos quoque centuriones haud secus quàm gregarios milites capitali pœna animaduertit.

De P. Emilio.

Solebat P. Æmilius noctu exploratores mittere exarmatos, ut se armis tuendi ablata spe, vigilantiores in excubiis munere essent.

De Pisistrato Atheniensium tyranno.

Pisistratus quoque Atheniensium tyrannus, cum vigiliæ nocturnæ munus obeuntem dormire offēdisset, occidit: dicens se eum ut inuenerat, reliquisse.

De P. Sulpitio equitum tribuno.

Pari seueritate vsus est P. Sulpitius equitum tribunus dum Galli capitolium obiderent, cum somno captum vigilem ab eo loco præcipitavit, per quem Galli (eos enim non sentiebat) ad arcem conscendebant, quos inde M. Manlius postea reiecit.

De Licinio Crasso Rom. consule.

Cum triennio continuo multi Romani exercitus à Sparthaco fugitiuorum duce pulsi superatque essent ad eam expeditionem missus à populo Romanorum Licinius Crassus antequam manū cum hoste consereret, exercitum prisca disciplinæ atque seueritati restituit. Iunctis enim legionibus quæ ante sapius victæ fuerant, cum iis quas ipse ducebat, decimum quēque forte ex eis delectum occidit. Cæterum quanquam occisorum in ea animaduersione numerus ad quatuor milia conscenderet, cum postea hostem semper vinceret, docuit plus viriū ea animaduersione exercitui aditum, quàm occiso tanto numero esse detractum.

De Tyberio Cæsare.

Tyberius Cæsar antequam ad augustale solium conscen-

dixisset, cum in Germania exercitum duceret, præfecto legionis legato ignominia notam intulit, ob id solum, quod cum libero suo paucos quosdam equites venatum trans Rhenum non perito comætu, miserat, quia ut ab hoste intercipi possent, periculum adiuerat.

De Sergio Galba.

Sergius Galba priusquam ad principatum eueheretur cum sub Claudio Africæ præfesset, & parcè ob penuriam militibus frumentum diuideret, intellexit militem quandam diuendito tritici modio centum denariis, frumentum à Quæstore ut ali possit postulare: cui neque ipse dedit, nec vendi ab aliis est passus. Itaque miles fame cõsumptus aliis exemplo fuit datam à se auaritia operam, nihil aliud ipsi quam mortem peperisse.

De Tito Vespasiano Cesare.

Non minus seuerum se in Iudæa Titus Vespasianus quam antè Galba in tuenda militari disciplina præstitit. Nam cum equos quibusdã Romanis equitibus à Iudæis ereptos intellexisset, quia præsidio præfecti iis qui lignatum in operi obfessæ vrbis vsum iuerant, ut suo equorumque labori parcerent, ademptis frænis partum ire passim equos permiserat, & propterea factò repente à Iudæis impetu, recipere equos nequiverant: vno ex eis morte multato, alios admonitionis rigiditate ab huiusmodi negligentia deterruit.

De Elto Adriano Imperatore.

Adrianus quoque Imperator iuuenta militari disciplina post Augustum, per ignauiam valde corrupta in Germaniã proficiscens. Et si in pacato erat, tamen haud secus quam si propinquus esset milites exercuit. Tabernacula frondibus facta aut in subterraneis locis ad minuendam caloris vim inuenta subuertit: atque ut ex ipsius patientia ferendi laboris exemplum alij haberent, interdum pedibus viginti passuum milia peragebat. In propatulo vescebat lardo caseoque tantum instructa mensa, nec potaturus, alio vino quam posca siue lora utebatur, quemadmodum antea Scipiones Marcellique factitârunt, ut aliorum seuerus esse reprehensor possit, exemploque suo ferendi laboris excusationem adimeret. Magno enim ingenio perspexit, non minus delicatioribus cibus corporis atque animi vires, quibus militaris consistit virtus, quam iuuentior febris humana copora frangi:

quia experimento Hannibalis didicit Carthaginensi exercitui plus Campanas delicias, quam ingentes in Alpibus niues aut Apuliae feruidos nimum offecisse soles.

De Pescennio Nigro.

Pescennius Niger militaris vir, qui virtute ad imperium conscendit, nunquam aliò quam militari cibo vsus, exercitui vinum ferri non patiebatur, sed acrum solum, utpote quod facilius vbique inueniretur. Quamobrem militibus quibus Ægypti finium cura demandata erat cum vinum poscerent, respondit: debere eis amnis Nili aquam sufficere. Neque verò nisi reliquus exercitus sub tecto mansisset, ipse tentorium aut frondea tabernacula subibat, sed subdiao mentoris, alios exemplo suo ad patientiam hortabatur.

Iterum de eodem.

Hic militaris disciplinae æquè ac suar suorumque abstinentiæ seuerus custos, cum intellexisset à milite suo gallinam rustico cuidam esse per vim ereptam, atque ad illius aliarumque nonnullarum rerum epulas raptorem, decem alios adhibuisse comites, ingenti labore, cum ob hoc ipsum ad rebellionem spectare exercitus videretur, vix retentus est quin omnes capitali pœna multaret: lenitæque animaduersionis seueritate effecit, ut denar per singulos gallinæ ei cui erepta erat persoluerentur, eorumque nullus durante ipso bello in tabernaculo suo ignem accenderet, soloque pane atque aqua vitam duceret.

De Macrino Imperatore.

Non minus seuerè Macrinus Imperator in militari disciplina parèndi studium exegit. Is tribunum quòdco modo quo mandarat exploratores non misisset, morte crudelem in modum affecit. Currui enim pedibus alligauit ac per tota castra trahi iussit, donec in frustra lacerum corpus prorsus discerperetur.

De Septimio Seuero Imperatore.

Nullum in magnis exercitiis perniciosius malum, quam nimia licentia ac reuerentiæ neglectus inuenitur. Inde enim orta persæpe paruorum rerum momenta, immensa secum mala traxerunt. Id senior Seuerus cum prudenter videret, non tulit. Nam cum podagra laboraret, & propterea impediri quam decreuerat expeditio videretur, maiorem natu filium eius Antonium Bassianum exercitus Augustum salu-

tauit, arbitratum in eo sceleris nihil à se perpetrari. Quod Seuerus cum audisset lectica se in tribunal deferri, citatisque primis huius consilij auctoribus securi percuti iussit, qui omnes humi prostrati, & cum eis vnà reliquis exercitus lachrymans miserabili voce excusabilis erroris veniam petere, vix tandem adduci potuit, vt petentibus in hæc verba erumpens, veniam daret. Nunc demum intelligitis non pedes sed caput imperare. Per quæ verba affecti corporis impedimento animi magnitudinem atque prudentiam contulit. Quàm seuerè igitur arbitrari possumus in alterius generis seditionem animaduersurum fuisse, cum filij dignitatem, cuius post se cupidissimus erat, à militibus priuatim procuratam, tam acerbo supplicio vlciscei velleret?

De M. Aurelio Antonio Bassiano Caracalla Imperatore.

Sub tali disciplina nutritus filius Antonij Bassianus Caracalla cum patri in Imperio successisset, præterquam quod sæpe se cum militibus exercebat, pedibus iter armatus faciebat, ac sæpe magnum spacium militaria signa ipse ferebat: ne tum quidem cum lassus in tentoria se receperat, delicatio- re cibo reficiebatur. Sed cum aliis militibus eo pane vesceretur, quod ipse sibi pinxerat: & tunc in ardenti cinere decoxerat. Scypho quoque ligneo bibebat, per hunc modum aucta bona valerudine magis etiam à militibus diligebatur, cum fraternè se erga omnes ipsos gereret.

De Aurelio Alexandro Seuero Imperatore.

Quæ scripta est in superioribus principibus fuisse militarem disciplinam adeò diligenter exactam, cum ipsi in armis aut consensissent, aut saltem nutriti essent, ne mirationem mouere debet. Illa magnis miranda est quæ in Alexandro Seuero Augusto exiit, qui vix annos viginti natus in summa rerum affluentia, magnoque Imperio, & ipse se egregium militaris disciplinæ exemplum præstitit, & à militibus vt idem agerent, exegit. Neque enim alio quàm militari cibo utebatur, apertòque tentorio vt omnes conspicerent vesceretur. Si quis dum agmen incederet in priuatorum possessiones se immisisset, plagis multabatur: si gregarius miles esset, appellans, An ita calcari agrum suum velleret? Stipendia militi largè persoluebat, neque ferebat vt vel legati vel aliorum ordinum ductores, sicuti interdum fieri solet, stipen-

dia decimarent. Militem enim bene vestitum, caligatumque ac saturum aiebat, si quid præterea nummorum in baltheo secum gestaret, semper dicto audientem fore: quia inopiæ plerunque desperatio coniuncta esset. Hæc cum ipse præstaret, à militibus contra seuerè exigebat, vt diligenter militarem disciplinam seruarent. Antiochiæ accepit equites nonnullos balneis conuiuissque deditos, in iis omnia consumere, itaque comprehendere atque in custodia haberi iussit. Quare motus exercitus cum tumultuaretur, ipse in tribunal conscendit ac perpetrati erroris grauius milites increpuit. Cæterum cum ipsi pene minabundi fremerent, solus inermisque toruo vultu grauiusque sonante voce omnem exercitum militia exauctorauit, iussitque vt statim arma dederent. Mira res profectò, sed tamen vera fuit, vnam principis vocem tam multos iratòque exarmasse milites. Nam ad primum eius verbum eodem omnes momento arma in terram abiecerunt, quæ vnà cum signis per populum Antiochenum ad palatium Alexander ferri iussit, nec verò multo post cum eos in pristinum militiæ honorem recepisset, ab eis vllum fortis militis aut disciplinæ officium in Parthico bello desiderauit.

De Maximino patre.

Maximinus senior priusquam ad Imperium conscenderet, sub Alexandro de quo diximus militauit. In quinto quoque die in armis exercitum educebat, militarique more quotidie currendo atque luctando exercebat. Ipse quoque quanquam iam grandis natu campestrium exercitationum labores cum eis subibat.

De Aureliano Imperatore.

Tam multis antiquorum exemplis operæ precium duxi Aureliani Augusti epistolam subnectere, ad quendam ipsius vicarium scriptam. Ex ea enim seueritatis eius magnitudo vetusque militaris disciplinæ ratio comprehendere potest, verba ipsius hæc fuerunt. Si Tribunus esse vis; aut potius si tibi vt viuas curæ est: fac militum manus ab alieno cõtineas. Nemo alienum pullum accipiat, alienam ouem tangat, ab aliena vinea vnam decerpat, aliena sata calcet, oleum, saleam ac ligna petat, taxato ei comætu contentus maneat, prædâque hostium non lachrymis subditorum alatur, nitida habeat arma, ferramentaque omnia parata teneat, calciamenta

sint firma, veterem vestem noua excludat, stipendiūque eius in baltheo & non in culina maneat, torquem, armillam atque annulum ferat, equum suum maiorem ipse perfricat, animal ex hoste captum non vendat. Mulūmque qui eius ac comitum impedimenta gerit, diligenter curet, mutuōque sibi milites vt serui auxilio sint, a medicis sine prēmio curentur. Aruspici & sagis nihil dent, honeste in stauis suis viuant, & qui rixabitur vapulet. O miram disciplinam non modo antiquis militibus, sed religiosis quoque viris dignā? Quem enim temporis nostri militum, tentoriorum, lectorum, vasorum, ciborumque ac vestium, quibus nimis mollietur vtuntur, vnā cum rapinis quibus miseros populos, quos rueri debent populantur, cum hanc epistolam legerint, vt ignauissimos vehementer non pudeat?

De Romano exercitu.

Quam continētes se sub M. Scauro milites Romani ostēderunt nā cū semel castra mouerent, in castrorum aggerē inuenta est arbor, optimis fructibus onusta: quia milites ea disciplina instituti, decerpere ex arbore fructum nulum ausi erant.

De Iuliano secundo Imperatore.

Seuerē etiam Iulianus Augustus militari disciplina vsus est. Nam cū bellū aduersus Persas gereret, & tres cohortes à paruo hostium numero in fugā compulsæ essent, decē à quibus primò fuga cœpta erat, militia exauctoratos capite multauit. Ea enim animaduersione cū par periculū fugæ ac pugna fecisset, resistendi hostibus dubitationem ademit, atque ita in prælio milites audaciores fortioresque reddidit.

RECENTIORA.

De Bellisario Constantinopolitano patritio.

Bellisarius Constantinopolitanus, vt penē antiquos Romanos omni virtutis genere equauit, & ira scribentis iudicio militari virtute ac disciplina superauit. Cum ad recuperandam è Gothorum manibus, Italiam à Iustiniano missus esset, ad eō ab omni maleficio milites continuit, vt cū iter facerent quanquam defessi ad decerpēdos fructus, qui in via ab arboribus pendebant, nunquam manum extenderint, neque in opacum locum pabularum frumentarumque iuerint. Quæ res admirationem omnem aufert, quod Itali

eius singulari continentia moti, spreis his malis quæ ab hoste poterant perferre, miro omnium consensu Bellisarij virtutem paruasque eius copias Gothorum multitudini in omne cupiditatum genus corruptæ, anteposuerint.

De Pisanis.

Rigoris etiam plena fuit Pisanorum disciplina, qua salutis anno ducentesimo nonagesimo supra mille vsi sunt, cum è duabus turribus quibus Labronensem portū tuebantur, Genueses alteram à fundamentis subruissent, & eius casu atque ruina in mare oppressi essent, qui in ea præsidio erāt. Nam qui in altera erant similem perspiciētes imminere casum, defecta quoque ipsorū magna in parte turri, Genuesium se fidei crediderunt. Qua re Pisani audita, eorum fortunas populari, liberos coniugēsque ipsorum in carcere macerarunt: & quotquot ex ipsis qui in præsidio erant in potestatem habere potuerunt, suspensis ceruices fregerunt: obiecerunt enim si tantopere iis chara erat vita, debuisse tuedarum illarum turrium prouincia abstinere. Quam si alij maiore præditi animo suscepissent, foras per id tempus quo turris postrema casum differebat, aut aduersa tēpestate pulsus inde Genuesibus, aut missis Pisis præsidio effici potuisse, ne tanto detrimento atque dedecore patriæ afficeretur.

De Genuesibus.

Non minus seuerē disciplinā Genueses exercuere quo tempore vrbs eorum ciuilibus armis inter Guelfos Gibellinosque diuisa contendeat. Eo enim tempore Guelfi qui rerum potiebantur, septem viros qui Phaream turrim totam penē à fundamentis subuersam Gibellinis dederant, ab vbe ceu saxa, per hæc tormenta, quibus sub Mangano nomine prior ætas vtebatur, in hostes emiserunt.

De vsdem.

Prisci Genueses diligentissimi militaris disciplinæ custodes, Lanfracum Barbauiū maritimarum copiarum ducem sub eo nomine, qui Admiratus vulgo dicitur, cum septem & viginti triremiū præfectis, euersis antè domibus, magno auri pondere ac præterea exilio multarunt, quod in Sicilia à Venetis quatuor ac viginti triremibus, cum ipse septem & viginti haberet, nullo ante tentato prælio in terram descendens, fuit separatus. Persuasum enim habuerunt Genuesium virtutem propter solam. Admirati præfectorumque

ignauiam Venetæ classi cessisse, adeo illa ætate etiam minima criminis suspicio, magni apud Genuenses habebatur. Itaque minimè mirū videri debet, si postea Pisanos Venetorūque, simul præterea Cyprum Hispaniensesq; reges, alios quoque multos ingenti virtute sæpius vicerint fuderintque.

De Bernardono Vascone Florentinarum copiarum duce.

Seuerum se quoque Bernardonus Vasco Florentinarum copiarum aduersus Pisanos dux in tuenda militari disciplina ostendit. Edixerat enim ne in certam Pisani agri partem pabulatum populatumque iretur: quod ei in magna rei gerendæ quam designauerat, subsidium parci volebat. Itaque cum intellexisset Bartholomæum Pratensem ordinū ductorem, qui vir manu promptus & bello clarus habebatur, imperium neglexisse, comprehendi, nullaque eius habita ratione securi statim percuti iussit.

De Tamburlano.

Grauem se quoque & seuerū in militari disciplina Tamburlanus gessit: id quod inter cætera semel cum exercitum per minorem Asiam duceret, quæ nunc Turcia dicitur, visum est. Nam cum ei lachrymabunda mulier se obrulisset, querens ab eius milite nullo dato precio coctum lac, parūque casei crepta esse, statim consistere iussit exercitum: atque inde agmen ordinatum incedere, ut mulieri facultas esset eum agnoscendi, qui vim fecerat. Agnito igitur rex per pectus se præsentem aperiri corpus iussit, in cuius stomacho lac quod mulieri eripuerat fuit inuentum: cui supplicio mulier designata erat, nisi eius rei quæ se spoliata quæstæ erat, signa fuissent inuenta. Hac enim seueritate allequebatur, ut copiarum quas habebat immensas, cum tutus ad castra omnibus esset accessus, omni commætu semper abundarent.

De Venetis.

Non caruisse seueritate illa quoque dici potest poena, qua Veneri Nicolaum Canalem affecerunt, quod Venetæ classis dux, cum Mahumerus Turcarum rex Eubœam insulam oppugnaret, præ ignauia obsessis opem non tulisset. Reuersum enim perpetuo exilio damnarunt. Inutilem eum ciuem ducentes, qui pluris vitam quam Christi religionem patriæque honorem, atque tam multorum aliorum conciuum salutem fecisset. Res profectò vrbe illa digna, cuius imperium tam multos annos in Italia incolume mansit.

DE IVRE TRIUMPHANDI.

CAPVT III.

POST militarem disciplinam triumphandi rationem, ut pote excellentis operis præmiū aggrediemur. Hæc autem posteaquam Romanam rem à libero statu in tyrannidicæ speciem Imperatores redegerunt, & plura per libidinem quam ratione geri cœperunt, sæpius atque in diuersos modos variata atque interrupta est, ut multis Romanis exemplis ostendetur, quibus haud abs re erit etiam recentiorum temporum quædam subiungere.

De M. Valer. & M. Horatio consulibus.

Mirum profectò min⁹ videri debet, si ætate nostra in qua corruptis moribus viuatur, plus ambitioni quam legibus dari persæpe inuenimus. Quandoquidem in Romana Republica (quæ ab initio moderationis plenos homines habuit) legimus idem etiam factū fuisse. Nam cum Valerius consul Æquiculorum gentem bello deuicisset, & M. Horarius eius collega Sabinos, negante eis triumphū Senatu, penes quem honoris illius dandi ius erat, quia nimium populares habebatur: à populo cum impetrantes (id quod antea nunquam factum erat) non solum non permittente senatu, sed penè in eius contemptū ambo triumpharunt. Veterū igitur morem, per Senatū eiusmodi honorem obtinendi, tum Senatus parua æquitatis ratio, tum ipsorū consulum ambitiosa mens euertit. Contigitque, ut sæpe in eiusmodi rebus solet, ut huius contentions vtraque pars infamiam ferret. Senatus videlicet antiqui honoris amissi, & Consules quod eius rei authores fuissent, cui totis viribus obistere debebant.

De C. Mario consule.

Quanto melius humanam cupiditatem Marius frenauit qui cum consul Theutones bello vicisset, Romam vocatus triumphum distulit, conspicatus patriam aduentantibus Cymbris in periculo versari. Carulo igitur collegæ iunctus, apud Vercellas eos fudit, & cum ob geminam victoriam duplex triumphus offerretur, vnò tantum contentus, voluit ut collega simul triumpharet.

De Cornelio Balbo Gaditano.

Non permisit Romanus senatus etiam in peregrino homine præmio suo virtutem carere, ut co exemplo ciuium

animi ad eam magis accenderentur. Cornelio enim Balbo Gaditano, Æthiopicis atque Garamantis bello superatis, cum ciuitatis iure, vt triumphans quoque urbem iniret, nouo exemplo concessit.

De Cn. Pompeio.

Cn. Pompeius cum Syllanis temporibus Domitium in Africa superasset, nondum neque consul, neque senator sed tantum Roma. eques per importunitatem à Sylla triumphum extorsit. Et cum non satis sibi duceret curru urbem inire, quem quatuor insignes equi traherent, pro equis elephantos adhibuisset, nisi portarum urbis angustia per quas iunctæ belluæ ingredi non poterant, hoc agere volenti obstitissent. Adeò insuetarum rerum ambitio homines interdum obæcat & gloriæ cupidine omnes ducuntur, quæ ita iudicium confundit, vt maior pars cum in sui æstimationem venit, per unque opinione fallatur: ante alios id matum generosiores inuadit mentes, & longius à ratione quam alios aufert. Quæ res & si sæpe magnas secum traxit calamitates, id tamen eam interdum tolerabilem facit, quod per sæpe comes ei virtus aliqua insignis est, per quam ingens alicuius gestæ rei conscientia hominem effert.

De M. Antonio Triumuiro.

Et si Pompeio non minus virtutis magnitudo iuuenili ætati coniuncta, quam Syllana indulgentia triumphum, quem meritis erat impartiuit, id pernicioso tamen exemplo actum putatur, vt plus amicitia quam legibus tribueretur. Rerum enim summa postea ad pauciores redacta, deteriores etiam effectus peperit. Siquidem Antonius Triumuiратu Orientem sortitus, cum Partico bello rediret, fortasse Syllano exemplo motus, vt pro lege voluptatem haberet. Et sicut in Pompeio ætatem Sylla, ita sibi ipse locum dispenseret, non Romæ quæ orbis caput & domina erat, sed nouo more Alexandria magna exercitus indignatione triumphauit.

De Tyberio Cesare.

Eodem abusu Tyberius Cæsar viuente adhuc vitrico Augusto (quæquam nec res in Rhœtis atque Vindelicis gestæ, neque ætas triumphum mererentur) omnia ouationis nominæ, triumphalia habuit ornamenta. Nam cum mos esset vt ouantes urbem laureati quidem, sed pedibus inirent, ipse curru inuectus nullo veri triumphii honore, nisi nomine caruit.

tuit. Primusque huiusmodi ouationis author fuit.

De eodem.

Quod insolenter in ouatione sibi sumere visus est, illud correxit cum decretum à Senatu triumphum propter deictos domitiosque Illyricos distulit, vitrico, atque urbe tota propter Varrianam cladem consternata. Prudenter enim plus habere apud se virium publicum dolorem, quam priuarum suum honorem, atque lætitiã, ostendit.

De Septimio Seuero Imperatore.

Septimius Seuerus deuictis Parthis triumpho vti recusauit. Nam cum vehementer podagra laboraret, triumphalis currus agitationem ac tædiu vitare, quam sequi triumphalis pompæ cupidinem maluit. Fortasse Vespasiani memoria commonitus, qui cum de Iudæis triumpharet, fastidio longi apparatus tantæque agitationis affectus, ea se merito perpeti tædia, dixit: quia iam senio confectus triumphalis pompæ vanitatem appetiisset.

De Elío Adriano Imperatore.

Longè maiori temperantis animi laude triumphum Adrianus renuit, quam ij de quibus dictum est, non appetuerunt. Nam cum Senatus populûsque Romanus vellet vt sicuti Traiano in principatu successerat, ita etiam quia Traianus morte interceptus, triumphum de victis Parthis ducere nequiverat, ipse pro eo triumpharet, effecit vt pro Traiano Traiani effigies triumpharet, æquius enim dixit & moderationi suæ conuenientius, curare vt honos Traiano debitus eius statua ipso mortuo deferretur, quam se eos ferre honores qui pro alienis rebus decernebantur. Cæterum quò maior in iam dictis principibus fuit modestia, eò insolentiores fuisse videbuntur, qui nunc sequuntur.

De Aureliano Imperatore.

Aurelianus Augustus in aliis rebus temperatissimo habitus animo, plus triumphali honore quam æquum esset ardore incensus, contra mores legesque de Terrico viro senatorio ciue Romano, quem in Oriente vicerat, & de Zenobia triumphare voluit. Huius honoris nimio studio macularis aliis permultis, quæ gloriôsè ac magna virtute gesserat: quem enim honestum triumphandi prætextum habere potuit, ob ea quæ aduersus ciuem Rom. atque foeminam gessisset? Cæterum hoc etiam eius cupiditatem magis detexit.

quod non contentus leges triumphandi parum seruasse in
 sis contra quos bellum gesserat: urbem inuicit curru, non
 quem equi vt mos erat, sed quem cerui traxerunt. Sed hoc
 si sequentibus conferatur, iam tolerabile poterit videri.

De C. Caligula Imperatore.

Caius Caligula iuuenilibus annis nimisq; foelicitate ab-
 stractus, cui non raro conuicta insolentia inuenitur. Cum
 valido exercitu in Germaniam profectus, non modo non
 caeso, sed ne viso quidem hoste circumactis legionibus ma-
 chinisq; omnibus, qua parte oceanus terram alluit, mili-
 tes omnes conchas, atque illa quæ in littus mare euomit,
 colligere iussit: dicens se ac palatio ea digna esse spolia, &
 de rebus illis tanquam deuicto spoliatioque oceano magna
 pompa insanientis potius, quã triumphantis more laureatus
 urbem inuicit.

De Nerone Imperatore.

Non minore quoque dedecore suo magnôq; populi Ro-
 mani dolore, Nero pluribus in locis de musica arte trium-
 phauit. Nam cum ex Græcia rediret, vbi assidue inter ci-
 tharistas cantoresq; de musica certauerat, quorum multi
 vt principi blandirentur, superatos se dicebant, Neapolim
 inire curru voluit, quem albi traherent equi magna muro-
 rum diruta parte, vt triumphantes hieronicas imitaretur.
 Idem cum Antij quoque atque Albæ factum esset, postre-
 mō urbem Romam purpurea veste amictus stellis aureis
 conspersa, coronatusq; intrauit, maioris Circi fornice, qui
 prætereunti impedimento futurus videbatur, ad terram pro-
 strato atque inde per velabrū ad Apollinis templū perrexit,
 tanquam ad numen quod musicæ arti præesse putatur: nul-
 la habita ratione quod ita imperij maiestatem ac solennem
 triumphandi pompam, tam vanæ victoriæ titulo macula-
 ret, sed relictis tandem insolentium principum exemplis ad
 moderatiora transeamus.

RECENTIORA.

De Constantio Imperatore.

Quamquam non tam aperta esset, vanitatis tamen pluri-
 mum habuit causa, qua mortuo Maxentio Constantius
 Augustus triumphans urbem Romam inuicit. Hostis enim
 Maxentius non externus, sed ciuis Romanus fuit, neque ad

Constantio, sed per seditionem a suis caesus: quanquam
 Constantius putetur, eo prætextu vsus, vt tunc primum ur-
 bem esset initurus, per eam speciem Romanis opulentum
 ostentaret exercitum.

De Bellisario.

Modestio rem se æquiorēq; in eo appetendo honore
 Iustinianus Augustus ostendit, cum per Bellisarium ducem
 suum, superatis Persis Vandalorūq; rege Vildemare siue
 Gilimere, atque recepta Africa non solum non occupauit
 duos illos triumphos, sed illi concessit, qui sudore ac san-
 guine suo rebus foelicitate gestis eos meruerat. Itaque quan-
 tum legendo inueni postremus fuit Bellisarius, qui sub Im-
 peratoribus post Augustum triumphauit.

De Castritio Castracane Lucensium tyranno.

Posteaquam Italiam Gothi iam inuaserant, atque nutan-
 te Roma imperio Romani quoque vt triumphis, ita etiam
 vincendo finem fecerant: abiectus fuit simul cū virtute etiã
 mos eius per publicum honorem colenda. Itaque Barbari
 in quorum potestatem Italica res venerat, nullum iam triū-
 phali honore dignabantur. Hunc autem honorem vt mul-
 ta alia ad militarem virtutem pertinentia, ceu longè postli-
 minio in Italiam reuocauit Castritius Lucensium princeps,
 Pisis, Pistorio magnaque Ethruziæ parte armis parata, cum
 ad altum passum Florentini populi copias capto Raimūdo
 Cardona earū duce fudisset: veteri enim more quantum fie-
 ri potuit reuocato, triumphali curru urbem Lucam inuicit.
 salutis anno trecentesimo vigesimo sexto supra mille.

De Alphonsio seniore Siciliae & Aragonum rege.

Alphonsus senior Siciliae atque Aragonū rex pari virtute
 Neapolim urbem triūphali curru est inuectus vigesimo an-
 no, postquam multo labore magnisq; periculis susceptum
 bellum in Neapolitano regno omnibus in potestatem re-
 ductis, absoluit.

De Francisco Sfortia Mediolanensi duce.

Cæterum meo quidem iudicio multo plus laudis meritis
 est Franciscus Sfortia, cum Mediolanensium totiusq; penè
 Lōbardiaē paruo imperio, urbem Mediolanū esset initurus.
 Paruum enim cū triumphali honore auratum currum re-
 nuit. Dicens eiusmodi ornamenta Imperatoribus deberi.
 Eodem enim facto victoria illa quæ rara hominibus con-

tingit, & hostes & insolentis animi affectus, qui plerunque victoriae sunt comites, superauit. Nam rebus feliciter gestis triumphū mereri haud paucis cōmune fuit: ceterū honore illo quem meritus esset, & paratū haberet praemodestia non uti, fortasse vnus ipsius Francisci Sforziae, aut si plurius, certe perpaucorum aliorum fuit.

DE CENSORIA NOTA.

CAP. IIII.

QVO studio prisci in vrbe Roma homines à milite omnia militari disciplinae debita exigebat, eodem in pace operam dabant, vt illata civilis disciplina seruaretur: duosque huic rei ac simul nonnullis aliis Censores praefecerunt. Hi enim malos mores peruersosque ritus nimiumque in diuitibus luxum: quin etiam ipsa immodesta verba seuera animaduersione corripiebant, quam Censoria appellabant notam. Verum posteaquam publica res in vnus arbitrium cesserunt, huius officij parte vt multorum aliorum ab Imperatoribus occupata, & si tantum vt Censores rebus modum non adhibuerunt, quaedam tamen memoratu non indigna egerunt, eorum pauca quaedam, ceterum haud poenitenda, additis nonnullis quae alij gesserunt, hic commemorabimus.

De M. Catone Seniore.

Quam seuera fuit senioris Catonis censura illud ostendit, quod Manilium virum nobilissimum senatu mouit: quia interdum uxorem praesente filia deosculatus erat. Hoc enim verbo usus est, dum eum reprehenderet. Se à sua nunquam nisi cum tonaret praem timore complexum esse. Quam excultos ciuū mores per ea tempora fuisse credere debemus: cum haec tam parua, animaduersione tamen digna censerent.

De P. Scipione Nasica, & M. Pompilio censoribus.

P. Scipio Nasica, & M. Pompilius cum equites atque eorum equos recenserent, à quodam equite petierunt quamobrem cum ipse pingui nitidoque corpore esset, equum haberet macilentum atque strigosum. Qui cum respondisset, equum à Statio seruo curari, se autem ipsum sui curam habere. Intemperantis verbi insolentia magis quam facto ipso Censores moti, inter aetarios eum retulerunt, atque adempto

equo suffragii iure in publicis rebus priuarunt. Indignum enim aliquo populi Romani honore putarunt, qui tam impudenter Censoribus respondisset.

Praclarum censurae exemplum.

Ad eod quodam tempore Romani veteres in bonis retinendis seueros se gesserunt, vt aduocatum quendam nimis alte coram censoribus oscitantem, parum abfuerit quin graui multa damnarent: nisi iureiurando affirmasset se eiusmodi graui oris oscitandi morbo laborare.

De M. Atilio Regulo & P. Curio Philone censoribus.

Seuera quoque M. Atilij Reguli, & P. Curij Philonis censura fuit, cum duo milia iuuenum Romanorum inter aetarios retulerunt, iureque suffragij in publicis rebus priuarunt. Quia Hannibale bello Italiam prementem quadriennum sine legitima causa non militarunt. Indignos enim in suffragiis publico honore duxerunt, eos quibus sanguis suus quam patria charior fuisset.

De Fulvio Flacco.

Rigidum censurae exemplum Fuluius Flaccus in censura ostendit, Fratre Fulvio senatu moto, quod legionem in qua tunc Tribunus militauerat, sine consulis iussu dimisisset.

De Censoria nota in Sabaconum.

Marius magno labore Praeturam assecutus, cum accusaretur largitione eam obtinuisse, atque inter coniecturas illud adduceretur quod Sabaconi minister Cassius intra sedilia consilij ire visus erat. Sabaconus de eo interrogatus, excusauit à se Cassium accersitum, vt ex catharulo quem secum habebat biberet, quem ei postea statim remisit. Is igitur à Censoribus fuit notatus, nam siue largitione usus id negaret ob Praeturam, siue verum esset eum ob id solum vt biberet Cassium vocasse, ob intemperantiam nota dignum censuerunt: quod publico in loco vbi munus publicum gereretur, bibere non erubuisse.

De Claudio Nerone Imperatore censore.

Claudius inter multa quae inepte in censura, & propterea reticenda gessit, vtcunque rem vnam memoratu digna egerit. Nam cum apud eum accusatus esset iuuenis Romanus tanquam ob dissolutos mores nota dignus, & is citatus cum patre ad eum profectus esset, qui principi filium bonum ac virtute praeditum affirmabat. Nulla alia expectata re eum Claudius

iudicio liberauit, affirmans illum domi suum habere censorem. Prudenter enim ostendit nulli maiorem quam patri curam de filio esse debere: posseque urbem publica carere censura, si omnes domi suae censores esse vellent.

De Vespasiano Imperatore.

Memorandum quoque Vespasiani Augusti verbum fuit apud quem vipote ad censorem quidam Senatori in verborum contentione accusabatur, maledixisse. Respondit enim Senatori, non debere maledici, caeterum pro maledicto referre maledictum licere. Sapienter enim declarauit non minus indecenter Senatorem maledicendo, aliorum proterua loquacitatem irritare, quam alios non lacessitos senatoriam despectu dignitatem habere.

De Domitiano Imperatore.

Domitianus Augustus, ut principibus plerumque mos est, in alios ob ea crimina saeuus animaduertere, quae ipsi frequentius admittunt, cum Censurae munus suscepisset, ciuem Romanum quaesturę functum honore, Senatu mouit, quod choreis ac mimicis gestulationibus nimium daret operam. Impudicas quoque palam mulieres succededi in legatis iure, atque in publicum lecticae usu priuauit. Arbitratus eas quae gentis ipsius vnde essent orta, ac priuatum suum publicumque honorem contempnissent, non debere vilius publici honoris aut priuati commodi partem habere.

Iterum de Domitiano.

Idem quoque equitem Romanum iudicij honore priuauit, quia uxorem quam ut adulteram repudiauerat, in coniugalem thalamum recepisset. Sed iam finis Censurae notae ponatur, & ad publicae existimationis maiestatem quae veneratione digna est, veniamus.

DE MAIESTATE.

CAPVT V.

Sicut opes regnaque saepius fortunae beneficio & nullo virtutis merito concessa, homines interdum in venerationem adducunt, multis quae alioquin pudenda esset infelicitatis umbra latentibus: ita saepius per virtutem eiusmodi honor verus firmiterque paratur. Hunc nos honorem ceu diuinam verendamque rem, maiestatem aut existimationem nuncupabimus, eorumque nonnulla ponemus exempla,

qui plus eiusmodi sibi maiestatem excellenti virtute pepererunt: quam permulti homines regesque per opum magnitudinem ac potentiam non tulerunt.

De Themistocle.

Omnem inter homines laudem ea excedere putari debet, quae ceu ita extorquente virtute ab hostis ore proficiscitur, quia suspicione prorsus carere videtur. Id quod Atheniensis Themistocles contigit, quem virtus partaque ingentes victoriae in eam nominis existimationem extulerunt, ut patria pulsus cum ad Barbaros se recipere cogeretur, Xerxes Persarum rex Graeci nominis acerbissimus hostis singulari eum honore laetitiaque exceperit, saepiusque ut traditum est, inter suos dixerit, videri sibi foelicem se esse quod ei fortuna Themistoclem amicum dedisset, cuius rei tanta eum laetitia coeperat, ut saepe noctu experrectus ministros rogaret, An secum Themistocles esset. Huiusmodi autem verbis conuerentia addidit facta, vrbes enim opesque ingentes ei dono dedit. O venerandam maiestatem maiorique laude, quam ut mediocri possit cuiusquam offerri facundia, dignam! Tantumque superbum regem pluris exulem hominem (quem hostem habuerat) quam tanti regni fastigium tantaque opes quantas possidebat, ob vnam virtutem facere quae Themistoclis animum secuta erat victoriis ingentibus ornata: adhuc enim persico sanguine penes madebat.

De Platone Philosopho.

Reuersus ex Sicilia Plato cum in Olympiam peruenisset, populi qui ludorum gratia eo conuenerant, ut eius aduentum intellexerunt, relictis ludis ad eum excipiendum omnes curserunt, eum ceu diuinum hominem ex caelo missum veneratione atque admiratione capri spectantes. Quod si quis Graecorum vanitatem Olympiorum ludorumque studia considerauerit, contraque quam paruis natalibus Plato esset ortus, intelligit, quanti eiusmodi esset honor faciendus, quae Graeci nunquam ante principi vili aut regi exhibuerant.

De Philopemene Megalopolitano.

Non minora virtutis praemia, nec minorem in homine maiestatem ostendit, id quod Nemeis ludis, Philopemene Megalopolitano Graeci praestiterunt, posteaquam apud Mantineam nobilem illam victoriam consecurus fuit. Lustrato enim illic exercitu, cum circharistae permulti cantoresque

interessent, canente hos versus. Pylade, per hunc ducē Græciæ vrbes libertate omnes ornatae fuerunt. Conuersi omnes populi in Philoœmenem maximo ac lætitię pleno clamore eius virtuti hos conuenire versus testati sunt.

De Aristotele Philosopho.

Quanti etiam Aristotelis doctrinæ maiestas faciendæ? cum Philippus Macedonum Rex, vir prudentissimus, nato Alexandro ad eum scripserit. Non tam se suscepto filio lætari, quàm quod Aristotelis natus atate ab eo posset ita erudiri, vt dignus Macedonico regno euaderet. Maiore spe in eius institutione posita, quàm vel in regno, vel in cæteris qui tunc uiuerent philosophis.

De Photione Atheniensi.

Photioni integritas atque iustitia eam peperit maiestatem, quam victoriæ atque doctrinæ iis dedere de quibus est scriptum. Nam quoties ab Atheniensi populo cum exercitibus aut classibus dux mitteretur, ab amicis ciuitatis fœderatisque apertis urbium portis liberè cum militibus excipiebatur, atque non vt Atheniensis, sed tanquam ipsarum urbium ciuis ab omnibus conspiciebatur, cum longè secus alio cum exercitu aduentante ageretur. Clausis enim portis ac porticibus cathenatis armati, tanquam non amicos expectarent, sed ceu insidiarum plenos hostes arcere oporteret, omnes pro muris excubabant.

De Zenone Citiæo Philosopho.

Quæ regna? aut quæ victoriæ? vel quæ doctrina tantum maiestatis in homine aliquo potuit, quantum integritas bonitasque Zenoni Citiæo Cyprio philosopho peperit? Apud eum enim dum Athenis moratus est, ciues portarum urbis clauas posuerunt, tutiore eas esse loco quàm quouis in templo putantes. Certius illi quamuis peregrino communem salutem, quàm vlli conciuuium suorum credentes, cuius virtutem vt populus Atheniensis quanti à se facta esset, testarentur, aurea statua corona insigni donauit.

De Pyrrho Epirotarum Rege.

Interdum res ita fortuna sortitur, vt cum virtute aspectum quoque eum coniungat, à quo mira profiscitur gratia, hominẽque eum in quo hæc conueniunt etiam hostibus verendum faciat. Id in C. Mario apud Minturnas ostensum est. In Pyrrho quoque Epirotarum rege palam conti-

git, cum agros ingressus suis cedentibus ne fenestra dimissis saxis ad terram prostratus fuit, tum enim humi iacens à Zorypo inuenus, cum vt caput adimeret, galeam ei Zorypus detraxisset, parũ absfuit quin inuiolatus ab eo relinquere retur, ad eò Pyrrhi conspectu perterritus est. Cæterum facinoris horrorem vincente auaritia, Zorypus ob præmium quod inde sperabat ad demerendum caput reuersus, ad eò verenter operi manum apposuit, vt vultum conspicere non auderet, sed citis ictibus gladio collum, & pro collo interdum os ipsum percutiens, vix tandem adimere reliquo corpori caput potuit. Neque profectò mirum videri debet, vt Pyrrhi Regis excellens virtus intrepidusque animus, quæ etiam in mortuo corpore videbantur præfulgere, à se Zorypi vilem cupiditatem, vt pote à regis virtute profus alienam iniecto horrore repellerent.

De Alexandro magno.

Posteaquam Antonio Cleopatraq̃ in Ægypto deictis, Augustus Alexandriam ingressus est, id quod primum in ea vrbe oprauit conspiceret, Alexandri Magni corpus fuit, quod non verborum solum, sed etiam coronæ profectus honore totum floribus conspersit, rogatusque an Ptolemæorum Ægypti regum inspicere corpora vellet. Respondit reges se, & non mortuos videre voluisse. Graui testimonio ostendens inter eos reges vnum esse Alexandrum, qui virtute ac fama uiueret. Laus profectò quæ sine alio teste Alexandri maiestatem testaretur. Cum ab orbis terrarum principe profecta in quo prudentia esset, adulatione atque errore putari debet, caruisse.

De Pelopida Thebano.

Apertè tunc ostensum fuit, quantum venerationis secum ij ferant, penes quos prudentia atque iustitiæ cultus est. Cum bello inter se decertantes Ptolemæus atque Alexander Macedonum reges, spretis multis vicinis regibus, solum te, ô Pelopida, controuersiarum suarum arbitrum fecerunt, pluris bonitatem tuam quàm regna viris que aliorum facientes. Tuum enim solum verbum plus ad frændandã duorum præpotentium regum cupiditatem valuit, qui vicini atque hostes armati erant, quàm magni exercitus vires efficissent. Nam nullo stricto gladio, nullo effuso sanguine pacem quam tu dixisti seruarunt.

De Numa Pompilio Romano rege.

Quod fidem duo reges Pelopidæ habuerunt, virtutis eius ac maiestatis magnum argumentum fuit, sed non minus illud est quod Numæ populus Romanus habuit. Cum per legatos eum ut Romam regnatum veniret vocauit, id autem haud sine difficultate impetratum eum ipsum populum Romanum Numa adeo audientem dicto semper habuit, ut ipso regnante nulla vnquam seditio mota fuerit, nullisque is corporis custodes habuerit. Urbem autem quæ Marte orta martialibusque rebus aucta erat, iisque etiã alebatur, nominis sui maiestate, atque virtute ad religionem antea vitæ prorsus contrariã traxit. Quod igitur maioris vnquã maiestatis exemplum, aut huic par inuenimus? scilicet peregrinum hominem in privato ortum educatumque; statu precibus ad id vocari, ad quod nonnulli consules senatorisque; cum ascendere armis quaesuisent, nequiuerunt, aut saltem sine armis aut suspitione non retinuerunt. Hoc non vires Numæ, non ingenij sagacitas aut opes, sed virtutis, scilicet profecto maiestas peperit.

De Cn. Pompeio Magno.

Maximam quoque Cn. Pompeij Magni maiestatem penes populum Roma arbitrari debemus fuisse: vel ob id solum quod in comitio ostensum est cum congregato populo, ut Mithridatico bello prætor crearetur, Roscius obstaret: monito populo ut alium eligeret, ac conitem ei Pompeium daret digito eum designans ut qui audiendi facultatem in tumultu non habebant, digito qui designabatur intelligeret. Nam tunc arbitratus Pompeij maiestatem lædi populus si comes fieret, indignatione vniuersus est motus, sublatoque in eam magnitudinem clamore, ut superuolantes corui in populum attoniti, caderent, non antea comitiis discessit, quam vni Pompeio prætura, & quicquid ipso distante expeditioni videretur necessarium esse, decerneretur.

De M. Antonino Philosopho.

Legitur Antoninum philosophum propter doctrinam virtutemque in eam venisse exultationem, maiestatemque, ut eo imperante ferrent palam homines Platonis impletum esse verbum, quo dicebat. Tum orbem terrarum feliciter habiturum, cum contigisset ut philosophi rerum potirentur. Ob id igitur ipso mortuo velut incæstus, atque sacrilegus est habitus eius, qui domi eius non habuisset imaginem, dignum ducetes

ut aut metallo aut saltem pictura eius virtutis seruentur memoriam, cuius vitam natura diuturniorem passa non erat, id quod in contrarium ante de Caio Nerone, ac Domitiano visum erat: quorum memoriam extinguere propter sceleratam nefandamque vitam quaesuerunt.

De Tito Livio Patavino.

A Gadibus homines Romam venisse, Hieronymus scribit, vnius Liuij videndi studio cum faciendæ eius fama ipsos traxisset, maiori admiratione Liuium inuenti, qui populi Romani res gestas scripserat, quam urbem illam quæ res ipsas ediderat, multis admiratione captis, quod in urbe orbis terrarum principe, in qua innumerabilia erant, quæ spectare homines cupere possent aliud esset, quod ij Gaditani plus quam urbem ipsam cernere desideraret. Fortasse enim ij putarunt ex Liuij aspectu melius se veterem Romanam frugalitatem, fidem, sinceritatem, atque integritatem: & his virtutibus ferocium ciuium adiunctos animos lacteo eloquentiæ fonte expressos, quam ex statuis aut ædificiorum magnitudinem comprehensum.

RECENTIORA.

De Apollonio Thyaneo philosopho.

Ad recentiora maiestatis exempla transeuntes, vnde melius quam ab Apollonio Thyaneo philosopho ordiemur? Nam excellenti doctrina sua ac singulari innocentia fama quanquam adhuc sileret, nodum peracto Pythagoreorum quinquennio, multas Asiae inter se decertantes urbes solis nutibus ad pacem redegit. Id præcipue Apendij egit (quæ urbs in Paphlizia est) nam cum illic propter annonæ caritatem, inopes contra opulentiores tumultuarentur, nutu inopes repressit, ditibusque persuasit ut erga tenues, largos se præberent. Quibus ex rebus aucta eius veneratio, erit inops nudisque pedibus iter faceret: non solum apud Asiae urbes, apud quas ceu numen colebatur, verum etiam à Babylonis Indisque regibus magnis honoribus exceptus fuit, & omni necessaria re adiutus. Tantum enim venerationis maiestatisque secum fert doctrina ingens innocentia vitæ coniuncta, ut ubi ne tutum quidem se arbitrabatur, illic summo in honore haberetur.

De Ambrosio Mediolanensi episcopo.

Cum in Gallia Arbogastes comes esset, & post longa

bella multasque de hostibus victorias pacem iniuisset, in caena cum Gallie principibus, rogatus est ab eis, An Ambrosium nouisset? qui cum & nosse se, atque ab eo amari respondisset. Subiunxerunt principes qui id petierant: Haud igitur mirum est, si nos bello vicisti, qui Ambrosij amicitia vreris, nam si stare solem iuberet, dicto is audiretem esset habiturus solem. Parras igitur de nobis victorias, non amplius Arbogastes tibi, non Romani Imperij viribus, non Romanorum exercituum virtuti, sed Ambrosij vnus sanctitati tribuimus. Adeo in ingentem apud omnes maiestatem sanctitatis quam virtute atque sapientia parauerat, Ambrosium fama extulerunt.

De Moysse Aegyptio Heremita.

Non minor etiam apud Saracenos habita est Moysis Aegyptij heremitae maiestas, quam illi virtus & morum sanctitas peperit. Nam Mauua Saracenorum reginam praepotentem ab idolatrico cultu ad Christi fidem perduxit. Valentiniano enim Imperatori scripsit si Moysen Aegyptium heremitam, & non alium ad eam episcopum ac fidei doctorem mitteret, ad Christianam religionem se transituram esse. Persuasit sibi sine illo non bene se hoc opus impleturam.

De Benedicto Abbate Cassinate.

Maiestatem quam in Moysse Mauua regina reuerita est, Totila Gothorum rex in Benedicto coluit. Fama enim illius impulsus, ad eum in Cassinatem montem profectus est videndum, & si tunc ipsum suscepta aduersus urbem Romam expeditio occupatum habebat, ut igitur in eius conspectum venit, & solus sederet senio, & squalore obsitus Abbas, tamen eum intuitus est, quanquam adhuc longe ab eo esset, immans ac barbarus rex, quem Imperij Romani magnitudo non mouebat, senis & inopis Abbatis existimatio mouit. Ad terram enim concidit, humi utroque nixus genu, sanctoque homini, ceu eius conspectu indignus appropinquare non audebat. Neque Abbatis hortationibus ante se mouit, quam Abbas ad eum profectus manu sua ipsum leuauit. Potuit enim homunculi virtus apud ferocis regis verendam potentiam id efficere, quod nulla humana potentia ut praestare Totila vellet, regi alicui, ne dum priuato homini effecisset. Tali igitur experimento edocemur, longe plus virtutum morumque sanctimoniam saepe quam arma efficere.

De Paulino Nolano Episcopo.

Hoc ipsum in Paulino quoque Nolano Episcopo ostensum est. Nam in Valentiniani tertij Imperatoris morte ad Genserico Vandalorum rege cum Nolanis ciuibus permultis captiuus in Africa perductus, ob conspectus venerationem mansuetosque mores, atque ingentem virtute dignus habitus fuit, qui non solum liberaretur, verum etiam ut reliqui Nolani captiui cum eo datis nauibus, atque in multos menses commeatu, sine villo precio in patriam remitterentur.

De Epiphano Papiensi Episcopo.

Magna etiam visa fuit Epiphanius Papiensis Episcopi maiestas, cum a Theoderico Gothorum rege ad Gundabaru Burgundionum regem, qui vastata Liguria, cum ingenti praeda ac captiuorum manu redibat, missus, magnam auri vim ad redimendos captiuos secum ferret. Nam praeterquam quod paruo auro multos redemit, in ea virtutis atque sanctitatis opinione habitus est, ut sex milia sine precio impetraret. Itaque apud hunc atque Paulinum non minus existimatio, in quam propter singularem vitae innocentiam atque virtutem venerant, quam apud Pyrrhum Fabricij militaris virtus valuit.

De Petro Morono heremita.

Vacante apostolica sede, iam secundo anno, per Nicolai Quarti pontificis mortem, propter graues Cardinalium in eligendo successore contentiones, vnanimes tandem conuenerunt Cardinales, ut Petrum Moronum heremitam pontificem crearent, arbitrati illum vnum, ad tantam dirimendam contentione, lapsaque in deterius Ecclesiae corrigendos mores, remedium esse posse. Boni enim illius viri sanctitatis opinio, inopiaque humili consociati spiritu, plus valuit, quam versuta eorum doctrina, operisque qui locum, quem ipse non quaerebat, inuadere moliebantur. Electus igitur a sacro senatu secularibusque multis principibus in Aequorum urbem Aquilam exceptus, vetulus heremita asinae infidens, horrida amictus veste, omnes in admirationem venerationemque simul haud aliter permouit, quam si redemptorem Hierosolymam palmarum die ineuntem videret. Humilis enim illius vestis, atque peruilis animalis, quod senex infederat, Imperium, cardinalium fulgens purpura candidisque equorum greges subierunt, virtute ceu coelitus missam, quae sub tam humili latebat habitu adorantes, huic enim humilitati Deus, hoc ceu praerogatiue mu-

nus cōcessit, vt qui ei aduerfarentur, eamque fugiunt, in aliis ipsam adorare cogantur.

De Bernardo Abbate Clareuallensi.

In scissura quam Christianæ Ecclesiæ contentiones illæ iniecerant, quibus inter se de Pontificatu decertabant Innocentius secundus ac Petrus Leo ciuis Romanus qui Anacletum se nominauit, cum Innocentius se in Galliam recepisset, vt salutem suam consulere, vrbi Romæ multisque aliis gentibus inuisus, adeo vt iam Gallorum quoque studia erga Innocentium mutarent, Bernardus Clareuallensis abbas, qui in Gallia sacras habebat conciones, Innocentij partes tanquam veri Pontificis suscepit, itaque Galli eius virtutem doctrinamque tanti fecerunt, vt nullo alio facto iudicio, Bernardi sententiam in deligendo ex Pontificibus altero secururos se affirmarint. Nam etsi secularium principatum ea res non parum intererat, atque vrbs Roma cum ingentibus prouinciis virique doctissimi permulti pro altera parte starent, Galli tamen vni Bernardo plus tribuentes, Innocentium Pontificem acceperunt.

De Francisco qui Paulæ dicebatur heremita.

In eandem penè existimationem venit Franciscus Paulæ heremita, vir natione Calaber, cum à terriodecimo anno, usque ad sexagesimum heremiticam egisset vitam, obsonio nullo cibos suos molliente. Quamobrem missis à Ludouico undecimo Gallorum rege, ad Ferdinandum seniore Neapolitanum regem oratoribus, qui precibus multis hoc peteret, vix tandem Sixto quarto Pontifice ira iubente, adduci Franciscus potuit, vt in Galliam ad Ludouicum se conferret: à quo per omne regnum, quo iter habuit præmissis sacris, ceu si Cardinalis cum legationis honore illuc tenderet, exceptus fuit, quanquam literarum expertus esset, ab eo Rege eiusque filio Carolo Octauo, consiliis de magnis rebus adhibebatur, sententiæque eius præferabatur, Alexandroque sexto pontifice, hoc præbente, princeps quintæ regulæ factus fuit, quæ postea ab eo nomen accepit.

De Symonetto Camertino heremita.

Ardebat longo bello Italia, decertantibus inter se Franciscus Sfortia Mediolanensi duce, ac Veneto Senatu, quorum discordias componere, cum multi Christiani principes frustra tentassent, Symonetus Camertinus heremita, suscepto

negotio, quod propter vitæ bonitatem nullo precio putabatur adduci posse, vt magis ad alteram inclinaret partem, ad pacem ambos redegit, quæ ei postea cognomen peperit.

De Balduino tertio Hierosolymarum rege.

Post tam multa religiosorum hominum exempla secularia nonnulla addituri, à Balduino tertio Hierosolymarum rege quinto rem ordiemur. Nā septem & viginti natus annos, cum mortē obiit sine vllis liberis, & à Berytho Hierosolymas efferretur, quod in ea vrbe sepeliri voluerat, non eius regionis solum Christiani homines lachrymis ipsius mortē profecuti sunt qui vndique spectandi gratia ad viam qua ferebatur concurrebant, verum etiā multi Turci doloris ob eam mortē socios se præbuere. Quinetiā cū Noridanum Damascenorum Sulranum quidam monerent, in ea morte occasionē offerri, Christianos homines qui in Syria, debebant, dum rege carerent atque in dolore versarentur, opprimendi, mortui regis virtute morus Noridanus respondit. Nullo modo se assensurum, vt Christiani vexarentur, donec iusto dolore defunctum bonum regem suum prosequerentur, quem eiusmodi esse dicebat, vt ei similis in orbe reliquus nullus esset. O admirandæ virtutis vires, in tenera ætate iam maturæ, quæ hostem quoque ad regem illum laudandum verendumque etiam in morte coegisti, quæ odium, quod mortum bellum alebat, quæ diuersæ religionis studia, quæ solent plerunque implacabilia esse, superasti. O nunquam reticenda barbari hominis in colenda virtute bonitas, cum militarem auaritiam, dum funeris ceremoniæ peragerentur à præparata præda continuisti.

De Iagello Lituanorum principe.

Pari etiam reuerentia eadem virtutis opinio Polonos Christianos populos rege carentes compulsi (aliis regionis quam ipsi incolebant postpositis, quorum in propinquo multos habebant) gentis suæ regnum ad Iagellum idolorum cultorem Lituaniæ principem deferre, qui postea in sacro fonte per baptismum regeneratus Ladislai nomen accepit, adeo omnes illæ nationes iustum eum, & humano ingenio esse, nullaque regia carere virtute putabant.

De Francisco Sfortia principe insigni.

Franciscus Sfortia inter Italos principes clarissimus adeo

grato venerandoque fuit aspectu, tantumque nomen ei virtus etiam inter hostes pepererat, ut maiestatis plenum dicere possumus fuisse. Hosti quoque formidolosus, quod raro coniunctum inuenitur, apud eundem venerationis habebat plurimum. Id eo bello quod Mediolanensi populo mouerat, quo postea ad Ducatum euectus fuit apud Bripium in amnis Abduæ ripa clarè apparuit: nam cum ut opem ferret castellis quibusdam, repente hostium incurfu laborantibus progrediendi studio, aperto capite inter hostes perlatus esset, ab eis genu humi posito adoratus, deosculandæque manus studio omnibus ad eum accurrentibus, communis omnium militum parens nouusque Mars salutatus fuit. Quid enim aliud hostibus circumspèctum te Franciscè tuè defendit, quam maiestas nominis tui? quæ ut te mirarentur ac venerentur omnes eos compulit, ad quos te contulisti. Nempe multò maius id in te fuit, quam in Scipione cum in latrones incidit, quod illi ut spectarent Scipionem, ad eum iuerant: hi correptis armis castella Francisci Sfortiæ inuaferant, ut adimerent.

De eodem.

Haud mirum fuit si gregarij milites huius principis maiestate compulsi, vim in eo abstinerint, imò potius eum coluerint. Quippe antea omnes Italiæ principes iustitia insigni esse ac virtute singulari iudicauerant. Nam cum graue bellum in Italia gereretur, & ipse Venetarum copiarum dux esset, Veneti ut Philippus Mediolanensis dux, cum fœderatis suis controuersiarum arbitrum fecerunt Franciscum non minus illius fidei credentes, quam antea sæpe militari eius virtuti fecissent. Eius igitur iudicio pars vtraque stetit, & ipse omnium Italicorum principum militaris dux creatus, in ita etiam pacis custos, atque conseruator, quod antè nemini aut rarissimis contigit, declaratus fuit.

BAPTISTÆ

BAPTISTÆ FVLGO-
SII, LIBER III. DE
INDOLE.

CAPVT PRIMVM.

Experimento cernitur arbores quarum ea est natura, ut bonos fructus ferant cum flores emittunt, plerunque bonæ frugis signa ostendere. Homines quoque qui ad magnam virtutem euasuri sunt, sæpe in tenera ætate quales futuri sint, præ se ferunt. Ea præsignificatio Indoles dicta est, de ea scripturi ab Alexandro qui magnus est dictus primordia sumemus, ut hic ei atque aliis in rebus locum illum tribuamus, qui virtuti ipsius debetur.

De Alexandro Magno.

Cum Philippo regi equus insigni capite, qui idcirco Bucephali nomine nuncupabatur, perductus esset, neque inueniretur qui ob nimiam eius ferocitatem insideret equo, atque eum regere posset. Alexander filius adhuc puer, casu tunc ad patrem profectus, magnis precibus, vix ab eo impetrauit ut in eum ascenderet, idque cum non sine magna arte atque consilio fecisset, currentisque peritissimè frenam moderaretur, ridentibus aliis, prudentiæ plenus pater, aliud in hoc spectans, præ lætitiæ excussis lachrymis, iam aptum qui regere regnum posset filium iudicauit.

De eodem.

Quam manifestè etiam puer futuram animi sui magnitudinem declarauit. Nam cum puerulo in literario ludo victoria quam pater Philippus pepererat, narraretur suspirans dixit: si pater omnia vicisset, nihil sibi super futurum. Cui cum astantes respõdissent, Ipsi hæc omnia parari. Dixit parui se ducere, quod latè regnaret, quando parandæ gloriæ materia eriperetur. Iam in ea ætate orientales victorias animo visus est concipere.

De C. Martio Coriolano.

Caius Martius adhuc adolefcens, eo bello quo postremo

Tarquinius regno pulsus cum Latinis, qui restituere eum in regno conabantur, aduersus Romanos gessit. Cum vidisset ciuem Romanum ab hoste superatum de salute laborare accurrens cum audacia seruaui, hostemque à quo magis premebatur, interemit. Quamobrem à Dictatore ciuica corona donatus, eum honorem in tenera ætate tulit, quem raro senes virtute præstares assequuntur. Hoc enim adolescentiæ suæ flore, eius fructus ostendit signa, qui postea adultior ætate, Coriolani cognomen ei peperit.

De Alcibiade Atheniensi.

In prima ætate Coriolanus armis quam fortis atque audax futurus esset, ostendit. Longè etiã minori ætate Alcibiades astutium ingenium cum audacia simul declarauit. Nam cum puer in via cum æqualibus suis luderet, superueniente plaustrò, obuiã bubulco factus, cum frustra precibus impetrare tentasset, vt plaustrum sisteret quoad eius ludi ratio quæ cœpta erat, perficeretur. Posteaquã illustransitu fore vidit, vt ludus perturbaretur, in terrã se ante boues strauit: monito bubulco vt si vellet per eius corpus, transiret. Hoc astu atque audacia non sine magna astantium admiratione, bubulcum contulit, donec ludi incepta ratio esset perfecta. Hoc enim factò ostendit quantum crescente magis ætate, ac corporis viribus audaciam, ingeniumque vires & astum esset aucturus, quæ tantæ in eo fuerunt, vt postea per quoddam tempus Athenæ ab eo regerentur.

De eodem.

Non minus hoc quod sequitur futuram in Alcibiade animi magnitudinem, atque argutiã declarauit. Nam ad magistrum ludi vt Grammaticam disceret, missus rogato magistro an Homerici operis aliquod haberet volumen. Cum is respondisset non habere. Indignatione motus quod docere Grammaticam professus Homerica non haberet opera, in vultum magistrum pugno percussit. Profectusque ad alium ludimagistrum cum idem petiisset, & magister habere se bonum, à se castigatum volumen respondisset. Subridens, tum ei inquit, Et tu qui Homeri castigatorem te dicis, ad erudiendos puerulos ludum aperis? Argutè in altero ignorantiam iactantiam in altero reprehensione persecutus.

De Cyro Persarum rege.

Cyrus adhuc puerulus, cum inter pastores incognitus

aleretur, & in ludis quos pueri exercere solent, vt plurimum rex crearetur, eos qui errassent verberibus seuerè castigabat. Astyagi Medorum regi à pastoribus ob eam rem accusatus, cum à rege reprehenderetur, haud se in tam tenera ætate vilibusque pannis regio occultante animo, respondit, Regibus conuenire vt peccantes corrigerent, seque id ceu pastorum regem fecisse. Quamobrem ab auo Astyage cognitus, cum putaret de ficto regno somnij quo perterritus nepotem exponi iusserat, vires euanuisse, cum inter pastores verum & non fictum regem vidit.

De M. Aurelio Claudio Flauio Imperatore.

Claudius Flavius postea virtute Imperium peperit, cum adhuc tener & priuatus cum quodam luctaretur, statura se maiore, & is apprehendens eum in baltheo testes apprehendit, pudore dolorèque simul permotus Flavius, silentio dolorem premens, pugno facie illius strenuè percussa, sanguine dentibusque quos loco suo dimouerat, guttur totum opplevit: nulla periculi habita ratione quod lubibat, cum coram Imperatore Decio res gereretur. Etenim ea re ostendit qualis aduersus Gothos aliosque Barbaros futurus esset, à quibus Imperium erat liberaturus.

De Herode primo Iudæorum rege.

Herodes primus ab Antipatro Galileæ præfectus, cum nondum annum quintumdecimum excederet, & præter communem illius ætatis morem, relictis ludis se armis dedisset, latronum ducem Ezechiam occidit, qui magna manu Syriam infestabat. Eo enim principio declarauit (si crudelitas non obiceretur) facile penè omnibus Iudæorum regibus posse anteponi.

De Samuele propheta.

Samuel adolescentulus nondum duodecimum excedens annum, cum apud Heli sacerdotem educaretur, virtute annos superante, dignus habitus est, vt sapius cum eo Deus loqueretur, manusque futura præuidendi monedi que, quod alij vix longo senio assequerentur, in tam tenera ætate consequeretur: illa ætate ostendens quam matura in eo virtus esset futura, & per eam non indignum fore, vt diuissimè Istraëlicum populum gubernaret, ac penè pro arbitrio Iudæorum regno regibusque viceretur.

Indolis exemplum Origenes Adamantius inter recentiorum temporum homines haud leue ostendit, cum pater propter christianam fidem in carcere custodiebatur, ob teneram aetatem in martyrio esse comes non posset (neque enim septimumdecimum annum superabat) & diligenter à matre obseruabatur, patri scripsit ne propter filiorum charitatem à recta fide erga Deum auerteretur. Iam ea aetate ostendens, qualem eum & quam intrepidum praecōnem christiana religio esset habitura.

De Theodorico Ostrogothorum rege.

Theodoricus Theodomeri filius, cum adhuc puerulus esset, manifestam indolē ostendit eius virtutis, qua Herulus Odoacrumque Italia pulsus erat, eaque suo atque Ostrogothorum Imperio subactus. A Graecia in scio patre profectus, paruo comitatu Sarmatas (qui nunc Russorum ac Polonorum pars esse dicuntur) inuasit, ab eisque in patriam cum ingenti praeda se cum comitibus incolumem recepit.

De Grimoaldo Longobardorum rege.

Grimoaldi Longobardi egregia indoles non patitur silentio se praeteriri, nam cum adhuc admodum puer à Cacano Auarorum rege cum aliis Longobardis, qui Forum iulium incolabant, praeter datam fidem ad mortem deduceretur, vt barbaricam perfidiam cognouit, in ipso caedis tumultu inde se fuga, cum duobus fratribus abripuit. Verum postea sequente hoste cum puero ad fugam vires, vt aliis non sufficerent ab equite comprehensus iterum ad mortem ducebatur. Ceterum ipse ferro quo cinctus erat (quod haud magnum in ea aetate esse poterat) illum ipsum à quo ducebatur, nihil minus quam à puero id timentem, occidit, ac fratres consecutus in tuta se loca recepit. Incredibili hac audacia ostendens quo animo quōve ingenio ad parandum regendumque Longobardorum regnum esset futurus.

De Balduino I I I. Hierosolymarum rege.

Magna etiam indoles illa fuit quae in pueritia (neque enim quantumdecimum superabat annum) Balduino tertio Hierosolymarum regi visa est. Nam cum ad eum Stantax Turca profectus esset, propter discordias quas cum fratre suo Meicredin Damasci Sultano habebat (tribuere enim nimium

cuidam militari duci suo putabatur) isque urbem Bostrum Balduino in Arabia (quam nunc Buzeret appellant) abstulisset. Item arcē Selcho quae in eadem regione magni momenti habebatur, si haud disparem rem ei Balduinus in Iudaea daret, contra omniū opinionē Balduinus negotiū suscepit, quarridūque cum exercitu profectus, cum in via penē semper cum hoste pugnaret, vt Bostro urbi appropinquatum est, inuenit ciuitatem Sultano deditioem fecisse. Itaque infectis quorū causa tantum via erat emensus, cum amissa reditus spe quidam eum hortarentur, vt cruce accepta, in qua mundi salus pependerit (in castris enim eam habebat) cum duobus comitibus itineris peritis, velocibus equis, fuga se inde abriperet, dixit, Malle se cum suis mortem oppetere, quam deseruisse exercitum videri. Itineri igitur se credēs, non sine magnis incommodis cum Turcae siccas herbas ac prunas succendissent, iussis episcopis descendere ac dei veniā postulare, vento in contrarium flante incendio liberatus, in Syriam incolumis regressus est. Apertē ostendens qui vir futurus esset cum adhuc puer tale facinus edidisset.

DE FORTITVDINE Cap. I I.

De L. Sylla.

Fortitudo virtus profectō insignis, quae cum simul animo insidet, corporis quoque robur coniunctum habet. Ceterum feritas potius quam fortitudo dicenda est, cum à valido corpore abesse animi virtus ista inuenitur, cui periculorum cum ratione contemptus inest. Haec tanquam fructus flori suo propinquus, post indolem de se mentionem fieri perit. In ea igitur ostendemus, qui in periculis constantes, in praeliis fortes mortē, quae gloriā ob publica cōmoda secū traheret minimē expauerunt. Inter hos à L. Sylla vt pote à militari duce, qui fortissimus habitus est primordium faciemus. Is cum in Orchomeno fusam aciem suam ab Archelao Mithridatis duce videret, ex equo confestim descendens, signo arrepto in medios irripuit hostes, Exclamans, hic milites Romani mori volo. Sed vos cum rogabimini vbi ducē vestrū amiseritis, mementote petentibus respondere: in Orchomeno. Hac ipsius voce moti milites, ad ordines regressi, redintegrata pugna, victores iam hostes in fugam verterunt.

De M. Sergio.

Vrbs Roma omnium virtutum atque viciorum inexhaustus fons, cæterum militaris fortitudinis vera parens, eius miri exemplum in M. Sergio ciue suo nobis præbebit. Cui cum antè semel tantum in bello fuisset amissa in prælio dextra, aliam ferro confecit, quaterque in prælio ita decertauit, vt sub eo duo confoderebantur equi, & cum iam amplius viginti acceptis vulneribus vix pedibus consisteret, penèque manuum vsum amisisset, Cremonam tamen atque Placentiam obsidione liberauit, duosque hostiles exercitus in fugam conuertit, plusquam aduersus debilitata vulneribus membra sua, quam cum hoste pugnando. Omnes qui eum viderunt in admirationem mouebat, vt pedibus illis qui vix incedendi vsum ei præstabant: & manibus quæ vt cibum ori possent inferre, non nisi magno labore sufficiebant, non solum sæpe dimicaret, verum etiam è ferocissimis hostibus victorias reportaret.

De Manlio Capitolino.

Admiranda Manlij quoque Capitolini fortitudo fuit, qui nondum expleto decimo septimo anno, duo spolia de hostibus retulit. Primusque inter Romanos corona mutali donatus, ciuicas sex & septem, ac triginta militaria dona per virtutem assecutus, tres ac triginta cicatrices in aduerso corpore ostendebat, vulnerèque in humero & simul altero in coxa accepto P. Seruilius magistrum equitum in prælio iam ab hostibus circumuentum liberauit. Insuper captum penè à Gallis Capitolium defendit.

De L. Glauco.

Nauali prælio quo Metellus Hasdrubalque decertauerunt L. Glauco eques Romanus cum Hasdrubalis nauem apprehendisset, nullis vulneribus absterri potuit vt eam desereret, quoad amissis ambabus manibus cum naue etiam manus reliquit. Sed iam ad animi fortitudinem transeamus.

De Octauio Consule.

Magnam animi fortitudinem ciuili bello Octauius consul ostendit, cum urbem Romam Canna Marioque inuentibus, ab amicis atque aruspibus suasus, vt abiret: respondit, Se cum Consulatum gereret, patriam, nisi cum vita non relicturum. Itaque cum consularem sellam cum consularibus ornamentis conscendisset, quanquam tunc quoque essent, qui

qui vt fuga sibi consulere hortarentur, optimo equo ad fugam oblato, ipseque Censorinum à longè venientem videret, quem ad se perdendum missum esse sciebat, nunquam aut loco, aut vultu immutatus est, sed intrepidus, eodem loco manens, scruiente Censorino caput amisit.

De Alexandro Magno.

Alexandri Magni fortitudo, paruæque salutis suæ ratio habita, cum ad eundem erant pericula, etiam in gregario milite mira videri potuit, nedum in tanto rege, pro cuius salute totus decertat exercitus. Cæterum in eo res illa vehementer laudanda, quod cum cæteris rebus agendis principem se præberet, inferendis præliis in postremo agmine non merneret. Id quod in Nissa vrbe oppugnanda non obscurè ostendit. Nam cum milites suos in traiciendum amnem, quo ab vna parte vrbs cingebatur segniores videret, ipse amnis altitudine territus, ipse scuto suo innixus quod pectori subiecit primus fluuium tranauit. In India aliam quoque urbem oppugnare adortus, primus scalis appositus in vrbs muros euasit. In quibus cum effractis scalis cum duobus tantum remansisset comitibus, quanquam multis acceptis vulneribus, nunquam de se hostibus dedendo verbū fecit, sed vt erat confossus, à muris saltu ad suos se recepit.

De Pyrrho Epirotarum rege.

Quam generoso etiam animo Pyrrhus Epirotarum rex fuit? qui cum in Sicilia Erycem arcem munitissimam oppugnaret, primus scalis in muros conscendere voluit. Vbi hostium à quibus premebatur, aliis occisis, aliis conspectus sui atrocitate territis, vi primus in muros euasit, illicque tam diu solus hostium vim sustinuit, quoad milites qui deorsum erant receptis animis, ac stimulante, præterea ob ea, quæ regem egisse viderant, pudore, omnes imperu facto muros conscenderunt.

De eodem.

In Pyrrho egregia animi atque corporis vires de fortitudine dicentem, iterum de eo facere mentionem cogunt, & pulcherrimi eius facinoris quod ex Sicilia in Italiam reuersurus, impetu magno in Mamertinorum exercitu facto edidit. Nam cum inter primos pugnans vulnus accepisset, atque ad illud medendum secessisset, vt intellexit ob eam rem cunctos hostium animos, atque ex eis cæteris aliis validiorem

quendam nominatim se vocantem, in praelium rediit, ubi inuento eo qui in certamen prouocabat, manum cum ipso conferuit, gladioque ita in caput eum percussit, ut statim moreretur. *Qua* re Mamertinorum exercitus adeo perterritus est, ut inde postea pacatum iter habuerit.

De Philopemene Megalopolitano.

Cum Philopemenes Megalopolitanus in castris cum Antigono Macedonum rege esset, in eo bello quod is aduersus Cleomenem Spartarum regem gerebat, nimio pugnae ardore non expectato signo, primus qui in hostes irrueret feriretque fuit. Itaque dum praelium continuaret, utramque coxam sagitta perfolius, cum veluti vincetus (euelli enim sagitta non poterat) remaneret, altera coxarum in partem contrariam extensa sagittam in duas partes effregit, atque ita eam conuulsit. Eo igitur vulnere nihilo inualidior factus, redintegrata pugna tantum animi fauorisque suis iniecit, ut eo die Philopemeneis virtute, Antigonus praelij victor remaneret.

De Gedeone Israelis Iudice.

Omissuri miram virtutem Davidis, qua gigante Goliath perdidit, item ea quae in Samfone fuisse leguntur, simulque in athleta, Milone Diotiani filio, ceu quae aut diuinitus facta, aut fabulosa sint, nonnulla fortitudinis exempla referemus, quae in viris Hebraeis extitit. Gedeonemque primum referemus Israelis Iudicem, qui cum caeteri Iudaei virtutem atque animi amisissent, Arabum atque Amalechitarum exercitus magnitudine coterrenti (impetu enim facto gentes illae Iudaeam omnem vastabant) ex omni Iudaeorum numero solos trecentos delegit, atque eo tantum comitatu, noctu hostes in ipsis castris inuasit, coniectaque omni eorum multitudine in fugam ex ipsis centum millia occidit, a reliquis Iudaeis in caede solum fugientium adiutus. Hic igitur Gracia sileat, quae Spartanum Leonidam fortitudine omnibus anteponebat. Tanto enim numero Gedeon non minorem exercitum inuasit, de eoque caeteris centum milibus victoriam peperit, quam Leonidas cum munitissimum insideret locum, pugnans Persarum sustinuit regem, ac postremo cum omnibus suis occubuit. In eo Gedeoni tantum par, quod pro publica salute periculum mortemque non exiimuit, in caeteris longe inferior, & dispar.

De Davide Iudaeorum rege.

Inter multa Davidis Iudaeorum regis admiranda fortitudinis facinora, illud vnum narrasse contenti erimus, quod aduersus Ammonitas Syriisque edidit, quos longe inferior numero adortus, cum ipse inter primos fortiter dimicaret, Ammonitarum ducem Chadam, qui Sobachus dicebatur, virum fortissimum manu sua obruncauit. hoc M. Marcello haud dissimilis, cum Viridomaro Gallorum rege interempto spolia opima retulit.

De Saule Iudaeorum rege.

Cum in fortitudinis parte sit quenquam ab hoste superatum, liberum tamen seruare animum, potiusque aut mortem sibi ipsi consciscere, aut hostili telo confossum vitam effundere, quam hosti animum subiicere, nonnulla de ea re ex variis gentibus exempla ponemus, ut omni genti omnique tempore ac modo, semper integrum esse intelligatur (modo animi paucitas non obstat) se a seruitute liberare, nullumque cathenae genus tam validum esse, qui inuitum generosi animi spiritum coercere valeat. Id inter alios Iudaeorum rex Saul ostendit, qui quantum non ignoraret ad certam se mortem proficisci, ut ei a Phytonissa praedictum fuerat, tamen totam noctem iter continuauit, ut praelio cum suis interesset, in quo cum omnia praestitisset, quae a rege non prudenti solum, verum etiam forti expectanda erant, tandem ut suos in fugam conuersos vidit, vna cum suis illic opterere mortem quam fugere maluit.

De Iuda Machabeo.

Iudas Machabeus cum ab Antiocho cum duobus hominum milibus rebellasset, eumque Bacchides cum duobus equitum milibus ac triginta milibus pedum persequeretur, praeter timore multis Iudaeorum abeuntibus, solus cum octingentis viris remansit, qui cum hortarentur eum, ut inde abiret, ingenti respondit animo, Emori malle quam ut eius fugientis terga hostes inspicerent. Praelio igitur inuito, vna cum suis, in eo campo ubi certauerat, vitam amisit.

De Eleazaro fratre Iuda Machabeo.

Non minus fortitudinis eius frater Eleazarus cognomento Mauonus, eo praelio ostendit, quod aduersus Antiochum Eupatorem Syriae regem commissum fuit, in eo conspiciat elephantem super alios ornatus magnitudine insignem,

Antiochum eò vehi existimauit. Itaque in vna re & prælij & belli finem fore ratus, si Antiochum oppressisset, impetu in hostes facto ad illum ipsum elephantem, quem designauerat penetravit, arque sub eius ventre cū se immisisset paruo gladio intestina elephantis effodit, qui supra Eleazarū corruens mole sua eum oppressit, totūque contudit, ita vt audacis facinoris latitiam sentire non posset.

De quibusdam Iudæis Iotapatensis, & aliis.

Etsi qui sibi ipsi mortem consciscunt à philosopho inter fortes numerandi non videantur, idque inter alios multos etiam sanctus non minus quàm doctus vir Augustinus censet, omnes enim genus illud mortis veluti fugam atque rerum aduersarum impatientiā appellant: veluti eam qua hæretici Donatistæ in Africa, ne se catholicæ fidei crederent, neciū ad mortem magistratibus se offerebant, verū ipsi sibi mortem consciscabant. Quæ res impetus atque rabies potiusquam fortitudo vocari debet, tamē quia quosdā ex iis in fortium numero historici posuere, quod vitæ contēptores fuisse viderentur, de nōnullis hīc scribemus. De quibus liberū lectoribus iudicium relictū sumus, quanquā vt ab Augustino scriptū est: Deus miraculo voluntariā quærendā mortem approbauerit, id enim egisse videntur ne pudicitia amitterent. Vnum igitur ex his exemplū à Iosepho auspicabimur, qui cū post Iotapatē captiuitatem se cum quadraginta Iudæis in speluncis abdidisset, ante se mutuis consoldere vulneribus, quam hosti dedere omnes maluerūt, vnūque Iosephus cum solo comite ex eo numero, non sine magna industria euasit.

De Iudacillio Asculano.

Multum ausus est Iudacillus militaris dux ex eo bello quod socij aduersus populum Romanum gessere. Nam cū sciret à Pōpeio Asculū urbem patriam suā obsideri, urbem ingressus, sed non tanto numero vt tueri eam posset, quia ab Asculanis parum adiutus fuerat, egredi urbem vt saluti suæ consulere, neglexit. Cæterum occisus prius aduersæ factionis ciuibus, qui dum urbem ingrederetur seruari eius ordinem prohibuerant, pyraque ingenti lignorum in medio cōgesta templo, in ea cum amicis cœnauit. Atque postea hausto veneno, succensaque pyra sibi patriæque per hunc modum malorum finem inuenit. Inuictō enim animo se ab

hostibus, quibus solos reliquit cineres, liberauit.

De Astapacensibus.

Non plus etiam Romano exercitui, quem Marius P. Scipionis auspicio, ad eos duxerat, Astapaceni in Hispania reliquerunt, idque ita egerunt vt citra controuersiam virorum fortium nomen lausque eis adimi non posset. Nam si vnā cum opibus patriam combusserunt, si vxores filiosque interemerunt, saltem hoc assecuti sunt, quod multi perire atque ignauia suspicionem relinquere noluerunt. Ferocibus enim animis Astapaceni tractandisque armis apti, Romanum hostem, aperis portis inuaserunt, qui quanquam militari industria, atque armorum vsu numeroque superior esset, animi tamen fortitudine longē inferior extitit. Itaque vix tandem Astapacenum populum delere potuit. Sed quid delere dico? siquidem pugnādo inferiorem numero opprimere, id vitam, ordinem atque constantiam animorum admirare dici debet. Neque enim ex toto illo populo vllus qui in acie prodierit, aut ordinem, aut locum deseruisse aut dimicādī quā vincendi finē fecisse, aut vnquam retro aspexisse inuentus est. A Romana enim multitudine circumuēti in vestigio suo, vt in prælio erant stantes corruerunt, cū in vrbe illo ipso tempore conspēcta aduersa pugna, qui in acie ferre arma ætate aut sexu prohibiti erant, mutuis se vulneribus cædentes, urbem cum iis quæ in ea remanserant, succēderūt.

De latrone Arabe.

Nonnūquam in generoso sanguine, seruitutis indignitas coniunctam habere visa est, ceu promptitudinem quandam ad mortem, quæ gloriam aliquam secum traheret, sed in obscuro homine haud sæpè hoc esse contrigit. Admiranda tamen supra modum ea fuit promptitudo, quam Arabs quidam latrocinio vitam agens, ostendit. Nam cum huius generis hominum multitudo ingens, inaccessibiles montiū speluncas incideret, infestamque regionem faceret, Herodes Iudæorum Rex, coactō exercitu, allatisque bellicis machinis expugnationem adortus est. Itaque cum multis occisus pars eorum deditioem fecisset, quidam inter ipsos maior natu ab Herode ad colloquium vocato, magno verborum conuicio eum persecutus, & si sibi suisque vitam atque libertatem videbat offerri, si Herodis fidei se credidisset, in antri ore cōstitit. Illicque septem filios quos habebat

occidit, deorsumque ad Herodem, atque eius exercitum, & post eos uxorem, seque ipsum mortuos deiecit. Admirandam profecto animi fortitudinem, & regio quam latronis statu digniorem, Catonique Vticensi laudibus praeferenda, si tam forte magnamque facinus antea vitae, quae latrocinio infamis fuerat, scelere non maculasset.

De Eleazaro Iudaeo.

Non minus animi Eleazarus Iudaeus ostendit, qui cum diu contra Romanos Hierosolymis arma tulisset, post captas Hierosolymas, in arcem Massadae cum nongentis Iudaeis se recepit. In ea obsessus a Sabino Flavio Romano praefecto, cum iam euersi essent muri, ut parua sui tuendi spes restaret, minimè vel fuga sibi consulere, vel pacem ab hoste, ut multi eiusmodi in statu egerunt, petere tentauit. Sed animi ac fortitudinis plena oratione, confirmatis sociorum animis, eos demum in hanc sententiam secum traxit, ut fortè decem eligerent, a quibus omnes una cum liberis atque vxoribus occiderentur. Iraquere peracta illi ipsi decem succensa arce, ne quid praedae ad hostem perueniret, integra ab incendio ea tantum quae victui parata erant seruare, ut vera virtus & non fames intelligeretur, ea fuisse quae ad tam efferatum consilium eos perduxerat. Post haec igitur ipsi quoque decem ad id facinus relictis, muris se vulneribus trucidarunt, neque ex tanto numero vllus superfuit, praeter foeminam vnam, quae audita illius deliberationis atrocitate, in subterraneos cuniculos, cum quinque puerulis se recepit. Illicque dum res perageretur, latuit, a qua postea ut res gesta erat, intellectum fuit.

De Gallograecis.

Simili nescio desperatione dicam, an animi fortitudine Gallograecorum exercitus in Graecia usus est. Nam cum ab auspicious commonerentur, multum esse sanguinem effundendum, foreque ut eorum deleretur exercitus, quanquam retro tuta in loca recipere se poterant incolumes, tamen liberis atque vxoribus occisis praelio decertare cum Antigono Macedonum rege, atque pugnando occumbere omnes maluerunt, quam seruata salute, timoris signum hosti reliquisset.

De Xanthiis.

Xanthij Asiaticus populus, cum viderent Brutum occupata eorum vrbe aduersus Octauium arma parare, indigna-

ratione simul atque desperatione moti, sumptis armis diu contra acriter resisterunt, quorum motibus & si postea publico edicto ignoscebatur, tamen omnibus trucidatis, ita ut ultra quinquaginta foeminas in ea nullus superesset, urbem incendere, quam precario videri vitam obtinuisse, maluerunt.

De Buthe Persa.

Buthes Persa Thraciae praefectus, a Cymone Atheniensium duce, in vrbe Eione obsessus, cum ut idem facerent, aliis qui una secum obsidebantur, persuadisset, incensa prius vrbe, ne ad hostes ex ea victoria commodum vllum perueniret, una cum obsessis omnibus mortem sibi consciiuit.

De Ariarthe Cappadocum rege.

Ariarthes Cappadociae Rex, cum a Perdica obsideretur, ne ex victoria aliquo commodo Perdicas augeretur, se suoque vrbe incensa interemit, cinere tantum ruinisque hosti relictis.

De Cleomene Lacedaemonum rege, atque eius comitibus.

Quam mira etiam fuit Cleomenis Lacedaemonum regis animi fortitudo? cum regno pulsus ab Antigono Macedonum rege ad Ptolemaeum Aegypti regem, seu ad amicum profugit, fretus ad recipiendum regnum quod amiserat, opem ab eo se habiturum. Caterum nulla ope adiutus, verum ut captius in custodia habitus, cum tredecim solis comitibus remansit. Mira igitur arte custodia elapsus, cum Hipitha comitum vnus, cui laesa ischia vires corporis erant imminutae, ut quanquam ad effringenda vnde effugerat loca suffecissent, consequi tamen euntes ultra nequiret, orauit ne eius causa tam magnum facinus committeretur, & ne in hostium manus perueniret, rex eum occideret. Sed non propter hoc a rege Cleomene destitutus est, quin potius deiecto equo quem primum habuerunt obuium, illi Hipitham imposuerunt atque per urbem discurrerentes duos Ptolemæi regios praefectos, qui magna manu se opposuerant, obtruncarunt. Tum frustra ad libertatem diu vocatis ciuibus, cum viderent tandem sibi in Ptolemæi potestatem esse redeundum, demandata Pantheo cura, qui postremus mortuorum erat futurus, ut quos nondum planè mortuos videret, ad obeundam celeriter mortem iuaret, mutuis se vulneribus interemerunt, is autem diligenter quae demandata erant curatis, iuxta Cleomenem regem sedens, pectus ipse

sibi gladio traiecit.

De Cleomenis Filio.

Animi virtutem qua Cleomenes rex præditus fuit illa sequetur, quã ipse quoque filius ostendit: ut quos natura simulque virtus & exempli similitudo coniunxit, hæc à me non separentur. Nam cum ex parentis suæ lachrymis patris mortem suspicaretur nulla re dicta à summo ædium culmine se præcipitem demisit, egitque ea re, ut omnes Cleomenis filium fuisse intelligerent. Cui si tantum felicitis ætatis quantum animi fortuna concessisset, non minus quam pater se Lacedæmoniis dignum regem ostendisset.

De Adolescente Lacedæmonio.

Fortitudinis exempla quæ in puerili ætate tantò plus laudis merentur, quantò rariora atque difficiliora sunt, cogunt, ne miram alterius Lacedæmonis adolescentis animi virtutem præteream. Nam cum domino cui seruebat, in cæteris diligentem promptamque operam patienter nauaret, iussus matulam ferre: in eo vno seruili genere propter rei obscenitatem, amissa libertatis reuocata memoria, parere recusauit. Quare cum dominum indignatum aspiceret, in hæc erumpens verba: Disce alios emere, ab altioribus ædium fenestris se præcipitavit.

De Eutycho Lacedæmonio.

Fortitudo quam Lacedæmoniorum animis natura infudisse visa est, me ab eorum exemplis abire non patitur. Nam quo tempore Leonidas Spartanus ad Thermopylas Persarum expectabat exercitum, atque propter oculorum valetudinẽ Aristodemum Eutychemque ab exercitu patriam redire iussisset: in via Eutychem reditus pœnituit, dedecorique sibi ratus, cum aliis præliando non mori, ad exercitum rediit: qui plus aurium vsu quam oculis adiutus, cum coeptum iam prælium animaduertisset, miro animi vigore incensus, cum sæpius in via pedibus offenderet, à seruo in prælium deduci iussit. Vbi cum ciuem ab hoste non discerneret, ut poterat, cum aliis Lacedæmonis pugnando interiit.

De P. Furio.

A contemptu vitæ qui Spartanis magnus, ad Romanorum fortitudinem, quæ temperantior fuit, transibimus. P. Furius fratris Titi Quintij consulis legatus, cum aduersus Equorum gentem pugnaret, & cum paucis ab eorum mul-

tudine circumuentus hortantes eos audiret, ut abiectis armis ipsorum misericordia vitam seruaret. Spretis hostium promissis, mori pugnando maluit, ne pluris ignauam vitam, quam honestam mortem fecisse videretur.

De Sabino Romano equite.

Ferox Lacedæmoniorum animus in Romanis pectoribus, Sabini equitis Romani memoriam mihi reuocat. Nam cum ei Claud. Cæsar impunitatem polliceretur, quod cum Caligulæ percussoribus interfuisse eius cædi putabatur, posteaquam alios, qui cædi interfuerant occisos esse cognouit, sprete impunitate quæ offerebatur, ut foris verèque Romanus eodem pugione quo Caligulam occiderat, ne in Claudij potestatem veniret, seipsum interemit.

De Romano equite in exercitu Ottonis Imperatoris.

Inter clara fortitudinis exempla quæ posuimus, inuistata insignisque virtus Romani equitis locum sibi deposcit. Nam post primum prælium quo apud Bebricum, Vitellij Ottonisque exercitus dimicauerit, cum Ottonem milites eius, ut iterum certamen tentaret hortarentur. neque sibi ipsi deesset, cum magis non seruatis ordinibus, quam virtutis paucitati tribuerent, quod primò reiecti fuissent. Vnus autè alios constitit, & dixit: Scito Cæsar, nos omnes ut te tueamur, ita facere paratos, hocq; dum diceret, pectore pugione traiecto mortuus corruit. Hoc quis fortior animus? quæve maior virtus inueniri posset? ut non ignominiosæ mortis metu, neque alia necessitate compulsus, verum solum ut aduersam pugnam excusaret, & suam comitumque virtutem testaretur, tam fortiter aliquis manu sua in seipsum sauiret.

De Ottone Imperatore.

Fortasse huius militis exëplo motus Otto Imperator mortem sibi ipsi consciscere ausus est multis in ambiguo relictis, Vtrum carceris metu, an principatus amissionem metuens, vel patriæ casum miseratus, quam ciuilia arma perdebant, cum adhuc aduersus hostem vires sufficeret, & præterea ingentia auxilia expectaret, Mortem quæ non sine gloria videbatur fore, omnium aliarum rerum spei anteposuit.

De Igino Imperatore.

Iginus quoque, Romanis legionibus in Pannonia aduersus Galicini Augusti ignauiam Imperator creatus, cum

infelici pugna superatus esset, neque nisi cum imperio viue-
re constituisset, audacter se ut Otto interemit.

De Decebalus Dacarum rege.

Dacarum rex Decebalus ingentis animi vir, secundo præ-
lio Marci Vlpij Traiani Augusti viribus ita attritus, ut am-
plius spes non superesset, ne hosti latiore faceret victo-
riam, si captus vincitulusque in triumpho victorem antecede-
ret, sibi ipsi vitam ademit.

De Maximino patre Imperatoris.

Maximinus pater qui cum Maximino filio postea impe-
rauit, cum adhuc priuatus in adolescentia ludos spectaret, à
Septimio Seuero Augusto natalitio Getæ die editos, à Seue-
ro ludendi potestatem petiit, cui quod priuatus erat cum lu-
dendi cum equite negata esset facultas, permissum fuit, ut
cum gregariis luctaretur. Ex horum numero, sexdecim ad
terram prostratis, partoque præmio quod victori paratum
erat, cum Seuerus etiam grauiori in re virtutem eius expe-
riri vellet, adhibere inter eos, qui pedibus officium equo
insidenti præstabant, longo cursu magnisque circuitibus
equum priusquam Maximinum defatigauit. Ad eumque
non sine admiratione conuersus, petiit, An adhuc luctari
vellet, qui nulla lassitudine ostensa, cum adhuc luctandi
conditionem accepisset, septem equites validos viros pro-
strauit. Neque verò hæc sola fortitudinis exempla edidit.
Nam sapius onustum plaustrum, solus loco mouit, equo-
que dentes pugno elisit. Propter quæ Milo, à nonnullis
etiam Hercules, aut Antæus appellabatur.

De A. Iunio Valente.

Admirationis plenum fuisse legimus robur in A. Iunio
Valente, qui sub Augusto centurionis locum tenuit. Vtribus
enim onustum plaustrum solus dum deponeretur onus su-
stinebat, currumque magna equorum vi tractum manibus
in contrarium reuocabat. Quæ fortitudinis exempla, cum
multis aliis illius monumento insculpta fuerunt.

De Abisai Hebræo.

Quam ingens etiam animi corporisque robur in Abisai
Hebræo fuit, qui cum irer faciens leonis qui in fossam con-
siderat rugitum sentiret, solo fuste armatus in fossam intre-
pidus descendit: statimque maioris audacia opus quam
quod de Hercule perhibetur, leonem occidit. Si quidem
maius

maius fuit Abisai in arcto aduersus valentem feram forte
inuentam feliciter rem gerere, quam Herculi spatiose in
campo preparatam clauo, vel vincere vel interimere.

De Lysimacho Macedonum rege.

Lysimachus adhuc priuatus ab Alexandro magno in cõ-
clauo, vnâ cum leone feritatis immensæ inclusus, minime
ut plerique quanquam sciret morti se expositum, animo cõ-
cidit. Cæterum chlamyde in caput belluæ coniecta statim-
que gutture ea veste circumuoluto, feram tam diu tenuit,
quoad eam oppressit. Quod facinus quanquam necessitas
expressisse videtur, magnæ tamen audaciæ magnarumque
virium fuisse putatur, quam rem Alexander ne irremunera-
tam omitteret, Lysimachum vita donauit, effecitque, ut ser-
uatus in Macedonico regno succedere posset.

De Aurelio Valerio Probo.

Non est etiam omittenda inter vetera fortitudinis ex-
empla Probi virtus, qui antequam ad imperium eueheretur, in
Africa proconsul Aradionem fortissimum virum singulari
certamine interemit, prosequutumque honore sepeliuit, ani-
mi egregia virtute corporis robori coniuncta. Res profecto
cuius temporum nostrorum principes ac duces militares
suppedere debeat. Neque enim singularia certamina tan-
tum, sed ipsa quoque prælia, quibus iusta acie decertatur
præ ignauia deuitant: intentique ad regna victoriâsque
aliorum sudore sanguineque parandas, armati ceu specta-
tores alienæ virtutis se præbent.

De Andragatio Comite.

Antequam recentiora fortitudinis exempla adducam in
his qui proprii sanguinis prodigi censentur fuisse, Andra-
gatum comitem commemorabimus. Is enim statim ut in-
tellexit Maximum tyrannum, quem is principem sequeba-
tur, ingenti victoriâ à Theodosio superatum, intrepido ani-
mo in mare se deiecit, atque submersit. Maluit enim mori-
do Maximum sequi, quam Theodosio magno ab eo asse-
quutus seruire, ea parte quam semel susceperat relicta.

De Arbogaste.

Parem animi fortitudinem Arbogastes ostendit cum Eu-
genio, ut ipse optabat ad tyrannidem aduersus Theodosiũ
euecto. Nam in certamine ut ad hostes inclinare victoriam
vidit, ensẽm quem hostium sanguine cruentaerat, pectori

suo condidit, ut ita se seruitutis foeditate liberaret.

De Theselde Argiua.

Animi robur quò rarius in foemineo sexu inuenitur (etenim haud parum ei sexus infirmitas obstat) tantò plus ubi inuentum est admirationis laudisque meretur. Fortissimis igitur viris, de quibus scriptum est, Theselidem Argiuam foeminam subiungamus. Hæc cum Argos, quæ ei patria erat, viris orbata esset, alias foeminas ad capienda arma hortata, virtute patriam à Cleomene Spartarum rege, qui eam valido exercitu oppugnabat, defendit.

RECENTIORA.

De Ioanna virgine Gallica.

Ut veterum exempla Theselis Argiua, animi sui vigore clausit, ita recentiorum caput ac princeps apud nos erit, virgo Gallica, Ioanna nomine quam Pullicellam vocauerunt. Nam ut Argiuorum urbem viris orbata, Theselis defendit, ita Ioanna multò maiori admiratione non tutata est solum, verum etiam ex Britannorum manibus recepit Galliam, diù ante à Britannis oppressam. Regnante enim Carolo sexto, qui insanus dicebatur, cum Parisiorum urbem magnamque Gallici regni partem Britanni possiderent Ioanna Iacobo Arco patre orta, inope pastore, in Lorbaringorum pago, qui Dampremum dicitur, cum nondum 15. annum superasset, propter admirandas visiones, fatidica putabatur. A Carolo igitur Lotharingorum principe, ad Robertum Baudiricurtum in Vallicore militarem Gallorù ducem, & ab ipso ad Carolum. VII. regem in Gallia designatum missa fuit. Huic cum largè victoriam polliceretur, non ante fides habita fuit, quam experiendo in multis quæ futura prædicabat, verax inueta est. Ita fidè indepta, delatã tãdem Gallici exercitus summam atque imperium suscepit. Armata igitur atque ingenti equo insidens cum voce gestuque à vero militari duce non abesset, ingenti animo Aurelianorum urbem arcta obsidione ab eis oppressam liberavit, ubi pugnando vulnus in humero accepit, nec verò armorù fragor, effulsusque in prælio sanguis, & saxa mortis genera, quibus cadere in prælio pugnantes intuebatur, virginis animum terruerunt, sed ceu efferata anima, & ducis & militis munia impleuit. Inde exercitu ad Treccas perducto, urbem

tam contra omniù sententiam adorta cepit. Carolùmque Septimum, qui designatus rex erat, diademate ut moris erat Rhemis insigniri ut regè insit, salutisque anno quadringentesimo vigesimo nono supra mille, cum Parisiorum urbem oppugnaret, inter primos milites in muros ascendit, neque quanquã crure sagitta traiecto ab incepto destitit, tantumque formidinis de se Britannorum animis iniecit, ut quæadmodum antè Britannorum Galli conspectum non sustinebant, ita postea Pulicellam Britanni ferre non possent.

De Vallasca virgine Bohema.

Vallasca virgo Bohema, quam Libussa tertia Bohemorum dux, virtute foemina insignis aluit: tanto studio domine mores imitari studuit, ut ea defuncta cuiquam amplius seruire dedignata, Amazonum Lemniadumque exemplo, permultas Bohemas mulieres ad perdendos viros impulerit, arripisque armis, ut imperium sibi eius gentis vendicaret, Primisslaum Bohemorum ducem in Visegradi arce, quæ munitissima erat obsedit. Quam rem ut supra vires suas difficilem animaduertit, haud longè à loco munitissimo, oppidum statim condidit quod Dieuizon nuncupauit. Id verò illius gentis lingua virginem significat. Non multo verò post prælio cum Bohemis commisso, vera virtutè eos vicit, atque in fugam compulit, occisis manu sua in eo prælio septem viris, quæ cum virtute inuicta putaretur, à Primissla prodita vnà cum aliis, quæ cum ipsa erant fortiter pugnando non antè libertatem quàm vitam amisit.

De Maria Puteolana virgine fortissima.

Vallascae exemplum illud non indecorè sequetur, quod Franciscus Petrarca in epistolis scribit se vidisse, scilicet Puteolis, haud longè à Neapoli virginem Mariam nomine, abiecta muliebri veste, propter seditiones, quibus ea regio erat infesta, virilem amictum armaque induisse, belli adeò studiosam, ut quocunque in loco cum hoste manus conferendæ essent, prima prælium iniret postremaque: neque id nisi editis ante claris facinoribus acceptisque multis vulneribus ex acie se reciperet. Viribus ingens hæc virgo, in militari exercitatione sudè ferreã iaculãdo, alios viros, id quod se præsentè sapius factum Petrarca testatur, corporis robore superabat: ita ut omnes in sui admiratione cõuerteret. Sed longè illud in ea præclarior, quod assidue inter viros

versata, in armis agens in summa viuendi libertate, incolumem pudicitiae laudem seruaui. Decus profecto non rari modo, verum etiam prorsus admirandum, ut ex eo hoste, quem natura humanis praecordiis in viridi aetate infixit, fecumque mortales in ea aetate plerumque ferunt, aduersus quem nec clypeo nec pugnari hasta potest, & qui de mortalibus victoriam penè semper reportat, ipsa victrix, triumphum referret.

De Vrsina Taurella Guastalle comite.

Haud dissimili virtute, apud oppidum Guastallam, Vrsina, Guidonis primi Taurelli coniunx, cum intelligeret bello à Venetis moro, viro absente Guastallum Venetorum armis oppugnari, arma virili animo induit, factoque in hostes impetu, oppidum multis hostium, atque inter eos aliquot manu sua occisis, egregie defendit.

De Montisfortis Comite, femina egregia.

Mortuo sine liberis Morinorum duce, quos posterior aetate viciato nomine, pro Britannis Britones nuncupat, Ioannes Montisfortis comes, ut haeres in ducatu successit, imitque societate cum Eduardo tertio Britanniae rege, qui etiam Gallici regni titulum sibi adscisciebat, in Nannetensi vrbe, ciuibus id permittentibus, à militibus Philippi Valois gallorum regis captus, atque ad Parisiorum urbem, vbi penit perductus est. Itaque cum Ioannes Blesensis comes, agnationis iure, Britonum ad se pertinere ducatum duceret, eiusque possessionem tentaret, Montisfortis comes, Ioannis qui à Gallis captus dolo fuerat coniunx, armis intrepidè arreptis, terra marique Blesensi comiti obstitit, neque ante destitit, quam eo in praelio occiso, filiis suis liberum Britonum ducatum reliquit.

De Margarita regina Dacorum Noruegiae & Suetiae.

Pari virtute Margarita Vuoldemari Suetiae regis filia, Aquini Noruegiae regis vxor, horum regnorum propter patris coniugisque, item Daciae propter Olai filij mortem haeres, cum ei Albertus Magnopolensis dux bellum intulisset, haud secus quam si in patris ac viri regnorum hereditatem quoque eorum cepisset, comparato exercitu, armata ipsa aduersus Albertum profecta praelio eum vicit, cepitque, Romanoque more de capto triumphauit.

De Orieta Acria Genuesi insigni femina.

Meretur Orieta Auria, Genuesis femina, ne inter eas quae virtute clarum nomen habere praetercatur. Nam quo

tempore Gatalusij Mithylenis in Lesbo rerum potiebantur, profecta Amurathis Turcarum regis ingens classis, ut insulam occuparet, Molagum oppidum oppugnare cepisset, vbi Lucas Orietae coniunx magistratum gerebat: sola ipsa tribus comitibus, non ut mulier, verum ceu fortissimus vir, sumptis armis, non modo pugnando pericula omnia subiit, verum hortandis quoque qui iam attoniti deditione consilia inibant, sapientis ducis munia impleuit, agendoque atque hortando ita effecit, ut Turcas ab oppido multis occisis, ingentique eorum dedecore repelleret.

De Marulla Mithylenensi.

Quod de Orieta scripsimus, cogit me, ne Marulla quoque virtutem praetercram. Nam bello Venetis à Mahometo Turcarum rege moto, cum classis ingens Mithylenas adorta esset, Coccinumque oppidum in ea oppugnare cepisset, virgo Marulla nomine, virtutem supra omnem credulitate praestitit. Eruptione enim facta, cum in Turcas oppidum acriter pugnarent, Marulla ut patrem inter pugnantes occubuisse contempit, Coccinorumque aciem ad fugam spectare, non lachrymis aut foemineo ululatu proprio dolori communique saluti occurrit, sed veluti muliebri abiecto sexu, patrisque assumpta virtute, ante oculos paterno clypeo gladioque armata, in primam aciem prodit, vbi acriter pugnando, hostes, qui iam iam se oppidum irrupturos sperabant, vera virtute à muris repulit, cum eam sequeretur Coccinus populus, quem suppeduit armis arreptis, ea virginè efficere, quae antea populus torus ausus non erat. Ceterum quoniam octo exempla inuitatae virtutis foemineo sexu in tuendis oppugnandisque urbibus satis sufficere videntur, ut permultos viros, quibus natura rerumque usus in armis plus praestitit, ignaviae suae pudeat, ad aliorum exempla transibimus.

De Ioanne Zisca Bohemo.

Mira profecto res videri potest in foemineo sexu, cui imbecillitatem natura coniunxit, tantum roboris atque animi inuentum esse, sed longè plus admirationis Ioanes Zisca Bohemus Trosnouienensis bene consideranti habere videbitur. Qui post Vuceslai domini sui mortem, cum iam altero oculo captus esset, quem in praelio amiserat, Hystanorum qui tunc eum coeperant, ducem se praebuit, adificataque Thabor vrbe admodum munita, eorumque societate quae Thaboritica

nuncupatur instituta, Bohemiam partem maiorem imperata facere coegit. Dum autem Rabi castellum oppugnaret, vulnus accepit, quo altero qui supererat oculo orbatus est: & quanquam prorsus amisso lumine, ita ut aliena manu cibum capere eum oporteret, tamen exercitum ducebat, bisque Sigismundo Imperatore qui Bohemiam regnum hereditario iure repetebat superato, eorum exercitum qui cruce signati aduersus parum fideles arma ferebant, in fugam compulsi. Orta vero cum reliquis Bohemiam proceribus Pragensique populo discordia, ab aduersariis, qui numero plus poterant, pulsus fuit. Itaque alienorum oculorum usu propriaque industria adiutus, ubi se in eum locum, quem animo rebus gerendis designauerat perductum intellexit: nactus rei bene gerendae occasionem, in hostes se conuertit, eorum caeso numero, Pragam urbem obsedit, & quoad superstes vita fuit Bohemiam rerum potitus est. Cum caecus non regeret modo videntes, verum ingentes quoque de hostibus victorias reportaret, ut qui amissi in eo prorsus luminis incommoda, atque alia ex parte rerum quas caecus gessit magnitudinem pensitare voluerit, tantum Hannibali Sertorioque, altero tantum oculo captis, eum sit praepositurus, quantum ipsi propter lumen, ei qui prorsus caecus erat, praeposendi viderentur. Hac enim gloria quae ingens ac rara est decessit, quod dum vixit maximis praeliis victor, nunquam ab hoste superatus fuit, qui non minus cum natura certasse putari debet, quam senior Marius aut Scruoia. Nam quanquam grandes natu, multisque vulneribus debilitati essent, hominis tamen speciem seruabant, a quibus tantum Ioannes Zisca ob caecitatem abfuit, quantum a viuentis mortuus. Neque enim inter videntes caecus, alius quam mortuus appellari potest.

De Ioanne Decimo Bohemorum rege.

Luminis amissi difficultas, Ioannem quoque Decimum Bohemorum regem non reuocauit, quod minus & caecus, & senio confectus, Philippo Valesio Gallorum regi pro affinitatis iure, aduersus Britannos opem ferret: qui iusto praelio in medius hostes cum se intulisset, quanquam lumine capto, atque senex deletis apud Cretiacum Gallorum copiis, inter praelianes occubuit.

De Clodoueo Gallorum rege.

Quantum etiam laudibus ornanda est Clodouei Gallo-

rum regis virtus, vigorque, quae in Pictonibus aduersus Visigothos ostendit, a Valconum urbibus quas incolabat aduersus eum profectos. Nam & praelio ingenti eos fudit, & regem eorum Alaricum inter primos dimicans, manu sua occidit.

De Clotario secundo Gallorum rege.

Silentio quoque Clotarius secundus Gallorum rex praereturus non est. Nam cum iam senior in Austrasiam se contulisset, Dagoberto filio aduersus Saxones Germanicam gentem opem laurus, cum Saxonum ducem Bertoldum castris suis appropinquare intuirus esset, ut fortasse diligentius castrorum formam inspiceret, ipse quoque solus eum insecutus, cum aliquantisper pugnatum esset, manu sua interemit.

De Ferdinando Consalo Castulonensis comite.

Inter tanta regum exempla, animi vigor non immerito locum Consalo Ferdinando Castulonensis comiti, quanquam fortuna minor esset, virtute tamen minimè dispari, vendicabit. Nam cum aduersus Celtiberos, quos Nauarrienses praefens aetas appellat, in prima acie pugnaret, & infesta hasta in Sancium Nauarriensem regem currens incidisset, ad terram mortuum prostrauit, vnoque ictu atque vnius morte, bellum confecit.

De Heraclio Imperatore.

Singulare quoque Heraclij Imperatoris & animi & corporis robur fuit, non occidendis tantum manu sua ingentibus feris, utpote leones atque Elephantes sunt (id quod praesaepe spectante populo egit) verum etiam aduersus hostes ipsos, quod satis aperte testatur facinus in Perside magna virtute gestum, cum singulari certamine prouocatus, solus Persarum ducem interemit.

De Gotifredo Bolonio Lotharingiae duce.

Quis etiam tacitus sine reprehensione Gotifredi Bolonij Eustachique fratris audaciam fortitudinemque praetereat? Nam in Hierosolymarum expugnatione laboris atque periculi plena, in qua vtrinque occisissimi, atque obsidentes, plurimum sanguinis effuderunt, primi in muros euaserunt, ponte iacto a lignea turri quam ipsi muris admoerant. Viam enim militibus virtute sua ad capiendam urbem, ut praestantes duces decer ipsi strauerunt, nulla ad eam inueniendam rem militum industria vti.

De Balduino primo Hierosolymarum rege.

Pari animo Balduinus eorum frater, cui Hierosolymarum obtigerat regnum, cum illud defenderet, neque ultra ducentos sexaginta equites, peditesque non gētos Christianos haberet, Caliphæ exercitum in Iudæa prælio fudit, in quo equitum nouem milia, & viginti milia peditum erant: quo in prælio quinque equitum milia, ex hostili exercitu desiderata fuerunt.

De Theia Ostrogothorum rege in Italia.

Quanta etiam laude digna fuit Theiæ Ostrogothorum regis animi fortitudo ac virtus. Nam cum apud Nuceriam aduersus Narsetis copias pugnaret, perfollo sagittis clypeo, ita ut eo commodè amplius vri non posset, atque eo in pugna impeditur, non modo ob id locum in acie non deseruit, sed ne retrò quidem aspexit. Clara tantum voce ministrorum vnum iussit integrum clypeum ad se perferre. Itaque dum clypeum mutat letali accepto vulnere, in vestigio vbi erat immobilis manens, in hostem pectore, ut erat verso, mortuus corruit.

De Gulielmo Condifaluo Gallicia comite.

Non iniuria vrbs Roma Attilium, & Græcia Cynegirum fortiter pugnasse, & propterea laude dignos commemorat, id quod ab eis præstitum est, cum nullo morbo laborarent, propter quam rem maiore gloria cumulandus erit, Gulielmus Condifaluus Gallicia comes, qui cum diu Legionem urbem in Hispania defendisset, & muris ab hoste perfolis honestæ salutis consulere posset, quod graui morbo affectus ferre arma prohibebatur. Maluit in ea vrbe mori, quam susceptam eius tuendæ curam omittere. Itaque arma indutus cum inualido corpore vix ad incessum vires sufficerent, ferri se ad locum iussit, vbi plus erat periculi, illicque iacens (neque enim consistendi facultas erat) inuictus animo hostium telis confossus, parra fama qua semper nomen eius viuet, vitam amisit.

De Equite Castellonensi.

Eo prælio quo Vrracæ Castellonensis regina exercitus aduersus Alphonsum Aragonium ipse virum decertauit, cum vltimum agmen Gomericus comes signis suis clauderet, & inclinata ad Aragonios victoria hostes iam ad vltimi agminis Castellonensium signa penetrassent, Eques qui vexillum

ferebat, diu magnâ virtute signum defendit, & quanquam ambæ manus ab hoste ut relinquere signum cogeretur, obtruncatæ essent, brachiis vexillum amplexus, oleaque inclamans (id enim principis eius erat insigne nomen) non ante vexillum quam vitam amisit.

De Gulielmo Episcopo Aretino.

Certamine illo quo Florentinus populus apud Campaldinum Aretinorum copias fudit, cum Gulielmo Aretino Episcopo nonnulli suaderent, ut salutis suæ consulere, quod tuendi Aretinos, spes nulla superesset, petiit an recipi ex prælio Aretini possent: cum negaretur fieri posse, ut amplius se ex acie reciperent, dixit, se cum eis mori malle, quam sine eis incolumen vitam seruare. Itaque in prælium reuersus, inter medios hostes irruit, & fortiter pugnans cum aliis suis in campo mortuus corruit.

De Simone Montisfortis comite.

Non minore animo, fortuna tamen magis fauente, Simō Montisfortis comes, cruce signatorum dux, aduersus Albigeos hæreticos in vrbe Murello, cum non amplius secum haberet militem, quam ducentos ac sexaginta equites, peditesque quingentos, à magno Aragonij regis exercitu, vna cum comitibus sancti Iulij & Fois obsessus, repente in obsidentes eruptione facta, tanto impetu irruit, ut paruo tempore, palantes in fugam compulerit, ac decem & septem milia ex eis occiderit, non plusquam octo è suorum numero desideratis.

De Pagano Auria.

Fortem profectò inuictique animi virum, Paganus Auria se ostendit, cum in Oriente trium & quadraginta triremiū Genuensium dux, quo tempore inter Genuenses ac Venetos bellum gerebatur, cum sciret hostium classem, iunctis Græcis ac Cathellanis, decem supra centum triremium numerū impleuisse, atque aduersum se omnes eos iter habere, minime territus est, neque fugæ alicuius consilium iniuit. Sed potius industria, magno quam habebat animo addita, ne nisi à fronte pugnare cogeretur, ad Thracium Bosphorum qua in Euxinum mare itur: (id autem nunc sancti Georgij brachiū appellant) se recepit, eo in loco diem noctemque totam ab hostium classe grauitè oppugnatus, cum ventus quoque aduersus esset, omnibus iis superatis difficultatibus,

Pancratium, Iustinianū, Venetæ, & Pontii Cathellanæ clas-
sum duces occidit, captōque magno turrem hostilium
numero, victoria vt sudoris sanguinisque, ita gloriæ quoque
ingenris plena potitus est. Nunc quia de Genuensibus dicere
orū sumus, nonnulla alia de eis ponere pergemus.

De Iano Fulgoso Genuensium duce.

Cum pro me veritas scer, haud deterrebtor quod nimius
mihī meorū affectus ab ignaris harum rerum fortasse obiici
possit, ne gentilium meorum præclare res gestas, eorumque
virtutem cōmemorem, præsertim cum ad te fili Petre scri-
bam. Domesticarum enim rerum exempla, que cum vel lau-
dem, vel vituperationem merentur, plus quam alia siue ad
audendum, siue vt animos pudor subeat, habere momenti
solent. Siquidem iis neque ad virtutem vehementiores sunt
aculei, neque vt à viriis cohibeantur homines grauiora frenta
inueniuntur. Ianus Fulgosis cum sex fratribus paruelibus,
inter quos auus tuus parens meus erat, cū patrio honore pa-
triæque ipsa careret, vt permulta eius egregia facinora omi-
tā, quibus quadriennium hostes vexauit, omnium rerū pre-
mente necessitate. Cum præterea virtus quoque stimularer,
& si satis notat Barnabam Adurnū aduersæ factionis prin-
cipem, qui cum ducis titulo Genuæ rerum potiebarur, præter
sexcentos Aragonij Alphonfi milites, magno alio militari
numero septum esse, intrepidus vna triemi, Salutis anno se-
ptimo ac quadragesimo supra mille quadringentosque, Ge-
nuam nauigauit, noctēque intempesta, cum quinque atque
octoginta fortissimis viris urbem ingressus, non antè desinit
quam ad palatium peruenit: illic prætorium ipsum prælio
adortus, cum penè omnes vulneribus confecti essent, inter
quos erat auus tuus crure atque facie ipsa saucius, paucitate
incommodis que virtute atque animo superatis, ducatum
Cenuensem, & quod maius fuit, immortalis gloriæ famam,
ex eo prælio retulit.

De Petro Fulgoso duce Genuensium.

Vererer ne paterna laus à filio profecta propter insitam à
natura pietatem, ab historica veritate discessisse putaretur:
& propterea manum à scribendo contraherem nisi ita mi-
hi indecorum esset, veras patris mei laudes omittere, quam
infecta mentiendo cōmemorare velle. Sed hunc mihi scrup-
ulum ademit, quod eius virtus per Italiam, nequaquam

obscura fuit, & permulti viuunt, qui de patre ex fide me scri-
pisse, & nihil supra verum amori dedisse testari poterunt.
Quamobrē cum loco illo nō fraudabimus, quem ipse virtu-
te sibi inter fortium virorum exempla peperit. Is cum in pa-
tria principatum obtineret, Aragonij Alphonfi regis Siciliæ
armis atque potentia pressus, Carolo septimo Gallorum re-
gi, eius quem ipse hostem habebat, hosti vrbe atque Imperio
cessit. Cæterum cū Caroli ministri promissa non præsta-
rent, iusto necessariōque dolore compulsus, bellum ei nullo
maiore militum numero intulit, quam Galli essent, qui re-
rum in vrbe potiebantur. Miro igitur animi vigore atque
industria per muros urbem ingressus est, Salutis anno quin-
quagesimo nono supra mille quadringentosque, pridie idus
Martias. Vbi cū militum quos secum duxerat præfecti, Im-
perata non fecissent, solutis militum ordinibus, atque ipsis
in fugā conuersis, Petrus (ita enim vocabatur parens meus)
quia retrocedere difficile indecorūque putabar, duobus so-
lis comitatus viris à quibus haud multo post desertus fuit,
armatus, atque equo insidens infesta hasta inter medios ho-
stes viam strauit, & porta quæ Vaccarum dicitur, veteres vr-
bis muros ingressus, nullo obsistere auso, solus vrbis longi-
tudinem currēdo emensus est. Tū portam quam sancti An-
dreæ dicunt prætergressus ad vltimos vrbis muros peruenit:
vbi nisi clausam offendisset portam, quæ in ea vrbis parte
erat, proculdubio incolumis ad suos se recepisset. Facinus eo
gloriosius quam in Asellio equite Romano, cum Tauream
apud Capuam persequeretur, atque per hostium vrbis por-
tas ad suos se recepit: quò facilius Asellio fuit nemine infe-
quente aperta egredi porta. Petro autem quem vndique ho-
stium tela saxaque de fenestris missa prebant, vt ingenti a-
nimo cœpta fortiter perficeret, non hostiū arma, non ipsius
atque equi defatigatio ac vulnera, sed sola quæ clausa erat
porta obstiter. Itaque retro in urbem conuersus, cum hortā-
tium ad deditiōnem nullum audiret, multis vulneribus ipse
cum equo confossus, cum in mediis hostibus corruisset, exa-
nime corpus hosti reliquit. Cæterum creatori spiritum quæ
acceperat liberum reddidit.

De Galeacio Bardasino equite Siculo.

Cum finis eorum exemplorum, quæ de fortitudine edun-
tur, appropinquet, paucis de Galeacio Bardasino equite

Siculo, cuius animi ac corporis robur insigne fuit, perstringemus. Nam præter alia ingentia facinora, cum Alphonfus senior Neapolitanus rex, Plumbinum obsideret, ita in Tuscæ littore contra insulam Pluam oppidum vocatur, conspicatus tres hostium equites, cum multis aliis vrbe egressos, ad se venire, qui à suis longe aberat, vltro ad eos accessit, atque eorum vnum gladij capulo in galea percussum, artonitum ad terram prostravit, alium brachijs vincitum ab ephippio extraxit, longèque abstulit, tertium fugientem ad portas vsque insequutus est. Qui persæpe vt virium suarum periculum faceret, totus armis rectus, ephippio inter coxas accepto, ingentem equum crinibus apprehensis, saltu conscendit, statimque nullis firmato vinculis ephippio, equum ad cursum adiecit, coxarum ac crurum firmitate pro cingulis vsus. Qui vbi non in Italia modò verù per totum Christianum orbem aliquem virtute ac viribus insignem norat esse, illuc profectus singulari certamine prouocabat, ex quibus victoriam spoliâque semper retulit.

De Sordello Vicecomite Mantuano.

Sordellus quoque Mantuanus, qui salutis octuagesimonono supra mille centumque natus est, in variis exercitiisque regionibus de tribus ac viginti equitibus fortissimis viris, cum singulari certamine cum eis dimicasset, victoriam retulisse inuentus est. In his maximè eius enituit virtus, cum in Parisiorum vrbe, vno die cum tribus videlicet Lachelino Leopardoque Britannis, demùmque cum Frassato Burgundione pugnavit. Tantò enim animi ac corporis robore Afellium, Torquatum, Coruinum atque alium quemcumque ciuem Romanum superavit, quantò vnitatis trium viginti numero minor est, & triplicis certaminis perpeffus, vno die laborem, vnus tantum certaminis laudem debet antecire.

De Berto Bissoli, & Guidone Asiatico Florentinis.

Inter priuatorum equitum egregia facinora, duos Florentinos connumerabimus, cum Cardinalis Gebennensis Gregorij pontificis legatus, vrbe Bononiam obsideret, atque in exercitu Britannorum magnum numerum haberet, quo tempore eam vrbe populus Florentinus defendebat: duo Britones virtute atque animo ingentes, accepta fide, Bononiam ingressi, quaesierunt, Si illic aliquis esset præstanti

virtute vir, qui singulari certamine pugnare vellet? Conditionem acceperunt Bertus Bissolis & Guido Asiaticus, dièque ad prælium constituta, cum legatus egrediendi Florentinis militibus potestatem fecisset, inter castra vrberumque ipsam pugnatum est. Bissolis primus Britonem, quo cum pugnat, ad terram prostravit, & cum ad occidendum eum ab equo descendisset, superatum hostem, petenti Legato dono dedit. Guido Britoque alter, cum se infestis hastis ambo ad terram ab equo strauissent, tandem victoria penes Guidonem mansit, qui similiter superatum hostem, cum perdere posset, Cardinali condonauit.

De Ioanne Germano comite Sonnenburgenfi.

Nuper quoque eo bello quod Sigismundus Austriacus dux ab Tridento Venetis intulit, quorum copias Robertus Sanseuerinus vir bellica virtute insignis regebat. Cum Ioannes Germanus Sonnenbergius comes prouocaret, si quis in Venetis castris esset qui singulari certamine dimicare veller, pugnandi munus Antonius Maria Roberti filius suscepit. Itaque vt manus conseruerunt, equi vitio Antonius Maria inter septi cancellos illatus, cum equo corruit: ab eo quoque descendente comite, cum etiam Antonius ab equo se explicuisset: Posteaquam incallum aliquantisper mucronibus pugnatum est, lacertorù mutuo nexu se colligarunt, vbi cùm super Antonium Mariam Germanus se dimisisset, Antonius Maria duobus acceptis vulneribus hosti deditonem fecit, à Germanoque victore ob virtutem muneribus datis, ad patrem habitus fortuna non virtute inferior, rediit.

De Petro Daubussone Rhodiorum equitum principe.

Quia singularia certamina de quibus est scriptum, victoribus haud magno sanguine confiterunt, minore etiam periculo quod vno tantum deditonem verbo obtinere salutem poterant. Fortasse quod animi fortitudinem minus ea virtutis habuisse homines censere poterunt. Quamobrem operæ precium putauimus vnum subiungere certamen, in quantum periculo exhaustum est, tantarumque viriù opus fuit: vt non solum singulæ eius partes singularem virtutem id habuisse testentur, sed etiâ quia res ipsa temporibus nostris gesta est, certissimam habeat fidem. Cum Mahumetes Turcarum rex Rhodum atate nostra validissimo exercitu petiisset, atque insula potius arcta obsidione vrbe premeret,

tormentorum vi ita quassatis muris, ut nullo labore in eos per ruinas hostes cōscenderent, iam in summos muros Turcarum ingens numerus peruenerat. In tam graui periculo Rhodios illa res iuuabat, quod intrinsecus urbis situs admodum depressus erat, Turcæque qui per ruinas in eam irruere nitebantur, nisi in præceps se ac manifestum mittere periculum vellent, vnus tantum lapideis scalis quibus in muros Rhodij cōscendebant, descendere cogebantur. Cum eo in loco periculi summa versaretur Petrus Daubuffon natione Gallus, Rhodiæ religionis princeps, tuendum sibi eum desumpsit, secum duobus nepotibus ac quatuor aliis militibus adhibitis. Is illic tantis viribus tantoque animi robore pugnauit: ut quanquam è comitibus per plures alios suffectis, occidissent, & ipse quinque acceptis vulneribus perfossa, fractaque haberet arma, Turcarum tamen nullum eam in urbem penetrare permiserit, sed ingenti repulso cæde solvere obsidionem coegerit: ea in scalis tuendis edita animi & corporis viribus, quam Cocles Horatius Romanus aduersus Hetruscos, dum Sublicius pons rescinderetur, præstitit: tanto maiore virtutis laude quanto maiorem sustinuit hostium vim: neque enim Turcis immanitate Hetrusci fuerunt conferendi.

De Seniore Brachio Perusino.

Finem facturus exemplis eram, quæ de fortitudine scribenda mihi sumpteram, atque ad ea transturus, quæ insignem aliquam patientiam præ se tulerunt. Cæterum Brachius Senior Perusinus, militaris dux, occurrit, iniuriam sibi fieri querens, quod cum & prudentis & fortis militaris ducis, omnium iudicio laudem tulerit, fortium virorum exempla nulla ipsius mentione facta, claudere velim, egregiique facinoris me admonuit, quod in Piceno apud Contratam arcem, aduersus Bonifacium pontificem patrauit. Nam cum præsidio centum tantum equitum profectus, ut situm molendini inspiceret, quod manu munire decreuerat, ab hostibus, qui exploratum profectioem eius miserant, septuaginta equitibus, duce Angelo Pergulano, impetus in eum factus fuit. Itaque cum venientes Brachius à longè intrueretur, ita ut recipiendi sui temporis satis esset, consistere, ne metu retrocessisse videretur, atque cum eis decertare, decreuit. Cum autem extractum in noctem ipsam certamen tenetris diremptum esset, non modo integras ex prælio copias

ipsas quas habebat Brachius recepit, verumetiam ita hostes perterriti, ut militum ipsorum populorumque qui in hostili parte erant, magna pars deditionem fecerit, adeoque atrocis prælii fuit, ut Spinta Brachianus miles, centum ac quinquaginta, item Mecha septuaginta vulnera acceperint.

DE PATIENTIA.

CAPVT III.

Cum inter tormenta vis illa animi, qua per virtutem dolores perferuntur, vera magnaque fortitudinis pars, aut primaria potius filia dici debeat: hanc ipsam quæ patientia nuncupatur, fortitudini veluti matri filiam subnectemus, & quæquam ex ea patientis quidem, sed non adeo ingentis animi signa, ut ex libera fortitudine proficisci non soleant. Palam tamē est, eam non minus propterea excellentium animorum pectora incolere, quæ admodum multorum exemplis ostēdetur.

De Agefilao Atheniensi.

Cum Themistoclis frater Agefilao, quo tempore ingenti exercitu Xerxes ad euertendam Græciam veniebat, & pro exploratore in hostium castra proficisceretur, munus suscepisset, conspecto in castris homine Persa, amictu conspectoque ante alios insigni, arbitratus Xerxem esse, posseque fieri ut morte eius, patriæ salutem seruaret, sensim homini appropinquans, eum intemit. Itaque comprehensus atque ad Xerxem perductus, qui ea ipsa hora sacrificabat, nullo aut vultu aut voce dolorem perferentis edito signo, ignibus, quibus in ara sacrificabatur dexteram iniecit, totamque combussit. Cum autem tanta patientia Xerxes obstupuisset, fertur ei Agefilao dixisse, Tales Atheniensium animos esse, atque ut in ea re maiorem faceret fidem, paratum se obrulit, si permitteretur aliam quoque manum ignibus iniicere. Quod Xerxes prohibuit tanta virtute motus, & abeundi Agefilao vnâ cum supplicij remissione facultatem permisit.

De Zarmonochaga Indo.

Maior quoque patientia illa fuit, quam auctore Nicolao Damasceno, in Geographia sua Strabo posuit. Nam Indorum regis legatum ad Augustum scribit, cum demandatum sibi munus à Poro rege suo feliciter expleuisset, neque vltra vexationem vllam perferre vellet, Indorum more seipsum combussisse, vultu in ridens speciem semper seruato.

De Septem fratribus Machabæis.

Apud Priscos Iudæos in omni ætate sexuque ceu à natura infra genti illi patientia fuit, quemadmodum multis exemplis ostendi potest, ac præsertim cum Antiochus Epiphanes Iudæos ad idolorum culturam trahere conaretur. Nam cum Machabæam cum septem filiis comprehendisset, neque promissis aut minis in sententiam suam deducere eam posset: filiorum primo sartagine ingentes feruenti oleo plenas ostendit, comminatus se in illas eum proiecturum, nisi quod ab eo perebat effecisset. Cum autem constantiorem quam antea conspiceret, abscissa lingua detruncatisque digitis capiti currem ademit, ita ut carne os detectum maneret. Quibus tormentis cum minimè flecteretur, tandem feruenti oleo semiuuium torruit. Cum autem arbitraretur matrem fratresque tormentorum acerbitate territos in sententiam suam, venturos esse, ut denuò colere idola vellent, rogauit. Multo ad negandum propiores eos inuenit, qui non modo de idolis imperata facere recusabant, verum Antiocho ipsi numinum eius stultitiæ plenam legem improperebant, illam ipsumque cum eius tormentis despicientes. Itaque cum eos vno tantum superflite occidisset, Postremus cum matre non minus fortis est inuentus, neque fratrum teritus tormentis, neque iis victus quæ postea in corpore suo pertulit, haud aliter quam duo Zenones, item Anaxarchus Theodorisque philosophi cum matre patientia insignis: tanto autem eorum patientia his maior, quanto magis mirum videri debet in tenera ætate pueros matresque duplici pietatis erga suos ac propriorum malorum tormento non victos esse, imò ne lachrymulam quidem aut suspirium in his malis emisisse: quorum conspectus aut etiam sola cogitatio etiam hostem si modo homo erat, commouere debebat. Patientia igitur hæc admiranda omnino fidem excederet, nisi à multis verisque authoribus ederetur.

De matre Hyrcani Iudeorum principis.

Cum Ptolemæus per perfidiam socerum Simonem Pontifice & Iudæorum principem occidisset, captamque socerum duobusque liberis, cum eis se in Draconis arcem recepisset, Hyrcanus Simonis filius qui Ptolemæi sororis viri vim effugerat, firmato patris imperio, dum vlscisci acceptas iniurias nititur, Ptolemæum in arce in quam se receperat, obsedit, & iam eo redegerat ut in arcto res constituta videretur. Caterum

rum Ptolemæus primo sceleri nouam crudelitatem adiungens, dum ab hostibus oppugnatur, in muris socrum suam Hyrcani matrem, seuerissimis tormentis disseruare cepit, mulierem autem non sexus imbecillitas, non senium mouit, quin clara voce filium oraret, ne oppugnatione propter ipsius tormenta auerteretur. Quæ ita patienter in senili corpore ferebat, ut ea non sentire videretur. Cæterum plus in Hyrcano filio materna pietas, quam vlscendi iustus dolor cum posset, egit, ut ab oppugnatione desisteret frenus ita matris tormento se finem facturum, Cæterum Ptolemæus soluta obsidione effugiendi idem viam uactus, matre fratribusque Hyrcani occisis, in Philadelphiam ad Zenonem se recepit.

De quibusdam Iudeis qui Zelotæ nuncupati sunt.

Vltima Iudeorum rebellione qua ciuitas eorum à Romanis deleta fuit, inter se ea gens societatem inuit quam Zelarum, id est amatorum atque obseruantium legis nuncupabant. Primarium inter eos erat institutum, ut vnum Deum dominum agnoscerent. Ex hac gente quæ præter euerfas Hierosolymas miseranda multa in Ægypto pertulerat, cum magnus propter nouas seditiones motus captus numerus esset, nulla tormentorum eorum vllus vi vnquam adduci potuit, ut Cæsarem dominum suum appellare vellent. Idolorum enim cultum ceu tetram nefandamque rem Romanis obstinate improperabat: magnificis verbis intrepidumque vultu nihil se tormenta facere ostendebat. Ad eum autem huius rei tenax propositum penes omnes fuit ut nedum firma ætas, verum muliebris quoque sexus ac pueri, inter tormenta ipsa, constanter perseuerantes, ridentium speciem semper præberint.

De Iudeo Iotapateno.

Hoc bello, quo deletas fuisse Hierosolymas dictum est, cum vrbs Iotapata obsidione premeretur, captus à Romanis militibus illius vrbs ciuis, cum à Vespasiano de obsessorum statu rogaretur adhibitis inter tormenta ignibus, nunquam compelli potuit ut aliquid fateri vellent. Quin ridentis facie in ipsis tormentis mortem, cuius comminatione Romani eum terreri posse putabant, contemnere non ante desistit, quam in crucem sublatus vitam amisit. Nunc à Iudæis ad Romanos Græcosque transeamus.

De C. Mario Romano consule.

Caius Marius Romanus consul, cum varicosus esset, atque

ut curaretur ex cruribus alterum secundum medico porrexisset: non modo non vinculis vllis, ut mos est vinciri, aut ab aliquo teneri se passus est, sed ne verbo quidem aut gemitu aliquo plus dolorem patientis signa edidit, quam si vel factio in alieno corpore fieret, vel ipse sensu omnino careret. Ceterum posteaquam alterius cruris adoriri curationem medicus tentauit, ei Marius dixit cum ægritudo quam patiebatur deformitatis tantum dāna secum ferret, haud operæ dignū esse precium, ut eius rei gratia tam grauem cruciatum perferret. Quo verbo, grauiter quidē dū crus secaretur se affectū fuisse declarauit, sed animi prudentia ferendūque dolorē dissimulasse. Facinus pfectō illius virtute atq; animi magnitudine dignū, qui antē tam multa gloriose gesserat.

De adolescente Lacedæmonio.

Ne grauiter pro inuicta virtute tua C. Mari feras, si statim post te inter patientiæ exempla, puer nulla sublimi fortuna insignis, ceu tibi in hac re par ponatur. Nam cum victorias regnāque ingentia tradere fortuna possit, in cuius manu cuiusmodi res esse putantur, virtutem animique patientiam cuiuscunque ætatis ac fortunæ homines nancisci possunt: nec minus sæpe in abiecta fortuna, tenerisque annis, quam in magno genere atque in diademate, consularibusque virgibus, hæ quæ laudis plenæ sunt animi dotes inueniuntur. Quare cum promissque omnibus ad has virtutes conscendere liceat, quod patientia parari potest, Lacedæmonio adolescenti non negabis. Nam cum pro patriæ more furto leonis carulum subripisset, quem veste tectum auferebat, fera quæ ut in arcto contineretur ferre non poterat, adolescentis vterum coxâque dentibus atque vnguibus lacerauit, nec tamen adolescens vllius doloris signa ostendit: quoad domū leonis catulum deportauit.

De Læna meretrice.

Mira pfectō adolescentis Lacedæmonij patientia fuit, cum ætas tam tenera esset, sed & sexus cui virtutem natura coniunxit, & patriæ disciplina ætatis supplere defectum potuit. Itaque longè magis admirandum est tantundem plusque etiam & virtutis & patientiæ in fœmina atque meretrice inuentum esse. Imbecillitas enim sexus & anteaactæ vitæ turpitudine, ab omni fortitudinis atque patientiæ actu auer-

tere eam debere videbatur. Huius admirationis exemplum Læna meretrix erit, quæ consiliorum Harmodij atque Aristogitonis, qui in Hipparchi tyranni vitam conspirauerat conscia, diu disquisitione habita, cum acerbè torqueretur, nihil vnquam eorum, quæ norat fateri voluit. Sed non minor patientia in hoc fuit quod sequitur.

De Epichari liberta.

Liberta Epicharis nomine, cum fortè in notitiam venisset Pisonianæ conspirationis aduersus Neronem, audentior constantiorque supra fœmineum sexum, non satis habuit tantæ rei notitiam habuisse, se inter participes quoque annumerari voluit. Puteolos igitur in Campaniam profecta, miris modis operam dedit, ut præfectum naualium Volusium in coniurationis partem traheret. Ceterum is longè vilior quàm muliercula rem omnem Neroni detexit, quam ob rem variis grauissimisque cruciatibus torra Epicharis, quanquam Volusius coram quæ ab ea accepisset, testaretur, nunquam adduci potuit ut confessione sua rem vllam aperiret, sed cum iam tortores defatigasset, & lacero corpore ingratam haberet vitam, se ipsam laqueo suspendit. In fragili enim sexu, quem nullius doctrinæ robur armârat, plus inesse virtutis atque potentæ ostendit, quam veterum philosophorum permulti fecerunt.

De Quintilia Mimæ.

Sed Quintiliæ quoque Mimæ virtus patientiæque non minor quam Epicharidis fuit, quanquam fœliciores exitum nacta est. Nam licet theatralibus ludis vsque ad id tēpus enutrita, ab omni virtute atque patientia longè videretur abesse debere. Tamen à Timidio accusata, quod Pompilij senatoris animi ac consiliorum aduersus principem Caligulam conscia esset, ignorare se eam rem semper dixit dum ad tormentorum locum duceretur, coniuratorum vnj qui aderat dum transiret, pedem pede suo calcans inuuit, ut bono animo esset, quod eum nominatura non erat. Atque inter tormenta in hac sententia fortiter persistens, tandem ut quæ per iniuriam hos cruciatus pertulisset liberata fuit, per multis ad lenienda mala quæ pertulerat collatis muneribus. Ceterum ne prisca homines soli patientiæ laude insignes putentur fuisse, recentiorum hominum nonnulla exempla ponemus.

De Barbara virgine Nicomedensi.

Quamquam patientiæ exempla, quæ scripta sunt, rectè consideranti, propter multa magnaque, quæ in eis sunt, miranda videri debeant, tamen diligentius ea intuentes, inueniēt tormenta ipsa minorem malorū partem fuisse, quæ latari videbātur, neq; enim dubiū erat, si non coniurationes, quarum crimine accusabantur, falsi essent, crudeli eos morte affectū iri. Quanto igitur maiori laude dignos censere debemus, qui longè minori ætate, nec minus debili sexu, voluntariè propter iustitiam tanta, maioræque etiā maiori patientia pertulerunt, læto vultu, grauibūque verbis, ea nihili esse faciendā ostendentes, cum in eorum manu esset, si idolis sacrificare vellent, quibus eorum maiores assueuerant, non modo ea deuitare tormenta, verumetiam ingentia munera, non sine magna laude inter suos cōsequi. Fieri hæc non potuisse videntur, & profectò grauiā durāq; fuerunt, & tamen in antiquis martyribus, tanta multitudo eiusmodi hominū inuenitur, vt prius ipse scribendo deficere valeam, quā vel minima eorum pars à me recensatur. Prætermisiss igitur quæ mira patientiæ laude, inter crudelia innumerāque tormenta, Apostoli tulerunt, vt pote quæ naturæ vim recentem Christi agnitionem transgressa sunt, ex martyrum numero non excellentiora quæque notabimus, sed ea tantum, quæ prima nobis se offerent, sequemur. Qui enim audiores omnia noscendi erunt, his ab historia petendi ea facultas erit. quemadmodum autem in his quæ proximè commemorauimus, patientiam in foemineo sexu descripsimus, in eodem sexu recentiora scribentes: initium à Barbara virgine Diascoridis Nicomedensis filia faciemus. Hæc cum tenella adhuc Christianum nomen induisset, à patre ad Martium prætorem deducta, neque promissis, neque minis vnquam mota est, itaque cum diu grauibus plagis cæsa esset, neque id tormenti genus curare videretur, pedibus appensa iterum cædi cœpit, tunc quoque immobilis in sententia perstans, per brachia appensa fuit, & ne tū quidem quam ardentibus lampadibus pedes atque latera ei adurentur, à sancto proposito discessit. Demum defectis vberibus, cū neque etiam tunc ea tormenta curaret, sed patre grauissimis ac prudentibus increparet verbis, cum in tantam

compulit rabiem, vt manu sua Barbaram interimeret, patientia profectò minimè foeminea, atque tātum Scæuolæ præopnenda, quanto muliebris mollicies à virili robore, puellarique ætas à militaribus præduris que annis superatur, præterquam quod ipse Scæuola, vt grauiora euitaret mala, ignibus manum iniiecit. Barbaræ causa patiundi sola voluntas fuit.

De Catharina virgine Alexandrina.

Qua etiam patientia fuit Catharina Alexandrina virgo? quæ læto vultu patienterque læua flagella, præacutis septas gladiis rotas, denique mortem ipsam pertulit, virorum ipsorumque philosphorum deuicta in tenera virginalique ætate patientia.

De Agatha Catinensi virgine.

Non minus miranda Agathæ Catinensis virginis patientia fuit, cuius nomen, ob id solum, quia Christiana ferebatur esse, tanquam maleficæ mulieris, apud Quintianum Catinensem prætorem, cum delatum esset, spreis promissis minisque ac plagis atque fidiculis neglectis, cum insuper à pectore defecta essent vbera, atque ex pedū plantis deracuta, super regularum fragmēta incidere cogeretur, intrepido vultu verbisque ceu eam tormenta non attingerent, defessis tortoribus, ipsa tamē inuicta mortem in carcere obiit.

De Eulalia virgine Hispana Emeritensi.

Deficiet me dies, nec labori sufficiam, si omnia foeminarum patientiæ exempla in Christiana religione scribere voluerō, itaque modū eis positurus, quæ si religionis cultus absit, fidem nullam inueniant, Eulalam solum virginem Hispanam, Emerita vrbe ortam, ponemus. Hæc omnibus cruciatibus grauius, quā vnquam pro Christi nomine torta, cum tertium decimum annum non impleret, mirū dictū, ne verbo quidem, aut vlla lachrymula donec animam efflavit, mutati animi aut doloris signa vnquam ostendit.

De Petro Diocletiani Augusti cubiculario ministro.

Diocletianus Augustus acerbus Christianorum persecutor, cum sciret Petrum vnum è cubiculariis ministris suis Christianæ religioni iniatum esse, dum ab ea deducere ipsum studet, plumbeis flagellis cædi, & deinde præacutis clauis dilaniari iussit. Cum autem inter hæc tormenta læto perstaret vultu, aceto salēque totum perfundi, ac deductum, vt erat nudus, in ferrea crate distendi iussit, vbi len-

tis ignibus aduri coepit, ut tormenti diuturnitas sauius dolorem acueret. Ceterum ne ita quidem victus quo vultu fuit, cum inchoarentur tormenta, hoc sibiipsum conlatus, & vitæ & tormentis finem fecit.

De duobus iuuenibus Antiochenis.

Duorum Antiochenorum iuuenum miranda patientia quæ legè Romanam Scævolam prætergressa est, iniuriâ patere-
tur si eam silentio præterirem. Nam cum eorum nomen imperante Diocletiano quod Christiani essent delatum esset, & propterea Diocletianus custodiri eos iussisset, blanda oratione diu tentatum est ut ad colenda Idola descenderent. Cæterum cum incassum laboraretur, & paratis tormentis ante aras ut sacrificarent, Diocletianus eos statui iussisset, cõcordibus animis responderunt patientiæ suæ periculum se facere paratos. Ne quis consideret tormentorum magnitudinem posse eos à Christiana fide deduci. Quod cum dixissent, ambo manus sacrificij ignibus iniecerunt, nullòque doloris ostenso sensu tam diu in eis manus tenuerunt, quoad vrendo desiccata carne nuda ossa reliquerunt. O non miram solû, sed prorsus diuinitus data in ferendis duris constantiam quam digna es, ut non in cælo solum præmia feras, sed etiã in hoc sæculo scriptorem nanciscaris, cuius facundia tantæ virtutis magnitudo, ut gesta est, representari possit.

De Ioanne Boneto Veronensi.

Recentior, sed non minus insignis Ioannis Boneti Veronensis patientia fuit, cum ab Ecelino, quem à Romano oppido nuncupabant, Veronæ ac Taruisinæ Marchiæ princeps, qui omnes crudelitate ceu nouus Phalaris ætate sua anteibat, ad prætorem Patavium Ansedinum ipsius crudelitatis ministrum missus esset, diu promissis primò allectus, deinde tormentis discruciarus, ut in itæ in tyrannum coniurationis quosdam nominaret, quos ipse infantes norat, ne forte doloris magnitudo ad ea dicenda cogeret, quæ ipse spõte sua nunquam passurus erat, in ipsius prætoris conspectu, sibiipsum dentibus linguam abscidit, atque haud multò post, inter tormenta defecit, quemadmodum eius pater Thomastus, eadem de causa ante defecerat.

De Bardilone Vincentino.

Quadam in parte Bardilonis quoque Vincentini patientia haud dissimilis fuit, qui cum aduersæ factionis accusa-

tionibus, quæ falsæ erant premeretur, & propterea magistratui in custodiam traditus esset, & disquisitione habitata torqueretur, cum tormentis putaretur adduci posse ut falsa fateretur, & ita perdi posset. Prius verbis se excusauit, ne dolore vinci posse crederetur, deinde dentibus linguam abscidit, sanguinèque inde largius manante Anaxarchum imitatus, periit.

De Ioanne atque Hieronymo Hus Bohemis.

Patientia quæ virtus alioquin est insignis ob malos comites, quibus nonnunquam adhæsisse inuenitur: interdum mutata appellatione in obstinationis nomen transit. Hæc in Ioanne atque Hieronymo Hus Bohemis cõtiguit, qui sacerdotij honore insignes, neque indocti ad Constantiense conciliû iuerunt, ut rationibus hæresim eam tuerentur, quæ Husitana appellata est, de ecclesiasticorum pauperie, & Redemptoris corpore sub vtraque specie sumendo. Illic multis argumentis re tractata, cum eos catholici conuicissent, in custodiâ missi sunt. Vbi cum in peruersæ opinionis sententia perstarent, ad locum in quo cremandis extructa erat pyra ducti Ioannes, aliquantò antequam Hieronymus, cum eos neque amicorum preces neque tormenti ipsius preparata species flecteret, posteaquâ succensa fuit pyra, clara voce Psalmos ambo decantantes, consumpti sunt, Christianis martyribus, nisi quod tanta dignitas nichilominus, patientia similis.

De duabus Bohemis mulieribus.

In Bohemia, post Vuenceslai regis mortem, cum Husitana hæresis regionem, quemadmodum incultos horros, malignæ herbæ, cito infecisset, Gallus quidam natione Picardus, nouæ hæresis scelus in eam intulit. Is Adami nomine, inter sectatores vsurpato, cum adoptiuum se Dei filium appellaret, atque redigere gentem ad primos hominum ritus veller, instituit, ut nudi degerebant, ac promiscuus foeminarum vsus esset, cuius turpitudinis magnitudinem abominatus Ioannes Zisca, qui eo tempore magna ex parte Bohemorum genti imperitabat, quanquam Husitana hæresi laboraret: gentem hanc, quæ Litmericijs annis insulam incolabat, ad ortus, omnem occidione deleuit, superstitibus tantum foeminis duabus, quod eas gravidas esse inuenerat. Hæ autem, cum neq; ante, neque post partum discedere à sceleratæ disciplinæ instituto vellent, & propterea supplicio succensæ

rogo ignibus iniectæ afficerentur, carmina modulantes, nūquam donec eas vita defecit, canere desuerunt.

De Margarita Tridentina, & aliis Hæreticis Albigenis.

Parem quoque obstinationi coniunctam Nouariæ patientiam ostendit, Tridentina mulier Margarita nomine, fratris Dulcini hæresiarchæ coniunx, cuius hæresis haud multum ab ea abhorrebat, de qua nuper dictum est, in eam sceleratam cum ingentem traxisset numerum, ~~et~~ comburi maluit, quam scelus quod profitebatur deferere: id quod in Bonifacij octauæ pontificatu actū fuit. Eodem quoque modo salutis anno ducetesimo ac decimo supra mille, in Occidantia, capto Bitera oppido, quod gentem eam Albigenium hæresis teneret, populi qui cruce signati aduersus ipsos aliōque male de fide sentiētes expeditionem susceperant, optione omnibus seruandæ salutis facta, si ad catholicā fidem reverterentur, centū octuaginta illic inuenti sunt, qui comburi, quam erroris pœnitere maluerunt. Idem quatuor & septuaginta contigit, ex eiusdē sectæ hominibus, obsidione capto oppido Carcaffone, in regione quam nunc Guienne dicunt, nam cum potestas eis facta esset, euitandi supplicij, si abnegare hæresim vellent, hilari vultu præparatum supplicio suo rogum, quæ iam successa erat, canentes conscenderunt.

De Georgio Cella Nouariensi.

Ætate nostra Georgius Cella Nouariensis ciuis, cū Bononiæ hæreseos conuictus esset, eūque nec promissa, nec minia à proposito deducerent, ut viuus combureretur, damnatus fuit. Non ut ceteri quibus in eo mortis genere opera datur, ut laqueo appensi ad minuēdos cruciatus celerius emoriantur: sed in summa pyra sine laqueo vllō constitutus, veste seuo delibuta amictus est, ut tormētī aucto terrore facilius à fero proposito reuocaretur. Verum cum in sententia perstaret, ut ad pœnitentiam quoque regressus relinqueretur, in ima pyra prius coniectus ignis, ita eam sensim succendebat, ut adhuc spacij permultum Georgio ad salutem retinendam, si eum pœniteret, daretur. Ceterum quò periculum magis augebatur, eò obstinatius, in hæresi permanens, & carmina semper decantans, paulatim donec pars vlla superfuit combustus est.

De Hieronymo Olgriato Mediolanensi ciue.

Quæ hæctenus scripta sunt à nobis exempla, ea aut legē-

do, aut ab iis qui viderunt audiendo, ad noticiam nostram peruenerunt. Vnius in hoc virtus genere nunc in mentem nobis venit, quod certò à nobis visum possumus affirmare, ut ex hoc quod ipsi vidimus, quo patientiæ laude maius nihil posse esse videtur: eorum quæ non vidimus certior fiat ac magis cōfirmeretur fides. Hieronymus Olgriatus ciuis Mediolanensis, ex quatuor vnus fuit, qui Galeatium Sfortiam Mediolanensem ducem occiderunt. Hic caprus atque in custodia acerbè discruciat, ut eius cædis conscios detegeret, & si secundum ac vigesimum annum nondum excedebat, effigie molliq̄e corpori virgini quàm viro similior, neque armis assuetus, vnde in hominum animis vigor roburque comparatur, funi quo torquebatur appensus, ceu si tribunali insideret: procul ab omni dolore clara voce intrepidoque animo & suum & comitum facinus commendans, nullum vnquam pœnitentiæ signum ostendit. Intermissis inde tormētis soluta oratione carminibusque suas, & sociorum laudes descripsit. Demum ad locum vbi excarnificaretur deductus, Carolum Francionumque comites, qui præ timore exanimati videbantur, cohortatus carnifices orauit: ut à se prius inchoarent, ut eius exemplo comites patientiam discerent. Nudus igitur in disco protensus cruribus brachiisque ad disci pedes deligatis, cū eos qui astabant præparatæ mortis species atque horror auerteret, ipse speciosis verbis atque intrepida voce peractum facinus extollens, nequaquam se quod tunc instabat sæuum mortis genus, curare ostendit. A summo igitur humero vsque ad medium pectus lanij falce diuisus, nec verbis nec voce mutata, vitam simul cum catholica ad Deum oratione finiuit. O admiranda patientia, è virtus præcis illis in quibus tantum animi robur fuit anteferenda, si alio in facinore eius experimentum facere contigisset. Iniquè profecto fortuna egisse videtur, cum tanto animi ac corporis robore ornatum virum non eò contulit, vbi aduersus catholicæ fidei hostes ostenderet, quanta Christiani hominis pectori virtus insideret. Nunc iniectum in principem suum manibus, quid Hieronymus egisse dici potest? nisi in Galeatij morte Italicam pacem turbasse? & tâtorum malorum, quæ postea mors illa in Italia, atque Europa euerfis vrbibus ac regnis secum traxit: quorum nullū adhuc finem intueri licet, causa fuisse?

BAPTISTAE
DE IIS QUI HUMILI FORTUNA

orti clarum sibi nomen vendicarunt.

CAPVT IIII.

Virtus cui ut inuidia ita etiam plerunque fama comes esse solet, ut se nullis contineri vinculis ostendat, non semper nobilitatem aut opes sequitur: sed veluti toti humanæ amica naturæ eam quærentes amplectitur, persequiturque ad eos profecta qui humili loco orti sunt claros facit, atque in ora hominum euehit: spemque minimè ingratam facit, esse omnibus integrum, & dum fruuntur vita, & posteaquam mori contingit famam laudemque, ut infamiæ quoque ac dedecus, prout ratio vitæ fuerit comparare. Quorundam igitur exemplis ostendemus, ignobili fortuna ortos famam ingentem obtinuisse.

De P. Virgilio Marone poeta.

Virgilio Maroni quod pater ut victum pararet, figulinam exercuerit, aut etiam ut quidam alij, operarius esset, non obstitit, quin inter eos qui obscuro orti loco grande nomen compararunt, principatū excellenti fama non teneat. Quod ei nomen & doctrinæ magnitudo & carminis excellentia inter poetæ peperit.

De Qu. Horatio Flacco & Statio Papinio poetis.

Horatiū quoque; Flaccū lyrici carminis venustas, & Statiū Papiniam Thebais ac Syluæ ad grande nomen pertulere. Neque obstitit quod Libertinus parēs utriusque dicatur fuisse.

De Æschine oratore.

Æschinis fama maior est, quam ut vilius testimonio egeat, & tamen certis authoribus traditum est, Athenis natum patre inopi abiectoque, in tantum ut publicè lucanicæ venundaret.

De Theophrasto Philosopho.

Quamquam Thyrtamus Æschine dicendi præstantia minor non esset, qui tanquam diuinitus datum loquendi genus haberet, Theophrastus postea fuit appellatus, tamen nihilo sanguinis genere nobilior fuit. Nam si illi factor parens fuit, fullo Theophrastum genuit.

De Menedemo Atheniensis Philosopho.

Menedemo Philosopho Athenis ob ingentis virtutis ac doctrinæ meritum, quod rarò aliis contingit, postea fuerunt

statuæ, atque in eo maior virtutis quam natalitium habita ratio est. Patre enim ortus est, qui mechanicum opus conuendendis tentoriis conficiebat.

De Alphenio Varrone Cremonensi.

Non minore fama Romæ atque in Italia Alphenus Varro Cremonensis, quam Menedemus Athenis fuit: cuius merito his quoque temporibus inter claros iureconsultos non sine honore seruatur. Quamquam Cremonæ adolescens conuinciam exercuerit, à qua profectus paruo tempore sub Sulpitio ad tantam ciuiliſ disciplinæ scientiam peruenit, ut Romæ consul factus fuerit, & mortuus quod raris contingit, de publico sepulturæ honorem affectus sit.

De Pythagora philosopho.

Pythagoras philosophus quamquam ob doctrinæ magnitudinem non minus famæ quam superiores obtineret, & ob id eius sectæ princeps fuerit, quam postea Italicam nominauerunt. Tamen quantum legendo deprehenditur honestiore loco quam illi natus non est. Etenim Nexarchus pater eius in tenui fortuna annularius sculptor fuit. Sed iam relictis qui per doctrinam excelluerunt, ad eos tranſeamus, qui aut partis regnis, aut insigni militari virtute magnum nomen adepti sunt.

De Iphicrate Atheniensis.

Iphicrates Atheniensis vir militari scientia admodum insignis, posteaquam Lacedæmonios prælio deuicit, atque Epaminundæ feros animos retrudit, in eam existimationem venit, ut persarum rex Artaxerxes Ægypto arma illaturus, ducem eum quæſierit. Minimèque Barbarus rex magnitudine plurimum elatus, indignum sibi duxit Græcæ se virtuti subicere, & tamen tanti viri nequaquam in incerto est, patrem suorem fuisse.

De Eumene Cardiano.

Eumenes quoque Cardianus inter Alexandri Magni successores annumeratus, virtute atque prudentia nullo eorū inferior, adeo inope abiectoque patre in Peloponneso natus est ut se familiamque vecturis quas curru præstabat aleret.

De Viriato Lusitano.

Quam ingens victoriarum cursus egregiorumque facinororum fama fuit, in Viriato Lusitano in Hispania? Nam cum Romanis quatuordecim continuos annos bellum gessit,

exercitibus ducibusque eorum victis atque etiam captis. In priuata enim fortuna hoc annorum spacio populi illius potentiae restitit, cui Carthaginis, cui Antiochi, cui Tigranis ac Mithridatis, totius denique terrarum orbis immensae vires atque opes non suffecerant. Maioraeque etiam prestitisset, nisi a suis proditum, cum maiora moliretur mors intercepisset, & tamen parentes eius ipsumque pastoritia exercuisse ferunt. Quibus iniitiis venator, ac postea latro factus, militari virtute eò euasit, vt in Hispania, quia inde ortum suum duxerat, alius nullus maiore fama res gesserit.

De Arsace Parthorum rege.

Arsaces qui post Alexandrum Magnum Barbarorum primus in Parthia regnauit, à quo postea Parthorum reges Arsacidae, sicut Romae qui post Augustum imperarunt Augusti sunt cognominati. In quam famam, quantumque regnum ascendit: cuius primi originis ob nimiam humilitatem notitia nulla habetur, nisi quod premente inopia primam aetatem latrocinii exercuit, à quo vitæ genere audaciae coniuncta virtus, in amplissimi regni Imperium ingensque nomen eum euexit.

De Ptolemaeo Syriae atque Aegypti rege.

Ptolemaeus primus Lagi filius fuit, Lagus autem sub Philippo Macedonum rege inter equites annumeratus est, nullo alio honore maior. At Ptolemaeus sublimiore gradu apud Alexandrum militauit. In cuius morte Syriae atque Aegypti regnum sibi vendicauit, à quo qui securi sunt reges, per longum tempus Ptolemaei nomen ceu peculiare tenuerunt.

De Agathocle Syracusano rege.

Longè vilior Agathoclis parentis fortuna fuit, nec tamen paternae obscuritatis filium puduit, qui quanquam pene tota potitus Sicilia, quia figulinam pater exercuerat, in conuiuuiis inter aurea vasa fictilia quoque adhibebat, vt eodem tempore & paternae obscuritatis, & magnitudinis in quam ipse euaserat, specics repraesentarerur.

De Davide Iudaorum rege.

Haud excellentiores putari oues quas David paterque eius Iesse, atque maiores pauerunt, quam Agathoclis fictilia possunt, & tamen vt hic Syracusis atque in magna Sicilia parte regnauit, ita ille meliore fortuna partum totius Iudaeae regnum possedit, tanta morum sanctitate ac sapientia, tanto

animi atque corporis robore, vt post eum Iudaea verum regem nullum habuisse putetur, qui ex Davidis stirpe non descenderit. Hoc quoque tempore per terrarum orbem, vt sapiens sanctusque ac fortitudine clarus haberetur, cuius Psalmi dum per omnem terram diuinas laudes resonant, qualis & quam Deo gratus vates esset, ostendunt.

De Vespasiano Augusto.

Vespasiani qui ad Romanum Imperium virtute conscendit, ac duos filios qui in Imperio successerunt reliquit, maiores Rheatae orti sunt & vixerunt. Inter eos Titus Petronius Centurionis ordinem, Sabinusque filius Primpili honorem non excessit. Primpili igitur honos magnus ad Romanum Imperium consensus fuit, sed maior etiam fuit eius qui sequitur.

De P. Aelio Pertinace Imperatore.

Omnis fatetur historia Pertinacem, qui virtute ad Romanum Imperium sibi viam astruxit, etiam antequam ad Imperium conscenderet, virtute ac sapientia inter eos, qui mirandi sunt annumerandum fuisse. Neque tamen eius virtuti ignobilitas obstitit (etenim pater eius Aelius successus libertino patre, atque eodem mercatore ortus, interdum mechanicum opus in Liguria exercuit) quò minus ipse ab obscura stirpe ad Imperij culmen eueheretur. Laudi quippe sibi generis obscuritatem ducens, paternam officinam marmore exornauit, vt eo ornatu clarius appareret, quam vili ex loco tanta virtus emerisset.

De Aureliano Imperatore.

Orbi terrarum toti perspecta fuit insignis Aureliani virtus ac fama, & tamen eius patria propter ignobilitatem adhuc in occulto manet. Quidam in Sirmio, nonnulli in Moesia, alij in Dacia ortum esse dicunt. Et quemadmodum de patria eius discordes sunt scriptores, ita omnes eius maiorisque humilitatem affirmant.

De C. Aurelio Valerio Diocletiano Imperatore.

Diocletianus qui ingenti animo concessum, ab exercitu senatusque Romanum Imperium diu rexit, clarissimisque victoriis illustrauit, adeò abiecto humilique loco ortus est, vt patrem eius quidam notarium, alij libertum fuisse tradiderint.

De Maximo qui Pupienus dictus est, Imperatore.

Par quoque originis obscuritas Maximum Pupienum per virtutem vnâ cū Balbino eò deduxit, vt ipsum Senatus populûsque Romanus aduersus Maximinum Imperatorem delegerit. Erenim ferrario fabro ortum fuisse quidam dicunt: alij fabro qui plaustra conficeret, tradiderunt.

De M. Iulio Licinio Imperatore.

Nihilo clariore ortu Licinius ad Augustale culmen ascendit, propter virtutem bellique gerendi scientiam Galerio Maximo Augusto comes datus. Is in Dacia puer patrem admodum inopem, in ratione cultûque agrorum iuuit. Cæterum postea rustico opere in militare munus conuerso, quatuordecim annos Imperatorum sceptrum miserando tamen sine rexit.

De Bonoso Imperatore.

Bonusus Imperator non modo ciuis Romanus non fuit, sed peregrino sanguine in Britannia natus, patre inope ac magistro ludi literarij ad Augustale solium euectus est. Verû iam tandem vetera omittentes ad recentiora transcamus.

R E C E N T I O R A.

De Petro Apostolo, & Ioanne Euangelista.

Piscatores piscatorûmque filij fuerunt Petrus Apostolus ac Ioannes Euangelista, tantûmque his initiis postea diuinæ gratiæ virtutis que affectu sunt, vt nominis sui sanctimonique magnitudine totum terrarum orbem repleuerint: quorum memoria iam post tot secula apud Christianos omnes, ceu qui in cœlestium numero primariis locis à Deo recepti creduntur, summa in veneratione est. Cui secularium regnorum maiestas quanquam inter principes alios emineat, subiicere se minimè pro indecoro duxit. Quinetiam templum, honores adorationis que quibus humana potentia atque adulatio regum, atque Imperatorum quosdam profecuta est, longè excellentiores atque in plures gentes sparsas, Apostolis singularis ipsorum virtus ac sanctitas peperit. Quâdoquidem communis fidelium omnium consensus Apostolorum successoribus omnium, quæ in humanis rebus excellentia habentur, maiestatem concessit.

De Mahumete scelerata legis authore.

Mirum profectò videtur ex diuersis valdeque contrariis causis similes prouenire effectus. Nam veritas, continentia,

cæteraque virtutes Petrum atque Ioannem Apostolos, in eam gloriam, de qua diximus, extulerunt. At mendacium, libido cæteraque scelera (ne fideles ac iustos exercendi materiam deesset) in non minorem venerationem ac famam Mahumetem euexerunt. Is in Arabia ex Arabe patre ortus, vestigales camelos agebat, vbi arte atque perfidia in eam magnitudinem conscendit, vt rex creatus propheta etiam putaretur. Mortuus quoque in eam existimationem venit, vt dimidium terrarum orbem, ac multo plus in sceleratam disciplinam traxerit, vitæ quidem turpitudine: cæterum sagaci vastoque ingenio parva tanta gloria famaque, quantam innumerabiles philosophi prophetæque virtute ac scientia, ac martyres Christiani sparso sanguine magna in parte non obtruncarunt. Malum enim id quod Herostrato contigit: nam Dianæ Ephesiæ templum succendit, vt apud posteros diuturnum sibi nomen compararet. Mahumetes quoque sceleratè agèdo docendoque, cum fama diuinos quoque in terris apud sectatores suos assecutus est honores.

De Lamusio Longobardorum rege.

Melioribus artibus, sed non minore fortuna ad regium solium magnûmque nomen Lamusius tertius Longobardorum rex ascendit, qui à matre quæ publicè quæstum faciebat, cum aliis fratribus tunc cum ipso ortus in fossam proiectus, vbi aqua stagnabat (quæ Longobardorû lingua Lama nuncupatur) fortè in ea ab Agelmundo Longobardorû rege conspectus est, atque hasta quam is manu tenebat tactus, quia infans eam apprehendit & tenuit, Agelmundus illius tam teneri vigore permotus nutrirî infantulû iussit: atque à Lama in qua eû primò viderat Lamusium nominauit. Is hoc initio Lamusius adeò virtute excelluit, vt Agelmundo in regno succederet, atque eius stirps magna gloria vsque ad Alboinum in Longobardis regnaret.

De Primislao tertio Bohemorum rege.

Non minus famæ inter Bohemos sibi peperit Primislao, qui inopi atque rustico patre dum araret, sicuti Romæ Cincinato contigit, à Bohemis ad ducatum vocatus, Libysis ipsorum duci vir datus est. Id autem equi augurio Bohemorum gens egit: quod infrenatus recta ad Primislao supra aratrum manducantem equus cucurrit. Ea re impletum arbitrata quod ei prædictum erat, scilicet apud Bohemos

regnaturum qui super ferream mensam manducabat. Eius adeo scelix principatus fuit, ut Pragam urbem muro cingeret, per multasque leges quibus Bohemi vixerunt, conderet. Ea autem viri illius apud Bohemos reuerentia fuit, ut in primo templo ligneas soleas quibus arans utebatur, diuissimè seruarint, easque ceu sacram rem nouis regibus dum diademate ornarentur, praeferrent. Vbi autem cum ad ducatum vocatus fuit, arans est inuentus, templum conditum est: accolaeque pagi illius in quo ipse agebat, omni onere immunes facti fuerunt.

De Tamburlano Persarum rege.

Tamburlanus quem auorum nostrorum aetas, armis iustitiaeque praecipis principibus equalem, regni autem atque exercitus magnitudine Xerxe maiorem, nedum parem vidit, quantum percipi potuit à Scythis ortus est, non regia stirpe aut insigni aliquo stemmate, sed patrem extrema inopia pastorem habuit. Inter pastores ipse nutritus & puerilibus ludis à pastoribus rex creatus, astu nouaque industria eos ut iureiurando imperata se facturos pollicerentur, impulit. Pecora igitur venundare eos, atque ut à tam inopi vita se vendicarent, arma equosque comparare iussit. Hoc numero (ad quingentos enim peruenerant) quosdam mercatorum societates, quae per eas regiones magno numero praesidij gratia commeari solent, & vulgo Carauanae dicuntur, armis deuicir, atque in partienda praeda adeo se inter comites iustum liberalioremque praestitit, ut mutata conditionis pastores non modo non poeniteret, sed fide amorque enixius ei deuincerentur. Ad compescendam praedonum audaciam mille equitibus dux in eius regionis fines, ubi haec aduersus mercatores gesta erant, à Persarum rege missus, cum à latronum duce in colloquium vocatus esset, latronis arte verbisque delinitus ex hoste comes ei factus est. Interim inter Persarum regem fratremque eius orta controuersia; fratris causam latronum duces susceperunt: cui postquam regnum afferuere, maiori exercitus parte ab eo impetrata, dum cum eo fingunt in exteris gentibus Imperium parare velle, compulsi ad rebellandum populis breui se qui ante latronum princeps erat, Persarum regem fecit. Quod autem ischia debilitatus erat, eius nomini Temir (quod Scytharum lingua femur significat) lang Persae addiderunt. Quod verbum

prisca

prisca lingua ischia debilitatè ostendit, coniunctisque ambobus verbis Temirlang nuncupatus fuit. A nobis autè verbo ob linguarum dissimilitudinè viciato pro Temirlang Tamburlanus est dictus. Hic Persico regno Armeniam, Syriam, Babylonemque, atque ingentes alias gentes addidit, urbemque Samarcantam ambitu maximo condidit. Sibi ingenti parata fama omnibusque quamuis paruo infelicicque ortis loco spe facta, ut corporis animique virtute atque industria ad quauis ingentia regna imperiaque euadere possint.

De Abdelmonio Africae sive ut nunc dicitur Barbariae rege.

Abdelmonio qui se totius Africae regem fecit, patens dicitur fuisse sigulus. Caeterum à falsis prophetis Mahumetanae legis eum sibi populorum fauorem conciliauit, ut pulso vero regium nomen inuaderet: atque rex creatus Africae magnam quoque Hispaniae partem adderet. Sed iam barbaros omittamus, & de Italis scribere adoriamur.

De Sfortia armorum duce insigni.

Italos autem à Mutio Attendulo auspicabimur, qui Cotiniola tenui vico, ut tunc erat inter Faentiam Rauennamque urbes ortus Sfortia ipse nuncupatus, Sfortianae genti primum nomen dedit. Is Ioannem patrem cuius nondum obscurata memoria est, in opem Cotiniolae accolam habuit agrorum cultorem. Ipse autè Mutius castra securus prima militiae rudimenta inter lixas calonesque posuit: virtuteque ad eum cõscendit locum, ut Ioannae quae postrema Andegauensis generis Neapoli regnauit, omnium militarium copiarum dux esset & magni Constabilis honorem cum ea gesserit, multorum populorum in eo regno Imperium assecutus. Moriens autè Franciscò filio qui postea Mediolanensem ducatum adeptus est ingentem exercitum reliquit non sine magna fama, & Sfortiacae factionis nomine, cui complurium regum, atque Imperatorum affinitas coniuncta fuit.

De Nicolao Picinino & ipso militari duce percelebri.

Nicolai Picinini Perusini cuius, parens lanus fuit, cuius nomen ob ignobilitatem in obliuione sepultum est, tam tenui vilique principio ortus Nicolaus, virtute in immensum auctus; ingentes exercitus per Italiam ductauit, multis atque insignibus praeliis victoria potitus, vnde fama nomini suo parata, macello in vrbe patria non minus honoris quam Romae Terentius Varro contulit.

O

Picininus à Perusino macello ad insigne nomen euasit, à pascendis quoque porcis non minus grande assecutus est Franciscus Carmaniola ingentibus editis facinoribus. Vniuersarum Philippi ducis Mediolanensis copiarum omnium dux creatus, nec verò minus pace clarus, dum urbem Genuam singulari moderationis laude rexit, ingens sibi nomen peperit, adeò vt inuidorum delationibus à Philippo sine exercitu discedere coactus, primi militaris ducis apud Venetos vitro delatum honorem acceperit. Tanta verò in eo se virtute atque prudentia gessit, vt cum Carmaniola à Philippo duce, secundæ etiam fortunæ, atque victoriæ ad Venetos transisse viderentur. Hacque insigni laude mortuus est, quod partis ingentibus victoriis nullus vnquam exercitus, cui ipse præfuerit aduersæ fortunæ damna pertulit, lōgēque, eo per fraudem sublato, plura Veneti amifere, quam ipse, cui licet ferius decedere è vita contingeret, omninò tamen moriendum erat.

De Blasio Axareto Genuensi ciue.

Inter tam multa insignia eorum exempla, qui ab humili loco, ad magnum fortunæ gradum ascenderunt, haud per iniuriam annumerabitur Blasius quoque Axaretus ciuis Genuensis, Is enim aurifice patre ortus, & ipse in Tabellionum ordinem ascitus, quod vna tantum triremi piratarum triremem ceperat, tantum sibi nominis comparauit, vt classis suæ Genuenses aduersus Alphōsum Siciliae regem præficerint, quo tempore, arcta obsidione is Caietam urbem premebat. Nauali igitur prælio Blasius regem ipsam vnà cum Ioanne fratris Nauarriæ & ipso rege, magnoque aliorum principum atque equitum numero deuicit, ac captos secum duxit. Itaque à Philippo, vt eius virtuti honos haberetur, in Vicecomitum gregem adoptatus, cum aliis quoque expeditionibus præfectus, victoriam retulisset, per omnem Italiam celeberrimus est factus. Huius igitur ortus ex argentario operario, quem in vrbe Genua nobilis fortunæ locum dici potest habuisse? quæ verò duobus vno prælio captis ingentibus regibus, cum magna procerum manu, dici potest victoria maior? aut dignior de qua homines cum laude loquerentur? Profecto & ortus ignobilitatem magnam omnes fatebuntur, & huius victoriæ gloriam, nulli

eorum cedere, qui gloria plurimum insignes fuerunt, nam si non armis, sed dolo Iugurtha capto Marius adeo gloriatu est, vt armis cum Sylla decertârit, quia Iugurthæ capti gloriam sibi vendicabat. Si Persa quoque rege deleto, qui alioquin inter ignauos annumerandus erat, Paulus Æmylius, propter laudis cupidinem in eam sui obliuionem venit, vt duorum filiorū funera, sine doloris significatione præteriret, quanto Blasij gloria maior censei debet, qui Paulo Marioque fortuna inferior, duos reges, Persa atque Iugurtha maiores, nō dolo, sed vera virtute, vnà cum multis principibus cepit? hoc quidem solo fortasse Mario atque Paulo minor videri poterit, quod illis partis victoriis triūphorum honos exhibebatur, Blasius quod captiuos reges, duci Philippo, qui Genuensi Imperio potiebatur, & non patriæ tradidit, tantæ victoriæ fulgorem, alicuius perfidiæ nota maculasse putatus est.

De Ioanne vigesimo secundo Pontifice Maximo.

A secularibus viris ad ecclesiasticos transitori Ioannem vigesimum secundum Pontificem commemorabimus, quod is ad Pontificatum virtute atque doctrina conscendit. In quo mores non per luxum ac desidiam corruptit, sed veri Pontificis sustinendo personam, Ludouici Bauari Imperatoris efferatam animū atque superbiam armis atque animi vigore contudit. Cui rei cum multa alia per virtutem præclarè gesta addidisset, à vita discedens Ecclesiasticū Imperiū opibus, atque existimatione longè maius quam acceperat, reliquit: & tamen pro explorato habetur, parrem ei natione Gallum, tanta inopia fortunæque humilitate fuisse vt cerdonica arte vitam tueretur.

De Nicolao V. & Sixto IIII. Pontifice Maximo.

Ætate nostra Sarzanensis ciuis Thomas, qui postea sub Nicolai quinti nomine Pontifex Maximus fuit, cuius mater oua pullōsque vendebar, & Franciscus Rauerus Minorum fratrum ordinem professus, Saouensis ciuis, qui & ipse Pontificatum sub Sixti quarti nuncupatione adeptus est. Patre ortus qui semper nauticam exercuit, multis in sacro senatu præteritis, qui in magnis opibus principum sanguine nati erant, ambo sola virtute doctrinæque adiuti, ad Apostolatus apicem per temporis interualla ascenderunt, magnæque laude ac fama clauis tenuerunt, vrbe Roma

ita ædificiis exornata, vt eorum temporibus deposito senio ad iuuentæ honorem restitui videretur. Neque vlla in parte vel Nicolai maternorum ouorum, vel Sixti patris remorum non modò suppedere, sed lógè magis tã obscure originis vilitate, cui ingens coniuncta fuit virtus, quàm multorum aliorum Pontificum magnis natalibus, sine virtute videatur gloriari debere.

De Ioanne Antonio Campano.

Ioannes Antonius Theramnenfis episcopus, omni scriptorum genere nulli ætate nostra secundus, vtpote qui priscorum in dicendo laudem si non superauit, eis minimè pudentus æquare saltem visus est. Cauellis Campaniæ pago vnde ei Capano cognomentū fuit, ortus est, atq; in eo puer, pastoriciã vt ante pater atque eius maiores exercuit. O quãta in his virtus laude digna est, qui nõ opib. nõ generis nobilitate adiuti, ip si ignobilitatis nubẽ, qua recti latebant discusserūt, & virtute ceu face prælata, se orbi manifestos ostēderūt, contrã tantò ij magis culpandi, qui non modo nullam præstant operã, vt eos propria aliqua laus virtusque illustret, sed scelere atque ignauia, relictum virtute opib;que maiorum splendorem, obfuscant. De iis ceu de fœda re, vt adolescentes eorum exemplo, ab ignauia scelerēque deterreantur, quædam pauca subiungemus exempla.

DE HIS QUI CLARIS ORTI

pare nitibus degenerarunt.

CAPVT V.

De Cresippo Cabriæ Atheniensis filio.

Cabriæ Atheniensis qui magnis virtutibus magnisque victoriis apud Athenienses excelluit, & qui multo feclicior fuisset, si nullis procreatis liberis è vita discessisset, Filius fuit Cresippus adeò à paterna virtute degener, vt persæpe Photionẽ eius tutorem virum alioquin patientissimum vecordia Cresippi dicere coegit: ea quæ ob Cresippi stolidam mentem perserebat, ad referendam cumulatè pro acceptis à Cabria meritis gratiam, abundè sufficere.

De Gersa & Eliezer Moysis filiis.

Tam nota est Moysis gloria ac virtutis magnitudo, vt indicari non egeat, & tamen qui olim pastor Hebræum popu-

lum dura ceruice seditionibusque insignem rexit, magnisque contetionibus perpetuum sacerdotium fratri ac successoribus reliquit, nõnne Eliezer & Gersam filios iuxta legem ex se ortos indignitatis successione præterit. Etenim in eis neque ingenium, neque vllum intuitus est virtutis genus, quod tanto posset oneri sufficere. Atque ob eam rem in Hebræorum historia de eis nisi perexigua, vt de abiectis mos est, mentio est facta.

De C. Caligula Imperatore Germanici filio.

Quantùm Germanicus animi vigore, prudentia, atque morum honestate præstitit, tantùm eius filius Caligula animi ignauia, libidinibus atque stultitia ab eo degenerauit. Quem quamuis ad Romanum Imperium fortuna euekerit, permulti tamen Germanici virtutem in alieuius priuati hominis fortuna, quàm Caligulæ in tanto scelere Imperium maluissent. His additur quod defunctum Germanicum non Romanus tantùm populus amicaque gentes, sed barbari quoque lachrymis, ceu communem parentem profecuti sunt. At filius Caligula ob eius scelera nedum lachrymis, aut alio insigni honore, sed ne publica quidem sepultura dignus est iudicatus.

De Commodi Imperatore M. Antonini philosophi filio.

Marcus Antoninus Philosophus qui Romæ imperauit omnium virtutum singulare exemplum, Commodum filium Imperij, & non virtutum hæredem habuit, atque ob eam rem non sine magno dolore magnum persæpe sui desiderium reliquit. Etenim Marci bonitate in filij Commodi malitiam mutata, clementiãque in atrocissimam crudelitatis carnificinam, cum eum ferendo Rom. populus esset defessus, Commodum interimere coactus est: cum iam palam in vrbe ferretur Commodum non Marci, sed lanista gladiatoris filium fuisse. Neque enim fieri posse putabant vt è tanta Marci virtute tanta scelerum labes prodiret, neque Marci gloriæ aliud magis defuisse, quàm vt filius orbis vitam finiret, videbatur.

De Licinio Galieno Imperatore P. Corælij Licinij Valeriani filio.

Valerianus Augustus virtutis magnitudine inter clarissimos principes commemorandus erat, si virtuti, par in eo felicitas fuisset. Hoc patre ortus est alienus, adeò propter sce-

leratos mores patri dissimilis, ut propter insignem impudicitiam atque vecordiam, non paternos tantum militares duces ab Imperio rebellare compulerit, verum etiam egerit ut Zenobia atque Victoria imbecilles mulieres (quod antea nunquam visum fuerat) assequere sibi Imperij habenas auderent. Itaque quod ingens atque pacatum a Valeriano patre Imperij acceperat, imminutum atque lacerum miserandum in modum reliquit.

De Carino Imperatore Cari filio.

Carus qui Probo Augusto aequum animi bonis, ut in Imperio successerat, & qui animo ingenti finibus auctis singulari sanctitate populos rexerat, Carinum filium Imperij successorem habuit, moribus adeo patri dissimilem ut prorsus simile nihil haberet. Fuit Carus animo magno, nulliusque rei magis quam iustitiae moderationis atque continentiae cultor, At contra Carinus impudicus, iniustus, animoque profusus efferato: adeo ut pater cum eius suppuderet de successore regni creando, atque etiam ad minuenda publica mala, de adimenda ei cum caesarea dignitate vita cogitaret, effecissetque nisi iniqua nimis Romano Imperio fortuna haec animo agitantem Carum repentina morte intercepisset.

De filiis Samuelis prophetae.

Quod Carus ob sceleratam Carini filij vitam agere decreverat in Romano Imperio, Samuel propheta qui iudicia in Israel habebat ob filiorum scelera peregit. Nam cum propter grandem eius aetatem filij populum regerent rapinisque dilaniarent, Saulum primum ac novum regem in Israel constituit, ne filiorum avaritia & scelus (id quod iam agceperat) ipsius iustitiam ac bonitatem macularet, adeo ut per dissimiles filios ex fulgenti sole terra nubes prodiret videbatur, id quod in recentioribus quoque nonnullis intueri licet, e quibus pauca quaedam exempla subiiciemus.

RECENTIORA.

De Henrico Imperatore Henrici secundi filio.

Orbi satis sine alio teste patet Henricum II. iustitiae, pietatis atque catholicae fidei cultorem fuisse. Nam prudentia atque autoritate schismata compressit, atque ecclesiam semper tutatus est. Henricum tamen tertium reliquit a patris virtutibus prorsus degenerem. Insigni enim cru-

delitate notus, non modo ut pater non compressit, sed malignitate sua concitasse, aluisseque schismata putatus est. Ob quae crimina tandem Augustalis culminis maiestate priuatus est.

De Vincislao Caesare Bohemiae rege Caroli quarti filio.

Carolus quartus Bohemiae rex magnis virtutibus ad imperium vocatus, catholicae fidei cultor animi plenus atque doctissimus habitus est. Itaque non pacatum solum tenuit imperium, verum etiam virtute sua obtinuit: ut Romanorum Rex Vincislavus filius creatus paterni imperij successor designaretur. Sed cum pro virtute venerem voluptatesque amplexus, paternos mores deseruisset, & mortuo patre non esset, qui virtute sua filij errata regeret, ob scelus atque ignaviam non modo patri in imperio non successit, sed etiam ea qua iam assecutus erat dignitate, ut indignus est priuatus.

De Noradino Damasceno Sulthano Saladini filio.

Aequum Noradinum propria ignavia ab imperio deiecit, quod ei patris Saladini virtus pepererat. Damasci enim regnum ei Saladinus reliquerat, unde ob ignaviam a populis exactus est, Saphadino patruo ei suffecto. Adeo autem a paterna virtute degeneravit: quod ubi Saladinus auctum regnum moriens optimique principis quantum infidelium vllus ante eum unquam nomen reliquit, ita hic amisso per ignaviam patrimonio eo redactus est, ut fratrum misericordia vitam tueretur, atque ita cum ignavissimi hominis dedecore moreretur.

De Ioanne Vicecomite primi ducis Io. Galeati filio.

Animo ingenti liberalique atque omni virtutis genere ornatus, quae in magno principe desiderari poterat, habitus est Ioannes Galeatus, qui Mediolanensis ducatus titulum primus indeptus est. Suis charus atque hostibus formidolosus magnam Italiae partem possedit, quam ingenti virtute ac gloria parauerat, adeo ut multis Christianorum populorum regibus superior, potiusquam par putaretur. Inter filios quos reliquit vnus Ioannes nomine ei in ducatu successit, Phalaride ipso crudelior, & in omni virtutis genere a patre adeo alienus, ut acerbus hostis, et videretur. Quod virtute sudoreque pater pepererat, is amens ridendo magna in parte amisit: suisque demum iniustus, atque contemptui factus ab eis occisus est. Alius Gabriel sine matrimonio natus haud amentia dispar, amissis Pisis quas possidebat Genua securi

palam percussus est. Horum duorum calamitosi exitus amissas in patris morte prorsus esse eius virtutes ostendebant, nisi tertius filius Philippus, ceu inter mortuos ducatu potitus aliqua in parte excidisset.

De Francisci Sfortia filii.

Soceri vestigia securus Sfortia, qui ei in Mediolanensi ducatu armis successit, omni virtutis genere inter Christianos principes plurimum excelluit, neque verò Traiano humanitate cessit, aut Alexandro pro fortunæ suæ captu, liberalitate inferior habitus est: a tanta virtute filij degenerasse putantur, quod natu maior Galeatius ambitiosior esse ferebatur, & in libidinem haud parum propensus, id quod tamen ætas, neque enim secundum ac vigesimum annum excedebat, cum ad Ducatum conscendit, excusare potest. Addunt præterea nequaquam animi vigore cum elatæ menti respondisse, sed ut minimis successibus efferebatur, aduersis etiam effoeminatè nimis cedebat. In Philippo qui secundus fuit, si corpulentia quam in iuuenta præ se tulit, par ingenium fuisset, de eius vecordia, concitati rumores dicendi minorem materiam præbuisent. Sequitur Ludovicus, nam præter Ascanium, qui magnum se virum, quanquam aduersa esset fortuna ostendit, & Sfortiam legitime ortum, cuius quanta esset virtus, apparere non potuit, quia cum armis redire ab exilio in patriam moliretur, fata hominem intercepterunt, alios commemorare nihil refert; de Ludouico igitur grauior aliquantò fama manauit, nam religionis atque iustitiæ, cuius nos cultorem vidimus, institutionem fingi ab eo, ad continendos facilius in fide populos ij ferebant, qui in casibus suis, sub ipso remedia non tulerunt, elati quoque animi, id quod nimis fortunæ successibus accidere solet, & auaritiæ infamia laborauit: quorum postremum ministrorum culpæ ex toto ascribi posset, qui sub eius nomine diuinis humanisque rebus turbatis, omnia in priuam utilitatem suam retulerant, nisi ipsius hoc crimen proprium esset. Nam in administrando ducatu, dum primi honoris titulum ut acciperet, persuaderi sibi passus est, pecuniæ publicæ præfectus, ad id pecuniam necessariam pollicentibus, nimis temerè in se atque in populos ius omne permisit. Libidinum quoque intemperantia id ei contigisse putarunt, qui molli fractoque eum animo, in aduersis re-

bus esse viderunt: utcunque ea fuerint, illud inficias iri non potest partum armis à patre imperium quod in singulari omnium beneuolentia ac charitate vsque ad mortem possedit, ipse motis à Ludouico duodecimo Gallorum rege armis, cum numero militum superior esset, sextodecimo die amisit. Cæterum ne viuentes fortasse lædantur, manū contrahamus, & iam ad eos transeamus, qui fortuna illustri, in vestibus atque aliis rebus, communem morem, dum licere sibi omnia putant, transgressi sunt.

DE HIS QUI PATRIÆ CONSVETUDINEM IN VESTIBUS & ALIIS ORNAMENTIS EXCESSERUNT.

CAPVT VI.

PROPRIÆ virtutis confidentia atque immensis fortunæ successibus, interdum homines compelluntur, ut in vestibus aliisque ornamentis patriæ morumque eius oblitus sibi quam per bonos mores licet, indulgeant. Aliquot igitur exempla illustrium virorum commemoraturi sumus qui eiusmodi in rebus sibi frena laxarunt. Neque vetò Neronem attingemus, quod in citharistarum habitu incesserit, sibi que ea forma poni statuas voluerit, nec Caligulā scribemus quod fœminea veste vteretur. Nec enim digni sunt qui inter illustres fortunæ principes enumerentur, cū scelerum caligine in obliuione se demerferint. Verum de his tantum dicemus qui maiori parte, aut virtutis aut victoriarum magnitudine hanc sibi licentiam vendicarunt.

De Alexandro Magno.

Macedonum rex Alexander superatis Persis abiecta Macedonica modestia, vestem patriam, Persicis ornamentis mutauit, qua re Macedonum animos à se auerit, quibus nō Macedonum arma de Persis, sed Persarum deliciae de Alexandro triumphare videbantur. Et si ob id re sæpe ostenderit cum patria veste Macedonicam quoque militarem virtutem non exuisse. Nam post eam mutationem de hostibus multas magnasque victorias sæpius peperit.

De Gn. Domitio Aenobarbo.

Gn. Domitius Aenobarbus deuictis Atuernis Allobrogibusque, quos hæc tempora Delphinenses & Sabaudienfes appellant, noua atque inusitata facie elephanto vectus, inter

legiones ceu triumphans per totam Italiam ad urbem Romanam profectus est.

De M. Antonio Triumviro.

Non minus insolenter se gessit in triumphatu M. Antonius, qui post partas ingentes victorias summamque dignitatem ardente terrarum orbe, civili bello Athenis Graeca veste utebatur, ociosusque deambulabat: deinde ea leuitate motus, quæ ei à natura erat insita, præter omnem Romanum morem, & ipse & filij quos ex Cleopatra genuerat, in aureo throno federunt, & quia stirps eius ab Hercule dicebatur manasse, super arma leonis pellem induit.

De Sex. Pompeio.

Pari quoque modo Sex. Pompeius Magni Pompeij filius, nauali bello potius victoriis aduersus Octavianum magis ventis quam alia re adiutus, paludamento cæruleo usus est. Marini enim & cælestis coloris esse fertur, cum gestare purpurum Romanus mos esset.

De Zenobia Palmyrensum regina.

Zenobia Palmyrensum regina cum desertum in oriente imperium Galieni Augusti ignauia ipsa tueretur, sumpto à virtute præclaris facinoribus suis animo, quoties alloqui exercitum volebat, armata virile induebat vestem, atque eo more quo cæteri Cæsares atque Augusti Rom. se ostendebat. Quin etiam ut vestem imperatoriam, ita etiã nomen vsurpabat.

De Aelio Adriano Imperatore.

Non minus in Aelio Adriano ambitionis fuit, cum ut noua specie vteretur primus inter Rom. Cæsares Barbarorum regum more barbam nutriuit, ut ita ab aliis qui ante cum fuerant, differre videretur.

De Aureliano imperatore.

Æquè ac Zenobia confidentis animi signa Aurelianus Imperator reliquit, qui multis partis victoriis aduersus barbaros atque tyrannos cum triennio totum pacasset imperium, quod vix expeditus homo peragrare posse videbatur, Augustorum primus regio diademate uti voluit. Cum vsque ad id tempus alij imperatores quibus modestia inerat, haud à cæteris disparem habuissent habitum, nisi quod soli cum magistratibus purpura utebantur.

De Ca. Aurelio Valerio Diocletiano Imp.

Diocletianus quoque cum pacatis in Oriente rebus im-

perij fines protulisset, impulsus victoriarum successu, qui plerunque insolentiam parere solet, primus inter Augustos, post ignauum atque eundem vanissimum Caligulam, veste, atque calceamento gemmato uti cepit, atque ante alios instituit, ut Romani eius pedes deoscularentur.

De Davide Iudeorum rege.

Iudeorum reges ab aliis Iudæis solo nomine discerni mos erat. Cæterum postea quam David Ammonitas bello superauit, urbemque eorum munitissimam nomine Rabath incepit, diadema affecutus quo eorum rex utebatur, quod magni erat pretij gestare incepit, ut insigni diademate non venerabilior solum, magisque conspicuus in posterum esset, sed ut simul quoque ingentis victoriæ recordatio repeteretur.

De Aristobolo Iudeorum rege.

Aristobolus quoque cum patri Hyrcano in Iudeorum pontificatu atque principatu successisset, deuietis Iudeis incircuncisisque, quia David hostile diadema vsurpare cepit, ita ipse primus Assaronum Machabæorum anno vno & octuaginta tribusque mensibus post quadringentos, à prima Babyloniorum captiuitate, Iudaicum principatum in regni nomen conuertit: gentique suæ diadematis insigni restituto primus illud capiti suo imposuit, atque Pontifex & rex appellatus est.

De Gratiano Imperatore.

Gratianus Augustus parta ingenti victoria in Gallia aduersus Germanos, haud longè ab Argentuaria urbe, cum percharos haberet milites quosdam Alani generis armisque Alano more vteretur, magna Romanarum legionum indignatione, equo quoque atque amictu, ut capere Alani cepit uti. Quare Maximo, qui ab eo rebellarat, de se faciliorem victoriam fecit.

De Leonegildo Hispaniarum rege.

Inter recentiores etiam Leonegildus Gothus Hispanorum rex partis ingentibus victoriis, ac multis gentibus subactis fortasse ex fortuna successu, quo per sepe in vitia virtus delabitur, regio diademate primus uti cepit, cum ante id tempus alij Gothorum reges non alia re magis, quam nomine cæteris gentis suæ hominibus dignoscerentur.

De Carolo Caluo Imperatore ac Gallorum rege.

Pari insolentia animi Carolus Caluus Gallorum rex postea-

quam regno imperatoris nomen addidit, deposito amictu quo ceteri Gallorum Augusti ante eum vserant, Græca veste perpetuòque diademate ornatus incescit, capite orientalium regum more inuoluto.

De Ludouico XI. Gallorum rege.

Contra Ludouicus XI. Gallorū rex Caroli septimi filius, gloria regnòque atque in primis liberalitate quantum vllus superiorum regum ingens, multis victoriis clarus. Cum alij reges auro sericòque amictentur, lana aut bombyce induebatur, asinūque pro equo nonnunquam in vsum adhibebat, & quo precioso veste vt fulgerent alij curauerant, ipse vt vilioze amictus inspiceretur, operam dabat. Fortasse ob eam causam, vt cum inter Christianos reges omnium maximus liberalissimūque haberetur, qui viderent eum, habitus humilitatem mirarentur.

Alphonsus Aragonius patre Ferdinando primo ortus posteaquam Turcas deuicit, à quibus magno Italix periculo Hidruntis vrbs in extrema Calabria ora occupata fuerat, armatus, falcata ense in Turcarum morem fortasse, vt nobilis victoriæ memoriam excitaret, persæpe utebatur. Ceterū huius generis exempla tandem omitamus, & ad ea transeamus, quæ sui ipsius ingentem fiduciam habuerunt.

DE SVI IPSIVS CONFIDENTIA.

CAPVT VII.

Svi ipsius confidentia si à militari egregia virtute, aut ab emendatissimis moribus aut ingenti doctrina proficiscatur, vt plurimum scelicem nanciscitur ventum. Id quod contra euenit cum confidentiæ immodica audaciæ magnitudo, aut impudens iactantiæ studium causa est, sicuti sequentibus exemplis ostendetur.

De Cleone Atheniensi.

Cum Athenis in republica administranda perpetuas contentiones Cleon atque Nicias exercerent, quorum Nicias peritissimus rei militaris dux habebatur. Contigit vt Græcis prælio ab Atheniensium exercitu superatis, quadringenti Lacedæmones se in Stagyrā insulam reciperent, eos in potestatem suam redigere Athenienses plurimum cupiebant, & propterea in insula ab Atheniensium copiis obsidebatur.

Sed cum potiti insula quanquam magnis laboribus defunctos Athenienses, hyems sæua simulque loci situs egregiè munitus, ac præterea obsessorum singularis virtus non pareretur, hac de re Nicias Cleonque sæpius contenderunt. Itaque quod ea res voto non responderet, culpa Niciæ quia dux rei gerendæ fuerat ascribebatur, adeò autem inter ipsos contentio exarsit, vt Cleon, si illius expeditionis munus ei soli demandaretur, se breui & sceliciter finiturū offerret. Decreta igitur ei prouincia, tantum fiduciæ Cleon præ se tulit, vt Athenis abiens dixerit intra viginti dies se Lacedæmonios qui obsidebantur aut occisurum, aut in potestatem vinos habiturum, Huius fiduciæ fortuna quoque aspirauit, vt quod Nicias militaris dux præstantissimus perdifficile censerat, Cleon intra designatum tempus sceliciter conficeret. Virtutem enim, victa temporis ac loci difficultate, simul hostium qui obsidebantur fractis viribus parte eorum cæsa, alios captiuos Cleon Athenas perduxit.

De Agefilao Lacedæmoniorum rege.

Lacedæmoniorum rex Agefilao ipse quoque in prima iuuenta, cum non sine ingenti Græcorum omnium trepidatione grauis fama manaret, Persas ingenti exercitu in Græciam traiecturos, ciuibus suis paruo exercitu obtulit se non defensurum modo patriam, sed in Asiam quoque traiecturum, atque inde de Persis aut victoriam, aut honestam pacem reportaturum. Huius animi fiducia freti Lacedæmones, decem milia armatorum ei dederunt, quib. copiis Agefilao in Asiam profectus, prælio Persas deuicit, ac deinde à ciuibus suis in patriam reuocatus, iatregas copias lætus victorque domum reduxit.

De Alexandro magno.

Ingentem animi fiduciam Alexander ostendit, cum antequam in Asiam transfret, immunitates redditurūque ingentes in Macedonia donaret. Cum autem Perdica amicorum vnus ei diceret: Omnia dando quid sibi retineret? respondit, Spem, bonaque Persarum. Admirabili fiducia ostendens, se quod adhuc in potestate hostium erat ceu rem propriam ducere. Ea permoti spe Macedones spretis muneribus, quæ tunc Alexander repræsentabat, sola ipsa spe cum ipso contenti manserunt, longè plus eam quæ nondum venerat, quam præsentia munera facientes.

De Aurelio Valerio Probo Imperatore.

Probus quoque Imperator non minorem sui ipsius fiduciam ostendit, cum captis Ptolemaide Coptoꝝque urbibus, Narsetis Persarum regis oratoribus, qui cum ingentibus donis ad se missi erant, dixit, Ut regi suo referrent: mirari Probum, quod è tantis rebus, quæ cum iam captis Probi futuræ erant, isque bene usus esset, tam parvam ad ipsum partem misisset? Qua animi confidentia Persæ moti, præ formidine pacem petierunt, qui usque ad eam horam bellum Romanis inferre ausi erant.

Iterum de Probo.

Quanta etiam laude digna fuit eius confidentia? cum perdomito Oriente toto, dixit, Cōsiderare se breui efficere posse, ut Romanum Imperium milite amplius non egeret, Sanctitatis profectò plenum verbum. Quid enim aliud hoc esse poterat? nisi pace iustitiæque omnia moderari, ut ultra nec bellum, nec belli suspicio esset futura, quia omnes forte sua contenti essent mansuri. Opus profectò tam cæteris excellentius rebus magisque laudandum, quàm illius imperij magnitudo omnem alium principatum excedebat. Neque verò ab animi vanitate atque iactantia proficisci vox illa videri poterat, cum nihil temerè sibi Probus unquam arrogare videretur: etenim virtutis eius experimento in Oriente factò iam in proverbiū venerat. Ita Probi sapientia in Oriente res compositas esse, ut illic nemo quidem immodestam vocem edere auderet.

De Antigono Macedonum rege.

Cum Antigonus Macedonum Rex, cum classe apud Andrum esset, & militum vnus hortaretur, ut inde abiret, quia hostium classis nauium numero maior appropinquare dicebatur, ut qui ingentis animi plenus erat, Antigonus respondit. Et me pro quanto nauium numero censes? Hoc enim modo animi sui vigore æqualem hostium multitudinè ostendit se esse posse.

Iterum de Antigono.

Quæ hæcenus de animorum confidentia scripsimus omnia ad militarem virtutem pertinuerunt. Nunc ea quæ sequuntur ex parte vitæ sinceritatem ac morum temperantiam testabuntur, Virtus profectò nec minus rara, nec propterea paucioris faciendæ. Huius exemplum Antigonus quoque de quo diximus præbebit. Nam cum ad regiam dignitatè

recens ascendisset, & haud obscure populi eam rem queri dicerentur, virtutum suarum conscientia fretus, in populorum conspectu, diadema sceptrumque deposuit, palamque monuit, Si alium quempiam se regno digniorem inuenirent, ad eum ex arbitrio diadema sceptrumque deferrent. Cōmemoratis autè iis rebus quas magna virtute gloriæque gesserat, ita huius animi fiducia populos mouit, ut vtrò omnes ad capefendum denuò regnum hortarentur, ac magnis precibus peterent, quod ipse constanter renuit, nisi autè de seditionis auctoribus supplicium sumeretur.

De M. Catone.

Non minorem sui confidentiam senior Cato in Censura petenda aduersus competitores ostendit, cum altiore ascendens locum palam dixit: Romanos mores se uero medico, non autem molli egeret. Atque ob hanc rem illos qui animi morbo laborarent, quia eis notus esset, ipsius censuram deuitare, suffragiæque ad competitores deferri, ne esset qui ipsorum errata corrigeret. Itaque si populo Romano virtus curæ esset, odióque vitia prosequeretur, atque Romanos mores ad prisca frugalitatem restitui vellet, Valerio Flacco sibi; censuram deferrent. Hac oratione moto populo, cum alius prælatus esset, censuram assecutus tanta integritate administravit, ut ei in foro populus Romanus statuam poneret, addito titulo qui testabatur Catonem Censorem statuam illius honorè meritum esse, quod solutos Romanos mores prudentia sua ad prisca frugalitatem atque virtutem restituisset.

De L. Sylla Dictatore.

Lucius Sylla dictator post multos ciues patria exactos, sparsumque ciuilibus bellis sanguinem, deposita Dictatura cum in foro deambularet: Interrogatus quomodo tam multis crudeliter, atque auarè perpetratis rebus, à tam sublimi loco, ubi imperabat, iterum ad priuam vitam redire ausus esset? respondit. Si necesse esset, omnium quæ in Dictatura gessisset, se rationem redditurum. Quo verbo fortasser innuit, crudelitatem rapinæque ceu medicinam ad coercendum seditiosum auarumque populum necessariae fuisse, ut in grauibus morbis contingere solet. Persæ enim insulsis cibis gustuque in humanis pharmacis, nonnunquam etiam sectione ignibusque medicamentis ars, malè valentibus afferre opem querit, quæ omnia molestia plerunq;

interdum etiam doloris plena sunt, & tamen sine his recipi ac retineri salus non potest.

De Epaminunda Thebano.

Memoranda quoque est Epaminunda Thebani confidentia, in qua multo plus quam in Sylla temperamenti fuit, qui à ciuibus suis aduersus Lacedaemonios in Peloponnesum missus, quanquam sciret apud Thebanos capitale esse, praetura praefixo tempore non cedere. Tamen perspicens eo bello Thebanos superatum iri si finito praeturæ tempore, expeditio aliis demandaretur, praeteritorum facinorum suorum conscientia fretus, collegis persuasit, ut adhuc quadrimestre tempus in Imperio, quod solis Praetoribus dabatur perseuerarent. Quo tempore bello Lacedaemonios deuicit, & Thebas reuersus collegas monuit, si accusarentur, quod tempore quod per leges debebant imperium non tradidissent, ipsi vni culpam omnem assignarent. Id quod ab eis cum actum esset, ipse in iudicium vocatus, non negauit legem se transgressum esse mortemque mereri. Quod si vt morte multaretur volebant, illud petebat, vt saltem tumulo inscriberent: Epaminundam morte multatum esse, quia Thebanos apud Leuctram superare Spartiatis coegisset: quorum ora ante id tempus Thebanus nullus inspicere ausus erat. Horum verborum confidentia, omnium confessionem extorsit, verè ab Epaminunda patriæ victoriam, ipsisque gloriam & salutem paratam fuisse.

De Viro Lacedaemonio.

Cuiusdam Lacedaemonij minimè spernenda fuit confidentia, qui cum in clypeo pictam (vt vera videretur) muscā ferret atque ei diceretur, Insigne nimis paruum id esse, neque ab hostibus visum iri, respondit. Se ita hosti appropinquaturū, quod longè maior quam esset, ei musca videretur.

De M. Antonino Philosopho Imperatore.

Plus rationis M. Antonini philosophi Imperatoris confidentia secum habuit, cum periniquo animo ferre se ostenderet, quod Aufidius Cassius qui rebellauerat deinde praelio erat victus occisus fuisset. Nam quodam ex iis qui astabant dicente: Si Aufidius vincere contigisset quid is fecisset? statim magna animi fiducia respondit. Non ira nos cum diis hominibusque gerimus, vt Aufidius vnquam bello vincere nos deberet. Fiduciam profecto ingentis verbū, sed non maior ta-

ior ta-

ior tamen, quam illius virtus & morum sanctitas requireret.

Iterum de eodem.

Haud minorem tunc quoque confidentiam ostendit, cū virtute atque innocentia fretus, vt bonitatis suæ periculum faceret, solus Eleusinae Cereris templum ingressus est, quod non sine periculo nisi ab innoxiiis adibatur. Neroni profecto conscientia longè dispar fuit, qui cum se parricidā meminisset, eo templo abstinuit.

De Verriro & Malorige legatis Germanis Phrisiis.

Imperante Nerone, cum orta esset inter Germanos cotrouersia, Germani quidam legati Phrisij Romam venerunt, & Theatrum ingressi, vt populi Roma magnitudinem inspicerent, mirati eius in sedendo ordinem, nonnullos minimè Romana veste amictos inter senatores sedere animaduertent, cum, Qui essent illi interrogassent: vt intellexerunt; vrbium quæ fide ac virtute alias antecedeant legatos esse, propria virtute ac fide freti, quoque sessum inter senatores iuerunt: dicentes, Nationem nullam eis notam esse, cui ob militarem virtutem ac fidem locus ille magis quam ipsis deberetur, & ob id à Senatu læta fronte accepti, Romani ciues creati fuerunt.

De C. Fabritio.

Caius Fabritius ab omni leuitate atque iactantia alienus quæ virtutis suæ fiducia esset ostendit. Cum legatus ad Pyrrhum missus ab eo rogatus est, vt inter duces atque amicos suos primum veller accipere locum. Ei enim in aurem respondit: Non hoc Pyrrhe ex re tua fieri posset, nam qui nūc virtutem tuam mirati te suspiciunt, teque amant accolunt, cum me experti essent, à me potius quam à te regi cuperent. Tantūmque eius viri existimatio apud Pyrrhum potuit, vt non modo verbum illud patienter ferret, sed vt verum quoque probans, illi vni captiuos quorum causa iuerat dono dederit. Sed iam ab ea confidentia quæ à propria virtute, aut rebus bello gestis proficiscitur, ad eam quæ à doctrina quæ illi propinqua est virtus transcamus.

De Næuio poeta.

Magnam Næuius quoque poetae doctrinæ eloquiique fiduciam ostendit, cum tumulo suo iussit, à se confectum epigramma hoc poni,

Sis immortalibus suis foret,

P

*Mortalem aliquem lugere: Musa
N animum nunc lugerent
Poëtam. Post cuius mortem par non erit
Romæ, neque sciatur, neque ultra curetur
Latinum eloquium.*

Sed insolescat iudicium fortasse de se ipso arrogans, nisi à doctioribus quoque non minorè doctrinæ laudem acciperet.

De P. Ouidio Nasone poëta.

Ouidius quoque ingenio excellenti poëta, peracta Metamorphosi sua, doctrinæ suæ magnitudine fretus, nonne operis finem carminibus illis clausit, quæ ostendant peractum ab ipso opus esse immortalis famæ, dum terrarum orbis stare duraturum? Cuius iudicio euentus quoque felicitas satis hæctenus visa est respondere.

De Mænandro poëta Comico.

Ratione iocòque non caruit fiducia quæ Mænander quoque ostendit, cum prælato Philemoni qui in theatralibus concertationibus fauore ambituque, ut victor declararetur sæpius obtinuerat, subridens dixit: Heus Philemon? Quæso dic mihi sine ambage, nunquid non erubescis cum me superas? Comico nobili ac suavi verbo, suam Philemonisque doctrinam artèsq; simul quibus ille vincebat, cum aduersarium iudicem faceret ostendens.

De Chryssippo Philosopho.

Pari quoque modo Chryssippus Philosophus doctrina sua fretus, amico petenti, cuius doctrinæ filium traderet? Sibi ipsi daret, respondit, Nam si alium se doctiorem sciret esse, ad illum audiendū, ea ipsa hora se profecturū affirmabat. Neque vero ad arrogatiam id ei debet ascribi, sed rectum de se ipso iudicium putari. Etenim ætate sua solus sapiens habitus est, cum ceteri sola doctrinæ umbra dicerentur.

De Asclepiade Prusensi Medico.

Non minor quoque Asclepiadis fiducia in medendi arte fuit, cum diceret. Ne medicus fuisse diceretur, si vnquam in vita aduersa valetudine laboraret. In qua re felix vsque ad septuagesimum fuit annum, mortuus cum è scalis fallente vestigio forte corruisset.

De Zeusi pictore.

Magnā quoque artis suæ fiducia Zeussis pictor ostendit, cū athletæ quæ pinxerat, in quo sibi ipsi satis fecisse videbatur,

carmen inscripsit in hanc sententiā, Opus scilicet illud esse cui facilius præclari possent inuidere pictores, quàm quicquā imitari. Sed ommissis veteribus iam ad alia transeamus.

RECENTIORA.

De Edgavo Britannorum rege.

Inter recentiora in quibus fiducia insignis visa est, Edgavus Britannorum Rex, primus à nobis scribetur: nam cum reges omnes qui ei parebant, in conuiuium adhibuisset, eique esset relatum, Rinandum Scotorum regem (cum eum statuta pusillum inspexisset, cum aliis) dixisse, Non mediocriter se mirari, quod ipse aliique reges viri fortes proceroque corpore, tam paruo homini subiectos se esse paterentur. Nulla prorsus re dicta venatum deduxit eum, datæque opera ut solus cum eo ab aliis distinctus esset, Rinando alterum è duobus gladiis quos secum tulerat obtulit: dixitque fortitudinis eius periculum facere velle, ut sciret, An verbis in eo facta responderent. Qua re Rinandus vehementer territus, errori veniam petens tandem eam impetrauit, cum ei Edgavus generoso facto singularique virtutis suæ fiducia ostendisset, virtute se non sorte electum regnare, ei ut hoc experiri posset potestate facta.

De Gulielmo Normannia duce.

Ingens etiam militaris peritiæ confidentia illa fuit quam præ se tulit Gulielmus Normannia Dux, cum in Britannia aduersus Heraldum eius insulæ regem exercitum traiecisset. Nam detectis captisque hostium exploratoribus sua exercitusque sui virtute fretus, deduci eos per tota castra iussit, & omnia eis ostendi: deinde cibo recreatos cum muneribus ad suos remitti. Neque verò multò post haud leuiter, temerèque se expeditionem suscepisse ostendens, prælio adortus Britannos, vicit, Heraldumque occidit, & primus Normannorum illius insulæ regno potitus est: haud mutata virtute, quæ ut in insulam descendit, in eo perspecta est. Etenim ut exercitui ostenderet in sola virtute spem ponendam, illicque aut vincendum aut moriendum esse, naues quibus venerat statim omnes incendit.

De Genuesibus ac Pisanis.

Potentia virtutisque suæ Genueses quoque ac Pisani plurimum fidere ostenderunt graui bello quod inter se salutis

Anno ducentesimo sexagesimo secundo, post mille gesserunt. Nam cum vtrique in alterorum urbem, sub aliarum rerum praetextu, inspecturos qui apparatus fierent misissent, vtrique liberè in vrbe sua iis permiserunt omnia inspicere, & ad suos inspecta scribere, adeo vterque populus, potètiæ militarique virtuti suæ fidebat, quartum rerum confidentia, diu incerta victoria, paribusque damnis bellum acriter continuarunt.

De Blasio Axereto Genuensi.

Insignis quoque ea fuit fiducia quam Blasius Axeretus Genuensis classis praefectus aduersus Alphonsum regem, Caietam obsidentem ostendit. Nam cum ad eum ab Alphonso legatus esset missus, qui sub praetextu indicendi Genuensibus belli, classem Genuensem diligenter inspiceret: ei Blasius mandauit, vt regi suo omnes eas Genuensis populi naues preciosas mercibus, quæ in orientem mittebantur onustas esse referret. Et propterea si victoria potiretur, sciret praedam se ingentem de Genuensibus acturum. Fiducia profecto ingens hominis noui, & qui antè non naualem rem sed tabellionicam exercuisset, minore nauium numero paucioribus militibus, duorum magnorum regum, multorumque principum rerum maritimarum peritorum eo verbo auaritiã accendere, aut indignatione iram augere. Cæterum victoria quam de eis peperit, audacem eum ac prudentem, & non iactatorem fuisse ostendit.

De Ioanne Zisca Bohemo.

Cum Ioannes Zisca Bohemus, quanquam lumine captus multas de hostibus victorias peperisset, Husitanamque hæresim excitasset, in aduersam valetudinem incidit. Itaque populi qui ei parebant periniquo animo eum casum ferentes, ceu euersam communem salutem deplorabant. Ab eo que petebant, Quid illis, si, vt verebantur mortem obiret faciendum censeret? ~~Quis illis, si, vt verebantur mortem obiret faciendum censeret?~~ ~~Quis illis, si, vt verebantur mortem obiret faciendum censeret?~~ multis præliis in cæcitate victor euaserat, mortuus quoque ex bellis se victoriam deportaturum rebatur, populis igitur respondit, Vt sui mortui corpus excoriarent, atque tympanum ex pelle facerent, pollicitus si ad illius tympani pulsus, pariter eius nomen inuocarent: hostes eis nunquam repugnatos. Cuius dictum cum populi abominarentur, exercitus pars, duces sibi non perpetuos, vt ipsum, sed ad tempus delegit: pars autè

cum omnes post Ziscam velut ignavos sperneret, & propterea eorum tæderet, Orphani ab eo tempore appellati fuerunt.

De Gregorio sexto pontifice Maximo.

Gregorius sextus Pontifex maximus, cum eger in vitæ discrimine versaretur, sciretque de ipsius acta vitæ Cardinales male sentire, idque habitis inter se colloquiis eos ostendisse, animi sui conscientia frater, accersitos ad se Cardinales, de iis quæ dixerant vehementer increpuit: & cum efficacissimis rationibus, omnem rerum à se gestarum suspensionem purgasset, vt omnia de se exploratiora essent, hoc addidit: Vt defuncti corpus in feretro, ante valuas ædis sancti Petri sternerent, easque antè diligenter clauderent. Quod si numine corpus, sine humana ope in templum introduceretur male de ipso cogitata emédarent: sin autem extra templum corpus remanisset, sacra sepultura indignum censerent. Eo mortuo, cum conditio quam posuerat seruarietur, omnibus admiratione captis, magna ventorum vi referatis templi foribus, in templo iacere Gregorij corpus fuit inuentum. Fiducia profecto Gregorij conscientia ingens, & quæ ne temerè iudicemus, retrahere nos debeat, ostendit enim tantò ab humano iudicio differre diuinum, quantò diuinum occultius atque iustius est.

De Marcellino Anconitano Episcopo.

Fuit etiam admiranda Marcellini Anconitani Episcopi confidentia, cum vrbe ingenti incendio correpta, extinguendo igni remedia non inuenirentur, ipse enim pedibus caprus, contra incendij vim deferri se iussit, vitæ suæ meritorum fiducia fretus, cum incedendi vsum amisisset. Itaque cum eo appropinquans sedatum esset incendium, prorsusque extingueretur, confidentia eius in laudem conuersa est, quæ si de extinguendo incendio secus cessisset, temeritas atque stultitia, re ab euentu nomen sortiente purata esset.

De Ioanne XXIII. Pontifice maximo.

Exemplis quæ de sui ipsius confidentia scribere cœpimus Balthasar Colla finem imponet. Qui Bononiæ vbi aliquot tempus magna diligentia literis operam nauarat, cum Romam proficisceretur: rogatus, Quamobrè Romam renderet? Vt se Pontificem faceret, neque id ioco respondit. Atque haud diu post ab Alexandro quinto ad Cardinalatus honorem euectus, in Pontificatu ei sub Ioannis vigesimi quarti nomine successit.

DE constantia quæ singularis virtus inter animi leuitatem obstinationemque media est, aliquot exempla scripturi, primordia ab iuniore Catone sumemus.

De Catone Iuniore.

Iunior Cato, qui postea ab vrbe vbi mortuus est, Vticensis cognomentum accepit, omnis etiam priuatæ quæ suspecta esse posset potentia, ceu à natura editus hostis, nondum apertorum tyrannorum grauis persecutor fuit. Itaque cum verba faceret aduersus civilem occultamque tyrannidem, in quam Crassus Pompeiusque ac Cæsar sub triumuiratus nomine inuaserant, Trebonij tribuni plebis iussu licitor, eum à suggestu in quem verba facturus ascenderat, detraxit. Cum ob id loqui non desineret, foro ab eodem pulsus fuit, sed cum constanter tunc quoque in triumuiratus potentiam inuheretur, Tribunus in carcerem duci iussit. Et cum ne tunc quidem sileret, multitudinis concursu de licitorum manu liberatus est.

De C. Mario.

Caij quoque Marij mitanda ea fuit constantia, qua aduersus Cottæ consulis voluntatem ferre legem de ambitu voluit: prohibitor, Ne quis largitione magistratum consequi posset. Nam quia in ea re conatus sui effectum tulit, quanquam ei non Senatus modo consûlque Cotta, verum etiam Metellus tribunus se opposuerant, ex constanti animo ingentem laudem assecutus est.

De eodem.

Is autem vt clarior esset ipse constantia, in eodem tribunatu in quo de ambitu legem tulerat, aduersante populo, frumentariam legem ferri constanter veruit. Popularem impetum minimè veritus, cum incompositæ plebi veluti de manu panem extorquere magno sui discrimine videretur. Constantem enim in vtraque lege altera ferenda, altera reicienda, quia ita è Republica videbatur esse, se gessit.

De Pomponio Equite Romano.

Militarem quoque constantiam haud sine laude Pomponius Eques Roma. ostendit, qui in Luculli exercitu contra Mithridatem militabat. Nam cum vulneribus confectus ac

simul in Mithridatis manu captiuus à rege interrogaretur, si curatis vulneribus liberaretur, Amicusne ei futurus esset, intrepidè respõdit: Fore se si ipse quoque Rom. populi amicus foret. Audacia procul dubio ingens, & animi robur Romano viro dignum.

De Senatu populoque Romano.

Miram etiam constantiam Senatus populûsque Romanus ostendit, Annibale cum exercitu pro portis vrbis Romanæ manente. Nam quanquam summo in discrimine rei Romanæ summa versaretur, tamè nunquam à Capua exercitus suos reuocauit, & ob id cû Annibalem spes fefellisset, desperatis rebus deditionem coacti fecerunt.

De Plancio Laterano.

Plancius Lateranus Pisonianæ coniurationis aduersus Neronem particeps, cum vt mortem obiret, à Turio tribuno, qui eiusdem coniurationis conscius erat deduceretur, non modo eum nõ detexit, verû ne verbum quidè dixit, aut aliquid innuit, vnde Turius in suspicionem venire posset.

De Magistona Eliensi: Et eius comitibus.

Quod natura femineum sexum inconstantem ac timidum fecisse videtur, Magistonæ Eliensis animi constantia magnitudòque merito suo, alias feminas laudibus superabit. Hæc cum Aristotimo immani tyranno, vna cum filiis multisque aliis feminis in carcere obseruaretur, ipsiûsq; & aliarum mulierum viri parentésque, à tyranno patria pulsi, armis eam libertatemque simul repeterent, fretus posse exules ad pacem redigere tyrannus, si vxores filiique eorum, id per literas petissent, carcerem ingressus mulieres captiuas, vt de pace scriberent humanis verbis hortatus est.

Omnes autem ad Magistonam conuersæ, respondendi curam ei detulerunt. Magistona verò minimè tyranni præsentia mota, non solum quod petebat negauit, sed ne assurrexit quidem, aut alio honore tyrannum dignata est, pariterque idem ceteræ mulieres fecerunt. Qua re adeo commotus est Aristotimus, vt statim in carcere Magistonæ filium, ad occidendum perquiri iuberet, sed ne hoc quidem Magistonam mouit, vt sententiam mutaret, verum ipsa manu apprehensum filium, his tradidit qui tyranni iussu eum querebant, quanquam verò ita tyranni ira ob hæc succenderetur, vt vix quin manu sua eam interimeret temperare sibi

posset, efficere tamen nequiuit, ut Magistonam comitesque propositi: pœniteret, atque vel vnum verbum, ut cupiebat scriberent, cum plus apud eas induta semel cōstantia, quàm carcer tyrannique minæ valerent.

De Onia Iudæo.

Infelix quidem quamquam haud indigna laude constantia Oniæ Iudæi fuit, qui ab omnib⁹ vir sanctus, & qui à Deo multa impetrare habebatur. Itaque cum inter Hyrcanum atque Aristobolum Alexandri Iudæorum regis filios, de regni successione grauis orta esset cōtentio, atque ab Hyrcano templū, quod in Aristoboli manu erat, & sacerdotes obsiderentur, ab iis qui Hyrcani partes sequebantur captus est Onias, qui ne alteri partium adhereret, latebat. Ab eis autem ad templū deductus cum precibus ac minis vrgeretur, ut rogando infestum Aristobolo Deum redderet, ipse immobilis contrā nitēbatur. Itaque cum illi vrgeret, ut ageret non desinerent, ipse autem de sententia non flecteretur, ne se eorum contentionibus immisceret, clarè ut audire omnes possent, Deum dixit se rogare, ne vllam ipsarum partium aduersus alteram (quod vtraque populus eius esset) audiret. Itaque ab Hyrcani fautoribus statim fuit occisus.

De Prexaspe Persa.

Cum Persarum rex Cambyfes falsis suspicionibus motus, per Prexaspem occidi Smerden fratrem suum, iussisset, & eo tempore alium Smerden Magum longè bellum gerentem, inuehiti contigisset, qui regis fratri occiso perfimilis videbatur. Is hanc similitudinis occasionem nactus, finxit se eum esse, qui occisus erat, atque ita populorum fauore regnum occupauit. Cæterum cum huius fictionis suborta postea suspicio esset, & iam Persarum populi id se aduertere parumque probare ostenderent, falso Smerdi visum est hanc dubitationem ex animis populorum pelli posse, si Prexaspes palam assu maret se non Smerdem regis fratrem, ut iussus à Cambyse erat, sed alium pro eo occidisse, Smerdemque verum eum esse qui regnaret. Deductus igitur ad regem Prexaspes cum negandi sublatam facultatem videret, promisit se quod perēbatur facturum. In foro igitur congregato Persarum magno numero, Prexaspes in altam conscendit turrim, ut ita facilius ab omnibus audiretur. Primaque Cyri strophe repetita dixit, se à Cambyse iustum fratrem eius

Smerden manu sua interemisse: Magumque falsum Smerden regnare, à quo ut falsa testaretur in eum locum erat deductus, & propterea eos hortabatur, ut à Medorum tyrannide atque à falso Smerde Persæ se liberarent. Finiraque oratione præcipirem se à turri mittens, voluntaria morte vera se dixisse testari voluit.

De Iacobo iusto Redemptoris Christi fratre.

Constantiæ ac mortis similitudo facit, ut post Prexaspem de Iacobo iusto domini fratre scribamus. Nam cum Ananias Iudæorum Pontifex periniquo animo ferrer Christianorum augeri numerum, arbitratus est si Iacobus (cuius vitæ sanctitas apud omnes nota omnib⁹que probata erat) adduci posset, ut Christi fidem reprobarer, omnes eius auctoritate secuturos esse. Cum autem precibus ac minis frustra, ut id Iacobus ageret laboratum esset, supra templi pinnaculum productus fuit, ut nisi ab eo loco populis quæ de Christo eius lex continebat, tanquam falsa dissuaderet, inde præceptis deturbaretur. Fretus est enim Ananias periculi præsentis magnitudine territum Iacobum, quod vsque ad eam horam negarat, fortasse facturum. Sed ne ob id quidem Iacobus sententia motus est locutusque contraria, id est, Christum verè Dei filium, fidemque eius veram, sanctam, atque iustam esse. Indignatis Iudæis eorum impulsu inde deiectus vir sanctus verba simul cum vita finiuit.

RECENTIORA.

De Gesualdo Longobardo.

Pari constantia, inter recentiores Gesualdus Longobardus vsus est: cum à Romualdo Beneuentano duce Beneuenti à Constantio Imperatore obfesso, clam missus ad Grimoaldum Longobardorum regem ipsius Romualdi patrem rogatus ut filio opem ferret, cum ipso auxiliario exercitu Beneuenti reuerteretur, a Grimoaldo enim iussus clam anteire ad Romualdum, atque opem quam parer ferebat nunciare, aduersa eum fortuna in hostes tulit, ab eo de propinquis auxiliariis copiis hostes certiores facti, spectare eum cœperunt, ut ad pacem Romualdum traherent, arbitrati que se id melioribus conditionibus facturos, si auxiliorum spem Romualdo ademissent: Gesualdum monitum antè, ut in eam sententiam loqueretur, ad Beneuenti muros deduxerunt. Cæte-

rum ipse ex fide omnia obsessis narrauit, breuique affuturū cum valido exercitu Grimoaldum affirmauit. Qua re indignati hostes, statim Gesualdum occiderunt, & postera die motis castris obsidionem soluerunt.

De populo Romano.

Magna etiam illa populi Rom. constantia fuit, cum à Gothis, quanquam iam in Graciam Bellisarius esset reuo catus, rebellauit. Obsessus enim in vrbe à Torila Gothorum rege, in aggeribus murorum, aliisque per urbem Romam desertis locis diligenter frumenta seminauit: eaque constanter usque ad maturitatem expectauit. Itaque hac constantia feros Gothorum animos penè contudit. Nunc ad sacerdotalem constantiam transeamus, vt ex ea sacerdotum nostri temporis leuitatem agnoscamus.

De Martino primo pontifice Max.

Imperantibus adhuc Romæ Augustis, Constantius tertius Imperator, neque promissis, neque minis adducere Martinum primum Pontificem Maximum potuit, vt Monothelitanam hæresim confirmaret. Qui cum neque ab Olympio Exarcho positis eius vitæ insidiis flecteretur, & tandem à Theodoro Caliopa captus esset, maluit in exilio, amisso cum patria etiam Pontificatu emori, quam de hæresi illa iustum mutare propositum.

*De Constantino Patriarcha Constantino-
politano.*

Eadem Constantinus quoque Patriarcha Constantinopolitanus constantia, animique immobile robur fuit, cum à Constantino quinto Imperatore, vt Manginorum hæresi assentiretur, apud quos in honore idololatriæ haberi putabatur, nunquam vt id facere vellet, adduci potuit: quia explosam à catholica fide, eorum sententiam sciebat. Itaque plagis à sauo Imperatore cæsus, item in custodia habitus, ac tandem morte affectus, nunquam sententiam mutare voluit.

De Ignatio Constantinopolitano Patriarcha.

In eadem vrbe, parem Ignatius dignitatem cum obineret, parem quoque constantiam ostendit, vt Michaëlis Imperatoris filium decebat, prius enim in exilium ire sustinuit, quam vt Bardan alterius Michaëlis Amorij Im-

peratoris patrum, anathemate solueret, quo eum enodarat, quod dimissa coniuge quam habebat, in eius locum nurrum duxisset.

*De Vigilio primo Syluerio Pontificibus
Maximis.*

Omnem priscorum Romanorum Vigilius primus Pontifex Maximus constantiam superauit. Nam si ipsi illi Romani furentem populum aduersosque magistratus altercando constanter sustinuerunt, Vigilius Romanæ plebi atque Imperatori in cuius manu ipsius vita erat, tuendæ iustitiæ grauius semper obstiruit. Is igitur à Iustiniano Imperatore atque Theodora Augusta eius coniuge monitus, vt Anthemium hæreticum extra Ecclesiæ gremium ab Agapeto Syluerioque summis Pontificibus positum, Christianorum communioni restitueret, minime Syluerij exemplo territus est, qui quod eam rem agere noluerat in exilium pulsus mortem obierat. Se igitur id facturum constanter negauit. Quamobrem Iustiniani Imperio captus cum Romæ in aede sanctæ Cæciliæ sacrificaret, atque in Tyberi parua cymbæ impositus insana eum plebe fustibus saxisque exagitante Constantinopolim fuit perductus. Vbi cum in sanctæ Sophiæ templum cum pontificali honore profectus esset, quia restituere Anthemium coram Iustiniano audacter negauit, cæsus atque contumellis omnibus ab eiusque coniuge Theodora affectus, cum inter tot mala illæsam animi libertatem seruaasset, tandem à Iustiniano liberatus est.

De Adriano primo pontifice Maximo.

Romana Ecclesia à Pipino Gallorum rege multis commodis atque honoribus aucta, hæc quoque acceperat, quod à Longobardorum potentia, eam defenderat. Carlomano Caroli fratre mortuo, Bertha eius coniunx, malis suorum impulsa ad Longobardorum regem se recepit, quem cum haud lateret, Gallorum vires si per seditione diuiderentur debiliores fore, ab Adriano primo pontifice Maximo petit, vt Berthæ filium oblato diademate Gallis regem constitueret. Quod cum prudens pontifex negasset, ei furiosa mente Desiderius bellum intulit, & tamen neque illata ar-

ma, neque occupata Æmyliæ viæ loca (quæ nunc sub Romanodiolæ nomine censetur) aliâque permulta, Pontificem ut à proposito discederet, mouere potuerunt.

De Gregorio VII. pontifice Maximo.

Constantissimus quoque habitus est Gregorius septimus Pontifex, qui quod Henricum tertium Imperatorem propter aperta nimis symonia crimina pro pastoralis officio reprehendebat, grauius ab eo iniuriis affectus est. Itaque iniuriarum magnitudine compulsus, Henricum Gregorius, ut hæreticum Imperij honore priuauit. Cum autem Henricus solui ecclesiasticæ censura, non emendatione vitæ, sed armis quaereret, alium creare Pontificem enixus, capta vrbe Roma obsidere Gregorium cœpit. Quæ mala cum Gregorius pateretur, nunquam tamen à iusto proposito dimoueri potuit. *Qui quædam Episcopi laudat, quos Pontifices gerant, constantia pro Dei honore sub imperatoris auctoritate hæc habuerunt, quæ in pontificibus sunt, vrbe spe obediunt, ipsæ mouent, ipsæ sequuntur.*

De Sergio Cœnomanensi Archiepiscopo.

Non minori quoque laude digna est Sergij Cœnomanensis Archiepiscopi constantia, dum ei assentiri recusat, quam alij fecerant episcopi, scilicet Arnoldi Remensis Episcopi, à dignitate quam sustinebat depositioni. Arnoldus enim, natura tantum patruus erat Caroli Gallorum regis, qui postremus ex Caroli magni stirpe regnauit, quem cum regno spoliasset Vgo Capeta, stirpem quoque illam totam magni Caroli tollere nitēbatur: Cœnomanensem igitur antistitem, minus trahere in sententiam conabatur, ut exautorationis assensorem se præberet, quod ille recusans, cum publicè Vgone reprehederet, triennij exiliū perpeti, quæ assentiri maluit,

De Theone heremita.

Appropinquante exitu eorum exemplorum quæ de constantia edere constituimus, admiranda Theonis Aegyptij heremite, in ea re virtus se præteriri non patitur, cui Hieronymus verus scriptor testimonium perhibet, cum triginta annos cellula inclusum, non alio quam crudo cibo semper vixisse. Neque vllius alloquio per id tempus vnquam, ne cum ipso quidem Hieronymo nisi per literas vsū. Constantia procul dubiò admiratione digna, ut vnus vir, inuentus sit, qui triginta annos à loquendo temperare potuerit,

cum ætate nostra non sine labore vix vllus inueniatur, qui secretum in cuius communicatione interdum de vita agitur, vix diem vnâ celare possit, cum in reliquis loquendi facultate ei non sit interdictum.

De Paterno Scotto Monacho.

Paterni Scoti Monachi obstinationem, potiusquæ Constantiam appellarem, cum Padebornæ quæ in Germania est, flagrante vrbe tota omnes fugerent, ipse constantiter maneret, ne præter longi temporis institutum, cella sua egrederetur, verum eius sanctitas obstare videtur. Etenim imperij Henrici tertij anno secundo, sapius vrbis illius incendiū cum prædixisset, profectò id deuitare poterat: nisi Deo ita volente, cuius consilia abyssus multa sunt, satius duxisset, in cella permanendi propositum non violare.

DE ANIMI MODERATIONE LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

NTR animi angustias abiectionemque, atque alia ex parte superbiam & honorum cupiditatem, media est insignis virtus, quæ modestiæ nomen sibi vendicat. De hac haud iniuria exempla quædam edituri sumus, non modo ut eum ordinem sequamur, quem Valerius obseruauit, verum etiam quia res ipsa cognitu digna est, & ad cõpescendas cupiditates vtilitatis plurimum allatura. In his autem non tam temporum ordinem, quibus res ipsæ gestæ fuerunt quàm ut inter se magis congruere videbuntur in ipsorum exemplorum serie obseruabimus. His verò exemplis haud obscure perspicitur omnes opes, omnia imperia, animorum moderatione superari, qua homines paruo contenti fiunt: opulenti autem, & qui magnis imperis potiuntur tutiores sunt, magisque amantur, sibi aliisque minus incommodi minisque turbulentis. Quod si temporis nostri Pontificum atque principum pectora non opum, atque regnorum augendorum cupidine, sed hac insigni virtute fla-

grarent, quietius maiorique rerum decore in toto terrarum orbe homines agerent, & prisca aetas illa quae magis ob virtutum quam opum magnitudinem aurea esse ferebatur, quae una cum modestia propter hominum scelus iam diu a mortalibus exular, ceu logo postliminio reuocata in terrarum orbem reuenteretur. Etenim quis inficias ibit, quae armis aut doctrina parata sunt, si ab iis modestia absit (nisi supra verum bladii nobis velimus) non honores aut vera bona, sed latrocinia ambitiosorumque pectorum astus appellari debere?

De T. Lario & Qu. Chaelio consulibus.

Senatus populisque Romanus cum ei propter externa bella civilisque motus necessarium videretur Dictatorem dicere T. Lario & Qu. Chaelio cons. quorum virtuti fidebat, alteri ipsorum dictatorem dicendi munus demandauit. O ingentem temperati animi modestiam, quas contentiones alij suscepissent, ut ipsis hic honor demandaretur, id totum inter eos consumptum est, ut ipsum honorem collega acciperet, biduoque consumpto in tam honesta mutuo transferendi in collegam honoris concertatione, vix tandem Senatus ac collegae precibus victus, Dictaturam T. Lario susceperit, semper affirmans, eo honore Chaelium se digniore esse, cui non minus laudis, ac gloriae haec tanta animi moderatio atque temperantia peperit, quam si primus in urbe Dictaturam obtinuisset.

De Aristide Atheniensi.

Non minus etiam laudanda Aristidis Atheniensis animi moderatio fuit, cum ipse Miltiadesque inter decem Praetores aduersus Darium creati essent. Nam cum propter ducum multitudinem, expeditionem illam corrumpere animaduerteret, per vices enim ad singulos imperandi munus transibat, ut ei fors imperandi contigit, partes suas in Miltiadem militaris artis peritissimum transtulit, atque exemplo suo aliis ut idem facerent auctor fuit. Hac enim animi moderatio sibi Praeturam ademit, ut patriae victoriam, quae de Dario optabatur, traderet.

De Othone Persa.

Othanes Persa, coniuratorum aduersus Magos falsumque Smerden primus, cum egregio perpetrato facinore, diu frustra laborasset ut sociis persuaderet, ut nullo ultra creato rege, Persidem patriam liberam relinquerent, posteaquam vi-

dit eos omnino ad creandum regem inclinare, cum eis ita conuenit, ut quod ad se, neque domini, neque serui conditionem subiret. Nam ut regiae dignitatis honore se priuabat, ita seruitutem quoque non induere volebat. Verè profecto generosi moderatique animi indicium, cum profusus inter se duo aduersa seruitutem atque regnum aequè abhorreret.

De Scipione Africano primo.

Ingentem modestiam primus qui è Cornelia gente Africani nomen assecutus est, ostendit, cum in Hispania post diuictum Asdrubalem ab omnibus Hispanis rex salutaris esset, declinato enim superbo regis nomine, Hispanos grauissimis verbis, ut in populi Romani fide permanerent, hortatus est.

De L. Sylla dictatore.

Maior quoque L. Sylla modestia fuit, cum magnis laboribus magnisque periculis partem in patria Dictaturam, atque principatum nulla necessitate compulsus postea deposuit. Nam cum ad priuatam vitam reuersus, nullo praeteritarum rerum stimulante metu Romae in foro deambulet, ab immodesto adolescente minis contumeliosisque vexatus, ne sibi nihil temperans eum prosequeretur, Sylla submissa voce astutibus dixit: Faciet huius adolescentis immodestia, quod in posterum alius nullus Dictaturam deponet. Nam non sine admiratione conspexere Romani L. Syllam a quo in Dictatura duo equitum Rom. milia, ac praeter eos sexcenti, a quo decem consules occisi fuerant, a quo tot patria pulsi, tot sepulturae honore prohibiti, palam tanta animi moderatio immodestum adolescentem ferre: cuius animi impotentia antea urbem totam non tulerat. Hac igitur animi moderatio tantum laudis reportauit, quantum antea ob nimiam iram superbiamque criminationis incurrerat.

De Simili praefecto palatii.

Rebus verbisque ingentem animi moderatioem Similis ostendit, cum deposita Palatina Praefectura, sub Adriano Caesare, quae dignitas Augustorum magnitudini proxima erat moriens ordinauit, ut tumulo inscriberetur. Hic Similis iacet, cuius aetas multorum fuit annorum & tamen ex eis septem solum vixit. Annorum enim in ambitioso magistratu multitudinem in mortis sorte computauit, solos paucos quos in priuato ocio degit, ad vitam referens, quemadmodum rectè aestimantibus verum esse inuenitur.

Moderatissimo animo Germanicus Caesar fuit Caligulae imperatoris pater, nam cum post Augusti mortem exercitus Imperatorem creare eum vellet (Tyberij enim crudelitatem abhorrebat) priuatam agere vitam contentus, magna vi, ne id ageret oblitit.

De Triario Materno.

Triarium Maternum post Commodi Imperatoris mortem, quia Perrinax senior, & propterea tanto oneri parum idoneus videbatur, exercitus creare imperatorem volebat, retinentibus eum militibus, & electioni hortantibus assentiri, relicta veste quam milites apprehenderant, nudus ab eis profugit. Extollant nunc Fabium homines Africanumque, aut Metellum, quod triumpho aut consulatu qui pauci temporis honor erat, & qui haud magna utilitatem secum traheret, aliqua animi moderatione abstinerint, & hos de quibus scripsimus, aut etiam scripturi sumus, qui Rom. imperij culmen (perpetuus enim honor erat, & in eo rerum summa continebatur) cum vltro offerretur non acceperunt, sine laude in obliuionis silentio praerereant.

De Sallustio Palatii praefecto.

Cum occiso in Persica pugna Iuliano, Roman. imperium ad interregnum venisset, magnis precibus egit vniuersus exercitus apud Sallustium, Palatinam praefecturam sustinentem, qui non solum diligens verumetiam audacis animi vir erat, vt imperij honorem suscipere vellet. Sed frustra laboratum est, Sallustio parum prosperam valetudinem senisque excusante. quae res exercitum mouit, vt Iouinianum ferret, qui nulla publica autoritate, eum honorem usurpauit.

De Val. Aurelio Diocletiano Imperatore.

Inter alia qui moderato animo extiterunt principum exempla, primas partes (nisi nos iudicium fallit) Diocletianus obtinere debet, qui virtute partum imperium eum multos annos rexisset, ingentique animo tueretur, vt senio grauari se sensit: ne ipsius imbecillitate imperium euertetur, in eorum manu deposuit, qui se iuniores erant ac magis prospera valetudine utebantur. Se autem apud Salonas urbem, in priuati hominis statum contulit, vbi cum multos egisset annos hortantibus Maximiano atque Galieno vt imperium resumeret, rescripsit, Si herbarum ordinem quas ipse

in horto

in horto suo seuerat, viderent, nunquam ipsos de resumendo imperio mentionem ei facturos. Nam cum inter rarissimos fuerit, qui bene imperare scirent, sapienterque priuatam agerent vitam, multos in ancipiti constituit, qua re maiorem is se ostenderet, acquirendone ac regendo imperio, an illo sponte sua deponendo? longè enim plus se imperium egere, quam se imperio ostendit.

De Lydiade Megalopolitano.

Lydiades diu Megalopolis patriae urbis possessio imperio, nulla necessitate impulsus, ad priuati hominis statum se contulit. Longè pluris priuatum otium faciens, quam urbis in qua natus erat principatum.

De Constantino claro Imperatore.

Plenum quoque modestia se Constantinus ostendit, qui cum Galerio Maximianoque post depositum à Diocletiano imperium, Imperator creatus, cum sorte ei ad regendum Italia Africæque ac Gallia obtigissent, relicta aliis duabus regionibus collegis suis, ipse sola Gallia contentus fuit, atque in ea adeo modestè se semper gessit, vt conuiuia celebraturus alienis vasis ea ornare cogereret, adeo ab alieno continentes restrictasque, atque largiendo largas, neque id sine ratione, habuit manus.

De Agide Lacedaemoniorum rege.

Tam moderato animo fuit Agis quoque Lacedaemoniorum Rex, vt cum opibus atque delitiis, quemadmodum plerique regum agere solent, superare alios posset, non solum augendi fortunas suas desiderio abstinuit, verum renouatis quoque Lycurgi legibus voluit, vt inter ciues omnes fortunæ æquarentur, & vt à se huius rei exemplum proficeretur, omnes opes suas in commune transtulit, atque aliis Lacedaemoniis se opibus æquauit.

De Xenocrita Cumea.

Res profecto singularis videri debet ea animorum modestia, de qua excellentium virorum exempla nonnulla posuimus, ceterum longè pluris facienda est, cum in foemineo sexu (cui natura opum honorumque, cupiditatem indidit) non minus quam in viris reperiri contingit. Huius rei Xenocrita Cumea nobile praestitit documentum, cuius opera cum Aristotimus qui vir eius erat, & Cumas tyrannide premebat occisus fuisset, vellentque eam ciues honore cō-

modisq̄e cumulare, quod ipsa ob patrię charitatem, & marito à quo diligebatur & principatu se priuasset, præ modestia animi omnibus quę offerebantur spretis, solum Aristotimi viri sui corpus, ad sepeliendum voluit.

De Arethaphila Cyrenæa.

Arethaphila Cyrenæa Nicostrati tyranni coniunx, ab eo singulariter amata, vt patrię charitas in qua tyrannidem Nicostratus saue nimis exercebat, in viri comparisonem venit, duplici experimento ostendit nihil esse in humanis post Deum, quod patrię præponi debeat. Nam & Nicostrati fratrem Leandrum, magno consilio impulit, vt Nicostratum occideret, & cum se Leander fratre immitiorem generet, & quod de eo occidendo egerat, non patrię charitate sed auaritia egisse palam fecisset, eadem Arethaphila consilio suo effecit vt Leander quoque occideretur, liberæq̄e Cyrenæ eius morte remaneret. Cum autem eius opera duobus liberatæ immanibus tyrannis Cyrenæ, inter ea, quibus Arethaphilæ virtutem honore prosequi decreuerant, principem eam publicorum consiliorū atque omnis publicę administrationis facere vellent, ipsa omnibus spretis se in sacrum virginum conuentum contulit, atque inter eas humana ambitione molestiæque procul vitam egit.

De Alexandro Seucro Imperatore.

Ecce minæ ambitioni leuitatiq̄e puerorum ætas satis cõferre videretur. Nam quod muliebris præter rationem sexus appetit, id in pueris annorum infirmitas frenare nõ nouit. Hoc igitur facit vt satis Alexandrum Seuerum mirari nequeamus, qui vix annos sexdecim natus, cū à Senatu Imperator creatus, ob virtutis magnitudinem patrię quoque parentis, & Magni cognomine decoraretur, nunquã in animum vt hos acciperet honores induxit. Oportere enim aiebat, vt res gestæ maturiorque ætas ea nomina pararent. Nomina igitur quę alij ad honestandam fortunam omnibus studiis asciscere sibi laborarunt, ipse adolescens adhuc oblata, singulari animi moderatione nõ admisit. Sed ne cõiugem quidem preciosioribus vti gemmis quã ceterã Romanæ ciues permisit, & si quæ dono data erāt, eas vel vendi iussit vel templis donauit. Affirmabat enim minimè se velle, vt à coniuge sua pomparum atque profusionum exempla proficiscerentur. I nunc, & vestes Neronis tecum reputa

retiosq̄e aureos, atque his adde coniugis eius Poppeæ gemmas vestes, iumenta quoque argento aurõque calceata. Postea Caligule calceos margaritis cõtectos infirmitate alia priscorum temporum nostrorūq̄e detestandæ profusionis ornamenta, atque his Alexandri ætatem quæ pubertate nondum exceßerat, atque imperij magnitudinem confer. Concedes profectò, huius tam raræ moderationis admiratione captus, quam aliis quoque permultis rebus ostendit.

Iterum de eodem.

Etenim adeo Senatū legesq̄e in honore habuit, vt se penè æqualem aliis faceret, quod cum ei à matre atque coniuge obiiceretur, dicereturq̄, ab eo Augustalis maiestas ad imum atque in ordinem nimis redacta, is respondit, Tutiorẽ se, duraturamq̄, magis eam fecisse. Neque enim amori minus viriũ dabat, quã alij armis timorõque concessissent, nec minus quietis illi ob modestiam suam, quã is qui cõtrã sentirent angustiarum & molestiæ ex insolentia prouenit.

De L. Muræna.

Quanquam animi moderatio satis in gloriæ cupiditate frenanda ostendatur, non minoris tamen facienda est dum vltionis cupiditate accensa, propter iniuriarum indignitatem ira cohibetur. Quamobrem de hac animorum moderatione exempla quædam scripturi à L. Muræna primordia sumemus. Is enim M. Caronem obiecto corpore suo, à Metelli armis Tribuni plebis in eum irari protexit, quamuis anno ante à Carone ambitionis atque largitionis accusatus, magno in discrimine salutis versaretur, nisi eloquentiã pater Cicero eum defendisset. Nam quanquam aliorum opera vlcisci se posse inimicum videbat, patrię tamen charitatem acceptarum iniuriarum dolori prætulit, hostemq̄; quod multo gloriosius censetur, laborantem seruauit.

De Augusto.

Moderatissimum quoque Augustus se ostendit, cum lata lege qua iudicandi de adulteris forma statuebatur, apud eum adolescens perpetrati cum Iulia filia adulterij accusaretur. Indignationis enim dolorisq̄e magnitudine compulsus, manu sua cadere adolescentem cœpit. Cum autem is contra exclamaret, Violari ab Augusto legem quam de adulteris sanxerat, repente eius ira concidit, adolescentemq̄; dimisit. Atque eo die præ dolore cibo abstinuit, adeo

grauiter à se erratum duxit, cum legem quam condiderat ipse violasset. Nam quanquam legibus præfisset, æquum tamen ducebat, non minus se quam alios legibus parere.

De Tyberio Cesare.

Vitrici exemplum priuignus Tyberius Cæsar secutus, cum Rhodi Diogenem grammaticum sabbatis tantum diebus disputantem, extra ordinem, de alia re quam proposita erat interrogasset. Diogenes, vt ad se primo die reuertetur Tyberio respondit. Cum autem postea Diogenes ad Imperatorem Romam venisset, nullo acerbiore dicto factove Diogenem vltus est Tyberius, nisi quod per seruum respondit, vt post septimum annum rediret.

De Hadriano Imperatore.

Ælius Hadrianus Imperator quo die ad imperij culmen euectus cuidam quo cum graues exercebat inimicitias, & propterea noui imperij magnitudine is vehementer territus erat, palam dixit, Euasisti. Eo enim verbo singularique animi moderatione ostendit, minimè conuenire cum publicam induisset personam, priuatas amplius vlcisci inimicitias velle.

De Dauide Iudeorum rege.

Maior etiam animi moderatio in Dauide fuit, cum adhuc priuatam ageret vitam, eumque Iudæorum rex Saul infestè nimis, vt perderet persequeretur. Nam cum in antro lateret, eandemque speluncam fortè Saul vt ventris onus deponeret, illic Dauidem esse ignorans, solus esset ingressus, David cum perdere eum, hostemque vlcisci, & simul regè se facere posset, magna se animi moderatione continuit. Suspensio enim gradu cum regi appropinquaasset, regis vestis partem abscidit: vt eo signo ostenderet se perdendi regis occasionem nactum, eam vti noluisse.

De Diogene Stoico.

Id temperamenti atque moderationis quod interdum mortalium animis natura largitur, studiis quoque ac philosophia nonnunquam parari videtur. Id perfacè Diogenes philosophus Romæ testatum reliquit. Nam cum de constantia atque patientia disputaret, Lentulus Romanus adulescens parum modestus, cum buccam adhibita cura vehementer saliuam impleuisset, eam totam in os Diogenis expuit. Quo factò minimè mutato vultu, aut proposito Diogenes

absterfa facie, ridens dixit: In posterum affirmare te buccam habere poterò. Quibus verbis ostendit se quæ de constantia atque patientia verbis diserebat, animo etiam sentire.

De Socrate Philosopho.

Non minus moderatum facerentque se Socrates Philosophus Atheniensis ostendit. Nam cum insolens atque immodestus iuuenis, pugno faciem eius percussisset, nihil aliud egit dixitque, nisi, Sibi permolestum esse, quod nesciretur, quando cum galea domo egrediendum esset.

De Aristide Atheniensi.

Aristides Atheniensis nullo crimine inimicorum, tantum inuidia in exilium pulsus ostracismi gratia, non vt plerique fecissent aduersus patriam ingratosque ciues indignatus, in blasphemiam vllam prorupit: sed cum Athenas egrederetur, omnibus audientibus Deos rogauit, Vt ea felicitate patriam suam complecteretur, ne vnquam Aristidem meminisse oporteret.

De Pittaco Mithyleno.

Singularem quoque animi moderationem Pittacus Mithyleneus ostendit, cum misso ad eum Cumeis ciuibus in vinculis eo, qui Tyrreum eius filium occiderat, vt arbitratu suo filij mortem vlcisceretur, statim eum liberauit. Penitentiam enim veniam misericordiamque præferri debere dixit.

De Stephano leuita, & Iacobo iusto.

Inter alia moderati animi exempla, quæ præbere nobis innumerabilia Christi discipulorum atque martyrum numerus potest, Stephanum Leuitam atque Iacobum iustum solos commemorabimus: quorum alter lapidibus cæsus, alter è templi pinnaculo in præceps deturbatus vsque ad extremum spiritum, pro persecutoribus orare Deum, ipsorum crudelitatem, sub ignorantiam nomine excusare vterque non destitit. Adeò temperato animo, vt plagarum mortisque dolor nunquam eos ad odium iramve accenderit, Christum magistrum suum imitatos.

R E C E N T I O R A.

De Venceslao Bohemiæ duce.

Recentioribus moderati animi exemplis nõ iniuria principium Venceslaus Bohemiæ dux faciet. Etenim non presentium solum, sed præcorum hominum hac animi æquitate

iudicio nostro primarius censeretur, qui tanto philosophorum moderationem, quanto alios philosophi, hac ipsa animi virtute transgressus est. Architaëque aut Platonis, vel Speusippi modestia, si huic conferatur, iocus, ludibrium, ac veluti pueriles ludi intra viriles actiones videbuntur. Nam mortuo patre dux Bohemix creatus, cum sciret Boleslaum fratrem vitæ suæ insidias tendere, nunquam eum à facinore nisi verbis deterrere voluit, cum ei declararet quam iniuste ipsum odio prosequeretur. Quibus verbis cū prauum Boleslai ingenium non flecteretur, ac summo mane à templo redeuntem Venceslaum Boleslaus offendisset, in eum cum aliquot comitibus impetum fecit. Nemine accurrere auso, quod Boleslaus, inter eos qui vim moliebantur, primum se ostentarat, atque fratri vulnus intulerat. Quo in loco Venceslaus humanus vir, cæterum minimè ignauus, magna vi se in Boleslaum immitens, ad terram prostravit gladiumque ademit, quem cum manu teneret, atque iniquo fratri perfidiam exprobraret, & quid in eum posset, ostenderet. Ensem ei postea restituit, illud monens: Malle se, vt frater Deo sanguinis rationem redderet, quam ipse in fratrem manus iniiceret, fraternæ necis causam apud Deum dicere cogeretur. Neque verò hac in se fratris mansuetudine perfidus frater à scelere deterritus est, sed Venceslaum crudelem in modum occidit.

De Boemundo Normando.

Boemundus Normandus, qui sub crucis signo ad Syriacam expeditionem cum Gotifredo Bolionio se cõtulit, dum urbem Antiochiam ipse permultique alij principes obsiderent, à Pyrrho qui Antiochiæ plurimum poterat monitus, de dedenda vrbe, ea conditione vt ipse principatum eius sumeret (etenim ob singularem animi virtutem ac corporis robur eum vnice diligebat) Boemundus conditionem autè non accepit, quam re exercitus ducibus narrata, eorum consensu princeps creatus est.

De Vraia Gotho, ac Ludonico Thuringiæ Landgrauio.

Quis in barbaro tantâ animi modestiâ inueniri posse crederet, quantâ Vraia Gothus ostendit: nam post Vitigè Gothorum regem patruû bello captû, què Belisarius Constantinopolim captiuum miserat, cum ad Vraiam ob singulares virtutes Gothi regnum deferrent, minimè assentiri voluit,

affirmabat enim quanquam captiuus esset Vitigis patruus, tamen quia legitimus Gothorum rex esset, locum eius dum viueret, quia iniuste id fieret, occupatum non esse. Itaque cum Gothi sine rege manere nollent, Idualdum pro eo regem crearunt. Pius quoque pontifex scribit, ætate sua Ludouicum Thuringiæ Landgrauium, ad Imperatoriam maiestatem electum, virum armis clarum, iustitiæque insignem, cum literas se nescire excusaret, rem Imperio pernecessariâ, electione de se facta vt noluisse.

De Belisario patricio.

Facta de Gothis mentio, in mentem mihi reuocat, haud dissimile, cæterum excellentius etiam Belisarij factum. Nam cum haud longè Gothi abessent, vt à Belisario armis victi viderentur, antequam prorsus arma ponerent, vehementer Gothi apud eum egerunt, vt qui ipsos Iustiniani auspicio armis persequebatur, Italiæ se Regem facere vellet, polliciti, si id agere voluisset, se sine contentione, cum eo imperata facturos: adeo propter immensas virtutes eum amabant, Iustiniani autem auaritiam abhorrebant. Is enim cum ambiguis verbis annuisse videretur, dicto audientes aliquod tempus Gothos habuit, Rauennâque atque Vitigi potius est. Cæterum posteaquam ob eius rei suspicionem, ab Italia Iustinianus eum reuocauit, ipse statim parere constituit, quanquam etiam inuito Iustiniano manere potuisset: Gothi verò cum intelligerent profectionem eum parere, Patriciæ Idualdum regem crearunt, qui statim ad Belisarium misit, qui offerrent, si ipse Italicum regnum suscipere vellet, se ad eum iturum, & regno quod à Gothis delatum habebat ei cessurum, quam rem tunc Belisarius aperrè abnuit se facturum: maiore enim industria atque arte vsus est, ob animi temperantiam, in recusando regno quod ipse armis ac virtute sua pepererat, quam multi vt potirentur egerunt, quanquam in eum ingrati se ob auaritiam Iustinianus habuerit, parumque æquis tantæ virtutis æstimator visus fuit.

De Carolomanno Franconia principe.

Promissum regnum recipere Belisarius recusauit, fortasse fidem datam securus, aut periculo deterritus, sed Carolomannus Pipini frater, eius partis quietus princeps, quæ de Franconia cum fratre diuisa ei obtigerat, ingenti

animo cæterum moderato, & qui secularem vanitatem contemneret, vt verè philosophus religionisque cultor, relicto fratri regno, Soracte se apud vibem Romam habitatum contulit, & inde ad Cassinatem montem, vbi sub Benedicti disciplina vixit.

De Ina Britannia rege & Gelulfo.

Similiter Inas Britannorum rex, vxoris Ethelburgæ hortatu, relicto regno Romam profectus, eremiticam duxit vitam. Id quod Ereluolphus quoque post eū egit, relicto Egberto fratri patrueli regno. Erubescant nunc ætatis nostræ docti viri, de huiusmodi viris silendo, qui profecto numinum instar sunt, scriptis suis quosdam philosophos non sine admiratione laudib⁹ efferre, quod viles casulas aut agros virtutis gratia reliquerint. Nam his scriptoribus ea quæ præsens fert ætas præcis comparata, vilia duci debere videntur. At meo quidè iudicio contra esse duco, quia efficaciora virtutis studia in præsentibus videantur, & longè plus recentia lectorem quam vetera mouere solent.

De Stratiqua Bohemo & Adelberto Pragensi episcopo.

Quod in duobus, de quibus nuper dictum est ob insignè modestiam laudari satis non potest, in Stratiqua quoque Bohemo, Boleslai secundi Bohemiæ ducis fratre, parem mereretur laudem. Is cum se monachum fecisset, Pragensem pontificatum renuit, cum ei ceu digniori ab Adelberto illius vrbis episcopo esset oblatas. At Adelbertus nihilominus Episcopatu dimisso, tandem vt Christianum cultum augeter, in summa inopia, ad Prutenos idololatrias profectus, dū predicando ad Christi fidem eos deducere conatur, ab eis crudelē in modum occisus est.

De Auenir & Iosaphat Indorum regibus.

Modestiam commemoratio, quæ de Stratiqua à nobis facta est, duorum Indorum regum memoriam apud me excitat. Hi fuerunt Auenir filiusque eius Iosaphat, anno enim Christianæ salutis octuagesimo supra tercentos, quemadmodum Damascenus Ioannes scripsit, relictis regnis, heremiticam vitam vixerunt, plus animorum quiete contenti quamquam in magna inopia, quam opibus atque molestiis quas regna trahere secum solent.

De Ioanne Armenia rege.

Quis Ioannem Armenia regem, nisi impius prætereat?

moderatūque ipse animum silere possit? Nam Clemente quinto Pontifice, relicto Leoni nepoti regno eremum solus incolere, potiusquam regno vti maluit. Cum Cuteni postea Turcæ Armeniam infestarent, malèque Leo eam tueretur, à populis regnum sumere coactus, magno animo diu defendit. Ostendens neque animi paucitate, neque inertia impulsam antea se regnum reliquisse, neque postea ambitione aut leuitate resumpisse.

De Amurato Turcarum rege.

Non solum inrer nostri temporis Christianos homines, hæc animi modestia, verū in Turcis quoque à catholica fide alienis inuenta est. Id Amuratus Turcarum rex testatur cum Mahumeto filio adolescentulo sub Calybasæ tutela regnum viuens reliquit, seque ad heremiticam contulit vitam. Quamquam postea populorum precibus arma resumere coactus sit, vt eos qui Ioannis Vaiuodæ armis infestabantur defenderet. Itaque graui ac periculoso prælio cum eum vicisset, paulo post naturæ concessit, eodem Mahumeto filio regni successore relicto. His autem exemplis satis clarè ostenditur quanta sit quietis moderatiorumque animorum iocunditas. Quandoquidem & præcis & recentioribus temporibus, ingenibus animis, magnæque rerum gendarum gloria insignes viri inueniantur, quietem magnis Imperiis regnisque prætulisse: præsertim Amuratus de quo dictum est, qui antea Ladislaum Poloniae atque Pannoniæ regem prælio victum occiderat, ac deinde Vaiuodam potentia virtutèque clarissimum armis intra fines suos illata clade compulit: quæ apertè testantur, in eo animi robur sapientiamque fuisse, neque ignauia aut stultitia, sed consilio potius tanto regno cessisse.

De Iuberto Delphino Viennensi.

Magna quoque Imberri Viennensis Delphini (huius enim honoris nomine præcorum Allobrogum pars à recentioribus vocatur) animi moderatio fuit. Vendito enim Delphinatu Philippo Valesio sexto Gallorum regi, post quem Gallorum regum primogeniti Vienna Delphini vocari cæperunt, distributa in pauperes pecunia, salutis anno trecentesimo ac quadragesimo nono supra mille, Lugduni Prædicatorum religioni se dicauit. ~~Sequitur hæc reprimenda solum mentio fiat, ad facendos præfatus, in qui~~

~~bus quod in ierusalem ad hunc modum, cum inuenitur, stude
dignetur a magis intrare.~~

De Ambrosio Mediolanensi episcopo.

Quantum perfidia ambitionisque recentior aetas in quibusdam sacerdotalis ordinis habuit, contra in eo tantum modestiae fideique superioribus temporibus inerat. His enim virtutibus honores opesque atque auctoritatem quibus sacerdotio insignes nunc fungi perspicimus, pepererunt. Inter bonos illos Priscorum temporum Ambrosius Romanus patricius erat, qui cum Mediolanensem praefecturam gereret, videretque a populo Mediolanensi ad se deferri episcopatum, abiectiore vitae genere contentus, sequenti nocte Mediolano profugit. Caterum a populo retractus, coactusque Episcopatum assumere, ea integritate virtutisque administravit, ut postea eius memoriam ceu sanctissimi hominis Mediolanenses ciues semper coluerint.

De Benedicto tertio Pontifice.

Eadem modestia usus est Benedictus tertius Pontifex Maximus, qui post Leonem cum ad Pontificatum vocaretur diu lachrymis restitit, dum se tanto honore indignum diceret. Sed tandem eum honorem assumere coactus, ita gessit ut electionis autores nunquam poeniteret.

De Nicolao primo Pontifice Maximo.

Benedicto Nicolaus primus ut in Pontificatu, ita in animi quoque moderatione successit. Nam cum ad Pontificatum se electum intelligeret, clam ab vrbe Roma profugit, magnoque labore a Romanis inuentus, maiore vi, collarum accipere Pontificatum ut vellet, cogi vix potuit. Atque haud minus in hoc laboratum, quam his temporibus plerique soleant, qui ad sacerdotij apicem malis artibus viam astruunt.

De Gregorio primo pontifice.

Post Pelagij Pontificis mortem Gregorius primus cum sciret a Romanis ei se electum successorem (etenim temporibus illis Pontificum electio parum valida erat, nisi eam qui tunc imperabat confirmaret.) statim ad Mauritium Augustum Constantinopolim scripsit, ne electioni de se factae assentiri vellet. Caterum a Romanis nuncio cum literis intercepto, Mauritius populi precibus eum confirmavit.

De Leone nono Pontifice Maximo.

Similiter post Damasi mortem, cum missis populis Ro-

manus legati ad Henricum secundum Imperatorem periret, ut arbitrato suo hominem idoneum ad pontificatum eligeret. & Bauonem Tullensem episcopum elegeret, atque cum Pontificis insignibus eum Romam mitteret, in via Bauo in Hildebrandum incidit, a quo monitus quod erraret Pontificalem sumere habitum, priusquam a Rom. clero esset electus, statim praeter modestiam habitum Pontificium, & cum eo honorem quoque, quem antea gerebat, abiecit, & nouae electionis discrimen Romae subit. Qui quanquam peregrino habitu Romam profectus esset, a clero tamen populoque electus est, sub Leonis noni nuncupatione.

De Petro Damiano atque Andrea ordinem minorum proficiente.

Inter clara Pontificum exempla, locum sibi virtute sua, duo Cardinales vendicabunt, & facinoris excellentia dignitatem, quae in personis minor erat, aequabit. Nam Petrus Damianus, qui Cardinalatus honore insignis, Hostiensis episcopatus titulum gerebat, Pontifice Gregorio septimo Cardinalatus dignitati atque eius pompae, longe maiori animo quam plerique eam parare nitantur, renunciauit, atque in eremum se transtulit, sapienter intuitus, quot labores malaque Cardinalatus purpura tegat, contraque quantum quietis atque bonae spei eremus polliceatur. Andreas quoque minorum ordinem professus, modestiae plenus ingenti animo Cardinalatum abnuuit, quem ei pater uisus Alexander quartus offerebat.

De Celestino quinto Pontifice max.

Petrus Muronus, ut omnes alios pontifices modestia superauit, ita postremus penes in clericali ordine inuenitur, qui magnus modestiae cultor esset. In eo enim clericalis characteris bonitas fecisse videtur, quod accensae lucernae lumen consuevit, scilicet ut deficiente materia, atque propinquo luminis fine, supra confectum flammam in maius effundat. Nam mortuo Nicolao quarto, cum iam biennium interregnum continuaret, sacer senatus, quod pontificis electione contendebar, demum Petrum ipsum Muronum omnibus suffragiis elegit, cum autem diu laboratum esset, ut is delatum acciperet honorem, spreto omni pompa, quantum fieri poterat, seruare eremiticae vitae, quam antea degebat, formam nitentur: tandemque pontificias curas

fastumque abhorrens, nulla necessitate compulsus, quin potius multis contranitentibus atque ne id ageret obrestantibus, post quintum mensem, Pontificatum solemniter ser-uato, in Cardinalium manu deposuit, eremiticamque vitam atque habitum resumpsit.

De Hilarione palestino.

Gloria quae sanctorum animis, non minus quam auaritia officit, imò longè grauius vexat, quo occultioribus modis eos apprehendit, si deuitetur, non minorem laudem, quàm auaritiæ fuga secum fert: nam cum persæpe ita virtuti gloriæ cupiditas coniuncta inueniatur, vt vix discerni vitium possit, magno ingenio, magnaque prudentia opus est, vt secerni colligique virtutis fructus, non admixtis inanibus gloriæ frondibus, valeat. Huius diligentiae quæ ad gloriæ uitationem pernecessaria est, clarum Hilarionem Palæstinus exemplum proposuit, qui relicta patria in Ægyptum, vbi olim Antonius abbas erat, cum se tulisset, post aliquod tempus, in patriam rediit, vbi cum mentis suæ quietem concurrentium ad ipsum hominum multitudine impediri videret, iterum in Ægyptum profectus est. Hic quoque haud diu mansit, cum ob virtutis magnitudinē in honore haberi se, atque coli videret. Itaque vt id gloriæ deuitaret clam Siciliam traiecit, vbi nullo alio adiumento vitam trahebat, nisi quantum pauca ligna, quæ orando defessus à monte in urbem vendenda ferebat, ministrare poterant. cum illic quoque cognitus in honore haberi ceptus esset, ad urbem Epidaurum in Dalmatiam se contulit, vt illic occultior esset: verum ceu sol, qui quanquam signa mutet, mortalibus tamen semper fulget, cum illic quoque nosci cepisset, eūque homines sequeretur, gloriam fugiens (quæ non secus ac pestis bonorum animos inficere solet) in Cyprum nauigauit. Vbi cum ea mentis tranquillitate, quam cupiebat degere non posset, desertum quendam illius insulæ montē conscendit, vbi & fugiendi & viuendi finem fecit, his erroribus actus duntaxat, vt id fugeret, quod plerique inter mortales adipisci laborant, gloriam videlicet, & magnam famam: quæ quò ipse longius abibat, illò instantius sequebatur: quanquam verò sæpe fallax soleat esse, tunc vera ceu tuba multiplici ore, Hilarionem de virtutū tuarū magnitudine populis reuelabat, quæ tu præ modestia tegere laborabas, etenim diuinitus hoc videret,

vt gloria propter Deum eam fugiētibus, aut dum viuunt, aut salte post fata cumulator referatur. Secus aut hos qui famæ nimium appetentes sunt, multis experimentis cognitum est, & in vita & in morte obscuros mansisse. Sed iam tempus est, vt ab Ecclesiasticis ad seculares homines redeamus.

De Iacobo Tepolo patricio Veneto.

Mortuo Ioanne Dandulo Venetiarum duce, cum vniuersus populus ei successorem Iacobum Tepolum nominaret reiceretque quicumque præter eum nominatus esset, ipse præ animi modestia clam nauē conscendit: atque in Africam nauigauit, vbi secretus tam diu mansit quoad certior factus fuit Petrum Gradenicum ducem creatum fuisse. Cæterum quoniam frequens in ea vrbe modestia fuit, alia quoque de Venetis ciuibus subiungemus.

De Ioanne Particiatio, qui Baduerius dictus est, Venetiarum duce.

Modestiam quoque animi singularem, Ioannes Particiatius Venerorum dux ostendit, qui sexto anno post initum ducatum, cum nihil eum vrgeret, sponte sua deposito honore, ad priuatam rediit vitam: cui cum Petrus Cadianus successisset, atque prælio cum Sclauis commisso, occisus esset, e gente Populo, denuo Ioannes ducatum resumpsit, atque in eo sex tantum menses commoratus, dum ciuiles quasdam seditiones componeret, denuo domum suam, in priuatam abiit vitam.

De Petro Vrscolo Venetorum duce.

Quod antea Ioannes Baduerius fecerat, non multo post egit Petrus quoque Vrscolus, qui ducatus sui anno secundo, deposito honore, relicta cum patria vxore liberisque, vt maiore animi quiete viueret, Deoque magis vacaret, noctu clam Venetiis abiit, simulque cum Romualdo heremita, in Galliam vt solitarius viueret, profectus est.

De Raphaële Adurno Genuensium duce.

Longè ab historiarum fide abesse debet, vt qui scribendi munus suscipit, aliquo animi affectu ductus veritatem vel omitat, vel offuscet. Hanc igitur legem securus egregium Raphaëlis Adurni Genuensis ducis facinus, quo singularem animi modestiam ostendit minimè præteribo. Nam horrantibus ciuibus, quibus patriæ libertas curæ esse videbatur, vt principatu cedere vellet, asserebant enim si ita fieret, sublaro factionis metu, concordēs fore ciuū animos, atque in

communem libertatem conspiraturos, sponte nullisque armis coactus ducalem dignitatem deposuit, atque ab vniuerso populo in priuatas aedes suas deductus, omni laudis atque honoris genere cumlatus fuit. Ceterum quanquam res ipsa ut optabatur, urbis libertatem non peperit, ipse tamen pro virili sua ut libera esse posset, effecit. Spoliare enim se honore quem gerebat, ut libertati locum daret non recusauit, atque honestam famam gloriae aeterna erit ducatum permittauit, quem aut mors aut alius casus, sicuti in humanis rebus contingit, ut semper retinere posset, passurus non erat.

De Alberto Bavariae duce.

Moderati etiam animi exemplum quod silentio praeteriri non debeat, Alberti Bavariae ducis fuit. Nam cum ingens ad eum legatio totius Bohemiae populorum nomine profecta esset, ostenderetque mortuo ipsorum rege Alberto Austriaco, qui Ladislaum infantem filium in cunis reliquerat, quia tandem expectare infantis grandiores aetatem populi volebant, ipsum omnibus suffragiis ab omnibus populis regem electum esse. Ipse ingenti moderatoque animo renuit, ac multis sancte facundaeque in hanc sententiam dictis, populum ut regem suum paruum expectare vellent hortatus est. O animum verè excellentem, & laudibus omnibus celebrandum, qui meo quidem iudicio dum oblatum spreuit regnum non minor fuisse quam Alexander appetendo ceteri debet. Illud quidem haud dubium erit honestiorem sanctioremque Alexandro fuisse.

De Friderico Marchione Brandeburgensi.

Par quoque Brandeburgensis Friderici modestia fuit, cum vacante Poloniae regno in Vladislai morte per legatos ad regnum accersitus, ut pote qui inter eos nutritus plurimum diligebatur, accipere abnuir. Hortatus populos ut Casimirum Lituaniae ducem defuncti regis fratrem, quia id aequius erat, regem acciperent.

De Alphonso rege Siciliae.

Hi de quibus scriptum est ambitione abstinerunt. At Siciliae rex Alphonfus (ut Architas) furentem in medio cursum iram temperauit: in qua non minus laudis modestia, quam in frenanda gloriae cupiditate meretur. Nam cum Pyrrhum pocillatorem suum iussisset Gaspari vni ex eius aula quo cum graues inimicitias Pyrrhus gerebat, patra qua ma-

nu ferebat propinare, Pyrrhusque imperium geminanti non paruisset, haud iniuria Alphonfus ira succensus Pyrrhum stricto gladio infecutus, ut in eum saeuiret, statim ut assecutus est, cum vulnus iam inferre pararet, irae statim fræna contraxit, abiectoque gladio, praemodestia in Pyrrhum saeuendi sibi potestatem ademit. Et si neque vltionis, neque castigationis respectus vllus erat, qui cum mouere deberet.

De Ludouico duodecimo Gallorum rege.

Nullus quoque timor Ludouicum duodecimum Gallorum regem continuit, ut quo die Carolo octauo uxoris suae fratri in regno suffectus fuit, ministrorum suorum vni, quae percharum habebat, morem non gereret. Nam ob rei felicitatem publicari, ac dono sibi dari fortunas petenti Aurelianaensis ciuis, qui in Ludouicum ipsum hostili animo semper fuisse putabatur, id quidem negauit, atqui alia maiora pollicitus est. Quid enim ad tantum sublatum regnum iam veretur, ne inimicum priuatum hominem pro arbitrato suo vlcisceretur? Modestia igitur sola cura, id non concedendi causa fuit: responsi enim genus ita esse testatum reliquit, cum dixit, Iniquum proculdubio videri Gallorum regem, velle Aurelianaensis ciuis iniurias vlcisci. Quin illud etiam magis a modestia hoc profectum esse declarauit, quod repente ac praeter expectationem in tantam fortunam euectus, omnium iniuriarum immemor, omnes eos qui Carolo paruerant, locis suis in honore apud se tenuit, ita ut excepta regis persona, quae mutata erat, nihil in Caroli aula mutatum ex consuetudine specie videretur, mirumque omnibus esset, Ludouico eos regi stipatores esse, qui olim captiuum ex praetio duxerant, & eadem in honore illos aflare, qui ut in custodia tam diu seruauerent, consuluerant. Atque ipsos qui in carcere cum asseruarant, ea vultus laetitia, hisque animis, quibus Carolo operam dederant inferuire illi, quem antea ut hostem captiuum habuerant.

De Ioanne Gualberto equite Florentino.

Si Architas Tarentino, quod in ira abstinerit villicum cedere, quia male agros coluerat, si pariter Platoni, quod iratus seruo alteri castigationem mandarit, tantum peperit laudis, quam Valerius eos magnificis verbis cummulauit, quantum illis anteponeamus, maioribusque etiam efferemus laudibus modestiae plenum Ioannis Gualberti Florentini equitis facinus? Nam cum ex agro in urbe magno hominum numero

comitante rediret, eique forte obuius esset is, à quo haud multo antè frater, quem solum habebat, fuerat occisus, neque diuerrere posset: Ioannes iam gladium, vt fraternam necem vlcisceretur strinxerat, sed cū humi prostratus fraternæ necis auctor, vt sibi ob Christi crucifixi reuerentiã parceretur, oraret, singulari modestia, Ioannes iram cõpescuit, atque illum gladiumque, quẽ vlciscenda iniuriæ gratia strinxerat, in tẽplum quod primũ offendit deduxit, & crucifixi imagini, quam in eo vidit vtrunque præsentauit. Mira res sed tamen vera narratur, scilicet Christi imaginem cernentibus omnibus qui aderant, demisso capite, aperta signa dedisse, ommissæ gratia suæ vlcionis, munus acceptũ atque gratum habere. Quod factum ita Ioannis quoque animũ pupugit, vt relicta patria, relictis fortunis, & seculari vita, princeps condendæ congregationis quæ sub Umbrosæ valis nomine censetur, perhibeatur fuisse: Imago autem, quæ hoc fecisse dicitur, postea singulari veneratione in sancti Miniati fano, haud longè ab vrbe Florentia asseruata est.

DE IIS QVI CVM INIMICI AVT
etiam hostes essent, non inimicitia modo, sed etiam affi-
nitate se deuincuerunt.

CAPVT II.

HAud incongruè iuxta eos qui moderato animo fuerunt, tanquam ramos in arbore sua, eos ponemus qui ex inimicis amici facti sunt, aut etiam reconciliatam amicitiam affinitate sanxerunt.

De Cn. Pompeio & M. Crasso.

Cum consularum Cn. Pompeius & M. Crassus parũ amico inter se animo gessissent, ferrur consularu ad finem tendente Sex. Aurelius in Senatu, vbi ambo erant Consules dixisse, in somnis se à Ioue monitum, vt consulibus reuelaret, priusquam consularu abirent, positus simulatibus, mutuam beneuolentiam redintegrarent. Quo audito Crassus, quam natu maior, primus consurgens Pompeio dextrã porrexit, haud indecorũ sibi ducens, & si senior erat, à se prius Pompeium ad copulandum amorem vocari: cum eum Senatus quanquã in prima adhuc iuuenta magni cognomine honestasset, ac deinde cū per ætatem Senator nondum esse posset,

posset, decretis duobus triumphis insignem reddidisset. Cui contrã cum Põpeius mutuam ostendisset voluntatem, conciliatam ea hora amicitiam, quoad vixerunt incolumem seruauerunt.

De Cymone & Pericle Atheniensibus.

Magnæ inter Cymonem Periclemque Athenienses amicitia fuerunt, adeo vt Periclis opera Cymõ in exiliũ pellere- tur, cõciliatoq; demũ inter eos amore Periclis opera, Cymõ restitutus, classi quæ in Cyprum mittebatur, præfectus fuit.

De Massinissa Numidarum rege atque Scipione.

Romanorum ab initio Massinissa postea quam Numidarum regnum adeptus est acerbissimus hostis, vi omnique ope, quantum in eo fuit, aduersus Scipionem Carthaginens- es iuuit. Sed demum Scipionis virtute allectus studia mu- tauit, atque à Carthaginensibus ad Romanos amorem ita conuertit, vt Massinissa fideliorum nullum Romani inue- nerint. In amore autem Massinissã dum vixit perstitit, & vt ita esse palàm fieret, moriens senatum Romanum Scipio- nemque liberis suis tutores reliquit.

De Vespasiano & Licinio Mutiano.

Inter Vespasianum cum adhuc priuatam ageret vitã Li- ciniũque Mutianum, vt inter pares plerũque solet, inimi- citiæ haud mediocres erant. Cæterum cum postea Vitellius imperium laceraret, Vespasiano aduersus Iudæos bellum gerente, Mutianus qui Ægypto atque Syriæ præerat, primus fuit qui Imperatorem Vespasianum salutaret, atque Syriacos orientisq; exercitus in Vespasiani partes traheret. In eaque beneuolentia atque fide dum vixit Mutianus persti- tit. Contra quoque Vespasianus Mutiani insolentiam, vt inter amicos par est, pertulit ac texit.

R E C E N T I O R A.

*De Alphonso Castulonensi aliõque Alphonso
Legionensi regibus.*

Non minores quoque inimicitia inter duos Alphonfos Castulonensem Legionensemque reges fuere, sed Hele- noræ Castulonensis reginæ opera finitæ, affinitatem con- traxerunt, quod Legionensis Alphonfus alterius Alphonfi gener factus est.

De Veremundo Castulonensi & Garfia Navarre regibus.

Graues etiam inimicitias inter se diu gessere Veremundus Castulonensis Garfiasque temulentus Navarre reges. Cæterum cum Sarracenorum armis Veremundus infestaretur, ut primum ab eo ad ferendam opem Garfias vocatus est, postis statim inimicitias, belli partem suscepit, factiq; eo bello amici fociq; mutuam dum vixerunt amorem seruauere.

De Roberto Guiscardo Apulia duce & Nicolao secundo Pontifice.

Apulia dux Robertus Normandus, quia quædam Ecclesiasticæ ditionis loca occupabat, à Nicolao secundo Pontifice iudicatus hostis, factusque extra fidelium numerum, ab eodem Pontifice tandem non ecclesiæ solum restitutus, verum titulo quoque Apulix atque Calabriae ducis insignis factus, feodique iure Ecclesiæ addictus, sapius in bello Nicolao ipsi atque eius successoribus ingentem opem tulit.

De Carolo sexto Gallorū & Richardo Britannorū regibus.

Graues inter se Carolus sextus Gallorum, atque Richardus secundus Britannorum reges inimicitias ac bella gesserunt, & tamen in colloquium deducti, ita abiere, ut non inimicitia solum, verum affinitate quoque, Itabella Caroli filia, in matrimonium Richardo collocata, iungerentur.

De Renato Lotharingia & Barri duce, atque Antonio Validi montis comite.

Non minus quoque odiis inter se decertauerunt Renatus Andegauensis Barri atq; Lotharingæ dux, qui postea regni Siciliae titulum usurpauit, & Antonius Validi montis comes, adeo ut cum Renatus Validum montem obsideret, ab Antonio ipsius loci comite, Burgundionibusq; susus, Diuionum captus, eo prælio fuerit perductus. Vbi Philippi Burgundia ducis opera, ambo positis inimicitias, ad mutuam benevolentiam conciliari, affinitatem quoque ducis filia in matrimonium comitis filio locata iunxerunt, auctoq; indies amore cum ducis stirps deficeret, Renatus ex nouo matrimonio natus, materni aui magna ex parte hæres fuit.

De Carolo Aurelianensi & Philippo Burgundia ducibus.

Quam graui cruentoque inter se bello dissiderent duo insignes duces Aurelianensis Carolus, & Burgundus Philippus toti Galliae his quoque repositibus notum est. Etenim huius belli causa magna eius pars ferro & igne vastata est,

magnisq; in eo vitiorum numerus occubuit cum hæc inter ipsos odia arderent. Etenim in Parisiis Aurelianensis Caroli pater, patris Philippi ducis Burgundia opera cæsus fuerat, & dum Carolus patris mortem vlcisci quaerit, Philippi quoque pater interficitur, expleta vtrinque ira ambo mutuum amicitiam affinitatemque inierunt. Philippi Burgundia ducis nepte in matrimonium Aurelianensi duci locata.

De Ludouico Gallorum rege, atque Edouardo Plantagineti Britannia rege.

Ætate quoque nostra hostes inter se fuere Ludouicus undecimus Gallorum atque Edouardus Plantaginetus Britannorum reges. Cum autem Edouardus cum valido exercitu in Galliam traiecisset, priusquam prælium committeretur, in colloquium reges venire, atque inde conciliata amicitia atq; affinitate, ambo retro in patriam cessere, Edouardi filia Ludouici filio, qui penè infans erat, in matrimonium promissa.

De Ludouico Gonzaga Mantuae principe, & Bernaboue Vicecomite.

Graui olim bello obsedit atque pressit urbem Mantuam Bernabou Vicecomes cum in ea Ludouicus Gonzaga rerum potiretur. Tandemq; inter eos non pax tantum inita fuit, verum affinitas quoque conciliata, Bernabouis nepte in matrimonium Vgolino Ludouici nepoti locata, accipitris aui annuo censu constituto, pro urbe Rhegio, quam as restituere Bernabou dicebat, à Feltrino patruo armis retentam.

De Galeatio Vicecomite, & Actio Estensi Ferrariae domino.

Idem inter Galeatium Vicecomitem Matthæi filium, & Actium Estensem Ferrariae principem antè contigerat. Nam cum crudelem in modum odia inter ipsos arderent, armatisq; ambo in agro Cremonensi ad Abdum amnem, infestis exercitibus conuenissent, inita pace atque affinitate inimicitias posuerunt, Galeatio in matrimonium ab Actio sorore Beatrice data, quæ mortuo Nino priore viro Gallitia iudice (ea enim potestas insignis in Gallicia erat) Alberti Scoti filio, qui Placentiam obtinebat, promissa fuerat. Itaque cum postea Alberti Scoti opera, ut prælatum sibi Galeatium vlcisceretur, Galeatius cum Matthæo aliisque Vicecomitibus patria pulsus esset, magna fide ab Actio exceptus, eum qui tanto casui necessaria præstaret, promptum habuit.

De Lotho Pisano, & Oberto Spinola.

Diu muruis grauibſque inter ſe odiis Genuenſes atque Piſani decerrauere, cum Piſas Vgolinus comes, Genuā auzem duo Oberi Auria & Spinola gubernarent. Itaque cum ſalutis anno ducentefimo atque octuageſimoquarto, ſupra mille, deleta Piſanorum ingenti claſſe, Lothus Vgolini comitis filius, in pralio captus, quadriēnium in Genuenſium poteſtate fuiſſet, eo tempore Gibellina factio, Piſis Lothi parentem atque fratres obſeſſos famē confecit. Ceterum cum poſtea inſitam Piſanicum Genuenſibus pacem violafſent, Lothus è carcere mittitur, atque à Genuenſibus ciuitate donatus, & Oberi Spinolæ gener factus ab hoſtibus ſalutem honoresque aſſecurus eſt, cum à ciuibus ſuis fratres eius miſerum in modum periſſent.

De Sfortia Attendulo, & Pandulfello Alopo.

Fuerunt ſimiliter graues inter Sfortiam Attendulum inimicitia, cum Ioanna ſecundæ Neapoli regnantis copiarum militariū dux eſſet, & Pandulfellū, ab eadem Ioanna pluſquam pudicitia ratio pareretur, amatum. Itaque cum apud reginā plus ob amorem poſſet Pandulfellus, Neapoli Sfortia cuſtodiri iuſſus eſt. Ceterū poſtea aduentante Iacobo rege cōmunis timor, ex inimicitiis amorem inter vtrumque peperit, collocataque Carbarina ſorore in matrimonium cū Sfortia, Pandulfellus beniuolentiam affinitate confirmauit, vt Sfortia magnus in Neapolitano regno Conſtabilis (ea poſt regiam maior poteſtas erat) crearetur.

De Petro Fulgoſio Genuenſi duce, & Ioanne Philippo Flifco.

Quæ grauiorſ cruentaque magis inimicitia fuerunt, quam inter Petrum Fulgoſium Genuenſem ducem, ac Ioannem Philippum Flifcum? Septenniū durauere tanto animorum odio, vt nullum Petrus hoſtem haberet, quē ſtatim Ioannes Philippus in Petri iniuriam beniuolentia nō complecteretur: tantūmque ſanguinis atque auri hæc odia exhaulere, vt quibus videre ea tēpora contigit, horrore penē exanimarentur, & tamen, poſteaquam Alphonſi regis potentia, peſte inſuper conſictatus deſerere Petrus principatū coactus fuit, Ioannes Philippus in eum amorem cū eo rediit vt nunquam poſtea niſi communem menſam lectūmque haberent, & rā acriter Ioannes Philippus ad recuperandam Petri dignitatem decerrauit, vt pro ea vitam amiſſerit.

De Alphonſo rege Sicilia, ac Mediolanenſi duce.

Longo tempore Alphonſus quoque Sicilia rex, & Philippus Mediolanenſis dux graues inter ſe inimicitias geſſere, & tamen poſteaquam apud Caieram captus Alphonſus per Philippum libertatem obtinuit, is inter ambos amor conciliatus eſt, vt poſtea non minus laborauerit Philippus, ad reſtituendum in regno Alphonſum, quam antea vt inde eum pelleret egerat, pariter quoque Alphonſus ab eo tempore, ceu parentem Philippum coluit, hoſtēſque eius amicōſque omnes & pecunia & militibus, non aliter quam ſi cum Philippo ſtipendia faceret promptiſſimē, vt res poſcebat, vel offendit vel iuuat.

De Hercule Ferrarienſi Duce & Friderico Gonzaga Mantua Marchione.

Atroces quoque inimicitias inter ſe exercuerunt Hercules Eſtenſis ac Fridericus Gonzaga Mantuanus Marchio, propter Nicolai Eſtenſis mortē (quia Ferrarienſis ducatus cōpetitor ad eum adnitebarur) ab Hercule occiſi. Friderico cū arcta affinitate iunctus erat, adeo autē inter ambos exarſerunt odia, vt cum vterque cum populo Florentino ſtipendia faceret, in iſdem caſtris in Ethruria, pralio inter vtriuſque milites exorto ſummā rerū niſi quod Alphonſus hoſtis aberat, penē in extremū diſcrimen adduxerint: & tamē haud multo poſt conciliata inter ambos amicitia, Hercules Iſabellam filiam, Franciſco Friderici filio, coniugem dedit.

DE ABSTINENTIA ET CONTINENTIA. CAPVT III.

REs iam exigit ad continentiam abſtinentiamque tranſeamus, in quibus virtutibus magna ſunt ad humanas cupiditates cohibendas frena. Tanto autem plus in principibus laudis merentur, quanto quod cum ſola ipſorum voluntas explere appetitum poſſit, miræ magis eiufmodi virtutes, ſi eas habuerint, videri ſolent. Quod ſi in virtutis neglectum hæc frena cupiditatibus laxarunt principes, cōceteris pernicioſiores ſunt, quanto alios potentia etiam magis antecellunt. Perſæpe enim principum exempla populi ſequuntur: atque vt vel ſolutis moribus vel frenatis cupiditatibus vixerunt. Quia ita publicos mores vel iuuant vel

lædunt, aut laudem aut reprehensionem merentur.

De Senatu ac populo Romano.

Inter hos primus à nobis ponetur populus Romanus, cuius plerumque gesta omnifariam singularem abstinentiam animique magnitudinem ostenderunt, eò autem plaris hæc virtus facienda est, quò rarior in publicarum rerum administratione inuenitur, præsertim vbi gratia premunt bella, in quibus persæpe verecundiam necessitas vincit. Præsertim quod vbi plures in commune consulunt, maior numerus eò plerumque inclinatur, vbi utilitatis spes maior, quam honesti ratio effulget. Erat Senatus populûsque Romanus, tum longo ac graui Hannibalis bello, tum iis quoque quibus nunquam satis victæ Hispaniæ, præterea Galli Græci-que exercere vires Romanas non intermittebant, adeò pressus, vt quamquam animo inuictus, viribus tamen defesso proximus esset. Quo tempore non sine magna animorum sollicitudine (neque enim propter hostis potentiam quem exitum res habitura esset satis perspicui poterat) contra Antiochum Syriæ atque Asiæ regem sumere arma coactus est. Itaque cum Ægypti rex Ptolemæus, propter magnam vim frumenti mille auri, atque totidem argenti pondo ci offerret, Philippus quoque Macedonum Rex, milites auxiliares, pecuniam, & frumenta: Senatus populûsque Romanus, verbis grauissimis cum gratias egisset, nulla re accepta à Philippo, hoc solum accepturum se dixit. Vt Romanis ducibus, aduersus Antiochum eam opem, quæ ipsi videretur ferret, vbi re aliqua eis opus esse contingeret. Massinissæ quoque regis oratoribus, quæ quingenta frumenti modiorum nihilia, ducenta ac quinquaginta hordei, præterea equos quingentos, elephautosque viginti offerebant, responsum fuit Senatui populûmque Roma. frumentum duntaxat vana-que accepturum. At Carthaginensium legatis, post eos de quibus dictum est, cum ingentes commeatus classemque offerrent, atque insuper tributum multorum annorum, qui nondum lapsi erant (ò animorum ingentium responsum) dici iusserunt. Nihil Senatus ac populus Romanus à Carthaginensibus, nisi quod factò tenerentur, velle.

De Philopœmone Megalopolitano.

Quantam æstimare debemus Philopœmenis Megalopolitani continentiam fuisse? cum cupientibus Lacedæmo-

niis aliquo insigni munere, pro acceptis ei beneficiis grati referre, oratores qui ad eum cum centum viginti talentis missi erant, perspecta eius vitæ abstinentia, nunquam de danda ei hac pecunia hiscere ausi sunt. Cæterum data Timoleonti, vt potè qui ei familiaris erat, huiusmodi cura ne ipse quidem prima aut secunda vice verbum ei facere ausus est. Sed tandem rectis verbis cum Lacedæmoniorum à iunum ostendisset, turbatus est grauius Philopœmenes, Lacedæmonemque profectus, in Senatu Lacedæmonios grauius increpuit, quod amicum, quem sine vlla impensâ habebant, coëmere pecunia tentarent. His quæ ei iusserant offerri non minore molestia se affectum ostendens, quam plerique soleant si eis nihil tribuatur.

De Epaminunda Thebano.

Epaminundæ fama virtutèque motus Artaxerxes Persarum rex, cum sibi eum facere amicum cuperet, hoc munus cum pecunia simul Diomedonti dedit. Qui de hac re Epaminundam compellare non ausus, quinque talenta iuueni cuidam Epaminundæ familiari, vt ipse cum eo hoc munere fungeretur, dedit. Epaminudas autè vix auditis primis illius iuuenis verbis, Diomedontè vocari iussit, dixitque, Secum pecunia opus non esse, quoniam si de bona re apud Thebanos eius opera desideraretur, semper eam sine præmio facturus esset: Quod si mala foret, totius orbis aurum, vt ab ipso obtineretur non effecturum. Quare vehementer territus Diomedontes ab Epaminunda, petit ab eo, Vt cum præsidio mitteretur. Cui Epaminudas libenter assensus est, ne si fortè pecunia erepta foret, suspitionem à se acceptæ relinqueret. Thebanum quoque iuuenem cui quinque talenta Diomedontes dederat, accepta restituere iussit.

De Phocione Atheniensi.

Insignis quoque abstinentia fuit, responsumque ingenij ac bonitatis plenum, quo Phocion Atheniensis cum Alexandri oratoribus vltus est. Qui cum centum auri talenta ad eum tulissent, priusquam aliquid ab eis diceretur, petit. Quamobrem Athenas ad solum se munus deferret? qui cum respondissent, Id ab Alexandro agi, quod solum bonum iustumque Athenis ipsum esse iudicabat, dixit: Sinite eum me esse, viderique quem rex vester iudicat, & aurum vestrum ad eum referte.

R iiii

Item de Phocione.

Similem abstinentiam ostendit cum Menylli qui Athenis Antipatri præfectus erat munera respuit, dixit enim, Cū Antipater Alexandro maior non esset, neque honestior dādi causa, nihil sibi cur accipere deberet, videri. Quod cum Menyllus filio ea dare munera vellet, Phocion respondit. Filium si patri similis foret, neque illis, neque aliis muneribus opus habiturū: verum si dissimilis solutos haberet mores, ei neque Antipatri munera, neque longè maiora suffectura. Quamobrem non iniuria Antipater dicere solebat, Se duobus amicis quos Athenis habebat, neq; Demadem vnquam explere, neque Phocionem vt acciperet, adducere potuisse.

Item de eodem.

Tantò autem ad abnuenda munera promptior, quantò ad accipienda multi præsto esse solent, cū Harpalus ab Alexandro Athenas fugiens, pecunia eū conciliare amicū vellet, spretis septuaginta talētis, quæ ad eum Harpalus miserat, renunciari ei iussit, Nisi pecunia Athenienses corrumpere abstineret, inde ad eū graue malum peruenturum fore.

De Agefilao Spartarum rege.

Agefilao Lacedæmoniorum Regi, qui in summa rerum inopia versabatur, cum à Tithraustis grandis pecunia oblata esset, si ab eorum damnis abstineret. Respondit, Lacedæmonios longè maius ducere exercitus suos, quam ducem locupletare.

De eodem.

Difficulus avaritia vincitur, longè difficilior animi libido & Veneris intemperantia, in solo enim animo avaritia sedē continet, Venus autem & animum & corpus simul occupat: Illa cupiditati laxatis habenis paratur, hæc nobiscum simul oritur, quamobrem quantò hostis fortior, atque homini familiarior est, quia difficilior vincitur, tantò etiam pluris faciendā victoria est. Hac potitus est Agefilaus, cū Magabare Persam formosissimum puerū, iuxta Spartarum morem diligeret, nam cum eum Magabares pro Persarū consuetudine deosculari vellet, cubito eum Agefilaus auertit. Quare cum indignatum puerum esse animaduertisset, per iocum astantem quendam monuit, vt iterum ad tentanda oscula puerū impelleret. In quo cum certior fieri puer vellet, ne si Agefilau inuitaret iterum reiceretur. Respondit Agefilaus, ne

vnū quidem se osculum accepturum, licet ditiozem se formosiorēque mortalium omnium facturū esset, atque omnia quæ intueretur in aurum ei conuersurus.

De Antiocho tertio Asia rege.

Non minore continētia rex Asia Antiochus, Epheso statim abiit, ne amore captus, cum formosissima virgine, quæ Dianæ sacerdos erat, patrare incestum cogereetur. Prudenter enim prælio abstinentium cum eo hoste duxit, qui vix, neque id nisi fugiendo vincitur.

De Iuliano Imperatore.

Continentissimus quoque Iulianus Imperator fuit, qui mortua coniuge Helena quanquā iuuenis admodū, multos annos in coelibatu sine vllō Veneris cōmercio, egisse creditur. Captūq; in Perside vrbe Maiozanalcha in qua formosæ permultæ mulieres erant, non modo nulla abusus est, verum vt continentior esset, ipsarū quoque conspectum deuittauit.

De Iosepho Patriarcha.

Alia profecto continētia exempla omnia superat, id quod tu Iosephe insignis adolescens egisti. Cum in Agypto seruus, in prima ætate, cui difficulter resistitur, immoderatos dominæ complexus renuisti: quæ formosā formosum te in tenera ætate deperibat, adeò vt fœminei pudoris oblita, flens orānsque te ad stuprum compellaret. Compefcuit enim in te iuuenilem ardorem audaciāque, feruili timori addita virtus in teneris annis ruis, veluti præcoces fructus, in nouæ arboris ramo præmatura, neque ad scelus descendere passa est, contra autem libidine incensa mulier pariterque in rabiem ob denegatos complexus versa, cum pro amore odium suscepisset, vt occidereris falsis criminibus enixa est. Quamobrem quantò continentia tua blanditiis malisque propositis grauius oppugnata, in magna te pericula deduxit, tantò maiores ei laudes debentur.

De Cn. Pompeio magno.

Continentissimum se quoque Pompeius ostendit, cum superato Mithridate rege Ponti, captisq; permultis quæ forma insignes erāt eius cōcubinis, rem cū nulla habere voluit. Quin potius cū nobili genere ortas intelligeret, cognatis illætas restitui iussit. Quanquam iure belli arbitrato suo de eis statuere posset. Hac enim cōtinētia quod seipsum superauit, nō min⁹ quā Mithridate deuictō laudis deportauit.

De Valerio Diocletiano Imperatore.

Diocletianus Imperator cum bello vxorem filiasque Narfei Persarum regis cepisset, magna earum pudicitiam diligentia incolumem seruauit. Ea autem continentia non minus magnum sibi apud hostes, quam armis nomen peperit. Quae res Persas mouit, ut quod ante de Rom. imperio occuparent, restituerent, atque in Romanis plurimam virtutem, quam arma facientes, ab eis pacem peterent.

De Monima Milesia.

Quo muliebrem sexum omni iure, praecipueque in re uenera fragiliore natura effecit, quam virilem, eo laudanda magis, quam in eo sexu viros continentia superasse inuenitur. Inter has enumerari Monima Milesia debet, quae quamquam haud magnis natalibus orta esset, cum eam Armenia rex Mithridates ingenti pecunia, atque promissis in Venerem sollicitaret, assentiri nunquam voluit, ne eam vxorem atque ad regium solium Mithridates duceret. Quippe castum peccus aduersus duos ingentes hostes auaritia ac Venerem pudicitia protexit. Quae duo mala non imbecillis solum mulieris animi, sed viros quoque ipsos atque philosophos: sed quid dico? regna ipsamque terrarum orbem expugnare potuissent.

De Hieronis Syracusani coniuge, iuxta de Bilis Duellij Ro. vxore.

Qua debemus credere continetia fuisse Hieronis Syracusani coniugem? cum quaerenti viro, Quod scire ei animam nunquam dixisset, & idcirco ab aliis non sine dedecore de eo monitus esset. Respondit, Arbitratam se aliis viris idem odoris esse. Quo etiam responsi genere, Bilis cum Duellio viro vsa dicitur, qui primus in vrbe Roma, nauale duxit triumphum.

De Zenobia Palmyrensum regina.

Zenobia Palmyrensum regina, praeterquam quod ab omni alio Veneris genere se contineret, cubitum cum viro non redibat, nisi ex muliebribus signis se grauidam non esse animaduertent. Post mortem autem viri diu bella gerendo, inter milites sanctissime sine vlla infamia vixit. Grandis profecto res atque idcirco vehementer laudanda, ut ab eo contineret, quod in coniugio permillum erat. Liberamque inter militares solutis moribus viros viuens, in alicuius infamiae labem non incurreret. ~~Quae continentia, sed quae~~
~~quae continentia, sed quae~~

De Catone Iunior.

Quamquam libidini fræna ponere durum videatur, haud expertes tamen laudis cenferi debent, qui alios quoque humanos affectus, aut ob virtutem solam, aut ut exemplum aliis darent, cohibere potuerunt. Quemadmodum Cato Iunior fecit, qui cum per Libyæ feruidas arenas iter faceret, & propter solis ardores laborumque totus exercitus siti grauius laboraret, Porrecta ei galea aquae plena à milite, quam solam vix inuenerat, ut tolerantiam suam ostenderet, neque sitientibus aliis solus sitim expleret, in exercitus conspectu aquam à galea in terram effudit, ut qui potum ora militum explere non poterat, oculis atque exemplo suo expleret: idque assecutus est, ut aqua quae hauista vix vnus idque fortasse ægre sitim sedasset, ea sparsa, sitim facilius omnes perferrent.

De Alexandro Magno.

Alexander cum Darium Persarum regem praelio victum persequeretur, grauius siti vexatus, incidit in quosdam è suis iumenta aquis onusta agentes, è quibus vnus sitienti in galea aquam cum porrexisset, Alexander priusquam gustaret, petiit, quoniam eam ferrent, & respondente eo, Ad filios se ferre, qui etiam si morerentur, diu superuivente Alexandro, copia liberorum ei defutura non esset. Alexander cum iam manu teneret galeam ut biberet, dixit, Nolle se bibendo aliorum augere sitim, atque aquam illi à quo acceperat, restituit. Expertus sitim solis ardore, atque animi corporisque labore partam, facile huius abstinentiae magnitudinem intelligit. Quod secus in ocio assuetis est, qui cum orientem solem nunquam sobrii viderint, semperque eis vino stomachus nauscat, abstinentiae vires nullas sentire possunt.

De Davide Iudaeorum rege.

Cum Palaestini Davidem Iudaeorum regem obsiderent, isque orandi gratia in arcem conscendisset, hostilem exercitum intuitus, atque ex re vna in aliam, ut humani ingenij moris est, cogitando transiens, aquis Bethleem, quod prope portam erat permultum laudatis, chariores eas si tunc uti posse contingeret, quam magnam auri vim se habiturum, dixit: Quod cum Eleazarus Isebes & Semeia viri fortes audacesque intellexissent per tres profecto hostes eius aquam vasculum non sine ingentis periculo attulerunt. David autem quamquam malum eam desiderasset, quia magno pretio allatam sciebat,

& propterea humani sanguinis instar eā haberet, potu abstinuit, Deoque eā pro triū salute, qui ipsam tulerāt, obrulit.

De Origene Adamantio.

Inter continentiarū exempla à nobis Origenes Adamātius ponetur, nam præter continuas vigilias, ieiunia, calores, frigora quæ ferebat, nudis pedibus, vna tantum tunica tectus, cum nec carne nec vino vnquam vesceretur, vitam in graui voluntariarūque inopia ducens, non satis duxit corpus ab omni venerea labe mundum seruare, vt suspicione quoque careret, nec minus famam quam corpus sine labe teneret, seētis genitalibus membris, eunuchum se fecit.

De quodam iuvene Ægyptio.

Etiā Origenis continentia ingens videatur, nullum tamen de se tam grande fecit periculum, quam iuuenis quidā Ægyptius, quem Hieronymus fidelis testis imperante Valeriano, quia Christianus erat captum scripsit. Et cū Valerianus facilius rebus venereis ob ætatis incentiua, quā aliis tormentis à catholica fide se abducturū consideret (etenim omnis ven⁹ extra matrimonium Christiano homini interdicta est) in amoenissimis hortis nudū in lecto florib⁹, atq; omni odora-mentorū genere instructo molliter deligasset, lateri eius formosam mulierem ipsam quoque nudam addidit. Quæ frequenti amplexu cū iuuenē foueret, suauia quoque ad corrūpēdū iuuenis animū immodestissimē impingeret, haud longē aberat adolescens, quin in venerē ipsius solueretur corpus carne (quanquā constāter perstaret animus) Veneris tā acres stimulos vix iā ferente. Itaque Iuuenis cum id agnosceret, neque aliud superesset remedium, admirationis plenam laudēque super omnia quæ vlli vnquam egerint philosophi digniorem, vt Veneris ardorem compesceret, viam iniuit: dentibus enim linguam abscidit, eiūsque rei dolore affectum totum corpus libidine qua iam mouebatur extinxit, maioribusque viribus huic animi morbo quam Xenocrates philosophus & ebrius & senex restitit. Nam propter vinum seniumque factus somni quam Veneris audior, tuto cū Phryne meretrice Atheniensī salua pudicitia cubare potuit.

RECENTIORA.

De Totila Gothorum rege in Italia.

Ingentē animi continentia Totilas in Italia Ostrogotho-

rum rex ostendit, cū bello aduersus Romanos suscepto, & si eorū rebellione grauiter exacerbat⁹ erat, in Cāpania Cumas urbem cepisset, nam cū in ea permultas nobili genere mulieres Romanas offendisset, seruata singulari diligentia earum pudicitia, parentibus propriisque viris eas restituit.

De Henrico primo Imperatore.

Drusi Germanici ornatissimis verbis continentiam Valerius laudauit, quod coniugale fidē nunquā violasset, quæ res profecto pro merito in ea præsertim ætate quæ solutos mores habebat, laudari satis non potest. At Hērici primi Imperatoris kunegundęque Augustę coniugis virtutē in eo genere, quibus vnquā præconiis satis efferre poterimus? Iuuenes enim principēque atque natione Germani (quæ omnia ad Venerē virentes secum aculeos ferunt) non modo omni alia Venere abstinerūt, sed in uolatu quoque virginittatis florē seruauerūt. Quod fortasse apud plerosq; fide careret, nisi miraculorū magnitudo (neq; enim aut aut falli fallere diuinū iudicium ac testimoniū solet) veram de vtriusque virginittate famā esse testarentur. Sed quid illa miramur, cum hac quoque ætate, in vrbe Bononia, duo ferantur esse nobili genere orti, quibus abundē opes suppetunt, matrimonio in adoleſcētię flore cōiuncti, qui iā decimū & octauū annū, in eodem thalamo eodemque lecto virginittatem illasam custodiunt.

De Almarico Pannonio.

Almaricus quoque Pannonius Stephani filius, qui Christianorum primus apud Pannonas regnauit, non minorem continentiarū laudem meruit. Cum iuuenis cum coniuge agens, id est ignem inter nutrimēta ac fomites tenens, nescius Veneris, se incolumi virginittate seruauit.

De Alphonso secundo Legionis Hispania rege qui Castus cognominatus est.

Similis etiā ex parte Alphonſi continentia Legionis regis fuit. Nā non solū omni alia Venere, abstinuit, verū etiā cum vxore castitatē seruauit. Amō Ægyptius adhuc adolescens, à parentibus vxorē ducere coactus, posteaquā cū ipsa lectum iniit, ei persuasit vt incolumen virginittatem seruare vellet, ipsa in hanc sententiam deducta decem & octo annos cum eo vixit, spretis his commodis ac voluptatibus quas coniugium permittit. Sola enim animi sui constantia libidini frēna posuit, quam vix fugiendo in paruis momentis nedum in

tanta re homines vincere possunt.

De Luchino Viualdo Genuesi.

Satis patet, Veneris appetentiam amorémque, & si inter se propinqua sint, ac similitudinem habeant, differre tamen, reque ipsa distinguí. Etenim exercendæ Veneris cupidi homines esse possunt, & tamen non amabunt, quanquam amor quoque persape sine Veneris desiderio sit, notæ quoque amborum vires, cum simul esse contingit, siquidem singulis vix aut morte, aut senio, vel etiam impotentia: nonnunquam etiam seruandæ pudicitiae proposito resistitur. Quamobrè, si hæc duo separata difficulter vincuntur, de coniunctis longè difficilior victoria parari solet, maiorique laude digni iuuenes sunt, qui ne ab iis vincantur assequi possunt. Inter hos Luchinum Viualdum Genuesem commemorabimus, qui iuuenis in magnis opibus, cum Genuesem scæminam matrimonio locatam deperiret, & ipsa amori assentiri recusaret, non desinebat tamen in amore persistere. Itaque cum casus tulisset, ut propter bella, quibus tunc mare infestum erat, in Sardinia huius mulieris vir caperetur, ipsa quæ ob eam rem in egestatem coniecta, non habebat vnde sibi filiiisque alimenta præberet, vltima necessitate premente, cum amoris Luchini ei in mætrem venisset. misit qui eum ad colloquium inuitarent, profectusque ad eam Luchinus, cum venisse tempus arbitraretur, ut amata potiri posset, mulier pedibus eius prouoluta, manantibus lachrymis, dixit: Mentem quidem sibi semper fuisse, ut inuiolatam coniugi fidem seruaret, sed extrema inopia pressam victamque paruulorum pietate liberorum, quos fame iam confectos videbat, cogi se ut suam filiorumque vitam eius misericordiae commenderet. Quibus verbis auditis Luchinus, amore in pietatem virtutemque conuerso, ne manu quidem mulierem contigit, sed statim domum reuersus, omnia uxori communicauit, atque per eam, ne mulieris fama macularetur, pecuniam & cætera ad victum necessaria misit, neque vltra ei in mentem venit, ut eam aliter quam fororem diligeret.

De Sordello Vicecomite Mantuano Goiti accola.

Hand dissimilis Sordelli Mantuani insignis equitis continentia fuit, erga Beatricè Ecelini Romanensis sororè, qui tyrannus larè rerum in Taruisina Marchia potiebatur. Nã ab ea, nec precibus nec lachrymis, neque forma aut amore, quo

illa furebat, vinci se tulit: quin in secretum quoque locum inuitatus, cum à muliere precibus minæ adderentur, omnia spreuit, ne erga eius fratres, à quibus amanter Veronæ exceptus erat, ingratus videretur: tunc quoque cum illa à fratribus profuga in virili veste, Mantuam eum prosecuta est, non antè, quod ab ea optabatur effecit, quam Ecelinus frater, ut ipsa ei numeret contentus fuit, cum illius flammis, ac dignitati formæ, semper honestatè opponeret, plus veræ laudis ex hoc occulto periculosoque prælio, quam tribus & viginti perduellionibus assecutus, ex quibus variis in locis victoriam reportarat.

De Hildegunda virgine Germanica Et aliis.

Verè continentè fuisse Mantuanum Sordellum dicere debemus, sed vix, semelque tantum continentiae suæ documentum dedit: At Hildegunda virgo Germanica, in qua ob sextum nataleque solum minus virium ad cohibendam venerè latere videbatur, non semel de sese, sed longo tempore continentiae suae periculum fecit. Hæc Nussia orta, quod oppidum haud longè à Colonia vrbe in Rheni ripa positum est, multis agitata casibus, post permulta quæ non sine ingenti admiratione ei acciderant, anno salutis centesimo octuagesimoque octavo supra mille, in puerili habitu monasticam disciplinam subiit in Abbatia quæ prope Vuormatiam urbem Schuuaabenheim dicitur. In ea diu incognita vixit, cum Iosephi nomine appellaretur: inter viros singulari continentia ac sanctitate semper versata, usque ad eam diem qua decessit, ne tunc quidem mulier esse cognita fuisset, nisi dum lauaretur detecto corpore sexus patuisset. Hoc quoque Euphrosina Alexandrina puella Smaragdi nomine sexum mentita, item Marina sub Marini appellatione in monachorum conuentu egisse, à sacris scriptoribus perhibentur.

De Francisco Sfortia Mediolanensi duce.

Franciscus Sfortia princeps illustrissimus, qui multarum virtutum ætate nostra singulare exemplum fuit. Cum Florentini populi copiarum dux esset, vi capto Casanova oppido: quidam milites insigni forma puellam captiuam ducebant clamantem, ut ad primarium ducem deduceretur. Ad eum perducta, interrogante Francisco Sfortia, Quamobrem ad se venire cupiisset? respondit ut eius voluntati obsequeretur, modo incolumem eam à militum iniuria seruariet. Cum forma insignis videretur, & ætatis flos ipse esset, parum

tori eam relinquamus ad quem Deus eam detulit. Abstinentia profecto singularis & quae in permultis principum nostrorum optanda sit. Neque enim contenti sunt, inuentos sibi rapere thesauros, verum quotidie illa quoque rapiunt, quae priuatorum multo labore ac sanguine parata ad coniuges liberisque eorum alendos necessaria sunt.

De Genuensibus.

Ad eam praeae Romanorum abstinentiae, de qua antea inter vetera exempla mentio facta fuit, persimilis vna est, qua olim Genua urbs mihi patria vsa est, ut me admoncant, ne hic inter recentia eius facere mentionem omittam. Anno salutis ducentesimo quinquagesimo octavo supra mille, cum in Syria propter priuatas contentiones, quibus nulla adhibita fuerant remedia, inter Genuenses Venetosque graue bellum ortum esset, non sine Genuensium detrimento, quod eodem tempore Pisani quoque hostes erant, Lucensis ciuitas, insignes oratores Genuam misit, qui marcharum (ponderis id genus est) auti duo milia Genuensibus dono offerrent. Rogantes ne munus Genuenses, sed animos mittentium munus inspicere, eoque interim auro uterentur Genuenses, dum Lucenses aliam quoque pecuniam pararent. Summa ea minime in tanta rerum necessitate contemnenda erat, & tamen ingenti Genuenses animo, veluti palmaeque contra onus nititur, hilari vultu Lucensium tunc acceptum munus postridie integrum oratoribus restituerunt, atque ut ad grauiores casus Lucenses eam pecuniam seruare vellent, hortati sunt.

De Alphonsio Seniore Sicilia rege.

Nullius virtutis memorabile exemplum proponitur, in quo Alphonsus Senior Siciliae rex partes suas sibi non vendiderit. Is cum Iacobi Candolae copias quae ex parte Vulturum amnem traiecerant, reiecit: illicque inclinato iam sole consistere decreuit, ut prohibere Candolam posset, si iterum transire exercitum tentare vellent. Sed quod repente illuc Alphonsus iuerat, sub dio manere in armis exercitum nulla ad vesendum re parata oportuit. Alphonsus autem cum miles panem cum raphano & paruo caseo in tali casu munus ingens misisset, laudato militis animo, munus accipere recusauit, dicens: Parum conuenire ut ieiunio exercitu, ex vlla re vesceretur.

Prisca abstinentiae cum ea quae recentium temporum est, comparatio.

Non sine magna laude admirationeque Diogenem philosophum Valerius scribit austerè, & in magna rerum tenuitate vixisse, alij quoque scriptores aliorum temporum philosophos, penè ad iactantiam abstinentiae modestiaeque praconiis efferunt. Quod autem eiusmodi homines nati sunt singulari eloquentia praeditos laudatores, qui exulto dicendi genere eos illustrarent, idcirco posteris digni de quibus scriberetur visi sunt. His scriptoribus quia recentior aetas caruit, sepulto cum plerisque aliis bonis etiam literarum cultu, quamquam singulis philosophis, qui continentiae famam assecuti sunt, innumerabiles habuerimus mares foeminaeque, qui eos non illo tantum virtutis genere, quibus illi laudantur, sed permultis aliis longè vicerint, tamen quia qui scribendo memoria eorum, in tanto temporis cursu seruari, nullum habuerunt, in obliuione latent. A praecis scriptoribus Xenocrates Sophoclesque laudantur, ite Socrates ac Plato, continentiaeque corum magnitudo carminibus decantatur, & tamen plerique uxorem duxerunt, ac plerique alia fortunae bona possederunt, qui etsi in delitiis non vixerunt, rerum tamen necessarium commodis non caruerunt. Nos autem silentio Ioannem Baptistam praeterimus, similiter Ioannem Euangelistam, Iacobumque domini fratrem, ceterosque apostolos, ut alios omittam infinitos, qui in summa inopia austeritateque vitam traxerunt, qui necdum se ab illicita venere continuerunt, sed virginitatis quoque candorem illaerum seruarunt: Catharina quoque ac Lucia, ite Margarita, Euphrosina & Agnetis, atque aliarum innumerabilium virginum vita, quid aliud quam perpetuum atque ingens aduersus vicia mundumque certamen fuit? Paulus primus heremita caryotis & aqua tantum vixit, & solis palmarum foliis corpus a nuditate defendit. Antonius hordeaceo pane neque eo nisi quarto quoque die vesceretur. Philirio bis tantum in hebdomade, pulte atque aqua alebatur, eadem abstinentia non ipse solus, sed infinitus penè numerus, herbis radicibusque crudis ceu feræ per sylvas nutriti, omni mundana cupiditate superata, assidue cum vitis atque aduersus carnem praehares caelestes potius quam humanos possederunt animos. Dominico, Francisco, Benedicto atque Hieronymo & Origene, non satis erat omni veneris commercio abstinere, ut ex animis omnes quoque radices euellerent, unde veneris aliqua possent oriri cogitatio, praeter vitam in cibis austeritate, nudis pedibus, frigora

caloresque ferendo, in vltima rerum inopia quam sponte subibant, per niues per saxa spinasque domitis laceratisque corporibus omnem Veneris scintillam prorsus extinxerunt. Sed hos transeamus, apud quem veterum scriptorum, vnamquam inter philosophos austeritatis genus aliquod lectum fuit illis Aegyptiis simile? aut etiam permultis, quae aetate nostra mediis parietibus incluse mulieres vitam agunt? Itaque si temporibus nostris id faciendae inueniretur, quod veteres habuerunt, qui dicendo recentiorum hominum virtutem atque abstinentiam illustrarent, proculdubio veluti solis inbar minores stellas, ita praeceptorum philosophorum laudem recentiorum virtus offuscaret. Quin potius crebra nostrorum exempla, admirationem sui videntur sustulisse: ut aetatis credatur esse magis, quam virtutis calcare omnia vitam comoda, & voluptatem ponere in contemptu voluptatum. Quae res scriptoribus laborem ademit tanquam superuacuum, quoniam per se lucem esset adepta publicam, & aliunde non exigeret testimonium, quum sit testatissima, ac iam in hereditatem multis quasi per manum tradita. Huius rei non leue argumentum, ex iis paucis accipi potest, quae ante diximus quibus nemo philosophorum veterum alicuius sani hominis iudicio comparandus videbitur, quae pauca nos ne volumus in inmensum cresceret delegimus, omisissis tanquam rem notissimam, multis virginibus virisque sacris, quos aetas nostra tulit, qui ut his confecti non possint, de quibus diximus, philosophos tamen longe superare inueniuntur.

DE PAUPER TATE.

CAPVT IIII.

Nemo negauerit inopiam voluntariam, matrem plurimarum esse virtutum, sicuti ex aduerso palam est ex opibus rerumque affluentia ingentia mala oriri. Quemadmodum autem grauis paupertas est iis, qui in eam inuiti inciderunt, ita laetam foelicemque eam ducunt, qui abiecta opum cupiditate libenter eam complectuntur. Ita verum esse Christus redeptor noster, qui sola sapientia fuit nobis ostendit, in seipso enim exemplum nobis proposuit, quae ad virtutem recta nos via ducere posset. Nam cum hortaretur ut opes deuitarentur, palam fecit voluntariam paupertatem multis virtutibus solidum esse fundamentum. Fieri enim non potest, ut

cum ea simul ambitio, venus atque auaritia mancant, quae tria ceu pestis humanas inficiunt, atque prorsus obruunt mentes: adeo autem Christus inopiae studiosus fuit, ut diceret, Aues ferasque nidos & foueas habere in quas se recipere, solum autem hominis filium nihil habere, quod suum esset, vbi reclinare caput posset. Hanc autem doctrinam discipulis cum reliquisset, quanquam a nouis Christianis ad eos ingentes thesauri in communem usum deferrentur, tamen paupertatem secuti, datorum honorum non possessores, sed dispensatores esse maluerunt. Quamobrem de hac vera pauperie quae longe arctior quam vltius vnquam Romani fuit, quaedam dicturus ex innumerabilibus quae volenti occurrunt, pauca recentiorum hominum exempla minus vulgata attingere decretum est, si prius nonnulla quae praecorum hominum fuerunt, posuerimus.

De Lysandro Lacedaemonio.

Primus inter eos a nobis scribetur Lysander Lacedaemonius, qui inter multorum exercitum Spartanorum dux fuit, & Athenas urbem potentissimam Lacedaemoniis parere coegit. Is moriens nullam argenti drachmam reliquit, quum cum eius generi, non inuenirent unde uxores dote afficerentur, dimittere eas decreuerant, nisi magistratus ut eas retinerent, proposita graui poena coegisset.

De Epaminonda Thebano.

Similiter Thebanus cuius Epaminondas, etius virtute egregiusque facinoribus nullus audiendo satis expleri posset in tanta rerum inopia decessit, ut domi eius vnum tantum ferreum spiculum, neque praeterea alia res vlla necessaria sit inuenta. Itaque cum e suo nihil haberet, unde funus duceretur, publica impensa tumulatus est.

De Aristide Atheniensi.

Aristides Atheniensis, qui domi forisque Atheniensem Republicae diu ex sententia sua rexit, adeo rerum omnium inops mortuus est, ut cum non inueniretur e suo unde in sepulturam impensa fieret, de publico elatus sit. Ex iis intueri satis potest Athenas Thebasque ac Spartam faelices fuisse, ingentibusque victoriis potitas, dum hac continentia ciues rectores habuerunt. Contraque in seruitute redactas euerfasque fuisse, cum plusquam virtuti auro (quod ferro nocentius est metallum) opera dederunt. Nam ferrum & corpora & domos tollit, aurum autem praeter corpora domosque, cum eis famam quoque & Deum

ipsum admittit, cum virtutem pellat, & secum vitia trahat.

De M. Valerio Leuino.

Leuinus quem Romani consulem habuerunt, & qui Corintho vrbe armis potitus est, cuius spoliis non vrbs Roma solium, sed penè tota Italia exornata fuit, tam pauca de Corinthi atque aliarum vrbiū quas deuicit præda sibi retinuit, vt à Senatu cum ipse non haberet, filia eius de publico dotem acceperit.

RECENTIORA.

De Philippo Balearium regis filio.

Temporibus nostris Philippus, Balearium regis filius, multorū sacerdotiorum, quæ possidebat cura deposita, eò se volens redegit, vt vno adiutore contentus viueret, atque ex inopia eam voluptatē capiens, quam alij ex magnarū opum vsu consequuntur, ab eo tempore victum mendicauit.

De Alexio Romano patricio.

Quam fuit paupertatis studiosus atque cultor Alexius quoque Romanus patricius, Euphemiani viri ditissimi filius, qui vt expeditius virtutem Deūque coleret, atque assequeretur patriam parentibusque relictis, opes ceu pestem deuicauit. Romam postea reuersus, in patris domum incognitus, sub mendici specie se recepit. In tantāque rerum tenuitate, quod vitæ supererat egit, vt vix nuditate vilibus pannis recta, sub scalis haud secus ac canis ageret, Diogene ipso inopiæ magnitudine superato.

De Antonio Ægyptio.

Nōne paupertatis amator Antonius Ægyptius fuit, qui à patre in magnis opibus relictus, bona quæ acceperat pro Christi nomine, disperfit, monachorūque multorū rector, in tanta rerū inopia decessit, vt testamento nihil præter melotem palliūque Athanasio, Serapioni alteram melotem, & discipulis qui eum sepeliuerunt, ciliicum reliquerit.

De Palestino Hilarione.

Non minus quam Antonius opum spreter fuit Hilarion, neque plura mouens testamento reliquit. Discipulis enim Euangeliorum librum quem ipse scripserat cum pallio trito & cuculla nihilo meliore reliquit. O verè cœlestes animos, qui ea spreuerunt quæ tantoperè alij appetunt! Quibus si alij mortales essent, similes, plus pacis & fœlicitatis orbis ha-

beret, iterūque aurea rediret ætas, quam auri nimium studiosi pepulerunt.

De Elizabetha Andrea secundi Pannoniæ regis filia.

Elizabetha Andrea secundi Pannoniæ regis filia, atque vxor Ludouici Turingiæ Langrauij (id in Germania dignitatis nomen est) post viri mortē à populis ceu prodiga principatu deiecta est (omnia enim quæ habebat pauperibus impartiebatur) itaque exul ad tantā rerū inopiā redacta fuit, vt veste vario pãno sarta tegeretur, colōque ac lana victū pararet, spretis omnibus, quæ post illum casum ei à patre aliisque propinquis offerebantur, atque Cornelia pauperior facta est, quæ si maluisset, longè ditior esse poterat.

De Alexandro & Mechtilde Scotiæ regis filijs.

Par penè fuit Alexandri Scotiæ regis filij inopiæ studium atque amor, qui sororis Mechtildis hortatu à patris regno atque opibus ceu à peste in Galliam simul cum ea profugit. Illic ouium religiosi conuentus pastor factus, omnem vitam egit, nullisque ad mortem notus.

DE PVDORE. CAPVT V.

Pvdor vile verūque ad omnia vitia frænum, atque insolentia iactantiaque acerbos hostis, qui vera ratione honorem famamque, & ex aduerso infamiae dedecus atque tenebras metitur, cogit me, ne eius mentionem silendo præteream. Primordiāque exemplorum in ea à populo Romanum, quemadmodum ipse quoque in reliquo terrarum orbe primas partes obtinuit.

De Populo Romano.

Appius Claudius Sabinus acerbus atque perpetuus insolentia Rom. Pont. hostis, cū seipsum occidere maluisset, quā à tribunis citatus adesse, A propinquis in forum delatus, vt iuxta veterem morem honoraretur funus, sepulturæ honore à tribunis prohibebatur. Cum autem suppederet populū Rom. vt tanti ciuis corpus, cuius virtute atque victoriis Imperij fines aucti erant, funeris honore fraudaretur, voluit vt contra Tribunorum decretū, sicuti virtuti eius par erat, honorificè efferreretur. Frequensque non minus promptè funus celebravit, quam antè dum viueret accusationi eius affuerat.

Iterum de populo Romano.

Cum Romam Paulus Æmilij parta de Perse victoria

redisset, quia parum largè præmia militibus diuiserat, in cœmitiis ubi de eius triumpho agebatur, ita aduersum habuit populū, ut à prima tribu, idque Sergij Galbæ opera, honor ille ei negaretur. Quam rem cū M. Seruilius animaduertisset, virtutis Paulique amicus, in eminentè locum conscendit, atque inde cum virtutem Pauli, resque ab eo gestas commemorasset, veluti indignabundus addidit, Velle se ex eminenti loco conspici, cui tam à recto sensu mens auersa esset, ut suffragio suo Pauli virtuti atque victoriis debitum negaret honorem. Hac Seruilij oratione cum torus populus pudore suffusus esset, nihil prorsus in contrarium luctatus, omnibus suffragiis triumphum, ira, honesto pudori cedente, Paulo Emilio decreuit.

De Amylio consule, ac Cornelio Lentulo.

Deletis Cānensi prælio Romanis exercitibus, ubi plusquā arma Romanos fuga defendit, inter eos qui prælio viui excessere Cornelius Lentulus, Amylium consulem vulnere confectum, extra viam perspexit. Qui quanquam hostes insequerentur, plus pudore quam mortis metu motus, propè Amyliū ab equo descendit, atque eum Amylio obulit, obtestatus multis verbis, Ne morte sua grauiorem populo Rom. eam cladem facere veller. Etenim se iuuenem aiebat corporis robore adiutum, pedibus salutem inuenturū, quod si alterutri moriendū esset, referre ad reipublicæ salutem, ut ipse potius quā consul moreretur. O contentionem verè Romanis animis dignā! puduit Amyliū alterius cuius morte suam seruare vitā, prorsūque recusans equum, Iuuenem, ut in tutū se locum reciperet, hortatus, mandata magni momenti, quæ ad Senatum populūque Roma. perferret, dedit, nec multo post ab hostibus oppressus fuit.

De Romano equite.

Reginus à triumuiris proscriptus atque hostis iudicatus erat: capitale autē sine vlla veniæ spe habebatur, si quis proscriptū hospitio iuaret, aut cū posset non caperet, & cōtrā proscriptū percussori ingens præmiū propositū. Mutato habitu, is igitur fugam moliens, asinū frondosis fascibus onustum agebat, iamque ad vr̄bis portas ut egrederetur peruenerat, cum illic à milite cognitus est, qui alias sub eo militauerat. In eum non modo militem puduit manus iniicere, verum ut docem suum sicuti olim fuerat, salutauit, fugiendique in-

de viam dedit. Plus enim apud militē sanctus pudor, quā mortis metus aut præmiorum spes valuit.

De Octauio Consule.

Pudorē quoque non sine magna laude, ciuili bello Octauius cōsul ostendit. Nā ei cū suaderetur ut seruos ad pileum vocaret, armarētque, quod ciues quibus seruebant, eos liberari erant, & illis in bello aduersus Marium vteretur, respondit, Nunquam ipsius animū laturū esse, ut seruos ea ciuitate donaret, à qua C. Marium depulisset, qui à Teutonibus Cimbrisque eam liberauerat. O pudorē sanctissimū, cui inter arma ciuiliāque bella locus patuit, ubi nec fidei nec pietati locus esse solet: sed in omnem crudelitatis, perfidiæ, iræ atque auaritiæ genus fræna laxantur. Quid enim præstare tibi magis potuit consul Romanus, cum maiorem tui quā propria necessitatis rationem habere voluit?

De Panthite Lacedæmonio.

Quantæ sint veri pudoris vires, Panthites quoque Lacedæmonius ostendit. Is cū in trecentorum numero esset, qui cū Leonida aduersus Persas Thermopylarū saltum infederant, à Leonida in Thessaliam cum literis missus, cum aliis qui in Thermopylis pro patria pugnando occubuerant, esse non potuit. Cum postea eum cæteri ciues despectui haberent, arbitrati non in Thessaliam à Leonida missum, sed præ ignauia ex prælio fugisse, quanquam & verè & honestè excusari posset, tamen præ pudore, cum dedecus sustinere non posset, vitrò se ipsum suspendit.

De Vxore Panthei Lacedæmonij.

Coluisse se pudorē, non sine magna laude ostendit Pæthei Lacedæmonij vxor. Nā virū secuta in Ægyptū, quo is cum Cleomene se receperat, post viri mortē, cū Ptolemæus ipsam quoque cū cæteris Lacedæmoniis mulieribus, quæ illic erāt, occidi iussisset, prius quā occideretur, vestē diligenter pedibus obuoluit, omnemque aliam corporis partem texit, nudo iugulo relicto: ut honestè cadens pudorem, quem per omnem vitam seruauerat, inuolatum relinqueret.

De Olympia Alexandri Magni matre.

Olympia quoque Alexandri Magni mater, cum eam Caspander interim iussisset, diligenter cauit, ne cadens in morte aliquam corporis partem detegeret, quæ celanda pro matropali pudore videretur.

De Alexandrina virgine Aegyptia.

Inter recentia pudoris exempla orationem Alexandrina virgo Aegyptia auspicabitur, quemadmodum in externis apud Valerium Spurina inchoauit: nam cum aspectu decoro esset, veteri tumulo se incluserat, illucque duodecim continuos egit annos per paruum foramen cibo caeterisque necessariis acceptis, rogata autem quamobrem his tenebris se damnasset, respondit, Cognouisse se, sui amore iuuenem exarsisse, & ne ei ultra aut alteri huiusmodi flammis animum incendere, tumuli carcerem pro remedio delegisse: quae tanto Spurinæ pudorem superauit, quanto ipsius sexus fragilior erat, duodecimque annos in tumulo perseverauit, vix autem temporis momentum Spurina dum faciei decorem deformauit, doloris molestiam sensit.

De Abbate & monachis in Ptolomaide.

Fortasse Spurinæ factio simili⁹ videbitur, quod Abbas mulier, cum virginibus suis in Ptolomaide (quae nunc Acris aut Acra dicitur) egit: cum salutis anno ducetesimo nonagesimo primo supra mille, vrbe à Saracenis capta, cum plus veneris vi factae mulieres quam mortem vererentur, ipsae sibi nasos desecuerunt, arbitratae fieri posse, vt hac deformitate ab iniuria tutae foret, idque eas minimè fecellit. Nam vt ita affectas Saraceni perspexerunt, nulla re dicta, omnes interemerunt.

De Michaële Imperatore Constantinopolitano.

A foemineo pudore, ad virilem transeundum est, atque in eo ratiore tantum attingemus. Michaël Constantinopolitanus Imperator, cum in bello victor semper exiitisset, quia contigit, vt semel praelio à Bulgaris (qui veteri nomine inter Scythas censentur esse) vinceretur, pra pudore Imperium deposuit, & quod vitae superfuit, religiosè semper in solitudine transegit.

De Almanfore Arabum rege in Hispania.

Mirus quoque Almanforis pudor fuit, qui Arabum in Hispania agerium rex erat. Nam cum antè de Christianis victoriam semper reportasset, postremo à Garfia Castulonensi comite (nondum enim comitatus in regium nomen transeerat) atque Veremundo Legionis Hispaniensis rege bello superatus, conspectu Arabum atque alloquio humano omnique cibo abstipuit, atque ita citò confectus est.

De Gotifredo Bollionio Lotharingia duce.

Hoc pudore ne afficeretur Gotifredus Bollionius, dum Imperatoris iudicio, cum agnato quodam suo de Lotharingi ducatus parte, quam ille petebat praelio decertaret, vsque ad capulum enses confregerat. Quod conspicati principes qui astabant, cum ne vinceretur, metuerent, compositionis mentionem intulerunt. Caeterum ipse obaudiens omnibus viribus nixus, ita capulo hostem contudit, vt attonitus humi prosterneret. Itaque ipse ex equo delapsus hosti ademit gladium, principesque compellans, à quibus ad res componendas fracto gladio inuitabatur, dixit, Tunc cum praelio hostem vicisset, posset sine dedecore ad paciscendum descendere.

De ipso quoque iam Hierosolymarum rege.

Modestiae laudisque immensa: plenus is pudor fuit, quo idem Gotifredus usus est, cum à toto exercitu qui ad Hierosolymitanam expeditionem profectus erat, rex salutatus fuit: aureo enim diademate recusauit ornari, quod iniqui esse diceret, Seruum mortalémque hominem ac peccatorem, auro gemmisque confectam coronam eo in loco gestare, vbi Christus Dei filius, qui caelum & terram condidit, vt à nobis culpam auferret, acutissimis spinis ad contumeliam confectum diadema tulit.

De Ioanne Altauilla.

Quibus eloquentiae viribus satis laudari ex merito pudor potest, qui in Ioanne Altauilla perspectus est, cum Ferdinandus iunior rex Neapolitanus, apud Seminariam vicum in Lucania, à Berardo Stuardo Albigniaci domino, qui Caroli octavi Gallorum regis Vicarius, inferiorem illius regni partem regebat, praelio superatus est. Nam fugienti Ferdinando ita lasso equo, vt ultra eum vix ferret, Ioannes Altauilla, vt eum conspexit, suum integris viribus obtulit, quem cum Ferdinandus pra pudore recusaret, euixè monuit Ioannes, vt acciperet, quod sibi similes permulti essent, caeterum ipsi qui cum eo essent regem solum ipsum Ferdinandum haberent. Itaque Ferdinandus accepro equo, haud longè illine profectus erat, cum aduenientes Galli Ioannem interemerunt, O singularem virtutem pudoremque silentio nunquam praereundum, quibus enim laudibus Ioannes satis ferri poterit? quod in ipso fuga & quasi praesentis mortis terrore omnibus attonitis, pudori tantum apud se locum

relinqueret? Spernendus quoque is pudor non est, quæ fugiēs Ferdinandus ostendit, cum tam periculoso tempore equum statim non accepit, sed aliquātis per vitæ pudorē præposuit.

DE CONIUGALI CHARITATE.

CAPVT VI.

Fateor minores meas in scribendo vites esse, quam vt ex merito coniugalis amoris laudes prosequi possim, & pro rei dignitate ipsius magnitudinem referre. Quis enim non eximius tantæ rei copiam dicendi parem afferat? & tamen quia ordo ita exigit, quædam ea de re exempla scribemus. Nam quæ nos inculco stylo non assequemur, rei ipsius excellentia per se in lucem proferet.

De Cyanippo Thessalo, & Amylio Sybaritide.

Ardens Cyanippi Thessali & Amylij Sybaritani amor fuit, vterque enim venationis studiosus, quanquam diuersis locis temporibusque, eundem tamen incurrit casum fatumque, atque ex eo argumentū ingens mutui amoris ostēditur. Nam cum eos nimium suspiciosa coniuges vsque in ipsas sylvas secuta essent, atque illic inter prunos dumetaque laterent, ad easque propter frondium motum ceu ad feras excitati canes accurrissent, prius canum dentibus dilaniata occisæque fuerunt, quam earum mulieres atque multo minus coniuges esse vidissent. Cum autem amborum erga vxores mutuus esset amor, doloris vterque impatiens sibiipsum manu sua mortem consciiuit. Cum tanti amoris in maritis perrara sint exempla, de vxorum charitate scribemus.

De Panthea vxore Abradata.

Immensus Panthææ erga Abradatam virum amor fuit. Nam cū is in Cyri exercitu aduersus Babylonios militaret, cæsus in prælio ab hostibus, postea quam ab vxore iuxta gentis morem deploratus ornatûsque fuit, neque aliud iam funeri, nisi vt sepeliretur superesset, supra mortui viri corpus se peremit.

De Phila Demetrii regis coniuge.

Philæ erga Demetrium regem virum suū insignis amor, animi quoque magnitudinem coniunctam habuit. Nam cum eum accepisset prælio victum in Cassandriam amissis regnis se recepisse, neque ferre possit regno priuatum videre, quem regem victoris in signè amasset, ingenti compulsa

amore, veneno se ipsam extinxit.

De Ligarij Romani coniuge.

Durante triumuirorum lege, qua par pœna proscriptis proposita erat, atque iis qui proscriptos recepissent, cuius metu permulti viros, fratres, parentes & filios prodiderunt. Ligarius proscriptorum vnus fuit, quem diu coniunx eius, ac serua sola, secretum Romæ tenuerunt, verum tandem a serua deductus ab iis qui eiusmodi curam gerebant, interceptus fuit. Vxor autem amore stimulara, virum cum adduceretur, obseruatis vestigijs secuta, cædis eius ministris orabat, vt se quoque perderent, quod ipsa etiam per legem mori debeat, quia proscriptum virum domi tenuerat. Inter has voces vsque ad triumuiros peruenit, cæterum cum audire eam nemo veller, domum reuersa, cibo abstinuit, atque in magno mœrore, & fame & lachrymis simul cōfecta est.

De Paulina vxore Senecæ.

Cum Senecæ, Nero, generis mortis arbitrium obrulisset, ipseque defectis venis delegisset, vt in balneo cum sanguine simul etiā vitā effunderet, Paulina eius vxor, cōiugali amore compulsa (quanquā Seneca repugnaret) mori tamen ipsa quoque decreuerat, vt nō minus in morte quam dū vixerat viro fidissima comes esset. Cæterum cū rem Nero præsciussset, misit qui sanguinē sisterent, atque eā in vita retinerent. Itaque cum iam multū esset sanguinis effusum, pallida semper mansit, atque in vultu pudici amoris sui signa semper retinuit.

De Triaria L. Vitellij coniuge.

Triaria L. Vitellij coniunx, Auli Vitellij Imperatoris frater, nō secus atque Mithridatem Hippiæratea, virum armata civili bello, quod aduersus Vespasianum Vitelliani gesserunt, secuta est. Ac nocte qua vir Terracinam magno militum numero egressus est, ipsa inter strictos gladios audendo augendūque, dum hinc illincque manu sua hostes obruticet, nulli se cōmilitonū virtute inferiorē ostendit. Ad eō audaci animo muliebri pectus maritalis amoris flamma repleuerat.

De Amia Romana.

Hæc coniugalis flamma Annæ Romanæ prudentiam inspirauit, cum hortaretur, vt vidua iuuenis formosaque iterū nuberet, respondit, Nolle, si enim bonum cōiugem, vt primum habere contigisset, perpetua, ne eum amitteret molestia, torqueri: quod si contra in malum incidisset virum,

nimium graue semper habituram illud malum, quod nulla necessitate cogente, sibi ipsa peperisset.

De Valeria Romana.

Persimile quoque Valeria maior Messalarum fratrum soror, quanquam aliis verbis responsum fertur in pari causa dedisse: dixit enim, Seruū, qui eius vir fuerat, etsi aliis mortuus videretur, apud se tamen adhuc viuere.

De Vxore Stratonis Sydoniæ principis.

Magnum quoque verè coniugalis amoris experimentum illud fuit, quod Stratonis Sydoniæ principis vxor edidit, cū vrbe à Persis obsessa verita esset, ne in hostiū potestatem vir veniret, id autè etiam morte, si fieri posset, deuitare decreuerat. Itaque cū iam accepisset hostes vrbe ingressos esse, atque haud longè abesse, vt viro eius pōtrentur, adempto ei gladio, manu sua ipsū occidit, corpūsque eius quantum pro tempore poruit, decenter exornauit. Cui postea superincumbens, ipsa gladio se ipsam traiecit, vt eadem in morte viro qua viuens charitate comes esset. Vna enim re simul & coniugalis charitatis, & animi sui magnitudinem, atque insuper honoris quoque curam, cum ne viui hostium manibus indigna paterentur, prouidit, palam testata est.

De Piscatoris vxore.

Non minus etiā magnum cōiugalis amoris illud signum fuit, quod Plinius in epistola narrat, in Piscatoris coniuge, quæ cum viro insulam Larij lacus incolebat. Nam cum piscator læsa haberet pudibunda ægritudine, quæ molestiæ plena curari posse non videbatur, vxor cum diū à viro quæ ægritudinis subpudebat hoc petiisset, tandem impetrauit, vt morbi locum inspicere posset, pollicita, Se liberè quid de morbo sentiret postea detesturam, perspectum locum vt curari non posse animaduertit, amoris animique simul plena ex fide omnia quæ sentiebat viro narrauit, Hortataque ne semper in tanto cruciatu vitam ageret, vt cum vita morbi quoque dolorem finire veller. Cū ipse ei annuisset, arctissimis vinculis se cum viro simul collocauit, atque ita de rupe ambo in lacum præcipites missi simul interierunt.

De Arria Romani senatoris coniuge.

Ingentem erga virum Patum amorem Arria ostendit. Nam cum Pætus in Scriboniana coniuratione nominatus, atque in Illyrico captus Romam perferretur, ipsa precibus,

lachrymis atque muneribus diū contendit, vt simul duce-
retur, nam Pæto in naui operam suam præstare cupiebat. Quod cum frustra tentasset parua celoce nauem qua Pætus veheretur ad vrbe[m] vsque secuta est, vbi à propinquis diligenter custodita, quod nimio amore ne se occideret verebatur, cum aliam rationem nullam inuenisset, erecta, impetu facto, caput in murum impegit, & cum inde ab astantibus reuocata quod optabat non effecisset, gladio pectus transegit, atque nō minus animo fortis quàm amoris plena eductum gladium, intrepida viro porrexit. Affirmans vulnus quod fecerat nihil dolere, vt exemplo ipse quoque animaretur, atque in hæc verba dum virum hortatur, moribunda corruit.

R E C E N T I O R A .

De Pandoëri Perse coniuge.

Non est ætas nostra insignibus exemplis coniugalis amoris fraudata, & ob id vnum Arriæ Romanæ persimile scribemus. A Iacobo Persarum rege, qui Vllon Castani filius fuit rebellaauerat militarium ducum vnus, nomine Pandoërus, hic formosissimam habebat coniugem, quæ sextumdecimum non excedebat annum, à qua ardentè diligebatur. Ab ea diū rogatus Pandoërus, ne cum hoste confingeret, cū assentiri coniugi noller, petiit vxor vt ante prælium saltem eam occideret, ne post eum viueret. Id quoque cum negasset, prælium inuit, in quo victus occisusque fuit, & vxor eius ab hostibus capta, militarium ducum vni à rege data est. Cum is eam in matrimonium ducere veller, ipsa diū restitit, & cum ad extremū vim parari cerneret, sumpto in ea re ad deliberandum tempore, in parua scheda cum scripsisset, nunquā ferent homines Pandoëri vxorè diū post eum vixisse, gladio se traiecit, virum moriens secuta, posteaquam aduersante fato viuū non potuerat.

De Cecilia Barbatica Veneta.

Idem fecit temporibus nostris Cecilia Barbatica Veneta, quæ mortuo viro Philippo Vendramino, in tam pertinaci se dolore immerfit, vt nec monitis nec precibus propinquo-
rum ad vescendum aliquo modo impelli posset, nullo igitur vnquam responso dato, mortua est. Nunc etiam ad virorum amorem transeamus.

De Dominico Catalusio Lesbio principe.

Singulari etiam memoria dignus est amor, quæ Dominicus Catalusius, qui Lesbii rerum potiebatur, erga uxorem ostendit. Quæ cum in lepram incidisset, vir mimimè veritus à contagione infici posse, aut aspectus horrore auerti (etenim illuuiæ, magis, quàm viuum corpus videri poterat) neque tetri odore quem vlcera mittebant, nunquã aut mensa aut lecto cõmuni eam prohibuit. Coniugalis epim charitas apud eum contagionis timorem, tetrúmque conspectum odorémque in securitatem ac voluptatem verterat, quod eam iuxta Dei verbum eandem carnem secum esse arbitrabatur.

De Neapolitani regni quodam accola.

Resistere nequeo, quin agricola Lentiscolensis in Neapolitano regno ortus, humili fortuna se quoque magnis viris, vbi de coniugali charitate agitur, inserat. Is cum iuxta mare agrum coleret, vxorque ab eo aliquantisper disiuncta, à piratis Mauris, qui in litus prædatum descenderant, capta esset, statim vt uxorem non apparere, triremémque piraticam haud longè anchoras iccisse conspexit, arbitratus id quod erat, in ea uxorem esse, ad triremem statim adnatauit, atque eius gubernatore vocato, dixit, Se idcirco venisse, quod sequi uxorem statuerat. Minimè barbarie illa territus, nationis fideique Christianæ inimica, neque ingenti miseria, qua remigio addicti laborant: omnium horum immemorem coniugalis amor eum fecerat. Quam rem, cum Mauri non sine ingenti admiratione audiissent, permultos enim eius regionis accolæ viderant, prius perpetrati mortem, quam illam miseriam, malle, atque eam postea per ordinem Tuncensí regi narrassent, tanta hominis charitate motus rex, & virum & uxorem liberos esse iussit, atque inter regie custodiæ milites, virum adoptauit.

DE AMICITIA.

CAPVT VII.

Quam venerabile sanctúmque amicitia nomen, resque ipsa sit, & quanti verus amicus fieri debeat, permultis experimentis cognosci potest. Verum quam rara & sæpe non intellecta sit, sola aduersæ fortunæ facies ostendit, nam quemadmodum igne aurum excoquitur, & per eum quod reprobum est detegitur, & purum perfectius fit, ita lauis temporibus

temporibus amicitia quæ vera est declaratur, cuius in eo vis præcipua est, vt vera nisi inter bonos esse non possit. Nam in aliis rem noménque permurat, quemadmodum multis exemplis ostendetur.

De Epaminonda & Pelopida Thebanis.

Adeò inter Epaminondam atque Pelopidam Thebanos arcta fuit amicitia necessitudo, vt cù ambo in eo prælio essent apud Mantineã quod Lacedæmonij Thebani sociique eorum aduersus Arcades commiserunt, & iam inclinante Thebana acie humi vulneribus confossus Pelopidas iaceret, quamquam omnes mortuum putarent esse, Epaminondas tamen, vt erat pectore brachióque saucius, deferere eum noluit, donec à Lacedæmonis lata ope, vnã cum Pelopida tutum se in locum recepit. Quantum igitur credendum est Epaminondam adnixurum fuisse, si Pelopidam viuum credidisset, cum pro defuncto corpore tanta fide amoreque nõ sine vitæ discrimine saucius depugnauit.

De Lucilio & Bruto ciuibus Romanis.

Quod pro Pelopida Epaminondas fecit, ob id fortasse mirum minus videri potest, quod in prælio fortes viri honoris & gloriæ gratia maximis se periculis obliciunt, neque in eis tam certa mors est, vt euadendi quoque spes aliqua non supersit. Itaque pluris illud faciendum videtur, quod Lucilius vt Brutum à morte redimeret in se suscepit. Vltimo enim prælio quod in Philippicis campis commissum fuit, Brutum fugientem barbari equites Antoniani grauitèr insequuntur, quod conspicatus Lucilius dum Brutum se fingit esse, insequentes tam diu retinoratus est, vt Brutus ab eis longè abesset. Capto igitur Lucilio, Antonius ad quem is perducebatur, obuiã se lætitiæ plenus Brutum esse arbitratus præbebat, cum autem Antonio Lucilius iam ita propinquus esset, vt inuicem audiri possent, magna voce exclamauit, Antoni ne vnquam Brutum viuum vinctum expecta, ego cum hos Brutum insequi equites cernerem, Brutum me finxi, vt is fugiendi tempus haberet, & ita ad te perductus sum, eo animo, vt quacunque in me statueris perferam. Qua re attonitus Antonius tantæ amicitia reuerentia Lucilium seruauit, atque in amicorum numero habuit.

De Caleno Romano & Varrone philosopho.

Quo tempore Triumvirorum proscriptio durabat pro-

posita iis graui poena, qui proscriptos re aliqua iuuissent aut non accusassent. Contraque propositis iis qui accusassent ingentibus praemiis, cum inter proscriptos Varro philosophus esset, Caleni peramicus, cum domi suae Calenus aliquod tempus celauit. In qua domum cum per sepe Antonius spaciagum se conferret, nunquam territus est, aut animum mutauit Calenus. Etsi assidue vel animaduerti, vel praemia dari prout edictum, aut violassent homines, aut ei paruissent, cernebat.

De Augusto & Arrio philosopho.

Ingens amicitiae exemplum Augustus ostendit, cum deuicta Cleopatra, in Aegypto Alexandriam urbem cepit. Alexandrino enim populo qui in theatro conuenerat tribus de causis ignosci a se dixit. Primam affirmans urbis esse pulchritudinem: secundam Alexandri amorem, qui eius urbis conditor fuerat: tertiam vero suum esse in Arrium philosophum amorem, quem amicum habebat, manu cum designans ut a populo cognosceretur. Neque enim in eum minus humane se gessit, quam erga Ephestionem Alexander, id quod Valerius magni se facere ostendit.

De Demetrio Antigoni regis Asiae filio & Mithridate.

Res illa quoque, qua Demetrius erga Mithridatem amicum & comitem usus est, non mediocri amicitiae argumentum fuit. Nam cum a patre Antigono accepisset, se somniis monitum, statuisse Mithridatem occidere, quanquam iureiurando pater eum astrinxisset, ne cui eam rem aperiret, plura amicitiam quam sacramenti religionem, aut paternum imperium fecit. Spaciatum enim e more cum Mithridate profectus, aliquantisperque ab aliis secedens, hasta quam manu tenebat in terra descripsit. Fuge Mithridates, quam rem is, ut prudens cum vidisset, nocte proxima profugit in Cappadociam, ubi ipse posterique eius postea diu regnarunt.

De Ionatha Sauli Iudeorum regis filio.

Haud dissimili ratione in amicitia Sauli Iudeorum regis filius Ionathas erga Dauidem amicum & comitem usus est. Nam cum resciuisset iureiurando adactus patri statutum esse Dauidem occidere, hasta in arena scripsit ut fugeret, & si norat non obscure, Dauidem idcirco patri Saulo suspectum esse, quod Dauid ad Iudeorum regnum aspirabat. Etenim regni respectus apud eum amicitiae cessit.

De quodam ministro Sauli Iudeorum regis.

De Saulo nuper facta mentio me monet, ne praeteream unam rem, quam veri amoris testimonium ministrorum vnus erga Saulum gessit, eo praelio quo victus Saul interiit. Nam cum ab hostibus circumdatum se Saul videret, atque vulneribus confectum, ne viuis in eorum potestatem veniret, ministrum qui propere astabat magnis precibus orauit, ut eum interimeret. Quod cum minister ob pietatem in dominum recusasset, Saul ut id ipse ageret, tentauit, sed propter vulnera deficientibus viribus cum ipse non posset, id ab alio petere coactus est. Quod cum impetrasset, idque minister qui operam suam in eo negarat vidisset, in seipsum manum conuertit, quam domino praestare noluerat: & qui domino mortem inferre noluit, ut amorem fidemque suam testaretur, mortis eius comes vltro esse voluit.

De Publio Catiene Philotimo.

Et gratum, & amicum Publius Catienus Philotimus erga patronum suum se ostendit, a quo bonorum omnium haeres relictus erat: Viuum enim se rogo iniecit, in quo patroni corpus iuxta praescorum more ardebat: cum eoque ita emori voluit, ut quorum animos singulari amicitia vita coniunxerat, corpora in morte non disungerentur.

De quibusdam equitibus M. Ottonis Imperatoris.

Exempli magna similitudo temporum ordinem peruertens, cogit ne praclarum amicitiae facinus, quorundam M. Ottonis militum praeteream. Hi postea quam Ottonem mortuum viderunt, facie eius item manibus pedibusque osculatis, seipsum supra illius corpus inreremerunt. O inestimabiles amicitiae vires, quae alios sine vlla commodi spe ad vitam relinquendam cogat, cuius seruandae gratia tantis laboribus ac curis homines conficiuntur, quod eam viuentium pars maior rebus omnibus antepont.

De M. Vlpio Traiano imperatore & Surra.

Quicumque diligenter veterum recentiumque principum suspensiones, atque multorum in eo numero mortes inspexerit, quas aut propinqui, aut qui putabantur amici procurarunt, proculdubio neque sine admiratione iudicabit, quam alte cum adhuc priuatam uterque vitam ageret, inter M. Vlpium Traianum imperatorem ac Surram amicitia radices rececit. Nam cum mane Traiano significatum esset, Surram in ipsum

conspirare, vespere eius diei non inuitatus ad eum Traianus cum duobus solis comitibus cœnatum se contulit, radique ab eius tonfore voluit, atq; oculos ab eius medico inspic. Eidem postea cum denuo de cœspiratione affirmaretur, ridens respondit, Se nullo modo vt crederet, adduci posse, quod eo die periculum ipsius rei fecerat, ita vt Surra si voluisset id de quo infimulabatur, agere posset. Itaque in amicitia firmus perstitit, nec multo post tribunatum Surræ detulit, & cum vt mos erat ei ensẽm traderet, eumque non vagina reatum, sed strictum porrigeret, Surræ dixit, Vt acciperet ensẽm, si bene imperium regeret, tuendi eius gratia: occidendi autem, si male imperaret.

De Diocletiano & Maximiliano Herculeio imperatore.

Experimẽta non rara solum verum penẽ vnica veræ amicitia ea fuerũt, quæ inter se Diocletianus & Herculeius Cæsares ediderunt. Diocletianus enim solus in augustali solio Herculeius, neque cum nationis suæ virum imperij participem elegit, ad quem locum eorum nullus qui ante ipsum imperarunt, præter admodum paucos, neq; fratres, neq; filios vnquam vocarant, & ij quidem qui vocasse inueniuntur, ex toto vocatos sibi non æquarunt, hi autem in eo cœcordes semper vixerunt, quod non modo in aliis hominũ gradibus, sed in ipsis quoque filiis cum parentibus discordiam ferere, ac cruentos edere effectus consuevit. Herculeius autẽ iam imperij dulcedinem expertus (õ inastimabilis amicitia vires) sola comitis admiratione motus, ex tãto fastigio ad priuatã fortunã reuersus, in eo comitis quieti assensus, in quo ne filio quidẽ postea qui Romæ ei in parte, nec Constantino genero qui similiter in Gallia successerãt, ne cum vitẽ quidẽ discrimine ac morte assentiri voluit. Plus enim Dioclerianã amicitiam vir alioquin ferus atq; armis assuetus, quã Romanum imperium, aut imperandi cupidinem, rem in humanis rebus potentissimam, aut denique vitam ipsam fecit. Ex quibus rebus haud falsõ iudicari potest, hanc firmiorem earum omnium amicitia fuisse, de quibus vnquã scriptum sciatur. Nam cũ propter priuatas opes quæ interdum pusillæ quoque sunt, non lites solum inter se ferere inueniantur, etiã arctissimi propinquitatis gradus, verum ad cædes quoque ipsas prorumpere, hi duo, imperiũ quo maiorem potioremque oibis terrarũ partem continuit,

per concordiam possederunt, in cuius primordiis ob vnã paruaque Romam, Imperij cupidine gemini fratres, fraterno se sanguine macularunt.

RECENTIORA.

De quodam equite Gasia Nauarriensis regis.

Positis quorundam veterũ de amicitia exemplis manum ad recentiora extensuri, duobus, sed iis quidem insignibus contenti erimus. Cum in Hispania inter se bello decertarent Ferdinandus Legionensis atque Gasias Nauarriensis reges, Gasias quod superbis audaxque nimium sæuẽ regni sui proceres habebat, in magno eorũ odio versabatur, idque cũ animaduerneret vnus militũ eius qui puerum Gasiam aluerat, arbitratus si prælium committeretur, Gasiam à suis desertum iri, vt qui ex fide eum diligeret, re detecta quam intellexerat Gasia suasis, vt prælio abstineret. Cæterum Gasias immodici spiritus, amicorum æquẽ atque inimicorum contemptor decertare prælio cum hoste decreuit, quam rem cœspicatus is, qui vt dictum est contrã suaserat, in hæc verba prorupit: Quantum aduertere possum tibi statutum esse video, vt omninõ moriaris, cui rei posteaquam aliud afferre opis nequeo, id saltem enitar, ne te vel mortuum vel victum videam. Itaque galeam atque thoracem exutus, ac solo gladio hastaque armatus, in hostium aciem ingenti animo irrupit. Vbi ipse haud multo post cæsus, & Gasias à suis vt ipse mouerat desertus fuit.

De Sanctulo sacerdote Nurfino.

Sanctius quã Damon Pythiasque Pythagoræi amicitia vinculum Sanctulus sacerdos Nurfinus in Diacono ostendit. Captus enim à Longobardis Diaconus, haud in paruo discrimine versabatur, pro quo penes Longobardos adeo Sanctuli efficax opera fuit, vt pro ipso vadem se præbente, ea nocte custodiendus ei Diaconus daretur. Acceptum autem apud se Sanctulus, vt fugeret hortatus est. Diaconi autem tanta erat bonitas, vt vix Sanctulus id ab eo magnis precibus impetraret. Itaque cum postea dies illuxisset, captiuusque non appareret, indignati Longobardi, comprehendi Sanctulum iusserunt, vt capite mulctarent, à quo mortis genere ob id solum seruatus est, quod dum id ageretur, Longobardi miraculo territi, à cæde eius abstinerunt.

Post amicitiam cuius sanctitas inter mortales omnia superat, quid conuenientius scribi à nobis potest quam de liberalitate: quæ non tam in munerum magnitudine, quam in dandi modo rationeque consistit. Etenim si mensura defuit quæ ei debetur, interdum in prodigalitate viciium transit. Idcirco eum tantum liberalem vocabimus, qui iuxta fortunæ suæ vires erga bonos propter honestas tantum causas largum se præbet. Hinc auaritia, inde prodigalitate deuitata. Nam si horum alteri adhæserit, de insigni virtute in perniciosum viciium corruet.

De Alexandro Magno.

Gravi iniuria affici videretur Alexander cognomento Magnus, cum omnes liberalitate antecesserit, si alteri in huius virtutis commemoratione primæ partes darentur. Quæ obrem ne eum honore suo fraudemus, ab vno ipsius liberalitatis genere sermonem ordiemur. Eum Perillus rogarat, vt se ad parandam filia: dotem iuuaret, cui cū Alexander quinquaginta dari talenta iussisset, & Perillus decem sibi satis esse dixisset, Alexander respondit, Quamquam tibi qui ea accepturus es decem satis sint, mihi à quo dantur ea non sufficiunt. Magno enim liberalique animo non tam honesti amici necessitatem, quam fortunæ suæ vires metiri voluit.

De eodem.

Cum idem dispensatori mandasset, vt Anaxarcho philosopho daret quantum poposcisset, petiisset autem postea centum talenta, veritus dispensator, tantam summam dare, nisi id ante regi significasset, & propterea ei Anaxarchi postulatam declarasset, respondit Alexander, Anaxarchum nosse eum se habere amicum, qui hanc summam & longè etiam maiorem dare & posset & vellent.

De eodem.

Nequeo in his quæ ad liberalitatem pertinet ab Alexandri exemplis secedere adeo ingens scribendi eorum numerus se offert, & tamè vt aliis quoque locus detur, vnū adhuc posuisse contenti erimus. Superato Dario cum in itinere videret Alexander Macedonem agasonem, qui mulum defessum auro onustum agebat, à mulo in humeros suos sarcinam tran-

stulisse, verentem quia Alexandri aurum illud erat, ne eo amisso ipse quoque vitam perderet, & tamen ipsum quoque agasonem sub onere, quod ingens erat deficiente, vltra progredi non posse, Agasoni viciniore factus, dixit. Vt tibi hic labor minus grauis sit, in tabernaculum tuum hoc aurum deferes, quia iam hac hora tuum esse iubeo. O liberalitatem immensam, pluris quam auri vim tantam agasonem facere.

De Ptolemao Philadelpho Ægypti rege.

Non tantorum populorum rex sed tamen non minus liberalis fuit Ptolemæus Philadelphus Ægypti rex. Nam quod Iudæorum legem in Græciam ex Hebraica lingua transferri, per Eleazarum sacerdotum principem curauerat, vt huius operæ gratiam interpreti referret, vltra ingentem vim auri dono Hierosolymorum templo datam, Iudæorum quoque gentis captiuos omnes per totam Ægyptum conquisitos, sub prioribus regibus bello captos (quamquam centum milium numerum æquarent) pecunia sua à dominis omnes redemit, ac libertate donauit, vt sine populorum iactura (quod ab omnibus regibus fit) ipsius liberalitas exerceretur. Magnum profecto liberalitatis argumentum, & Ptolemæo rege dignum, & si tanta res in longè quoque potentiore plusquam ingens videri debuit.

De Demetrio rege.

Si tanto opere Valerius Flaminij liberalitatem laudauit quod à Philippi armis liberata Græcia vno edicto omnibus Græciæ urbibus cum consul esset, & non dominus, veterem libertatem restituit, quanto magis Antigonus & post eum Demetrius filius efferendi laudibus sunt, qui sæua Cassandri tyrannide liberatis Athenis, quamquam ab Atheniensi populo inuitati Athenas inire, tamen nunquam voluerunt priusquam in potestatem redactis omnibus munitis locis, eos populo Atheniensi restituerunt, affirmantes se Athenas nisi liberis non ingressuros. Cum autem non desissent qui Demetrium monebant, vt sibi Athenas retineret, respondit. Semper putasse benevolentiam verum firmumque regnum fundamentum. O rem vocemque tanto dignam rege, & quæ omnia de liberalitate scripta exempla superat. Nam si alij pecuniam profuderunt, vidimus ea sæpè homines vsos, vt principatus regnaque vel pararent vel parta auerent, ac confirmarent. Verum potèntissima eademque clarissima vrbe cum potireris Demetri,

retineréque eam posses, liberam faciendo & populi arbitrio remittendo, longè omnium, qui liberalitate insignè nomen adepti sunt, largitarem excessivè videreris.

De Plataensibus populo.

Persepe non minus odij atque bellorum inter vicinas vrbes de finib⁹ oritur, quàm inter magnos reges propter regna, ipsa praelia feruntur. Idcirco insignis ducenda est liberalitas, qua Plataensis populus magna agrì sui parte Atheniensibus dara vsus est. Nã bello quod toti Græciæ Xerxes intulerat, cū Aristidi qui Græcorū omniū nomine cōsuluerat, Delphicū respondisset oraculū, Vt in sacris Eleusinae Cereri campis dimicaret. Neque alibi locus esset vllus Cereri Eleusinae, nisi in Atheniensi agro sacer, nemini dubium erat quin iuxta oraculū in Atheniensem agrū redeundum foret, quod si fieret gerendis belli rationibus vehementer id aduersari putabatur. Itaque cū consilio incerti omnes manerent, dicerent que aut oraculo aut militarib, consiliis, in quib, communis salutis spes posita erat, deesse oportere. Plataenses qui ceteris populis viciniore Athenis erant, in quorū agro Græcorum tunc castra erant: ne ab eo loco exercitus cederet, qui rebus sceleriter gerendis opportunus videbatur, & vt simul oraculo satisfieret, quod agrì inter urbem suam Athenasque possidebant Atheniensibus donarunt. In quo cum & Græcorum castris, & ad pugnandum satis esset spacij, idque dono Atheniensium esset factum, & propterea Eleusinae Cereri sacrum dici iam deberet, egerunt Plataenses, vt cum oraculo militare quoque consilium congrueret, atque ita penes Græcos eius praelij victoria iam maneret. Huius rei gratia Alexander non liberalis solum ipse, verum etiam liberalium amator & studiosus cum Plataearum urbem muro nudatam offendisset, pecunia sua muros sepit in liberalitatis præmiū, quo Plataenses vniuersam affecerant Græciam.

De Troezeniis.

Eodem bello magnā liberalitatē Troezenij ostenderunt, cum monitis oraculo Atheniensibus, vt cōmunē salutē muris ligneis tueretur, iuxta Themistoclis sapiens consiliū, omnes qui arma ferre poterant, relicta vrbe naues conscenderunt, mulierib, senibusque cū omni imbelli arate Troezenā missis: qui à Troezenio populo late omnes suscepti, graui necessariatū omniū rerum impensa adiuti sunt, publico cō-

fecto decreto, vt Atheniensib, fructus omnibus in locis quicis viderentur, sine precio sumere liceret.

De Massiliensibus.

Haud dissimili liberalitate erga Romanos vsi sunt Massilienses, cum audita clade qua Romanos Galli affecerant, publico funere mortuos Romanos profecuti, aurum quoque Rom. populo miserunt, vt facilius se à Gallis redimerēt, quod cū Massilienses egerint, nondum aliqua societate aut foedere Romanis coniuacti, proculdubio & amoris & liberalitatis laudes ferre maiores debent.

De Neapolitanis.

Non minus etiam Neapolitani populi erga Romanos commemoranda liberalitas est, cum durante adhuc Annibalis bello, Mar. Atilio & Gemino Seruilio Mutiano consulibus Romam quadraginta aureas pateras magni ponderis per legatos munus populo Rom. miserunt, omnesque alias fortunas suas obtulerunt. Cæterum non minor populi Romani gravitas atque abstinentia fuit, qui minima lance ex munere accepta, alias ingentibus actis gratis restituit; quanquam diuturno bello impensarumque magnitudine pressus, in magna necessitate coniectus esset.

De Pythio Lydo.

Digna que cōmemoretur liberalitatis contentio est, quàm inter se Xerxes Persarum rex ac Pythius Lydus exercuerunt, Quo tempore Xerxes in Græciam cum decies centum milium & septingentis milibus hominū proficiscebatur, quem Pythius Lydus diem integram, impensa sua cū toto exercitu aluit. Et præterea regi ipsi ingentem pecuniam obrulit, quam rem superbus rex miratus, quæ Lydij Pythij conditio esset, interrogauit; atque vbi accepit virum priuatum quidem, sed in magnis opibus esse, & aliàs Dario patri eius vitæ platanumque auream dono dedisse, præter cœnam qua totum eius exercitum exceperat, conuersus ad Lydum Xerxes petiit, quantum haberet pecuniam. Cui cum Lydus respondisset duo milia habere argenti talenta, aureaque darica quadringenta milia, septemque tantū huic deesse numero miliaque libenter omnia ei dono dabat, quod ad bellum proficiscenti magno thesauro opus esse duceret, Xerxes admiratione captus respondit: Magno mihi dedecori foret, vt tu qui me cum innumero exercitu tam largè hospitaliterque

accepisti, in super hospitalitati pecuniã quoque adderes: verũ ne te lateat penes gratum liberalitatem tuã collocatam esse, tibi ipsi retinebis quæ mihi obrulisti. Vt numerus quadringentorũ milium Daricorũ impleatur, volo septem milia quæ deesse dixisti ex thesauris meis capias, & tu perge liberalitatem exercere, quoniam ipse te nunquam poenitebit.

De Cymone Atheniensi.

Cymon Atheniensis bello aduersus Barbaros gesto partis immensis opibus, agros suos sepibus ac muris nudauit, vt omnibus integrum esset, quod volebãt ex eis capere: cuiunque inopi, qui in eius domum diuertisset assidue potus cibũque dabatur, & cum è domo in publicum egrederetur, magno nobilium iuuenum numero septus erat, qui pulchris nouisque vestibus amicti, si in probos viros, cæterum tritis vestibus tectos incidissent, cum eis vestes suas commutabant. Idem per vicos euntes secretò sacculos pecunia plenos gestabant, egentibusque omnibus nummos impartiebant, modò hi non indigni hac ope viderentur. Hoc modo cum bene partis opibus Cymon vteretur, Leontinus Gorgias Cymonem dixit opes parasse, vt vteretur, vsumque esse, vt ex eis sibi honorem pararet.

De T. Pomponio Attico Patricio Romano.

Vera Põponij Attici patricij Romani liberalitas fuit, qui Bruto Cassioque in bello aduersus Ang. conferre cũ reliquis patriciis nihil voluit. Verũ posteaquã Roma pulsus fuit Brutus, dono misit ei sestertiorũ centum milia, & totidẽ in Epiro præberi ei curauit. Contra penè omnium consuetudinẽ Brurum dum fœlix fuit nihil iuuit, verũ posteaquã pulsus aduersa laborare fortuna cœpit, largè opem tulit.

De Tullio Hostilio rege Romano.

Tullus Hostilius è septem Romanis regibus vnus, quot agrorum ceteri reges in vsum suum seruabant, publicè pauperibus diuisit, multorũ regum moribus dissimilis, qui quod pauperum est sibi vsurpare consueuerunt.

De Porfenna Ethruscorum rege.

Quam multi reges fuerunt, qui de suo populis suis largirentur? sed qui hostibus dono darent rarissimè inuenti sunt. Huius liberalitatis Porfenna Ethruscorum rex exemplum fuit. Nam cum inita cum Romanis pace, castra ab vrbe Roma moueret, militibus imperauit, ne præter arma aliquid se-

eum ferrent: verum omnia alia in tabernaculis relinquerent, quod ea Romanis dono dabat.

De T. Vespasiano Imperatore.

Ne inter liberalitatis exempla Iulium Cæsarem aut Augustum commemorem, id me retinet, quod quamuis ingentia dederint, id egerunt vel ambitione moti, vel vt muneribus occupata plebis mente, facilius publicam libertatẽ perderent. Neque enim vera dici liberalitas debet illa, quæ aliis rapta suis largitur, aut vt immensa parentur mediocria donat. Nam congiaria, publicæ cœnæ, aut ludi quos alij Imperatores ediderunt, quanquam magnò constarent, tamen si immensis principum ipsorum opibus collata essent, aut minimæ res aut certè non grandes iudicarentur, vt Aureliani factum testari potest, qui sine precio, Romæ toti populo, panem, oleum, & suillam carnem diuisit. Hos igitur omnes omittimus, vt Titum Vespasianum Imperatorem commemoremus, qui meo quidem iudicio liberalitate alios antecessisse videretur. Nam pecunia sua incendia restituit, & quæ in vrbe Roma, & quæ in Vesuo eius temporibus facta fuerunt, idque non parandi Imperij gratia egit, quod rebus paratis sine hoste impetrabat. Sed quia liberali benignoque ingenio ad iuuandum humanum genus inuitabatur: semel quoque in cœna questus est, Diem illam se perdidisse: quia nulli ea die beneficium contulerat.

De Nerua Cocceio Imperatore.

Conferre me ad recentiorum qui liberales fuerunt exempla parantem, senior Cocceius Nerua, in hac postrema parte, inter prisicos liberalitate insignes se mihi obrulit. Nam commemorauit se decrepita penè ætate (quæ auri soler audior esse) his mœsibus, quibus imperauit in egenorum vsum decies ac quinquies centum milium aureorum nummũ summam dispensasse, præfectis senatoribus, vt agros ad eorum sustentationem coëmerent, atque iis diu iderent, quos ob inopiam ope dignos animaduertent. In quos vsus ipsa quoque aurea vasa aliãque Imperatoria ornamenta adhibuit, vir profectò principatu dignus, & qui populorum non dominum, sed patrem se exhiberet ostendens.

R E C E N T I O R A.

De Pipino Gallorum rege.

Cũ recentiora tempora, non minus insignes liberalitate

viros, quam prisca tulerint, ingratus mihi viderer, nisi de eis pro ingenij mei captu scriberem, principiumque à Pipino ordiret Gallorum rege, in quo inter permultas virtutes liberalitas plurimum enituit. Is Gregorij tertij Pontificis precibus, bis in Italiam cum ingenti exercitu impensa grandi pecunia descendit, aduersus Longobardos, quibus cum Rauenam Exarchatumque ademisset (hæc enim Longobardorum dignitas erat) atque in ea Æmiliæ viæ pars (sub Romædiolæ nomine) designata, Ferrariæque continebatur, item quicquid inter Ariminum Placentiamque comprehensum est spreto magno auri pondere, quod Constantinus Imperator offerebat, si ei cuius ea loca antè fuerat restituerentur, Pontifici atque catholicæ ecclesiæ omnia dono dare maluit.

De Carolo Magno Gallorum rege.

Non minus liberalem se, quàm Pipinus pater, Carolus Magnus ostendit, qui vt Adrianum Pontificem aduersus Desiderij Longobardorum regis arma tueretur, bis in Italiam descendit, domitiamque Longobardorum rabiæ, dono data à Pipino Patre confirmauit, eisque Parmam, Mantuam ac Lucam, & cum eis haud contemnendam Ethruriæ partem addidit, quæ omnia si voluisset, retinere sibi poterat.

De Richardo Britannia rege.

Quantum Richardi Britannici regis munus, iis que Pipinus Carolusque dederunt æquari non possit, animo tamè haud minus liberalis esse visus est. Nam cum mirè apparato conuiuio animaduertisset, duos ex equitibus suis attentius quædam mirari vasa aurea, & vna sermones serere, ad eos accessit, petensque quibus de rebus vnà loquerentur, qui cum respondissent, inter se loctos, quod satis se opulentos fore putarent contentique viderentur, si duo tantum ex eorum vasorum numero haberent: subridens rex dixit, Ne ob id contenti esse desinerent, se enim ea ipsa hora dono vasa dare, quæ in ipsorum manu poni iussit. Verum quod sculpturæ in eis excellens erat opus, neque sine tantæ artis iniuria deleri posse videbantur, in medio conuiuio inspicere corum pondas iussit, & pro vasis duodecim aureorum nummum millia (tanti enim esse censebantur) ambobus representauit.

De eodem.

Natalitijs Christi Saluatoris diebus, cum idem rex auro gemmisque sacram ædem, quam in palatio habebat pro

more exornasset atque Aquensis Episcopus Bonifacij Pontificis legatus, mane in ea sacrificium peregrisset, dum is pontificias exeret vestes, ex aræ ornamentis nihil moueri Rex iussit, apprehensoque postea humanè per manum legato, cum ad aram accessisset, dixit. Æquum non videri, ea die Pontificum legatum in aliena veste ornamentisque sacrificare, & propterea quæcunque tunc in ea æde essent, ei dono se dare.

De Serapione Ægyptio monacho.

Exempli similitudo annectere Paulino Serapionem Ægyptium Monachum cogit, qui inopibus cum vestes ac denique Euangeliorum librum, quem solum habebat dedisset, incidit in mulierem viduam, quæ fame cum liberis paruis grauiter laborabat, cum nihil ei superesset, quod vltra donaret, precio libertatem suam vendidit, atque illud viduæ mulieri dedit.

De Martino Turonensi Episcopo.

Martini Turonensis Episcopi adeo in pauperes omnes quos nôrat liberalitas & prompta & ingens fuit, vt cum in iuuenta militaret, & vrbis Ambianorum portam egressus, adhuc catechumenus in nudum mendicantem incidisset, quia alterius rei quam daret facultas nulla erat, stricto gladio, chlamydem qua erat amictus diuisit, atque altera parte nudi corpus, vt poterat contexit. Episcopus postea factus, non contentus in egenos dispensare annuos possessionum redditus, non dimidias, vt antè in chlamyde egerat opes, sed totas vix trita sibi relicta veste dedit.

De Apollinari Alexandrino Patriarcha.

~~Apollinaris Patriarcha, inuenit omnino sine quocumque rebus
prope quibusdam malis opibus eum esse. vt vult
pater suus, si quæ in eo opibus dicitur. Inter
cetera: contribuit in opibus quædam cum illis, de
illis quæ dicitur in illis. Inter hos cum Alexan-~~
drinus Patriarcha Apollinaris locum sibi pepererit, miram hac in parte eius liberalitatem scribemus. Fuit enim eius temporibus Alexandrinus ciuis Macharius nomine, qui in magnis opibus à patre relictus, paruo tempore iuuentæ mala secutus, omnibus consumptis ad inopiam reductus est, quæ idcirco ei infestior erat, quod mendicitatem erubescerebat. Hoc cum Apollinaris rescisset, arbitratus id quod erat sanctum Macharium vt aliquid eleemosynæ nomine acciperet, præ pudore nunquam adductum iri, nouum inuentum

vt cum iuaret, excogitauit. Pinxit enim in antiquis Alexandrinæ ecclesiæ scripturis vetus instrumentum esse inuentum, quo ostendebatur superioribus temporibus Alexandrinam ecclesiã contracto nexu quinquaginta auri libras annuas eius patri debuisse, atque ea arte instrumentum erat confectum, vt quãuis tunc Patriarchæ opera factum esset, multorum annorum senium præ se ferret. De huius instrumenti inuentione, cum palàm Patriarcha fecisset, idque se præ animi conscientia reuelare Machario velle dixisset, ad se cum accersuit, orauitque vt re inuenta, quam nullus ita fore sperabat, vellet, vnus anni pensione contentus pro reliqua summa ecclesiam liberare. Hoc contentus cum esset Macharius, repræsentari ei quinquaginta auri libras iussit. Huius enim inuenti modestia & Macharij pudorem, & suã largitionem texit, ea ad dandum industria vsus, qua plerique honore Apollinari similes, in extorquenda ab alijs per iniuriam pecunia dies ac noctes vtuntur.

De Archebio Ægyptio monacho atque heremita.

Si duo de quibus diximus Pontifices, pecuniam vestesque donarunt, & si in eo genere liberalitatis laude fraudandi non videntur, nihilominus ob largitionem eis nihil deuit: & idcirco in hoc virtutis genere, Archebius Ægyptius monachus, eis est antefendus: qui cū eremum in Ægypto incoleret, cellulam quam sibi iam quinquagenarius ipse ædificauerat, Ioanni Cassiano monacho, qui illuc ab externa regione se contulerat, cum omni suppellectile dono dedit, sub eo nomine, quod cuiunque monacho deinde contigisset illuc venire, eam daturus esset. Ceterū vt cella Cassiano cessit, statim aliam ædificare cœpit, quam similiter aduentanti peregrino monacho dedit, tertioque idem repetiit. Tecum igitur reputa lector, quid inopi heremite, hæc totiens danti remanere poterat, & comparatum ei Macedonem Alexandrum auarum iudicabis.

De Alexandro V. Pontifice.

Ad eò liberalis Pontifex Alexander quintus fuit, multis in virtute præditos homines, insigniaque opera impensis, vt pæpæ amicis familiariter narrare soleret: se olim ditem Episcopum fuisse (Nouariensis enim ecclesia potius erat) postea Cardinalem factū eguisse, atque deinde Pontificaru ornatum, ad mendicitatem penè redactum esse. O felicem

virum qui virtute fortunæque inter mortales tam sublimem nactus honorē, eò bene vt quod perrarò contingit, sciuit. Cum amicos atque bonã famam opibus vtiliores honestioresque, atque minus animi laboribus obnoxios, quam aurū in quo omnia in contrarium inueniuntur, esse duxisti.

De Luciano Auria Genuesi ciue.

Illud quoque, quod admodum generoso animo Luciano Auria egit, cum Genuesi classi præfectus aduersus Venetos, in Illyrico bellum gereret, minimè prætereundū est. Nam cum à Genua stipendiū non mitteretur, & iam classis rerum omnium inopia laboraret, quanquam ipse, neque rem propriam gereret, neque piraticam exercere vellet, vt ex raptò vndequeque classem aleret, eo quoque quod postremum relinqui videbatur, & si iuste poterat vti noluit, vt imperfecto bello cum classe domum rediret. Ingentis igitur animi vir, ac verè liberalis, impensa omni pecunia, quã è suo habebat, argenteaque suppellectile inter naues diuisa, vt ea se nauales socij sustentarent, cum eorum vnus pecuniam peteret, neque iam vltra quod daret aliquid superesset, à Baltheo ornamētum argenteum quod pendebat, abscidit, atque ei dedit: quod non precij gratia, verum propter rem ipsam (plura enim daturus videbatur si plura habuisset) magni est faciendum.

De Alphonso seniore Sicilia rege.

Sine se liberalibus viris sine imponi Alphonfus senior Sicilia rex queritur, cū sui temporis liberales principes antecesserit, cuius liberaliter gesta, si cōplecti omnia voluero, hac re sola volumen cōplebitur. Itaque vnū tantū ipsius factum cōmemorasse contenti erimus. Gestare in digitis annulos ingentis precij Alphonfus cōsueuerat, & ne lauandis manibus gemis officeretur, loturus annulis digitos exuebat, seruandōsq; ministris qui opportunius se offerrent dare solebat. Cuidam igitur semel cum annulos tradidisset, qui oblitum regē arbitrabatur, & propterea in vñ suum eos vterat, Alphonfus rem dissimulauit, atque pro eis alios induit annulos, consuetumque morē seruauit. Itaque post aliquot dies loturo Alphōso cum idē astaret, qui primos habuerat & non restituerat, manum porrexit tanquã à rege annulos, vt olim egerat accepturus. Alphōsus autē retracta ad se manu in aurē submissa voce ei dixit: Hos obseruandos tibi annulos

dabo, si prius alios quos dedi, restitueris. Liberali profecto rege humanoque atque animo ingenti praedito digna vox, quae maiori laude quam styli mei vires ferent efferenda videatur. Sed cum Alphonso, Francisci Sfortiae, Borfii Estensis, ac Nicolai quinti ingentes liberalitates vna ac eadem aetas admirata est. De Sixto IIII. versiculus ille notissimus est. MITRA CAVE, INSTITVIT DICERE, SVM QVOD ERAM.

DE BONITATE ATQVE CLEMENTIA, LIBER QVINTVS.

CAPVT PRIMVM.

HUMANITAS atque Clementia, quae mortale hominum genus magna in parte a feris distinguit, in omni hominum ordine laudem suam meretur. Sed in regibus atque aliis qui rerum potiuntur eò clarior atque excellentior est, quò etiam pluribus prodesse potest. Idem enim irae atque crudelitati eorum contingit, quae plus virium nunquam ad compescendum frangi habens, plus etiã quam priuatorum iracundia perniciosi malorumque solet afferre. Haec clementiae atque humanitatis insignis virtus Caesarem, deinde Augustum ac postea Antoninos Pium ac Philosophum, plus quam alia praecclare ab eis gesta, quae proculdubio ingenia fuerunt, ut pro numinibus colerentur, effecit. Huius principes omnes cultores esse eamque amplecti oportet. Nullis enim exercitiis, nullo munimenti genere coguntur populi, ut principum ac regum dicta magis ex animo audiant, aut libentius eos colant. Neque verò ipsorum corporibus fidelior sanctiorque custodia, quam haec humanitas clementiaque inuenitur. Hoc praecis, hoc recentioribus temporibus exempla, quae vndequaue se offerunt testari possunt. Nam qui clementes fuere maxima ex parte istae ad feros annos turo vixerunt, contra autem qui superbia crudelitateque inuisos se fecerunt, aut a populis suis

caesi,

caesi, superbiae ac crudelitaris poenas luerunt. Itaque cum satis ex merito haec laudari virtus nequeat, stylum ad commemoranda quae in ea excellenter gesta fuerunt, conuertemus.

De Furio Camillo.

Et humanum & clementem profecto munus se Furius Camillus ostendit, cum capta Veientium urbe, ab arce conspiceretur, a Romano exercitu eam diripi. Nam quanquam sciret Veientes populo Rom. graues fuisse hostes, tamen ex his humanos repelans casus, lachrymas continere non potuit.

De Cn. Pompeio.

Aduersus hostem populo Romano non minus grauem humanitate singulari Cn. Pompeius usus est. Audita enim Mithridatis morte, qui desperatis rebus sibi ipsi vim intulerat, quamquam sciret eum obstinato nimis animo contra populum Rom. gessisse bellum, permultaque eum hominum milia, per id tempus inermia, sine causa crudeliter in modum occidisse, tamen plus miserando eius casu motus militarique disciplina, quae sine modestia nomine suo indigna est, quam his quae permulta hostiliter Mithridates gesserat, inhonoratum relinquere corpus eius noluit, sed iussit ut regia pompa in regum sepulchris conderetur.

De Augusto.

Humanum praesepè Augustus se ostendit, sed tum maxime, cum deambularet cum Diomede liberto suo. Effraetis enim caueis aper proruperat, rectaque ad Augustum tendere videbatur, itaque libertus in quo formidinis quam prudentiae plus erat, apprehenso Augusto se post eum textit. Ea re (periculi enim permultum habuit, & fortasse haud paucos ad vlciscendum libertum impulisset) Augustus neque irae, neque commoti animi aliqua signa ostendit, prudenter enim aduertit eos qui pusillo corde sunt, ubi de vita agitur, omnis rationis iudicium amittere.

Item de Augusto.

si Adeo autem clementi ingenio Augustus fuit, ut sibi similes amicos omnes optaret. Id patuit cum eo apud Pollionem coenante, seruus cristallinum vas confregisset, nam domini iussu murenarum pabulo datus in viarium perferebatur, qui cum ducentium manus effugisset, se Augusti pedibus prouoluit, id unum petens, ut alio mortis genere periret. Augustus ut mortis causam genusque intellexit, solui seruam

V

iussit, vasculaque omnia Pollionis cristallina perfregit, vi-
uariaq; euerit. Se enim causam dixit adimere Pollioni velle,
ne in animi perturbatione incidere, aut ob eiusmodi causam
in posterum seruum aliquem tam crudeliter perderet, qui cuius-
cunque esset generis, in hoc ipso quod homo erat, pluris
quam omnia, quae terrarum orbis haberet vasa faciedus erat.

De eodem.

Neq; verò qui in aliena iniuria quanquam parua flecti se
ad humanitatem ostendit, in iis quae contra se ipsum patri-
ari inuenerat, & si grauiora erant inclementem se praebuit. Nam
cum post triumphatum, apud eum Cinna, Cn. Pompeij
nepos accusaretur, in Gallia insidias eius vitae tetendisse,
uxoris Liviæ quae haud imprudens fuit suasu, Cinnam solum
in cubiculum acciuit, eiq; omnia patefecit, quae de hac
re acceperat. Quare Cinna perterritus, cum neque depre-
caretur crimen, neq; negaret, Augustus humanissime omne
odium remisit, atque in sequentem annum Consulè de-
signatum in familiarium amicorum numero habuit. O di-
uinam profus clementiam, ei qui vitae insidias tetendisset ho-
nores illos impartiri, qui vix illis praestandi essent, qui pe-
riculo pro tuenda dantis salute vitam obiecissent.

Item de Augusto.

Cum idem pari clementia obtrectatorum malignitatem
perferret, atque eius patientiam Tyberius carperet, horra-
tus ut ex eis aliquid vlscereretur, respondit, Satis sibi esse ne
quis eum plus quam dicto laedere posset.

De Artaxerxe primo Persarum rege.

Exempli similitudo praeteriri non patitur, quod Persarum
rex Artaxerxes Alcidi Samsoni, à quo vbiq; carpi solebat,
dixit. Nam cum aliter vlscisci hominem pro maledictis nol-
let, ei iussit renunciari, Licere ipsi regem arbitratu suo cri-
minari, sed similiter regi quoque integrum esse, & dicere
& statuere in eum quae ipsi collibuisse. Eodem enim verbo
& eo quidem humano Alcidis temeritatem, & potentiam
atque clementiam suam ostendit.

De Philippo Macedonum rege.

Eadem humanitate vsus est Philippus rex erga Nicanorem
Macedonem, qui omnibus in locis quantum poterat
Philippum criminabatur. Nam cum Sincithus alique Phi-
lippi amici suaderent, ut in eum rex animaduerneret. Recu-

saui illud Philippus, dicens: Haud malum esse virum Nica-
nozem sibi persuasum esse, cum igitur inopiam eius nos-
set, dono ei pecuniam misit, post quod factum, cum à Sincitho
moneretur Nicanorem non criminari ut antè, sed re-
gem laudibus efferre, Philippus Sincitho fertur dixisse:
Nunquid non vides in manu nostra esse, ut quae volumus à
populis de nobis audiamus.

De Agrippa Iudeorum rege.

Cum in Caesarea moraretur Agrippa Iudeorum rex, re-
scit Hierosolymis se publice à Simone Iudæo criminatum,
tanquam Iudaicæ legis esset euerfor. Itaque cum Simonem
in theatrum spectante populo vocasset, asideretque sibi ho-
minem iussisset, interrogauit, In quo Iudaicam legem vio-
laret? & ut id palam loqueretur monuit. Simon regis iram
veritus, se ad eius abiicit pedes veniamque petiit, eum
igitur supplicem manum sua rex sustulit, neque veniam mo-
do pro crimine petenti dedit, verum muneribus quoque af-
fectum domum remisit. Sapiens profecto ne dum clemens
Agrippæ factum, quo enim pacto melius & sibi bonitatis no-
men comparare, & detrectatorem à maledicentia reuocare
potuit? Sed non ita omnes se principes gerunt, adeo enim
in deterius labuntur res, ut eos plerumque grauius vlsciscā-
tur, qui ius fieri petunt, & illatas iniurias queruntur. Quod
fortasse contingit, quia iuxta vetus adagium: Nemo acrius
quam si verum obiciatur solet commoueri, & quod etiam sur-
perius commemoratorum regum virtus innocensq; vita frera ani-
mi conscientia eiusmodi maledicentia nihil mouebatur.

De Augusto.

Augusti humanitas ingens iterum me ad eius exempla
reuocat, cogitque, ut praeter ea quae antè de ipso scripsimus
humanitatem quoque ostendamus, qua Alexandria M. An-
tonium hostem profecutus est. Nam cum gladius vidisset quo
se ipsum Antonius peremerat, secessit, lachrymisque acceptis
ex eius morte dolorem expressit, atque regio honore ipsum
Cleopatramque simul tumulari iussit.

De M. Aurelio Claudio secundo Imperatore.

Humanum quoque se praestitit Claudius secundus Impe-
rator erga Aureolum tyrannum, qui in Illyrico augustalem
dignitatem nomenque usurpauerat. In praetio enim caesum,
sepulchri honore dignatus est, iuxta pontem quem ab ipso

Aureolum nuncupavit: epigrammâque addidit, quo ostēdebat cupere vt adhuc viueret, modo id aduersus rem-pub. non esset. Quam humanum igitur aduersum amicos credere debemus fuisse, qui hosti mortuo hunc rerum verborumque honorem tribuerit.

De Dario Persarum rege.

Persarum rex Darius cum ei caput Hyfistiae Milesij quem hostem iudicauerat allatum esset, non quemadmodū principum fortasse permulti agerent, ad alios terrendos siue etiā insolentia elatus contumelia aut dedecore affecit, sed statim lauari & honorificē sepeliri iussit.

De Cleomene Lacedaemonio rege.

Lacedaemonis rex Cleomenes, cum Achazorum exercitum superasset, magnūmq; hostium numerū interemisset, omnia ad sepulturā petita corpora libenter concessit. Inter alia autem cū inuentum Lydiadis corpus esset, qui olim Megalopoliti tyrannidem exercuerat, & sponte sua liberatis Megalopolitanis ad priuatā vitam redierat, purpurea veste tectum, corona quoque exornauit, magnōq; apparatu à suis vsque ad Megalopolis portas deferri iussit, ne is patriae sepulturæ honore careret, qui illi libertatem donarat.

De Dromichete Getarum rege.

Ea humanitatis signa, quibus in mortuos vti homines solent, quia periculo carere videntur, fortasse plus ad iactantiam accedere quā ad clementiam videntur. Sed quæ viuus bellōque superatis hostibus tribuuntur, iracundia & ea quæ victorias sequi solet insolentia deuicta, futurorum quoque periculorum aut etiā eorum quæ iam præterita sunt spreto respectu, non possunt nisi vera atque ingentia dici. Quemadmodum Dromichetes Getarum rex egit, quo tempore regem Lysimachū qui nulla lacesitus iniuria vtrō arma intulerat, prælio deuictū cepit. Nam quanquam barbarus, ferox & inops, magnas in eum irarū ansas haberet, tamen deposita illati belli iracundia, familiariter (vt alij ostentare opes solēt) ipse suā populorumque suorum pauperiem ostendit, atque ea se valde contentum viuere affirmans, ipsum liberauit, & ex rerū copia quam habebat muneribus affecit. Datæ quoque libertati ac muneribus, consilium addidit, ne in posterum cum his bellum Lysimachus gereret, quibus deuictis nihil esset fortunatū quod lucri facere possēt, quia

potius eiusmodi hominibus amicis vteretur. Eodem enim facto audacem se, prudentemque ac humanitatis cultorem, sed auaritiæ quoque atque superbiæ non minus, quā hostium domitorem esse ostendit.

De Vespasiano Imperatore.

Vespasianus quoque Augustus, humanitate clementiâq; singulari vsus est. Nam quanquā Virellius Sabinū eius fratrem occiderat, & filiū vt occideret acerbè persecutus erat: tamen posteaquā urbem attingit, Virellij filiā, magna cura ingentiq; collata dote ac muneribus nuptui dedit.

De Tito Imperatore.

Patris humanitatem imitatus est filius Titus, ad se enim accersitis duobus patricij ordinis viris, qui affectare imperium dicebantur, modestè eos coarguit. Docens fato imperia & non ingenio, aut vlla alia industria dari, quod si quid cuperent, eos id vt peterent hortabatur, quia libenter assensurus esset: ambos quoque cœnæ secū adhibuit, idque, qui alterius eorū matri renunciarent, celeriter misit. Ne cum delectam coniurationē intelligeret, verita filij vitam in discrimine versari, sibi ipsi mortē conscisceret. Postero quoque die in theatro assidere sibi vrung; iussit, & vt ipse oblata gladiatorū tela inspexit, ea vtriusque inspicienda porrexit. Itaque cū hac ingenti humanitate amandū se omnibus præberet, minimè mitū videri debet, si is populi Roma, iudicio, humani generis deliciæ appellaretur.

De Cocceio Nerua Imperatore.

Par quoque clementiæ erga Crassum Calphurniū Imperatoris Neruæ exēplum fuit, cum eius vitæ insidias terendisset, clementia verè Dei potius quā hominum, vt tam sublimi fortunæ gradu collocatus tantæ iniuriæ veniā daret, & munere suo fruendam ei relinqueret vitam, qui ipsi per insidias salutem eripere tentasset.

De M. Antonino philosopho Imperatore.

Omnes clementia atq; humanitate M. Antoninus philosophus Imperator longè superauit, id inter cætera in Aufidio Calsio eiusq; familia cū ab eo in Ægypto rebellasset, clarè ostensum est. Nā cum Senatus acerbè Aufidium propinquosq; eius persequeretur, Antoninus pro eis tanquam amici forent, deprecatorē se semper exhibuit, in quo quoniā perdifficile mihi foret verbis meis eā partē orationis exprij

mere, quam ad senatū habuit, hic eam vt apertius eius bonitas agnoscat, totidem verbis ponemus. Quod autem ad Cassianam rebellionem pertinet, obtestor vos Patres conscripi, vt deposita celsurae vestrae seueritate, vestram meaque clementia seruatis. Neq; per senatū aliquis occidatur, nec similiter in senatorem animaduertatur, nullius patricij sanguis effundatur, religati redeant, & exulibus bona sua restituatur, atq; vtiā multos qui interepti fuerunt, ad vitam reuocare possem. Nunquam in Imperatore proprij doloris vltionē probaui, quae quanquā per sepe iustissima sit, plerūq; tamē semper acerba videtur, quamobrem Aufidij Cassij liberis generoque eius atq; vxori veniā dabit. Sed quid veniam dico? quandoquidem nullus eorum errauit. Viuant igitur sciantq; tuos se sub Marco viuere. Viuant in sui patrimonij parte, vestibus, auro atq; argento vtantur: neque opulenti modo, verficiam tuti sunt, tuto se ac liberē ad omnia conferre loca possint, vt per totum terrarum orbem in populorū conspectum vestrae meaq; clemētia, verū atque certissimum exemplum pra se ferant. Neq; tamē haec Patres conscripti magna est clemētia, vt rebellium liberis atque vxoribus ignoscatur, peto igitur, vt omnes senatores equitesq; Romanos, qui insimulati sunt, mortis poena exilioq; itē formidine, odio, infamia, iniuriāq; liberetis. Date hoc praesentibus meis temporibus, vt in his coniurationibus, quae ad tyrannidem initae sunt, eorum tantum, qui in tumultu ipso caesi sunt, mors asseratur, neque vltra poena progrediatur. Haec oratio adeo Senatui populōq; Roma placuit, vt Marci clementiam miris laudibus efferrent.

De Pertinace Imperatore.

Simili clementia Pertinax Imperator erga Falcōnē imperium affectantem vsus est, cuius vitae fortunisque vim vllam inferri nunquam voluit.

De Flavio Iuliano Imperatore.

Insignis quoque clementia Iuliani Imperatoris illa fuit, quam Antiochia ostendit, cum a collitigatoribus apud eū accusatus esset Talassius, qui sub Constantino minister a secretis fuerat. Nam cum Galli Caesaris qui Iuliani frater fuerat, mortis conficius fuisse diceretur, faceto verbo respondit, Aequū esse, cum hac in maiori re ipsius, quam collitigantium cum Talasso iniuria esset, sibi quoque prius satis

fieri, & cum hoc dixisset, praefecto imperauit, ne in Talassij causa aliud ageretur, nisi prius secum in gratia eum rediisse intellexisset. Ita enim cauere voluit, vt non modò ipsius malevolentia Talassius non laederetur, verū ne ipsius quidē odij opinio apud alios aliquo modo detrimentum afferret.

De Pisistrato Atheniensi tyranno.

A tot humanis clementibusque Romanorū principum exemplis ad quaedā Graeca ac Barbara trāsibimus. Pisistrati Atheniensis tyranni vxorem publicē conuitio iuuenes quidam inceserāt, qui cum postridie errorem suū agnouissent, & pra formidine profusus lachrymis veniā a Pisistrato peterent, ipse nequaquā ad iram aut vltionem animo permotus, respondit, In posterū modestiores estote: quamquam vxor mea, sicut vos arbitramini, hesternā die domū egressa non fuerit. Verbo in quo nō minus prudentiē quam humanitatis fuit, iuuenū errorem, & illatum vxori dedecus textit.

De Mithridate Ponti rege.

Humanū generosumq; Mithridatis regis factum quo vsus est cum Thoridoracem Galatam, qui in ipsum conspirauerat, occidi iussisset. Nam verentibus omnibus eum sepelire, adolescentula insignis, quae eū deperibat, vt sepeliret, corpus exornauit. Cum autē ab ea Mithridates (deducta enim ad ipsum fuerat) intellexisset, amore captam illud egisse, non modò eius quae amauerat corpus illi ad sepulturā concessit, verū vt funus quoque exornaret pecuniā impendit. Longē enim pluris hoc veri amoris humanique ingenij signum in puella, quam illatam sibi a Thoridorace iniuriam fecit.

De Iazate Adiabenorū rege.

Parthorum rex Artabanus, principum regni sui coniuratione pressus, minimē se in eo posse tutō manere arbitrabatur, & cum vires vt principes ad officium cogeret ei decissent, ad Iazatem Adiabenorū regem, & si ei notus non erat, conferre se decreuit. Itaque dum ad eū tendit, incidit in ipsum per regnū obequitatem, vt eum vidit, ab equo statim descendit, expositoque casu suo, rogauit vt ope se ad repetendum regnū iuaret. Cum Iazates eum agnouisset, ipse quoque in terram ab equo descendit, coactūque Artabanum in equū conscendere, pedibus eum prosequi volebat, quod aras ipsius praeteritaque fortuna plusquam praesens necessitas apud se valeret. Deductum igitur in regnum amicē Artabanum

solatus est, & ceu parentem semper in honore habuit. Sumptis denique armis in regnum quoque restituit.

De Pericle Atheniensis.

Periclis quoque Athenicis humanitas ac clementia insignis fuit, qui cum longo tempore Athenas arbitrato suo in multis ciuium contentiombus rexisset, & iam haud longè abesset, vt moreretur, nec vires modò, verumetiam sensus penè eum defecissent, contigit vt inter amicos qui in lecto iacenti astant, de eius victoriis atque eloquentia, quæ in eo mira fuit, mentio haberetur, eamque ceu admiratione capti laudibus efferrent. Hæc autem cum ipse audiret, apertis oculis aliquantisper nixus vt loqueretur, Mirari se, dixit, quod victorias eloquentiamque in eo laudarent, quod earum rerum partem fortuna sibi vendicabat, se ipsos quidem potius laudare debere, quod cum longo tempore Athenas rexisset, nemo ipsius causa lugubrem vestem vnuquã induerat. Sed cum de priscis satis multa scripserimus, tempus est, vt iam ad recentiora transeamus.

RECENTIORA.

De Totila Gothorum rege.

Cum Totilas in Italia Gothorum rex urbem Romam recepisset, quæ in primo Bellisarii aduentu à Gothis ad eum defecerat, accusata est Rusticiana primi Theodorici, qui Gothos in Italiam traxerat, statuas euertisse. Quã ob causam cum iratus in Rusticianam animaduertere Totilas decreuisset, posteaquam Boëtij coniugem & Symmachi sororem amborum fortuna virtutèque insignium virorum fuisse intellexit, qui falsis criminum suspicionibus à Theodorico interfecti fuerant, adeò apud ferum barbarumque regem ratio valuit, ob iustum mulieris nobilissimæ dolorem, vt irã qua percitus erat, in clementiam verteret.

De Iustiniano primo Imperatore.

Si laudandus Totilas est, quod Rusticianæ clementer crimen remisit, quod ipsa iusto còpulsâ dolore incurrit, longè magis laudanda videtur clementia, qua Iustinianus in Vitigem Gothorum regem po. Roma. acerbum hostem, vsus est, cum à Bellisario caprius Constantinopolim missus fuit, quoniam non vt hostem captiuumque, sed vt amicum habuit. Patricia enim dignitate decoratum, magnæ eum

provincia Persis finitimæ præfecit, vbi honoris & opum plenus aliquod tempus vixit.

De Iunpertho, Ariperti filio Longobardorum rege.

Gratam profectò in Iunperthi animo Ariperti Longobardorum regis filij clementia sedè inuenit, cù prælio victu Alchuinu Longobardum, qui Tridenti ducalem honorè gerebat, (nam ab ipso atque ab eius patre rebellauerat) quantu illud pater grauius ferret, non liberauit modò, verumetiam, ne sine principatu viueret, pro Tridento Brixiã dedit.

De Roderico Vinario qui Cid nuncupatus est,

Hispano equite.

Rodericus Vinarius Hispanus, & humanitate & animo excellens, coacta satis grandi manu, ex amicorum propinquorumque numero, præter eos quos ipse pecunia sua conducere potuerat, vt Mauris qui Hispaniæ partem Beticam occupabant, bellum inferret, dum ad Mauros tendit, & iam finibus regni Petri Aragonij regis appropinquasset, à Petro armis ac bello petitus est. Dum ingenti animo illatam vim à se propulsat in prælio regem cepit, ab eoque, quanquam ob acceptã iniuriam, haud iniquè id posset, neque regni partem neque pecuniam vllam exegit, sed liberè cum dimississet, ad Mauros vt cœperat iter continuauit.

De Ferdinando Legionis Hispaniensis rege.

Penè eadè clementia cù Alphonso Lusitanæ rege Ferdinandus Legionensis rex vsus est, nã cù eius arma repelleret (multa enim de ipsius regno occupauerat) in prælio captum, atque effracta coxa debilitatū, præter quam quod curari diligenter iussit, mensæ quoque honorè ei semper cõmunem fecit, ac coxa liberatū, nulla proorsus earum rerum, quas offerebat accepta, iis dũtaxat que occupauerat receptis dimisit. Clementia profectò etiã Cn. Pompeio ac Paulo Æmylio, qua in Tigraue alter, alter autè erga regè Persam vsus est, præferenda.

De Alphonso undecimo Castulonensi rege.

Non hominis aut etiam regis fuisse, sed proorsus diuina putari clementia debet, qua Castulonensis rex vsus est, cum Algeziram urbem à Mauris possessam obsideret. Ad eum enim Maurus quidã, ceu Scæuola vt ipsum interimeret profectus, cum captus esset atque habita disquisitione fateretur eius rei gratia iuisse, vt pro patria diisque suis vitam offerret nouis amictum vestibus, data insuper pecunia, multis contra

suadentibus, cum praesidio incolumen ad Belmarin regem misit, cui Maurus ille parebat. Is autem quanquam barbarus non minus tamen Alphonso humanus, diu acerba voce increpitem, quod tanti animi regem occidere tentasset, statim ne poenam euaderet, interfici iussit.

De Sixto secundo Pontifice.

Inter tot regum clementiae insignia exempla haud indecore se Sixti secundi Pontificis virtus offert, qui apud Valentianum iuniorem Imperatorem & Placidiam eius matrem, a Basso patricio maximis criminibus accusatus, posteaquam innocentiam suam purgavit, multis precibus lachrymisque egit, ne Bassus in exilium mitteretur. In quo cum frustra laborasset, & post aliquod tempus Bassi mortui corpus Romam deportatum esset, Sixtus non modo honoris gratia funeri & sepulturae voluit interesse, sed manibus quoque suis eum tumulauit, se eius verè esse imitatore[m] docens, dum honorem pro iniuria accepta retulit, cuius vicarium se gerebat.

De Lamba Auria Genuensi.

Humanitas quoque insignis, in Lambae Auriae facto fuit, qui sub Admirati nomine (dignitas enim ea est maritima) cum praefectus ingenti Genuensium classi, maiorem Venetorum vicisset, dum captiuas triremes caesosque qui in mare è more proiiciebantur recenseret, vt Andreae Danduli, qui Venetae classi primarius dux praefuerat, corpus inuenit, non tulit, vt cum aliis in mare gregatim proiiceretur, sed ad Curzulam delatum, insigni funere tumulauit, ipseque cum nauium praefectis omnibus, adesse voluit, quod eo magis etiam mirandum fuit, quia ipse in eo praelio, filium amiserat, quem gregatim proici cum aliis iussit.

De Ferdinando Consalio Castulonensi comite.

Quanta Ferdinandi quoque Consalii Castulonensis comitis humanitas fuit? Nam cum decertaret cum Pictorum ac Tolosanorum comitibus, qui Nauarrésibus, quibus cum ipse graue bellum gerebat, auxilio venerant, manu sua obruncato Tolosano comite, posteaquam ei arma atque alia spolia detraxit, ne minor in eo humanitas quam bellica virtus appareret, occisi corpus aureo panno texit, & Tolosanis qui eo bello capti erant, redeundi ad suos potestate facta, collataque in viaticum pecunia dedit. Nulla re ab eis exacta, nisi vt iurarent principis sui corpus, quod eis tradebat, se

Tolosam cum toto comitatu perlaturos.

De Hugutio Fagiola Pisarum ac Lucae principe.

Similiter Hugutio Fagiola cognomento egit, qui Pisis ac Lucae rerum potiebatur, cum oppidum Montem carinum obsidione premeret, atque inde eum pellere Roberti Gallorum regis Florentinorum foederati ac Florentinae copiae tenerent. Nam quanquam in eo praelio filium Franciscum, insignem virtute iuuenem, Hugutio amisisset, tamen delectis hostium copiis, dum mortuos recenseret, inuentis corporibus Petri, qui Tempestatæ cognomenrum ferebat, Roberti regis fratris, & Caroli eiusdem regis nepotis, ea cum filio Pisas detulit, magnoque pro eorum fortuna funere tumulauit. Plus enim mortuorum dignitati, quam proprio dolore, vir ingentis animi, indulgere voluit.

De Thurismundo Gepidarum rege.

Si erga mortuos ij de quibus scriptum est, clementes se praebuerunt, quanquam ex eo non paruum laudem meriti sunt, non videtur tamen eorum tanti facienda virtus, quanti eorum, qui in pari causa, non minus humane erga viuentes egerunt, quod aduersus eos ultio atque ira explere magis dolorem possit, haud aequè laeso honore videtur: quemadmodum Thurismundo Gepidarum regi contigit. Nam cum ad eum se recepisset Alboinus Audonis Longobardorum regis filius, vt ipsius manu equestrem honorem atque ornamenta acciperet, quae barbarorum more, fas accipere nisi regis, & eius quidem externi manu non erat, eum & dignitate militari, & muneribus mensaque honore, dum mansit apud eum prosequutus est. Neque verò eum latebat Alboini manu, in praelio Thurismundum filium, eodem quo ipse erat nomine interfectum, acerbissimis enim verbis in suos inuectus est, qui eum interimere volebant.

De Thoma Fulgoso Genuae duce.

Cum longè plusquam alia moueant domestica exempla, praclarum aut tui Petre, cui volumen inscripti, cuius refert nomen, facinus tibi commemorabo, vt cum eius tibi referre nomen contingat, virtutum quoque imitator existas. Hostes urbem Genuam irruerant, quos cum virtute nouaque arte auus tuus profligasset, atque inter captiuos Raphaël Adurnus, cum filio qui aduersae factionis princeps erat, item Orlandus Hiscus Ioannis Philippi frater numerarentur,

cum quibus erat Ludouicus quoque Fulgosius, cum multis eius factionis viris, verentibus omnibus, ne quid durius in eorum vitam statueretur, ausus tuus ut erat armatus, omnes data dextera bono esse animo iussit, atque omnes aut equis aut pecunia donatos, eadem ipsa hora liberauit. Qui quamquam prudenti vir ingenio praeditus, non ignoraret, sublati ex aduersa factione principibus, quiescere se in posterum regnaturum, tamen clementiae nomen, magna sua laude securitati suae anteponendum duxit.

De Alphonso Aragonio Sicilia rege.

Aui tui facta mentione, Alphonfi regis humanitatem ne preteream me admonet. Nam cum urbem Caietam obsideret, Caietani, ut in eiusmodi casibus nonnunquam fieri contingit, commearibus parcere cupientes, imbellem aetate mœnibus exegerant, qui senum, mulierum, atque puerorum numerus cum ab hoste minis saxisque ad urbem repelleretur, neque eos Caietani recipere vellent, inter duos hostes miseri mortales constituti, planctu & lachrymis omnia replebant. Quam rem posteaquam Alphonso exploratores retulerunt, omnibus qui in exercitu erant suadentibus, ut haec aetas in urbem repelleretur, quoniam non ipsorum culpa, sed Caietanorum obstinatione, quorum sanguis ipsi erant, in eam necessitate compulsi essent. Ipse insignis rex pietate, contra omnium sententiam recipere eos constituit, Affirmans malle se regno depelli, quam tor praesertim innocentium hominum, cum seruare eos possit, mortis atulisse causam videri. Itaque ad se vocatos, omnes cum ante vnde alerentur, dedisset, quo velent se recipiendi potestatem fecit.

De Saladino.

Rei similitudo hic me cogit inter Alphonfi exempla, memorabile humanitatis facinus interferere, quo captis Hierosolymis Saladinus usus est. Nam cum eius pedibus Christianorum militum, qui in praelio occiderant lachrymis oppletæ uxores obuoluerentur, petentes ut pacto promissa pecunia, nihil profus habentibus remitteretur, non blando solum alloquio lenire earum dolorem nixus est, verum & pactam remisit pecuniam. Et praeterea tam largè se suo eas donauit, ut haberent, quomodo se in Christianae ditionis loca recipere possent. Tecum lector considera, quam auarè crudeliterque in Christianos aduersae religionis populi bella gerere soleant, item

alia ex parte in eos multorum Christianae religionis populorum feroces animos quos parim religionis diuersitas, partim etiam armorum ipsorum atque diuturni belli consuetudo alit, & ita facilius quanti haec Saladini humanitas sit facienda cognosces. Nunc ad Alphonsum redeamus.

Item de Alphonso.

Mos erat Alphonso quocumque in loco Eucharistiam ferri perspexisset, relicto equo quo ferebatur, pedibus eam prosequi, in locum quo perferebatur. Dum hoc peragit, contigit semel in vetula domum ingredi sanguinis fluxu laboratis. Cum autem certior factus esset eiusmodi morbo plurimum Iaspidem conferre, misit statim, qui unum quem habebat perferret, ipseque mulieris manui eum inseruit. Breui autem liberata anus, cum post aliquot tempus ad Alphonsum venisset, gratias pro accepto beneficio actura, excusauit se quod Iaspidem non retulisset, ne ei daretur vitio, quia sinistro casu eum amiserat: cum autem qui astabant grauius eam increpassent, subridens Alphonfus, Mater, inquit, mea, hi qui valerudinis suae nullam rationem habent, miratur, si tu ut valere possis, Iaspidem retinueris. O humanitatem insignem, regem clarissimum, cum vetula tam humane urbanèque se gerere.

Iterum de eodem.

Vt Macedonum rex Philippus erga Nicanorem, ita Alphonfus erga Ioannem fortem militem suum humanè se gessit. Nam regi Ioannes infestus factus, propter cuiusdam arcis praefecturam, quam ademerat, omnem Italiam pererrabat, ut vbi eius hostes inuenisset, illic eius nomini detraheret, tandem egestate premente ad Alphonsum redire coactus est. Rex autem longè in seruanda humanitate, quam Ioannes in perdenda diligentior, non modò nulla ex parte Ioannis maledicentiam vicisci cogitauit, sed data pecunia, eius necessitatem subleuauit.

De eodem.

Exigua illius fortuna qui Alphonsum maledicentia laeserat, fortasse eum mouit, ne dignum duceret, quem pro illa iniuria vlsceretur: & propterea eius clementiam minorem, quam re ipsa fuit videri facit. Sed quid in eam dici poterit, qua usus est erga Antonium Caudolam Andegauenis factionis fautorem, atque ipse Alphonfi pertinacem ho-

stem? cū postremus omnium Neapoli, vrbe iam capta, in bello adhuc contra Alphonsum perstaret. Eo enim praelio victor Alphonfus, cum locis omnibus quae is possidebat potius esset, non modo non induxit in animum, aliquid in eum grauius statuere, sed etiam paternum ei principatum reliquit, atque ex bonis quae movebantur, quae permulta esse videbat, quanquam longo bello exhaustus esset, & propter odium Antonius videretur venia indignus esse, nihil proflus praeter crystallinum calicem, quo biberet accepit.

De Philippo Maria Mediolanensi duce.

Mirum profecto videri non debet, si Alphonfus tanta clementia praeditus, hoc ab immortali Deo assecutus fuit, ut pari insignes bonitate hostes haberet. Aequum enim fuit ut humani ingenij bonitatisque suae, ceu optima ex arbore non insuauem fructum colligeret, neque iracundum atque superbum supercilium subiret, qui se tam humane gerebat, quem admodum ei contigit, cum apud Gaetam nauali praelio victus, in Philippi Mediolanensis ducis potestatem venit. Etenim non ceu captiuus ab eo habitus est, sed festis, ludis, conuiujsque honoratus, sine precio dimissus est qui se ingenti pondere libenter redemisset.

De Renato Lotharingae duce.

Postremum tantorum humanitatis & clementiae exemplorum locum, ceu in principum agmine claudet Renatus Lotharingae dux. Qui principatu suo omnibus incensus, à Carolo postremo Burgundiae duce pulsus, postea Heluetiorum foederatorum ope adiutus, eum ipsum, à quo tam multa tulerat praelio vicit & interemit. Is haud paruo labore Caroli corpus in conferta caesorum multitudine inuentum, non ut forrasse se aliquis ad explendam iram lanauit, aut aliquo ludibrio habuit, sed ceu prudenti animo insignisque virtute princeps, ad Nancium oppidum, in sancti Georgij fanum deculit, cum omni aula sua eum honoris gratia atratis vestibus profecutus, tanto sacerdotum facumque numero adhibito, quantus tunc inueniri poruit. Signa enim doloris omnia edidit, dum hostem grauissimum efferret, qui in ipsum omnesque alios superbus atque immanis fuerat, non aliter ac si verum parentem suum extulisset.

DE GRATIS. CAPVT II.

Humanitati atque clementiae haud aliter quam mari non iniuria se gratitudo coniungit, in omni amicitia ad eam seruandam vinculum maxime necessarium, Huius gratitudinis praecleara facinora eò excellentiora videbuntur, quo illa quae per ingratitude sunt, detestabilia magis & perniciofa sunt: quae si cum gratitudine conferantur, tenebris ipsis collatum lumen clarissimum videbitur.

De Celtis Hispaniensibus.

Celtarum qui in Hispania degunt, se erga gentis suae foeminas gratos ostenderunt, cuius bello quo inter se decertabant. Memores enim earum oratione lachrymisque se depositis simultatibus in gratiam rediisse, statuerunt ut in posterum omnibus consilijs suis foeminae interessent, & quicquid inter eos contentionis oriretur, foeminarum iudicio dirimeretur. Inter foedera quoque quae cum Hannibale inierunt, scribi voluerunt, ut si Celtarum cuiquam, Carthaginenses iniuriam in Hispania fecissent, ea res à Carthaginensibus iudicaretur, contra autem si Carthaginensem Celtarum iudicium penes Celticas foeminas foret. Hoc enim honore foeminarum suarum prudentiam prosequi voluerunt.

De Syracusanis.

Non minor Syracusanorum quoque erga Timoleonem Corinthium gratitudo fuit, cuius opera Dionysij secundi tyrannide liberati fuerunt. Nam cum postea Syracusis quod supererat aetatis peregrisset (etenim vsque ad vltimam decrepitam viuere ei contigit) nihil quod publicam rem attingeret, per id tempus Syracusani decreuerunt, nisi prius in consilium perlato Timoleonte eius sententiam perquisuissent, à qua discedere nefas erat. Cum autem Timoleon decessit, candidatus populus Syracusanus, coronatusque eum extulit, laudes eius in magna lachrymarum vi decantans, publico edicto declarata funeris impensa, ut quanti ea constitisset omnes intelligerent, in medio foro sepultus est, sepulchri area magna porticu circumsepta, quae à Timoleontis nomine vocata est, in quo loco quotannis ludi in Timoleontis memoriam edebantur.

De Plataensibus.

Plataenses in agro suo, quod in eo commissum à Graecis aduersus Persas praelium fuerat, quotannis in Graecorum

memoriam, qui illic pro communi libertate occubuerant, solenni pompa sacra peragebant.

De Sicyoniis.

Grati quoque Sicyonij erga Aratum fuerunt, qui eos tyrannide liberarat. Defunctum enim extra Sicyonis fines, coronatus populus ingenti pompa decantatis in eius laudem carminibus Sicyonem intulit, mirique operis & impensa sepulchro, ab ipsius appellato nomine eum honorauit. Quorannisque illic diem Arati natalem sacrificiis ludisque apparatis celebrauit. Et quem eius gentis illic esse contingeret, eo die, ut honoris gratia alios anteiret cogebat.

De Alcibiade Atheniensi.

Facetè se in eum Alcibiades gratum ostēdit, qui eius amore captus, omnibus quæ habebat diuenditis, munus ei centum stateres tulerat. Nam posteaquam simul cœnarunt, Alcibiades restituro munere monuit, ut postridie mane eum in foro conueniret. Vbi cum Atheniensium vectigalia sub hasta auctionarentur, quæ societas quædam conducere quorannis consueuerat, ea conditione ut præsentis anni vectigalis solutio in sequentem transiret annum, amicum monuit, ut summam quæ oblata erat augetet, quod cum esset actum, publicanorumque societas id egrè ferens à magistratu peteret, ut qui summam auxerat ad satisfidandum cogere- tur, audita re, qui auxerat fugam meditabatur. Sed Alcibiades eum retinuit, atque pro eo spondit, Publicani autem ne in maius summa augeteretur, hunc Alcibiadis opera retraxerunt, datoque talento, ut ab auctione desineret impetrarunt. Alcibiades igitur pulchrè erga amicum & amatorem gratus, plus quàm ipse daturus fuisset, ut per se assequeretur, effecit, atque ut gratus esset in amicum, plus ingenio vsus est quàm pro se ipso fecisset.

De Atheniensibus.

Superius facta de Atheniensibus mentio exigit, ut illud quoque addamus, quod erga Aristidis liberos gratè ipsorum ciuitas egit. Eorum enim memor quæ Aristides pro Atheniensium salute Persarum bello egerat, honestè dotatas à publico Aristidis filias, ex publico palatio ad maritorum ardes deduxit, Lysimachoque filio centum argenti minas, & totidem agri iugera, quadragintaque drachmas in singulos dies vnde viueret, contulit.

DE

De Artaxerxe Persarum rege.

Artaxerxi Xerxis filio Persarum regi cum per regnum obsequitaret, è more munera populi offerebant. Rusticus autem quidam transeunte eò rege, habere se nihil quod daret cernens, statim ad proximum amicum se contulit, vnde impletis aqua manibus ambabus alios qui cum muneribus antecesserant currendo consecutus, regi aquam obrulit. Eo amoris argumento motus rex, mille daricos, & cum eis cætharum aureum rustico, quia gratitudine vinci se nolebat, dono dedit.

De eodem.

Eadem etiam gratitudine vsus est, cum inopem militem dirauit, quod ei ex vtre aquæ potum præbuerat, quo die aduersus Cyrum fratrem decertauit, & prælio defessus, magno animi corporisque æstu torquebatur.

De Demetrio Asia atque Ptolemæo Aegypti regibus.

Gratis se animis esse mutuo Demetrius Asia atque Ptolemæus Aegypti reges ostenderunt, & si inter se bella gererent. Nam cum Demetrium Ptolemæus prælio victum etiam impedimentis spoliasset, regium tentorium, cum aliis opibus captiuisque charioribus Demetrio remisit, dicens: Inter ipsos de gloria non de opibus certamen esse. Ei Demetrius cum gratias egisset, dixit, Deum se magnopere orare, ut citò parem ei referre gratiã pro accepto munere possit. Nec multo post, cum aduersus Demetrium Ptolemæus Cilem copiarum suarum ducem misisset, Demetrius prælio victum, atque captum Ptolemæo cum omni aliorum captiuorum manu dono remisit.

De Philippo Macedonum rege.

Macedonum rex Philippus, cum subhastationis quortundam captiuorum spectator esset, veste supra genua collecta sedebat. Cum autem captiuorum vnus rogaret, ut cum liberare Philippus vellet, quia amici eius fuerat filius, petiit Philippus, ut nomen exprimeret, cui cum captiuus ipse soli id se dicturum respondisset, vicinior factus vni dixit: Vestem rex quam supra genua collegisti, demitte, neque enim ita sedendo decorem seruas. Quo verbo audito Philippus, statim vestem demisit, & ut amicæ admotionis gratus esset, captiuum statim ut amicum liberauit.

De Iosue Iudæorum iudice.

Cum Iosue Iudæorum iudex (ca enim suprema dignitas

X

erat (urbem Hiericonte in potestate redegit, & ita à Deo iussus, non urbe solù euertisset, sed accolas quoq; omnes peremisset, non Raab Cananazam tamen foemina solam, verù omnes quoque alios quos ipsa domi receperat, incolumes seruauit. Missos enim à Iosue exploratores quos Hiericonis rex utperderet insectabatur, domi Cananaza texerat, ita ut regis iram euaderent. Neque verò Iosue satis duxit Cananazam seruare, agros quoque vnde viuere, ac pecuniã largè dedit: quanquam à Deo iussus erat omnes quos in Hiericonte inuenisset, occidere. Neque enim crimen à se admitti arbitratum est, si ut in tali re gratus esset diuinũ Imperium transgressus videretur, in quo non peccasse eum res ipsa ostendit. Si quidem Deus qui voluntatis suae transgressores grauiter castigare solebat, in Iosue nihil animaduertit.

De Agrippa Iudaeorum rege.

Factam de Iudaeis mentionem, haud iniuria Agrippae regis gratitudo sequetur, qui in priuata fortuna, cum Romae esset, & cum propter falsas suspiciones Tyberius cathenis ante palatium ad arborem vinciri iussisset, ut inde in carcerem duceretur, in eo loco propter solis ardorem animique molestiam magna siti torquebatur. Et cum praetereuntera Thaumastem vidisset Caij seruum, aquae praegelidae vas ferentem, orauit, ut bibere se sineret, quod ille cum amanter fecisset, dixit Agrippa, se pro ipsa re gratiam aliquando ei relaturum. Haud multò post igitur Tyberio Caius in principatu successit, à quo Agrippa, qui in eius contemptrum captus fuerat, liberatus, atque in Iudaea rex constitutus fuit, qui tunc à Caio impetrauit, ut eius precibus Thaumastes liberaretur. Itaque postea suorum numero acceptum regni procuratorem fecit, moriensque testamento cauuit, ut vxor ac liberi, eodem apud se loco Thaumastem retinerent. Quae res exemplo satis esse potest, omnibus inferuendum, quantum fieri potest, semper esse, praesertim his qui magno orti sanguine, aduersa fortuna premi conspiciuntur. Persaepe enim contingit, ut ob paruam rem gratiae, cum magno scenore referantur.

De Romano senatu.

Quae de gratitudine exempla haecenus à nobis posita sunt à Graecis aut Barbaris sumptimus. Itaque iam tempus exigit, ut de Romanis dicamus, atque ab eorum senatu ordientes ipsius

in Horatiũ Coclitem declaremus gratitudinem. Nam cum vnus irruentibus ad urbem Etruscis Porfennaeque ipsi obstitisset, dum Sublicius pons rescinderetur, Pontem effracto incolumis postea armatusque ad suos Tyberim transfret, Senarus decreto, Romani omnes vnus diei cibaria domũ Horatio pertulerunt, & insuper dono ei Senarus dedit, quantum agri vno die circumarare posset. Gratitude professetò honor ingens ea aetate, quae licet opũ indiga esset, (quas qui contempsit his non videretur indigere) castos tamẽ, quod maius erat habebat mores, in qua pro sola gloria, amplandisque finibus dimicabatur. Itaque minimè mirũ fuit, si postea p̄ tā grata gēte, plurimi se periculis ac morti obiecerunt.

De eodem.

Non minus etiã se gratos praestiterunt Romani aduersus Latinos, quos cum paulò ante hostes essent, in amicitiam ac societate receperunt. Nam cũ Volschorum legatos ad se missos ut à Romanorum societate auerterentur Latini cepissent, ac cathenis victos Romam misissent, opem in eo bello, & si minimè requisiti fuerant, offerentes, Romani sex hominũ milia Latini nominis, quos captiuos habebant, carere liberarunt, omnesque nouis amictos vestibus, domũ, ope quae offerebatur, ad grauiores casus reseruata, remiserrunt.

De Largio cive Romano.

A publicis ad priuatorũ exempla transeunt, non minore dignum laude hoc quod sequitur ponemus. Cũ Largius ciuis Romanus, in triumuirali proscriptione nominatus esset, fortè inuentus à militibus qui eam provinciam obeuntes, alium insequabantur, praesertim ab eis dimissus est, qui cum nondum ab eis longè abiisset, animaduertit ab aliis militibus, qui proscriptos ipsi quoque disquirebant se detectum. Cum autem videret se nullo modo eorum posse manus euadere, in ea animi perturbatione, in qua de salutis periculo torquebatur, memor accepti à prioribus militibus officij, qui eum dimiserant, sanguine suo, posteaquam aliter non poterat gratum se eis praestare voluit. Itaque ad eos reuersus, dixit: Velle se, ut ad ipsos potius capitis sui praemium perueniret, quia quantum in eis fuerat eum liberarẽ, quam ad illos qui sine vlla misericordiae specie ipsum insectabantur. O sanam nimium fortunam, cur hunc potissimum inter triumuiros non creasti, ut ab eo triumuirorum

ipforum quiuis exilio multaretur? Ita enim tantæ gratitudi-
ni conueniens videbatur fore.

De Alexandro Magno.

Adeo insignis quibusdam gratitudinis virtus visa est, vt
ea non tantum erga homines, sed in bruta quoque animalia
vterentur, quemadmodum Alexander erga Bucephalū equū
suum egit, ipsius nominis vrbe eo in loco condita, vbi sub eo
confossus fuit, eum conspicuo quoque sepulchro decorauit.
Quod non leuitate compulsus egit, sicut permulti principes
qui peruersè omnia agentes, in aues atque alia animalia hæc
pietate vtuntur, præterita sine vlllo honore amicorum me-
moriam. Nam vt hic in equum gratus fuit, ita erga amicorum
permultos, inter eos qui grati fuerunt, primos honores pri-
mâsq; partes voluit.

De Atheniensibus.

Vt Alexander erga Bucephalum grato se animo præstitit,
ita Athenienses cum mulis, qui magno labore ad Hecatō-
pylon ferenda materia opus fecerant. Ab eo enim tempore,
omni labore immunes fecerunt, permittentes vt soluti pas-
sim vbi vellent depascerentur.

De Xantippo Atheniensi.

Non minus erga canem suum Xarippus Atheniensis gra-
tus extitit, quia maria pernatans, vsque in Salaminam cum
secutus fuerat, quo tēpore adueniente in Græciâ Xerxe, ma-
ior Græcię pars in eam se insulam recepit. Nā ne tanto amo-
ri ingratus foret, mortuo cane, in Salaminę arcem sepulchrum
ei condidit, quod diu Cynotaphium appellarunt.

De populo Romano.

Neque verò singulares tantum inuenti sunt homines, vel
priuati vel principes, qui erga irrationalia quoque animalia
animi gratitudinem exercent: sed ipsum quoque populum
Romanum non puduit, perpetuo gratitudinis honore, anse-
res prosequi, quod dormientibus vigilibus, cum Galli iam
in summum Capitolium perrepsissent, clangore Roman.
milites excitarunt. Statuit enim vt in eo loco in posterum,
magnus anserum numerus, publica impensa aleretur, ad
eamque rem, Censores inter tot publica onera publicanos
primò obligarent: ne autem minus se seuerum quàm gratū
populus idem præberet, ipso die, quo hoc contigerat, in loco
designato, quotannis aliquot viuos canes suspendebant.

Quod ipsi quibus maximè inuigilandum fuerat, anseribus
vigilantibus, dormiuierant.

De eodem.

Imperante Tyberio Cæsare, Populus Rom. coruum sepe-
liuit, ferentibus feretrum duobus Æthiopicis seruis, præci-
dente tibicine ac musicis, cum prius eum qui coruum occi-
derat, lapidibus obruisset. Hoc autē egit, quia hæc auis, no-
minatim mane Drusum ac Germanicū Cæsares, ac multos
præterea alios, postremòque totū Populum salutabat. Hu-
ius igitur honoris vltionisq; exemplo, patet quantum lau-
dis gratitudo mereatur, quæ in homines exercetur, cū erga ir-
rationale animal, victor gentium Populus, ea vti voluerit.

De cane T. Sabini.

Cum de hominum in bestias gratitudine scripserimus,
hæud ab re fuerit, etiam brutorum in homines ostensam de-
clarare, vt homines qui ingratitude laborant, tantò plus
pudeat, cum sibi cui ratione vti concessum est, videant id
deesse, quod in brutis, quæ ratione carent, permulti scrip-
tores fuisse tradiderunt, & quotidie aliquo exemplo perspic-
i potest. Primus autem à nobis ponetur T. Sabini canis, quo-
ntiam eius fides mira fuit, is enim dominum in carcere nun-
quam deseruit, eoque postea ad scalas Germonias deducto,
in gementium morem latrando semper domino astitit,
misantibusque hominibus, panem qui oblatas erat, nō mā-
ducans, ori domini admouebat, qui posteaquàm in Tybe-
rim proiectus fuit, in amnem secutus dominum, vt poterat
ex aqua caput eius eleuabat, quem viuere adhuc arbitrabat-
ur, quibus enim potuit modis gratias referre enixus est,
quod ab eo enutritus & dilectus esset.

De Cane Iasonis Lycij.

Iasonis Lycij canis, posteaquàm dominum suum conspe-
xit mortuum esse, omni cibo abstinuit, ne ei supertiueret, à
quo dū viueret singulariter amatus fuerat. Eo enim modo,
quo ipsum natura permittit, gratum se in dominum pro il-
lius in se beneuolentia restari voluit. Cuius exemplo osten-
ditur, quàm sceleratè faciant ij, qui illos, qui bene de ipsis
meriti sunt, male habent, aut etiam perdunt.

De canibus Lyfimachi regis & Hieronis.

Non minus etiam se gratos ostendere Duridis canes in re-
gē Lyfimachum, & Pyrrhi in Hieronem. Nam cū dominis

perchari fuissent, ut eorum amori responderent, in ipsorum dominorum rogos se iniecerunt. Ut dominos in morte non desererent, à quibus cum viverent nunquam discedebant.

De alio cane,

Scribit Ambrosius in Hexemero canem domini corpus noctu à milite in Antiochia occisi, semper custodiuisse, iuxta ut poterat gementem. Ad quem spectandum, quia res mira videbatur, cum postridie multi conuenissent, atque in eis is esset, qui eam eadem patrârat, quia ignotum se eade noctu peracta arbitrabatur, à cane dentibus comprehensus, cum insuper laurato virgeretur, & ipse præ animi conscientia plurimum perturbaretur, suspicionem perpetratæ cædis fecit. Itaque captus, à magistratu confessione criminis extorta, mulctatus est.

De equo Antiochi,

In omni animantium genere homini exempla ostenduntur, ut ipse quoque ad eam virtutem ardentius accendi possit. In equum Antiochi regis, Centaretus Galata, cum regem in prælio occidisset, conscendit, quo factò, visus est equus sentire tergo suo domini hostem insidere, itaque dentibus apprehenso freno, ita ut nulla iam ratione habentis regi possit, ad altissimum saxum citato cursu contendit, atque ab eo, se, insidentemque simul hostem, præcipitavit, sua domini sui mortem ultus.

De Aquila & Virgine quadam Sestia,

In vrbe Sesto, nutrita à virgine aquila, ut educationis gratiam referret, aues quas captabat, ad virginem deferebat, & cum postea virgo decessisset, eodem rogo quo illa ardebat, vitro in eum deuolans, cum virgine combusta est.

De Aspide atque Egyptio.

Aspis in Ægypto, in domo pauperis enutrita, illic peperit, & cum vnus filiorum morfu interemptum hospitis filium vidisset, hæc serpens filios suos omnes occidit, neque ultra in ea domo inspecta est. O admiranda Dei virtus! Aspis fera hospiti suo gratam se, etiam filiorum morte ostendere voluit, & homo qui rationale animal est, aspide persæpe longè crudelior, hominem & hospitem perdet!

De Panthera.

Feritate insigni inter bruta omnes pantheram putant, & tamè à Demetrio physico traditum est, cum in fossam pau-

theræ catuli cecidissent, matrem in celebrè viam profectâ, cum hominè conspicata esset, qui Philenis philosophi patrens fuit, leniter ut poterat mordicus apprehensa eius veste, ad locum in què catuli conciderant deduxisse. Et quanquam vir ille haud leui timore tenebatur, tamè qui aliter non poterat, ad locum peruenisse, vbi statim causam agnouit, quæ feram ut eum illuc deduceret, impulerat. Itaque ei catulos ab fossa eduxit: cuius meriti ut gratiam referret, per torum illud iter hominem profectura, ab aliis eum feris hostibusque defendit.

De Elephanto.

Cum Pyrrhus vrbe Argos irrupisset, elephas inter alios vnus Victoris cognomèto, in vrbs porta, magistrum à quo regeretur mortuum præsensit, cuius rei dolore percitus, sine discrimine amicos hostesque, virgendo inter hostes progressus prius nõ destitit, quàm magistri corpus adinuenit. Captum autem proboscide ac dentibus retro in tutum ab hoste locum retulit. Et militem non pudebit in hostium potestate interdum domini corpus deserere, cum belua ingenio fera, tanto labore periculoque suo magistrum redimere voluerit?

De Leone & Androdo Seruo, & aliis animalibus.

Appion Polyhistor Græcus, vir doctissimus scribit, quem admodum A. Gellius in noctibus suis refert, mirum in modum leonem quendam gratum extitisse erga seruum, nomine Androdum, quem ipse ad bestias damnatum vidisse affirmat. Is Androdus cum leone in theatro positus, quia morti datus erat, præ timore penè exanimis iacebat, cui leo appropinquans, magna totius populi admiratione, manus & crura lambere & cauda quantum poterat blandiri cœpit, quare miser Androdus resumpto animo, cum ex hoc leonem agnouisset, ipse quoque leoni cœpit blandiri. Itaque cum admiratione capti omnes essent, à Cæsare ut Androdo ignoscere, perierunt. Annuit Cæsar, deductumque ad se Androdum rogauit: Quæ huius rei causa fuisset? cui Androdus in hæc verba respondit. Gubernante Africam domino meo, nimis verberibus ab eo profugere coactus, in Africa deserta me contuli, ibique forte in quoddam antrum me recepi, haud multo post leo quoque in eadem speluncam venit, qui querula voce pede se debilitatum ostendebat, vnde perterritus

penè concidi. Sed tandem à leone conspectus, qui pede sublato querulus ad me venit, & si vehementer terrore mouebat, cū alia mihi consulere ratione non possem, necessitatem in qua constitutus eram in virtutem audaciāque conuertii. Manu ferā pedem apprehendi, atque conspicarus in eo confixam grandem spinā, vt melius potui à pede euulsi. Itaque ab eo die fera ex venatione sua partem meliorē mihi semper impartita est. Ego autem trienniū cum ea moratus, non alio cibo, nisi quem leo afferebat vixi, eum in sole quia ignis copia nulla erat, decoquens, Sed cū hęc vita grauis mihi videretur, profecto in venationem leone, spelunca egressus, haud longē abij, cū captus ad dominū quem antē habebam perductus fui, qui me ad bestias damnauit: & nunc ab hoc leone agnitus, ex signis eum ipsum esse aduerto, quo cum in antro vt dictum est trienniū vixi. His auditis populus Romanus, à Cæsare serui liberationem impetrauit, & simul vt cum libertate leo quoque ei munus daretur. Quem seruus dum per orbem ductaret, lucri ad vitam sustinendam adiutorē habuit. Huius leonis exemplum adducere nos facilius in sententiam potest, vt credamus sanctum Hieronymum ad onera ferenda parentem habuisse leonem, quem pede debilitatum veluti hic, de quo diximus, ipse curauerat. Item vt Macharjō Ægyptio heremita, leona cuius catulos oculis captos, cæcitaris damno liberārat, quemadmodum Ruffinus scripsit, pecudum ferarūque aliarum, vt inde indumenta conficeret, pelles detulisse,

RECENTIORA.

De Flauio Valerio Martiano Imperatore.

Ad recentiora gratitudinis exempla transituri Flauium Valerijū Marianum, primum citabimus. Nam cum adhuc in priuata fortuna eques, in Lycia à Taciano & Iulio fratribus apud quos hospitio susceptus erat, grauius laborans, ingentia beneficia accepisset & inde profecturus, mutua quoque pecunia adiuuus esset (hęc enim reuerentia in eum moti præstiterant, quod dormienti, per arstatem in agro, aquilam in aëre leniter se mouentem, parentibus alis solem auertere viderant) vt ad Imperium euectus est, omnibus postpositis, Lycios ipsos fratres vocari iussit, alteroque Illyrico, altero Constantinopoli profecto, datis aliis quoque muneribus,

non vt plerique solent in tam sublimem euectus gradum, beneficiorum, quæ in parua fortuna acceperat oblitum se ostendit. Præclaro enim exemplo, per eum omnibus in mentem reuocatur, persæpè collata etiam in humilis fortunæ homines beneficia, ob fortunæ varietatem plurimū gratiæ beneficiorum authoribus conferre.

De Admirato Turcarum, natione Arabe.

Non minor quoque gratitudo fuit, Admirati Turcarum Arabis, nam cum Balduinus Hierosolymarū rex eum in Arabia prælio fudisset, & captā coniugem, cum aliis multis (quia vicinō partu grauius habentem, ne grauitas læderetur vir in itinere reliquerat) in optimo lecto tentoriis circumclusit, seruis quoque atque omnia alia re necessaria adiutā, insuper pro stragula veste, cuius eo in loco copia nulla erat, chlamyde sua cooperuit, atque Admirato eam illæso pudore restituit. Itaque contigit postea Balduino, vt à Turcis acie victus, in urbem Rhama immunitam se reciperet, ad eum ergo idem Admiratus noctu profectus, plus accepti beneficij, quā ob religionis aduersitatem odij, aut etiā prædæ quā sperare posset memor, periculi magnitudinem quæ eminebat, aperuit. Ostendit enim postridie mane Turcas imperū facere in eum cōstituisse, à quo periculo, si se sequeretur incolumē seruaturum eum obtulit, cui cū oblatis vsurum se Balduinus respōdisset, fidem gratitudinēque simul pro iis quæ antē ipse præstiterat, in Turca expertus est.

De Genuensibus.

Prætereunda non est ingens gratitudo, qua Genuenses Petrum Fulgosij proauum tuū prosecuti fuerūt, cum Genuensis classis Admiratus, aduersus Cyprios inde parta victoria, atq; in potestātē redacta vrbe Famaugusta in patriā rediit. Nā præter prædæ partē, quæ ei seu Admirato publico decreto obuenerat, decē quoque aureorū nummūm milia ciuitas addidit, cū immunitate, qua ipse ac liberi fruerentur. Decreto quoque edito, vt in posterū quotannis, omnes urbani magistratus, in gratā victoriæ memoriā, religionis Minorum pallium perferrent, & qui ex Petri recta lineā perferendo muneri interessent, omnes, post principem ciuitatis, eo die anteirent. Mirum autē videri nō debet, si posteaquam esse desierunt, qui tam gratē magnorum facinororum authores prosequerentur, petri quoque inueniantur,

quingentes victorias parere & sciant & velint.

De Foroliuensis.

Insignis quoque Foroliuensis populi erga Franciscū Sfortiā gratitudo fuit, cū Eugenij quarti Pontificis copiarum dux, in insidias quas Sigismundo Malatestā Foroliuenses miserant, ipse incautus incidit. Nā cū in ipsius populi manu esset, ut sine ipsorum discrimine caperetur, nō ut hostilium copiarum ducē toruē conspexerunt, sed ceu amico dextera data, omnia amoris signa cum eo ediderunt. Cuius rei causa fuit, quod iussus arma Foroliuensis inferre, id quanquam Apostolici legati repugnarent, nisi indicto antē bello agere noluit, villarumque incendio abstinuit. Quod magno documento esse potest, etiam hosti fidem seruandā esse, & damna nisi necessariō populis inferri non debere.

DE INGRATIS. CAP. III.

De Leonida erga Agidem.

VT contentiones quibus Lacedaemoniorum ciuitas laborabat, cōponeretur, vile putauerunt ciues, ut Leonidas vnus Lacedaemoniorum regū (duo enim semper regnabant) in exilium mitteretur. Cū autem Agesilaus in regno successus, ut Leonidas occideretur operam daret, Agides alter rex obstitit, nec minus quam pro salute sua totis animi ac corporis viribus in eo contendit. Verum postea, ut nonnunquam fortuna fert, quae loco stare nescit, Leonidas in pristinam fortunam restitutus, omnium ab Agide acceptorum meritorum, ita se immemorem praestitit, ut non prima solum suffragia de Agide regni honore deiciendo tulerit, verū crudelē quoque in modū vnā cū matre cum in carcere strangulari iusserit, vir prorsus ingratiſſimus nefandūque, cum ei vitā ademit, per quē ipse suā seruauerat.

De Ptolemaeo Ceruano erga Seleucum Nicanorem

Asiae & Assyriae regem.

Haud minor fuit ingratitudo, qua vnus est Ptolemaeus cognomento Ceruanus erga Syria regem Seleucum, quē nullo pudore deterritus est, ut manu sua occideret, quanquam a patre pulsus (minorem enim natu filium, ut magis gubernando idoneum, in regno successerat) in Syria a Seleuco exceptus, diu non sine magna impula, magno in honore habitus esset.

De Macharide Bosfori rege aduersus Mithridatem patrē.

Quāquā erga omnes ingraturitudo crimē infandum sit, tamen ea, qua in parentes filij vruntur, haud immeritō non scelestā tantum, sed scelus ipsum nominari debet. Hoc crimine Macharides laborauit Mithridatis Ponti regis filius. Nam cum a parente omnia quae communiter a parentibus liberi solent beneficia accepisset, & insuper Bosfori regno ab eodem honestatus esset, bello quod Romani aduersus Mithridatem gesserant, non modo patri auxilio non fuit, sed omnibus in rebus ut hostem persecutus est. Verū cum postea Mithridates Macharidem vlcisci coactus esset, mortē sibi ipsi procurarat Macharides, ingraturitatem qua in patrem peccarat, ipse vnus est.

De Tyberio Caesare erga Liumam matrem.

Qua ingraturitudo erga patrē Macharides peccauit tantorū in ipsum beneficiorū authorem, eadē Tyberius Caesar erga Liumam matrem vnus est, nihilominus de ipso, quam de Macharide Mithridates est, benemeritā. Nam post Augusti mortē, semper eam depressit, decretosque ei in morte a Senatu honores, haud obscuro odio abnuit, eius amicos hostili animo persecutus. Quāquā praeterea quae cōmuni naturae iure matribus a filiis debentur, ipse illius innumera sustineret officia. Liumae enim gratia Augustus Tyberium adoptarat, & eiusdē opera ad imperiū Tyberius cōscēderat.

De Syracusanis aduersus Dionem.

Neque tam mirum videri, neque tam abominabile potest, si in vno hoc ingraturitudo scelus inueniri contingit. Illud magis mirum detestandūque prorsus cum tota ciuitas in id crimen incidit, quemadmodū Syracusani fecerūt, qui Dionis opera non sine ingētibz eius periculis, magnaque impensa, Dionysij tyrannide liberati, non multo post vrbe cum pepulerunt, illique mortis, obiecto prodicionis falso crimine, authores fuerunt, qui eis libertatem, cum vitā suā discrimine pepererat.

De Atheniensibus erga regem Demetrium.

Non occiderunt quidem Demetrium Athenienses, ipsius ope saeva Cassandri tyrannide liberati. Nam integrum ipsis non erat in eius vitam sauire, sed contemptu conrumeliosissimisque verbis (quo tempore is a regibus hostibus, eorum numero qui Alexandro successerūt, superatus est) apertē

ostenderunt, quanta eorū crudelitas, si data esset facultas fuerat fuisset. Experimento vetus adagium confirmantes: Quod penes quos ingens doctrina est, apud eosdem ingentia etiam vitia, æquè ac virtutis inueniri solent.

Iterum de Atheniensibus erga Timotheum.

Iidem non minus ingrati se in Timotheum habuerunt, cuius virtute atque opera Atheniensium imperio subactæ multæ insulæ fuerant, cadentibusque Lacedæmonis maritimum imperium populus Atheniensis pepererat. Nam cum consiliarium Mnestheo socero Timotheum dedisset, quem aduersus Samios classi præfecerat, & is populo Mnestheum accusasset, quod eius culpa Samo potitus esset, Mnestheus autem in generum crimen reuiceret: ingratus credulusque nimium populus, pro eo quod imperiæ Mnesthei aut tempestati tribuendum erat, centum talentis Timotheum multauit, & cum Timotheus soltendo non esset, in exilium ire oportuit, vbi haud multò post mortem obiit. Atheniensisque prauū iudicij pœnitentia ducti, Cononi Timothei filio, multæ nouem partes remiserunt decima ad vrbs muros instaurandos assignata, quos Timothei pater Conon, ex hostium præda construxerat.

De Hebræis erga Moysen.

Non minora Moysis in populum Hebræum quam Lycurgi in Lacedæmonios merita fuerunt, quin æstimanti longè maiora videbuntur, etenim ipse opera misera Aegyptiorum seruitute liberati fuerunt; Pharaonem fugientes, siccis vestigiis, mare rubrum traiecerant, mari demersos in sequentes hostes viderant. Denique ne omnia commemorem, eius manu diuinam legem acceperant, & tamen creberrimis seditionibus motis Hebræi, seductorem eum prauumque virum appellabant, & ne à lapidatione quidem in eo abstinuerunt.

De Adado Syriae rege.

Quis nesciat etiā Adadi Syriae regis ingratitudinē aduersus Achab Israëlīs regem? quo bis prælio captus, atque amicè habitus ac liberatus, post initam pacem, cum iniuriarum loco beneficia accepisset, iterum Iudæis bellum intulit, atque vt ostenderet quam ingrati Achab regis meritum memoriam seruaret, milites suos iussit, aliis in prælio quantum possent parcere, vimque in vnum Achab ad eum

perdendum, quemadmodū factum fuit, vertere. Hac gratia pro acceptis beneficiis rege optimè merito relata.

De Cn. Pompeio erga vxorem Antistiā.

Magna quoque Cn. Pompeij erga vxorem Antistiā ingratitudo fuit. Nam cum Syllano bello, eius pater, quod Pompeianus haberetur, interemptus fuisset, eius filia Antistia, sine legitima causa repudium misit, vt Æmiliam Syllæ priuignā duceret. Syllæ enim fauorem, virtuti & charitati Antistia, atque soceri pro se sparso sanguini, anteposuit.

De Fuluij coniuge erga virum.

Vt ambitio in Pompeio ingratitudinis causa extitit, ita quod zelotypa erat Fuluij vxor, in virū proscriptū crudelis atque ingrata fuit. Nam cū ad eam Fuluius, tanquā ad coniugem, & propterea vt rebatur sui amantem & fidelem (seruam enim liberauerat & coniugio dignatus erat) vt aliquo modo occultaretur se recepisset, mutatam animo atque indignatam, quod alterius foeminae captum amore suspicabatur, pro coniuge hostem inuenit: ab ea enim Triumuiris accusatus, miserandum in modum periit. Hinc enim quætae sunt zelotypia vires deprehendi potest, cum tantotū meritorem, quanta hæc à Fuluij, de serua vxor facta, acceperat, extincta recordatione, ad huius ingratitudinis scelus impietatēque progressa est.

De Augusto erga C. Toranium.

Non fuit ingratitudinis expers Augustus, Triumuir enim Toranium proscriptis, qui patri eius in ædilitate collega, & ipsi pupillo optimus tutor fuerat.

De C. Caligula Imper.

Vt omnibus aliis in rebus immania horridisque plena Caligulae principis scelera fuerunt, ita ingratitudinis quoque crimine, non alios modo mortales, verum feras quoque ipsas immanitate insignes superauit. Id in eo præcipuum erat, quod omnes, à quibus amabatur odio habebat, magis hoc patuit, cum pro eius valetudine, quæ in discrimine erat, quidam se depugnaturum vouisset: Morbo enim liberatus, vt votum solueret exegit, neq; abire cæpo nisi victorem passus est, omni arte enixus, vt qui pro eius seruanda salute, discrimini vitæ obrulerat, pro gratia mortē reportaret.

De eodem.

Alium qui vitæ pro eo vouerat, cū intelligeret, ad mortē,

soluendi gratia voti, nequaquam properare, vincitum pueris tradidit, qui eum per vrbis vicos flagellatum, ab aggere demum præcipitarent. Res profectò non solum Imperatore nequaquam digna, sed quæ ne in truculentissimo quidem carnifice commemorari vt de homine debeat. Tanta enim sæuitia meritis est, vt mortales omnes amore in odium conuerso, & ipsi & stirpi eius vitam adimerent, atque sepultura prohiberent.

De eodem.

Huius si singula ingratitude criminæ exequar, vt in omni alio scelere genere infinitum aggrediar opus, & propterea vno tantum adhuc eius exemplo contenti præsciti temporis ingratitude finem faciemus. Caligulam si quis in testamento heredem nominasset, & postea sceliceri fato superuiuere ei contigisset, questus se ab eiusmodi homine contemptui haberi, percussores ei mittere consueuerat.

RECENTIORA.

De Theodato Gothorum rege erga Amalafuntham.

Theodatus Gothus, qui Ethruria regebat populos, regni particeps, & successor ab Amalafuntha, quæ in Italia Gothorum regina erat, Theodorico patre orta, cum Athalaricus eius filius decessisset, cooperatus, vt pro tanto beneficio insignem bonitate reginam promereretur, in insula, in Vlsiniorum lacu, in carcere eam condidit, ac deinde strangulauit, vt eam morte afficeret, per quam ipse regnum acceperat.

De Alexio erga Isaac fratrem Constantinopolitanum Imperatorem.

Pari ingratitude erga fratrem Isaac Imperatorem Constantinopolitanum, à quo vnicè diligebatur Alexius est vsus. Nam quanquã à Turcis culpa sua captus, ab Isaac fratre statim magno auri pondere redemptus, dominum suum, nedum fratrem, tanti muneris authorem, vir perfidus ingratusque, oculis ac imperio simul priuauit.

De Philippo Maria duce Mediolanensi.

Ingratitude quoque Philippus dux Mediolanensis erga Beatricem coniugem non caruit. Nam cum adolescens

esset, & propter Ioannis fratris immanitatem, magna patris imperij parte amissa, pars quæ supererat magno in discrimine versaretur, omnium egens, Beatricem Facinl Canis militarium copiarum suarum ducis vxorem ipsius Facini horratu, qui paulo post decessit in matrimonium duxit, quia & militum animos, qui ei assueuerant, & pecuniam qua Facinus abundabat, cum nuptiis secum trahebat. Eius igitur ope compositis rebus, quia ætas longè dispar erat, neque Philippo coniunx sed auia superinducta videbatur, vt se graui matrimonio liberaret, Philippus turpitudinis insimulatam, clam vt aiunt, iudicio tamen antè facto interimi iussit.

De Venetis erga Franciscum Foscarum ipsorum ducem.

Illud quoque inter ingratitude exempla commemorandum est, quod à Venetis erga Franciscum Foscarum ipsorum ducem patratum est. Nam cum iuxta vrbis morem perpetuum Ducem eum creassent, isque & prudenter, & iustè diù rem Venetam rexisset, paruòque tempore ipsius auspiciis Brixia, Bergomum, Crema & Rauenna imperio Veneto partæ essent, quartum atque octuagesimum ætatis suæ annum, Ducatus autem quartum & trigessimum agentem, causati eius decrepitam ætatem rerum administrationi magno esse impedimento, abire magistratus honore coegerunt. Quæ iniuria, præ doloris magnitudine, ita hominem concussit, vt vix paucissimos dies superuiuere. Ita qui in tam longo senio diuturnitatem sibi in vita spondere non poterat, erepta ob eam iniuriam pauci temporis vita, magnam nomini Veneto ingratitude, atque inuidiæ notam reliquit.

De Iustimiano primo Imp. erga Belisarium.

Quæ verba, cuiusve eloquium satis vnquam, pro rei indignitate Iustiniani primi Imperatoris, erga Belisarium narrare ingratitude, atque pro merito scelus damnare possit? nullius profectò magis quàm Belisarij ipsius. Nã cum à Iustiniano per inuidiam falsaque crimina erutis oculis, omnibus opibus spoliatus, in publica via victum mendicaret, aiebat: Nummum pusillum Belisario date, quem virtus

extulit, atque in imum inuidia coniecit. His verbis præter-
 gradientes omnes acerbè Iustiniani crudelitatis atque in-
 gratitudinis commonebat. Tecum nunc lector cōsidera &
 diligenter animo repensa. Hinc Belisarij virtutem, victos
 ab eo Persas, Gothos ac Vandalos, horum populorū reges
 bello captos, atque ad Iustinianū missos, præterea recupe-
 ratas Siciliam, Africā, atque Italiae maiorem partē, paruo
 militum numero, minorēque impensa. Item militarem dis-
 ciplinam lōgo postliminio legibus suis restitutam, demum-
 que animi ipsius integritatem, cū oblato Italico regno ab-
 stinuit, atque ad hæc addas, affinitatem qua Iustiniano iū-
 ctus erat. Illinc autem ipsum luminibus captum, atque ad
 mendicitatem redactum, his malis ab eo affectū, cui ipse
 tam multa, quibus in humanis rebus maius nihil est contu-
 lerat. Ira profectō molestiaque nimia (neque hoc dubium)
 moueberis, & longè magis quàm Belisarius patientia, vt
 aliis virtutibus insignis, dentibus in Iustinianum fremes, &
 iis quæ meritis est malis, si in manu tua foret, eū afficeres.

De Friderico II. Imp.

Quis princeps vnquam, quis ve inter Augustos numerat-
 us, tantis & tam magnis à Rom. ecclesia meritis cumula-
 tus fuit, quàm Fridericus? Huius pater Henricus quintus,
 Siciliae regna à Celestino tertio assecutus est, deinde impe-
 rij diademate insignis factus, moriens hunc Fridericum fi-
 lium, in prima ætate sub Rom. ecclesiae tutela reliquit. Eū
 Innocentius tertius, amanter vt filium aluit, ac post Inno-
 centium Honorius tertius, Rom. imperij titulo decorauit,
 Tantorum meritorum immemor, Honorium successores-
 que, ac demum vniuersam catholicam ecclesiam, hostili o-
 dio persecutus, eius omnium temporum hostes crudelita-
 tis acerbitate superauit. Hocque in Rom. ecclesiam animo
 vir ingratiſſimus animum egit.

De Rolando Petri Siciliae regis fratre & Comiola.

In classe quā Petrus Siciliae rex, Liparitanis auxilio ad-
 uersus Robertum Neapolitanum regē misit, cum aliis prin-
 cipibus magnisque viris Rolandus erat, Petri regis frater
 spurius: qui deuicta à Roberto rege ea classe, in captiuorū
 numero fuit. Cum autem vt in eiusmodi rebus contingere
 solet, captiuorum propinqui fatagarent, vt captiuitate suos
 liberarent, eius cladis indignatione motus rex Petrus, quia
 Siculorū

Siculorum ignauia paruoque eorum animo amissa classis
 videbatur, Rolandum fratrem redimere negligebat. Itaque
 miser carceris pedore tenebrisque macerabatur. Contigit ea
 tempestate Messanae adolescentem adhuc foemina viduam
 esse, Senensem in magnis relictam opibus, Comiolam no-
 mine Toringam, quæ Rolandi audita calamitate, visa sibi
 est videre à fortuna viam parari, vt regij sanguinis iram
 sperare posset, cum ipsa satis fortunarum haberet. Itaque
 secreto missis, qui Rolandi mentem explorarent, si huius
 puellæ pecunia è manibus hostium redemptus foret, eam
 ducturus esset vxorem? vt compertum est, eum tanquam
 cœlitus missi muneris loco rem hanc accepturum, matri-
 monio ritè per procuratores stabilito, ipsum duabus auri
 vnciarum militibus mulier redemit. Reuersus in hunc mo-
 dum Messanam Rolandus, non modo desponsationem ab-
 negauit, sed ne liberationis quidem officio mulieri gratias
 agere voluit, præ se qui regio sanguine ortus erat, ceu hu-
 mili ortam loco ciuem despiciens, cuius si charitas defuisset,
 in carcere vitam erat acturus. Comiola iusto compul-
 sa dolore, nam & ingentem pecuniam impenderat, & spar-
 sa de matrimonio fama, si id infectum maneret eius nomi-
 ni notam afferebat, ad Ecclesiasticum tribunal Rolandum
 conuicit. Itaque rem propinquis & amicis Rolandi impro-
 perantibus, tandem is persuaderi sibi passus est, vt Comio-
 lam duceret. In publico igitur conuentu, sicuti in eiusmodi
 rebus mos est, cum Rolandus arbitraretur se cū Comio-
 la de nuptiis transacturum, Comiola, vt Rolandi ingratitu-
 dini atque ignauia par erat, commemoratis suis in eum
 meritis, illiusque in se, quod tam impudenter fidem violasset,
 ingenti ingratitudine, palam dixit. Se pactioni de nu-
 ptiis cum eo renunciare, neque vt tam ignauo homini nu-
 beret, æquum ducere: sed se pro nuptiis virginitatem opes-
 que suas, Dei seruitio dicare. Aninus profectō ingenua
 virgine dignus, vt Siculis, tanto animo, Rolandi ingratitu-
 dinem, ac simul cum pudica mente generosum etiam cor-
 suum, ostenderet.

DE PIETATE ERGA PARENTES.

CAPVT IIII.

Y

De Antigono Macedonum rege.

Cum praelio captus à Seleuco Syriae rege Demetrius Asiae atque Macedoniae rex esset, Antigonus filius, regni quietus possessor, regiam purpuram lugubri veste mutauit, atque inter continuas lachrymas ad vicinos reges legatos oratum misit, vt pro patris liberatione operam dare vellent. Ipse quoque ad Seleucum misit, qui regnum, se quoque ipsum obsidem pollicerentur, si carcere patrem liberaret. Qui posteaquam rescieuit patrem mortuum esse, ingentem classem instruxit vt ad accipiendum defuncti corpus proficisceretur: cum autem nauigans patris corpus obuium habuisset, à Seleuco in Macedoniam remissum, tanto apparatu lachrymisque illud excepit, vt omnes in admirationem commiserationemque simul conuerteret. Stabat Antigonus in puppi magnae quinqueremis, eius apparatus gratia aedificatae, atra veste indutus, mortuum parentem lachrymans, cuius in aurea vrna conditi, inter vexilla ipse continuus spectator erat. Illic cantu aliisque musicis modis defuncti regis virtus insigniaque facinora decantabantur, canentium autem voces ad pietatem lamentabilisque modos compositae. Remiges quoque remorum pulsus eo ordine ad dolorem exprimendum temperabant, vt Corintho classe appropinquante, ipsa quoque saxa ad lachrymas mouerentur.

De Artaxerxe Persarum rege.

Artaxerxes primus Persarum rex, Staryram coniugem ardentem diligebat, quam & si uxor matris Parisatae fraude veneno extinctam esse, tamen penes eum matricalem amorem, materna pietas vicit, adeoque matris iniuriam dissimulauit (quanquam persaepe contra fieri videatur) vt non modo de vlciscendo eius scelere nihil loqueretur, sed ne minimo quidem nutu, offensam voluntatis ei signum dederit.

De Alexandro Seuero Imperatore.

Persimilis erga matrem Mameam Alexandri Seueri charitas ac reuerentia fuit, qui nihil questus, tulit vt propter muliebres contentiones ambitionum animorum, mater exulatum eius uxorem mitteret in Africam, quam paulo ante ipse ab ea acceperat, matrisque penes matris in regendo imperio, quam ipsius arbitrium esset.

De Licophrone Periandri Corinthij tyranni filio.

Periander Corinthius tyrannus, occisa Melita coniuge,

susceptos ex ea filios, ab Epidauris ubi apud maternum auum alebatur, accersiu. Aui nomen Procles erat, qui priusquam nepotes à se dimitteret, seorsum vocatos, monuit his verbis. Ignorare vos nolo, Periandrum patrem vestrum, sine ullo iure, filiam meam parentem vestram Melitam occidisse, Nullamque rem ultra locutus, pueros ad patrem dimisit. Ea verba quae maior natu filius paruificit, altius in minoris natu pueri, qui iam sextumdecimum agebat annum, nomine Licophronis animo, tantam indignationem mouerunt, vt posteaquam Corinthum peruenit, nec alloqueretur parentem, nec appellanti responderet. Quamobrem domo pulsus à Periandro patre, apud quosdam comites alebatur. Cum nec ob id quidem sententiam mutaret, Periander omnibus interdixit, ne eum exciperent. Itaque cum ipsum iam excipere nullus auderet, Licophron in foro, locisque publicis diuersabatur, iis rebus tantum vitam agens, quae praeter misericordiam offerebantur. Cum ne hoc quidem incommodo Licophron à proposito discederet, tandem à Periandro edictum est, vt sub capitis poena, nemo eum alloqueretur, neque re ulla iuaret. Itaque triduum ieiunus Licophron mansit, & cum ad eum postea pater accessisset, & miseriam in qua erat admonuisset, spe facta si sententiam mutasset, principatus se successorem eum relicturum, filius haec pauca respondit, Poenam pater incurristi, quia contra edictum tuum me allocutus es. Unde magis indignatus Periander, Licophronem in Corcyram misit, & cum iam annosus morti se vicinum putaret, accersit Licophronem iussit, vt ei Corinthium regnum dimitteret, arbitratu eum ingenio ac virtute alios anteire fratres. Caeterum Licophron immobilis persistens aperte respondit, sibi nunquam mentem dari posse, vt in ea vrbe maneret, in qua is moraretur, qui parentem suam peremisset. Itaque priusquam Corinthum attingeret, hoc ingens Licophronis suae in matrem charitatis exemplum fuit, sed non minus paternae quoque in eum indulgentiae.

De Opij ciuis Rom. filio.

Opius ciuis Romanus, à Triumuiris proscriptus, cum nimio senio debilitatus esset, & filium haberet, qui domi manere poterat, maluit filium cum vitae suae periculo patrem debilitatum, morti quae domi parata fuisset eripere. Sublatum igitur in collum, magno labore, ab vrbe tulit, sub men-

dici specie latentem, atque cum eo in Siciliam peruenit, ubi Sex. Pompeius proscriptos omnes recipiebat. Tandem hac singulari in parentem charitate à populo Romano patriæ restitutus, insuper ædilis quoque factus est. In eo magistratu cum bonis spoliato, ad festos ludos edendos, opes nullæ essent, ne is consueto honore careret, theatrales artifices dono ei operas suas dederunt. Ludorum apparatu necessaria, populus quoque Romanus vniuersus, priuatim in theatro tantum ei contulit, vt non modo agendis excellenter ludis sufficeret, verum ex eo, quoque quod superfuit, vehementer ditaretur: à populo Romano mirum in modum laudata ipsius in Opium patrem charitate.

De Metellis patre ac filio ciuibus Romanis.

In ciuilibus bellis quibus inter se Antonius atque Octavius decertauerunt, quemadmodum sæpe euenit, contigit vt fratres cū fratribus & cum filiis parentes diuersa acie concurrerent. Itaque postremo prælio, quo apud Actiū Octavius Antoniū deuicit, cū captiui recenserentur, sicuti mos erat, Metellus ad Octauiū deductus est: cuius quanquam facies propter anxietatem carceris & à consueta videretur mutata esse, à filio tamen Metello, qui cum Octauiō militabat agnitus fuit. Itaque lachrymarū plenus ad Octauiū conuersus dixit. Hic tuus hostis mortē meritis est, ego autē præmio sum dignus, quia tibi inferuiui. Oro igitur te, vt pro eo munere, quod mihi à te debetur, hunc seruus incolumē, & me pro eo occidas. Ea pietate motus Octavius, filio Metellum patrē, quanquā insensissimus hostis esset, dono dedit.

De Arriani filio.

Arriani, qui proscriptus erat, filius, cum minimè eius proscriptiois pœnæ addictus esset, & rem & pericula omnia spreuit, cum arte patrem carcere eripuit, & cum eo profugit. Quæ res quanquā fortasse haud magna, præditis pietate filii videbitur, tamen non omissenda mihi visa est, quod permulti, & præteritis temporibus & præsentis quoque ætate inuenti sunt, qui non vitā modò suam, sed ipsas quoque opes quamquam tenues plus quam paternā salutem fecerunt, & sceleriores alij ipsos parentes nõ opibus modò, sed vita quoque priuarunt. Itaque eorū scelus fortasse de Arriani filio scriptū charitatis exemplum vt excellentius videatur, efficiet. Nunc

veteribus omisis ad recentiores transcendendum est.

R E C E N T I O R A.

De Rosimunda Longobardorum regina.

Alboinus Longobardorum rex, qui primus in Italiam venit, cum Verona iuxta immanem gentis morē, in conuiuiō solenni biberet, in calua Turismundi Gepidarum regis filij, qui & ipse eodem vocabatur nomine, vtpote clarioris hostis quem occidisset, quanquam sciret eum Rosimundæ coniugis patrem fuisse, tamē quod fortasse vino incaluerat, caluam ad coniugem misit, monens vt cum patre biberet. Rosimunda etsi ante patrem in præliō cecidisse norat, à Longobardis cælum, eam tamen rem, vt cōmunes casus homines solent, perferrebat. Cæterum ea propinatione certior facta, Alboini manu patrem interiisse, plus paterna charitate, quam coniugalis thalami facibus mota, patrē vlcisci, & eius rei gratia virum regnumque simul amittere decreuit. Cum autem è puellarū numero, quas in obsequio habebat, vnā ab equite Longobardo Himichildo nomine diligenti sciret, egit vt vocatus in obscurum cubiculū, tanquam cum amara puella cubiturus, secum is, re minimè detecta, commisceretur. Et vt postea quid perpetrasset cum non lateret aperiri cubiculi fenestras iussit, interminataque nisi Alboinū virum suum occideret, se perpetrati flagitij eum accusaturū, adeo enixè institit, vt is verbis minisque victus, noctu in lecto iacentem Alboinum occideret. Facinore autem perpetrato, Rauennam ambo regno, honore, vitaque paternæ necis vindictæ postposita profugerunt.

De Alexio Imperatore Constantinopolitano.

Cum Isaac Constantinopolitanus Imperator ab Alexio fratre imperio luminibusque simul priuatus esset, Isaachi filius, et ipse Alexius nomine, Balduini, atque aliorum principum, qui ea tempestate ad Syriacam expeditionem pro Christi fide proficiscebantur, ope adiutus, armis imperium recuperauit. Et quanquam cum omnes Imperatorem salutarerent, eo nomine abstinuit, educumque è carcere patrem in cōsuetum honorem restituit, atque Imperatoriam dignitatem paternam charitati postposuit, quemadmodum pro fortuna sua hic quoque qui sequitur egit.

De Bernardo Carpio.

Alphonſi ſecundi Legionenſis regis, qui cognomēto Caſtus dicebatur, Vermena foror, cū clam fratre, comiti Sanctio Santillanenſi nupſiſſet, atque ex eo filiū peperiffet nomine Bernardum Carpium, rex fororis matrimonio vehementer perturbatus, eam inter virgines monaſterio incluſit, comitem autem cui illa nupſerat, perpetuo carceri damnauit, natum autem ex eis filiū amanter aluit. Qui cum in virum magna præditū virtute euafiſſet, meritis atque obſequio primū liberare patrē enixus: vt id non ſuccedere conſpexit, Mauris cōiunctus, quid armis efficere poſſet tētauit, neque vnquā viuente Alphonſo deſtitit, neque intermiſſa vnquam poſt eum ea opera, cū Veremundo primo, Ramiro primo, & Ordonio primo, qui omnes eo ordine in Legionenſi regno ſucceſſerunt, tandē regnante Alphonſo tertio, armis patrem recepit, iam non decrepitem modo, ſed cæcum quoque. Tantum enim penes filium paterna valuit charitas, vt neque temporis longitudo eius vinceret animū, neque aduerſa religio quam Mauri colebant, ab incæpto eum abſterreret, ſed aduerſus tam multorum regum potētiam, viribus longē inferior, indefeſſo animo ſemper contendit, donec voto poriretur, quæ res quantō rarior inter mortales inuenitur, tantō plus laudis Bernardo cōparauit.

De quodam Hiſpano Toletano.

Inter tā multa inſignium virorum charitatis erga parentes exempla, vnum Tolerani hominis annectemus, in quo quod fortunæ defuerat, id rei magnitudo æquauit. Huius pater aurarius faber, à Petro primo Caſtulis rege, ob falſas ſuſpicionē mortis damnatus erat, filius amore erga patrē cōpulfus, lachrymis precibūſq; agere nō deſtitit, vt ſeruato patre, ipſe pro eo occideretur, quod aſſecutus vitā amiſit, vt in vita eum ſeruaret, à quo ipſe per genituram acceperat vitam, tantō omnibus aliis in hoc charitatis laudē præferendus, quantō aliis omnibus rebus vita charior eſt.

DE PIETATE ERGA FRATRES.

CAPVT V.

POſt filiorum erga parentes charitatem, haud immeritō eam quæ eſt inter fratres debet, deſcribemus. Etenim

gradu proximior eſt, & propterea inſignia quædā de ea ponemus exempla. Te autem Petre fili diligenter monitum velim, ſi inter mortales ſidus amicus magni eſt faciendus, theſauriſque omnibus præferendus, longē magis æſtimandum cum eſſe, qui frater eſt: quia nullum beneuolentiæ vinculum cum eo conferri poteſt, quod nō delectus aut cōmodum, ſed natura ipſa conciliauit. Diligenter igitur cauendū eſt, ne quod natura tam arctē deuinxit, ſanctūque in hominibus eſſe voluit, id ambitione aut auaritia euertatur. Huius igitur amoris magnitudo ſequentibus exemplis oſtenditur.

De Antiocho qui Accipiter cognominatus eſt.

Antiochus Accipiter Syriæ rex, cū de regno cū fratre Seleuco contenderet, atque à Gallogræcis prælio victū, atque caſū fuiſſe eum accepiſſet, plus fraterum amore, quàm bello quod cū fratre gerebat morus, abiecta purpura omnibusq; regis ornamentis, atrā inter lachrymas ſumpſit veſtem. Nec multo poſt, cum reſciuiſſet falſum ſe de eius morte nunciū accepiſſe, pro eius ſalute in vniuerſo regno ſacra fieri & diis immortalibus gratias agi, feſtōſque ludos fieri iuſſit.

De Eumene atque Attalo Aſia regibus.

Orta falſa fama, Aſiæ regem Eumenem, Perſei inſidiis mortuum eſſe, Attalus frater, ſumpto diademate vxorem eius matrimonium duxit. Sed cum poſtea Eumenes rediret Attalus autem obuiam proſectus, vt venientem exciperet, timoris expers non eſſet, ob ea quæ falſa inductus fama egerat, Eumenes minimē ſe commotum oſtendens, ſummiffa voce Attalo in aurem dixit. Nolito alias vxorem ducere, niſi antè certō ſciueris, qui mortuus fuerit. Cæterum cum haud diu poſt moreretur, & ſi ex vxore filiū procrearet, fratri tamen Attalo vxorem regnumque reliquit, Attalus autem ne fraternata charitate vinceretur, & ſi ex vxore multos poſtea procreauit liberos, vnum tamen ab Eumene relictum, in ſpem regni aluit, & vt aptum regendo vidit, regno ei ceſſit, diuque poſt hoc priuatam egit vitam. Horū enim fratrum pietas apertē fraternata beneuolentia maius nihil eſſe oſtendit, cum poſtpoſitis propriis filiis, regno inuicem liberaliter ceſſerint.

De Pharnace rege Parthiæ.

Pharnaces Parthiæ rex, fratri Mithridati, & ſi minimē liberis orbatus erat, moriens regnum reliquit.

De L. Lucullo.

Lucius Lucullus senator Roman. quanquam natu maior quam Marcus frater, fraternam charitatem compulsus, praeter consuetum Romanorum morem, nunquam magistratum petere voluit, donec ad legitimam aetatem perendi frater peruenisset, propter quam rem, absentes ambos populus Rom. aediles creauit.

De Catone Iuniore.

Cum in Asia esset iunior Carus, & fratrem Cephionem in Asiam venientem accepisset Thessalonicae graui affectum valetudine substituisse, & si hyems saeuiebat, neque satis idoneam haberet nauem, tamen vigente fraternam pietate, cum duobus solis comitibus, mari hyberno se tempore credit, & ad visendum fratrem perrexit. Quem cum mortuum offendisset, non satis duxit ingentibus lacrymis (fortasse plusquam Philosopho homini aequum esset) prosequi funus, ingenti apparatu atque impensa procurauit, neque eam impensam cum nepte in diuidenda hereditate computauit.

De Timoleonte Corinthio.

Ingentem fratri Timoleon Corinthius, amorem ostendit, cum inito aduersus Argiuos praelio fratrem qui vulneribus confectus in terram ceciderat, saltu transgressus clypeo suo protexit. Et quanquam illic ipse quoque permulta accepisset vulnera, nunquam se in tutum locum, nisi fratre recepto vestigia mouit, plurisque illius quam suam se facere salutem ostendit.

De vxore Itaphernis Persae.

Inter tam multa fraternae charitatis exempla, haud inuaria vnum est sororiis annectemus, ut palam fiat, in omni sexu hanc sanctam beneuolentiam locum sibi vindicare atque laudem comparare. Persarum rex Darius, ob quaedam crimina Itapherne filiosque, atque omnes ex eius gente morti damnarat, Itapherne vxor, cum ad Darij palatium profecta, planctu lacrymisque omnia replet, Darium ad commiserationem mouit. Itaque misit qui dicerent, regem vitam ei dono dare vnius dānatorum quem maluisset: mulier fratrem petiit, qui in dānatorum numero erat. Miratus Darius quod fratrem viro ac filiis praetulisset, causam ab ea petiit, quae respondit, Se cum patre careret, fratrem, si hunc amississet ultra sperare non posse, sed cum adhuc viridi aetate esset, & virum

inuenire & sperare liberos poterat. Quo responso motus Darius, quia fraternam charitatem ac prudentiam plenum erat, praeter fratrem mulieri maiorem quoque natum filium dedit.

De Dyetento & Fratre Cappadocibus.

Cum Adiarorige Cappadocae regulum cum vxore liberisque Augustus bello cepisset, Romamque in triumphum duxisset, decreuit, ut cum maiore natu filio pater occideretur. Quamobrem cum ministri ad hanc rem designati peterent, quis ipsorum fratrum natu maior esset, vehementer inter se contendeant, utroque maiorem se esse asserente, ut alterum fratrem morte sua seruaret. Et cum diu in hunc modum pietate inter se contendissent, vix tandem Dyetentus matris precibus, quae per eum facilius se alii posse videbat, cessit, tulitque ut pro se minor tanquam natu maior moreretur. Re postea ab Augusto intellecta, non modo factum indoluit, verum etiam illum qui superstitis fuerat, cum matre honeste habuit. Tantum reuerentiae & bonae estimationis, etiam inter ipsos hostes, hoc fraternae charitatis sanctum nomen comparare solet.

De P. Rutilio.

Ad feruida magis fraternae charitatis exempla transeuntes, P. Rutilium attingemus, qui quanquam leui affectus valetudine domi cubaret, audita fratris repulsa in consulatus petitione, mortuus inuentus est.

De Ligariis.

Duo Ligarij fratres in triumphali proscriptione nominati, cum ambo eodem in loco laterent & somnus eos oppressisset, alter eorum mortuus est inuentus. Fugiens alter ut alterum occidendum esse accepit, a pote se in Tyberim praecipitavit, adiutusque a piscatoribus, qui prope eum locum erant, arbitantes, aut lapsum forte, aut deiectum in amnem alterius opera fuisse, vehementer enixus est ne inde traheretur. Et cum ita inter eum piscatoresque contenderetur, superuenere, qui proscriptorum disquisitionem procurabant, ab ipsisque ut optabat, occisus fuit.

De duobus aliis proscriptis.

Non minori duos proscriptos fratres, inter se charitate fuisse Appianus scribit: quorum alter cum a militibus captus esset, alter qui se proscriptum ignorabat, ad eos profectus, magnis precibus orabat, ut dimisso fratre se pro eo occiderent, verum ut cognouerunt ipsum quoque proscriptum esse, utrunque interemerunt.

De Iona Hebræo.

A tam ardenti charitate ad remissiorē aliquantō transire, Iona Hebræi mentionē facimus. Cui cū Agrippa Iudæorum rex, Pontificatū max. daturus esset, accipere nunquā voluit, sed magno studio precibūque ingentibus eum fratri, quem meliorem se aptioremq; esse dicebat, impetrauit.

De Tito Vespasiano Imperatore.

Quanta etiam Titus Vespasianus imperator in Domitianum fratrem charitate fuit? nam quanquam sciret eum de se immodestē loqui, exercitūsq; ad rebellionem sollicitasse tamen ob id, in minore eum existimatione non habuit, neque ab aliis haberi voluit, consortem eum ac successorem imperij appellans. Cum præterea seorsim ab aliis habitum non sine lachrymis ac magnis precibus obrestaretur, ut in se eo amore esse vellet, quo ipse eum prosequeretur. O charitatem fraternam, profecto ingentem, maiorem natu fratrem qui rerum potiebatur, non modo tanta in fratre perferre, verū adeo quoq; clemēter atque humanē cū eo ageret

De Iazate Adiabænorum rege.

Iazates Adiabænorum rex quanquam quatuor & viginti filiorum pater esset, vni tamen moriens Monobazo fratri regnum reliquit.

RECENTIORA.

De Luiba Gothorum rege in Hispania.

Luiba Gothorum rex in Hispania, secundo regni sui anno, Lenogildum fratrem hæredem ac successorem regni constituit, & aliquod tempus ante obitum seruata sibi tantum Narbonensi prouincia, reliquis regni partibus ei cessit.

*De Ramiro Primo, qui Decimus in Hispania post**Arabum aduentū regnavit.*

Nōne Ramirus quoq; fratris sui Garfiæ amans fuit, cui cum in Hispaniæ regno iam ex parte de Arabum manibus recepto (quia primogenitus erat, ut mos est, antelatus fuisset) sponte sua, regni socium asciuit, cum plus apud eum regni in communicatione fraternus amor quam ambitio posset: quæ non fratrum modò, sed parentis quoq; filiorum exringuere charitatem solet.

De Heliodoro qui Pius dictus est Britannorum rege.

Clarius fraternum amorem Heliodorus Britannus, osten-

dit, ob quam rem Pij postea cognomentum adeptus est, & idcirco locum ei hic dedimus. Quanquam ob temporū rationem inter præfatos commemorandus fuisset, aliquanto enim Iulij Cæsaris aratē antecessit, sed qui arci similitudine cum Ramiri exemplo coniunctionem magnam habet, item quia nulli penè cognita eius historia est, inter recentiores poni debere visus est. Hic à Britannis fratri Archigallo suffectus quem populi ob nimiam crudelitatem atque auaritiam regno pellere coacti fuerant, in sylua venationi intentus, in ipsum fratrem incidit, in quo afflictam fortunam, lacera vestis squallorūque satis testabatur: quem ut agnouit, quanquā sciret antea vi, atque arte enixum, ut in regno restitueretur, tamen amanter complexus, occultē in Aldeludum urbem deduxit, vbi simulata ægritudine tanquam testamento suas atque regni res ordinaturus regni proceres ad se vocauit. Et cum singulos priuatim alloqui velle ostendisset, captis ut in cubiculum singuli ingrediebantur, omnibus mortem interminabatur, nisi fratri pepercissent, & assentirentur, ut per ipsum in regno restitueretur. Et cum omnes per hunc modum in sententiam deduxisset, rem postea corā omnibus aperuit, atque Archigallum in regnum restituit; cui & post paucos annos mortuo, & cum ingenti gloria successit.

De Cicho Ordelapho.

Ingens quoque Cichi Ordelaphi Foroliuensis fraternus amor fuit, erga fratrem suum Scampetram, qui captius in regis Roberti manu in Castricari arce custodiebatur, Foruliuui quoque urbem idem rex obtinebat, quo tēpote vinario vase latens Cichus, curru in urbem bubulco rem ignorante deductus est, amicorūque ope adiutus, per hunc modū vrbe potitus, magno auri pondere fratrem redemit, atque ei statim vrbis principatum restituit. Quantum ei Pinus frater dissimilis fuit? qui salutis anno quadringentesimo septuagesimo sexto, post mille, Cicho fratre principatu deiecto causa fuit, ut Foroliuensis res, in externorū manū perueniret.

De fratribus Vitelliis.

Non minus memoranda, rariorque etiam inter Virellios fratres Ioannē, Camillum, Paulum, & Vitellosum, Nicolao Vitellio natos, in Tifernate vrbe primario viro, fraterna charitas fuit: nam patris primo, deinde eo mortuo, illi ex fratribus, qui inter eos natu maior erat, dicto semper audientes

fuerunt. Nam & si inter eos, qui in Italia arma ferrent, exercitusque ductarent, ob virtutis magnitudinē insignes habebantur, magnisq; stipendiis conducebantur, tamen etiā ductis vxoribus, patriū nomen assecuti, ne minima quidē inter se ambitione laborarunt, neque profus vlla amoris offensio cū eis intercessit, maioreque natu inter ipsos moriente in ætate proximiori imperandi maiestas transferebatur. In cæteris nulla re inter se dispares erant, adeo vt inter fratres, par eis exemplum inueniri posse, diffidam.

DE CHARITATE ERGA PATRIAM.

CAPVT VI.

Cum multi propter patriæ charitatē nō opes modo, verū vitā quoq; ipsam profuderint, cuiusmodiq; hominū laudib⁹ fama nomēq; efferatur, iure credēdū est post deū mortales hanc vnā habere, cui maiore nauare operam debeant. Quod vt apertius ostendatur, nōnulla de ea exēpla ponem⁹.

De Lycurgo Lacedæmonio.

Lycurgus ordinandis scribendisque legibus, quibus Lacedæmonij viuerent, pfectus, cū eas diligenter scripsisset, populo ostendit sibi Delphos eundū esse rerū gratia ad eas leges pertinentiū. Et ne interea dū abesset, incepta iā per leges turbarentur, populū iureiurando adiecit, se contra ipsas non iturū, quoad Delphis Lycurgus rediisset. Pfectus igitur, cū responsum ab Apolline accepisset, leges ab ipso rectē conditas esse, ne Lacedæmonē ipso redeunte populus sacramento se solum arbitraretur, decreuit antē perpetuō à patria exulare, quā redeundo salutem Lacedæmoniorum, quæ legibus illis constabat in discrimen adducere. Itaque monitis Lacedæmonis quæ responsa ab oraculo accepisset, sibi ipsi ne in patriam redire mortem cōsciuit. Maiori charitate patriam quā vitam suam prosequutus.

De Ancharo Midæ regis Lydiarum filio.

Cum regnante Mida apud Phrygios ingenti hiatu terra apud urbē Celænon paruisset, indeque vis aquarū, quæ ingēs eruperat & ædes & mortales permultos absorpsisset, monit⁹ est Midas rex oraculo, si in eum hiatum res admodum preciosa demitteretur, humum in consuetam faciem reuerturā. Cum autē demissis in eum locum gēmis auroque ad pristī-

nū statū terra nō rediret, Ancharus Midæ filius, patriæ quā saluti suæ amantior, interpretatus oraculum in hanc sententiā. Quod vitæ hominis conferri res nulla inter humanas possit, prius patrē vxorēque cōplexus, in eā voraginem, vt Calisthenes in historia tradit, equo insidens saltu se demisit.

De Spartio & Bulide Lacedæmonis.

Cū Lacedæmonij Xerxis caduceatorē interemissent, grauique peste laborantes, ob eā eadē morbo illo se affectos arbitrarentur, existimarunt ipsorū malorum se finē nunquā habituros, nisi prius pro eadē violatōque iure gentiū Xerxi satisfecissent. Itaque edixerunt, Si quis pro patria mori velleris ad Ephoros (ita eorum magistratū vocabant) se conferret. Spartius Bulidēsque Lacedæmonij oblati se morituros in Persidem vsque ad Xerxē pfecti sunt, & rem ordine narrantes propter quam ad ipsum iuerant, ad corrigendā caduceatoris eadē, violatūque ius gentiū morituros se obtulerunt. Eam rem plurimū miratus Xerxes, non solum iniuriæ satisfactionem, cū vita dono eis dedit, verū ingentibus quoque promissis apud se eos retinere contendit. Cui vterque respondit in hæc verba: Quam rem arbitraris o rex tanti apud nos esse posse, vt à patria nos separet, cuius gratia tam longum iter emensi vitam ipsam effundere volumus?

De quodam Prænestino.

Cum iuniorē Mariū ciuili bello Sylla superasset, in Prænestinos scēire cōepit, & quō magis iram suā satiare, interimi separatim singulos iubebat, ex quorum numero vnum tantū familiarem suum seruauerat. Demum mora & tam diu spectandi fastidio affectus imperauit, vt vnā omnes interimirentur. Imperio audito, Prænestinus cuius vitæ parcebatur, cum iam desperaret alium seruari posse, quod antē in diurnitate perpetrandi supplicij fore non diffidebat, ira incēsus, ad Syllam se conuertit, dixitque, Nullo modo per eum viuere velle, qui ex toto patriæ suæ euerfor esset: seque in numerum morti destinatorum recepit.

De C. Mario Consule.

Syllæ facta mentio, secum C. Marij recordationem trahit. Ei cū aduersus Cymbros prouincia esset designata, in somnis monitus est de hostibus victoriā reportaturū, si filiā Calpurniā sacrificasset. Id egisse eum Dorotheus Græcus libro tertio Italicarum rerum tradit. Cymbrotum quidem victo-

rem euasissè, nulli qui eius gesta legerit dubium est.

De Erethæo.

Cum Erethæus graui bello cū Eumolpo contenderet, deorum responsis monitus est, victoria de hoste potiturum, si propriam filiam immolasset. Patriæ igitur charitate incensus, vxori Praxitheæ rem communicauit, peractoque sacrificio victor euasit, se priusquã hoste superato: paternū enim in filiam animum charitatis in patriam magnitudine vicit.

De Matre Cleomenis regis Spartani.

Fœdus cum Ptolemæo Ægyptio rege Cleomenes Spartanus rex, aduersus Antigonum Asiæ regem atque Acheos inuerat, matrêmque ac filium mansuræ cum eo fidei, id est, ipsum sine eo pacem cum hoste non facturum obsides dederat. Cum autē mater eius resciuisset, Cleomeni pacē Acheos honestissimis conditionibus offerre, scripsit, ne propter vetulæ corpus, eam pacem omitteret, quam patriæ honestam salutarémque duceret. Maiore enim animo, quam pro foeminæ captu, vitam pro patria obtulit.

De M. Bruto.

Per sæpè æquè videtur graue acceptarum iniuriarum indignitati, ac ipsi vitæ cedere, idcirco prætereundum minimè videtur, M. Bruti facinus. Nam cū Syllano bello, Pompeius Mutinæ Bruti patrem occidisset, & bello, quod postea inter Cæsarem Pompeiumque ortum est, videret Brutus id Cæsarem eniti, vt patriam opprimeret, pluri patriæ, quàm suam fecit iniuriam. Itaque patriæ quod à Pompeio accepit iniuriarum condonauit, atque in ipsius partes, quem nunquã ad id tempus alloquio dignatus erat, se contulit.

De Cassio Cherea Tribuno.

Patriæ Brutus iniurias suas condonauit, at Cassius Cherea vitam ipsam, cum neque inde præmium speraret, neque iniuriis compulsus, aut vt alicui inferuisset, cum animum induisset. Sola enim in patriam charitas eum mouit, vt Caligulam qui eam crudelissimè dilacerabat, manu sua occideret cuius rei nunquam adduci potuit vt pœniteret, & si ob eam rem ipse morte affectus fuit.

De Pub. Rutilio Romano.

Clarè Rutilius quoque quãta ipsius in patriam charitas esset, ostendit. Nam cum exulem ipsum amicus moneret, parari ciuile bellum, vnde reditum in patriam breui sperare

posset. Respondit ei, Quibus te incommodis vnquam affeci, quod mihi maiori acerbitate reditum in patriam, quã inde profectus sim, exoptare, ostendis? Ciuium enim meorum quietem pluri quàm reditum meum facio, malòque vt exilij mei cos pudeat, quàm vt propter reditum meum patria defleat. O verè Roma, homine dignū verbum, in quo pistorum exemplorum sine factò, ad recentiora transibimus.

RECENTIORA.

De Flavio Valerio Zenone Imperatore.

Cōstantinopolitanus Imperator Zeno, cum apud Chalcedonē bellū gereret, vt accepit ab Verrina focru, fratrem Basilicū Imperat. esse creatū, etiam permulti vt Cōstantinopolim rediret hortarentur, spe data armis in Imperiū reditū (quia ea res permultis in vrbe molesta acciderat, sumpturos se pro eo arma pollicebantur) patriæ charitate motus, cuius quietē Imperio potiorē ducebat, respondit: Nolle vt sui gratia inter ciues arma mouerentur, atque vt omnes suspicione liberaret, in Isauriam se recepit. Vnde haud multò post depulso Basilico, populus eum reuocauit, atque Imperio restituit. Rarum profecto exemplum & cuius memoria celebretur dignum, pluri patriæ quietem, quàm Imperiū facere, quod à multis etiam vitæ propositum fuit.

De Farinata Vberto equite Florentino.

Scipionis factò haud dissimile fuit, quod Farinata Vbertus eques Florentinus egit, qui vnà cum cæteris Gibellinæ factionis, vrbis recuperata administratione, de firmando ciuitatis statu, in consilio erat: Missis ad fœderatas ciuitates legatis, quia imminere bellum putabatur, multi in eam sententiã ibant, vt deserta vrbe, quàm propter Guelfi nominis multitudinem diu se retēcturos diffidebant, ciues omnes, qui tum in vrbe erant, in propinquas, eosdem maiorēque etiam honores quam Florentiæ habituri, migrarent. Surgens igitur Farinata magna voce, Se nunquam passurum dixit: vt se præsentē patriã desereretur, pro qua vitam effundere paratus erat, atque in hæc verba consilium dimisit, plusquam se ipsum diligi à se patriam ostendens.

De quodam Sarraceno.

Non minoris faciendum est, vt quis pro patria certæ morti se offerat, quam vt pro ea vitã sibi adimat. Quemadmodū

in Syria Sarracenus quidā egit: quo tēpore Gotifredus Boli-
lionius, ac comites eius, pro Christi fide in Syriā traiecerūt.
In medio enim foro Tyri vrbis, principē Cōradū Bonifacij
Mōtis ferrati Marchionis filiū occidit, statimque ipse quo-
que eodē in loco occisus est. Nam cū videret ob singularem
Cōradi virtutē, magna Sarracenis inferri dāna, voluit mori-
riendo patriā ac gentis suae legi, tanta virtute praeditū hostē
adimere. In hoc Scæuolæ Rom. tantō praefendus, quan-
tō foelicius rem quam susceperat, transegit.

De alio Sarraceno.

Alius quoque Sarracenus eodem studio compulsus, E-
duardum Britannicum regem, qui Ptolemaide aduersus
Christi hostes Christianis in praesidio erat, secretum collo-
quium ab eo petens, occidere tentauit. Sed Eduardus au-
dacia periculum discussit. Nam & si duo vulnera à Sarrace-
no accepit, ei tamen manus iniiecit, vitam suam perempto
Sarraceno seruauit.

Item de alio.

Parentum quoque nostrorum atate missus à Sulthano
Sarracenus, vt sub praetextu ferendarum literarum, Iaco-
bum Lusignanum Cyprī regem confoderet, arbitratus se
eum interemisse humerum gladio traiecit, captusq; atque a-
cerbissimis tormentis discruciat, ingenti animo, quia id se
patriā praestitisse dicebat, vitam egit.

De quodam Mauro Betica incola.

Parem erga patriā temporibus nostris charitatem, Mau-
rus quidā in Berica ostendit. Nam cum Ferdinandus & Eli-
zabeth Castulonenses reges Malacham urbem à Mauris in
Berica possessam obsiderent, fretus quidam Maurus eius
regionis incola, se patriā eo bello liberaturum, si regem re-
ginamq; bellum inferentes, interimere potuisset, finxit se
eoditiones ferre, quibus finiri bellum posset: atq; ita ad Hi-
spanorū castra venit. Qui dū postea ad reges deduceretur,
in tentorium ornatissimum, cuiusdam Hispani principis
vocatus, cū vxore cubantis, & audire quae Maurus perfer-
ret cupientis, ornamentorum specie deceptus, regem & re-
ginam purauit esse. Et veluti nouus Scæuola, in vtrunque
impetu facto, quanquam vulneribus eos affecisset, tamen
ministratorum interuentu prohibitus, quod decreuerat ex-
plere nequiuit.

DE

De Feliciano equite Pannonio.

Andax quoque animus atque in patriā charitas singularis
fuit, Feliciani equitis Pannonij, cū indignatus, quod Panno-
niā regnū, ad exterā gentē, id est ad Carolū Robertū marcel-
li Galli filiū peruenisset, Carolū regē, cum coniuge ac liberis
occidere decreuit. Solenni igitur Paschæ die quo mos erat
vt reges liberique eorū vnā vescerentur, rege, vxorēq; Eliza-
bertha, Poloniae regis filia, vulneratis, cū Ludouicū Andreamq;
eorū filios petere vellet, ab iis qui a stabat phibit occisusq;
feri animi ob patrie charitate cogitata explere nequiuit.

De Simone Vignoso & quibusdam alijs Genuensibus.

Finē facturus exemplis, quae de ciuū in patriam charitate
hactenus narrata fuerunt, vnū virorum Genuensium, quia cō-
munis patriā, vnde nobiscū orti fuerunt, hoc poscit, annecte-
re decreui: neque enim aut publicanis, aut seruorum domi-
nis, aut etiā equestris ordinis hominibus, de quibus Maximus
Valerius scripsit cedere videretur, sed potius illa longē anteire.
In vrbe Genua, duce Ioanne Morta, cū instruere classem ne-
cesse esset, neque ad instruendam classem è publico pecunia
vlla, in promptu esset, edictum propositū est: Si quis tūc pri-
uata pecunia, onus instruendae classis subire vellet, intra bre-
ue tempus, ei pro impensa quae facta foret, ciuitatem satisfac-
turam. Ea re moti nouē & viginti ciues plebaei, quorū pri-
marius Simon Vignosus fuit, singuli singulas triremes, pri-
uata pecunia instruxerūt. Cum autē postea per Cycladas na-
uigarent, in publicam expeditionem, propter quam instru-
ctae fuerant, non amplius necessariae, quia ea tēpestate Chios
insula à Graecis tenebatur, petere eā, atque in eius Imperium
redigere decreuerunt. Eo quoque tempore, in orientē Vien-
nensis Delphinus tendebat, qui cū Genuensem classem Christi
petere velle intelligeret, Simoni dena aureorū milia annua,
& alijs triremiū dominis, triginta milia semel tantū obtulit,
ad resarciendā impensam, quā in classem fecerant, si ei, vt in-
sulā illam peteret, permisissent. Quāquā omnibus ipsis inte-
grū esset, neq; enim amplius ciuitatis nomine classis teneba-
tur, conditionē quae offerebatur accipere, tamen propter pa-
trię vilitatē, Delphini postulata abnuerunt, & Christi profecti,
ipsi in insula vrbs Genuae auspicio potiti sunt salutis anno
tredeciesimo quadragesimo sexto supramille, atq; insule pro-
uentus sibi, ad impensam quā fecerāt resarciendā renuenerūt.

Z

BAPTISTAE
DE PARENTVM INDVLGENTIA

erga liberos. CAPVT VII.

De Catone Seniore.

POST patriæ charitatem quædam aliæ amoris species carumque exëpla subiungenda sunt. Itaque à parentum in filios charitate, quæ amori qui patriæ debetur proximior est, inchoabimus, Catonemque seniore in hac re principem citabimus, cuius nunquam tantæ neque tam multæ fuerunt occupationes, vt cum recens natus Cato filius lauandus esset, omnia non relinqueret, vt ipse lotioni semper interesset. Cui posteaquam ætas ad discendum idonea fuit, nunquã aliũ quam se magistrũ dare voluit, & cum ab amicis monebatur, vt eã curã alicui erudito seruo traderet, respondit, Ferre se non posse, vt seruũ inspiceret filio aures diuellicantem. Cũ præterea illud quoque spectaret, ne cuiquam seruo filius literariam institutionem deberet. Qua cura si nunc multi vterentur, quam stultè aucupio & venationibus intenti, in aues aut canes conferunt, non tam sæpe contingeret, vt ex generosa arbore, pro pruno arborei fœtus legerentur.

De matre Antistia Cn. Pompeij vxoris.

Catone feruidiorem se in Antistia amanda mater ostendit: nam cũ vidisset à Pompeio repudiatam filiam, & pro ea Æmiliam ipsum duxisse, manu sua sibi mortem consciiuit.

De Blauo ac filio.

Blauus filiũsque à triumuiris proscripti fuerunt, itaque cum abire in Siciliam decreuissent, ad maritimam vrbis partem, seorsum profecti sunt, vt minus suspecta eorum profectio haberetur. Cum autem falsò pater filium qui antecesserat accepisset in triumuirorum milites incidisse, & ab eis caesum fuisse, ad ipsos milites vtrò se contulit, atque ab eis vt interficeretur impetrauit.

De Arantij coniuge.

Proscriptus & ipse à triumuiris Arantius, cum petere Siciliam constituisset, vxoris suasu filium ipsum quoque proscripsum pramissit, qui cum nauem conscendisset, atque aduersa tempestate actus, neque procedere posset, neque retrò ad terram reuerti, ira eum fato vigente, fame consumptus est: quod cum mater intellexisset, magis eam prementis dolore, quia eius consilij ipsa auctrix fuerat, haud mul-

tò post seipsam interemit.

De Gordiano seniore Imp.

Gordianus senior Aphricæ proconsul, à Pœnis, atq; exercitu aduersus Maximinorum crudelitatem Imperator creatus, cum filium, eodem quo ipse nomine, contra Capellianum Maximinorum ducem misisset, accepissetque victum eum atque caesum fuisse, præ mæroris magnitudine, clam se in cubiculo suspendit.

De Ptolemao primo Ægypti rege.

Persæpe perspecti sunt principes regesque propter affectati principatus ac regni suspicionem filiorum morte non abstinuisse, hoc agit, vt tantò magis mirum videatur, Ptolemaũ primum Ægypti regem, cum adhuc prospera valetudine vteretur, non solum regno cessisse minori natu filio, verum tanquam cum eo stipendia faceret, inter vigiles eius fuisse, maiori affectus gaudio quod regis pater, quàm quod ipse rex esset. Ab hac ingenti in filios charitate, quoniam insignia exempla iam desunt, ad patris in filios seueritatem, quæ rigidiora sunt exempla, transeamus.

DE PARENTVM SEVERITATE

in filios. CAPVT VIII.

De Pausania matre.

CVM Pausanias Lacedæmonias, cum Persis aduersus patriam conspirasset, atque ad urbem ab Ephoris reuocatus animaduertisset, illud agi vt comprehenderetur, in Palladis asyllum confugit. Vnde cum religio esset, vi eum deducere, decreuerunt Ephori in eo inclusum ad mortem fame cõpellere. Quod eius mater cum intellexisset, ipsa esse voluit, quæ ante alios ad obstruendas templi fores materiam perferret. Hac enim seueritate in filium pro patria, vti voluit: quanquã vnicum illum haberet, & is præter multas virtutes quib' ornat' erat, multas quoq; insignes victorias peperisset.

De Damatria Spartana.

Non minus seuera erga filium Damatria Spartana fuit, quæ cum accepisset eum vili atque ignauo animo esse domum reuersum, manu sua occidit, ac Græcis ver sibus sepulchro inscripsit.

*Hunc timidum mater Damatryon ipsa peremit,
Nec dignum matre, nec Lacedaemonio.*

De alia Lacedaemonia femina.

Alia erga filium similiter severissima fuit Spartana foemina, quae ex praelio redeuntem filium, cum interrogasset, Quo in statu res patriae versarentur? & is, Mortuos omnes respondisset: arreptam tegulam, in filij caput ita impexit, ut eo vulnere moreretur, dixit enim, Ergo te solum ad rem saevam tristemque nuncium miserunt?

De Talantia Spartana matre Pedareti.

Cum Spartam venissent Chij quidam exules, apud Ephoros Pedareum gubernatorem accusantes, id ut mater eius Talantia intellexit, Chios ipsos ad se vocavit, diligentisque audita eorum querimonia, cum haud iniuste queri arbitraretur: ipsa de filio statuere voluit, ad quem literas in haec verba scripsit. Aut te melius in Chij administratione gerito, aut istic perpetuo maneto, neque domum redeas, quod si Spartam redieris, non est quod ultra te victurum speres.

De Tigraue rege Armeniae.

A foeminarum severis exemplis, iam res poscit, ut ad viros in eo genere transeamus. Tigraue igitur ponemus Armeniorum regem, qui in venatione lapsus equo, cum humi iaceret, praesentisque duo eius filij essent, maiorem natu, quia parentem non iuuit, & mortuum arbitratus, eius diadema capiti suo composuit, statim ut a casu surrexit interimi iussit. Regnumque minori natu filio tradidit, quia & patrem iuuit & ex casu dolorem se accepisse ostendit.

De Mithridate rege Ponti.

Tigranis mentio Mithridatis qui in Ponto regnavit, memoriam secum trahit: etenim ei socer fuit. Is cum adversus Bosphoranos & Colchos, qui ab eo rebellaverant, exercitum duceret, Colchi se imperata facturos ostenderunt, si eis Mithridate filium principem dedisset. In ea re cum eis more gessisset, positis armis Colchi pacatos se praeberunt. Ceterum haud multo post, is filium Mithridate sub aliarum rerum praetextu vocatum ad se, quia eius opera defecisse Bosphoranos & Colchos putabat, catenis aureis vinxit, & postremo mori coegit.

De rege Byssalidis in Thracia.

Cum adversus Graecos innumerabilem exercitum Xerxes duceret, Byssalidum populorum, qui in Thracia sunt Rex, cum nullum

modo adduci posset, ut eius imperata facere, aut cum eo adversus Graecos militare vellet, intra montes in loca difficillima se recepit, quibus nisi longo tempore, pelli non posset: his qui in regno remanserant imperavit, ne adversus Graecos militiam inirent: sed filij spreto paterno Imperio, Xerxem secuti sunt. Itaque cum postea finito bello, sex ex eis domum reversi, nihil ob eam rem impendere sibi a rege periculi putarent, ipse ob spreto Imperio ira succensus, omnibus severè erui oculos iussit.

De Mathone Carthaginiensi.

Carthaginienses detestandum patriae more secuti (consueverat enim duci suorum culpa ascribere, quae adversa fortuna contigerat) Mathone cum toto exercitu exilio multarant: quia peste magna ex parte consumpto exercitu in Sicilia atque Sardinia victus fuerat. Hi autem in desperatione versi, nautes conscenderunt & Carthagine profecti, male de se merentem patriam obsidere coeperunt. Contigit ut eò iter faceret Carthalo sacerdos Mathonis filius, qui Tyro sacrorum causa revertebatur, is a patre vocatus, subsistere neglexit, sed recta Carthagine tendit, id ut debebat religione motus pariter Matho tulit. Sed non multo post Carthaginiensium permisso, Carthalo sacerdotali veste amictus, atque corona ornatus in castra ad visendum parentem venit, indignatus Matho tanto ornamento, cum ante filium corripuisset, quod in tam superbo habitu, ad miserum parentem concitatus exules venisset: quippe qui ita eorum castibus insultare videbatur, in altissimam crucem sublatum, mori coegit.

De Saulo primo Iudaeorum rege.

Cum Saul primus Iudaeorum rex, praelio Palestinos insequeretur, qui Ionathae filij virtute in fugam conversi erant, edicto prohibuit, Ne quis in exercitu cibo usque ad noctem vesceretur, ut sine intermissione omnes dum territi essent, hostes persequerentur. Cum autem Ionathas valde defessus, forte oblatum sibi faenum mellis invenisset, parvamque ex eo partem sumpsisset, id Saul ut fortibus resciret, Ionatham comprehensum morte affecturus erat, nisi orto tumultu, Iudaei cum e patris manibus eripuissent.

De Herode Antipa Iudaeorum rege.

Longè crudelior, non modò magis severus Herodes primus fuit Iudaeorum rex, qui falsis suspicionibus criminatos, Aristobolus atque Alexandri filios crudeliter in carcere ene-

cari iussit, ut ob eam rem, non immerito Augustus diceret: Male se Herodis porcum quam filium esse. Nam propter Iudaeorum legem, suae non vescebat, filios autem crudeliter occiderat.

RECENTIORA.

De Lenogildo Gothorum rege in Hispania.

Lenogildus Gothorum rex, in Hispania Arriana haeresi laborabat, eamque veram fidem esse rebatur. Cum autem sciuisset Hermogildum filium ex Arriano catholicum effectum, idque uxoris Nige Gundae Childerici Gallorum regis sororis, item Leandri Hispalensis episcopi suafu egisse, arbitratus eum vehementer ertasse, cum seuerè fidem suam tueri vellet, crudelissima morte affecit.

De Clothario Gallorum rege.

Seuerus in filium fuit Lenogildus, sed Clotharius Gallorum rex saeuissimus habitus est. Nam cum Valconibus Aquitanisque Craniū filium praefecisset, & is iuuentem fernido ingenio actus, neque amicorum monita audiret, & patris potestatem atque imperium aspernaretur, & ob eam rem palam ab eo rebellasset, Clotharius pater aduersus eum cum ingenti exercitu profectus, cedere usque in Morinos Venerosque, siue ut praesentia nomina sunt, in Britones filium coegit: illic demum victus captusque, & una vxor ac liberi, ei statim Clotharii iussu simul colligati, in pastorali casa, viui, spectante patre combusti sunt. Cum enim neque paterna charitas, neque innocentium tenera aetas, quae permultum tagere auctorum corda solet, vlla in parte commoueret.

De Hirene Augusta Imperat.

Hirene quoque Augusta Constantinopoli nimis seuerè acceptam à Constantino filio iniuriam vltra est. Nam cum eam filius ab administratione Imperij deiecisset, in qua post Leonis quarti viri sui mortem, simul cum filio perseverauerat, contigit, ut postea filius, cum male rempublicam gereret, à populo in vincula coniceretur; & Hirene mater Imperio restitueretur. Itaque carcere manenti mater effodi oculos iussit, ubi praeter dolorem is haud diu superuixit. Hinc quis sit foeminae ambitionis impetus intelligi potest, cum matrem eius oblitam pietatis, quam ei natura erga liberos indidit, in vincula filium, ut tam crudeliter saeuiret, impulit.

De Deutera Gallorum regina.

Quantò fragiliorem natura muliebrem sexum fecisse, quam virorum, tantò plus etiam alia parte suspicionis ei iniectis

videtur, atque impetus, ut vel minima quaeque vlcisci cupiat, & minus etiam ad cohibendam iram freno vti valeat. Id ante in Hirene perspectum, apertius etiam hic in Deutera regina ostenditur. Haec vidua cum esset, Theodeberto Gallorum regi nupsit, secumque formosissimam ex primo viro susceptam filiam duxit. Suspicata Theodebertum, ad hanc animum adiecisse, nulla adhibita cura, ut certior esse posset, interim puellam iussit, leuissimamque suspicioni, qui tam potens esse consuevit, maternus amor, cessit.

De Friderico secundo Imperatore.

Nonne immanis illa quoque seueritas fuit, qua Fridericus secundus Imperator, erga filium Henricum usus est? eum enim in carcere peremit, suspicatus sentire, cum Gregorio Pontifice, quo cum Fridericus ipse bellum non sine magna odij acerbitate gerebat.

De Carolo Caluo Gallorum rege atque Imperatore.

Carolus Caluo Gallorum rex atque Imperator, luminibus filium Carlonem priuauit, quia iam ad Diaconatum euectus abiicere ordines sacros atque rebellionem spectare videbatur.

De rege Bulgarorum.

Iustior ea fuit seueritas, qua in filium usus est quidam Bulgarorum rex. Haec autem gens est Scythica, quae cum Constantino foedere inito, vtraque Danubij ripas infedit, nam rex sacris Christianae legis initiatus, relicto regno ei ex filiis qui natu maior erat, in monasterium se condidit, ubi austerè viuendo Deo inseruiebat. Sed post aliquod tempus cum praeter alia quae in regni administratione perperam filius agebat, intellexisset, eum ad pristinam decreuisse gentilitatem redire, abiecto religioso cultu, arma resumpsit, filiumque regno oculisque simul priuauit. Et cum postea minori natu filio, in quo plus obsequij cernebatur, regnum dedisset, ad monasterium, vnde discesserat, reuersus est.

De Vssuncaffano Persidis atque Armeniae rege.

Quid satis etiam dici poterit de seueritate, sed quod dixi parum est: potius enim de seueritate dicere debemus, qua Vssuncaffanus Persidis ac Armeniae rex, erga Masubeum filium usus est? Eum enim secum semper in vinculis duxit, atque ad extremum morti coegit: quia cum matre ipsius Gurumonech qui ab eo descuerat sensisse dicebatur. Nonne iure fatebimur in regibus ambitionis eas esse vires, ut irritata oes humanos

vincat affectus? Illud quoque haud falso dicitur, Verè miser-
ros esse eos parentes, qui suorum morte supplicioque regna
stabilire quaesiverunt. Pariter etiam sceleratos esse filios, qui
violata parentali pietate vel leuitate, ambitione, aut quod
etiã sepius contigit, malis suavorib⁹, in eã retrahi sententiã se
permissit, vt vel sola cogitatione, in parètes peccare velint.

De Antonio Veniero Veneto duce.

Nōne seuerus, aut potius immanis Antonius quoque Ve-
nierus Venerus dux aduersus Ludouicum filium fuit? cum
eum in carcere ad mortem adegit, quia amica indignatus,
noctu, mariti eius valuis, multa cornua affixit: verè sauisse
dici potest. Sed aliquantò iustius, quam id quod de Perfarū
rege dictum est: illata enim in aliū iniuria per iustitiam ca-
stigari poscit: quam autem tu accepisti) cuius est penes te vic-
ticendi potestas, per clementiam vbi velis, siue iusta alte-
rius querimonia, eam temperare potes.

De Comite Fois.

Quam durus immanisque comès Fois (loci enim Gallici
nomen est) erga vnicum filium Vasconē nomine fuit: nam
cū ei dotalem pecuniam, Celtiberorum (qui nunc Nauarica,
dicuntur) rex, vxoris frater deberet, sororq̄ue ad eam repetē-
dam profecta nihil profecisset verita ad virum propter eius
iracundiam redire, se apud fratrem continebat: filio qui ad eã
visendam, à patris domo profectus erat, rex, dum eū dimit-
tit, posteaquam de comitis ingenio quædam locutus: iniquè
ipsum aduersus coniugem pueri ipsius matrem agere dixit:
puluerem in paruo folle dedit, ostendens si ea pater vescere-
tur, fore vt vxorem diligeret. Ita fore puer arbitratus, ab ille-
gitimo fratre, quo cum de ea re verba fecerat, apud patrem
accusatus est, & pulveri venenum inesse experimento cogni-
tum fuit. Quamobrem, in vincula à patre coniectus, morti
damnabatur, nisi populi re intellecta, ad principem conue-
nissent, veniamque ætati, in qua dolus non erat, impetras-
sent. Cæterum durus pater, contumelioso nomine, proditio-
nem filio semper exprobrans, turpi supplicio affecturum se
eum comminabatur, atque in retro carcere macerare perge-
bat, qua immanitate filius in desperationem coniectus,
cum morte finite contumeliã dolorem statuisset, obstinato
animo, omni cibo abstinebat: à qua sententia, vt deducere-
tur, molliorem se in eum pater ostendens, quia blandiendo

nō proficiebat, verberibus eū affecit: sed filius in sententia
perstans, interiit: cum in Gallia Carolus sextus regnaret.

De Simone Vignoso Genuensi.

Seuerus quoq; erga filium Simon Vignosus fuit, cum in-
gentis Genuensium classis præfectus, in Oriente Chium in-
sulam Genuensium imperio subegit, ac eo tempore edixit:
Ne quis ex sociis naualibus, vineam aut hortum acco-
larū eius insulæ peteret, poenãq; virgarū edicto, non paren-
tibus, proposuisset, Franciscum filium, quem quidam Chij
cū non nossent, in vinea deprehensum, ad præfectū ipsum
deduxerant: virgis iuxta edictū nulla in parte seueritate re-
missa, Simon cedi iussit. O seueram, ceterū laude tamen di-
gnam hominis iustitiã, quam tēporibus nostris inoleuisti?
quis enim sit, qui in eiusmodi re, etiam seruū nedū filium
excusatū non velit? sed iam ab hac dura seueritate, de pa-
rentibus, qui in filios se moderatè gesserunt, scribamus.

DE PARENTVM IN SVSPECTOS

filios moderatōne.

CAPVT IX.

De Dario ciue Romano.

DArius ciuis Romanus, et si filium in manifesto crimi-
ne, postarum vitæ suæ insidiarum deprehenderat, ob
eam rem tamen, ei statim iratus non est, sed quanquam eo
tempore, parenti in filium, quæ vellet statueret fas esset, Au-
gustum atque alios amicos in consiliū adhibuit. Qui cū
damnarent omnes filium, vt eum quem palam erat deli-
quisse, ipse filio, quanquam is patris, id est, eius cuius ipse
erat sanguis rationem non habuerat, ignoscere voluit, Mas-
siliamq̄ue relegare satis habuit.

De Davide Iudeorum rege.

Moderatior quoque David rex erga Absalonem filium
fuit, nam non contentus Absalon Ammonem fratrem per-
ditionem occidisse, à patre rebellasse, cum regno deie-
cisse, vt magis iura paternæ pietatis à se neglecta ostende-
ret, palam paternis cōcubinis abusus est. David enim pater,
cum in eum exercitū educeret, plus paternæ charitatis, quã
acceptarū à filio iniuriarū memor, enixè ab omnibus mili-
tibus petebat, ne in Absalonem filium sauirent, & cum is

casus in prælio esset, ciulans inde Daud, eum amare luxit.

RECENTIORA.

De Fulcone Andegauensi Comite.

Non minus se mitem erga filium Gaufridum, Fulco Andegauensis Comes præbuit. Nam posteaquam viuens Comitatus honorem ei tradidit, armis postea laboréq; magno quia acerbè populis imperabat, honore deiecit, in què haud multò post eum restituit: quia filius agnita culpa ad patrem venit, iumentariâq; sella in tergum recepta, patris pedibus obuolurus veniam petiit. Quem cum pater pede ter calcasset, impropers, tandem victū esse: ei filius haud consternato animo respondit: A te pater, fateor me victum, quia cum pater sis, æquum est: ceterum cū aliis omnibus longè aliter sentio: quibus verbis se magni animi virum, erga patrem humili corde verentem filium esse ostendit. Id quod patrem magnopere ad ignoscendum mouit.

De Carolo Magno Imperatore ac Gallorum rege.

Non minus se mini ingentiq; simul animo Carolus Magnus ostendit, neque tamen truciorem Fulcone se patrè esse, cum iam secundo Pipini filij spurij coniuratio, in eū detecta esset. Nihilo enim iratior, quia primo ignouisset, parentem se magis quàm regem ostendens. Què alius fortasse capitali poena multasset, ipse non vltra in eum animaduertit, quàm vt profiteri monachalem religionem cogeret, quæ poena eiusmodi fuit, vt eius pœnitere nunquã possit.

De Ludouico cognomine Pio Gallorū rege & Imperatore.

Caroli Magni filius Ludouicus, patri in Galliarum regno imperioque successor, à Lothario filio, non minus quàm pater à Pipino læsus est. Nam cum ab eo in carcere habitus esset, quem ipse pro paterna charitate imperij consortem fecerat, (id enim etiam grauius filij crimen reddidit) postea procerum opera, in honore restitutus, Lotharium in iis regnis, quæ ante dederat, viuens confirmauit: à volente enim patre, cum honore ea accepit, quæ ipse per impietatem parare contenderat.

De Carolo septimo Gallorum rege.

Carolus septimus Gallorum rex, cum maiore natu filium Ludouicū rebellem haberet (etenim paternis hostibus semper adhæserat) moriens tamen, quanquã minorem natu obsequentem haberet, regni successione non priuauit.

De Blanca Vicecomite Mediolanensi duce.

Blanca Vicecomes Mediolanensis dux, cæsi à Galeatio filio ducatus administratione, post viri Francisci Sfortiæ mortè priuata, magnis quoq; aliis in rebus, graues ab eo iniurias tulerat, & alij eam filij vehementer reuererentur, tamè, cum Cremona vrbe dotali iure potiretur, quã si aliis liberis reliquisset, grauius Galeatiū vlscisci poterat, in morte oblita Galeati iniuriarū, ne inter filios discordiæ sererentur, testamento, vrbs prouentus æquis partibus inter liberos diuisis, Galeatio, vtpote maiori natu, vrbs imperiū reliquit. Nunc cum de moderatione erga filios scriptū sit, de iis qui æquo animo filiorum mortes tulerunt, iam aliqua tradamus.

DE PARENTVM ÆQVITATE ANIMI in ferenda filiorum morte. CAP. X.

De M. Crasso.

MArcus Crassus cum filium quem vnū habebat, prælio cum Parthis inito, occisum esse, & ob id exercitum animo consternatum intelligeret, di simularo dolore, qui altius tamen in corde ipsius infederat, quia senio confectus, alium procreandi, spem nullã habebat: ingenti animo, per totum agmen profectus, magna voce dicebat, Ne vnus militis iactura tantopere cõmouerentur. Verum fortiter dimicantes, & sui, & patriæ decoris meminissent, huius doloris vltione ipsi soli relicta.

De M. Bibulo Consule Romano.

Quanta patientia M. Bibulus Consul Romanus cæsorum simul duorum filiorū nuncium tulit? profectò longè fortius quam infolentiam importuni ipsius collega Iulij Cæsaris. Nam partim pudore, partim dolore quo collega iniuriis afficiebatur, toto consulatu domi mansit, eo excepto die, quo de filiorum morte certior fuit factus, eo enim frequens in curia munus suam obiuit. Indignū profectò se offendens esse, duobus acerbis illis casibus, quorū alterum ob patriæ charitatem, alterum propter propriam ipsius virtutem, humanis superatis affectibus, fortiter tulit.

De Tyberio Cæsare.

Tyberius Cæsar, magno animo magnòq; iudicio, in Drusi morte, quem vnum habebat filium putatus est. Nã cum

haud magni momenti eum duceret, quippe qui pluris virtutem, quam sanguinem faciebat, à funere eius, recta ad Curiam, ad publica munia obeunda, ut antè solebat, nullo doloris expresso signo perrexit.

De M. Antonino Philosopho Imperatore.

Marcus Antoninus Philosophus, mortuo filio, defecta post aurem vomica, non modò dolorem ipse non ostendit, verù attonitos quoque medicos solatus, prohibuit, ne ultra quinque dies lugeretur, & si alij è more diutius lugebànt. Neq; hoc funere tulit, ut ludi Iouiales intermitteretur.

De Dione Syracusano.

Dion quoque (quod longè maius est) sermonem cù amicis in cubiculo cœptum non intermisit, cum audito ingenti strepitu, accepit filiũ de fenestris collapsum, mortuum esse. Nam cù mulieribus sepeliendi eius curam demandasset ipse inceptum sermonẽ continuauit, nullo doloris edito signo.

De Davide Iudeorum rege.

Maiore prudentia, quamquam nec patientia minore, David rex mortem tulit filij. Quem vnice non ob id solum diligebat, quod filius erat, verumetiam quod ex Bersabe, quã singulariter amabat, eum susceperat. Is donec in ægritudine filium viuere sciuit, ieiunio lachrymisque operam dedit & sacco indutus, in cinere versabatur, à Deo petens, ut filius seruaretur. Mortuo autem filio, cum nemo id regi nunciare auderet (quod ex his quæ viuente adhuc filio regem fecisse viderant, coniciebant, ex morte eius præ mœrore decessurum) ipse ex his quæ gerebantur, atque æstantiũ vultu cum suspicaretur filiũ decessisse, eius rei certior fieri voluit: itaque intellecta eius morte, præter omnium opinionem, ab humo surgens, cineres excussit, regiamque vestem indutus, læto vultu ut epulæ afferrentur, imperauit. Quod cum omnes mirarentur, dixit: Donec spes superesse visa est, precibus humilitèrque agendo, ut filius superuiueret à Deo petere se non desinuisse: sed posteaquam intellexit, mortuũ esse, & se tantæ virtutis esse non duceret, ut precibus suis Deus illum suscitaret: orandi atque, in squalore manendi irritum laborem putare. Et cum Deo collibitum esset, ut is moreretur, eius voluntati impium duceret conformare se nolle. Ad quod accedebat, quòd luctus qui mortuis nihil prodest, inter viuentes fastidiũ solũ parit. Hoc respõso, quo

prudẽtius aliud inuenire non potuisset, omnibus satisfecit.

De Muliere Spartana.

Doloris abstinentia in filiorum morte, quamquam in omni sexu laudem meretur, fortasse in viris, qui robustiores, & doctrina ac seueritate magis confirmantur, minor in eo, de quo scriptũ est æstimabatur, quã in Spartana muliere, quoniam eius sexum, natura in contrarios affectus rapit. Hæc cum quinque liberos haberet, in eo prælio, quo haud longè ab vrbe decertabatur, venientem inde quendam rogauit, Quo in statu Lacedæmoniarum rerum summa versaretur? Respondente autè illo, Filios eius omnes interiũsse: mulier ad eũ, Malo tuo fato, hoc à te non petii, sed ut patria res se habeat rogauit: & cù is postea subiunxisset, Omnia bene cedere: mulier, iam filiorũ morte, non dolere dixit.

De alia Spartana.

Similiter alia Lacedæmonia mulier, ut intellexit in prælio filium esse cæsum, monuit, ut quemadmodũ habebat cum sepelirent: quoniã pro eo alium ad prælium missura erat.

De Felicitate ciue Romana.

Quod de quinque liberis Spartana, id de septem Felicitas in vrbe Roma egit imperante Antonino Vero, cù crudeliter pro catholica fide, morte affici eos videret: neque enim vel lachrymas misit vnquã, vel suspiria traxit, sed cõstanti animo hortabatur, ut fortiter eam mortẽ perferrent: & postea Xenophontis aut Anaxagoræ virtutẽ laudibus in immensum extollemus, quod mortuos liberos nõ luxerunt, cù hæc nullo doctrinæ genere, aut etiã sexus robore adiuta, septem neq; dum morti damnarentur, neque postea inter tormenta crudeli morte in eius conspectu affectos, & quæ si voluisset eripere eos morti, poterat: prorsus nõ fleuerit. Obsecro qui hæc lecturus es, tecũ pietatem maternã cogita, atq; alia in parte, animo proponẽ, tot taliũque filiorum corpora, in matris conspectu per carnifices dilaniari, cui proculdubio & sanguis & viscera, quotiens eos feriri videbat, cõturbabantur: & ipsam superato naturali affectu, quo maiorem esse nullũ puto posse, siccis oculis, ad ferẽda tormenta, filios ut fortes essent hortari, & sponte tua mirã ac rarissimã hanc rem fuisse indicabis: quæ non laudibus solum efferri, verũ etiam perpetuæ memoriæ cõmendari debeat: omnia enim gentiliũ exẽpla, virtutis magnitudine longè superauit.

De Blandina Lugdunensi.

His de quibus dictum est, Bládinæ Lugdunensis patientia similis fuit in morte filij, quæ ad ferendam fortiter mortem, hortata est Lugduni, Imperante Antonino Vero. Neque verò diu morata est post filium, eandem ob causam, id est propter Catholicam fidem, ipsa quoque interempta fuit.

RECENTIORA.

De Lamba Auriæ Genuensi.

Lamba Auriæ Genuensis classis præfectus, dum in Adriatico sinu, cum Venetis confugeret, vbi magno eos prælio superauit, cum in medio prælij ardore, ei nunciatum esset, filium pugnando interfectum fuisse, nullo alio doloris edito signo, vt in certamine pergerent, & ad victoriam eniterentur, alios hortatus est: & quod ad filium pertineret, in mare cum proiicerent, quod nullo nobiliore sepulchro tumulari posset, quã illic, vbi pro patria pugnans, parta à suis victoria, mortem oppetiisset.

De Homulo Iurisconsulto Neapolitani regni.

Pari patientia Homulus Iureconsultus, Neapolitani regni accola, Xenophontem imitatus, Romæ cum in palatio causam ageret, nunciata filij morte, neque voce neque vultu mutato, magna constantia peregit, quæ dicenda susceperat. Postea ad clientes atque aduersarios conuersus orauit, vt æquo ferre animo vellent, dum vnã tantum horã, paterno affectui operam daret, atque his dictis, in cubiculum in ipso palatio secessit. Nec plusquam horam moratus, ad perficienda quæ supererant, reuersus est, nulla in parte ab eo mutatus, qui ante filij nuncium vilis erat.

De Marzucco Pisano.

Marzuccus Pisanus Iureconsultus, & equestri dignitate insignis, relicto seculo, in fratrum minorum ordinem se recepit. In eius ordinis disciplina, plus ad parandam moderationem ac patientiam animi, quàm permulti philosophi longissimis studiis, profecit: vnde cum sciret, Facinatã filium, à Bentino Caprariensis occisum fuisse, non solum filij funeri sine lachrymis interfuit, sed vt verius iniuriam se remissè intelligeretur, Bentini filij percussoris manum deosculatus est. Mirandum profectò patientiæ exemplum immesseque virtutis vis religionis cultu cõparata, quã benè congrueret, vt factũ scriptorẽ nacta, quibus digna es laudibus

efferreris, vt omnes in tui admirationem conuersi imitatores etiam esse vellent.

De Carolo octauo Gallorum rege.

In ea patientia, ad quam religio Marzuccum in filij morte deduxit, prudentia, quæ à natura insita erat, Carolũ octauum Gallorum regem confirmauit, egitq; , vt in filij morte, quem vnicum & iam primum habebat, nequaquam animo perturbaretur, neque aut vestem mutaret, aut festos ludos omitteret. Nam filiis orbarus senatum ac populos suos terrere noluit, ne parata ad repetendum Neapolitanum regnum arma refrigerarent. Grauiissimis igitur verbis, latoque vultu, Deo gratias egit, plus animi, quàm antea ad obuiandam expeditionem ostendit: naturali tantum prudentia adiutus, in eiusmodi re philosophos doctosq; permultos, quanquam adolescens iuuenis, atque in regio solio constitutus, id quod plerisque timidiores facit, longè superauit.

DE PVDICITIA LIBER

SEXTVS.

CAPVT PRIMVM.

Scripturũ de pudicitia, cui illa quoq; virtus, quæ honestas dicitur coniuncta est, vtraque muliebris sexus singulare ornamentum, eius recesere laudes oporteret, vt ex eo, quod sexum illum maxime venerabilem facit, homines bona intelligerent, eos manentia, qui huic virtuti operam darent. Sed de ea fatius silere duxi, quàm parcè loqui. Quis est enim, qui paucis verbis exequi valeat, vel minimam eorum partem, quæ tantæ rei præconio debetur? Ad exempla igitur transibimus, ex quibus id ipsum, quod nunc omittitur, facile proueniet, vt scilicet, pudicitia laudes, clarius per ea pateant, quàm si nunc longa oratione simul enarrare vellem.

De Alexandro Magno ac Thimoclea Thebana.

Captis ab Alexandro Thebis, atque eius virbis præda exercitui concessa, quidam eius milites Thraces, Thimocleæ

nobilis scēminæ domum ingressi, bona omnia diriperunt, ipsorum autem militum præfectus, ea nocte mulierem, ad augendum maiore iniuria eius cladem, ut secum misceretur, coegit. Arbitratus autem ea re factam amicam, petiit, si conditum domi aurum haberet, ad quam rem, illa tantam iniuriæ minimè obliterata memoria, respondit, In sicco puteo, auri vim magnam deposuisse. In eum auarus hostis, dum diligenter intreretur, sine ullo arbitro, ne alius in lucri partem veniret, Thimoclea pedibus sublatum in caput ad fundum putei deiecit, atque saxis illum obruit. Cum rem comites rescivissent, ac Thimocleam ad Alexandrum deduxissent, Alexander, ut res sicut gesta erat, atque eius causam intellexit, non modò pro homicidio in mulierem non animaduertit, sed restitutus etiã bonis, vnã cum liberis (quia motam iusto dolore arbitratur) insuper immunitate donauit.

De L. Lucullo & Damone Peripolita Cheronæo.

Damon Peripolita, insigni forma adolescens, à Romano, qui Cheronæ præerat, ardentè amabatur: à quo cum persæpe in venerem inuitatus, minimè assentiri voluisset, certior factus præfectum velle, quia blandiendo non profecisset, vim inferre, adhibitis secum aliquot adolescentibus, ut armis pudicitiam tuerentur, ora fuligine tincti, ne facile agnoscerentur, præfectum in foro sacrificantem obruncarunt, atque peracta cæde vrbe excesserunt. Cheronæi ciues, Romanorum iram veriti, adolescentes illos morti damnarunt. Cum postea sub id tempus Consul Lucullus in Asiam tenderet, Cheronæ eius rei gratia substitit, reque ut erat intellecta, adolescentes iudicauit (iustè ob turpem iniuriam motos, præfectum occidisse).

De Pausania Mædonicò.

Illi de quibus est dictum, eadem patrarunt, ut pudicitiam tuerentur, qui autem sequentur armis vsifunt, ut violatam pudicitiam viciscerentur. Eorum autem apud nos primus Pausanias erit adolescens, in quo ætatis florem, egregia decoris species commendabat. Ei cum cædè Attalus vim intulisset, atque primæ iniuriæ maiori alia addita, deductum in conuiuium, iis qui cuperent abutendum permisisset: ipse autem pro eo scelere apud Philippum Mædoniæ regem questus, non modo remedium iniuriæ suæ nullum retulisset, sed cum risu dimissus contemptui haberetur, ira simul pudoreque

pudoreque succensus, abiecta salutis ratione, Philippum occidit, eius sanguine, arbitratus, se stupri notam absterxisse.

De Cyane Syracusana virgine.

Non minus saue, Cyane quoque Syracusana virgo, violatam ab ebrio patre, pudicitiam vltima est. Etenim ex ea re, cum graui peste Syracusæ laborarent, oraculæque respondissent, De scelerato sacrificandum esse, cum nemo intelligeret, ad quem ea res pertineret, Cyane, parentem capillis apprehensum, ad aram traxit, illicque manu sua eum pro victima mastrauit, atque super occisi corpus, se quoque interemit.

De Medulina virgine Romana.

Medulina virgo Romana, in bacchanalibus ab ebrio patre, obscuro in loco vim passa, ut stupri authorem agnosceret, digito eius anulum detraxit, quem aliquandiu seruauit, quoad maiuscula facta ex annuli signo patrem iniuriam authorem cognouit. Itaque tunc denuò deprehensum ebrium, capite fertis, ut erat redimito, ad Iouis fulgurantis aram traxit, atque illic multis conspersum lachrymis, tanquam pudicitia suæ violatorem sacrificauit.

De Pappio Volucere.

Qua in parentem sauitia vsa est Medulina, eandem Pappius Volucer, erga liberos exercuit. Nam cum filiam Camillam, à Romano fratre grauidam esse factam inuenisset, misso ad filiam gladio, quo se perimeret, filio alterum ut idem faceret, tradidit.

De Simeone & Leui fratribus.

Cum Iacob Patriarcha, secundum eorum temporum morem, cum liberis in Cananeam propè urbem Sichimam venisset: vbi tunc dies festus magno conuentu celebrabatur, Dina filia, quæ sola ut quædam necessaria coemere urbem ingressa erat, quia & forma insigni perbenignoque ingenio erat, inuita Sichem filius Hemor, qui tunc Sichimæ regnabat, vim intulit. Quam rem cum Hemor rescivisset, vehementer indoluit, egressusque ad Iacob, Dinam filio vxorem desponderi petiit, cui rei Iacob assentiri veritus, neque enim Hebræorum legem Hemor colebat, & propterea affinitatem cum eo iungere lege prohibebatur. Cum etiam propter illius vires apertè ei negare non auderet, ad deliberandum cum filiis tempus sumpsit. Ejs igitur cum rem ut erat, aperuisset, Simeon & Leui, Dinæ ex eodem utero fratres, iniuriæ vlcisci decre-

uerunt. Itaque noctu arreptis armis, vna cum magna feruorum manu Sichimæ muros transgressi, cū vino epulisque grauatos, arcto omnes somno dormire inuenissent, seruato muliebri sexu, in lecto regē, omnēsque alios obruncarunt.

De Absalone.

Absalon quoque Amon fratrem crudeliter interimis, quia immodeste Thamar, communem sororem deperibat, eique vim intulerat. Illius enim morte, violatam in sorore pudicitiam vltus est, quod eadem matre secum nata erat.

De vndecim tribubus Israël.

Eadem seueritate vndecim tribus Israël, violatam pudicitiam, in Leuitæ cuiusdam vxore, iniuriam vindicarunt. Nam cum is iter faceret cū vxore, nox eum cōprehendit, ita vt in vire Gabaa subsistere cogereretur: ea autē vna vrbium erat ex tribu Benjamin. Illic violata eius vxor, dolore pudoreque simul tantū dedecoris oppressa est, atque ea ipsa nocte vitam egit: vir autem corpus eius in duodecim diuisit partes, & ad singulas tribus, singulis missis partibus orauit, vt illarum dedecus vlciscerentur. Congregatæ vndecim Tribus ad Gabaa nitas miserunt vt authores sceleris pœna afficerent, qui neglecta vndecim tribuum legatione, vltro vndecim ipsis tribubus arma intulerunt, atque haud multo post manus conferuerunt. Bis vndecim tribus, à Beniamitis acie superatæ, de suorum numero sex & triginta milia desiderarunt, & tamen tanta eos vlciscenda: contribulis suæ cupido accendat, vt denuo maioribus viribus bellum repararent. Itaque cum in fugam Beniamitas vertissent, occisione eam totam tribum deleuerunt, cum nulli sexui, nulli ætati peperissent, ita vt è sex & viginti milibus (ad quem numerum Beniamitæ ascendebant) soli sexcenti fuga salutem sibi pepererint. Direptam autem Gabaam vibem postea succenderunt, decreto edito, Ne vndecim tribus, in posterum cum eorum aliquo qui ex acie effugerant, affinitatē iungerent. Hæc autem cū aduersus Gabaam egissent, arma in Galatidem transtulerunt, atque illic Iabitas peremerunt, quod iussi cum ipsis tribubus arma capere recularant. Morte dignos eos censentes, qui violatam contribulis suæ pudicitiam neglexissent.

De Dimocle Adolescente Atheniensi.

Dimocles mira specie adolescens Atheniensis, cum eius amore Demetrius rex teneretur, nullo modo regis libidini

morem gerere decreuerat. Contigit autem vt cum balnea forte ingressus esset, ad ea haud multo post Demetrius quoque veniret, illic à Demetrio nudus, vt erat apprehensus est, ab eius autem complexu diu luctatus, euasit. Cæterum cum tamen eius manus se diutius non euasurum cerneret, neque alia ad effugium spes relinqueretur, ingenti labro, in quo ad balnei usum aquæ feruebant, operculum detraxit, atque nudus in illud se demisit, eo facto quanti pudicitiam faceret testatus. Nam vt eam seruaret incolumem, feruenti dolio immergere se, atque in eo emori non reculauit.

De Sophronia Romana.

Sophronia Romana, matrona nobilitate insigni, quæ Maxentio imperante præfecti vxor erat, cum à Maxentio vt secum in Venerem sentiret, sollicitaretur, ita vt nisi volens, Maxentio morem gereret, vim imminere facile appareret, viro omnem rem enarrauit. Cum præ formidine virum sceleri animaduerteret assentiri, auro gemisque se quam impense potuit excoluit, & cum eam à Maxentio missi viri expectarent, ipsa vna tantum comitata ancilla, cubiculum suum ingressa est. Vbi posteaquam longiore oratione se Deo excusauit, si ante statutam diem vitam relinqueret, cultello sibi ipsi mortem consciiuit: Lucretiæ Romanæ in eo anteferenda, quod ipsa ne vel corpus, vel animum, quæ duo insigni pudicitiam candore fulgebant, labe aliqua inficeret, manum sibi iniecit. Illa vt læsum iam pudorem excusaret, sanguinem cum vita effundere voluit.

De quadam Thebana virgine.

Captis euerisq; à Nichatore Thebis, is in Thebana virginis flammis incidit, & muneris loco quod ab eo diligeretur, accepturam arbitratus, tamen diu rogando nihil profecisset: virgo imminere vim verita, cum in partem secessisset, aliud à se agi velle fingens, mortem manu sua sibi consciiuit.

De quibusdam Spartanis virginibus.

Hoc idem quinquaginta quoque Spartanæ virginis fecerunt. Nā cum ad Messeniorum vibem, sacrorum causa profectæ essent, sicuti ex fœdere promissum erat, Messenii iuuenes, in Venerem eas sollicitabant, quorum vim vt effugerent, incolumi pudicitiam vitam postponentes, mortem oppetierunt.

De duobus Boetis virginibus.

Insigne quoque pudicitiam exemplum illud fuit, quod duæ

Leuctris, Scedaso patre, in Bœotia ortæ virgines ediderit. Nam cū absente patre, duos iuvenes, pro veteri hospitio domi exceperant, ab iis vim passæ, eodē ferro die postera, ambæ cōcordes cū prima eo vsa, alteri eius vsum concessisset, se interemerunt. Hoc testimonio declarantes, & si corporibus vis illata erat, animos tamen culpæ infontes mansisse.

De quibusdam Antiochenis virginibus.

Imperante Diocletiano Augusto, qui grauius Christianum nomen insectabatur, mater cum duabus puellis comprehensa, & plastro imposita, Diocletiani iussu, Antiochiam, & illinc (quia Christianæ ferebantur esse) ad prostitutarum locum deducebantur, vt detum, nisi diis, quibus princeps volebat sacra pregerissent, omnes occiderentur. Ipsæ vero eum neque pudicitiam violare, neque Christiano nomini renunciare vellent, vt fortè dum ducuntur, ad amnem quendam peruenerunt, petierunt vt plastro descendere liceret, quia naturæ necessitatibus satisfacere cogebantur. Illic cum aliquantisper à custodibus secessissent, in caput demissæ, in amnem corpus aquis, & animam innoxia creatori Domino reddiderunt. Duæ quoque ex eodem loco, mari, ob eandem causam, cum Antiochiam deducerentur, è nauī desilientes, immerse sunt.

De C. Iulio Cesare.

A scuitia quam hætenus aut in seruanda aut in vlciscenda pudicitia scripsimus, ad mitiorem vtionem, quæ tamen nõ minus insignis est, transibimus, rerū similitudine, magis quàm temporū ordine seruato. C. Iulius Cæsar, vxori repudiū miserat, quia domi eius P. Clodius, fœmineo habitu deprehensus erat, & tamen postea citatus, vt aduersus Clodiū ob violatas Ceresis ceremonias (quæ eius domi celebrabatur) testimonium diceret: Negavit aliquid apud se de ea re compertum esse: cū autem peteretur, quāobrem vxorē dimisisset respondit, Vxorem Cæsaris non crimine solum, verum etiam criminis suspicione carere oportere.

De Augusto.

Augustus quoque, cuius post patrem haud immeritò fit mentio, nulla tanta cura filias nepotisque obseruare potuit, vt eas ab adulterio compesceret: & quanquam ab earum viris rogaretur, vt crimē condonaret, in insula Pandataria eas inclusit. Nullo eas vnquam alio dignatus nomine, quam

vt vomicas & carcinomata appellaret, moriensq; testamenta to prohibuit, eas sepulchro suo inferri, tanquā illarum ossiaculum corpori suo illatura essent.

De M. F. Valerio Constantino Max. Imperatore.

Adeo seuerus in vlciscenda suorum impudicitia Constantinus fuit, quod apud se filium Crispum Spurium, iam vltim, ac militari virtute multis experimentis insignem, à nouerca Fausta accusatum, tanquā eam stupri compellasset, statim fide accusationi habita, Polæ (quæ in Histria est) capite mulctari iussit. Cæterum post aliquot tempus, cum re detecta cognouisset, non à Crispo nouercam compellatā, sed à nouerca Crispum, & ab ea, non præstiti assensus dolore, accusatum, Faustā quoque capite multauit. In his enim quæ duo in humanis affectibus plurimum possunt seuerissimum se ostendit.

De Hierone Syracusano.

Quam seueram se quoque in iis quæ ad custodiendā pudicitiam pertinent, Hieron Syracusanus præstitit, qui Epicurum comicum poetā multauit, quod ipse coniuge præfente, lasciuos versus recitauerat. Vluit enim, vt domi suæ, non cætera tantū corporis partes, ab impudicitia custodiretur, sed ne aures quidem immodestam rem vllam audirent.

De Martia Varronis filia.

Non minus custodiendæ pudicitia studiosam Martia quoque Varronis filia se ostendit. Nam cum virginittatis candorem illæsum seruaret, & sculpendi pingendique arte insignis haberetur, quia ea ætate imagines statuarque plerumque nudæ fingebantur, ipsa præ pudore, ne in viris pudibūda exprimeret, aut ob id imperfectum relinqueret, à fingēda virili figura semper abstinnit.

De Eugenia Romana virgine.

Res penetratrica, non quoad scelus quidem, sed pro incōmodi atque persecutionis magnitudine, videri potest, id quod Eugenia Romana virgini contigit. Nam Philippi proconsulis Alexandrini filia, cum à Cōmodo Imperatore, nimis ardentè diligeretur (neque enim minus opibus quā forma excellebat) vim verita, quæ appropinquare videbatur, monachi habitū ac nomē mētica, profugit, in quo statu cū sub falso nomine occulta maneret, Æmiliana Romana, quæ magno orta genere religionis gratia in Orientem pro-

fecta Alexandria morabatur, eam ardentem diligere cepit, & cum æquè in consuetudinem alium nullum admitteret, quia in viri habitu erat Eugenia, ob inuidiam, tanquã cum Æmiliana adulteraret, apud proconsulem accusata, necessitate ita premente, proconsul se & foeminã & filiam eius esse detexit, statimque iudicio liberata, ad virgines transfuit. Sed postea quia in Christianos persecutio augebatur, sub patris successibus, cū abnegare Christum noller, ut ei cui inserviebat placeret, occisionis mala pertulit. Sed iam ad recentiora transeamus, quæ meo quidem iudicio, minus excellere non videntur.

RECENTIORA.

De Pithomena virgine Alexandrina.

Pudicitia quanquam præcipuo candore insignis habeatur, minimè tamen servilia quoque pectora incolere perhorrescit, quippe quæ cupientem eam, neminem aspernatur. Ita esse experimento docuit Pithomena Alexandrina virgo, quæ Romani cuius serva, ab eo, & propter formã, & propter virtutem vehementer diligebatur. Eam cum diu promissis minisque frustra oppugnasset dominus, tandem amore in odiũ conuerso, ad iudices eam, ceu Christianam detulit. Cum autem propter hoc puella, de sententia non moueretur, feruenti pice immersa, hoc tormento vitã agere, quã pudicitiam violare maluit. Pudicitiam profecto mirandam! quis enim facile credat in ætatis flore, servam, proposita morte, & ut grauior esset, publicè inter gravissima tormenta (cum alia in parte libertas opesque si annueret ostenderentur) omnibus resistere? nedum vel parua in re assentiri velle? Quã multæ nostrorũ temporum virgines, profusus erubescerent, si hæc descripta legerent, legendo pœnitentiam vellent? quartũ permultæ conspiciuntur quotidie, non modo ubi vel periculum vel minæ immincant, obistere nolle, sed vtrò parentibus relicis, spreto familiarũ in quibus ortæ sunt decore, acrius impudiciã sequi, quã hæc, ne impudica esset, omnia quæ in vita sunt formidolosa subire.

De Anastasia nobili femina Constantinopolitana.

Constanter Pithomena pudicitiam suam defendit: sed non minus indignabundam Anastasia se, ne suam macularet ostendit. Nam cum eam Theodora Augusta, suspicata

à Iustiniano Augusto viro suo diligi, acerbo verbo carpsisset: ut vero experimento declararet se ea in re Iustiniano non respondere, Alexandria profugit: atque illic inter sacras virgines latuit, ubi postea Theodora audita morte: & se impensius quã antea à Iustiniano, Theodora iugo liberata, diligi audiret: verita ne tandem vis inferretur: eum declinavit amorem quem permultæ magno studio sequi voluissent. Itaque viriles amicta vestes ad extrema Ægypti deserta aufugit, ubi Anastasij tanquam vir esset, nomine sum pro, diu austerè ac sanctè vixit.

De Dugna Aquileiensi.

Cum Attila Hunnorum rex Aquileiam urbem oppugnaret, Dugna in ea urbe nobilitate atque pudicitia insignis, quæ Barbaros iam urbem irrumpere videbat: quos acceperat in diripiendis urbibus crudeliter, auareque rem gerere, neque à mulierum pudicitia iniuriam, abstinere, ne eã vim incurreret, cum domum in amnis ipsa positam haberet, à fenestris in eum se præcipitem misit. Caterum quoniam satis de his scriptum est, quæ ingenti severitate pudicitiam tueri voluerunt, iam de illis scribamus qui acerbè violatum hunc pudorem vti sunt.

De Iuliano Gotho Comite Septensi.

Cum Rodericus Gothorum postremus, qui in Hispania regnarunt, Iachabæ Iuliani comitis filia, quam in aula penes reginã habebat, vim intulisset, puellæ pater adeo grauius eam iniuriam tulit, ut clam in Africam traiceret: quo tempore, in ea Abenialiber Miramamolius, rerũ potiebatũ, quem ut in Hispaniam, ad delendam Gothorum gentem, traiceret inuitavit. Is verò inuitantis consiliũ securus, cum duce Muza copias ingentes in Hispaniã misisset, salutis anno septingentesimo quartodecimo, crudelius in Gothos Iulianus ipse, quã Mauri defecit, omnibus in rebus filia pudicitia cui vis illata fuerat, semper cõmemorata.

De Ioanne Rata Caserta comite.

Simili indignatione compulsus, Ioannes Rata Caserta comes, postea quã rescit violatam vxoris pudiciã à Mafredo Siciliæ rege, iniuriã vltus est. Nam cū Carolus primus, Pontif. Rom. Neapolitani Siciliaq; regnorũ iure inuestitus, Manfredus arma inferret, Ioan. Rata, Manfredi copiarum dux, quẽ Manfredus rem proflus, quã cum eius vxore

habuerat, ignorare arbitrabatur, vt iniuriam vlcisceretur, non solum ad hostes tranſiuit, verum, viâ quoque intra regni fines eis aperuit, cuius rei causa mortuus Mâfredus, sceleris sui primû violata Ioannis coniuge, deinde quod tanta iniuria affecto, rem suâ credidisset, pœnas quas debuit, luit.

De Nicolao Estensi Marchione Ferrariensi.

Non minus seuerus violatæ pudicitia: vltor fuit, Nicolaus Estensis Ferrariensis Marchio: nam cû accepisset Hugonem filium suum, iuuenem forma virtutisque eximium, parum pudicè Parisinæ noueræ, quæ gente Malatesta erat consulescere: ne temerè in tanta re fidem habuisse videretur, noua arte operam dedit, vt rem ipse inspiceret. Itaque posteaquam ita certior factus est, vt iam non falli se credendo sciret, adeo pro tanto facinore excauit, vt abiecto viri patrisque affectu (quo maxime mortales mouentur) coniectos in vincula ambos, capite haud multo post, cum omnibus confcis, multauerit.

De Ioanne Malatesta.

Minus in vxore impudica vltionè Ioannes Malatesta distulit, quæ Francisca nomine, Polenta gente orta erat. Eam enim in complexu Pauli Malatestæ fratris sui deprehensam gladio eo ipso momento, vnâ cum adultero transfixit.

De Ludouico Seneschallo Normandiae.

Pari seueritate Ludouicus Normandiae Seneschallus (id in Gallia honoris nomen est (vt accepit, cum Ioanne Lauerino, domus suæ gubernatore, Carolottâ vxorem, eodem in lecto simul miser, stricto gladio, locum ingressus, in quo iacebant, primo impetu adulterum, deinde vxorem occidit: nihil proflus motus, quod illa communes complexa liberos, inter lachrymas errori veniam peteret, nec quod Ludouici vndecimi Gallorum regis soror esset: quoniam rex ipse, qui frater erat, non minus quam vir ipse, seuerè Carolottæ pro crimine infensus, ne minimam quidem, pro eius nece, offensionem se accepisse ostendit.

De Philippo Gallorum rege.

Philippus Gallorum rex cognomento Pulcher, non minus se in nurus suas seuerè, quam Nicolaus Estensis, atque alij, de quibus est dictû, in vxores gessit. Huic tres filij erant, Ludouicus Nauarrensis rex, Carolus Marchiæ, & Philippus Pictonum comites: maioris natu vxor fuit Margaritha

Borboniensis ducis filia, secundi Blanca Burgundiæ comite patre orta, cuius etiam filia fuit Ioanna, quæ postremo filiorum nupserat. Cum igitur Philippus Pulcher, has minus pudicè agere, quam regias, id est pudicas nurus æquum erat, in custodia obseruari iussit, ac criminum disquisitione habita, Pictonumque comitis vxore, crimine, quia innocens erat, facto iudicio, liberata: alias duas perpetuo carceri addixit, vt in eo miserè vitam agerent, Philippum autem atque Gualterum Andegauenses fratres, qui adulteri erant, adempto ab eorum tergo corio, suspendit.

De Erkembaldo Brabantio.

Par facinus ad vlciscendam pudicitiam, & penè Mario persimile Erkembaldus Brabantus, vir nobilitate insignis, ac præpotens in Germania patrauit: qui cum graui valeridine laboraret, & à cubiculo strepitum exaudiuisset, quo resonante cedes videbantur, eius rei petiit causam, & cum tandem accepisset, fororis suæ filium, vim cuidam domesticarû mulierum voluisse inferre, vehementer indignatus, ministris imperauit, vt nepotem suspenderent, quod cum ministri agere distulissent, dissimulauit dolorem, quoad iuuenis arbitratu auunculum rei inmemorem factum, cubiculo cœpit obseruari. Itaque conspectum, in cubiculum ad se vocauit, lætumque se simulans, assidere sibi iuuenem cœgit, & altero brachio eum cõplexus, altero gladium, quæ habebat clam eduxit, ac iugulauit. In eo enim pudicitia: respectus, ac studium afinitatis iura atque affecti corporis vires superauit.

De Bartholino Sistro Papiensi.

Muro sepiebat ingentes fundos Galeatius Vicecomes, iuxta Papiensem arcem, vt eis ad venationem alere feras posset. Cû autè eo muro, possessiones Bartholini Sistri ciuis Papiensis, incõmodè diuideretur, Bartholinus cû Galeatio quæstus, & si optata non retulerat, tamen aliquot dies re patienter tulit. Carterû cû postea in dies dånû graui⁹ appareret, quod diuisa possessio secû ferebat, ad Galeatiû rediit, qui in Papiensi foro equo insidens, substiterat, cû autem speraret si publicè re ei narrasset, fore vt ad respicienda damna quæ inferebat, magis moueretur, ei appropinquauit, ac modeste inter cætera dixit: Si hoc ipsum incõmodo afficeret: quid tandè tot filibus, quas iâ nobiles habebat, agendum foret? periniquè autè ferens Galeatius, huius querelis voluptarium locû impediti,

iracundiæ plenus respondit : Si nesciret, quo alio eis modo consulere, illas ad prostituerarum cellas mitteret : quo pudicus cinis excaduit, etenim parua nimis, ubi de pudicitia agebatur eius à principe ratio haberi videbatur. Itaq; in furorẽ rabiẽ- que versus, pugionẽ quẽ ferebat, strinxit, arbitratus Galeatij pectus se petere, in zonã fibulã, gladij mucronẽ impegit, qui inde delapsus coxam perforat. Quẽ res, & si non multo post Bartholinus occisus fuit, satis tamen magno documẽto esse potest, agendi loquendique modestiã, quã in omnibus desideratur, Principes ita decere, vt in eos permulti, quod nullam ob aliam rem egissent, verborum atrocitate perciti sequerint.

De Prefecto arcis Nucernæ.

Quod nuper diximus, de necessaria in principibus agendi loquendique modestia, Nucernẽ quoque arcis prefectus, in Nicolao Bartholomæoq; Trincius Fulginatũ dominis quib⁹ ipse seruebat, offendit. Nã cum animaduertisset Nicolaum saepe Nuceriã venientẽ, vxori suã vim intulisse, ad edendam venationẽ eũ cũ fratribus inuitauit, nocteq; proxima, cũ labore defessi, graui somno capti essent, duos ipsorũ fratrum lecto peremit, atq; ad libertatẽ populũ vocauit, verũ cũ Conradus tertius frater, re intellecta Brachij (qui Perusia rerum potiebatur) opẽ implorasset, atq; illuc aduolasset, prefectus spe diutius retinendã arcis adẽpta, à turri vxorem precipitauit, cui ipse à Coradi militibus cõfossus haud diu superuixit.

De Petro Temacoldo.

Pari crudelitate Socinum Vicestarinum Reipublicæ Laudensis dominum vltus est Petrus Temacoldus, neque eum mouit, quod Socinus Ludouici Banari Imperatoris vicariũ se gereret. In carcere enim, pedore famẽque eum conficere non erubuit, quanquã à molendino ad honestam fortunam ab eo esset euectus. Sãuendi autem in Socinũ ea fuit causa, quod eius propinqua, quã haud in magnis erat opibus, Socinus viciũ intulerat. Ab hoc igitur initio, rẽ Laudensem inuasit, cuius Imperio vti, simulque in Vicestarinã gentem sequi non destitit, quoad ipse ab Actio Vicecomite, qui Mediolani rerum potiebatur Laude pulsus fuit.

De Opicio Laudensi qui Vergusius dicebatur.

Actij auo Mathæo Vicecomiti, quia Galeatius eius filius, cum Placentinam prefecturam gereret, Blanchinã vxoris Opicij Laudensis, qui Vergusius cognominabatur, pudicitia

viciare tentauerat, Opicius, non sine ingenti omnium Marthæi rerum periculo, aduersam factionem secutus, vrbẽ Placentiam ademit, diũque ea potitus est. Adeo acerbẽ tulit eũ quem amicum putabat, vxori vicium inferre voluisse.

De Raimundo Assa Græco.

Temporibus quoque nostris, Neapoli Friderico Aragonio regnante, Raimundus Assa, in Græcia nobili ortus genere, & si patria Turcarũ armis pulsus, grãui rerum inopia laborabat, quantum violatus pudicitia decor cum mouisset, ostendit. Nam publicẽ in regio cubiculo, Bernardinum Sanseuerinum Bisignani principẽ, apud quem viuebat, stricto gladio inuasit, duoque aduerso eius pectori vulnera infixit, quod is sorori, quã apud eum alebatur, vim intulerat. Cuius rei cum ad supplicium duceretur, nulla vnquam ductus est poenitentia. Quin affirmavit cum principi familiaritate cõiunctus esset, tutõ vlciscendã iniuriã magnas occasiones habuisse, sed eis vsum non esse, quia nobilitati insigni viro, occulta vltio sordida foret: & propterea palãm vlcisci hãc grauem iniuriam quam acceperat, coram rege voluisse, neque iam cum id egisset, acerbam sibi mortem putare.

De Siculis.

Quanquam exempla de quibus diximus, satis palãm faciant, nullis aliis incommodis, æquẽ ad rebellionem populos impelli, quã ubi apud eos, per reges ac principes aut eorum magistratus, ac milites pudicitia violatur, idque restatum reliquerit populus Romanus qui Tarquinij superbum dominarum, se agrẽ ferre non ostendit, nisi posteaquã Lucretiã vitium oblatum fuit, neque decemuirorum tyrannidem exuere prius cogitavit, quã Appius Claudius, Virginij filiam violare tentauit: hoc tamen apertius etiam declaratur, Siculorum presentis exemplo. Gallorum enim sãua libidine, quam in Siculas mulieres effrãni exercebãt perciti Siculi, in vnum conuenere, vt ad campaniarum pulsus, quibus decantandas esse vespertinas orationes significari solet, per omnem Siciliã, Gallos quicumque in ea erant obruncarent. Tanta edita in eos sãuitia, vt matrum vtero vi diuulsos liberos, humi alliderent, duabusque horis constat eo tẽpore, octo Gallorum milia occisa fuisse. Regni illius possessione Carolo primo adempta, in cuius locum Petrus Aragonium regem, Siculi ad se vocarunt.

De Francisca Manfreda.

Audax quoque proculdubio Franciscae Bentiuolae facinus, ob pudicitiae studium temporibus nostris fuit. Nam cum duos adhibuisset, qui Galeotum Manfredum virum suum principem Faentinum necarent, intuita cum magnis viribus salutem defendere, stricto pugione, quo ipsa erat accincta, manu sua cum virili magis quam foemineo animo, a duobus adiuta interemit: ad quod facinus eam laesa pudicitiae desperatio compulit. Nam in urbe Faentina, affirmabatur Galeotum, antequam ipsa ei nuberet cum Faentina eius matrimonium contraxisset, & re occulrata, honestiores postea nuptias cum ipsa secutum. Quos rumores, cum Galeotus nullo modo reprimeret, suspicionem rei verae videbatur relinquere.

De quadam femina Esensi.

Haud dubium est, quod in Esa, quae in terrae novae comitatu, non longe a Nicæa est in Narbonensi provincia, mulier quaedam patrauit. Noctu enim dormienti viro, genitales partes abscidit, factum excusans, quod ipsa viro fidem praestaret, ipsi quoque æquum esset, eandem a viro seruari, & quia is conjugalem fidem violarat, plecti debere ea corporis parte, qua peccauerat, arbitrabatur.

De Francisco Gonzaga.

Non minus etiam seuerus vlciscendae pudicitiae vltor Franciscus Gonzaga fuit, cum coniugi Agneti, Barnabonis Vicecomitis filiae, qui Mediolani rerum potiebatur, caput adimi iussit, quia eam manifestè in adulterio deprehenderat.

De Rudolfo Gonzaga.

Rudolfus quoque Gonzaga, Friderici Matuani Marchionis frater, cum esset in castris, uxorem parum pudicè agere certior factus est, itaque inde profectus, ad ea loca, in quibus vxor cum adultero erat, ambos manu sua coccidit, cum ante vxoris faciem adulteri sanguine resperisset, non sine graui verborum contumelia, nulla quod nobilissima gente orta esset habita ratione. Quanquam autem & Itolorum & Gallorum principum nobiliumque hominum, in hanc materiam permulta occurrant exempla, vnum tamen tantum, in quo sauitia incredibilis fuit, adhuc ponere contenti erimus, ut iam finis rei permolestæ fiat. Nam cum per sepe nimium suspiciosi viri, & in quibus natura iracunda est terminos castigando transgrediantur, & grauius quam pro peccati magnitudine ad multam

rapiantur, huiusmodi hominum facta, ad feritatem magis, quam ad vilius laudandae rei decorem accedere iudicari debent.

De Tifone de Campo sancti Petri.

Quo ergo nomine Tifonis facinus compellare debemus? pudicumne an scelerarum dicemus? Rem in medio ponemus, ut pro ingenij qualitate integrum lecturi habeant, vel impium vel seuerum pudicitiae vltorem eum nominare. Is matrem Conizam, cum in adulterio cum Aymo Burgundione deprehendisset, hortante matris fratre Marsilio Carrariensi, heu sauum facinus, ambos occidit.

De Othone quarto Imperatore.

Libet in fine tam multorum, in quibus ad vlciscendam pudicitiam coniuncta sauitia fuit, exemplum vnum ponere, a quo & si sauitia abest, animi tamen virus insignis in eo conspicitur. Cum Otho quartus Imperator, Florétiae esset, & inter multas forma atque ætatis flore insignes foeminas Gualdratam Bertham ipse plurimum laudaret, puellae pater, qui aderat, Belincionus nomine, obrulit, facturum se, si ita eius ferret animus, ut deosculandae puellae copiam haberet, quod cum puella audisset, respondissetque, Nullius unquam, nisi eius qui vir suus foret, suauium accepturam, adeo modesto principi ea res placuit, ut indignum duceret, sine premio puellam dimittere. Itaque eam in matrimonium Guidoni Germano locauit, viro non armis solū atque virtute, verum generis quoque nobilitate insigni, & totam eam vallē quae sub Casentini nomine in Aretino agro censetur, cum comitatus honore dono vtriusque dedit. A quibus postea familia manauit quae Comitum Guidorum nūcupata est.

DE IIS QUAE LIBERE VEL FACTA

vel dicta sunt. CAPVT II.

IN dictis factisque libertas, quemadmodum laudè meretur, si à libero animo profecta ratione modoque non careat: ita si ei causa sit animi malignitas aliqua, aut praua loquendi consuetudo (quemadmodum saepe fieri solet) auctores nonnquam in exitum deducit: & si etiā prima cum in malignos auditores incidit, periculo non careat. Ceterum cum eius sententia certa norma dari nequeat, ad eorum exempla recurreremus, quod per ea melius vires ipsius, effectusque declarabuntur. Illud autem non omitendum est, si in iis aliqua parte peccauit

dum sit, fatius esse parum ista, quam nimis attingendo peccare.

De T. Quinto Flaminio consule.

Quintus Flaminus, cum aduersus postremum Philippum Macedoniae regem bellum gereret, & in tractanda pace delectus, ad colloquium locus esset, posteaquam loco appropinquarunt, Philippus fraudem veritus, obsides à Flaminio petiit: affirmans, Romae multos esse Flaminios, sed apud Macedones vnum esse Philippum, ad quem Flaminus statim respondit, Id ipsius Philippi culpa accidere, qui amicos & propinquos omnes interemisset. Romano, id est, libero verbo, crudelitate atque perfidiam Philippo improperauit.

De Paulo Emilio Consule.

Paulus Æmilius consul, aduersus Persam Macedoniae regem creatus, cum mos esset in eiusmodi rebus pop. Rom. gratias agere, ut suam in dicendo libertatem seruaret virtute atque innocentia sua fretus, ad populum dixit, De duobus consulatibus quos erat adeptus, primum se sui ipsi gratia petiisse, hunc autem secundum, ab ipso populo delatum suscepisse: huius igitur postremi causa gratias non agere, quin potius si quem se meliorem ad eam expeditionem populus inueniret, eum eligeret, quia id ipse æquo animo esset laturus, verum si quid in eius virtute spei reposuisset, sine verbis dicto ei audiens esset. Quod si populo statutum esset imperare malle, & non imperati parere sciret, ludibrio omnibus Romanorum expeditiones fore. Ita enim ea libertate animi, populum Romanum, qua virum quemcumque priuatum allocutus est.

De Cn. Pompeio.

Petebat Cn. Pompeius, partis iam multis victoriis, triumphum à L. Sylla dictatore sibi decerni. Cum autem ætas & lex obstaret, neque enim adhuc senator aut consul creatus fuerat, Sylla pertinaciter contra reluctabatur: quare minime motus Pompeius, se triumphum à populo impetratum dixit: & cum ei relatum esset, Syllam, si id tentaret dixisse, se ei aduersaturum, respondit, Neque se ob eam rem ab incepto discessurum, cum plures nationes per terrarum orbem inuenirentur, quæ orientem quam quæ cadentem solē venerentur. Eo enim mordaci dicto, Syllæ senio, iuuentutem suam, præposuit, atque exacerbata his verbis Dictatoris ira sauiusque, qui multa Romanorum virorum milia longè minorè ob causam occidi iusserat,

extorsit, ut Sylla exclamaret: Triumphet, & ita potius est triumpho Pompeius.

De Fabritio.

Cornelius Ruffinus vir rapax & avarus, ceterum in bello animo ingens manuque promptus, cum bellum immineret, in Consulatu obtinendo, C. Fabritij opera adiuuus est viri ipsi quidem omni integritatis laude digni, qui ob prauam vitam, Ruffino semper aduersus fuerat. Ceterum ab eo tempore ob belli suspicionem, quia ignauos desideretque ipsius competitorum videbat, sententiam mutauerat, quam rem Ruffinus miratus cum Fabritio impense gratias egisset, subridens ad eum aperte Fabritius, Noli mirari Ruffine, quia rapinis imminui malo quam vendi: commodè enim acuteque Ruffini rapacitatem & competitorum ignauiam taxauit. Ostendit enim fatius se ducere ab avaro Consule, eodemque gnauo homine, & rebus agendis idoneo rapinis vexari, quam iis ad consulatum euectis, qui per ignauiam rem communem prodituri essent, victum ab hoste venundari.

De C. Iulio Cesare.

Sedenti pro tribunali L. Sylla cum prætor esset, atque Cæsari adhuc priuato iratus diceret, Se officio suo usurum, respondit Cæsar, Rectè tuum appellas officium, quod pecunia tua comparasti: neque enim magistratus maiestate deterritus est, quin ei, qua arte magistratum esset assecutus, coram exprobraret.

De Geminio ciue Romano.

Cum triumphum Antonius, in Asia degeret, atque vna esset Cleopatra Ægypti regina, cuius nutu Antonius, eius amoribus nimium victus, regebatur, per id tempus graues inter ipsum atque Octavianum controuersiae exarserunt. Amici igitur, ab urbe Roma, ad Antonium in Asia Geminium miserunt ut omnia tentaretur, per quæ, cum Octauio reintegrari communis amicitia posset, atque in muram concordiam rediretur. Cum autem Geminium Antonius in conuiuium excepisset, præsentem Cleopatra, monuit ut mandata quæ habebat exponeret: ad quæ Gemini, post salutem dictam nulla aut ipsius amplitudinis, aut Cleopatrae præsentis ratione habita, Reliqua dixit, Antoni quæ tibi dicere iussus sum cum sobrio & alio loco, quam vbi nunc sumus tractanda sunt, sed vicunque rem vnam, vel ebrius dicere mihi posse videor, scilicet res tuas omnes

bene successuras, si Cleopatram in Ægyptū dimiseris. Patris enim liberisque verbis & Antonij ebrietatem, & eius in Cleopatram immodicum amorem, sapienter carpsit.

De Rubrio Flavio, & Sulpitio Aspero tribunis militaribus.

Valde profecto liberā Rubrij Flavij tribuni militaris oratio fuit, quo tēpore conuictus, confitū se Pisonianæ conspirationis esse, rogante Nerone, **Quamobrem** eius vitæ infidias tendidisset, respondit, Nullus unquā erga te fide maior me fuit, dū vt amari posses, dignū te præstitisti, sed postea quā matris parricida fuisti, vxorēq; tuā occidisti, itē auriga factus es, & mimicā artem exercuisti, vrbēque ac patriam communē incendiisti, mortalitū omnium etiam odio dignum te fecisti. Sulpitius quoq; Asper, eadem dignitate qua Flavius, & item pari culpa insimulatus, cum similiter, **Qua** re motus cōspirasset, rogaretur, Non minus liberē, cæterum paucioribus verbis respondit, dixit enim, Se in Nerone cōspirasse, qui aliam rationem, finiendorum eius immēsorū scelerū, non inueniebat. His verbis Nero magis consternatus est, quā omnibus aliis, quæ in ea coniuratione continebātur. Neque enim vera, vt maior principum pars audire consueuerat. O miram in dicendo libertatē, o verē Romanos animos, coram eo, atq; in eū, qui terrarū orbis imperium obtineret, & crudelitate immanes alios omnes anteciret, non moueri animo, neque minore in eum vti libertate, cum in eius manu vincitū essent, quā si ipsi imperantes, vincitū eum, coram quo dicebant, habuissent.

De Isidoro Cynico philosopho.

Non minus quoque liberē Neronem, Isidorus Cynicus allocutus est, cum ei magna voce palām dixit: Bene eum Nauplij mala cantare, & male bona sua curare.

De quodam seruo bubulco.

Quidam bubulcus seruus, iam senio penē confectus, cū assumpto ad imperium Vespasiano domino, propter nouæ fortunæ felicitatem, meritum se putaret, quem dominus munere dignaretur: venienti in vibem Vespasiano se obtulit, & libertate se donari petiit. Cum autem minimē assentiri Vespasianum videret, continere se seruile pectus nequiuit, quin vt poterat dominū vlcisceretur: magna enim voce exclamauit, Vero adagio dici, **Vulpē pilos non mores mutare,**

tare. Ita enim veteris dñi auaritiā natura insitā, exprobrauit.

De Mimi mordaci dicto.

Valde liberū mordaxque Mimi cuiusdā aduersus Tyberidū Cæsarem verbum fuit, cum is Augusti hæres, ab Augusto legata populo non impleret. Nam cum fortē coram eo mortuus ad sepulturam efferretur, Mimus sublata voce, mortuo inclamauit, Vt nomine suo referret Augusto; nondum pro eius legatis populo Romano satisfieri. Minimē veritus hac libertate, quæ ei exitium attulit, Tyberium hæredem cuius ea erat culpa, mordere. Inde enim factum est, vt Tyberitūs Mimo pro eius parte satisfaceret, & postea interfici, atque ei dici iuberet, Vt Augusto nunciatum iret, iam cœpta esse eius legata persolui. Quo exemplo, haud obscurē ostenditur, non semper dicendi libertatem, etiam in re vera tutam esse, diligenterque pensandum, cui, quomodo, & quando atque vt tibi loquaris.

De alio Mimo & ipso mordaci.

Non minus liberū & mordax, illud quoque verbum fuit alterius Mimi, in triumphali pompa, quam Galienus ignauissimus Imperator ducebat. Nam cum nonnulli in Persicō vestitu comparuissent, & Mimus quidam eos studiofius cōtemplari videretur, fuerunt qui peterent, **Quid** sibi tanta illa cura quæreret? quibus respondit Mimus, Inter hos Persas Galieni se patrem quærete. Hoc enim verbo Galieni ignauiam carpsit, qui patrem iam diu apud Persas captiuum, armis ab hoste recipere nō curaret, & nunc de puerorum more, simulatis Persis triumpharet.

De duabus vetulis liberē locutis.

Non minoris faciēda fuit, Macedonicæ vetulæ eja De metriū regē libertas, & alterius erga Adrianū Augustū, quæ quanquā diuersis fuerunt tēporibus, tamē hīc propter similitudinē coniunctim enarrantur. Indignatæ enim quod loquendi petita potestate, hi duo principes, audiendi oculū sibi non esse respondissent, eis dixerunt: Ergo reges non estote. **Quod** verbū cum eos acriter pupugisset, in posterum, cum alius vterque humaniorem facilioremque se præbuit.

De Homulio ciue Romano.

Antoninus Pius, singulari humanitate princeps, Homulij cuius Romani ades ingressus, cum porphyriticis colūnas vidisset, petiit, Vnde Homulius eas habuisset: cui is respondit,

In aliena domo, hominem mutum surdumque esse oportere. Libero enim verbo, fortasse magis, quam apud Imperatorem æquum esset, nimiam Antonini curam momordit.

De Valerio Asiatico.

Cæso C. Caligula Imperatore, pop. Rom. in forū conuenit, arbitratus principē Senatus opera interfectū esse, itaque cum id grauius quereretur, Caligulæ largitionibus assuetus, interfectōrū nomina, ut in eos animaduerneret, requirebat. Id cōspicatus Valerius Asiaticus, senator, honore quē gerebat non indignus, cū indignaretur vehemēter, molestē populū eam rem ferre factam esse, quam propter tyranni crudelitatem populū ipsum facere oportuisset, in eminentem locum conscendens, clara voce populū increpuit, quod cædis auctores quæreret, subiūxitq; Magni muneris loco accepturū se fuisse, si ipse huius rei author esse potuisset: quā libertatem, ob viri reuerentiam populū æquo animo tulit, nihil in eum motus, etsi haud multo post in omnes sauiit, qui in Caligulæ vitam conspirauerant.

De Frontone consule.

Pari libertate post Domitiani pessimi principis mortem, de Cocceio Nerua principe optimo atque eodem patientissimo, ut Asiaticus, ad populū Fronto consul locutus est. Nam cum videret nimium populū indulgeri, permittiq; ut in eius esset manu, vel accusare vel occidere, quē Domitiani ministrum fuisse diceret: clara voce dixit: Malum esse sub principe viuere, qui nihil agi permitteret, sed longē deterius, sub eo, qui fieri nihil prohiberet. quod Nerua cū audisset, modum accusationibus imposuit.

De Cymone Atheniensi.

Cymon Atheniēsis, haud minus liberè, neq; minore suo periculo, quā duo de quibus est dictum, locutus est. Nam cum per totam urbem disseminatum esset, à Delphico oraculo responsum esse: Vnū Athenis virum esse, qui aduerso omnibus aliis ciuibus animo esset, & cui præsentium rerum administratio inuisa esset, populū aperte monuit, Ne quis quærendo laboraret, se enim cum liberè fatebatur esse, cui nihil eorum placeret, quæ per id tempus in administranda republica gererentur. Verbo enim & aperto & libero, eius temporis administrationem carpsit.

De Elpinice Cymonis sorore.

Non minus libera Elpinice Cymonis soror erga Periclem fuit, cum à deuicta Samo reuersus, funere ingenti cæsos in prælio honorasset, laudibūque eorum virtutem extulisset. Nam cum Atheniēses mulieres postea flores fertaque è more rogis iniicerent, Elpinice Cymonis soror, non sine magna indignatione erupit. Sunt profectò ista floribus ac fertis digna Pericle: qui nos tot præclaris virisorbasti: neque hoc bello contra Phœnices aut Medos suscepto, sicut Cymon frater meus, egit, sed urbem atque insulam nobis beneuolentia propinquitatibūque coniunctam subegisti. Animo magis quam virili ausa Periclem palam carpere, qui gratia & arte omnium rerum moderamen Athenis sibi vendicâr.

De Demarato Corinthio.

Quo tempore Philippus Macedonū rex, ortis discordiis, cum vxore ac filio dissidebat, ad eum visendi gratia profectus est Demaratus Corinthius: qui cum interrogatus esset, Quam bene inter se Græciæ ciuitates conuenirent, facetissime ei respondit, Magnæ profectò tibi curæ est Philippe, ut de Græcorum concordia certior fias, siquidem haud iniuria id ad te pertinet, posteaquam cum coniuge tua ac filio tam concorditer, tantoque in amore viuus. Quod facetum, nec minus mordax verbum, irâ Philippum pupugit, ut postea cum vxore ac filio in gratiam rediret.

De Demochare Atheniensi.

Cum Athenienses ad eundem Philippum in Macedoniam legatos misissent, acerbum quidem, sed occultum, ipsorum hostem: confecta legatione, Philippus eos dimittens, ut mos est, dicere cœpit, Si quid aliud esset quod Atheniensium gratia facere posset: neque ultra ad finiendam orationem pergebat. statim legatorum vnus Demochares, ceteris audacior, subiunxit: Ut te suspendas, apertè ei verum factus, qui fictè operam suam Atheniensibus videbatur offerre. Quæ libertas magno ei malo constitisset, nisi eum plus ficta Philippi humanitas, quā propria prudentia texisset: neque enim aliud Philippus egit, nisi quod ad alios legatos conuersus dixit: Referte Atheniensibus, cum qui tam acerbum verbum, minimè indignatus audiuit, longè eo qui verbum nihil laefficitus pronunciauit, modestiorem erga vos fuisse.

De Dercilide Spartano.

Non minus liberè Dercilides Lacædæmonius, missus à

Spartano populo, ad regē Pyrrhū legatus, egit. Nam cum eū Pyrrhus grauibus verbis virgeret, vt Lacedæmonij Cleonimū regem, quē pepulerant in regnū reciperēt, nulla illius dignitatis ratione habita, respondit: Si Deus es nobis, minime timendū à te ducimus: nam cum instam habeamus causam, Deus qui iustus est, nihil aduersus nos molietur: quibus tu, si non Deus, sed homo es, melior profectò non es, & propterea tantoperè nobis formidandum non est.

De Sameo Phariseo.

Herodes adhuc priuatus, cū apud Hyrcanū Iudæorū pontificē, ac regē, à multis eius gentis nobilibus prapotentibusque viris accusaretur, Hyrcanus qui eū diligebat, monuit, Vt in iudiciū, habita salutis ratione veniret: itaque is purpuratus, & armatorū septus corona, in iudicio constitit: cū igitur eo cōspecto, territi iudices, in ipsum hiscere nihil auderent, Sameus qui inter eos vir erat, & prudens & liber, dixit: Tu Hyrcane rex, vōsque iudices, ni fallor, nunquā in iudiciū capitis venire aliquē vidistis, nisi squalidū, & atra, neque canis trita veste amictū, quamobrē cum hic Herodem, & nitida cute fulgentē, & veste ornatū adesse videatis, armisque rectū, dici non potest aliud eniti velle, nisi vt vel armis iudiciū ad liberationē suam extorqueat, vel si id nequiverit, vt nos iudices occidat. Itaque si hoc ei, vōs iudices, per ignauitā permittitis, ipsē quidem, quod reo in periculo conducere videtur, egerit: at vos, mihi creditote, haud multò post fore, vt iudices omnes qui hic sedemus, tūque rex vnā cū iudicibus ab Herode occidamini. Audax enim libérq; Sameus, veritus non est, corā Herode ea dicere, quæ audiendo alij, præformidine contremiscebant. Secutū est igitur, vt breui Herodes regnū occuparet, & Samei verba, quæ dixerat, vera inuenirētur: solus autē Sameus seruat⁹ est, cui Herodes nō modo ob virtutē pepercit, sed iter amicos etiā habere eū voluit.

De Platone philosopho.

Diu in Sicilia commoratus Plato, quem Dionysius, apud se tenuerat, cum tandem dimitteretur ab eo ad cœnam vocatus est, atq; inter alia quæ cœnantes fabulabātur, cū Dionysius diceret: Nōne ô Plato, cum Athenis eris, cū aliis philosophis de nobis obloqueris? Ei Plato subridens, respondit. Nunquā philosophos qui Athenis viuunt, ita vacare, aut de tam vili materia inter eos tractari posse, vt loqui de Dio-

nyfio valeant. Acutè enim, sed modestè tamen, vitam eius, vt digna era, memordit.

De Antagora.

Non minore libertate, argutiāque Antagoras poëta Antigono regi respondit: nam cum solus castra Antigonus perabularer, & ad Antagoræ tabernaculum venisset, conspicuus congrum decoquere, vt faceto verbò poëtam morderet, dixit: Putas ne Antagora, Homerum cum Iliadem scriberet, congris decoxisse? cui facetus atque extemporaneus poëta. Nunquid & tu rex Antigone arbitraris, Agamemnonem cū ea gereret, quæ ab Homero scripta sunt, castra Græca perabulasse, quærentem, si quis congris aut aliam rem decoxisset? celeri enim acuròque responso, Antigoni nimiam curā, loquacitatēque satis aprè repressit.

De Laberio equite Romano.

Quemadmodum etiā egit Laberius eques Romanus minorū fabularūque scriptor: nam cum iā grādis natu à Iulio Cæsare penè coactus saltaret, & fabulas quas scripserat, ipse ageret præter artem, id vt poruit vlcisci decreuit: personam igitur Syri serui induit, & tanquā à domino vapulasset, fugientis speciē præbens clamauit: Quirites profectò libertatem amissimus, ficto eo sermone, personāque, Cæsaris tyrannidem haud obscurè taxauit, quam ob causam postea Laberius Cæsari nunquā gratus fuit.

De alio poëta Græco.

Liberum Laberij verbum fuit, sed non minus Græci poëta cum Augusto, factum: nam cum hic poëta Augusto sapè versus dare consueuisset, neque vnquā ab eo aliquid tulisset, nisi quod postremò epigrammate, tanquā in omnium satisfactionem donatus fuerat, Poëta egregiè laudato Augusto appropinquauit, atque ex pera sumptos nūmos quosdam minimos, in Augusti manu posuit, dixitque, Non hos quidem ex fortunæ tuæ amplitudine ô Auguste dedi, sed quoniam maior copia non erat, hæc qualiacunque malui quā nihil dare. Quare omnibus in risum conuersis, largissimè ab Augusto pro omnib. remunerationem tulit.

De quodam equite Romano.

Ab equitis quoque Romani libero verbo tactus, æquo animo eius libertatem tulit? nam cum Censor Augustus eū reprehendisset, tanquā fortunas ac bona sua decoxisset, eo

ipso tēpore eques à se auctas fortunas esse ostendit. Item cū ab eodem carperetur, tanquam de matrimonii legem non seruasset, statim testibus quoque crimen reiecit, ostenditque non solū vxorem duxisse, verum etiam ex ea trium liberorū patrem se factum. Itaque eques aliquantisper commotus his addidit: ò Cæsar alias cum de probis viris certiozem te fieri voles, eius rei onus probis quoque & non maledicis dato. A sperum profectò responsum, sed liberum & equite Romano, ad Imperatorem eundemque Censorem, dignum.

De alio equite Romano.

Non minus etiā liberum verbū factumque alterius equitis fuit, qui cū aucupij peritia magnus haberetur, magnòque labore vix noctuā cepisset, quæ rure Augusti somnū molesto carmine rûpebat, ab Augusto laudatus, cum non vltra mille denariorum summā dono tulisset, muneris exiguitate indignatus: dixit, Malo noctua viuat, atque in hæc verba eam dimisit, nulla eius quem offendebar, habita ratione.

De Diogene Cynico philosopho.

Quam liberum etiam Diogenis Cynici philosophi verbū fuit, qui captiuus in castra ad Philippum Macedoniæ regem deductus, cum interrogaretur à rege, Quis nam esset? respondit, Se exploratorem esse ad ipsum profectum, vt insatiabilē eius rapacitatem videret: quamobrem ea libertate dicendi victus Philippus, statim eum dimitti iussit.

De Philodē Atheniensi.

Post exempla de quibus scriptum est, in quibus satis liber-
ras apparuit, nonnulla alia libertatis omninò plena, sed quibus ob infelicem euentum magnò liberras constitit, subiungemus. In prælio captus Philodes Atheniensium dux, cum à Lysandro qui eum ceperat, interrogaretur, quid is meritus esset, qui de Lacedæmoniis tantum, vt ei vitio dabatur, oblocutus esset? interritus respondit, O Lysander, noli eum accusare, qui iudice careat, sed iam tandem aduersus Philodem id exequere, quod ipse iam in te fecisset, si tantū in ipsius manu esses, quam ipse in tua est. Quamobrem cum Lysander occidi iussit.

De Pelopida Thebano.

Non minus dicendo liber, ceterū felicior Pelopidas Thebanus fuit: nam cum ab Alexandro Pheræo captus, haud admodum arcta custodia teneretur, per id tempus, populos

Alexandro subditos, sollicitare non desinebat, monebatque breui Alexandri pœnas daturū. Quod cū Alexander rescivisset, misissetque qui Pelopidā monebant: Nisi linguā comperceret fore vt ei mortis causam afferret: nuncio respondit, vt Alexandro referret, Pelopidam mirari, quod tam diū distulisset, cū ipse adeò in eū hostili animo esset, vt si vnquā euadendi facultas daretur, ad dandas pœnas pro eis quæ impiè in populos suos, nulla eorum culpa ederet, ipsum coacturus esset: nec longè res ea abiit, quod Pelopidæ opera Alexander à suis interemptus fuit.

RECENTIORA.

De Marete Chalcedonensi episcopo.

Per sapè graues casus, magnæque calamitates in hominibus audaciam augent, atque imperterritos reddunt: ceu qui satis securi videantur, non posse in ipsis mala augeri, atque eis morte finē imponi, quemadmodum antè de Pelopida diximus, & nunc de Marete Chalcedonensi episcopo scribemus. Ei propter atatem decrepita luminibus capto, cum esset Constantinopoli nunciatum, Iulianum Imperatorem in templo Fortunæ sacra facere, clara voce Iulianum apostatam compellauit. Cui cū indignatus Iulianus respondisset: Galilaum (ita enim Christum appellare solebat) ei visum non restitutum: exclamauit ita vt ab omnibus audiretur: Deo se pro cæcitate gratias agere, quod ita ei facultas Iulianum impium imperatorem videndi erepta esset: quo verbo attonitus Iulianus, loquendi cum Marete finem fecit.

De Martino episcopo Turonensi.

Collocutorū similitudo, ad Martinū Turonensium episcopum, atq; Maximū ea tempestate Galliam tyrannide premētem, me trāsferet: Maximus enim, primo cōpulsus ad rebellionē Britannia, in qua Imperatorium nomen vsurpauerat, in Galliam aduersus Gratianū traiecit, quo per fraudem occiso, Galliam maioremque Germaniæ partem, nō nullaque alia subegit, deinde pulso ab Italia Valentiniano, vt de se bonam opinionē relinqueret, Martinum ad cenam inuitauit: sed sanctus liberque episcopus ire recusauit, affirmans, Se cum eo in epulis communem mensam nunquam habiturum, qui duorum dominorū quos habebat, alterū occidisset, alterum Imperio pepulisset. Itaque antè vt iret adduci non potuit,

~~Quodam Episcopo Gregorio undecimo Pontifice.~~
~~De quodam Episcopo Gregorio undecimo Pontifice.~~

De quodam Episcopo Gregorio undecimo Pontifice.
 Cum iam septuaginta annos in Gallia Romani pontifices egissent, contrigit, ut per id tempus Gregorius undecimus ad pontificatum assumeretur: is cum absente ab urbe Roma Pontifice, videret magnis incommodis catholicam ecclesiam affici, & ob id ad repetendam urbem Romam, animum inclinaret: forte euenit, ut se Pontifici episcopus quidam offerret, quem cum Gregorius hortaretur, ad petendam ecclesiam suam, illi que commorari, ut in ea dominicum gregem ei creditum gubernaret: episcopus dicens satis liber, ad ea: Er tu sancte pater, respondit, a quo mihi aliisq; bene agendi exemplum proponi debet, cur ab episcopatu tuo abes? qui propter absentiam tuam permulta incommoda perfert. Quo responso Pontifex, ad eam diem in peregrina Italia anceps quod cum patriae amor Galliarumq; respectus mouebat, Romam petere decreuit. ubi postea haud multo post cum decessisset, causa fuit, ut in posterum Romae Pontifices remanerent.

De conuerso Cisterciensis ordinis.

Non minus liberè arguteq; vir religioni inter postremos Cisterciensis ordinis additus, Cardinalè allocutus est, quam ii de quibus dictum est, pontificem compellarunt, & ob id res ipsa non indigna videtur, de qua inter iam dictos mentio fiat. Nam cum Henricus ad Cardinalatum à Cisterciensium ordine euectus, à Clemente pontifice legatus in Germaniam mitteretur, ut aduersus Christi hostes crucem praedicaret, in comitatu aliquot habebat monachos: itaque cum iter faceret, ab eis petiit, ut aliquis eorum, aliquid ad leuandum viae fastidium loqueretur, unde audientium animi fructum aliquem accipere possent: monachus aurem cum inter ipsos vnus esset, ex eo numero, qui quod ad sacros ordines non promouentur, sed in monachorum seruitia alii solent, conuersi appellantur, non sine difficultate eum impulerunt, ut is esset, qui tunc loquendi onus subiret. Ad cardinalem igitur subridens se conuertit, & dixit: Cum mortui erimus, id quod haud multo tempore post erit, & ad paradisi valvas perducemur, Benedictus ordinis nostri primus parens, Iobnibus nobis erit, ut in paradysum nos inducat: cum is, te Domine mitratum conspiciet, quia ignorabit, peter quis nam sis: &

si è numero ipsius monachorum te esse responderis, diceret monachorum non esse, capitibus cornua gestare: ceterum postquam tu multa ad hos ornatus excusandos dixeris, ut certior de te fieri possit, regni caelorum ianitori imperabit, ut tibi in terra extenso, stomachum aperiat, & si herbis leguminisq; te pastum esse inuenerit, monachum esse credat, atque in paradysum inducat: quod si deliciarioribus cibis enutritum esse cognosceret, sciat verum non esse monachum: quid tunc Domine mi dicturi erimus? cum in has difficultates coniectos esse nos videbimus? o libertatem ingentem, verbumque quantum ab homine profectum, qui in humili erat fortuna, sapiens tamen & astutum, & quod longè plus in recessu relinqueret, quam in fronte polliceretur.

De Bubulco Germano.

Penè simili dicendi libertate usus est arator quidam senex, in Germania, erga episcopum ducemque Coloniensem, cum iter armatus faceret, & magnus armatorum numerus, ut in Germania mos erat, cum prosequeretur. Magno enim risu arator solutus, interrogatus est, Quae tanti risus causa esset? arator autem, cum negare se rem videret non posse, respondit, Ridere se, quod Petrus Apostolus clericalis ordinis princeps, in tanta inopia mortuus esset, & posteros in eo ordine tantopere locupletaret: respondente autem episcopo, se simul & ducem esse & episcopum, & eo tempore, ut ducem armatum esse, & cum armatis iter facere, & cum in templo esse contingit, illic ut episcopum agere: maiori etiam cachinno solui arator cepit: denuo igitur causam rogatus, dixit, Vellem equidem declarari mihi, cum mortuum hunc ducem, cuius personam geris, in inferno esse contingeret, quod putes episcopum esse iturum? arguto enim liberòque responso, ostendit, quam stultum esset in eodem subiecto, duas diuersae professionis personas agere velle. Etsi in altera peccaret, putare se in altera poenas errati non sensurum.

De Francisco Aragono ordinis minorum.

Liberum quoque & valde consideratum, id quod ad virum iustum ac sanctimoniam insignem pertinet, verbum illud fuit: quod Franciscus Aragonius, minorum ordinem professus, Sixto quarto Pontifici, qui ab eodem ordine, ad pontificatum ascenderat respondit, cum primum ad eum pontificem venerandum se contulisset. Ostendente enim ei pontifice,

nonnulla quæ precij ingentis erant, dicentiq; Frater mi-
iam dicere, vt Petrus Apostolus, non possumus, auro arge-
toque nos carere: respondit, Pater sancte, ne tu quidẽ clau-
do dicere poteris, Surge, & liber factus, vt ille dixit, ambula.
Hac dicẽdi libertate ostendens, quẽadmodũ Petrũ apostolũ
opibus superabat, ita ipse ab eo vitæ sanctitate vincebatur.

De Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi.

Cum Dunstanus Cantuariensis archiepiscopus Ethelsta-
num Britannia regem coronaturus esset, & peractis aliis
ceremoniis, postea capiti eius diadema imposuisset, clara
voce vt auditũ posset, dixit: Quia hoc regnum fratris tui
sanguine mortẽq; affectasti, præterquam quod tota Brita-
nia hoc factum grauius latura est, ne tu quidem ex eo læ-
tum exitum feres. Nouo enim immaniq; regi, crimen suum
palam inproperare veritus non est.

De Gerardo episcopo Zaladiensi.

Liberior etiam Gerardus episcopus Zaladiensis in Pan-
nonia fuit: cum requisitus, vt Petrum Hungaria regem dia-
demate insigniret, qui Stephano regi successit, eius rei a-
gendæ manus abnuic. Inproperauit enim crimen ingens
quod perpetrarar, cum quadraginta senatorij ordinis viros
insignes, consiliarios suos turpi mortẽ affecit, adacto per
media eorum corpora palo, quod eius voluntati obtempe-
rare nolebant. Quem cum postea ab aliis episcopis coro-
nari inspiceret, pulpitem conscendit, adhibitoq; interprete,
qui Pannonia lingua pronũciaret, quæ ipse Italica dicebat,
denuo regi crimẽ suum exprobrauit, tẽpũsq; ac viam mor-
tis, quæ breui eum maneret, prædixit.

De quodam Hispano iuueni.

Administrationem Toleranam Hispanus iuuenis, ab Al-
phonso octauo Castulonensi rege poscebat, quem cũ pro-
pter iuuenilem ætatem rex reuiceret, audax liberq; iuuenis
respondit. Et tu princeps, cum adhuc lacte infantem te-
nuxeris, iam rex eras, & quotidie permulti, in magnis
muneribus apud te conspiciuntur, qui pueri tecum alea lu-
debant: me autẽ, quia tecum non lusi, existimas, ætate inge-
nioq; parum valere? quæ verba à libero profecta animo,
ita Alphonsum mouerunt, vt muneribus ornatũ, vltra desi-
derare quod optabat, non pateretur.

De Hyro Gallo militari duce.

Mordax liberum atque simul facetum verbum fuit. Hyri
militaris ducis in Gallia, Carolo septimo regnante: nam ab
exercitu ad regem missus, cuius auspiciis Guenna in Aqi-
tania aduersus Britannos bellum, non sine Gallorum detri-
mento gerebatur: cunctante rege, vt voluptatibus operam
daret, contra belli necessitatem in longum traheretur: ita-
que cum ei rex, à quo necessaria ad alendum exercitum ex-
pectabar, voluptatum apparatus, item ludos puellasq; &
conuiuia ostentaret, ac peteret ab eo. Quid de eis sentiret?
respondit Hyrus, Nunquam alium regem qui sua lætius
quam ipse perderet vidisse: cuius verbi aculeo, ab ocio vo-
luptatibusq; experrectus, rex confestim confici, ea quorũ
causa Hyrus venerat iussit.

DE SEVERITATE.

CAPVT III.

INter crudelitatem quæ mortalibus odio esse debet, & cle-
mentiam, quam omnibus natura gratam atq; desidera-
bilem fecit, media consistit virtus, seueritas nuncupata, re-
gendis imperiis admodũ necessaria, modo ad sanguinem, id
est, ad sæuitiam, nimirũ ne declinet. De ea scripturus quæ-
dam exẽpla, Valerij ordinẽ secutus, à Rom. in quibus plu-
rima hæc virtus fuit, incipiendum duxi.

De Q. Sertorio.

Quintus Sertorius, qui bellis ciuilibus vnus Marianũ
partium erat, cũ in castris tabernaculum suum satis propin-
quum seruis haberet, qui à Mario liberati militabant: quia
nimis licenter, opibus, Romanisque mulieribus abuteban-
tur, imparatos eos, vt pote qui vim non vererentur, ador-
tus, quatuor ex eis milia occidit: affirmans, Malle se illis
militibus, & si magnopere necessarij erant carere, quam
Romanis illatas iniurias non vlscisci.

De Themistocle Atheniensi.

Cum legatos Xerxes ad Græcia ciuitates misisset, eas ad
imperata faciendã hortantes: contigit, vt vnã cum eis esset
Græcus interpret: Themistocles autem qui eo tempore
Athenis præturam gerebat, interimi eum curauit: indignã
rem arbitratus, quod ad Barbarorum arbitrium, in Græcia
detrimentum Græca vteretur lingua,

De Lacedaemoniis.

Seueri fuerunt erga Archilochum poetam Lacedaemonij. Eum enim, quanquam genere Spartanus esset urbe pepulcrunt, quod carmen scripserat, in quo ostendi videbatur: Satius esse in praelio arma, quam vitam amittere: nam eo doctrix genere arbitrari sunt, homines ignaviae atque timiditatis plus habituros.

De Philippo Macedonum rege.

Cum Philippus Macedonum rex, Antipatri amici rogatu, quendam in iudicium collegium adhibuisset, eumque postea barba capilloque tincto inspexisset, honorem, quem dederat, ademit: affirmavit enim, Nunquam eum fidelem constantemque fore, qui barbam capillumque mentiretur.

De Senatu Romano.

Eadem seueritate, erga Fulvium Argentarium vsus est Romanus Senatus, quod secundo bello Punico, a fenestris, per meridiem in forum roseo seruo coronatus, spectare visus erat: carceri enim per omne tempus eius belli damnauit, ut intemptiuum gaudium, quo laborante patria vsus erat, carceris molestia corrigeretur.

De Augusto.

Augustus, & si humano ingenio erat, seuerus tamen in Herodtheum Aegypti procuratorem fuit. Nam quia coru nicem manducarat, quae alias pugnando vincebat, nauis malo configi eum iussit.

De Tiberio Caesare.

Tiberius Caesar, quendam Romanum quaestura priuauit, quia vxorem decimo die, posteaquam eam duxerat, repudiavit: sine fide atque constantia esse eum arbitratus, qui in re tanti momenti, tam paruo tempore, vanum se variumque ostendisset.

De Galba Hispaniae Proconsule.

Galba, qui postea imperauit, cum in Hispania proconsul esset, quibusdam mensariis praecidi manus iussit & mela eorum affigi, quia fraudulenter pecuniam tractare comperti erant.

De Vespasiano Augusto.

Seuerior Vespasianus imperator fuit, qui Romanum iuuenem ad eum profectum, ut pro data praefectura gratias ageret, quia vnguenta olebat, non contentus manu reiecisse, contumeliā hoc verbo ante praefatus, scilicet, Mallem alium oboluisse: literas quoque datae praefecturae reuocauit:

seuero exemplo ostendens, quod quemadmodum nobili genere ortum iuuenem, lauitia & terfi corporis cultusque munditia decet, ita femineos cultus atque odoramenta, viro dedecori esse, praefertim ei, qui aliorum regendorum curam sustineat. Muliebres enim munditias in viro, leuitatis atque impudicae vitae iudicia esse aiebat.

De Septimio Seuero Legato Romano.

Profecto in Africam Septimio legato, obtulit se amicus, & ut antea consueuerat, praelæticia eum amplexus est. Ea re indignatus Septimius, palam caedi eum grauiter iussit. Praecone magna voce eum monente, ne ipse homo plebeius, in posterum tam stulte dignitatis non habita ratione, legatum Romanum complecteretur. Illius enim principi seueritate, iam indicabat qualis futurus esset imperator.

De Aurelio Seuero Alexandro imperatore.

Alexander Seuerus imperator, militem qui anum hospitam suam pulsauerat, non contentus militia exauctorasse, seruum atque aurigam ipsius mulieris esse iussit: ut qui iniuriam in eam auctor fuerat, ipsius commodis atque necessitatibus in posterum operam suam addictam, haberet.

Item de eodem.

Idem in ipsa via, qua eius serui a Palatio in villam migrare solebant, unum ex ipsis cruci iussit affigi, quia centum aureos nummos propter nauatam cuidam in aula sua operam acceperat.

De eodem.

Similiter quia amicus eius Thurinus multa ad spem aut ad timorem referebat, mentitus, tanquam ea a principe accepisset, & inde pecuniam haud paruum congererat, publice fumo extingui iussit: pracone valenter clamante: Fumo morere, quia fumum vendidisti.

Item de eodem.

Adeo autem in eo seuera fuere facta, sicuti etiam nomen erat, ut palam edici iussit, ne vllus, qui in magistratu munerata acciperet aut aliter aliena raperet, coram eo appareret: conuictos enim huius sceleris, capite multaturum se, nulla hominis alicuius habita ratione, denunciauit: quam longe ab huius temporis moribus, hic princeps? Nunc enim eorum qui rerum potiuntur, permulti inueniuntur operam dare, ut per huiusmodi largitiones aut rapinas, ministri opes congerant, quia eius lucrum partem ab eis accipiunt.

De Pescennio Nigro Gallia gubernatore.

Pescennius quoque Niger, cum Galliam regeret, impetrante Septimio, tribunum lapidari iussit, quia militum stipendia decimaret.

De Aureliano Imperatore.

Militis, qui hospitam violarat, Aurelianus imperator, duabus magnis arboribus ad terram deflexis, alligari crura iussit, qui redeuntibus vi sua in consuetum statum arboribus, in duas partes disceptus est. Ceterum quoniam satis de veteribus est dictum, iam ad recentiora transeamus.

RECENTIORA.

De Gulielmo Normandiæ duce.

Gulielmus Normandiæ dux, qui Normandorum primus, Britannicæ regnum adeptus est, cum in eam Insulam aduersus Heraldum traicisset, conspicatus Normandum militem in Heraldum adhuc saluare, posteaquâ sagitta ictus ad terram coniderat, cum ignominie nota exauctorauit: vir enim bello clarus atque virtute insignis, æquè indecorum existimauit, viuenti hosti terga dare, & iam mortuum aut ad terram delapsum ferire.

De Senatu populoque Constantinopolitano.

Defuncto Heracleo Constantinopolitano imperatore, imperij successore relicto filio Constantino, Martina uerca, Heracleonque frater, Pyrrhi olim patriarchæ consilio, Constantinum veneno sustulerunt: qua re palam facta, Senatus populisque Constantinopolitanus id grauiter ferentes, seuerissime vtri sunt: nam præcisa Martine Augustæ lingua, atque defuncto Heracleoni naso, ambos in exitium miserunt: Pyrrhum autem, facto in eum impetu à populo, peremerunt, creato imperatore Constantini filio. In ea autem re non minus perpetrati sceleris, quam eorum in quos admissum erat crimen honoris, quo olim potiebantur, rationem habuerunt.

De Constantino Pontifice Maximo.

Inter tot seueritatis immensæ exempla, Pontifices quoque nostræ religionis admittimus, e quibus multi ita à principum moribus degenerarunt, ut nimium familiares facti, iam in contemptum venerint. Haud igitur his fuit similis Constantinus Pontifex, nam Philippicum Imperatorem qui

qui Bardanus dicebatur, non contentus per literas reprehendisse, quod de catholica fide male sentiret, posteaquam monitus redire ad sanitatem neglexit, nulla in eo imperatorie maiestatis ratione habita, ceu schismaticum extra catholicæ ecclesiæ gremium esse declarauit, nomenque eius, omnibus publicis rebus detrahi iussit, ut eius qui propter hæresim indignum se fecisset, qui aliis imperatoribus annumeraretur, nomen quoque in obliuione sepeliret: æquè enim in eum inuectus est, ac si nullo unquam insignitus imperatorio honore, priuati hominis statum non euasisset.

De Innocentio primo Pontifice.

Extra communem fidelium gregem Innocentius quoque primus Pontifex, Arcadium Augustum atque eius coniugem Eudoxam fecit, atque id palam declarauit: quod Chrysothomo patriarchatus sui honore depulso, Theophilum Alexandrinum patriarcham suffecerant.

De Nicolao primo Pontifice Maximo.

Non minus seuerus Nicolaus primus, regem Lotharium, Ludouici secundi imperatoris fratrem excommunicauit, quod repudiata vxore Therberga, Gualdradum iustæ vxoris loco palam haberet. Præterea Regnaldum Treuirensis, & Guntrammum Colonienfis ecclesiarum archiepiscopos, quod operam suam in ea re præstiterant, dignitate quæ fungebatur, priuauit.

De Gregorio septimo Pontifice.

Gregorius etiam septimus Pontifex, Henricum tertium non contentus anathemate multare, tandem imperatorij quoque honoris dignitate priuauit, quia ecclesiastica sacerdotia uanalia habebat, & admonitus, ut corrigi se pateretur, durum inuenit: neque verò ante anathematis vinculo liberauit, aut ad pristinum honorem admisit, quàm per hyemem nudis pedibus, in niue, collo indutus zonam, multas horas ad Canussie oppidi portas in Rhegiensi agro, ubi tunc Pontifex agebat, erroris sui veniam petiit: ubi vix tandem Mathildis comitis formicæ clarissimæ, quæ in ea regione latè imperitabat, & Adelini Allobrogum, vel ut nunc dicimus, Sabaudie comitis, victus precibus, ut deo seculari pedes posset eum admisit.

De Alexandro tertio Pontifice.

Alexander tertius Pontifex, Fridericum Anobarbum imperatorem, quod schisma in ecclesia cõcitauerat, excommunicauit: neque antè anathemate soluit, quàm Venetiis pro

æde sancti Marci pronus in terram, pedes eius osculo veneratus est, ac criminis sui veniam petiit. Ne autē purentur Pontifices, in seculares tantū homines, hac seueritate vsi esse, de his iam scribemus, qui in ecclesiasticorū acta seueri fuerunt.

De Leone quarto Pontifice.

Leo quartus Pontifex maximus, Cardinalatus honore Anastasium Tituli sancti Marcelli priuauit, quia cōtra Canones, quinquennium à parōcia sua abfuerit.

De urbano Sexto Pontifice.

Vribanus quoque sextus Pontifex maximus, ductos mari à Nuceria ad urbem Genuam septem Cardinales, qui clam cum Clemente conspirarant, cum ipso de Pontificatu contendente, nulla mitiore pœna dignatus est, quā ut faccis seorsum inclusos, in mari demergeret.

De Castrutio Castracane Lucensium Domino.

Ab ecclesiastica seueritate, ad secularem iterum redeūtes, Castrutij Castracanis Lucensium domini, facinus seuerum enarrabimus. Cum sciret mensariū prædiuitem solum vertisse, nec multò post, parua pecunia, cum creditoribus pacta, mensam repetiisse, atque magnificas ædes ædificare cœpisse, in vincula coniecit, atque vocatis edicto creditoribus, pro tota summa satisfieri iussit: & quod vltra mensario superfuit in publicum redegit. Appenso autem mensario iuxta mensam, in qua aduersus eos, qui eius fidem secuti erant, fraus cōmissa erat, ceruices fregit, neque enim minus supplicio dignum esse arbitratus est, quā illos, qui in viatores grassantur. Siquidem fallaces mensarij fraude eos circūueniunt, qui eorum fide ducti, pecuniam suā mensæ crediderunt: at grassatores non sine vitæ suæ discrimine, dispoliare habent. Quod si hac seueritate, in nostri temporis fallaces mercatores animaduertetur, quanquā fortasse carnifices supplicio non sufficerent, rapaciū tamen hominū scelus cōpesceretur, & boni mercatores, iustiq; homines, tutius negociationes suas, ac maiore omninū vrbium cōmodo atque honore tractarent: sicuti nunc contra, cū dedecore atque iactura, quotidie multorū fortunæ impudentium scelere, qui ablato alieno, vertere solū non erubescunt, eueriti videmus.

De Senatu Veneto.

Marinus Falerus Venetæ vrbis dux, deprehensus cū quibusdam plebeis conspirasse, vt ex Duce, cuius potestas mo-

deramine finita est, tyrannidem inuaderet, coniectus in vincula, à Senatu capite mulctat^o est ad Palatij scalas, dirursiq; ædibus, iniusta eius nomini perpetua ignominia fuit. Siquidem in eo conclauis, in quo omnium Venetorum ducem effigies pinguntur, Marini thronum sedemque, atro colore operuerunt, in inscriptione addita cum esse Marinum Falerū, cui propter crimen caput fuit ademptum.

De populo Florentino.

Magna quoque seueritate vsus est Florentinus populus, salutis anno quadringentesimo septuagesimo octauo supra mille, in eos, qui turbare ciuitatis statum tentarunt. Inter quos cum Franciscus Saluiatus esset, Pisanae Ecclesiæ archiepiscopus, quod per fraudem occupare palatium voluisse inuentus erat, ipsum ad eius palatij fenestras suspendendum, Iacobūque Parium, equestri honore, magnisque opibus insignem, ei ad easdem fenestras addiderunt, quia in coniuratorum numero esse deprehensus erat: nec infami eius mortis genere contenti, mortuum pueris, vt per urbem ab asino traheretur tradiderunt, ac postea longo ludibrio affectum, in profluentē Arnūm proiecerunt, publicatis quoque bonis, ignominia grauiorem notam apposuerunt, sanctione facta, vt ea gens ex Florentina vrbe deleretur: item vt vicus, qui à Saluiata gente dictus erat, in posterum alio nomine appellaretur. Honorem etiā recentem excussi ignis sabbato sancto, quem magno apparatu, ea familia per urbem circumferebat, vt volentibus impartiretur, ad priores (is magistratus est) lanificio præfectos trāstulerunt: vt autem huius acerbæ seueritatis perpetua memoria extaret, ad fenestras vbi appēsi fuerunt, illi in quos animaduertent, effigies eorū, in eo statu, in quo suspensi māslerant, pingi iusserunt.

De Matihia Hungariae rege.

Exemplis quæ de seueritate ponenda duximus, finē Matthias Coruinus Hungariæ rex imponer. Is tonsori suo, quæ pergratum habebat, locupletaueratque, iabra ac nasum defecuit, atq; in lance ferri iussit: quod is in regio cubiculo, ministris Aragonij Cardinalis legati, vxoris suæ fratris, posteriores vestium partes, per iocum mutilauerat, & ipse rogatus eius facti causam exprimere, ridens regi fassus erat, cui poenæ cum rex damnauit, vt qui in maleficio ridebat, semper exertis dentibus etiā cum fleret, ridere videretur.

Grauitas in verbis rebûsque, cû superbia aut iactantia caret, in omni hominum genere laudatur, & tamen iis præcipuè, qui in ampliore fortuna constituti sunt, cõgruere magis videtur. Eius igitur nonnulla à nobis exempla scribentur, ex iis quæ in eo genere clariora ad manû nobis uenerunt, atque eam rem ab Atheniensibus ordiemur.

De Atheniensibus.

Relictus in Græcia à Xerxe Mardonius, cum ingenti exercitu, ut Græcos ad imperata facienda cogeret, optimû in ea re duxit, si serere inter Græcos discordiam posset: iraque ad Athenienses scripsit, Si discedere ab aliorû Græcorum societate uellent, offerre se, eorum urbem, quam Xerxes incenderat, pecunia sua restituru, Græciæque administrationem, posteaquã subacta fuerit, Atheniensibus relictu. Ea re audita Lacedæmonij, quia graui inopia pressos Athenienses uidebant, quod eorum urbem Xerxes direptam incenderat, ueriti ne rerum necessitate magis, quàm iudicio compulsi, conditionem acciperent, legatos Athenas miserunt, qui populo offerrent: Si Spartam coniuges liberôsque mittere Athenienses uellent, eis Lacedæmonios rerû omniû ad ducendam vitam libenter gratis copiam facturos: quibus Athenienses responderunt, Non miratos se, si Persæ putassent auro Athenienses adduci posse, ut aliquid præter dignitatem facerent: quia pluri aurû quàm membra sua, atque ipsam vitam Persæ facerent: mirari quidem, nec mediocriter commoueri, cum à Lacedæmoniis ea audiant, quibus ostendi uideretur, ipsos præsentem Atheniensium necessitatem intueri, sed nihil profus eorum animi magnitudinem meminisse: itaque respondere Lacedæmoniis legatos iusserunt Athenienses, Quicquid auri intra terræ viscera conditum est, & supra humum per totum terrarum orbem conspici potest, cum Græciæ salute non collatuus esse. Persarû igitur literis responderunt, Dum eum cursum sol tenebit, quem tenuisse hæctenus Persæ uiderant, Athenienses bello persequi Persas non desituros, antequam violata Athenarum templa incensasque domos, pro urbis dignitate vlti fuerint.

De Conone Atheniensi.

Non minori grauitate usus est cû Persis Conon, cum superatis à Lylandro Atheniensibus, coactus Pharnabazum adire, Artaxerxis Persarum regis generum ac satrapã, ut eius opera, opem aduersum Lacedæmonios impetraret: ab eõ; missus ad Xerxem, ut Thisaphernẽ satrapam tanquã suum, atque Atheniensium hostem, accusaret, Posteaquam ad valuas regiarû ædium peruenit, & ministros regios quis esset docuit, ab eis monitus est, ut si Xerxem alloqui uellet, morem Persicû seruaret, ac se regi indicaret: quod si facere nollet, quæ coram si ipse loqueretur, dicturus esset, scripta daret. Conon & si satis intelligeret se corã loquentem, melius rei suæ satisfacturum, respondit ministris, Sibi nequam graue vnquam futurum, omni honore ac reuerentia Persarû regem prosequi, cæterum uereri, ne patriæ dignitatem imminueret, si cum missus esset eius urbis legatus, quæ semper imperare consueuisset, Persarum, & non urbis suæ morem seruasset. Itaque scripta dedit ea, quæ dicturus erat.

De Themistocle Atheniensi.

Ab Atheniensibus abire nos non patitur, quæ in ea urbe frequentissima fuit grauitas. Itaque à Conone ad Themistoclem transibimus, qui cû ad mare descendisset, ut occisorum Persarum stragem inspiceret, cum passim humi, cum mortuorum militum corporibus sparfos torques, & armillas aureas uideret, ad amicum conuersus, dixit: Tu qui Themistocles non es, ista collige: grauiusimo uerbo ostendens, conditiones quibus hominum gradus discriminatur, eas esse, quæ faciant, ut aliquid agere aut deceat aut non.

De eodem.

Cum Simonides poëta, prætoris Themistoclis operam pro amico in re iniqua peteret, respondit Themistocles: Nec Simonidem fore bonum poëtam, nisi mensuram modumque in canendis carminibus, quæ scribebat, curaret: neque se bonum Prætorem habitum iri, si legibus ac iustitiæ, alicuius gratiam præposuisset.

De Lacedæmoniis.

Grauitas Lacedæmonij quoque Philippo Macedonû regi responderunt, cû rem iniquã ab eis petisset: hoc enim responso vsi sunt Lacedæmonij Philippo regi. De eo quod ad nos scripsisti, ovis. Nulla alia uel excusatio uel uerbo addito.

De Syagro Lacedaemoniorum legato.

Gravissimum etiam fuit responsum Syagri, Lacedaemoniorum legati, cum una cum Atheniensibus, quo tempore Xerxes expectabatur, ad Gelonem tyrannum Syracusanum missus fuit, ut in eo bello, opem ab eo peterent. Nam cum Gelo offerret ducentas triremes, duocenturum, & octo pedum milia, ac praeterea grandem pecuniam ac vim magnam frumenti, si Graeci in eo bello ducem cum creare vellent: Syagrus respondit, Non accipere se conditionem, quia ad quae rendos milites, & non ad sumendum ducem, missus erat. Pluris enim patriae dignitatem, quam eam necessitatem, in qua eos fortuna deprehenderat, facere voluit.

De Sene Lacedaemone.

Cum in Spartanorum consilio, quidam vitae parum probatae, ceterum lingua promptus, sententiam suam apprimè prudenter dixisset: quoniam maiorem Senatus partem magnopere mouerat, & propterea dictum erat, ut in eius verba decretum conscriberetur: senex quidam inter alios vehementer Senatum reprehendit, quod ab illaudatae vitae homine, aliquo modo consilium cepisse videri vellent, ostendens eiusmodi rem vehementer gravitati Lacedaemoniorum aduersari. Sed cum omnes illius tamen sententiam laudarent, persuasit, ut eandem ipsam rem, quam eloquens, ceterum parum bonus dixerat, ab alio, quanquam non aequè diserto, bono tamen viro dici iuberent, & sub eius nomine Senatusconsultum conficerent. Quamobrem, ne ut (monebantur) gravitatis immemores fuisse viderentur, bono vis consilio, authoris nomen praeterierunt.

De Eumene Cardiano.

Eumenes Cardianus, qui inter Magni Alexandri successores annumeratus fuit, cum ab Antigono Asiae rege, in Norange arce, in Cappadocia obsideretur, de pace in colloquium, cum Antigono venit. In eo ingenti servata verborum gravitate, nunquam de salute sua mentionem fecit, sed tanquam ipse Antigonus superasset, restitui omnia postulavit, gravitatis suae minime immemor, & si premente fortuna graviter affectus erat.

De Gallis.

Mentio hic de Alexandro facta, in memoriam me trahit, gravis cuiusdam responsi, quod Gallorum legati, qui in propria quo agebant, ad petendam ipsius amicitiam profecti, dederunt. Nam cum ab eis causam timoris Alexander peteret, propter

quem ipsius amicitiam eo tempore postularent: arbitranti dicturos, Eius rei praepotentes ipsius vires causam esse: subridentes legati responderunt: Nihil aliud Gallos metuere, nisi ne in ipsorum caput caelum rueret, & tamen ingentis animi regum, sicuti decebat, amicitiam magnifacere.

De Romano Senatu.

Ingenti gravitate Romanus senatus usus est, cum urbe à Coriolano atque Volscis obsessa, quanquam Senatusconsultum de pace conscripisset, aperiri tamen nunquam voluit, nisi prius Romano agro Volsci, cum exercitu excessissent, ne aliquando diceretur, Timore coactos Romanos pacem cum Volscis fecisse.

Item de eodem Senatu.

Non minor etiam in eo gravitas habita fuit, cum tertio die post Cannensem cladem, Annibalis legatis, qui accepta fide, cum quibusdam captivis venerant, ut de redimendis ageretur, & sub eo praetextu, pacis mentionem inducerent: Licetorem extra urbem misit, qui iuberet, ut eo die Romano agro cederent. Tam afflictam fortuna, cui iam vix ultra resistere amplius poterat, eiusmodi gravitatem austere ostendit, qui ex praesentis fortunae ratione optare, nedum non fugere, factam de pace mentionem debebat.

De Scipione Africano maiore.

Cum Scipio maior, in Africam traiecisset, & Carthaginenses bello defessi, aliquot legatos ad eum de pace misissent, dimisit eos, ita ne amplius redirent, nisi Terentium senatorem Romanum, quem captivum habebant secum adduxissent. Deductum igitur ab eis Terentium, lateri suo asidere iussit, atque ita Carthaginensium legatos audiuit, ac pacem quam petebant dedit. Usus enim quae virum Romanum decebat gravitate, egit, ut Terentius eodem die Carthaginensium captivus, atque pro tribunali sedens, petita à Carthaginensibus pacis arbiter esset.

De P. Licinio Consule.

Publius Licinius consul, cum aduersus Persam Macedoniae regem, bellum gereret, quanquam primo praelio, duo milia ac quingentos equites amisisset, de pace à rege Persa compellatus, gravitatem suam non omisit, dixitque, Ut Persa totum Macedoniae regnum, omniaque alia quae possidebat, Romanis relinqueret, sequi eorum arbitrio dederet: quibus rebus nihil maius a Persa

peti poterat, si eum Licinius praelio deuictum penitus afflixisset. Ostendere enim voluit Licinius, acceptum in praelio incommodum, non animum ei, sed equos ademisse.

De L. Cornelio Sylla.

Bellum gerente in Asia L. Sylla, aduersus Mithridatem, Romae C. Marius in vxorem, fortunas atque amicos Syllae inuectus, grauitate omnes affectit: ut hac iniuria affectus Sylla redire Romam posset, in colloquium de pace cum Archelao Mithridatis copiarum duce, venit: hortatus autem Syllam Archelaus, ut Romam ad vltiscendas iniurias reuerteretur, regis sui nomine daturum se offerebat classem, pecuniam ac milites, modo ei Asia aut Ponto cederet: cui non sine animi indignatione Sylla respondit, Et tu Archelae, quoniam non adduceres, ut cum po. Rom. amicitiam in eas, & tibi Mithridatis regnum assumes? Itaque cum eiusmodi proditorem Archelaus abominaretur, rursus Sylla dixit: Tu qui Archelaus es Cappadox, Barbari regis seruus, precio coemptus, ne tantum tibi regnum pares, pudore detereris, ne unquam regem tuum prodidisse dicaris: mihi qui Romani exercitus dux sum, & L. Sylla, audes proditionis me compellere, veluti si is Archelaus non esses, qui posteaquam parua celoce ab vrbe Roma profugisti, centum viginti milia viroorum bello amisisti? Quae verba posteaquam Archelaus audiuit, pacem his conditionibus, quas Sylla volebat, accepit.

Item de L. Cornelio Sylla.

Qua grauitate Sylla cum seruo usus erat, eandem maioremque etiam, cum Mithridate rege, serui domino ostendit: nam cum ad Syllam oratores rediissent, nunciates, regem Mithridatem ratam habere pacem, quae cum Archelao composita erat, in qua id noui inducebatur, quod Mithridates retinere Paphlagoniam volebat. Sylla quoniam magnis necessitatibus premeretur, tamen non secus, ac si apud eum omnia quienssima essent, animi magnitudine aduersae fortunae superata necessitate, grauitate se oratoribus comotum ostendit, dixitque, Arbitratus essem, Mithridatem omni alia re contentum remansurum fuisse, si modo a me dextera ei relinqueretur, qua scripsi, ut tam multi Romani ciues, vno tempore trucidarentur: quod cum Mithridati a legatis relatum fuisset, in propinquum tutumque locum se contulit, ut in colloquium cum Sylla veniret. Illic cum Mithridates,

ut mos est Syllae dexteram suam iungere vellet: Sylla retrocessit dixitque, Scire se prius velle, verum hostis an amicus Mithridates venisset. Cui Mithridates cum longa oratione, causam suam ut poterat defendens, conatus esset persuadere, ut Paphlagoniam ei dimitteret: ad eum Sylla, Haud me latebat o Mithridates, te eloquentia plurimum valere, & tamen id in praesentia magis, etiam animaduerti, cum tot ac tam speciosis verbis, causam tuam, quae iniquissima est, persuasisti tibi, aequam posse probare. Sed quae responde: Accipisne pacem cum Archelao factam? cui cum Mithridates, Accipere se, respondisset, Sylla eum amice complexus est.

De Qu. Sertorio.

Post L. Syllae ex Asia discessum, cum Mithridates adhuc bellum Romanis in Hispania mouere vellet, ad Sertorium legatos misit, qui ciuilibus bellis pulsus, in Hispania Iberiam, nullo Romani Imperij permisso, possidebat: pecuniam autem ac classes Sertorio obtulit, si ut populi Romani proconsul, Asiam prouinciam ei concessisset. Caeterum, quoniam quos super his Sertorius in consilium adhibuerat, suaderent, ut quae Mithridates offerebat accipere Sertorius vellet: arbitrabatur enim, cum a patria exularet, regis auxilia plurimum causae eius collatura, praesertim, cum a Sertorio nihil daretur nisi vanum nomen eorum, quae ipse non haberet. Sertorius quoniam cum necessitate premeret, tamen consuetam grauitatem non omisit, dixitque, Se nunquam ad sensurum, ut Asia a Mithridate in pacis conditionibus accepta, ipsius Sertorij scriptura aut concessione, Mithridati data videretur. Etsi patria exul Romanorum armis infestaretur, id tamen tanti apud se non esse, ut Mithridati Asiae possessione cedendum duceret. Se quidem contentum fore, ut prouinciae Cappadociae atque Bithyniae ei darentur, quod haec iuris populi Romani non erant. His addebat, non se cum hostibus decertare, ut Romanum Imperium minueretur, sed ut illud potius pro viribus augeret, quoniam etiam salus atque vita ipsa, iis postponenda sit, quae dedecus secum traheret. Quae Sertorij verba, cum Mithridates accepisset, fertur astantibus dixisse, Quid arbitramini futurum Sertorium fuisse si & domi & consul esset? cum exul atque in extremo terrarum orbe positus, etiam leges imponat & comminetur, itaque quas Sertorius voluit, conditiones accepit.

Item de eodem.

In conditionibus quas cum Mithridate aduersus Romanos Sertorius iniuit, misso in Asiam Mario pratore, ut suo ac populi Romani nomine, eam prouinciam obrineret: cavit, ut cum fascibus Mithridatem Marius præcederet, donec in ea prouincia Mithridates maneret, neque enim exilium aduersæque res, animum eius infregerant.

De Eleazaro Iudæo.

Gravitate non omisit Sertorius cum Mithridate, eius quoque in vinculis Socrates non oblitus est, cum oratione Lyfia, quod ipse iudicio nimis humiliter se demitteret, uti velle negavit. Grauior utroque Eleazarus Iudæus fuit, cum Antiochus Epiphanes Syria rex ad idololatriam transferre Iudæos tentans, cogere Eleazarum, ut carne suilla vesceretur, enixus est, ad quam rem cum adduci nullo modo Eleazarus posset, ne vi quidem, eius aperto ore, tandē ad mortem deducebatur. Id quod grauitate cum nonnulli qui eum amabant, perferrent, seorsum deducto dixerunt: Satis ad efugiendam mortem esse, si vesci fingeret, quanquam re ipsa nihil manducaret, quibus turbato vultu Eleazarus respondit: Egone, qui iam nonagesimum excessi annum, qui scriba, qui nobili genere inter alios Hebræos insignis habeor, ut pusillum vitæ spacium mihi prorogem, hac in re fingere incipiam, à qua multi qui nunc in iuuentæ flore constanter in lege nostra perstant, exemplo meo mori præuaricabunt? Nolo igitur non modo hoc admittere crimen, sed ne id quidem committere, ut illud perpetrassē me homines suspicentur. Longè enim eam infamiam exemplumque quod inde manare poterat, amissā gravitate, pluris fecit, quàm mortem: eam enim præsentem intuebatur. Si quidem statim post illud responsum occisus fuit.

De Catone iuniore.

Pulsus Ægypti regno Ptolemæus, & opis petendæ gratia Romā profectus, è re sua fore putavit, si cū iuniore Catone de causa sua loqueretur, itaq; quod optabat, Catoni significari iussit, sperans re intellecta, eū, ad se venturū. Exonerabat ventrē Cato cum id accepit, ita respondit, Si quid à se Ptolemæus veller, domum ad se venire: ne tum quidem, cum ad ipsum accessit, obviam se Cato præbuit, sed penè ceu proflus priuatæ fortunæ hominem excepit. Quare Ptolemæus vehementer turbatus, quod Catoni, sub liberæ popularisque

vitæ nomine, tantū inesse superbiæ, posteaquam gravè eius sermonem audire cœpit, odium in admirationem convertit. Reprehendere enim eum cœpit Cato, quod propter discordiam, quæ ei cū popularibus suis esset, Romam opis petendæ gratia ad eos venisset, qui præ avaritiæ magnitudine eum expilandi nullum finem facturi essent: itaque eum hortari, ut cum suis reconciliare amorē veller, seque eius rei gratia in Ægyptum vsque profecturum offerre, sequestrumque concordia fore. Catonis consilium probabat atque illud sequi constituerat, cæterū postea in contrariam sententiā aliorum suafu deductus, diversam ab ea quæ Cato proposuerat, viam inire cœpit, tardèque eum penituit errati, dum quod Cato suadebat, omisit, quia experiendo longè melius quàm alios, rebus suis Catonem consulere palam perpexit.

De Probo Imperatore.

A rigido, Catonis animo, ad Imperij culmen transibimus, ubi severitatis similitudo fuit. Cum ab orientalibus exercitibus Valerius Probus Imperator, nec quærens, nec volens creatus esset, militibus qui eum elegerunt dixit: Non est è re vestra, Imperium meum ò milites, neque ut arbitror mecū conuenietis: quoniam ego ut vobis blandiar adduci nunquā poterō. Magna enim gravitatis suæ commendatione rigiditatem severamque vitam suam ostendit.

De Zenobia regina Palmirensium.

Regina Palmirensium Zenobia, cum ab Aureliano Augusto capta esset, Aurelianus ab ea petiit, qua re freta, æquare se Romano Imperatori ausa esset? Ipsa quanquam captiva, atque in vltima fortuna cōstituta, respondit: Te qui vincere scis Imperatorem agnosco, sed Galienum, Aureolum atque alios eis similes, nunquā Imperatores duxi, itaque si optatis meis fortuna respondisset, Imperij consors ac sociatibi esse volebam. Mira res profectò fuit, fœminam captivamque de participando Imperio, cum Romano Imperatore mentionem facere ausam esse. Nunc quia de prisca satis est dictum, ad recentiora transeamus.

R E C E N T I O R A.

De Rollone Normando.

Rollo Normandus, cum Caroli opera cognomento Simplicis, Gallorū regis, qui Imperatoris etiā appellatone infi-

gnis erat, recens cum suis ad catholicā fidem esset perductus, Roberti nomine nuncupatus, Neustriae ducatus iure (quam postea à se Normandiam Normandi vocitarunt) à Carolo, vnā cum regione Britannia dicta, quæ est in Morinis in Gille Caroli ipsius filii dotem donatus. Qui cū Roberto erant, eum monuerunt morē exigere, vt in eiusmodi re, deflexo genu, pronus, Carolo pedem deoscularetur, sed cū is meminisset sæpè deuictos à se Gallos esse, arbitrabatur profectò indecorum, vt ipse eorum regem tā venter adiret. Itaque nequaquam pronus, Carolo pedem cepit, atque ita eleuauit, vt itans ipse, cum altè in solio Carolus sederet, deosculari eū minimè deflexis genibus posset: quæ res egit, vt nimium claris pedibus Carolus è solio supinus caderet.

De Hugone Cæsariensi equite Gallo.

Hugo Cæsariensis, Gallus eques, ab Almarico Hierosolymarum rege, legatus ad Elhadichū Calyphā Cairy vrbis missus, vt aduersus Calypham Baldacēsē cū eo foedus iniret, cū, è more data vtrinque dextra, res stabienda esset, vt vidit Hugo, Calyphā non dignari eum dexteræ suæ contactu, & idem Sulthanum Suar, & Admiratos facere, dicentes Calyphæ personam humanā excessisse conditionem, & ceu sacram fas non esse ab homine cōtingi, præsertim qui diuersa coleret numina: denunciavit se infectis rebus inde abiturum, nisi Calypha eo modo, quo ipse Almarici regis nomine dextra data, ac iureiurando foedus sanciret. Coactus igitur, cū ita rerum necessitas vrgeret Calypha, dexteram Hugoni, sed sericeo velatam panho porrexit, contingere autem eam Hugo abnuit, nisi cū ipse nudam porrigeret dextrā, nuda etiam à Calypha porrigeretur. Itaque Hugonis grauitas extorsit, vt nudam ipse quoque dextram Calypha daret.

De Georgio Despoto Seruie.

Nequaquam Eleazaro, de quo diximus, dissimile illud fuit, quod Georgius Seruie, ea Mœsiæ pars est, princeps ac dominus egit, quanquam re ipsa, à vera sapientiā magis aberrarit. Nam cum Græcorum errorem sequeretur, in catholica fide, & regno suo à Turcarū rege Mahumete, pulsus esset, ad Ladislaum Hungariæ regem, in Austriam se contulit, vt opem ab eo peteret. Cum autem fortè euenisset, vt cum Ioanne Capistrano, qui ordinem minorum profitebatur, atque eo tempore aduersus Christi hostes, in ea regione ma-

gna apud eos populos existimatione concionabatur, sermones per interpretem sereret, hortari Georgium Ioannes cepit, vt ad Romanæ ecclesiæ dogma veniret, quia id non animæ solū, verū mouendis quoque vehementius Hungaris, vicinisque gentibus ad opem ferendam plurimum esset collaturum: respondit, Haud decenter id agi posse, vt cum iam nonagesimum attingeret annum, neque aliam induisset vnquam religiosam disciplinam, nisi quæ ei à maioribus tradita esset, nunc quanquam infelix, prudens tamen, inter suos habitus, mutato dogmate, hac ætate, leuis vanusque iudicaretur: subiungensque, Malle se regno priuatum laqueo vitam finire, quam à paterna auorumque suorum religione discedere: à colloquio secessit.

De Sergio secundo Pontifice Maximo.

Ludouicus à patre Lothario, qui Imperatoris nomen habebat, Augustus creatus, atque Imperij consors & socius nominatus, cum magnis viribus grandique apparatu urbem Romam peteret, vt ei Pontificis manibus diadema impostum sanctus haberetur, à Sergio secundo Pontifice ad sancti Perri valuas, quæ argentearū nomen habent, quæ è more tunc Pontificis iussu clausæ erant, deductus est. Cum autem manu sua eum Pontifex teneret, senio confectus, inermisque ac solus, iuueni Ludouico nulla eius virium habita ratione, omnibus audientibus hæc dixit: Si Ludouice pacato animo venisti, recludatur fores, atque ingredi templum tibi licebit: quod si alio venisti animo, caue ne has fores contringas, quia vindex Dei gladius, in tuum tuorumque caput sæuiet. Cui cum humanè Ludouicus de animo suo respondisset, reclusis foribus templū iniuit, atque illic è more fuit coronatus.

De Hildebrando qui postea Pontifex Gregorius septimus fuit.

Non minus grauis Hildebrandus fuit, qui ad Pontificatū electus, cum sciret consuetudinem esse, per id tempus, ne electus Pontificatū iniret, nisi antè ab Imperatore confirmatus esset, ad Henricū tertium, qui Augustus erat scripsit, vt à Simonia abstineret, denuncians se in Pontificatu cōfirmatū, illud crimen si pergeret, non esse laturū. Res profectò graui Pontifice digna, sed non minus grauis est quæ sequitur.

De Rodulpho Imperatore.

Fuit Rodulphus Habspurgenfis comes, in Ottochari Bo-

hemi regis aula, magisterij domus honore insignis. Ottocharus autē alio nomine Primiſlaus fuit dictus, hic Rodolphus, virtute ad Imperiū sibi viā fecit: itaque cū ab Ottocharo, qui iam ei propter Imperij nomen subiiceretur, peteret, Vt secū fidei atque obedientiæ sacramento adigeretur, indignatus Ottocharus, ei parere, cui iam ipse imperare consueuisset, imperium neglexit. Rodolph⁹, qui cum nomine, animū quoque Imperatoriū induerat, ne ius suum amitteret, armis id repetiturus venerat. Sed amicorū opera, tandem Ottocharus persuaderi sibi passus est, vt iuraret, modò inter paucos ea res ageretur, quod suppudebat eū, vt coram Rodolpho deflexo genu, in adorantis specie conspiceretur: Rodolphus vt grauis vir, & animi ingentis, sed nec minore ingenio, superbo regi annuit, vt intra tentoriū suū iuraret. Ad eum igitur postero die Ottocharus, rem occultam esse arbitratus, se contulit. Dum igitur in tentorium proficiscitur, inspicit Rodolphum chlamyde atque diademate Imperatorio ornatū, in aureo throno principibus septū sedere: itaque stupore captus, cū quid consilij iniret, non videret, quia iam ad penitentiam regressus non erat, deflexis genibus, ad Rodolphi pedes iacuit. Vbi dum scriba longis verbis iuramentū formulā recitaret, tētorij latera, quæ ad eam rē per Rodolphum composita erant, cum ad terram corruissent, Rodolphū diademate insignem, Germanis Bohemisque in throno sedentem, Ottocharūque ad eius pedes iacentem, ostenderunt. Eo facto Bohemus rex vehementer indignatus, cum postea in Rodolphum arma cepisset, vitam amisit. Ostendere enim Rodolphus Ottocharo voluit, pro fortuna animum habendum esse, & qui olim cum ei pareret, officio non defuerat, postea mutata fortuna, alium quoque induisse animum, atque sibi quoque alium deberi honorem.

De Geme Ottomanno.

Qui diligenter inuebitur, quæ iam de grauitate rebus gestis scripta sunt, & hoc quod de Geme Ottomanno scripserunt sumus: hoc ipsum tantò aliis maius videbitur, quanto hoc etiā pl⁹ est, quod superiores cum liberi essent, hic autē captiuus id gessit, quod grauitatis nomen ac laudē tulit. Mortuo Turcarum rege Mahumero, Gemis patre, contentione orta cū maiore natu fratre Baiazete, Gemes armis pulsus: in Petri Daubuffonis potestatem venit, cum Hierosolymitanouū

equitum primarius, Rhodi rerum potiretur, ab eo postea ad Innocentium octauū Pontificē, Romam missus, & si aliud fingebatur, re tamen vera Baiazetis fratris arte atque pecunia, vt captiuus custodiebatur. Dum igitur Romam perductus, ad Pontificē in consistorium tendit (id sacri senatus nomē est) petiit antè, qui mos esset Pontificis a deundi? Itaque ei, neque pedem, neque manum vt opinio erat, sed humerum tantum deosculatus est. Cardinales autem solo complexu, nec alia re dignatus, inde discessit, haud aliter seruata grauitate quàm si quietus regni sui possessor esset.

DE IUSTITIA. CAPVT V.

Grauitati iustitiam annectemus profectò insignē, neque verò hanc, aut leges, aut id quod ad exercendas leges magistratus gerunt, intelligimus: sed vim ipsam æquū & honesti, qua boni cauere solent, ne alteri faciant, quod sibi fieri nollent. Cui semper pudor comes est, qui continere ab omni re hominem solet, quæ etiam, si lege permittatur, aut in ea vtilitatis species sit, honestati tamen prorsus coniuncta non videtur.

De Collegio Tribunorum.

Cū Tullus Hostilius Mancinus ædilis curulis, Maniliam meretricem ad populū accusasset, quod nocte, prætereunti eius ædes, saxū in ipsius caput demississet, vulnūque; ad faciendā acceptæ iniuriæ fidē, ostendisset, Manilia autē tribunos appellasset, dicens: Mancinū post cenæ tēpus fortasse plus æquo potū, ad ædes eius accessisse, vt ingrederetur, & quia nō admittebatur, fores euertere molientē, saxi à foribus esse repulsum. Tribuni, maiori iustitiæ quàm dignitatis ac magistratus Mancini, aut etiā quā Maniliæ rursus vitæ habita ratione, iudicarunt ædilē iure ab eo loco depulsū fuisse, quæ adire ipsi honestè nō licebat: & propterea prohibuerunt Mancinum, Maniliam ad populum in iudicium trahere.

De Augusto.

Augustus iam rerū potitus, cū accepisset à Cassio Seuro, beneficij reum factū esse Nouiū Asprenatem, amicissimum suū, veritus si pro Nouio in iudicio comparuisset, ne ipsius præsentia iustitiæ officeret: & si comparere abstinuisset, ne præiudicium amico faceret, tanquam de eo male sentiret:

Senatum consuluit, quidnam sequi cum oporteret? multorū igitur suāsu ad iudicium profectus est, ubi neque pro Afrenate, neque in Cassium aliquid locutus, eam rationem tenuit, ut neque amicitiae deesset, neque iustitiam violasse putaretur. Ita igitur exemplum reliquit summæ moderatiōnis plenum, ut scilicet amicorum quidē periculo subueniatur, sed ita tamen, ne aliorum iustitia opprimatur: & si in alterutro peccandum sit, debere homines præsertim qui publicam personam sustineant, amicitiae iustitiam anteferre.

De eodem.

Et si in triumviratu durus admodum habitus est, tamen in proscriptione, cum eorum notaret nomina, quos proscribere volebat, equestri dignitate ornauit Titum Iuniū Philippomenem, quod non sine periculo patronum suum occultauerat, quanquā per triuiraes leges, grauē incurrisset poenā. Magis enim honestatē quā leges inspiciendas duxit.

De Populo Romano.

Proscriptus Atherius, à seruo suo accusatus est, qui triuiriā lege liberatus, fortunas etiam patroni eadem lege cōsequeretur. Seruus igitur, cum patroni filios despectui haberet, & ipsi rei atrocitate, præsertim cum adhuc tenella ætas esset, territi, lachrymantes silentēque eum sequerentur, veluti sæuam nimis illam rem, omnis populus abominatus est, atque ea triumuiris declarata, voluit, ut ingratus seruus denuo apud Atherij filios in seruitutem rediret, eisque patris bona restituerentur. Inter tam multa proscriptionis infanda facinora, in quibus crudelitas quoque ingens vndique oboriebatur, aliqua iustitiæ imago, eiusmodi in rebus superuiuere adhuc ostendebatur: siquidē veteri prouerbio nō insipienter dicitur, Fieri non posse, ut illic homines diutius viuāt, ubi omni ex parte iustitiæ respectus sit extinctus.

Item de eodem.

Eadem causa, motus à triumuiris petiit, ut is seruus libertate donatus præmium quoque acciperet, qui in spelunca, in qua eius latebat dominus, ipsius loco se constituit, ut pro ipso moreretur. Et mortuus esset seruato domino, nisi à conseruo detecta res fuisset: qui ob eam rem muneris loco, quod ei triuiriā decreto debebatur, cruci affixus fuit.

De Nerua Cocceio Imperatore.

Eodem modo, Nerua quoque Cocceius, iustitiæ cultorē se ostendit.

se ostendit, statim, ut Domitiano occiso, ad imperij successionem vocatus fuit. Nam seruos omnes, à quibus ipsorum dominos accusatos inuenit, ceu ingratos perfidōsque iussit occidi, ut exemplum omnibus illius ordinis constitueret, ne ingrati eos accuserent, quorum seruitutis iure, acerrimi propugnatores esse debebant.

De Vitellio Imperatore.

Vitellius in Germania à militibus Imperator creatus (aduersus Galbam Romæ imperantem, qui per id tempus ab Othone interfectus fuerat) cum postea Othonem in Bribiacis campis superasset, inter Othonis scripta commentarium inuenit, centum viginti virorum, ab Othone præmia postulentium, quod Galbæ morti, ad eam procurandam interfuissent: quanquam autem ipse inimicus Galbæ fuisset, iniquum tamen arbitratus est, non modo eiusmodi hominibus præmia dare, sed ne perperam quidem, ut uiuerent, cum principem suum precio occidissent: quæstos igitur diligenter omnes, quos nactus est, interemit.

De Maximino Imperatore.

Eadem iustitia usus est Maximinus, à quo Odroeni rebellauerant, & Titum, siue ut Herodianus ait, Quarcinum Imperatorem elegerant: nam comiti eius Macedonio, qui Titum ipsum occidit, & in castra Maximino caput eius tulit, posteaquam longa oratione gratias egit, quod hostem Romani imperij occidisset, eum postea, quia socium suum proditione interemerat, securi percussit iussit.

De Aureliano Imperatore.

Aurelianus Imperator, cū in Asia Tianam urbē obsideret, quia vi capere eam non poterat, Heracleonis Tianæ ciuis (qui in ea urbe opibus plurimum poterat) opera in urbem admissus, tulit ut à militibus Heracleon occideretur: quia eius, qui patriam suam prodidisset, cōspectū ferre non poterat: & ne auaritia id egisse putaretur, quia vir diuissimus Heracleon erat, eius fortunas omnes libertis incolumes seruauit. Cum autem ad Manlium Chilonem rem vi gesta erat scriberet, ostendit, à se proditores diligere nō posse: neque illis eum fidem unquam seruaturum, qui patriæ non seruassent.

De Alexandro Magno.

Alexander Magnus, haud in dissimili re, sibi quoque perfidiā grauē esse ostendit. Nam postremo prælio quo Persarū

regem euertit, cum Bessum cepisset qui fugientē regem (quāquam ei arcta affinitate propinquus) occiderat, ab eo petit: Quamobrē id facinus perpetrasset, respondentem autem, Id se, vt ipsi rem gratam faceret, egisse: pedibus eum deflexis ad terram duabus arboribus alligauit, indēque in pristinū statum redeuntibus arboribus in duas partes eum diuisit, illius perfidiā ac sceleri munere, ex rei qualitate adinuento.

De Davide Iudaorum rege.

Eodem iustitiā genere David erga Rechab & Banaa Iudaos vsus est, cum occiso Ithobeth Saulis filio ad regnū aduersus Dauidem aspirante, facinus, ei veluti rem pergratam nunciarunt: nam & grauitur eum casum indoluit, & statim percussores ipsos interimi iussit, manūque ac pedes eorum supra piscinam Hebron affixit.

De Mithridate Eupatore rege Ponti.

Si in aliena iniuria, iustū se præbere, laudem meretur, quo præconio satis pro merito extolli poterunt, hi, qui ne vitæ quidē suæ periculo adducti sunt, vt iustitiā terminos excedere vellent, præsertim cum in principatu constituti, arma gererent: & non ingenio suo tantū, verum etiam vsu immanitati assueuissent, ita egisse inuentus est Mithridates Eupator Ponticus rex. Nam cum bellū aduersus Romanos gereret, Attilius Romanus senator, exilio mulctatus, ad Mithridatē se contulerat, tanquā illic tutū futurus, re autē vera, sperabat si eū occidisset, reditum se in patriā consecuturum. Sed re detecta Mithridates Attiliū consilioque morte cū affecisset, solis seruis ignouit, arbitratus vt regē æquum decuit, seruitutis nexu coactus, fortasse, studio etiam ac beneuolentia in dominum omnib. in casibus fidem præstare voluisse.

De Cynnamo Parthorum rege.

Cum Parthi ciuilibus discordiis regno Artabanum regem deiecissent, & is Iazatis Adiabenorū regis armis adiutus, redire in regnū satageret, Parthi non modō propter imminēs bellū, verum etiam aliis rationibus moti, cū depulsi Artabani eos pœniteret, ad ipsum atque Iazatem legatos miserunt, monentes, Libenter, se ab eis oprata facturos. Sed cum depulso Artabano ei Cynnammum in regno suffecissent, & ceu regi fideles se fore iurassent, à iureiurando hīscedere religio erat. Quam rem cum Cynnammus intellexisset, Artabano atque Iazati scripsit, vt veniret, quoniam Parthico regno Ar-

tabano cessurus esset. Hi autē cū venirent, Cynnammus regia veste diademateque ornatus obuiam profectus est: & cum primū Artabano appropinquauit, ab equo descendens, ita loquutus est: Cum Parthi te regno pepulissent Artabane, atque ad aliū transferre ademptum tibi vellent, eorum rogatū illud accepi, sed posteaquam cognoui, eis cordi esse, vt te verū propriūque ipsorum regem, in regnum restituant, vniūque illud obflare, ne id inuito me ab eis agatur, non modo eis non obtiti, verum quemadmodum vides, sponte mea, neque ob aliam rem vllam regnū tibi restituo. Et cum hæc dixisset detractam capiti suo tiarā ipse Artabani capiti, manu sua composuit. In eo enim iustum se præbuit, propter quod mortales non modo iustitiam deserunt, verum omni quoque scelere manus nomēque maculare nō reformidant.

De Artaxerxe Longimano Persarum rege.

Artaxerxes Longimanus Persarum rex, semel rem iustissimam, & omnibus exemplo futuram peregit. Nam cū Sathybarfes à cubiculo, pergratus eius minister, rem ab eo enixē peteret, quam Artaxerxes iniustam esse perspiciebat, sciretque inde ad Sathybarsem Daricorum triginta milia munus peruenturum, perferte coram totidem quæstorem suum iussit, eaque Sathybarfi dono dedit: monēs, Hac summa data nihilo se pauperiorē fore, cæterum si quod Sathybarfes petebat egisset, minus se iustū habitū iri & re & verbo verē regio, reges principēsque alios monens, quantō pluris iustitiā quā amici aut thesauros facere debeant: neque eum largum ac liberalem dici posse, qui alienū largiatur.

De Antiocho tertio Asiæ rege.

Antiochus tertius Asiæ rex, omnibus regni sui vrbibus scripsit, Si quid in literis, quæ eius nomine scriberentur esset, quod legibus aduersum videretur: crederent, ignaro se, eiusmodi literas scriptas fuisse, & propterea eis non parerēt. Sanctissimum profectō verbum, & quod iusto regi maximē conueniat, vt quemadmodum ipse populis præcēt, ita ipsi leges atque æquitatem præesse intelligatur.

RECENTIORA.

De Guntramo Burgundianum rege.

Per similes quibusdam de quib. diximus, Guntrami Burgundionum regis iustitia fuit, qui cum bellum gereret aduer-

fus Gondoaldum, qui sub falso, tanquā eius frater esset, nomine occupata Burgundiæ parte, regni titulum inuaserat, cum Sagittario atque Monnialo episcopis, quibus Gódoaldus ceu amicis plurimum utebatur, Guntramus rationem inuit, qua Gondoaldus occideretur: quod cum fieret, ipsos quoque episcopos, quia ministri fuerant, interimi iussit, ne pessimum exemplum maneret, ut aliquis prodere cum auderet, quem semel dominum agnouisset.

De Sancio tertio Castulonensi rege cui Desiderati cognomentum fuit.

Quam laudanda etiam Sancij tertij Castulonensis regis iustitia fuit, cum is voluit ut fraternus amor, & ipsa quoque ambitio cederet, peculiare principū penē omnium crimen ac venenū. Nam delatorum impulsu, qui ceu presentaneū venenū, amicitias principumq; aulas ac regna euertere solent, Ferdinandus secundus Legionēsis rex, Pontio comiti Minerba, veteri paterno amico, bellū intulisset, multaque iam ademerat, Sancius re audita, statim comparato ingenij exercitu, aduersus fratrem profectus est. Is autem minimē talē casum veritus, repētinoque ac inexpectato hoste perterritus, in equū conscendens, paucis comitantibus, in fratris castra perrexit, atque supremū ipsius ius agnoscere velle obrulit: arbitrat' alia nulla ratione, in tali casu suum se regnum seruare posse. Sanctius autem ut iustus rex, ac minimē impius frater, spretis omnibusque obtulerat, dixit: Non idcirco se arma mouisse, ut vel regni eius possessionem cuperet, vel cum ditioni suę subigeret, sed id solum spectasse, ut comiti Pontio, ablata restituerentur, cum is cūmani parenti verus amicus fuisset, fortē que ei operam, aduersus Mauros præstitisset: quo factō, retrō vnde venerat, in fines suos se recepit.

De Ferdinando rege Aragonio.

Insigne quoque inter iustitiarū egregia facinora illud fuit, quod Ferdinandus patrauit, qui postea per creationem, ad Aragonum regnū conscendit. Hunc Henricus frater Castulonensis rex tutorem filio puero reliquit, is autē regnū tanta iustitia rexit, quod in magno Castulonensium conuētū actū est, ut ad ipsum Hispaniensis regni titulus deferretur: quem honorem, cum se accepturum ostendisset, omnēque, in locum rei agendæ designatum conuenissent, ipse ingentem chlamydem regio morte amictus, in qua nepotem puerum

occultum tenebat, cum omnium sententiam postulasset, que eiusmodi fuit, ut ad ipsum Hispaniarum regnum deferretur, repente nepotem paruum, ē chlamyde extulit, & cum collo suo imposuisset, exclamauit: En Castulonenses regem vestrum: cui restituto postea regno, auctis que omnibus rebus, ostendit, quā in eum iustus fuisset.

De Tancredo Normando.

Iustus quoque Tancredus Normandus fuit, qui cum apud Boëmundum patrum, Antiochiæ principem, in Syria esset, patruo eius in prælio ab infidelibus capto, pro patruo tres annos principatum rexit, auctis que finibus, auctoque thesauro, grandi precio patrum redemit, ei que omnia restituit: non minus in patruum ipse iustus, quā Ferdinandus in nepotem fuerat.

De Balduino Burgensitertio Hierosolymarum rege.

Huius iustitiarū atque fidei non minora experimenta, maiore etiam periculo, Balduinus tertius edidit: cū mortuo Rogerio, propter puerilem nimis ætatem, Boëmundi iunioris, qui Rogerij nepos Boëmundo seniore patre natus erat, & ea tempestate in Apulia agebat, ab Antiochenis ciuibus, datam Antiocheni principatus administrationē, suscepit. Nam non solum ingēti impendio, periculōque principatum defendit: verum etiam illi gratia, a Turcis captus fuit, ē quorum manibus biennio post, magno auri pondere se redemit. Et tamen, cū ad eū Boëmundus iunior, repetēdi principatus gratia venisset, liberē statim illum ei restituit, quem a Rogerio patruo, antea impetrare nequiverat. Admirandus profectō iustitiarū cultus, in eo iustū se præbere, in quo mortalium plebique ius violant, & impietatem exercent.

De Saladino Sultano Aegypti.

Digna est profectō Saladini Sultani Aegyptij iustitia, de qua mentio fiat, cum in Oriente Syriaque, vbi ea quæ nuper diximus iustē gesta esse narrantur, is humanū seuerūque ac simul iustum se ostendit. Seuerum quidem, cum captos in prælio Guidonem Lusignanum Hierosolymarū regem, & cum eo multos alios principes omnes humanissimē habuit, excepto Raynaldo Castilione, qui Antiochiæ principatum obtinebat, cui manu sua caput ademit, quod contra iudiciarum fidem bellum ei intulerat. Humanum postea erga eos qui in arce Crach (olim deserti petra nuncupata)

biennium obsidionem post amissas Hierosolymas, Syriamque omnem sustinuerunt, cum ultra fames resistere eos prohiberet: non modò enim incolumes omnes seruauit, verum filios quoque, atque uxores in obsidione diuenditos, ut uidealerentur, haberent, redemit, ac præterea ingentem pecuniã dono dedit, & cum præsidio in Christianorum populorum fines remisit. Dignos arbitratus qui iuarentur, quia fidelem fortè inque operam præstitierant. Omnes enim, prout uel scelus, uel bonitas ac fides, aut pœna, aut munere dignos fecerat, prosequutus est.

De Abenyuzâ Sultano Marrochi.

Quanquam in parte longè diuersa, ab ea in qua Saladinus illa gessit, quæ scripsimus, iustum tamen æquè Abenyuzâ Marrochi rex se ostendit. Alphonsum duodecimum Hispaniarum regem, magnis delatorum artibus, Sanctius quartus eius filius regno pepulerat, atque ira eius fortunam attenuauerat, ut diadema pro magna auri summa Abenyuzâ Mauro Marrochi regi, pignus dare cogereetur. Abenyuzâ autem, ut iustus atque ingentis animi rex, audita Alphonsi necessitate, non solum pecunia iuuuit, uerum magno quoque exercitu ei opem tulit, magnaque in parte regni, pecunia sua eum restituit. Aiebat enim, Regibus indecorum esse, ubi possent, alios reges opera sua non subleuare, præsertim qui filiorum impietate regno pulsati inuenirentur, cùm in his quæ ad parentes pertinent, filij ad eos insequendos, iustam habere causam nequeant: uerbum uerè regium, & quod iustitiæ cultorem sum in opère deceat. Abenyuzâ igitur factum, quis satis ex merito laudauerit? quem nec religionis diuersitas, nec bellorum odia (quæ diu inter ipsum Alphonsumque acerbè fuerant gesta) retinuerunt, quo minus eum pecuniã militibusque iuuarer, ac corpus etiam ipsum, dum mare traiecit, atque in exteras gentes se contulit, periculis ingentibus obitceret, ynde commodum nullum expectabat. In quo illud etiam non parua laude dignum est, quod antequàm arma moueret, per legatos conciliare patri Sancium filium non omisit, id quod magis etiam Mauri bonitatem testatur. Nam hoc bellum, quod nisi bonitate Abenyuzæ moueretur, aliis rationibus haud incommodum habiturus uidebatur, finire quærebar, atque in eo iustitiam, quàm commodum suum enixius pensitabat,

De Conrado imperatore.

Iustus quoque in eo Conradus imperator fuit, cùm in imperio Henrico successit, à quo Vencisslaus Poloniæ dux, olim prælio victus, & imperio tributarius factus, postea rebellauerat & regè se dixerat. Huic cùm Misias, in regno atque contumacia erga imperiũ successisset, Conradus fratris opera coggerat eũ deserta Polonia ad Ulrichũ Bohemiæ ducè cõfugere, qui ea tẽpestate, erga imperiũ hostilem animũ gerebat. Ulrichus igitur spreta hospitali fide, Conrado si ipse res cõponere uellet, obrulit se Misiam captiuũ ei in potestate daturũ. A quo scelere ita abhorruit iustus imperator, ut statim Misiam periculi, in quo versabatur moneret. Ea re in qua iustitiæ cultus insignis apparebat, motus Misias, qui antea Conradi armis nunquã cesserat, ad Conradũ profectus, diadema deposuit, & consuetum tributum confirmauit.

De Arnaldo Geraldo Carthalano.

Inter tam multa regum atque principum insignia exempla, Arnaldo Geraldo Carthalano eum dabimus locũ, qui ei pro immensa ipsius iustitia debetur. Hic in naue sua oneraria, cum Gulielmum Auriam perferret, quo tẽpore Pisani Genuensès que graui inter se bello dissidebãt, à Pisanorum nauibus captus, quæ Genuensiu tantũ merces, ac bona quærebant, nec minis nec promissis adduci unquãm potuit, ut duo milia & quadringentos aureos nummos, qui duplices appellantur detegere uellet, quam pecuniam dum ab hostibus oppugnaretur Gulielmus Auria ei commodauerat: quia norat Pisanos, nõ in Cathalanorũ sed solũ in Genuensium bona inuehi. Arnaldus igitur posteaquã eum Pisani dimiserũt, secũ eã pecuniã ad Genuensès simul deserens, ut primũ in Balearides peruenit, pecuniã tanto labore seruata, Consuli Genuensiu in Balearibus præsentauit, ut ipse eã Gulielmo restitueret. Facinus profectò nobilissimũ & quod ætas nostra fallax plurimũ notare debeat: in qua non pecuniã modo eius generis, quæ sine arbitro tradita esset, uerum depositam quoque, aut mutuo datam, auarum hominum genus, negare non erubescit. Pro eo autem factò Genuensès erga Arnaldum grati, ciuitate, multisque aliis commodis, scripto honorificis uerbis diplomate eum donarunt.

De Carolo comite Carolois Philippi Burgundiæ ducis filio.

Ioannes Dinus, Ioannem Costanum Burgundionem

accusauit, compellatum se ab eo dicens: Vt accepta grandi pecunia venenum perferret: quo Carolus Carolois comes, de medio tolleretur. Is comes posteaquam Costanum securi percussit, Dinum quoque ad se vocatum, interrogauit. Si Costanus pecuniam quam promiserat non prestisset, eumne accusaturus fuisset? Cui Dinus ne mentiretur, frerus quoque sibi indultum iri palam fassus est: Se enim non decepturum: quãobrem Comes iussu Dinum Christiano more sacerdoti crimina sua fareri, eadẽ horam ipsum quoque securi percussit. Iusta neque tarda mercede ei data, duarum proditio- num, quas & amico & domino suo simul pararat.

DE FIDE PVBLICA ATQVE PRI-
uata. CAPVT VI.

Publicam priuatamque fidẽ, non patietur solum iungi si-
bi iustitia, verũ etiam veluti mẽbrum capiti suo perne-
cessariũ inuitabit, & ceu porrecta manu, vt sibi coniungatur,
& rogabit & annitetur. Sublata enim fide quid erit, aut quo-
modo iustitia consistet? Fides quoque sublata iustitia, quid
aliud, nisi nomen esset inane? quãobrem cũ vtramque natura
coniunxerit, à nobis minime disjunctur. Huiusque fidei
quãdã à nobis, vt antè de iustitia fecimus, exempla commemo-
rabuntur: ex quibus apertè deprehendetur, fidei præsidio,
Imperia, thesauros, vitam denique non aliorum modo, sed
in primis ipsorum regũ, & principum custodiri. Hac fide per
inducias atque oratores fidem immanibus bellis imponi: per
hanc parua papyri tutela, aut etiam sine literis consueta tes-
tera, ac symbolo, inter medios hostes iter incolumes facere
homines, atque ab iniuria seruare. Itaque iure nostro affir-
mare possumus, sublata ex terrarum orbe hac fide, pacem at-
que hominum commercia bonaque alia, omnia ex humano
genere sublata iri, mortalẽsque sine ea, ferarum animos,
morẽsque in humanis corporibus seruaturus fuisse.

De Iesu Naue, alio nomine Iosue, duce Hebræorum.

Cum Iesus Naue filius, alio nomine Iosue nuncupatus,
Moyfi in Israël's principatu successisset, atque in terrã à Deo
promissã, Hebræos induxisset, & iuxta diuinum Impe-
rium, Cananeos omnes, quos capere contingebat, occideret,

Gabaonitæ ipsi quoque Cananei, qui loca propè Hieroso-
lymas incolebant territi, ad eum legatos miserunt, dicentes:
Quãquam longè à Cananeis abessent, ad eum, se ceu ad
amicũ missos, vt cum ipso pacem ac fœdus inirent, & vt re-
gionis suæ longinquitatem, vero similem facerent, tritis ve-
stitibus venerant. Ea Iosue arbitratus vera esse, pacem cũ eis
composuit, ac fœdus percussit, atque vtrãque rem iureiurã-
do sanxit. Detectum postea fuit, eos longinquitatem men-
ditos, & Cananeos esse, itaque & si sciret Iosue, sibi à Deo
imperatum, ne cuiquam Cananeorũ parceret, tamen cum
ad iusturandi vim animum adiecisset, atque fides iam datæ
honorem pensitaret, eam cæteris rebus præposuit, Persuasus
sibi, Deo ante omnia cordi esse, vt illa seruaretur fides,
sicuti experimento deprehensum est. Siquidem nihil plus
de ea re, quàm de cæteris, à Deo reprehensus fuit.

De Senatu Romano & Publicola Consule.

Inita pace, à populo Romano, cum Porſenna Etrusco-
rum rege, solutaque obsidione Porſenna, in ita pacis pignus
obsidẽque decem patriciorum filios, vtriusque sexus accep-
pit. Facta autem virginibus balneandi copia, quia custodes
honoris gratia secesserant, ipsæ traiecto amne, penè omnes
Romã abierunt. In eis Valerij consulis filia erat, qui supe-
rato paternæ charitatis affectu, senatui persuasit, vt virgines
ad Porſennã remitterentur, & publica fides illa maneret.

De Abydenis.

Parem Saguntinis erga Romanos fidem, Abydeni erga
regem Attalũ Rhodiõsque fœderatos suos, seruauerunt: nã
cum ab eis iremẽm, & aliquot milites in vrbe præsidij gra-
tia accepissent, oppressi à Philippo Macedonio rege Aby-
deni, ita vt vltra se tuendi spes iam non superesset, oratores
ad Philippũ, de vrbe tradenda miserunt, perentes vt incolum-
es seruarentur, quos à fœderatis subsidio missos, in vrbe
habebant. Hoc cũ eis Philippus negaret, statuerunt potius
seruata amicis fide emori, quàm eos qui auxilio venerat fe-
lissimè videri: quãobrem omni auro, quod habebant, nauib-
us imposito, reliquas opes in mediũ forum contulerunt, &
profecti ad eã muri partẽ, quæ hostium vi diruta, plus peri-
culi habebat, illic iuuetus se hosti opposuit, eo ordine, vt si
succubissent, hostisq; ipſis mortuis, vrbe potiturus videretur,
seniores incẽsis iis quæ in foro posita erãt, ac nauib. quæ

in portu aurum continebant demersis, reliquos omnes occiderent, urbemque inanem hosti relinquerent. In hac igitur deliberationem inito praelio seniores, ut acceperunt iuventutem maiori ex parte casam, ad Philippum dedendae urbis gratia miserunt, quod cum pauci iuvenes, qui praelio superfuissent intellexissent, occisis primò sacerdotibus qui iusiurandi principes fuerant, ne urbs dederetur, deinde senioribus, cum omni alio sexu, demersis nauibus in portu, urbem quoque totam succenderunt. Eam rem ob furoris magnitudinem Philippus vehementer miratus, ab oppugnatione abstinuit, edixitque, triduum Abydenis concedi, ut ex commodo suo se interimere. Fides profectò hæc & rara, & cuius perpetuò memoria seruetur digna.

De Sexto Pompeio.

Memoranda quoque Sexti Pompeij, qui Magni filius erat, fides fuit: nam diu post patris mortem, cum Sicilia Sardiniaque & aliarum insularum possessor esset factus, & propter Cæsaris mortem triumuiris videretur, ex quiete publica esse, pacem cum eo inire, data acceptaque fide, per legatos apud Puteolos ad cœnam se inuitarunt, & cum cœnarum fors prima Sexto obrigisset, Octavius & Antonius apud eum in ipsius triremi cœnauerunt. Dum autem epulis opera intenderetur, Menodorus Pompeianæ classis præfectus, qui olim seruus eius fuerat, misit, qui in aurem Sexto dicerent: Meminisse in triremi sua habere ea per quæ paternam fratrisque mortem vlcisci, atque insuper imperio toto potiri posset, & propterea nisi ipse id fieri noller, se ita classem ordinaturum: ut ne vnus quidem eorum, quos in triremi habebat, euadere posset: cui Pompeius respondit: Nulla re dicta, Menodorum potuisse id efficere, qui nec promiserat nec iurarat, verum posteaquam illud ei significauerat, nullo modo fidem quam dederat violari velle: hoc responso, fidem hosti datam, sanguinis sui vltioni atque imperio ipsius populi Romani anteposuit. Cæterum quoniam temporis longitudo interdum historiæ fidem incertam facit, recentiora in medium adducemus.

RECENTIORA.

De Petro Aleres comite.

Alphonfus Aragonius rex, qui Vracam Alphonfi sexti Castulonensis regis filiam vxorem duxerat, cum ea quod

parum pudicè viueret diuortium fecit ad eam Castulonensis regni, per patris mortem, hæreditas obuenerat, & communi nomine eam cum viro possederat: cæterum dimissa, in paternum regnum cum se recepisset, præfectos munitorum locorum, ac minores populorum dominos, qui Castulonensi regno fidem obstrictam habebant, requisit. Ut sibi soli tanquam patris hæredi, in posterum parerent. Petrus Aleres comes Castulonensis, cum inito ab Vraca matrimonio cum Aragonio Alphòso, in Alphonfi manu iurasset, nunc à regina postularus, inter has difficultates, hanc ut vir iustus, non sine vitæ suæ discrimine rationem iniuit, qua vtrique fidem datam seruaret. Loca enim munita, & alia quæ in manu sua habebat Vracæ dedit, cum iure ei, quæ patris erat hæres deberentur. Ut verò Aragonio quoque, Alphòso pro fide, quæ ei dederat satisfaceret, insigni Comitum veste amictus, mane ad eum profectus est, cum omnis purpuratorum numerus adesset, & rekte in collum accepta, regi dixit: Loca omnia quæ fidei meæ credita erant, quia in Castulonensi regno posita, reginæ Vracæ, ut pote quæ mihi domina est, hæreditario iure debebantur, ab ea iussus tradidi. Verum ut nosti, cum eam duxisti vxorè, tibi quoque fidem pro eis locis sacramentò obstrinxisti: itaque pro ea tibi fide, corpus meum, manusque illas quæ iurauerunt, tibi præsens assigno, ut veluti eorum dominus in ipsa quod pro æquitate ac iustitia tua duxeris, stare valeas. Quam rem cum rex omnisque qui astabant non sine ingenti admiratione audiissent, Petrus iuramento solutus est, quoniam eum omnes, pro vtriusque fidei nexu, satisfecisse iudicarunt.

De Alphonso Petro Gusmano.

Insigne etiam fidei exemplum fuit illud quod Alphonfus Petrus Gusmanus egit, qui cum Tariffæ urbi, Sanctij quarti Castulonensis regis nomine præfectus esset, atque in ea arcta Maurorum, Ioannisque Sanctij, domini sui fratris hostisque obfisione premeretur, nunquam aut precio auri precibus ad deditionem faciendam flecti potuit: cum autè Ioannes, eius filium, quo in obsequio utebatur, ad muros deduxisset, fictus filij periculo, patrem motum iri, non modo id pater neglexit, verum etiam à muris gladium porrexerit, dixitque: Nolle ut ei modus ad occidendum filium deesset: quo autem yuku de muris deiecit, eodem occidi filium, nihil ab

eo mutatus inspexit. Ratum fidei exemplum.

De Marco Gutierio Hispano.

Cum graui longoq; bello Alphonfus nonus Legionensis rex, cum Vraca nouerca, & fratre eius Didaco Harro deceraret, pulsus è regno ambobus, arcem Giuarram longa obfisione pressit: arci præerat Didaci nomine Marcus Gutierius, qui aut mortuis, aut profugis cominibus, quos in arce habebat, solus ad eam tuendam remanserat, loci munimento adiutus. Cæterum cum superatis aliis malis, fames hominem ita cõfecisset, vt consistere amplius non posset, appensis collo suo arcis clauibus in ipsa porta, vt illic incolumi fide moreretur, se prostrauerat: hostes mirati, ab arce nec tormentis, qui in præsidio erant, aliquid eniri, nec strepitum ullum exaudiri, appositis scalis in arcem ascenderunt, vbi penè exanimem Marcum iacentem inuenerunt, quem stupore capti, cum ad Alphonsum tulissent, illic hortando aliisq; necessariis rebus vt in vita maneret impensè laborum est, posteaquam ita Marcus ad sese rediit, vt loqui posset, indoluit plurimum, quod emori ipsum, in ea arce non permisissent, vt prorsus fidem quã promiserat præstitisse videretur. Dimissus igitur ab Alphonso, post paucos dies, ad Didacum principem suum perrexit, qui tunc in Africã se contulerat. Cum in eũ, vt in singularis fidei virũ, laudes ab omnibus cõgestæ essent, quia Didacus dixerat, quanquã Marcus egregiã fidem præstitisset, tamen arcem se suã optare, in eo Marcus aliquid desiderari putabat, quod præstare ultra debuisset: abiecta igitur omni viuendi spe, in extremã fortunæ habitu, ad Alphonsum reuersus est, atque vbi eius canes stabulabantur, habitatum se contulit. Alphonfus intellecta reditus causa, & quam ob rem ingratam habere se vitam Marcus ostēderet, precibus, lachrymisq; ipsius motus, Giuarra arcem ei restituit. Marcus receptam paulò post, confecto prius instrumento, illius necessitatis, in quam erat coniectus, Didacũ monuit ne fidei eius ultra obitici aliquid posset, Alphonso, quia retinendi modũ nullũ esse, instrumento declaratum erat, eam reddidit: longè plus perfidiæ suspitione, quam ipsius mortis periculo motus: quo factò, triplicis rei iudiciũ, in ambiguo relictũ est: Fueritne hic maior Marci fides, an Didaci erga eum ingratitudo, aut insignis in Alphonso animi nobilitas?

De Almenone Arabe Toletano rege.

Non inter Christianos tantum magni fidem factam esse constat, verum inter Mauros quoque atque alias aduersa religionis nationes. Hoc ita esse Almenonis Arabis exemplum satis ostendit. Cum enim Sanctius secundus Castellonenſis Nauarrenſisq; rex fratrem suum Alphonsum, Legionis Lusitaniæque regem cepisset, & inuitum monasticam religionem profiteri cõgisset, clam prius fide accepta, ad Almenonem Arabem Toletanum regem Alphonfus à monasterio profugit. Ab eo benignè exceptus, cum ceu filius haberetur, Sagi quibusdam notis Almenoni ostenderunt se deprehendere, hunc Alphonsum aliquando Maurorũ imperij euerforem fore, & ob eam rem, vt interimeret hortabantur: assentiri illa suadentibus Maurus nunquam voluit, sed iusturandum modo ab Alphonso cepit, dum viueret, vim Toletò non illaturum: Cum haud multò post, defuncto Sanctio, ad Alphonsum ipsum, non regna modo, quæ antè habebat, occupatore mortuo, verum etiam quæ fratris erant, hereditario iure peruenirent, Almenoni denuo suatum est, vt Alphonsum retineret, quia tantorum regnorum dominus, maximi auri pondere redimi poterat: sed Maurus, in fide perstitit, dimissumque in Castellonenſe regnum, comitatu ingenti, ac muneribus profectus est: quia norat, Alphonsum à suis clam de fratris morte monitum (etsi non decrant qui contra suaderent) abire ipso inconsulto noluisse. Qui igitur quatuor ingentia regna secum considerauerit, cum magnis thesauris ad Alphonsum peruenisse, & præterea à natura insitum Mauris aduersus Hispanos odiũ, quæ duo, non Maurum modò hostem, sed quemuis alium ab officio deducere potuissent, Almenonem fidei maximum cultorem fuisse iudicabit, nec minus Alphonsum, quod ob easdem causas, non modo clam profugere non tentasset, sed datam fidem præstiterit, atque vt Almenonem aduersus Cordubensem regem iuuaret, Toletum se, in eius potestatem contulerit. Sed nec cessit Almenon, cum Alphonſi fidem secutus, postea in eius castra profectus est.

De Populo Romano.

Rebellauerat Trasemundus Longobardus dux Spoletanus à Luitbrando Longobardorum rege, Luitbrandus igitur coacto ingenti exercitu, paucis diebus omnia Traſe-

mundo ademit. Is cum iam in vltimum discrimen se deductum videret, fide à Gregorio pontifice ac Stephano patritio Rom. populi Rom. nomine accepta, fore ipsum apud eos incolumé, Galei arcem, quæ iuxta Tyberim posita est, populo tradidit: Luitprandus autè minis ingentibus Trasemundū dari, virū sibi subditū ac rebellē deposcebat, Romani obstare Trasemundo datam fidē aiebant. Indignatus igitur Luitprandus, vastato agro urbem obsedit, diripuitq; oppida quæcūq; agri Romani quæ ademerat: omnia tamen ferre Romani quàm datam violare fidem maluerunt.

De Genuensibus.

Non est illa quoque prætereunda fides, quàm diligentissimè Genuenses seruauerunt, quo tempore Gibellina factio (ita enim appellabant) in vrbe rerum posita, Obertum Auriam, & alterum Obertum Spinulam capitaneos habebat. Nam cum missi essent in exilium permulti Guelfæ factionis ciues: hi, vt mos exulum est (quibus in patriam reditus semper cordi est) Ottoni Flisci Cardinalis opera (qui sub Adriani nomine ad Pontificatum euectus fuit) Carolo primo Neapolitano regi proposita magnorum commodorum spe, persuaferunt, se breui Genuensè imperium ei duros, si vnà cum ipsis bellum Genuensibus inferret: Carolus igitur imperij spem, atque auri cupiditatē secutus, nulla fœderis, quod cum Genuensibus habebat habita ratione, nullo prius indicto bello, vt belli mala, aduersus Genuenses, maiore suo cōmodo auspicaretur, Genuenses mercatores cum mercibus, quotquot in Sicilia atque Neapolitano regno erant, comprehendendi iussit. Siculi autem mercatores, ac Neapolitani regni, item Narbonensis prouinciæ accolæ, veriti, ne idem ipsi Genuæ paterentur, vndique vt poterant latebras quaritabant: quam rem, cum Genuensis populus intellexisset, statim edictum proposuit, vt quicumque in vrbe sua, qui regi Carolo parerent inuenirentur, quadraginta dies, in vrbe Genua inuolati manerent, atque intra id tēpus, rebus quas in vrbe Genua habebant, ac corporibus suis tuto consulere possent. Voluerūt enim hosti qui fidem violarat, ipsi eam incolumen præstare.

Item de Genuensibus.

Eo quoque tempore, quo inter Genuenses Venetōsque bellum gerebatur, atque induciis factis, belli mala suspensā

mānebant, in quatuor Genuensium triremes, haud longè à Græciæ littoribus, quatuor Venetæ irruerunt: Genuenses virtute suas turati triremes, Venetas ceperunt, & cū valente adhuc prælij ardore simulque indignatione, quod in induciis illata essent arma, præterea vulnere quæ acceperant, dolore cōpulsī, scire haud iniuria in captos possent, ipsorū iram induciarum fides leniit, & vt ad se solum respiceretur cōpulsit: itaque solum triremiū præfectum retinuerunt, alios cum triremibus dimiserunt. Cum autem Messanam in Sicilia peruenissent, triremiū præfectum quem captiuum habebant, Consuli Veneto tradiderunt, vt is Venetias cum mitteret, vbi erroris sui pœnas dare cogeretur.

Item de Genuensibus.

Non minora etiam fidei experimenta dederunt erga Venetos, cum post longum ac graue bellū, quo inter ipsos tertio decertatum fuerat, vbi auri atque sanguinis vis immensa effusa est, cū occasio se obrulisset, magno Genuensium commodo, rei feliciter aduersus Venetos gerendæ, fidē, inita paulo antè pace, Venetis datā, cōmodis dolorique acceptorum in bello malorū, anteposuerunt. Nam Cretenses Venetique qui Cretā incolebant, conspiratione facta, à Venetis deserant, ac Genuam legatos viros grauissimos miserant, qui Insulæ deditiōne facerent. Ea autem expeditio, & si nullius periculi, magnique cōmodi futura videbatur, minorēque ob causam, finitum paulo antè bellum, aduersus Venetos susceptum fuerat, tamen legatis responderunt: Vehementer dolere, quod integra fide ob pacē cum Venetis factam, ea quæ Cretenses offerebant, accipere non possent, quanquam adeo recens ea pax confecta esset vt multi vulnera, quæ eo bello acceperant, nondum ad cicatricem perduxissent.

DE VXORVM FIDE ERGA MARITOS.

CAPVT VII.

De Chilonia Spartana Cleombroti Spartani regis vxore.

A Publica priuatæque fide, ad vxoriam erga viros transituri Chiloniam ante alias commemorabimus. Hæc Cleombroti Spartani regis vxor fuit, ac Leonidæ filia, qui item Spartanus rex erat. Nā cū ciuilibus discordiis, Cleombrotus vir, Leonidam eius patrem in exilium misisset, à viro

patris restitutionem impetrauit. Cum autem mutata fortuna, Cleombrotum postea Leonidas ab urbe depulisset, Chilonia pari opera apud parentem pro viro vsa, cum nihil proficere animaduertisset, & si feliciter apud parentem in patria agere poterat, maluit cū viro eius exilij comes esse.

De vxore Panthei Lacedemonij.

Depulso Cleomene Spartarum rege, ab Antigono Macedonum rege, cum is in Ægyptum ad Ptolemaum regem se recepisset, ac Pantheum sequi vxor velle, à parentibus prohibito magno studio seruabatur. Cæterum ipsa astu ingenti adiuuente equo ad mare noctu se contulit, atque incognita, nauem conscendens, in Ægyptum ad virum peruenit, ambòque illic vitam peregerunt.

De Sara vxore Abrahæ.

Miranda quoque fides, atque amor Saræ erga maritum Abraham fuit, quæ cū se virumq; iam grandes natu orbos inspiceret, viro persuasit, vt cū ipsius ancilla Agar concuberet, tentaretque, Si ex ea filios procreare posset: quod cum Abraham fecisset natûsq; esset Ismaël, non aliter ac filium ex se natû Sara eum sustulit: nam præter aliarû morem prudens, atq; viri sui amâs fœmina, zelotypiæ graui in mulieribus malo, propagandæ viri sui stirpis respectû anteposuit.

De Stratonica Deiotari Galatarum regis vxore.

Stratonica quoque Deiotari Galatarum regis vxor, cū aduersante valerudine, cū viro filios se concipere non posse videret, ei persuasit, vt liberis cū aliâ operam daret, ad eumque deduxit Electram cubicularem suâ ministram, moribus atque forma insignem: ex qua Deiotarus aliquot filios procreauit, quas Stratonica, post viri mortem, amanter, non secus ac suos aluit, atque in regno succedere permisit.

De Liuiæ Augusti vxore.

Longè etiam maior Liuiæ erga Augustum virû fides atq; indulgentia fuit, quæ cum sciret Augustum puellis nondû maturis oblectari, clam magna diligentia perquisitas, secreto ad eum deduci curabat: præ nimia fide amorq; id marito concedens, cuius gratia, nonnullæ, cum pellicem ferre non possent, interdum viros peremerunt: atque idcirco tantò magis laudanda, quantò eius exempla rariora inueniuntur. Anteposenda etiam Liuiæ, Tertii Æmiliæ fidei erga Scipionem virum, quantò maius est rem ipsam spontè agere, quam

quam contra ipsius mentem, ab alio factam perferre.

De Octauiæ M. Antonij vxore.

Cum Antonius Octauiam vxorẽ Roman remississet, frater Augustus, Octauiæ suadebat, ne in Antonij domo habitaret, cceptum enim iam inter eos bellum erat: ei igitur Octauiam respondit, Se nunquam adduci posse, vt in alia domo habitaret: quamobrem eodem animo Antonij amicos quo antea vidit, & priuignos haud secus habuit, ac si ex ipsa procreati essent, conata quantum permittebatur, fratrem ab armis in Antonium dimouere. Dedecere enim plurimû aiebat, vt duo terrarum orbis gubernatores, vnus quod alter sorori suæ amicam anteferreret, alter autem nimio erga amicam amore captus, inter se bellum gererent.

De Herodiade Herodis Tetrarchæ vxore.

Ingentem quoque fidẽ, Herodias viro Herodi Tetrarchæ ostendit, cū ad urbem Romã cum eo profecta, vt Agrippam fratrem accusaret, rem in contrariû cedere vidit: viro enim Lugdunû exulatum in Galliam misso, etsi multû à fratre, ac fratris causa à Caligula Augusto rogata fuerat, vt redire in patriam veller, principatus parte, quã vir obtinebat oblata, maluit relicta patria, in Gallia cū viro inopem vitã degere, quam sine eo, ingentes opes in patria possidere.

De Antonia Flacilla Prisci vxore.

Pisonianæ conspirationis conscius, apud Neronem accusatus Priscus, perpetuo exilio multatus est, Antonia Flacilla vxor, cum Romæ in magnis opibus manere posset, patriæ atque opibus, exilium cum viro prætulit.

De Egnatia Maximilla Galli vxore.

Egnatia Maximilla, Flacillæ exemplum secuta, omnibus relictis, virum Gallum sequi voluit, ob eandem qua Priscus conspirationem damnatum.

RECENTIORA.

De Gisberti Corregiensis vxore.

Singulare quoque fidei exemplum, Gisberti Corregiensis vxor ostendit, cū propinquorum conspiratione, & eorum quidem, qui ipsius factionis erant, ab vrbis Parmæ imperio Gisbertus eiectus fuit. Inter conspiratos autem, cum vxoris frater Rolandus Roscius esset, & sororem in tumultu rogaret, vt populi impetum in domos suas declinare veller, qui eiusmodi erat, vt etiam fortem virum terrere posset, ipsa

Et

torua facie, ad fratrem conuersa, proditorem eum compellans, respondit: Dij faxint, ne me prophanem eius domus ingressu, quæ in propinquum suū adeo perfida fuit, neq; eo pane vescat, quem canes quoque ob perfidiæ labem, etiã in ingenti fame deuitarent: quin potius ad virū meum profectura sum, quæ nuptiarum mearū pignore fefellisti, & corā eo me constituam, vt hanc tuam iniuriã in me ipsa vlciscatur. Hæc cum dixisset nudis pedibus, passisque capillis, ad Castrum nouum, vbi vir erat profecta, eius pedibus obuolui cepit, & flens rogare, vt ipsius morte, acceptam à Rolando fratre iniuriã vlcisceretur. Cæterum cum iam satis scriptum sit de vxorū fide in viros: nunc de Seruorū scribamus, quæ multis rationibus non minus laudanda est.

DE SERVORVM FIDE ERGA

dominos. CAPVT VIII.

De Seruo Menenij.

SI vxorum fides erga viros, ingentem mereretur laudem, & digna est cuius exemplo mortales plurimū moueantur, quæ tamen res & natura, nexu & propriis bonis multifaria indissolubilia vincula sentit, quanto pluris facienda erit, si tanta aut maior etiam, in seruili genere inuenietur? Hæc enim naturæ nulla ope iuuatur, sed maximè in contrarium tendit: si quidem libertati nihil magis cōtrarium est, quàm seruitus & nonnunquã seruis commodum à domini morte nascitur, idcirco, quod hæc seruilis fides rarior est, atque difficilior, eò etiam pluris facienda & laudãda magis. Quamobrem de ea quædam scripturi exempla, initium sumemus à Menenij seruo, ceu ab eo, cui similis aut nullus, aut paucissimi fuerunt. Inter proscriptos Menenius erat, & cum eius domum circūseptam armatorum corona, qui Menenium quærebant seruus videret, spreto omni præmio, quod propositum erat, spreto periculis ac denique vita ipsa, vt domini vitam seruaret, lecticam vbi Menenius manere consueuerat ingressus, ferri se ab aliis seruis iussit: Menenium eum esse milites arbitrati, ipsum illic occiderunt, & moriens cum milites fefellisset, dominum seruauit: qui seruilem vestem amictus, alia via, cū multis quos eadem fortuna urgebat, in Siciliam ad Pompeium profugit.

De alio proscripti seruo.

Alius quoque proscripti seruus, ad mare profectus, quærendæ nauis gratia, qua dominum in Siciliã traiceret, dum reuertitur dominū offendit, letali vulnere à Tribuno percussus, qui proscriptorum conquisitioni præerat, adhuc spirare: iraque ad eum accessit, dixitque: Domine aliquantisper morare: & cum hoc dixisset, Tribunum interemit, & super vtrunque ipse quoque gladio incubuit.

De Herone Triumuirum M. Antonij seruo.

Postremo prælio, quo ab Actio Antoniana classis Alexandriam profugit, cum Cleopatra intellexisset, Antonium suspicari, ipsius culpa eam cladem acceptam esse, eius iram verita, in sepulchra locum inexpugnabilem se recepit, misitque, qui Antonio nunciarent: Eam esse mortuam. Antonius autem longè grauius Cleopatraræ cōmoris morte, quæ leuiter de suspitione sua nuncio crediderat, quàm propter cladem, abiecto viuendi desiderio mori constituit. Vocauit igitur clam Heronem seruum suū, quem antè polliceri coëgerat, quando iussisset ipsum occisurum, iussitque vt tunc eum occideret: at Hero domini vitæ, quàm suæ studiosior arrepto gladio, dum fingit Antonium ferire, in seipsum gladium conuertit, & se interemit.

De L. Pisonis seruo.

Inchoante Vespasiani imperio, Domitianus res vrbanas, absente patre administrabat: ab eo missi in Africã milites, vt L. Pisonem interimerent, eo tempore Africa proconsulatum gerentem, cum Carthaginem ingressi, ad L. Pisonis aedes venissent, vbi Piso esset, petierunt. Pisonis seruus veste aspectuque conspicuus, cum rem quò tendebat animaduerteteret, vt dominum ab eorum vi seruaret, seipsum Pisonem esse mentitus est: occisus autem, dominum tamen non seruauit, quia re detecta, Pisonem quoque interemerunt.

De Cluentij Peligni seruo.

Cluentij Peligni seruus, cum videret dominum suum cōprehensum, vt ad Pōpeium deduceretur, fide animoque in dominū singulari decreuit, & dominū & se simul à crudeli supplicio tui pitudinèque liberare. Repentè enim, in medijs militibus eum, & postea seipsum cum eo, interemit.

De Fimbriæ seruo.

Idem Fimbriæ seruus fecit, nam cum à legionibus suis

Ec ij

Fimbria proditus esset, ab eo iussus, ut turpi morte liberaretur, ipsum, sequē post eum interemit.

De Micito Anaxilai seruo.

A fidelibus seruis, qui atrociam molitii sunt, ad æquē fideles, sed minus truces transibimus. Anaxilaus Messenius, qui olim Messanam in Sicilia condidit, & postea tyrannidem, apud Rheginos exercuit, moriens, filios in Miciti serui sicut tutela reliquit. Is autem tanta fide, bonitate atq; iustitia commendatam sibi administrationem rexit, ut Rhegini ciues, haud indecorū sibi ducerent, à seruo æquē ut antè ab Anaxilao domino regi. Cæterū posteaquā Anaxilai liberi adoleuerūt, vrbis administrationē seruis eis tradidit, ipseq; pauca secum accepta pecunia, Olympiā habitatum se contulit.

De quibusdam seruis matronæ Adrumentanæ.

Cum Adrumentū obsidione premeretur, à matrona Adrumentana, serui quidā in hostiū castra profugerūt, vrbe autē postea ab hostibus capta, serui quoq; profugi, cū eis in vrbe iruperunt, statimque ad matronā, cuius serui fuerant profecti, eam magna minati ceperunt. Et cum durū seruitium vlscisci velle dicerent, tanquam hostes essent, extra vrbe in tutum ab hoste locum eam deduxerunt, semp̄que ei fidem quam debebant, præstiterunt.

De Patavinorum seruis.

Cum Asinius Pollio acerbè Patavinos vrgeret, ut pecuniam armāq; præsentarent, & ob id omnes laterent, edictō seruis libertatē proposuit, qui latentes dominos detegerent. Mira res profectō fuit, seruum neminē inuentum, qui non constanter eo modo propositam libertatem sperneret.

De Cepionis Seruo.

Accusatus Cepio, quod in Augusti vitam conspirasset, ad Tyberim à seruo suo in corbe relictus, & inde Hostiā, noctēque proxima propè Laurentū perlatus fuit: ab eo loco nauem conscendens, contrariis ventis Cumas vsque relictus, comite seruo Neapolim perrexit, ibiq; cum seruis eum abdidisset, à Centurione qui eum persequēbatur, captus seruis ipse, nec promissis, nec minis, sed ne tormento quidem adduci vnquā potuit, ut dominū vbi esset, detegere veller.

De Seruo P. Cornelij Scipionis qui maior est dictus.

Publius Cornelius Scipio maior, prælio aduersus Annibalē grauit̄ vulneratus, à seruo in equo restitutus est, & cū

cæteri eū destruisent, ab illo seruo, in castra perductus est.

De Era & Charimo Cleopatæ ancillis.

Inter virorum exempla, quæ de seruis tradidimus, vnum de duabus ancillis addemus, antequam finem in antiquis de hac re faciamus: Eras & Charimum reginæ Cleopatæ ancillæ, cum essent cum ea, quando se interemit, eamque regio ornatu composuissent, Eras præ dolore ad Cleopatæ pedes mortua concidit. Charimum autem dum capiti coronam accommodat, vigilum clamore excitata, cum nondum peregisset responsum, ipsa quoque mortua est.

RECENTIORA.

De duobus seruis Cozagiani Persæ.

Inter fidei insignia recentiorum seruorum exempla, hoc quoque scribemus, de quo tamen nihil præter auditum habemus. Cozagianus Persa, cum tenuis fortunæ mercator, in Indiam Cambaiam vrbe vsque penetrasset, ab Indo rege, ad magnam fortunam sublatus est, opesque ingentes apud eum congeffit: postremò apud regem (ut in aula mos est) per inuidiam falsis criminibus accusatus, ab eo morte affectus est: hic cum ad regem ingressus occideretur, duos in exteriori conclau seruos reliquerat, qui postea à rege in cubiculū vocati, ut ab eis de domini pecunia certior fieret, statim ut iacentem humi herum mortuum viderunt, adeò eos in dominum charitas incendit, ut spreta vita ambo vnanimis, cultellis quos secum habebant, regem occiderent, atque haud multo post ipsi quoque interierint.

De Franconio Ioannis Andreae Lampugnani ministro.

Quantū hæctenus de seruis tantum scripserimus, hunc tamen liberæ conditionis ministrum addemus; qui quod in humili natus erat fortuna, & quod inops, vili precio operā suam locabat permultis seruis, de quibus scriptum est, inferiori haberi poterat: itaque haud iniuria inter seruos annumerabitur à nobis. Hic Franconius nomine, Ioān Andreae Lampugnano seruebat, qui cum patronū, mane eius diei, qua Galeacium Sfortiā Mediolanensem ducē occidit, turbato vultu tumultuariè omnia gerere conspexisset, orando, blandiendoq; adeò institit, ut ad ea detegenda, quæ animo moliebatur, patronū expugnaret: itaque re intellecta, in eius periculi parte esse voluit, minimè territus mortis metu, quæ impedere videbatur, neque etiam præmio, quod re detecta

sperare poterat, à fide in Ioannem Andrea reuocatus. Quartus igitur in eorum fuit numero, qui tantum facinus adorientur, paruo tantum pugione armatus in militari cohorte, quæ Galeacij corporis custodiam obibat. Omnia enim pro nihilo duxit, vt patrono fortem aliquam præstare operam posset. In hoc autem, quia arbitror, par aliud exemplum non inueniri posse, de seruorum fide finem faciemus.

DE MORVM AC FORTVNÆ
mutatione. CAPVT IX.

Morum atque fortunæ mutatio, quam persæpe in multis videre contingit, quæ admodum ad bonâ nos spem erigere debet, vt ex quocunq; etiam detestandæ vitæ genere fortunâque lætium cernere exitum possimus, ita etiam continere nos debet, ne primordia rerû, in quibus boni aliquid elucescit, nimis citò laudemus: Neq; præsentis fortunæ foelicitati nimium fidamus, cû vtriusque rei ingêtes fieri mutationes videamus: quæ res, vt magis etiâ appareat, de ea veterum recentiorûmq; exempla per multa hic annectemus.

De Fabio Gurgite.

Fabius, in vrbe Roma nobilissimo genere ortus, à prima ætate, quam multis infecerat notis, absumptis perditè paternis opibus, Gurgitis cognomentum sibi comparauit. Cæterum postea relictis primæ ætatis libidinibus (id quod etiam nunc interdum fieri contingit) in eam temperantiam peruenit, vt dignus haberetur, cui populus Romanus morum censuram crederet. Senex enim insigne se virtutis ac modestiæ exemplum patriæ præstitit, cui iuuenis, in venere gulaque nimius, atram nubem obtenderat.

De Augusto.

In triumuiratu, qui magistratus vndique rapinas ac sauitiam spirabat, nullus legitur Augusto acerbius in sanguinè atque fortunas ciuium sauiisse: nam durum se, atque inexorabilem in multis præbuit, ad quæ cæteri inclinabant, & falsis paruisq; criminibus motus, ciuium sanguinem opesque auarè crudeliterque nimis hautebat. Cæterum posteaquam solus rerû potius est, nemo neq; antè neq; post, illa vel humanitate maior, vel bonitate legitur fuisse: neq; enim contentus fuit illis pepercisse, qui in eius vitam conspiciasse

conuicti erant, sed multos quoque ex eis affectos beneficiis, vt amicos sibi conciliaret enixus est. Sed iam, à mali in bonum mutatione, ad eam quæ contraria est transeamus.

De Tiberio Cæsare.

Longè magis varia fuit Tiberij Cæsaris vita atque fortuna, qui ab Augusto socero, atque eodem vitrico, non sine vitæ periculo Rhodum relegatus, haud multo post ad imperium conscendit: humanum se ab initio, atque ciuilibus bonitatis studiosum ostêdes, omnè rerû administratione Cæsulibus permisit: ad id paciëntiæ perductus, vt palâ in Senatu etiâ perexiguæ existimationis Senatores ei cõtradiceret. Cæterû cû ætate mutatis etiam moribus, adeò crudelis, superb⁹ atq; immanis fuit, vt mortuû populus Romanus exclamauerit, in Tyberim proiciendû esse. Hic igitur, & fortunâ & mores tam varios habuit, vt ac extremo, nulla mediocritatis ratione seruato, ad aliud extremum transilierit.

De C. Caligula.

Non minor etiam mutatio illa fuit, quæ in C. Caligula Imperatore visa est: nam posteaquam ad imperium conscendit, vt timore omnes liberaret, factas aduersus fratres, atque Tyberius occiderat, accusationes publicè combussit, & vt clarius humanitatis studium ostenderet, legere chirographum recusauit ad se missum, quo inita contra salutem eius conspiratio detegebatur. Ob id, vt dicebat, ne aliquem supplicio afficere cogeretur. Sorores quoque, vt fratrem æquum erat, vehementer dilexit. Cæterum ficta eiusmodi virtus bonitâque haud longè abiit, neque diu ostêsum antè ingenium perstitit, breui enim fratrem occidit, crudeliter sorores vrbe expulit, in Romanorum ciuium, qui nobilitate fulgerent, quanquâ innocentium vitam atque fortunas, atrociter sauiit: adeò, vt iis, qui eum antè norant Caligula ille non videretur, quem ab initio aliis moribus ad principatum conscendisse viderant.

De Nerone Imperatore.

Quis Nerone in morû mutatione magis varius fuit? qui à prima ætate, matris obseruâtissimus, vt qua bonitate esset clarius appareret, perlatis ad eum literis, quibus damnati hominis supplicii mandabatur, vt eis è more subscriberet, dixit: Quam vellè nescire literas: ne cuiusquam mortè mādasse viderer. Vectigalia aliaque graua populis imposta.

onera, diminuit; Senatoribus fortunæ casibus, nulla sua culpa ad inopiam vergentibus, de publico salaria constituit. Sed posteaquâ ætas inualuit, in matrem impius, mortem eius procurauit, Senatores clarosque alios permultos viros, leuissimis de rebus interemit, nec eo contentus, tormentis interesse voluit, multas in se tanquã factæ essent coniurationes finxit, vt scruendi materiã haberet. Cum autem in prouincias Procuratores mitteret, præter generalem normã augendorum vestigalium, monebat seorsum, Scire ipsos, quæ ipsius necessitas esset: tãdemq; in diuites omnes, ceu in hostes inuectus est, virtutibus, quas adolescẽs præferebat, in cõtraria longeq; maiora vitia conuersis, vt non homo, sed infandũ monstrum, inter homines emeruisse videretur.

De M. Othone Syluo Imperatore.

Illi de quibus est dictum, semel tantũ mores mutarunt, at Otho, de quo sumus dicturi, sapius: nam à prima ætate, impudicitia nota laborauit, & præterea iniustus habebatur. A Nerone in Lusitaniam missus, eam singulari iustitiæ laude, vt omnibus mirum videretur, rexit: factus postea Imperator, ad primas libidines conuersus est, denique moriens, adeo ab eo, qui antè videbatur, diuersum se ostendit, vt animi fortitudine Catonem Brurũq; superaret: breui vitæ suæ cursu, sapius morum mutatione facta.

De Domitiano Imperatore.

Domitianus primis imperij iniuis, non abhorreere modò videbatur, vt humanus spargeretur sanguis, verum etiã, ea loca, tanquam molesta deuitabat, in quibus cæsis ad vescendum animalibus, eorum cruor manabat. Relictas quoque hæreditates repudiabat, sed vt alij de quibus diximus, ex bono in pessimum conuersus, leuissimis de rebus, nobilissimos viros permultos occidit, bonaque eorũ publicauit, mortuorũ bona inuasit, qui vel vno teste probarentur dixisse, Velle bonorum suorum hæredem principem esse: prorsus igitur ad bonitatem atq; abstinentiam, quam primis iniuis ostenderat, in ingentem immanitatem atque rapacitatem se transtulit.

De Antonino Caracalla Imperatore.

Huic perfimilis Antoninus Caracalla fuit, qui in prima iuuenta, si quem ad supplicium deduci vidisset, oculos in aliam partem, manantibus lachrymis auertebat. Is postea mortuo patre immanis factus, sine causa Antoninũ Getam

fratrem, item Senatores, permultosque alios, crudeliter interemit.

De Diogene Cynico philosopho.

Non minor quoque ea fuit morum mutatio, quam Diogenes Cynicus philosophus fecit: qui Synope ortus, vrbe Põrica, adulterinæ monetæ infamia notatus, à patria pulsus fuit. Is postea Athenis data philosophiæ opera, in tato opes odio habuit, vt nudus degeret, atque nautico dolio pro domo vsus, à nullo vel pecuniam, vel aliam rem acciperet.

RECENTIORA.

De Saulo Apostolo.

A priscis exemplis, mutatis moribus ac fortuna, ad recentiora transturi, Saulum Tharsensem primò commemorabimus. Quis enim tam crudeliter in oues lupus, quàm ipse in Christiani nominis homines seuit pro virib⁹ suis, vsquequaque vbi inueniri per Syriam eos contigit? nam id vsque adeo enixè egit, vt quanquã admodum adolescens, ad lapidandum Stephanum Leuitam, cum eius persecutoribus cõueniret, mutatis postea moribus, mutato etiam nomine, eius fidei, cuius fuerat acerrimus persecutor, dux atque prædicator exiit, & qui martyrum sanguinem sparsit, dum Christianam fidem impugnaret, suum postea vt eam rueretur effudit. Nec minus studiosum se, promptũque Christi discipulum, quàm antè scruus fuisset hostis, ostendit.

De Augustino Aurelio Episcopo Hipponensi.

Aurelius quoque Augustinus, Manichæe hæresis sectator, Catholicam fidẽ acerbè impugnauit: modica ortus fortuna, sed ingenio tanto, vt ei neque antè, neque postea vllus, videbatur posse præferri. Is posteaquã Ambrosij opera, ad catholicæ fidei gremiũ se conuertit, mutatis moribus, Manichæorum ceterorumque hæreticorũ dogmata impugnauit infregitque: ac tantũ in Christiana eruditione profecit, vt è quatuor (quorũ scripta ad alios in catholica fide erudiendos recepta sunt) vnus, nec is quidẽ nisi clauissimus habeatur, nulla re minus, quam Hipponensi episcopo parus notus.

De Maria Ægyptia.

Maria mulier Ægyptia, primã ætatem, vulgato corpore, vt scẽdissimũ scortum egit, vino etiam plus æquo vsa: sed posteaquã petitis Hierosolymis, antè actæ vitæ eam pœnituit;

& alios mores induit, profecta trans amnem Iordanem in deserta Syriae loca, ætate sua, singulare virtutis, ac præsertim abstinentiæ atque honestatis exemplum extitit: libidinum quibus adolescentiam macularat, post mutationem hostitiam sæua, quam ante petulantiam, ad alios in venerationem rapiendos, pronam se præbuerat.

De Pelagia Mima Antiochena.

Huic similis Antiochena Mima, non modo corpus vulgauerat, verum Antiochiæ quoque scenæ ac theatro operam suam locabat. Hæc postea mutato viuendi genere, cum in deserta loca se contulisset, libidines delitiasque in vitæ rigiditatem solidamque virtutem commutauit, ita, vt abstinentia, aliisque virtutibus, permultos monachos atque heremitas superaret, eductisque, & dum vixit & posteaquam mortem obiit, miraculis, in sanctarum numerum referri meruit.

De Mutio latrone.

Mutius latro Ægyptius, ita in hominū corpora, sicuti in animos Pelagia sæuiebat: alienis enim opibus inhians, vias obfidebat, atque in eos, qui iter facerent, grassabatur, postea autem quæ cor eius de celo tactum fuit, & is viuendi studia mutauit, ad eremū profectus, non modò per virtutem plurimum profecit, verum sancti quoque nomen consecutus est.

De Davide latrone Ægyptio, & Moyse Æthiopo.

Dauid quoque Ægyptius æquè vt Mutius latrocinium exercuit, atque insuper latronum dux fuit in Thebaide superiore apud Heliopolim: hic immutata similiter vita, monachalem ordinem professus, ad singularem morum sanctitatem peruenit. Idem quoque Moyses Æthiops egit, cum monasticam vitam latrocinio permutauit.

De Ptolemaeo & Herone heremitis.

Contrà hæc quæ scripsimus, Ptolemaeus Ægyptius quindecim annos in eremo commoratus est, atque vitam, solo pane ac rore ducens, orando tempora sua transigebat, sed postea ad priorem sceleratam vitam reuersus, apostatauit. Hero quoque Alexandrinus, cum magnam temporis partem austerè atque cum virtute egisset, religionem cum virtute relicta, ad secularem vitam, vt inter scorta viueret, conuersus est. Cæterum illius etiam vitæ penitentia ductus, ad eremū denuò se recepit.

De Gulielmo Gienæ duce & comite Pictouensi.

Gulielmus dux Gienæ (ira enim in Aquitanis vrbs nunc dicitur) cū in prima ætate sæuus esset, & multipliciter catholicam impugnaret ecclesiam, tandem vitæ morèsque mutauit: nam cum seculo renunciaisset, heremiticam egit vitam, thoracemque què olim aduersus ecclesiam induerat, super nudo indutus, macerandi corporis apud se instrumētum esse voluit: congregationem quoque religiosorum hominum, salutis anno ceterimo ac quinquagesimo quinto supra mille, instituit: qui ab eo Gulielmitæ appellati sunt.

De Alphonso I. Neapolitano rege.

Fuit magna quoque morum fortunæque mutatio, quam Alphonsus secundus Neapolitanus rex fecit: nam simul cū iuuenta, armis literisque relictis, hortos vnà cum vino epulisque secutus est, itaque ex forti manūque prompto, ac militaris prudentiæ pleno egit, vt secors, ac propter obesum cotpus, ad res gerendas ineptus, postremo penè amens etiam haberetur. Amisso enim vigore, ad primū Caroli octaui Galloregis aduentum, cum is in eum arma moueret, artonitus, Ferdinando filio regnum tradidit, ac nauem conscendens, in Sicilia terroris plenus profugit, cum & hostis iuuenta, quæ consilij plerunque indiga est, itè parum copiosa rei pecuniariæ ratio (ita enim esse docebat, corrogata in primo aduentu, ab omnibus pecunia) præterea hyems quæ venientem hostem adoriebatur, satis magnam spem facere possent, vt non refisteret modò, sed in Galliam ipsam illatum bellum transferret, id quod haud difficulter poterat, cum affatim milites & pecunia ei superessent. Cæterum animo captus, omnibus neglectis, cum preciosa permulta præproperans, item arma atque innumerabiles equos, præterea munitissima loca relinqueret, qui in iuuenta inexpugnabiles arces deuicerat, qui Turcas ipsos, magno labore expugnata Hydrunto vrbe, Italia depulerat, nihil vltra quæfisse videtur, nisi vt se ac rationem aliquam indulgenti genio seruaret. Sed ne Sicilia quidem, in quam se profugus recepit, longo tēpore ad seruandam vitam adiumento fuit, siquidem illic nulla re minus, quam hostium armis oppressus, sine regno in ea breui diem suum obiit, manu vehementi cancro debilitatus. De Pyrrho Epirotarum rege, qui in prima ætate armis ac bello par videbatur, inclinata ætate, non Dionysius quidem postremus

(nā Dei atque religionis, quanquā fortuna affectus, nunquā se immemorē ostendit) sed tamen, ab eo qui in iuuenta fuerat, tā dissimilis, quā obscurū sydus soli comparatum, factus.

De Io. Iacobo Triulzio Gallici regni Marscallo.

Quanquam mores vno tenore incolumes seruasse videatur, Ioannes Iacobus Triulzius in Gallico regno Marscalli honore insignis, variē tamen eum fortuna habuit: adeo vt quamuis de viuente scribenti pudor atque assentationis suspicio difficilem materiā faciant, tamen propter rerū magnitudinem, in quibus vitæ cursum hæcenus transegit, sine iniuria præteriri videatur nō posse, in eorum numero, de quorū varietate fortunæ mentionem facere cœpinus. In paucis enim enixius vires suas fortuna exercuisse videtur, si diligenter primordia eius cum mediis, mediâque cū postremis collata fuerint. Sub principe nato honestior ortus contingere vix potuit, quam vt Mediolani parentē nancisceretur, Francisco Sfortiæ, & ante & post indeptum ducatus honorem, propter gentis nomen ac virtutem gratisimo, quum vt ab eodem principe, ipse quoque vehementer in prima ætate diligeretur: sed nec minore gratia, apud Galeacium fuit, qui Francisco patri in regno successit, inter eius præcipuos sodales semper annumeratus. Ad potentiam quoque maiorem conscendit, postea sub Bona Galeacij coniuge, siquidē post Galeacij mortem, in eorum ascitus fuit numerum, qui primas in principatus administratione partes tenebant. Cæterū his successibus, plurimum etiam addidit, posteaquā Mediolanensis ducatus moderatio, ad Ludouicū Sfortiam, Galeacij fratrem translata fuit: omnibus enim tam externis quam domesticis bellis, quæ Ludouicus, dum nepotis personam sustineret, gessit, magna ex parte primarios honores Triulzius sustinuit. Id ostensum fuit, cum iis qui ad Venetos Parmensi agro defecerant, illara arma fuerunt, cum Ferraria, quam Veneti inuaseraut defenderetur, cum motum ab eisdem bellū, à Mediolanensis vrbs finibus, in Brixianum atque Veronensem agrum translatum fuit: cum Innocentius 8. pontifex, suscepta contra Ferdinandum Aragonium arma, ommittere coactus fuit: cum Bochalni tyrannide liberatam urbem Auxinum, Innocentio 8. atque Romanæ ecclesiæ ipse restituit. His rebus blandiri plurimum Triulzio, & tanquam indulgens in eum parens esse visa est fortuna, quæ

haud multo post, ceu nouerca facta, cum erga eum Ludouici immutasset animum, Nōne ea, quæ citra mortē homini grauissima sunt, intulit, cū patriæ finibus ipsum cedere cœgit, & illa cum Aragoniis regibus, Neapoli ad sustinendam vitam quærere, quæ domi debere propter res bene gestas, largē ad augendam dignitatem expectare videbarur? sed haud longo tempore immorata his malis fortuna, præstitit, vt Triulzium exilij sedes altius eueheret, & ab Aragoniis regibus inter primarios militares duces creatus, nihil de pristina fortuna, dum res ipsorum sterit, & tueri sua armis voluerunt, desiderare posset. Quid postea Carolo 8. Gallorum rege Neapolitani regni possessore facto, Nōne ab eo benignē exceptus pristinam fortunam incolumen seruauit? qui vnus ipse quoque præstitit, vt in Galliam rediturus, cum parua manu, Italiæ longitudinem, inter armatos populos, hostilēque exercitus calcaret, & Astam vsque, id est, in suos, incolumē se reciperet. Idem etiā cum Ludouic^o 12. qui paulo post Carolo in Galliarum regno successit, repetere tanquam hæreditario iure debitum Mediolanensem ducatum, armis decreuisset, Nōne effecit, vt quanquam viribus minimē inferior Ludouicus Sfortia, 16. die omnibus relictis, in Germaniam profugeret? atque inde quinto mense post reuersus, cum iam ducatus magnam partem recepisset, apud Nouariam in regis potestatem veniret? Alia quoque, ad fœlicitatem, cum virtute testandam Triulzius egit, vt magis fortunæ varietas ostenderetur, sed quia expeditionum alios habuit comites, non est, vt vnus decori ascribamus, quod ad plurium laudem pertinere posse videretur: illud quidem ipsius erit proprium, quo magis quanta sit fortunæ vis pateat, quod in patriam reuersus, eorum possessor est factus, quæ ab iis parata fuerant, quorum opera ipse patria caruerat. Quod autem de expeditionibus, quas communiter à Triulzio cum aliis confectas diximus, ad Transalpinorum motus id pertinet, quibus reprimendis, etsi ipsius virtus enituit, solius tamen decori, ea res cedere non debet, cui Carolus Ambrosia intererat, qui magno nomine, regis personam in Italia sustinebat: qui paucis annis post, armis de Ioannis Bentiuoli manu urbem Bononiam extorsit, ac Iulio secundo pontifici, atque Romanæ ecclesiæ liberam restituit.

BAPTISTAE
DE IIS QUI AB HVMILIFOR-
tuna in grandem emerferunt.

CAPVT IX.

NON minus mira res est atque inconſueta, vt ab ignobili ſtirpe humilisque fortuna, ad magnam aliquis dignitatem, magnūque rerum ſtatum conſcendat, quam vt mores ſicut antè diximus, in contrarium vertat. De hac igitur mutatione ſcribemus, vt hi qui in paruis fortunæ vitio, & maiorum ſuorum culpa inueniuntur, ad ſpem excitentur, ſciā utque fieri poſſe vt virtute laborēque, viam ad excellentiorem fortunam ſibi aſtruent.

De Abarthomio Sydoniæ rege.

Huius rei primum exemplum in Abarthomio oſtendetur, qui cum irrigare hortos Alexandro Magno conſueuiſſet, ab eo Sydoniæ rex conſtitutus eſt, vt eo factō Alexandri magnitudo teſtata maneret.

De Seleuco Syria atque Aſiæ rege.

Hoc quoque Seleucus teſtabitur, qui inter Alexandri ſucceſſores annūceratus eſt: hic Aſia Syriāque, ac multis aliis rebus potitus, cum obequitanti Alexandro pedibus officium præſtare conſueuiſſet, virtute in tam excellentem fortunam conſcendit.

De Spartaco gladiatore.

Idem oſtendit Spartacus Thrax, Romæ inter gladiatores, ad edendos ludos aſſeruatus: inde enim cum profugiſſet, cum quatuor ac ſeptuaginta aliis gladiatoribus, adeo vires auxit, vt conſecto ſeptuaginta milium virorum exercitu, triennium cum Romanis bellum geſſerit, partis ſæpius ingentibus victoriis, qui demum ad eas vires atque in eam exiſtimationem peruenit, vt ſolus Lucinius Crāſſus Romanorum omnium illius tempeſtatis potentiſſimus, idoneus haberetur, qui ei reſiſtere poſſet. Tantum enim ſibi nomen armis comparauerat, vt de ſeruo ac gladiatore, gerendo bello par Romanis factus videretur.

De Opitio Macrino Imperatore.

At non meliori fortunæ gradu, ad longè maiorem Macrinus fortunā conſcendit, quem ſeruū quidam putauerunt, ſed liberatū poſtea, lupanari operam ſuam locaſſe, relegatūque

non multò poſt in Africā, cauſarum actorem factū eſſe (alij gladiatorē fuiſſe aiunt) & poſtea in Africam munerū cauſa miſſum. Vnde cunq; autem emerſerit, hoc liquet, ex humili fortuna, virtute atque induſtria ſua, per Caracallam palatio præfectum, ad imperium deinde conſcendiſſe.

De Maximino.

Maximinus patrem fortunam tulit, Miceæ Gothi & Ababæ Alanæ filius, in prima ætate, ſub parentibus pecora paut, arma poſtea ſecutus, à Romano exercitu ad Auguſtalem culmen euectus eſt.

De Martiano tyranno.

Ad hunc honorem, à ſeditioſis exercitiis, in Germania aduerſus Galienum promotus eſt Martianus, quanquam triduum tantum, poſt creationem vixerit. Is in prima uenta ferrarius faber fuit, quod ei in contumeliā, à percuffore, qui eum interemit obiectum eſt, cum diceret: Martianum ipſum enſem excudiſſe quo occidebatur. Verum iā à liberis ad ſeruos tranſeamus.

De Felice ac Pallante.

Quantum etiam Felici atque Pallanti Claudij Cæſaris ſeruus fortuna aſpirauit? & ad quantam potentiam eos extulit? Pallas enim imperium regebat: tanta exiſtimatione, vt offerente ei ſenatu conſularia ornamenta, oſtenderit dignitati ſuæ indecorū ea accipere: opes autē ipſius adeo creuerunt, vt querēte Claudio inopia ſe laborare, dictū fuerit, vt à Pallante ſe adoptari curaret, quoniam ita diues futurus: neque vero hæc ipſius fortunæ fati fuerunt, conſularis, præturæ atque alij magistratus ipſius conſilio atque arbitrio dabantur. Felix autem Iudææ gubernādæ præfectus, in eum dignitatis ſublimem gradum peruenit, vt Agrippæ regis neptem vxorem, duceret.

De Cleandro.

Haud minorem gradum, apud Commodum Imperatorem Cleander habuit, ipſe quoque ſeruus: is enim vnus imperatorio cubiculo præerat, atque ipſius imperatoris cuſtodie curam habebat, quinetiam Palatinæ præfecturæ curam gerebat, in tantis opibus tantæque exiſtimatione, vt putatus fuerit ad imperium aſpirare. Sed auaritia rapinæque populo Romano inuiſus factus, cum ad mortem vocaretur, Commodus occidi eum cum filiis iuſſit, corporaque ipſorum

per urbem trahi. Ludi, quibus in eos sepè fortuna vitur, qui in principum aulis nimia honorum cupidine incensi, vltra quam fas est conscendere non verentur.

De Hermia Eunucho.

Hermia Eunuchus Trapezuntij ciuis seruus, Athenas profectus est, vt studijs operam daret. audito igitur aliquod tempus Platone, doctus euasit. Itaque Asia quæ patria erat, cum domino reuersus, virtute sua, patriæ urbis imperium sibi peperit: ab infima enim fortuna, quæ seruilis est, debilitatoque per euirationem sexu, in eum excellentem gradum industria, quam per doctrinam parauerat euectus est: sed postea finis miserabilis fuit. Captus enim cum in colloquium cum Menone Rhodio venisset, & ab eo Persarum regi datus, suspendio vitam finiuit. Verum quoniam satis de veteribus scriptum est, iam tempus videtur, vt ad recentiora transeamus.

RECENTIORA:

De Narsete Eunucho.

Quoniam de Eunuchis mentionem facere cœpimus, veluti de his, quoru infima est fortuna, nō modo propter seruitutis humilitatē, verumetiam ob debilitatem sexus: qui facit, vt nihilo meliores Eunuchi quam sceminae dici possint, in recentioribus enarrandis, ab Eunuchis non discedemus, vt quō humilior eorum fortuna est, eō magis mirus ipsorū in tantam altitudinem conscensus videatur. Primum autē Narsetem Eunuchum, vt virum admodum virtute insignē, commemorabimus. Is à Iustiniano imperatore, ex muliebri seruitio sumptus, secretis ac regia gazæ præfectus, deinde cum Exarchatus honore in Italiam missus, magna industria, multisq; præclare gestis Gothicā barbariem pœnitens Italia depulsi quā i 7 annos tāta prudentia iustiniæque rexit, vt cum à Sophia Augusta, Valerij Iustini secūdi (qui Iustiniano successerat) cōiuge, per inuidiā reuocatus esset, Italia ab Augusta rebellare potius decreuerat, quā illi parendo perpeti, vt Narsetes Exarchatu cederet. Ioannis autē tertij Pontificis opera, postea Iustino reconciliatus, consul creatus fuit. Per id tempus, & Romæ & Venetijs, de manubijs atque hostium præda pœmulta templa cōdidit. Itaque qui eius victorias considerauerit, ac simul tempus, quo diu
Italiana

Italiam ac consulares fasces, atq; Italicum Exarchatum, ex tā infima fortuna naturāq; euectus rexit, longē maiori, ad ea gerēda ætate, quā ille vixit opus esse diceret, fortasseque si Scipione superior non videretur, illi eū æquando nō errauerit.

De Eutropio Eunucho.

Pari fortuna, sed dissimili virtute, Eutropius Eunuchus ab Archadio factus est Consul, ad eū in homine natura moribūque tam vili, fortuna vires suas ostendit. Nam si orientales populi seruituti assueri, à seruis reguntur (id quod nostra quoque ætate fieri videmus) insita à natura ignauia, longūque vsus facit, vt res non tam noua, & propterea non mirā videatur: sed quod Romanus exercitus, ingenio ferus, in quo par animi ac corporis inesse robor, consuevit, homini eunuchō (si modo euiratus sexus hominis nomē recipit) paruerit, quō res ipsa plus habuisse difficultatis videtur, eō etiam magis est miranda, Hoc igitur cogit, vt huiusmodi hominū siue virtutem, siue fortunam dicere malimus, non ingeniem solum, verum maximam quoque fateamur fuisse.

De Eurythrio eunucho.

Idem Eurythrio Eunucho contigit, qui à Leone Imperatore, Exarchus in Italiam missus fuit, vt semi vir, qui paulō antē culinæ seruiuerat, tot tantōsque regeret populos: Sed quoniam satis de eiusmodi diximus, iam ad alios sublimiores nos conuertamus.

De Eugenio Tyranno.

Eugenius tyrannus, qui à Theodosio rebellare ausus est, antē magister ludi fuerat, mox Valentiniani à secretis scriba, postremō Augustum se compellere ausus est.

De Fl. Val. Iustino.

Longē minore fortuna, post Anastasium ad Imperiū profiliit Iustinus prim⁹, nepotēque Iustinianum reliquit: Thrac enim ignobili loco ortus, subulcus ob inopiam fuit, inde bubulcus factus, postremō operā suam lignario fabro locauit.

De Mauritio Imp.

Mauritius, qui ab initio notarius fuit, deinde vigilum præfecturam, sub Iustino secundo gessit, in Oriente Imperator creatus, Tiberio socero successit, viginque annos Imperium rexit.

De Theodosio III. Imperatore.

A simili officio, ad Imperium Theodosius tertius in Oriē-

te conscendit, publicanorum enim scriba fuit.

De Basilio Imp.

Basilii qui olim Abbati minister fuerat, à Michaële Constantinopolitano Imperatore, in eam fortunæ magnitudinem euectus est, ut post Imperatorem primus haberetur: is demum, domino per scelus occiso, ad Imperium in eius ascendit locum: non minus infamiæ propter proditorem, quàm honoris propter augustale nomen assecutus. In eo enim verum est inuentum verus adagium, quo ferunt: Homines ab infimo ad summum gradum, raro nisi per magnam virtutem, aut grande nefas conscendere.

De Mahumete Auelanaginaro Arabe.

Insignis ab infima fortuna, ad ingentem ascensus, Mahumeti Auelanaginar Arabis in Hispania fuit: regnante enim Alphonso Legionensi rege, adeo is fauentem habuit fortunam, ut è bubulo, à Mauris, ad Beticæ (sive ut nunc ferunt) Granatæ regnum fuerit euectus.

De Roberto episcopo Arrebatensi.

In sacerdotali quoque ordine, per sepe miranda hæc fortunæ incrementa conspiciuntur, ad eum igitur transibimus. In eo ordine Robertus fuit fabri ferrarij Carnotensis filius, quem ipsius felicitas, ad Arrebatensem Tornacensemque simul episcopatum euexit.

De Ioanne Balua Cardinale.

Similiter Ioannes Balua Cardinalis, in Pictonibus caligarij sartoris filius, astu felicitateque simul, in eâ fortunam, cum Ludouico XI. Gallorū rege peruenit, ut regē vnus pro arbitrio regeret, & per eum se ad Cardinalatū euexit. Quamquam postea depræhensus in regem conspirasse, in vinculis diu habitus fuerit, ac demum Sixti Pōtificis opera liberatus, Romam inops iuerit, vbi eum se gessit, ut sub Innocentio octauo, postea mortuus ingentes reliquerit opes.

De Gulielmo Brissonetto Cardinale.

A simili gradu, ad maiorem Gulielmus Brissonettus Turonensis cū Carolo V I I I. Ludouici filio conscendit: nam apud eum ita gentem suam extulit, ut in eius propinquis quatuor Gallia totius primariæ publicæ pecuniæ procuratores ac quæsturæ, permultique alij magistratus inuenirentur: ita, ut per ipsum eiusque propinquos, omnis regia pecunia tractaretur, quibus eas sibi suisque quas volebat partes

faciebat, eoque puerilem Caroli ætatem perduxit, ut penes Carolum regis tantum esset nomen, cæterum regendi fruendique regni potestatem arbitriumque, Gulielmus haberet: ob quam felicitatem Cardinalatus honore insignis factus, insuper Rhemensis episcopatum, atque titulum vnius è duodecim Gallia Paribus accepit.

De Ludouico Patauino Patriarcha.

Simili fortuna, Ludouicus Patauinus vsus est, qui Chirurgus erat, cum ab Eugenio quarto, in cardinalium numerum receptus fuit & Aquilegensis patriarchatus honore factus insignis, opum magnitudine, & apparatus magnificentia, excedere, nedum multos æquare reges puratus est.

De Petro Riario Cardinale.

Ætas nostra, non sine admiratione, Petrum Riarium Saouensem vidit, ordinem minorum profitentem, qui quamquam non ignobili prorsus genere ortus, inops tamen panē ut ordinis eius mos est, mendicabat: eum Sixtus quartus, cui diu in ordine suo ministrarat, ad Cardinalatum euexit, & præterea Constantinopolitani quoque Patriarchatus honore decorauit. Is in tantis opibus, tantæque aureorum vasorū, ædificiorum, ac omnis generis vestium pompa, tam prodigē ne largē dicamus, vixit, ut æquari multis regibus posset, Luculloque potius ac Xerxi, quam Francisco aut Bernardino (quorum ordinem profitebatur) videretur conferendus: atque omnes qui eius originis notitiam haberent, in admirationem conuerteret.

De Hieronymo Riario Imole ac Foroliuē comite.

Petri frater Hieronymus nomine, nulla maiori fortuna, quam frater, cū honestiore se negotio exercere non posset, in patria, vili mercede, publicanorum scriba fuit. Is à Sixto Pōtifice auctus ac Foroliuē atque Imolæ urbium, nonnullorūque aliorū locorum principatu honestatus, ad Neapolitani quoque regni Constabulatum (qui post regem primus est honor) & militarium Pontificis copiarum ducatum, ascendit: in cuius manu ita esse Pontificis voluntas putabatur, ut regum principūque legati, item magni antistites, Pontificis aliqua in re assensum cupiētes, prius Hieronymū adirent, tanquam ad Pontificis flectendam mentem per necessarium. Neque verò is solus fuit, qui per Sixtum Pontificem, ab infima ad magnam fortunā creuerit: etenim haud

parvus eorum numerus fuit, quos propter sanguinis propinquitatem humillimo natos loco (ut alia minora raceâ comoda) Cardinalatus honore, ducatibus, ac vrbis Romanæ præfectura, insignes reddidit.

De Iacheo Cordæ Bituricensi.

Cum autem ab ecclesiasticis ad seculares transferimus, Iacheû Cordæ Bituricensem ponemus, qui inops, minora mercimonia, per propinquam patriæ regionem venditabat, idè que ob rerum tenuitatè, mercibus suis non institoris modò nomen, sed iumentis quoque officium præstabat: verû is postea apud Carolum V I I. in eam peruenit gratiâ, ut principes ipsos, opum magnitudine superaret, & quod maius putari debet, per eum, Carolus regnum totum administraret.

De Sulthanis Aegypti.

Sed quàm aliâ magis mirandâ, ab humili sordidòque loco mutationè, ad ingentè fortunam, quàm Sulthanorû esse dicem? Eos enim videm⁹ prius oportere seruos fuisse, quàm ad eum honorè conscendant, manumque illam que aureum tantorum regnorum sceptrum acceptura est, necesse est antè defricandis equis, aut culinæ immundis ministeriis deseruisse. Ex tã sordidis autem initiis, in eam principatus sublimitatem efferuntur, ut ceu numina à populis suis colantur, eisque Aegyptus tota, item Arabia, Iudæa, Palestina, Mesopotamia, denique Syria omnis pareat, quorum singulæ partes, quondam magnorum regum sedes fuère.

DE HVMANIS CASIBVS AC FORTUNA Varietate. CAPVT XI.

De Marco & Barbula.

DE variis Casibus, quæ materia superiori coniuncta est, scripturus: à Marci prætoris, ac Barbulæ mutatione, quæ peruaria fuit incipiemus. Marcus cum in Bruti partibus præturam gessisset, hostis iudicatus est, & postea acie in Philippicis campis superato Bruto, ut plerique alij captus fuit: astu verò, cum seruum se fingeret, à Barbula cõemptus est, qui cum in eo & prudentiam & ingenium animaduerteret esse, aliis eum seruis ac simul domui gubernandæ præfecit: sed cum in dies re ipsa videret, modèstiaque veræ vrbani-

tatis plus in eo quàm cõmuniter in seruis soleat esse, secretò cõpellatum efficacibus verbis vrgeri cõepit, ut si in rebellium numero esset, illud ne occultaret, quoniam eius liberandi rationem initurus esset: sed Marcus risu discutere rem quærebat, negans eo ex numero se, sed verè seruum esse, eos quoque quibus antè seruiuerat, tempusque quo venundatus fuerat, ceu rem veram appositè narrabat. Verum Barbula, ut certiora hac de re argumenta eliceret, dixit, Velle se Marcum Romã secum ducere, ratus si inter rebelles haberetur, præ timore Romam ire recusaturû. Marcus autem nihilominus quàm Barbula ingeniosus affirmat, libenter secuturum. Profectus igitur ad vrbem cum Barbula: dum ad Consulis valuas dominû moratur, à ciue Romano agnitus est: qui Barbulæ, ceu amico, eum detexit. Is nulla mentione de hoc cum Marco facta, statim ad Agrippam profectus, per eû ab Augusto impetrat, ut Marco ignoscetur, atque eum postea ad Augu. deduxit, à quo in amicorû numerum acceptus est. Nò multo post Barbula inter Antonij amicos, post Actiacam pugnam captus est, atque incognitus à Marco emptus, sed cum Marcus paulò post Barbulam esse cognouisset, ab Augusto salutem eius impetrauit. Horum casibus fortuna satis varietatè suam expressisse videtur, cum eû qui Prætor fuerat, seruum fecit: nec multo post egit, ut dominum, cui Prætor seruiuerat: Marcus seruum haberet.

De Lepido & Balbino.

Varij quoque & mirandi casus, Lepidi atque Balbini fuerunt: nam Lepidus olim Triumvirorum primus, utpote, qui potentior erat, ius vitæ fortunarumque in Romanos ciues habuerat. Sed postea ab Octauiio triumuiratu depulsus, Romam venire coactus est, illic Balbinum rogare oportuit, qui superiore anno proscripius fuerat: sed postea, pace cum Põpeio facta, Romam reuersus, Consulatum obtinuerat: paruo enim tempore, fortuna quæ Lepidum ad tantam potentiam extulerat, eò deiecit, ut rogare eum cogereret, qui Lepidum eriam poriente, vnus maximè infelix ipsum rogabat: cuius eriam calamitas hoc magis augebatur, quod Balbini seruis inuisus, aditu ad Balbinum prohibebatur. Qui enim aliis audiendo se difficilem præbuerat, apud alium sibi quoque restrictum ad res agendas aditum sensit.

De Appio proscripto.

Cum Appius proscriptum se à Triumviris nosset, opes quas habebat, seruis suis diuisit, & cum eis nauem conscendit, vt in Siciliam traiceret. orta ingenti tempestate, serui eū in lembum demiserunt: monentes, illic à tempestate tutorem fore, & ipsi cum naue atque opibus abierunt: sed ita pro iustitia agente Deo, qui tutius se in naui futuros duxerunt, paulo post cum naui demersi sunt. Appius autem, quem serui in lembum demiserant vt mergeretur, in Siciliam, ventorum vi incolumis perlarus est.

De Vitellio Imperatore.

Varij quoque ac graues Auli Vitellij casus fuerunt, à Galba enim in Germaniam ad regēdos exercitus missus, in viaticum pecuniarū rationem nullam habebat, nisi vxoris margaritas vendidisset: quæ postea cum socru, in parte alienarū ædium habitauit. Ipse quoque, dum ab vrbe discederet, vix à creditorib⁹ explicare se potuit, is tamē ex tā humili fortuna, ab exercitu in Germania creatus imperator, Romam venit Augusti nomine salutat⁹: cæterum fortuna, quæ tam feliciter aridere iis iniuriis visa est, breui tantam foelicitatem in miseriam luctūque conuertit, captū atque vincitū, Vespasiani militares duces per urbem traxerunt, appposito gladii mucrone sub mento, ne vultum obregere ab iniuria posset, cum cœno sordidūque eū pueri incesserent, cæsus per hunc modum, & ad scalas gemonias comiectus, ad quas aliorum corpora proieciabantur, quibus sepeliendi ius negatum erat. Tam variam fortunæ vim habuit, vt qui tam paruo tempore, vtriusque fortunæ casus, tam variè tam grauius tulerint, perpaucos fuisse arbitrer.

De Celso tyranno.

Imperante Galieno, cum Celsus priuatam in Aphrica vitam ageret, vbi Tribunus aliquod tempus fuerat, ob insignē iustitiam venerabilēque aspectum, Palsiani opera qui in Aphrica proconsul erat, item Pomponiani, qui fines Libycos tuebatur, ab exercitibus Imperator creatus fuit. Sed cœptum hunc fauorem, mutante fortuna, Galienæ opera, Galieni imperatoris propinquæ, post septimum diem interfectus est & corpus à canibus deuoratum.

De Maximiano Herculeio.

Quam varia Maximiani quoq; Herculeij fortuna fuit: is

Diocletiani opera iussuque è priuato homine Augustus factus, nō multo post Diocletiani suasu, imperiū deposuit, atque ad pristinum vitæ gradum reuersus est, cum autē breui postea huius facti eum pœnituisset, Diocletiani filiu Maxentium spoliare regno (quod eū Maxentius exercitui præfecerat) conatus, vix militum effugere impetum potuit. In Gallia quoque, quò se ad Constantinū generū contulerat, cum depræhensus esset pares terendisse insidias, in fuga comprehensus, miserè suspēdio vitam finiuit.

De Constantio Cloro Cesare.

Meliorem quidem exitum sortita est, sed non minus tamen autē varia fuit in Gallia Cōstantij pugna, qui magni Constantini parens fuit: nam à Germanis prælio victus, atque in Lingones profugere coactus, cum oppidani, præ hostium metu, aperire portas non auderent. fune per muros in urbem receptus est, in quam magna pars eius copiarum se contulerat: cum eodem tempore, alia quoque eius copiarū superuenissent, eruptione in hostes facta, eodem ipso die quo victus fuerat, hostes delcuit, è quibus, eo prælio, sexaginta hominum millia desiderata fuerunt.

De Zenobia Armenia regina.

A Romanis ad aliorum exempla transeuntes, Zenobiam Rhadamisti Armenia regis vxorem annectemus: quæ propter populorum rebellionem, cum vnā cum viro fugeret, & in via patiendi dolore capta esset, ita vt vltra progredi non posset, virum rogauit, Vt eam occideret, neque in hostium manus venire pateretur. Vir post multas lachrymas vxorē amplexus, ne dedecus pateretur apud hostes, ferro iugulum eius petiit, & mortuam esse arbitratus, in Araxem fluuium qui propè erat proiecit, ne corpore hostes potirentur. Sed postea à quibusdam inuenta pastoribus, cum adhuc viuere perspiceretur, ad Tiridatem mariti hostem, perlata fuit.

De Saulo Iudeorum rege.

Inter hos fortunæ varios casus, annumerari potest illud quoque quod Saulo iuniori contigit: nam cum duas a scellas amisisset, ad prophetā se contulit, vt amillas inueniendi ab eo iudiciū acciperet, sed propheta Saulum Iudæorū regem, vnctione sanxit. Itaque qui rei vtilitatē quam Saulus quærebat (vix enim inter iumenta asino vilius aliud dici potest) & eius rei magnitudinem quam à propheta vnctus accepit,

non modò non petitam, sed ne optaram, quidem considerit, & varia & mira res esse profectò videbitur.

De Hyrcano pontifice ac rege Iudaorum.

Nonne etiam & varij & miserandi casus fuerunt, Hyrcani Iudaorum regis atque Pontificis? qui à fratre Aristobolo pulsus, & postea per Pompeium recuperato regno, cum omnibus quae antè possederat, eius possessionem quadraginta annos quietè retinuit. Deinde à nepote Antiocho, Aristoboli filio, atque Parthis pulsus, defectis auribus, in Parthiam captiuis est deductus. Cum autem temporis lapsu postea Antigono Herodes successisset, & arte magnisque promissis, iterùm in Iudaeam perductus Hyrcanus post tantam calamitatè in priuata fortuna quieturùm se speraret, propter falsas suspiciões ab Herode occisus fuit, in eoque Assamoneorùm regnùm finè accepit. In quo fortuna visa est voluisse, quàm magnae varietates atque incòstatiè ipsi vires, ostèdere.

De Sedechia, qui etiam Ioachim dictus est. IIII.

Hierosolymitarum rege.

Quàm miserandi quoque casus fuerunt Malachiae, qui etià Ioachim dictus est? cùm opera Nabuchodonosor Chaldaeorum regis deiecto à Iudaico regno Ioachim qui Iechonias quoque dictus fuit, ipse nepotis loco successus est, cùm nominis in Sedechiam permutatione. Sed cùm vana spe inductus, praestare pactùm tributùm negligeret, à Nabuchodonosor rege, magnis viribus obsessus, dum euasurùm se arbitrarur, undecimo quo regnare coeperat anno, cùm vxore ac filiis captus, omnes antè filios interimi, patriam ac tèplum simul incèdi cùm vidisset, erutis oculis Babylonè perductus, illic cùm coniuge, in carcere inter homines lingua moribusque diuersos diè suum obiit.

De Persio Macedoniae rege.

Nequaquam faeliciores exitu vitam fortunamque terminauit Rex Persus, qui amisso regno, simulque ingentibus thesauris à Paulo Emilio ductus in triumphum, perperuo carceri datus est: cuius cùm vigiles taderet, somno ab eis prohibitus, eo tormento periit. Neque verò his malis ipsius fortuna contenta fuit, sed filium eius Alexandrum, in eam coniecit, miseriam, vt notarium professus, scribendo vitam duceret.

De Adonibezzech Chananeorum rege.

Quid verò de Adonibezzech Chananeorùm rege dicemus? qui in praelio à Iosue Iudaeorùm iudice captus, amputatis ma-

num pedumque digitis, in hunc modum miserimè in vita seruatus est, Siquidè viuere is dici potest qui eo modo habitus, in longam potius mortem coniectus videretur? fallus enim fuit ea fe morte, septuaginta reges vicinarum vrbiùm affecisse: cùm logo eos tempore, veluti canes sub mensa ad pedes suos pauisset.

De Demetrio Nicatore Syriae rege.

Eorum de quibus diximus, varij fuerunt casus, sed longe incòstantiores Demetrii eius, cui Nicatoris cognomen fuit: nam cum in praelio pater Demetrius Soter, Seleuci filius, aduersus Alexandrum Balantem, qui se Antiochi Epiphanis filium ferebat, vitam cum Syriae regno amisisset, & ob eam causam ipse in Cretam profugere coactus esset, inde amicorum opè adiutus, Alexandro magnis viribus, resistentè profecisset, nisi fortuna inexcogitato casu eum subleuasset. Nam cum Ptolemæus Philometer cuius filiam Alexander duxerat, genero opem in eo bello magnis viribus, ferret, detecta prodicione, quàm in eum Alexander moliebatur, mutata in Alexandrùm voluntate, iniuriam vlcisci decreuit. Itaque ereptam ex eius matrimonio filiam Demetrio Nicatori coniunxit, foederèque inuito, cùm in Alexandrùm arma, quae antè pro eo habuerat conuerteret, Alexander in Arabia pulsus, illic est occisus, relicto filio Antiocho, quem Graeci Theon appellarunt: qui Diodori Apameni Triphonis cognominati opera, Demetrium in Syria persecutus, paruo tempore, vt pater, regno eum deiecit. Nicator verò, cum se in Ciliciam recepisset, seruante eum ad alios grauiores casus fortuna, misso Syriaco bello, à Grecis quibusdam vocatus, in Parthiam se contulit, frater Parthica expeditione confecta, facilius Syriae se recepturum esse regnùm: sed in contrarium res ei cessere: quippe in praelio à Parthis captus, apud eos in carcere est asseruatus. Variatè autè saepius Syriae fortuna, post Antiochi, Theonis ac Diodori mortem, item fratris Antiochi Soreri, qui in praelio à Parthis caesus fuerat, Nicator à Parthis liberatus est, atque in sui regno restitutus. In quo variante iterùm fortuna haud diu mansit: nam ab Alexandro Zebenna, qui apud Ptolemæum Phisconem regem Aegypti, in magna gratia erat, motis in eum armis, superatus pulsusque, cum Ptolomaidem ad Cleopatram coniugem se recepisset, ab ea reiectus dum eum antonitus inde abiret, in fuga captus, ac demum crudelissimè interemptus fuit: cùm inter hos varios casus Nicatoris

finem, ut persarpe solet, lachrymis fortuna terminasset.

RECENTIORA.

De Romano Constantinopolit. Impe.

A Priscis Græcorum atque Barbarorum exemplis, ad recentiora transituri, inter eos Roman. I. I. qui Diogenes dictus fuit Constantinopolitanum Imperatorem primò ponemus, qui in bello, à Belfech Turca Persarum rege captus, deinde auro redemptus, cum se tutiore putauit esse loco, contemptus à suis cæciners & excors, luminibus simul atque imperio priuatus est.

De Iustiniano II. Impe.

Quamquam re vera tragica res magis, quam historica Iustiniani II. Constantinopolitani Imperatoris casus dici possunt, quorum recordatio, mortalium mentes mœrore possit afficere, nedum propter ipsius in sauiores semper casus varietatem, ut mirerentur, moneret: tamen quia veri fuerunt, ut exemplo terreantur, quorum insolentia, propter nimiam felicitatem crescit, & qui in miseriam deueniunt, sperare posse discant, haud ab re putamus esse eos enarrare. Iam decimum annum Iustinianus imperabat, cum eo ipse tempore, quo se in imperio firmiorem arbitrabatur, à Leontio patricio captus, & imperium & natum simul amisit, atque in exilium Chersonam, quæ in Ponto est, missus fuit. Leontius tertio anno post malè adeptum imperium, pari sorte, qua Iustinianus & natus & imperio priuatus, à Tyberio Abimario quem Punicus exercitus, per seditionem ad occupandum imperium iuuerant, in carcere ita ut erat asseruatus est. Deiecto Leontio, Tyberius imperium occupauit, suspitiosum plenus, ut eorum natura fert, qui malis artibus in magnam fortunam conscendunt. Is cum accepisset iuuenem patricium, Philippicum Bardanium nomine, in somnis uidisse, capiti suo aquilam insidere, arbitratus ea re imperium portendi, in exilium Chersonam cum misit, tollere quoque è medio Iustinianum decreuerat. Ceterum Iustinianus re intellecta, ex virtute cõpulsus opem sibi parare, ad Chaganum Turcarum regem profugit, atque eius sorore in matrimonium accepta, cum eius quoque opera, cum Trebellio (Bulgarorum qui inter Scythas numerantur rege) fœdus iniuisset, magnis viribus, ab utroque adiutus, depulso Tyberio imperium recuperauit, inuentumque in carcere Leontium, post longa tormenta publicè interemit, & propter priora

mala suspiciosus, ut Tyberius, cum eum bello cepisset, ipsum quoque occidit. Cum eodem modo perdere Philippicum vellet, & Chersonam euertere, quod in ea exulem se contemptum fuisse dicebat, contra multorum sententiam, qui ad humanitatem atque clementiam eum hortabatur: magna classe Chersonam profectus, à Chersonensibus atque Philippico, quos desperatio ad rebellionem impulerat, artis exceptus, atque insuper ab exercitu proditus in fuga, vna cum Tyberio filio captus fuit. Ambos Philippicus exul, ut erat, securi percussit, qui de exule imperator factus, nec multo post ab Anastasio proditus, & lumina & imperium amisit. Gaudente fortuna ex Iustiniani casu, velut ex equo Troiano, non milites, sed alios casus atque calamitates creando, dum de imperatoribus exules, atque de exilibus rursum imperatores facit, atque eosdem ad grauiorem etiam quam antè haberent, miseriam deducit, in utroque foelicitatis ac miseriarum statu quantæ sint eius vires, & quam ipsa varia atque saeva, nihil in rebus humanis ceteri ac firmi relinquat, ostendens. Huic autem Iustiniano, eum exitum similitudine, vnius imperatoris ac duarum reginarum casus respondeant, eos subiungemus.

De Andronico imperatore.

Pulsus in exilium Andronicus, à patruèle fratre Emanuele secundo imperatore, ortis seditionibus ad Turcas profugit: cæterum postea reuocatus, ab eodem prouinciarum Ponticæ præfectus est. Interim, cum Emanuele defuncto, filium impuberem, qui successerat, Alexius patritus regeret avaricia, atque crudelitate insignis, ut eius administratione, quæ omnibus inuisa erat, remediū darètur, Andronicus à populo vocatus est, qui Constantinopolim profectus, & pupillum & patruum occidit, cum ipsorum stirpe, ita ut vnus Isacius eam vim effugeret. Per hunc modum Andronicus imperio potitus, dum acerbè Isacium insequitur, quia fuga patere sibi salutem desperaret, coëgit, ut impar præter omnem rationem arma tentaret: quãobrem, id quod omnium minimè Andronicus verebatur, & propterea paratos milites in urbe nullos habebat, nocte Isacius Constantinopolim ingressus populum ad arma excitauit, obsesq; in palatio Blaqueria Andronico, paruo tempore locum expugnauit, atque Andronico manus iniicit: quæ primū effosso oculo, nudum

in asino auersum constituit, asini cauda pro imperatorio scetro data, cum caput illi recte, tanquam diademate cinxisset: deductus autem per totam urbem Andronicus cum in hoc statu esset tandem furcis suspensus, foedissime vitam amisit.

De Iezabel Regina Samaria, & Brunichilda regina Gallorum.

A me scribendo, seorsum nequaquam ponentur Iezabel & Brunichilda ambae reginae: cum eas aduersa fortuna, quam diuersis temporibus, grauium casuum atrocitate similes fecerit. Fuit Iezabel Ionabal, Tyri atque Sydoniae regis filia, Achab autem coniunx, qui in Samaria regnabat, ac Iorā mater: & tamen quae foelix visa est esse, ab Iehu milite duce suo, qui ab ea rebellauerat, filio regnoque simul priuari se contempsit: & postea ab alta turri praecipitem demitti. Cum demum corpus eius equorum pedibus detritum, esca canibus daretur: ita ut cum Iehu conquiri corpus ad sepulturam iussisset nihil praeter manuum digitos fuerit inuentum. Fuit similiter Bruneusch Atanagildi Gothi Hispaniarum regis filia, Sigiberti Metensis regis vxor, quae cum postea ex Arriana catholicam se fecisset, & mutato nomine Brunichilda diceretur, haud multo post viro a fratre eius Childerico Gallorum rege occiso, ipsa in exilium acta fuit: cum autem clam Meroueo Childerici filio nupsisset, ut noua affinitas in eam Childerici animum leniret, comprehenso Meroueo, ab irato patre, quia iniustas ei nuptias fecerat, denuo vidua facta est: quia Meroueus cum patris iram ferre non posset, sibi ipsi manus iniecit. Post autem aliquod tempus, cum Childericum, qui in regno Metensi patri successerat, accepisset mortuum esse: magno labore assecuta est, ut ad regendam nepotum Theodeberti atque Theoderici infirmam aetate proficisci posset: quibus liberisque eorum mortuis, a Clotario secundo, qui ad se vnum Gallicarum rerum summam trahebat, regno se priuari vidit: atque inde grauissimis criminibus, falso insinuatam, miserandum in modum discrucari. Nam non contenta fortuna, nudam nudo ac macilentum equo imposuisse, atque per tota castra spectandam traduxisse: egit, ut pedibus ipsi equo alligata, per saxa, per vepres ac dumeta traheretur, dilaniataque crudeliter in modum corpus totum vitam ageret. Res profecto & mira & commiseratione digna ut regum filiae, regum coniuges, ac regum matres, in eam calamitatem venirent,

ad quam ne humili quidem fortuna ortus, nisi rarissime & grauibus patris facinoribus, vllus vnquam peruenit.

De Elizabetha & Maria Vngariae reginis.

Similitudo casuum, magis quam ordo temporum facit, ut iis de quibus est dictum reginis, duarum aliarum casus subnectam, & si atrocitas aliquanto dispar fuit: ex eis enim cognoscetur, quamquam foemineus sexus, multis rationibus a violentiae mortis ac vulnerum periculo abesse videatur, ad vtranque tamen fortunam nouos aduenire modos & casus. Mortuo Ludouico Vngariae rege, Maria eius filia, regni haeres, sub matris Elizabethae tutela regebatur: rexque & non regina, gentis illius more nuncupabatur. Neapolitanus rex Carolus, qui eo nomine postremus fuit, Mariae patruus, a multis Vngarici regni proceribus vocatus, cum ad eius regni fines, cum valido exercitu venisset, & si quo animo uenerat (quamuis ipse propinquitatis benevolentiam praetenderet) reginas non latebat, tamen quia resistendi facultas nulla erat, exceptus fuit. Primò sub gubernatoris illius regni nomine, deinde cum deteriora impendere viderentur, ut ipsarum reginarum postulatione Vngariae regno coronaretur. Cum haec, non sine reginarum ingenti dolore fierent, & si fortuna risum ab inuitis extorquebat, atque ipsae quamquam in priuatam iam fortunam redactae, in arce tamen Budae manerent, sub aliarum rerum praetextu, rex Carolus in inferiorem arcis partem, ubi reginae habitabant, ab eis vocatus, Elizabethae reginae consilio, in caput letale vulnus accepit, infusoque vulneri veneno, cum praeterea in carcere conditus esset, haud multo post animam egit, infantibus Ladislao & Ioana secunda, liberis Neapoli relictis. Ad haec in Carolum patranda, reginas Pannonius eques iuuerat, qui gentis illius more, dum iter facit armatus, sub ducendae vxoris praetextu ad eas iuerat: per eum igitur reginae tota arce potitae, praestitam fortunam recuperasse videbantur: sublato enim hoste, paruo negotio, consilio atque arte magis quam viribus, in regni quod eis magno exercitu Carolus ademerat possessionem redierant. Itaque cum eo metu solutae, & Budae profectae, inuisere regni fines vellent: Ioannes Horuathbanus (id praefecturae nomen est) multis barbaris comitatus, in eas imperu fecit: cum autem in earum conspectu, omnibus qui Caroli neci interfuerant, caput ademptum fuisset, in tam foedo spectaculo, in quo

omnia sanguine mdebant, reginæ, vt in ipsas quoque crudeliter sauiretur, expectabant. Sed tunc à vi temperatum est, & conuictis ingentibus onerata ad arcem, quæ in Ioannis potestate erat deductæ fuerunt. Illic ab Elizabetha iurando multipliciter certior factus Ioannes, filiam Mariam conspirationis in Carolum factæ consciam non fuisse, eam in carcere asseruauit: Elizabetham autem, id est matrem, vulnere affectam, dum primus in mulieres ipsas imperus fuit factus, noctu in flumen demersit: neque verò hoc satis fortunæ visum est, ostendere enim in tanta calamitate voluit, quantæ ipsius vires essent: nam cum eo ipso tempore, quo Carolus interceptus fuit, reginæ, Sigismundum Marchionem Brandeburgensem, quod ei Maria desponsata fuerat, vocauissent, is iam ad regni fines venerat: Quamobrem terribus Ioannes Horuath, cum Mariam reginam sacram eto adegisset, vt omnem iniuriam remitteret, ad virum eam dimisit: à quo igitur, ea in arcem, quam tenebat obsessus, captusque, in magnis cruciatibus mortem obiit. Cum autem intra breue tempus, Sigismundus ad imperium cõscendisset, Maria que paulò ante de regno, ac paulò post de vita, magno in discrimine versata erat, Augustæ nomen indepta, quam varij sint fortunæ casus, & quam etiam in miseris rebus, spes tamen haberi possit, exemplo mortalibus exitit.

De Adaledæ Augusta.

Non minus varia Adaledæ fortuna fuit. Nam mortuo eius viro Lothario Italiæ rege, à Berengario, qui imperium occupauerat, in carcere habita est, in Gardensi arce: in qua aliquo tempus tam angustè vixit, vt rerum omnium inopia premeretur. Inde cum clã Veronam profugisset, in Leardi episcopi domũ atque ab eo in villa sua occultata, eius opera Ottoni primo nupsit, recuperataque libertate simul cum imperio, cum ex viro Ottonem II. genuisset, ab eo Berengarios everti, & carceris sui graues penas sumi vidit.

De Othone II. Imp.

Marris exemplum filius sequetur Otto II. qui ex Germania in Italiam profectus, cum in Calabria aduersus Græcos bellum gereret, ab Alexio atque Constantino Imperatoribus prælio superatus est. Fugiens autem, cum in paruam nauem conscendisset, incognitus à piratis est captus, atque in Siciliam perductus: illic precio redemptus, cum Romam

rediisset, intra paucos dies captos ipsos piratas, qui eum ceperant, omnes suspendit.

De Sanctio secundo Castulonensi rege.

Magna quoque Sanctij Castulonensis regis fortunæ varietas fuit: nam cum ingentibus copiis, fratrem Garfiam, Gallicia atque Portugallia (Lusitanæ enim portio est) regem obsedisset: is in rerum desperatione, ab vrbe eruptione facta, prælio Sanctium superauit ac cepit: interim autem, dum Garfias fugientes insequitur, Aluarus Hauerz Sanctiũ ab hoste recepit, & cum ei Rodericus Biuar cognomento Cidus se coniunxisset, statim prælij mutata fortuna, ambo ex victore Garfiam captiuum fecerunt. Inde cum se hoc fortunæ successu, Sanctius in alium fratrem Alphonsum Legionensem regem cõuertisset, conserta manu superatus est. per noctem autem collectis copiarum suarum reliquiis, Sanctius ex rerum desperatione, ad tentandam fortunam compellus, fratrem Alphonsum ob victoriã securè nimis agentem & propterea imparatum adortus, fudit ac cepit. Cæterum instaurato validius à Legionensibus exercitu, cũ iterum pugnasset, nouo prælio fufus Sanctius, ducebatur captiuus, nisi fortè Cidus superueniens, denuò ex hostium manibus eum recepisset, & cum Legionensibus egisset, vt contenti Alphonso, qui ipsorum rex erax, liberato, Sanctium liberè dimitterent. Ita paruo temporis momento, Sanctius bis se dominum eorũ inuenit, à quibus, ipse captus fuerat: quo experimento clarè ostenditur, nullius prælij quenquam victorem dici posse, nisi posteaquam bellum finitum est.

De Petro Castulonensi rege, & de eius fratre Henrico.

Nõnne etiam admodum varia Petri Castulonensis regis fortuna fuit, atque Henrici eius fratris? Petrus Alphõsi XI. filius magnis criminibus populis inuisus, ab eis regno pulsus fuit, atque Henricus eius frater nothus ei suffectus, quamobrem premente fortuna, Petrus Bononiam ad Galetanum principem Eduardi III. Britannici regis filiũ, se recepit, eius ope adiutus Henricũ eiecit, qui in Aragoniã se cõtulit: vnde prius exul, ad capiendum regnum à populis vocatus venerat. Illic cum exul miseram traheret vitam, agrè feretibus Gallis, Petrum Britannorum armis restitutum, Beltramus Clauignius, Gallia magnus Conestabulus (ea enim post regem suprema dignitas est) Henrici causam suscepit pro-

fectis iam inde Britannis, Petrum in arce Menteila obsedit. Cum autem ultra resistere posse desperaret, duplex ab eo casu fama manavit: alij ferunt noctu accepta fide, ad Constabuli tentorium venisse, alij profugum ab arce in hostium manus incidisse: utrunq; res fuit, constat, cum in Constabuli tentorio esset, Henrici fratris manu, qui tunc forte illuc erat, interemptum fuisse.

De Rhadagaso Gothorum rege.

A secundis casibus, ad infelices transituri, miserandum Gothorū regis Rhadagasi casum scribemus. Qui cū in Italiam adversus Honorium, cum ducentis equitum milibus venisset: à Stilicone consule, inter Fesulanos montes obsessus, cum eius fugeret exercitus, ipse in Stiliconis potestate venit, à quo cathenis vinculus, & per omnem Italiam deductus, turpiter interit, omnibus admiratione captis, cum eū captivum atque vincitum cernerent, ad cuius famam paulo antè omnes præ formidine contremuerant.

De Conradino Germanie rege.

Conradini Germanici regis, haud multum à Rhadagasi casu dissimilis fortuna fuit: is in Italiam adversus Carolum I. Neapolitanum Siciliaeque regem venit, cum ius sibi in illis esse regnis diceret. Illic cum superatus ac mutata veste fuga sibi consulere veller, captus, inusitato miserandoque in regem more, in medio Neapolitano foro securi percussus, carnificis manu caput amisit, quod Germaniae, Siciliae atque Neapolis regnorum diademate ornari consuevit.

De Gulielmo III. Neapolis atque Siciliae rege.

Non minus etiam varia atque miseranda antè fors fuerat Gulielmi tertij Neapolitani Siciliaeque regis. Nam cum Gulielmus hoc nomine secundus, in eis regnis, sine liberis decessisset, regnaeque ad Tancredum hæreditario iure pervenissent, adversus Pontificem pro feudo contumaciter agentem, Celestinus III. Pōtifex ex Panormitano virginū monasterio, Costantiam olim Rogerij regis filiam, iam atum, ad se acciuit, eamque matrimonio coniunxit, cum Henrico Friderici Aenobarbi filio: hinc graue cum Tancredo bellū est ortum, in quo cum ipse decessisset Gulielmus tertius eius filius, in regno successit. Cum eo Henricus infidiosè pacem cum iniuisset, fraude Gulielmum cōprehendit, quem cum tribus sororibus vincitum, in Germaniam misit, illic non

contentus

contentus cum luminibus priuasse, vt spem quoque successione adimeret, genitales partes defecuit: itaque Gulielmus exemplum humanæ varietatis, satis grande reliquit, cum se ex ingenti rege, cum fororibus ad eam gentem captivum vidit deductum, cuius linguā non norat, & defecit genitilibus; non tolli solum propagandi nominis sui spem, sed ad grauiorem etiā calamitatem referuari, prorsus extincta Guiscarda gente, ex qua olim permultri magni reges prodierāt.

De Francisco Iuniore Carrariensi Patavino principe.

Recentior, quanquā non minus sæuus variūque Francisci Carrariensis iunioris casus fuit, qui à Galeacio Vicecomite Patavino principatu deiectus, patre eius in vinculis posito, cum in Germania aliena ope victū quæreretur, mutatis rebus, vt saepe solet, Venerorū Florentinorumque armis adiutus, Patavinum principatum recepit, eiq; etiam Veronam addidit, qua foelicitate non contentus, cum pro more humani ingenij, maiora etiam parate cuperet, molitus Vicentiam Venetis adimere, prælio superatus & captus, vniuersa quæ possidebat amisit: deductusq; Venetias cū duobus ex liberis quos habebat, vnā cum eis miserandum in modum strangulatus est, salutis anno 406. supra mille.

De Sarra Columnensi.

Ne tam multorum infelicitium casuum cōtinuatio, fastidium moueat, ad aliquantō foeliciorem fortunā, quāquam totā laboris plenā trāsibimus. Cū Bonifacius 8. Anagnia vrbe in Latio ortus, nimium Guelfo nomini addictus, acerbè Iacobū Ioannemq; Columnenses cardinales ambos, item Sarra eorū fratrem, insequeretur, non cōtentus ecclesiasticis eos honoribus priuasse, patrimonium etiam atque alia bona, quæ possidebant ademitt. Itaq; cū vitæ suæ Sarra vehementer timeret, diu per nemora errans furtim his cibis, quos à pastoribus accipere poterat alebatur, nemini propter Bonifacij odium, ac vires se credere ausus. Squalore igitur cōfectus, cum insuper promissa barba demissique capilli totum obregerent hominem, effigiem prorsus à cōsuetā specie mutauerat, ac lacera veste tectus, fera potius, quā homini similis videbatur: huius vitæ, iam propter lōgitudinem impatiens, ad mare descendit, vt videret si quo modo, inde ad tutiora loca, abeundi viam inuenire posset: illic à piratis Cathelanis, qui vt pecora in victum raperēt, ad terram def-

Gg

cenderant, captus, non ausus se, ne Bonifacio pontifici venderetur, detegere, remigariam feruituram, patienter accepit. Cum postea piratae, cum triremibus Massiliam attingissent, non ignarus Sarra, inter Philippum Gallorum regem cognomine Pulchrum, ac Bonifacium pontif. graue odium atque inimicitias esse, clā se ei detexit, redemptūq; a piratis, in Galliam ad Philippum perducitur, qui cum in Italia mortuus putaretur, in eam cū pecunia missus est, iussūq; pauci quidā Galli milites, non simul, sed seorsum sequi, vt sub alio prætectu Italiam petiisse viderentur. Sarra igitur cum Anagninis ciuibz GIBELLINAE factionis inita conspiratione, scalis urbem ingressus, Bonifacium securē in patria agētem, neque aliquid minus, quā Sarra arma verentem, cepit, ei primum thesauros omnes ademit, deinde re, verbōq; non secus atque in hostem inuectus, vinctum ad urbem Romā deduxit, vbi cum Tyberi immersisse putatus est: quanquā quidam scripserunt, Sarram a vi in Bonifacium temperasse: sed Bonifacium, nimia indignatione, propter hunc casum, in furorem versum interiisse: sed vicinque Bonifacius perierit, non est quin in ipso atque Sarra, in vario casu, fortuna quantā sint eius vires, ostenderit.

De Castrucio Castracano duce Lucensium.

Varij fuere eorum casus, de quibus iam dictū est, sed Castrucij Castracani Interminelensis admirandus exitus: hic vrbe Luca pulsus, per Guelfam factionem, in Gallia atque Britannia aliquod tempus militauit. Inde Lucam reuersus, vbi rerum potiebatur Vgucio Fagiolanus, non Lucensium solum, sed etiā Pisanorum princeps, Vgucioni, quia GIBELLINAE factionis fautor Castracanus purabatur, suspectus, in vincula coniectus fuit. Cum autē Vgucio, Nerio filio ordinasset, minimis quibusdā criminibus Castrucio obiectis, vt eum capite mulctaret, Nerius verō Pisas ad patrem scripsisset: Non posse id sine tumultu fieri propter amicorū, quos Luca Castrucius habebat multitudinem, Pisis Vgucio discedens, vt huius rei gratia Lucam peteret, vix ex vrbe conspectu, abierat, cum populus Pisanus, clausis portis, arma arripuit, statimq; de eo Lucensem populū certiorē fecit. Lucenses quoque ex cōposito arma capiūt, & vrbe portas claudunt, ita paruo momento, Pisas atque Luca Vgucio exclusus, pulcherrimū principatū amisit. Caterū a Lucensibus per

tumultum effracto carcere, Castrucius liberatus, vt vir præstans, & Vgucionis hostis, a Lucensibus princeps creatur, & a Ludouico Bauaro Imp. titulum Lucensium ducatus impetrat, cui haud longē post Pisas atque Pistoriam vrbes addidit: fortuna igitur rebus, vt eius est mos, variē mutatis, ad principatū adeptū ei qui Castrucium morti damnauerat, ad damnatum transtulit: & eum qui dominus fuerat in exilium egit.

De Petro Vngariae rege.

Vt Italicis exemplis egrediamur, minuendi fastidij gratia, ad Pannonas redibimus: illic Petrus, qui rex erat, cum a proceribus pulsus esset, Aba in regno sufficitur. Petrus, Hērici Imperatoris ope adiutus, Aba interempto, regnum recuperavit. Sed quō tempore firmiorem se in regno esse putauit, noua eum grauique calamitate fortuna circumuenit: nam a principibus Vngaricis clam vocato Andrea, qui è regis Stephani stirpe ortus, ab Vngaria pulsus, per orbem terrarum inops errabat, captus atque oculis priuatus, in carcere haud diu post miserandum in modum periit. Sed ne Andreae quidem foelix hæc, vt videbatur, fortuna, perpetuam se præbuit: nam cum filium admodum puerum, diademate imposito, regni successorem, imō præsentem possessorem facere vellet, Bela eius frater, qui mortuo Andrea ad regnū aspirabat, adēo grauius rem tulit, vt illato bello, cum prælio vicerit atque interemerit. Itaque partū post exilium Pannonium regnum, ei acerbae mortis causa exitit: satilque aperte ostensum est, in occulto manere, ea quæ meliora sunt, persæpeque ab hominibus mala sua optari.

De Bela I. ceco rege Vngariae.

Belaē mira fortuna, præter multa alia, quæ diximus, satis docere potest, humano consilio, aut nunquam, aut petrarō fata mutari, quæ res persæpè efficit, vt prudentes parum videntes, & præcipitis consilij homines, sapientes atque audaces videantur. Fuit Bela in Vngaria dux (quæ secunda a rege in Vngaria potestas erat) ipse cum a patre a Colomano Vngariae rege propinquo, luminibus priuatus, quanquā in eas tenebras ac miserā coniectus, minimè tamen animum cū lumine amiserat: itaque in Graciā profugit vt meliori se fortunæ serualet, quæ non defuit: nam mortuo Colomano, eius filius Stephanus Belā in patriam reuocauit, & cum sine liberis mortuus esset, in regno Bela successit. Itaque cum

annos nouem cæcus regnasset, filium Geisam secundum successorem reliquit.

De Matthia Coruino Ungari rege.

Perrarò puerorum regna, quierem atq; institiã fortissur, sicuti inter alios, & in Ladislao Alberti filio perspectũ fuit: nam cum ad eum per mortem patris Vngariæ Boëmiãque regna, præterea etiam Austrasiã ducatus peruenissent, ipsẽque regi potiusquã alios regere dici posset: adeò creuere odia, inter Ioannis Huniadis Vaiuodæ Vngariæ gubernatoris filios, atque Vlrichũ Ciliæ comitem Austrasiã gubernatorem, Ladislao affinitate coniunctũ, vt Ciliæ comes, eorum opera, in vrbe Alba dum in tẽplo esset, occideretur. Ob eam eadem, reuersus Budam rex cõprehensus Vaiuodæ filiis, maiorẽ natu Ladislauum securi percussit, minorem natu Matthiam in custodia asseruauit: cũ autem secum postea in Boëmiã eum deduxisset, & sine liberis illic decessisset, Georgius Pogibratius, illius regni gubernator, à Boëmis ad regnum vocatus fuit, in Pannonia quoque legitimus rex in Ladislai morte ereptus erat. Itaque cum intelligeret Georgius, Matthiã & propter virtutis paternæ memoriã, & propter magnas propinquitates similiter, à Pannoniis electum regem, multis ab eo promissis oneratus, in Pannoniam ad capeffendum regnũ dimittitur. Vbi qui antè cæthenis in custodia fuerat vinculus, regio diademate decoratus fuit.

De Iacobo Lusignano Cypri Rege.

Matthiæ Coruini casibus, haud dissimilis Iacobi Lusignani fortuna fuit: nam in Petri Cypri regis adhuc pueri coronatione, cũ controuersia inter Venetos atque Genuenses de procedendi forma esset orta, atque Iacobi opera, regis patri quidam, Genuensis nationis cæsi fuissent, Genuenses vt iniuriam vlcerserentur, missa in Cyprum ingenti classe, præfecto Admiratõq; Petro Fulgoso, Domini ducis fratre, vrbem Famaugustam per arcẽ ingressi sunt, reginã viduã opera quæ cum filio male à Iacobo habebatur. Illic inter alios captus Iacobus, ac Genuã perductus, cũ quibusdam aliis in turri Pharea asseruatus est. In ea cũ nouem māsisset annos, mortuo demũ Petro rege, sine liberis, quia iure hæreditario regnũ Iacobo debebatur, à Cypriis populis ad regnũ electus est, missi que Genuam ab eis legati Iacobum à Genuensibus perierunt. Genuenses autẽ accepta Famaugusta

magnũque pacti census nomine auri pondus atque alia quãdam, Cypriis Iacobũ dedere. Qui à Genuensiu duce ac magistratibus, à turri in qua captiuus, sine vlla libertatis spe debebat, ad nauẽ ingenti honore, sub vmbella perductus est.

De Aragon Cham.

Haud dissimili fortuna Aragon Tartarus, cũ arma in paruum cepisset, Tangodor Cham, id est, Tartarorũ in Perside atque Armenia regem (qui alio nomine Mahumetes dicebatur) prælio superatus ac captus, cum ad mortem dånatus, Taurisum in Armenia perduceretur, incidit in principem Tartarum, olim Argi parentis ministrum, à quo nocte proxima vi facta, liberatus est: & Tartarorum princeps saluatus, Taurisumque vbi morti designatus erat, vt princeps est deductus. Coactis autem illic copiis, in Mahumetẽ inuectus eũ interemit, atque per hunc modum in ipso Tartarorum regnum firmatum fuit, anno salutis ducentesimo octuagesimo quinto supra mille.

De Melechnaser Sulthano Aegyptio.

Magnam quoque similitudinem cum iis habuere varij casus Melechnaser, qui fratri Melacassaraph in Aegypti regno, ita volentibus Mamaluchis successit, salutis anno ducentesimo nonagesimo quinto supra mille. Nam cum propter teneram nimis ætatem, gubernator ei Gurboga Tartarus esset datus, qui alio nomine Melechadel dicebatur, regno spoliatus ab eo, in carcere conditus fuit, vbi aliquod tẽpus infœlicem duxit vitam. Sed quãquam Gurboga regno à Lachin Melechnaser pulsus esset (tamen nunquam captiuitatis finem habuit, nisi posteaquam Lachimes à suis cæsus fuit) tunc per Mamaluchos liberatus Melechnaser, atq; in regno restitutus, longum tempus regnauit.

De Casimiro Polonia rege.

Casimirus quoq; alio nomine Carolus appellatus, adhuc puer, post mortem Mestui regis Poloniae patris sui, à regno in exilium pulsus, in Abbatia Cluniaca, Monachali habitu sumpto, septimo exilij sui anno, cum minimè amplius se in regnũ putaret reuersurum, tũc apertã in regnum viam inuenit. Nam cum sine duce regnum discordiis esset agitarum, & propterea dilaniaretur vicinorum præda factum, cum tantis malis vnus ipsius reditu occurri posse videretur, à populis in regnum vocatus fuit, atque à Benedicto nono

pontifice ei concessum, ut monachali habitu deposito, regnum suscipere, atque uxorem ducere posset, quod cum egisset, liberos procreavit, & regni successores reliquit.

De Henrico quarto & Richardo secundo Britannia regibus.

Variam valde fortuna se ostendit in Henrico quarto, & Richardo secundo ambobus Britannia regibus. Indignatio vehemens Britannos populos ceperat, quod Richardus cum Carolo sexto Gallorum rege, pacem atque affinitatem iunxerat, cum antè ipse ob eam suspicionem Patrum ducem Glocestrensem interemisset, & filium Henrici Derbyensem comitem, fratrem patrualem, in Parricidios relegasset. Post autem aliquot annos, cù Richardus parata classe, aduersus Islandenses (Baratorum enim populi sunt) nauigaturus esset, Londinensis primarius Britannia populus, ad se Henricum vocauit, coniunctisque viribus, utriusque arma in Richardum mouerunt, cù omnes eum deseruissent, in vrbe Fluic obsessus, breui Henrici fidei se credidit. Demum in Londinum urbem deductus, eam iudicium de eo rite actum fuisset, indignus regno Richardus indicatus est, atque coram eo ipse magistratus occisi. Eo metu impulsus Richardus regia veste, atque diademate ornatus cum palam per contumeliam notum se, atque sacerdotis filium appellari audiret, Henrico regnum tradidit, imposito ei manu sua regio ornatu, quem ipse duos & viginti iam annos gesserat. Ita exauctoratus & in carcere conditus, mortem obiuit. Henricus autem confirmatis cum Gallorum rege induciis, de exule rex ob eam ipsam causam factus est, propter quam Richardus regno pulsus fuerat.

De Henrico VI. Britannia rege.

A variis casibus principum qui exitus felices habuerunt, iterum ad infelices reuertemur. Scripturi enim sumus de Henrico sexto, qui tempestate nostra Britannicum regnum obtinuit, is cum duodecimum annum non excederet, patri Henrico quinto successit. Britannicis autè populis per discordiam ad arma compulsis, ipse in praelio à Varuicense comite captus fuit, sed haud longè post, apud sanctum Albanum à regina Henrici coniuge amicisque eius superato Varuicense Comite, captiuitatem exiit. Caterum cum ad Londinum urbem Henricus cum victore exercitu veniret, Londinensi populo seditione agitato, cui Varuicensis ac Marchia comi-

tes opem tulerunt, iterum Henricus praelio superatus capitur, regnumque ad Marchia comitem postea Eduardum quartum nuncupatum defertur. Sed hoc non contenta fortuna, post duodecimum annum quo Henricus carcere maceratus erat, Varuicensis comes, aduersus Eduardum a morem in odium conuertit, coniunctoque Georgio Clarencensi comite, Eduardi fratre, Henricus liberatus atque in regno restitutus est. Eduardus autè in Belgica Gallia partem, quae nunc Fladria nuncupatur, fuga se recepit, unde post sex menses in Britanniam cum exercitu reuersus, Henricum non solum regno depulit, verum etià cepit, atque in carcere interemit.

De Moseyde Tartarorum rege.

Ex parte Moseydis quoque Tartarorum regis, magni Tãburlani nepotis, casus similis fuit. Nam cum aduersus Vlsancaffanum Persarum regem, cum innumerabili exercitu profectus esset, quod ei in gerendo bello consilium deerat, fufus, ac captus, atque ad Vlsancaffani pedes, cum vxoribus deductus, quarum ex gentis more magnum numerum habebat, Primum diuidi eas vectoribus, deinde multis contumeliis affectum, se captiuum dedi Vzaibaicharæ, qui ab ipso rebellauerat vidit, à quo per dedecus neçatus fuit.

De Carolo Simplice Gallorum rege.

Nonne miserabilis quoque Caroli cognomento Simplicis Gallorum regis fuit casus? cum partis multis victoriis, egregieque rebus gestis, Herberti comitis, Veromadorum suauis, ac verberis Peronæ deduci se passus est, ubi carcere conditus interiit.

De Ludouico quarto Gallorum rege.

Non minus varia, sed exitu feliciore, fortuna habita est Ludouici quarti, qui Caroli filius fuit, cum eo adhuc puero pauoris plena mater, post viri mortem, in Britanniam ad patrem se contulerat. Cum Rodolphus Burgundio, Gallicum regnum occupasset, quo post aliquot annos defuncto, cum Galli principes Ludouicum reuocassent regnum recepit ac patrem vltus est. Sed haud multo post, cum Normandi in bello capti in carcere asseruarent, fortasse illic vitam amiserunt, nisi Lothariū filium obsidē, pro his quae ab eo Normandi petierant, dedisset, per eum modum carcere liberatus est.

De Ludouico Comite Flandria.

Per sepe contingit, ut praelio vincantur, qui honestis conditionibus pacem abnuunt, quemadmodum Ludouico

Flandriæ comiti euenisse, parentum nostrorum ætas vidit: nam cum Gandauensem urbem, quod ab eo rebellauerat, longè ab ea positis castris obsideret, in magnam populum Gandauensem rerum necessariarum egestatè coniecerat: itaque cum missis oratoribus, lachrymantes veniam errori suo peterent, Ludouicus superbè respondit, Se id nunquam facturum, nisi pedibus nudis, abiectis exterioribus indumentis, aperto capite, extra urbem fune in collum accepto ad petendam veniam venirent. Tunc igitur cum id egissent, se respondurum dicebat: hoc responso commota ciuitas, cum nullum iam nisi audendo remedium salutis sue superesse putaret, decreuit armis sumptis, potius in acie cadere quam per hunc modum venia petita ludibrio haberi. Egressi igitur ad eruptionem tentandam, cum quinque milium numerum non excederent, magnamque tormentorum vim in curribus, & simul quatuor dierum cibaria secum deferrent, prius Christiana confessione lustrati, aduersus Comitem, qui in urbe Brugensi cum suis agebat, agmen direxerunt. Cum longè ab eo abessent munitis iam Castris, in eos Comes cum circiter triginta hominum milibus impetum fecit, ipsi autem omnibus tormentis vno tempore in Comitis exercitum vsi, & vna omnes Castris egressi, ingenti sublato clamore, tanto animorum ardore in eum irruerunt, vt temporis momento omnes eius copias funderent. Fugientes autem inseguri, superueniente nocte, cum eis Brugensem urbem ingressi sunt, nec multum abfuit, quin Comes in ea clade caperetur, qui cum se in furnarij lecto abdidisset, proxima nocte, urbem pedes egressus, vix ad Insulas (ea urbs est) tutum in locum recipere se potuit. Cum autem post paruum tempus sine liberis decessisset, gener eius Philippus Burgundiæ dux, vir fœcero longè temperator, omnem cum motum atque controuersiam composuit.

*De Ioanne Gallorum rege & Eduardo Vualensi principe
Edwardi tertij Britannici regis filio.*

Memorandus quoque casus, & ei persimilis, quem de rege Iuba Valerius scribit, salutis anno trecentesimo quinquagesimo sexto post mille, nono Calend. Octobres, in Pictōnibus Gallico populo corrigit, Eduardus Vualensis princeps, vir magni animi magnæque virtutis, non maiore quàm octo milium hominum numero in Galliã penetrarat, aduersus eum,

Ioannes Gallorum rex ingenti exercitu profectus est, vt pote qui supra sexaginta hominum milia, potiorèmq; Gallorum principum partem secum duceret. Eduardus qui biduum sensim cedendo, iam abire longius se non posse, quin prælio decertaret videbat, quia longè impar viribus erat, obrulit: Capta se eo bello restitutum, atque inducias cum Gallis in septimum annum confirmaturum: sed ob militum eius paucitatem, superbè nimis elati Galli oblata spreuerunt, atque in ipsa munimenta, aduersus Eduardum impetum fecerunt. Erant autem munimenta, sepe, frequentibus prunis densa ducta extrinsecus fossa, illic cum diu præliatum esset, atque in eo Eduardi milites, magnum Gallorum numerum sagittis eminus confixissent, conspicari eos iam lassos, rarosque in acie ordines non seruare, magno impetu, in eos cum bipennibus abiecto arcu eruperunt, atque in mediam potissimum aciem inuicti, omnes in fugam verterunt: captus in eo prælio Ioannes rex fuit, à Picardo exule, nomine Dionysio Morbequo, & Principi datus: captus quoque Philippus eius filius, & principes alij genuli, ostenderunt quæ sunt fortunæ vires, cum honestæ pacis conditiones respuuntur.

De Ferdinando Castulonensi rege.

Ferdinandus Castulonensis, itè Siciliæ atq; Aragoniæ rex, qui Beticæ partem (nunc Granatam nuncupatam) octingentos annos à Mauris possessam perdomuit, cum Barchinonem veluti in speciem triumphi venisset, foelicissimus ab omnibus habebatur, & tamen illic variante res humanas fortuna, parum abfuit, quin vitam regnumque simul amitteret: quidam enim Canemas nomine, Cathelanus, qui iam diu atra bili laborare videbatur, gladio eum confoderè conatus, collum ingenti vulnere petiit, neque eius facti, per omne tormentorum genus alia elici causa potuit, nisi quod interempto Ferdinando regè se futurum sperabat, id quod sibi sæpius ab Angelo nunciatum dicebat: adeo paruo momento regna consistunt, vt sæpè in velsani hominis manu, ea posuisse fortuna videatur. Quod idcirco contingit, vt fortunæ, aut potius Dei, cui hoc fortunæ nomen seruit, vires immensæ cognoscantur esse, & nihil humana superbia vanius atque incertius haberi.

De Henrico Pomeraniæ duce.

Ætate nostra miserabilè in casum Henricus incidit, qui olim Pomeraniæ ducatum obrincharat: ea autem regio, Polo-

nīs paret, ad mare Balthicum sita, quæ pars recentiori nomine, Sterlingorum sinus dicitur. Nam cum Aquinus Norwegiæ rex, Olao filio impuberi, testamento matrem Margaritam tutricem reliquit, & ante pubertatem filio decedente, Margaritæ ipsi regnum: ipsa virtute insignis fœmina, ac potius inter excellentes belli duces, quàm inter mulieres referenda, aduersus Albertum Naupolensem ducem armis regnum egregiè defendit, bellòque superatum hostem in triumpum duxit: quæ postea mortuo Olao filio, regni successorem Henricum constituit, quem Pomerania ducem diximus, qui ei vicinus erat. Is cùm in Noruegia, Suetia, Daciæque annos quinque & quinquaginta regnasset, quo tempore seniu se per quietè traducturum arbitrabatur, à Christophoro Bavarici duce, tam multarum provinciarum regno pulsus est, sola ei Gothica in sula concessa. Sed postea mortuo Christophoro, cui Carolus successit intra breue tempus, ipsa quoque pusilla insula, ubi exulare magis quàm regnare dici poterat, Henrico adempta est, qui iam decrepitis in Pomeraniam miserandum in modum redire coactus fuit. Neque verò Carolo fortuna certior fuit: nam cum aduersus Deum hominèsque impiè se gereret, Ioannis episcopi opera concitatis ad arma populis, ipse quoque in exiliu, in parua fluminis Vistulæ insula pulsus fuit, in qua diem suum miserè obiit.

De Ioanne X I I . Pont.

Ad sacerdotalem quoque ordinem, conuertere orationem oportet, vt eorum status, quem permulti à varietate tutum arbitrabantur, intelligatur, non minus quàm ceteras humanas res in fortunæ arbitrio esse. Experimento ita esse Ioanes X I I . Pontifex docuit, qui populo Rom. ad arma per seditionem compulso, in vinculis habitus miserimè diem obiit, vt quidam tradidère, fame confectus.

De Ioanne X X I I . Pontifice.

Magis varia quidem fuit, sed non tam sœuum exitu Ioanis 23. fortuna habuit, qui post quartum indepti Pontificatus annum, cùm esset in Constantiensi concilio, damnationem suam confirmare, deinde Pontificatum deponere coactus: cum fugam tetrauerat, in insula Rheni, cui sancti Marci nomen est, in carcere asseruatus est, atque ab eo loco, ad Bavaricæ ducem trāmissus, in urbem Dalbergam, illinc Manheyra in castrum deportatus, triennium per ignominiam, in

reru omnium necessitate peregit. Coempta demum (ab occultis amicis adiutus) magno auri pondere fuga, Florentiam perit, ubi Martinus quintus erat, eius in Pontificatu successor. Illic non sine omnium admiratione ac simul cōmiseratione quia in fugitiui hominis forma, lachrymabundus humi genu nixus, supplicare aliis cernebatur, cui principes, reges, Imperatorque ipse non modo paruerant, verumetiam pedes venerabundi consueuerant deosculari: qui præterea multos ad Cardinalatus honorem euexerat, qui tunc in eo concilio Pontifici assidebant, Pontificatu priuatus, ingentis muneris loco Cardinalatum accepit.

De Ioanne Vitellio Cardinale ac Patriarcha.

Duobus Pontificibus, Cardinalè vnū annectemus, is fuit Ioannes Vitellius, paruo loco, Corneti ciuitate Etrusca ortus, à prima ætate literis operam dedit: postea mutatis animi studiis, libros armis atque equis mutauit, stipendia cū Tartalia (militaris is insignis dux fuit) prima fecit, eius quoque precibus à Martino quinto Pontifice protonotariatus honorè adeptus est. Deinde ab Eugenio quarto in Cardinaliū numerū receptus, ecclesiastico equitatu præerat, atque per hanc potentiam, aut vi, aut alia arte, Eugenio successurus putabatur, aut fortasse viuentem etiam Pontificatu deieturus. Sed fortuna quæ ad eam diè vehementer arriserat, eiq̃ in tam sublimem locum extulerat, terga dare cepit: nā cum armatus ecclesiasticum equitatum, trans annem Tyberim duceret, per Pontem qui arci sancti Angeli adheret, repente tensis catenis, ad Pontis portam, ita vt vltra progredi prohiberetur, cernentibus suis, vulneratus ac captus, intra arcem tractus est, eaque nocte vt emori possit adiutus, tum nudus in publicum elatus est, vt per ludibrium à populo Romano spectaretur. Exempli profectò memorabile, ne nimium se homines lætæ fortunæ credant, sed ea, tanquam quæ mutari in horas possit, fruantur.

De Corso Donato ciue Florentino.

Ne vllus hominum ordo prætereatur, ad priuatos quoque ciues descendemus. Corsus Donatus, ciuis Florentinus, & opibus & amicorum numero in patria plurimum poterat, ciuilibus discordiis in exilium pulsus, Caroli Senzatteræ opera, qui eum ad Pontificem miserat, vt urbem Florentiam pacaret, in patriam restitutus est. Illic Nigræ parti

adiunctus, Candidā eiecit, neq; Nigrorū solū, sed totius vrbis princeps habebatur: adeo enim opes aliāque omnia adiūmēta auxerat, vt ciuilem statum transcendisse videretur, præsertim posteaquam Vgutionis Fagiolani Pisani principis filiā duxit vxorē. Quamobrem populo in suspicionem venit tāquam tyrannidem in vrbe affectaret, furens igitur arma populus, libertatis vexillum cepit, & ad Corsi aedes profectus, oppugnare eas cœpit. Ipse autem frustra conatus se armis tueri, cū in momenta singula, augeri aduersum se populi arma, eosque qui pro se arma ceperant, imminui videret, clam in equū conscendit, & cum milites quidam insequerentur, ipse aduerso casu, ab equo delapsus cum pes ephippij retinaculis vinctus adhæsisset, collisus detritusque in equi fuga, vitam amisit, illic sine vilo honore tumulatus. Cum aliis exemplis ostensum sit, magnō his stetit, qui nimium fortunæ crediderunt, in hoc particulatim declaratur, multo plus eos delirare, qui populari gratia freti, ad honores conscendere nituntur, cum plebis animis nihil incertius sit. Nam quod cito eius opera homines consequuntur, id longē celerius per ruinam & cladem adimitur.

De Paulo Guiniso.

Haud fœliciores finem sortitus est Paulus Guinifus, qui ex priuato ciue, patriæ suæ Lucæ factus tyrannus, inter opulentissimos Italiæ principes nomen assecutus erat. Mirum enim in modum fortuna eum extulerat; & cum eius temporibus bello Italia arderet, is in summa pace, ac rerum suarum quiete versabatur. Triginta igitur iā annos Lucæ rerum potitus, cum liberos adultos haberet militari arte præditos, ad omnes fortunæ casus satis se munitum tutumque arbitrabatur, cum repente à populo Florentino bellū est illatū. Sed cū subsidio, ei Philippus Mediolanensis dux, Franciscū Sfortiā misisset, orta suspitione, tanquam cum populo Florentino Paulus de vendenda ei Luca ageret, captus à Francisco cum liberis ac fortunis, Mediolanum missus fuit, vbi in arce Modœcienū, tetro carcere conditus, miserē vitam finiuit. Filij quoque tandem liberati, vitam per omnia extrema traxerunt: quod auri Venetiis, à Paulo cum fœlix esset, vt ad grauiores casus subsidio foret, depositum erat, Veneti inuaserunt, quia quibusdā in rebus à Paulo violatam fidem esse criminabantur: ostensum est igitur, finem solū in rebus hu-

manis, verum de fœlicitate iudicium ferre, neque quenquam consilio rebūque eniri tantū posse, quin illud leni momento possit fortuna subuertere.

De Aluaro Luna.

A ciuili varietate, ad aulas transibimus, vt ita fortunæ casibus finē celerius faciamus, Aluarus Luna Aragonius, quam nobili ortus genere, tamen quia minimē legitimus erat, in magna rerum inopia versabatur: ceterū vir erat magna industria, maiorique animo præditus: his virtutibus, apud Ioannē Castulonensem regē, in eam gratiā conscēdit, vt non contentus rex etiam eū ad Sancti Iacobi magistratū, atque ad Castulonensem Conestabulatū euexisset, ab eo & se & regnum regi pateretur, vnus pecuniā publicam, vnus arma tractabat, vni etiam secreta omnia credebantur: propter hæc, tantum sibi contraxit inuidiæ, vt eum patruels regij, regina ipsa, filius quoque regius graui odio insectarentur. Itaque ob eam rē per factiones diuisum regnū, grauius laborabar, sed tandem mutata fortuna, rex Ioānes, qui ad eam diē immobilis erga Aluarū manserat, expugnari se delatorū scelere permisit, tulitque, vt Aluarus comprehenderetur, atque publicē in valle Oletana bonis publicatis interficeretur, ad tantam miseriam ex ingenti fœlicitate deiectus.

De Petro Vineā.

Fuit Petrus Vineā ciuis Cāpanus, obscuro natus loco, ceterū doctrina atque eloquentia, quantū ætas illa tulit, apprime insignis: quem ob eā rem Federic. Secundus adeo dilexit, vt arcanorū suorum omnium participem faceret, ac penes se omnium rerū moderatorem haberet. Ceterū per inuidiā, quæ in aula & oritur, & nutrimenta habet, atque virtutis perpetua est insectatrix, Federico in suspicionem adductus, tanquā cum Pontifice sentiret, (quo cum Federicus bellum gerebat) luminibus est priuatus, cuius rei impatiens, atque ob id in furorem conuersus, in sancto Miniato, quod Ethrurix oppidum est, sibi ipsi manum consciiuit.

De Petro Brochia, & Enguerra Marigniano.

Inter omnes mortalium gradus, quos versare fortuna conuenit, nullus eo incertior minūque stabilis habetur, quā is, qui à principum voluntate pendet, quorū beneuolētia, veluti in fœmineo sexu, vt leuibus momentis persapē paratur, ita etiam facillē dilabitur, & in alios mutatur affectus: id quan-

quam ex iis, quæ iam fuerunt scripta satis pateat, clarius etiã ex nonnullis aliis ostendetur. Primus in his erit Petrus Brochias, qui ex Chirurgo per Philippum Gallorũ regem, inges factus, honorem primũ cum eo obtinuit, inter eos qui regij cubiculi administratione insignes habebantur, solũsque omnium rerum moderamen sustinebat. Tandem in simulatus, quod regis arcana detegeret, publicatis eius fortunis, suspendio vitam finiuit. Similiter Euguerra Marignianus, cum diũ post Philippi mortem, Philippum cognomine Pulchrum ita rexisset, vt vnus ipsius arbitrio omnia in eo regno gereretur, à Carolo Valois comite, pueri regis tutore, paruis quibusdam, & nullius momenti criminibus aspersus, publicè suspensus fuit: ex tam magno rerum fastigio, in extremam calamitatem deturbatus.

De Calir Bassa.

Altius Calir Bassa cum Mahumete Turcarum rege, atque eius patre, quàm Enguerra cum Philippo conscenderat: nã domi bellique cum consilio armisque polleret, omnia penes Mahumetem patremque eius, moderamine suo gerebat, & tamen nulla legitima declarata causa, siue quod eius magnitudo Mahumeti suspecta esset, siue quod eius thesaurus, qui ingentes erant, inhiaret, Mahumetes mane vnus diei Calir strangulari iussit.

De Petro Landois, Britonici (vt nunc dicitur) ducatus quæstore.

Quantò aularum fortuna, citius solet in magnam homines interdum scelicitatem euehere: tantò etiam maiora, non à principibus solum ipsis, verum etiam ab aliis secum pericula ferri: contingit enim sæpius, vt ab iis qui penes principes plurimum possunt, longè plures lædantur, quàm beneficium accipiant. quemadmodum Petrus Landois, inter alios exẽplo esse potest, qui caligarij sartoris filius, non Quæstor tantum, sed principis sui ducis Francisci, qui postremus fuit, in Veneris & Morinis (quibus vt sæpe dictum est, nunc Britonum nomen est) ceu dominus factus, in eam apud omnes inuidiam venit, vt ducis nepos Orangiæ princeps, atque alij quidam Britonici proceres, in ipsum manus iniicerent, & suspendio interimerent.

De Oliuero Dama.

Hoc quoque ipsum Oliuero Damæ contigit, post Ludou-

nici vndecimi Gallorum regis mortem: nam cum ei tonfor fuisset (quanquam natus in Belgica parte Gallia, cui Flandriae est nomen) immensis congestis opibus, in eã apud regem gratiam peruenerat, vt omnium consiliorũ eius particeps permulta quæ alios latebant, ipse nota haberet, magnisque de rebus multas legationes obirer. Cæterũ mortuo Ludouico, qui filium ipsius Carolum, adhuc impuberem regebant, obiectis quibusdam criminibus, eum vnã cũ fortunis omnia bus damnarunt. Is igitur apud Parthisiorũ urbem, vbi furcæ extractæ sunt, suspensus, miserabiliter vitam amisit.

De Philippa Catimensi.

Inter varios virorũ casus, quos aula extulit atque perdidit, veluti rem inusuatã, & propterea quæ magis ad eã notandam, monere homines debeat, mulieris Catimensis subiungemus exemplum: in quo quoniam magna regnorum fuit varietas, eiusque ante hoc tempus notitia fortasse ad paucos peruenit, haud ab re putauerim, aliquantò pluribus verbis eius seriem enarrare. In Siciliam traiecerat Robertus dux Calabriae, Caroli secundi Neapolitani regis filius: atque in ea aduersus Fredericum, urbem Panormum obsidebat, in castra Robertum virum, Iolanta ducem secuta erat, forteque euenit vt pariendi necessitas eam vigeret: cum aliæ illic matronæ non essent, obstetricis officium diligenter præstitit. Catimensis mulier Philippa nomine, quæ quondam piscatoris vxor, lauando victum quæritabat: illi postea ortus puer alendus est datus, qui etsi haud multò post decessit, Philippa tamen in aula ad Iolantæ seruitia mansit. Præerat eo tempore Roberti culinæ, Raimundus Campanus, is seruum Maurum emerat, quem baptismatis caractere insignitũ, à nomine suo appellauit. Cum autẽ ipse ad maiorem esset fortunam euectus, curauit vt Raimundo Mauro, culinæ præfectura traderetur. Inde Capano Raimundo, rex Philippa coniugẽ dedit, cum autẽ equestribus eum ornamentis donasset. Interim Iolanta decessit, & Robertus Sanctiã ducit vxorẽ, penes eã quoque, honesto loco Philippa remansit. Ei Robertus ad regnum euectus, Ioannam primam ex filio Carolo Calabriae duce neptẽ, regendam dedit, & Philippæ virum, domus administrationi præfecit, cui in eo honore mortuo, filius sufficitur: & cum is quoque decessisset, relicta Sanctia filia, Robertus alius frater, in eo honore succedit.

Interim auo patreque defunctis, Ioanna prima regnum accipit, atque Andream patrueli, qui in Pannonia erat nubit. Cum in hoc statu res essent, tanta fuit Philippæ foelicitas & industria, ut filius ei⁹ Robertus, à domo administrade præfectura, ad magui Conestabularus honorem conscenderet, & neptis Sanctia, Morconi comiti in matrimonio collocaretur, ipsaq; arbitratu suo regni habenas moderaretur. Cæterum cum postea Andream Ioanna sustulisset, atque ex Pannonia profectus Ludouicus rex, Ioannæ ad vlciscendâ Andream fratris mortem arma intulisset, à principibus Neapolitani regni Ludouici studiofis, Philippa cum omnibus suis capta est, cum ipsa Andream mortem molita putaretur: habita per varia tormenta eius rei dîquisitione, omnes è Philippæ stirpe, Philippa ipsa spectante, occisi sunt, & post eos ipsa quoque, inter omnium conuicia, cadentibus forficibus totum dilaniata corpus, viua tandem combusta est: quam fortuna visa erat, ex loricæ, in eum sublimem gradû, ad regendum ingens regnû eucisissè, ut quo altior eius fuisset fortuna, grauior quoque casus atque ruina foret.

De Ioannino Carazolo Neapolitano.

Non minus apud Ioannam secundâ, quâ Philippa Catinensis, cum prima gratia valuit, Ioanninus Carazolus Rosceus, ignobili gente ortus: nam qui nobiles putantur, non Rosceorum, sed Schirzororum cognomêtum ferunt: hic, cum in aula amanuensis esset, in eius flammis Ioanna secunda incidit, ita ut perditissimè eum deperiret, primum Auclini comitatu, sub vxoriæ dotis nomine eum donauit, postea ad Melphitensem quoque ducatu, atq; ad magnû Conestabularu extulit. Illu postea sine, quem aula infida, atque inconstans præstare solet, Ioanninus tulit: ab ea enim magnitudine, ad quam turpis amor repentè eum extulerat, non minus quàm ascenderat celeriter corruit. Nam eius imperio, quæ tam multa propter amorem dederat, crudeliter opibus honoribûsque spoliatus, ac cæsus fuit.

De Cicho Simoneta.

Cen agmen tam multorû, qui in aula variè à fortuna habiri sunt, claudet Cichus Simoneta, què nos ipsi vidimus, qui alia pleraque quæ scripsimus, apud bonos tamen tantû legimus: hic nò magnis, honestis tamen natalibus ortus, in Calabria, Francisci Sfortiæ Mediolanensis ducis, & post eû Galeacij

Galeacij filij consiliorum in moderando Imperio particeps, ob fidem egregiam, atque longi seruitij merita, & opibus & honoribus plurimû auctus erat, & quem locu apud Sfortianos principes patrem ac filiû habuerat, incolumè etiam, apud filij coniugè, illiusque filiû tuebatur: atque diutius obtinisset, (Nam & singulari prudentia præditus erat, & in multorû beneuolentia versabatur) sed fortuna inuidit, quæ in humanis rebus firmi atque diurni nihil esse patitur: eum enim, ceu scopulû inter Galeacij fratres ac coniugè obiecit, & quia Cichus, ut viduæ ducis ac pupilli saluti consuleret, Galeacij tres fratres, cum Roberto Sanseuerino, quorû magnitudo animûsque iam formidolosus esse cœperat, in exilium egerat, Ludouicus ac Robert⁹, armis in patriam reuersi, cû res suas cum Galeacij coniuge composuissent, in Cichum foemina duce permittente, sæuierunt: direpta domo, popularis possessionibus, filiis per orbem terrarum sparsis, ipsum demû post graua tormenta, senio iam confectum, neque de dominis quos habuerat, neque de populis aliqua in parte male merentè, in Ticinensi arce securi percusserunt.

De Ludouico Sfortia Mediolanensi duce.

Vererer si Ludouicû Sfortiam omitterem, de his scribens, quos variè fortuna affecit, atque in graues coniecit casus, id odio ne fecissè viderer, quod ante omnia abesse ab historico debet. Nâ patruî scelere, olim à Genuensi principatu deiectû ipse quoque Nouensi oppido me, ut patruo meo morem gereret, profugere seminudum coëgit. Sed ut hæc in me egerit, erepta post aliquot annos restituit, nec minus iucûda fuerit, quæ postea amicus præstitit, quàm graua, quæ hostis antè fecerat. Post Cichum igitur ei locum dabimus, quia non minus sæuè à fortuna habitus, in ancipiti relinquit, dulciora ne fuerint, quæ secunda fortuna assecutus est, an acerbiora, quæ omnib⁹ honoribus, quos optare poterat cumulato, ceu irata postremò infixit? Pueritiam eius non commemorabimus, in qua magnam indolem præ se ferebat, non parentes, nisi quatenus ducibus patre, auo, ac proauo ortum, cum postremò omnia amisit, ostendamus in grauiorem casum conici non potuisse: resceabimus igitur omnia, in quibus nulla insignis in eo visa est fortuna fuisse. Ab exilio reuersus (nam mortuo Galeacio fratre, cedere patrio solo coactus fuerat) non exilio solum finem fecit, verum suscepta etiam nepotis

tutela, diu Mediolanensis rei moderamen, sine controuersia obtinuit. In eo statu, bello quo Florentinus populus Sixti III. Pontificis ac Ferdinandi regis Neapolitani armis premebatur, finem fecit. Idem Ferdinandum ipsum, occupata à Turcis regni parte, grandi pecunia iuuuit, Robertum Sanseuerinum in administranda Mediolanensi re honoris participem, finibus expulit. Parmensis agri principes, qui cum Venetis sentiebant, cum per alios debilitasset: postea praesens ipse debellauit. Ferrariam contra Venetorum arma, defendit. Illatum Mediolanensi agro à Venetis bellum, in ipsorum viscera, per magnos militares duces transtulit, ac deinde danda pacis, penes eum honor fuit. Haud multò post, iterum laborantem Ferdinandum principum suorum rebellionem, in regni armis asseruit, atque Rom. ecclesiae opem tulit, ut de Bocalini tyranni manibus vrbs Auximum eriperetur. Genuam quae sub duce Bona Galeacii coniuge defecerat, ut imperium agnosceret, compulit. Alexand. V. Pontificis inopiam, pontificatus initio (nā parando pontificatu omnium egen factus fuerat) gratuita pecunia, atque ingenti sustentauit. Carolo Sabaudienfi duci, ut principatus sui proceres ad officium cogeret, auxilio fuit: ac postea Ludouicū Saluciensem Marchionem patriā extorret & cū eo alios proceres, quia per inuidiā pulsos apparebat, in reb. suis restituit. Blancam neptem, Maximiliano Romanorū regi, matrimonio iunxit. Venienti Carolo V. Gallorū regi, ad Neapolitanā expeditionē, cū odia cum Aragonio Ferdinando, atq; eius filio Alphonso intercederent, & pecuniam & arma dedit: redeuntē cōfecta expeditione, quia suspectus erat factus, vñā cū Venetis, prohibere conatus, ad Tarrū amnē, in Parmensi agro, non sine suorū clade pugnavit, & cū antē Astam vrbe Aurelianensī duci eripere tentasset, ut sibi in aperta suspitione à Gallorū armis caueret, ipse Nouariam amisit, ac demū cōfecta cum Gallis pace, recepit. Non contentus titulo regendi neporis, rei fauentē fortunam habuit, ut Dux ipse à Romanorū rege crearetur. His reb. quid maius, aut ipse optare, aut fortuna praestare potuit? & tamen omnia, quae in vita optare poterat assecutus, ea momento penē amisit: mutata enim fortuna, quod dū ad recipiendas Pisas Florentinū populū, veterē quidē amicū, sed tunc nullo foedere coniunctū iuuare cōtendit, Venetos foederatos, parum cautē laeserat: Ludouici X. I.

Gallorum regis, & Venetorum ipsorū bello diuersis partib⁹, eodem tēpore petitus, partum patris virtutē Mediolanensem ducaturū, cum neque milites, neque pecunia deesset, Alexandro pontifice simul amittente, intra 16. diē (quia ita trahere fata videbantur) amisit: cū interim è tanto eorum numero, quos ipse in periculo seruauerat, nullus opem ferret: & domestici, quos in magnam fortunā extulerat, cū prodidissent. Sed hęc vicunque ferre poterat, quia amisso principatu, libertate tamen fruebatur: ceterū hanc quoque amisit. Ex Germania V. mense post reuersus, cū Nouariam de Gallorū manibus, magna virtute recepisset: Transalpinorū enim magna manu cōducta, cum plus apud eos hostium artes ac pecunia, quā fides valuisset, non modo desertus ab eis, sed etiam ducibus Gallis venundatus fuit, à quibus in Galliam perductus, non se solū atque Ascanium fratrem captiuū sentit, sed insultariū quoque inimicorū, quorum ipse vitæ necisque potestatem habuerat, in casu ipso, contumelias ac iurgia coram perculit. Cuius ut fortuna grauior fieret, cum postea spes aliqua liberato Ascanio fulgere visa esset, Romē ad cumulandas grunas decessisse eum audiuit: exemplo humano generi semper futurus, ut neque nimia mortales optare velint, & quā periculose spem in eorum ope reponant, qui diuersam habeant linguam, diuersisq; moribus vrentes, hoc etiam mali habeant, quòd in longinqua regione agentes, ut velint, rarò in tempore opem ferre longinquitas permittit.

De Elisabella Aragonia.

Reprehendi opus nostrum magnopere posset, si insignem varietate fortunæ scēminā, quam praesentia tempora tulerūt, quamuis etiam nunc viuat praeteriremus: hęc fuit Elisabella Aragonia, cui quid maius ad honestandos natales, dari potuit, quam ut magnorum regum filia, neptis atque proneptis, fratrem, ac mox etiā patrum Neapolitani regni possessores videret? quā ut ipsa auunculi filio etate forma atque fortuna clarissimo, utpote qui in Mediolanensī ducatu, patri successerat, ipsa quoque in ætatis flore nuberet? sed postea, quæ acerbiora hostilem in eam induta animum fortuna infligere potuit, quam ut aui regnum puella, Turcarum armis infestum, in summo discrimine versari videret? quam ut parentem, scēminam omnibus animi bonis in cælestium numero magis, quā inter mortales referendam, ante nobiles

annos amitteret? quam ut nupta, cum viro, quamvis integra etate essent, ceu pupilli grauius, quam sub tutore tenerentur? quam ut auo, à Gallorum rege Carolo VIII. inferri arma videret? quam ut belli formidine, è bona mente depulsum, parentem à regno profugum, & fratrem à patre successore regni factum, inimicorum armis eiectum audiret? Grauiissima hæc fuerunt, sed quid, quod postea frater, recuperato regno, in ipso flore ætatis ereptus est? & patruus, qui fratri successerat, Gallicis armis tunc regno depulsus est, cum rebus compositis, se quietum regni possessorem fore putaret? Accedunt etiam miserandæ magis fortunæ mala, quod viro orbata, filium in paterni ducatus successione præteriri, & se ipse iure priuari, vidit, ac deinde sibi auunculi manu extorto Mediolanensi ducatu, dotem adimi, filium quoque ipsum, in Galliam apud exterarum gentes in custodiam duci: Minus quidem sæua sunt, quæ postea ei contigerunt, siquidem in Neapolitanum regnum profecta Bariensem ducatum, alias quoque nonnullas vrbes indepta, principatus formam aliquam retinere videretur: sed pristina ac maiorum fortunæ, si hæc conferantur, non plus veterem restituisse dignitatis splendorem dici possunt, quam solis fulgorem nocturnum atque exiguum sydus æquare.

DE FOELICITATE

LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

De Enoch & Helia.

Exigit ordo, ut post fortunæ varios casus, in huius libri primordio de foelicitate scribamus: de qua minimè mirum videri debet, si tot insignia exempla, quot aliis de rebus iam scriptis edidimus, à nobis posita non fuerunt. Nam cum inter mortales in hac communi vita foelicitas non existat, quomodo quod nõ inuenitur, tanquam sit describi poterit? Im-

positæ enim mortalibus à natura necessitates quibus permixta corporis molestia coniunguntur: item auaritiæ ac libidinis ardor, ac simul leuis ambitionis & gloriæ aura, quibus rebus plurimum hominum mentes perturbari solent, ad quas res humanæ conditionis natura accedit, non infatigabilis modo, verum etiam irrequieta, hunc ipsum foelicitatis effectum, ex viuientium societate auferunt. Nec verò Valerio crediderim, Q. Metellum inter foelices annueranti, quandoquidem vis ei ab Catinio Labone Macerio tribu. plebis illata est, quam neque publicè, neque priuatim vnquam vitus est. Præterea pater eius in extrema ætate, luminibus captus, ne foelix esse posset, id est, ut omni corporis & animi affectu atque molestia careret, effecit. Idem de Aglaio quoque Psophidio dicemus, quem quanquam temperato fuisse animo fateri possimus, tam è si in eo solo foelicitas consisteret, foelices philosophi quidam, item foelices permulti Christianæ religionis viui nominari possent. Quos tamen non idcirco cæteris foeliciores plusquam Afros inter Æthiopes candidos esse fatebimur. Nec verò Apollinei oraculi attestatio me mouet, cum mentiendi pater in Apolline locus, non patiatur, ut ipsum qui veritatis est hostis, vera dixisse credamus. Ab hoc quoque numero Alexandrum Macedonem, Cyrumque excludemus, neque plus, eos quam C. Cæsarem aut Augustum inter foelices admitteremus. Nam præterquam, quod iis malis non caruerunt, quæ omnibus mortalibus generatim inesse diximus, ipsorum plerique grauius vitis, aut priuatis incommodis atque indecoris rebus vehementer laborarunt. Cæterum cum vitæ foelicitas in animi ac corporis quiete consistat, quæ futuri alicuius mali timore expers sit, affirmabimus ob hanc rem, in his solis foelicitatem inueniri, qui præcipuo Dei munere, mentem corpusque syncerum, atque ab omni humani affectus contagione illectum, nullius mali formidine territi, melioraque semper sperantes seruauerunt. Quod diuinum munus, quantum hæctenus consequi legendo potui, nemini alteri concessum esse deprehendi, nisi sanctis Enoch & Helia prophetis: quia putantur à Deo, cum adhuc viuerent, ad eas incolendas sedes deducti, quarum foelicitatem, nimia cura sua primus hominum parens amisit. In quibus sedibus non modo molestia nulla sentitur, quæ vel corpus vel mentem possit afficere, sed vnâ

legitima eorum mentes capit, cū certa melioribus semper fruedi spe. Idcirco hos ipsos duos inter viuentes, & non alios videtur posse solos connumerare foelices.

DE SAPIENTER DICTIS

aut gestis. CAPVT II.

Sicuti rem veram imitari vmbra solet, ita foelicitatem sapientia sequeretur, cuius dicta factaque scripturi, ab Amasi Aegypto rege incipimus: is enim magna animi dexteritate, dignitatem suam sine inuidia (quod difficillimum est) à cōtumelia atque neglectu vindicauit.

De Amasi rege Aegypti.

Amasis ignobili ortus familia, ad Aegypti regnum conscendit, qui propterea, cum se aequè ac alios reges, qui antea fuerant, non haberi in honore cerneret, statuam numini condidit, ex quorundā vasorum auro, in quibus Aegyptij, cum interdum regum conuiujs adhiberentur exonerare ventrem, atque euomere solebant, quod numen, cum postea ab Aegyptijs reuerenter coleretur, Amasis habita oratione, eis ostendit, statuam quā colerent, ex eo auro confectā esse, in quo cum vasorū formā haberet, omnes ventrem leuauerunt: quod aurum, quoniam nunc in numinis formam mutatū erat, adorare ipsi minimè aspernabantur, idem de se esse dicebat: Qui quanquam, cū in priuata fortuna esset, abiectus videretur, tamen cum postea ad regnum ascendisset, dignus erat cui honos atque reuerentia haberetur.

De eodem.

Non minus quoque sapiens fuit illius verbū erga Polycratē Samiē tyrannū amicū suum: nam cū audiret omnia illi prosperè cedere, scripsit, Vt tentaret aliquo quoque incōmodo affici, quia fieri non poterat, vt fortuna praeter naturā suę cursum, constans maneret: cuius consiliū cū sequi Polycrates cōstituisset, in mare demisit magni precij anuillū, quem percharum habebat, quod eo incommodo secundæ fortunæ renorem iuxta Amasis consiliū, interrumpi posse putabat: sed cum eū anulū breui in pisce inuentū esse à se Amasim monuisset, prudenter anidmaduertit Amasis, Polycratem ad grauiorē quam vnus amissi anulū casum, à fortuna referuari. Itaque vt illius ruina minus doleret, ad eum misit, qui eōmuni amicitia renunciarer. Polycratis autem exitus, sapiē-

ter ab Amasi iudicatum fuisse ostendit: neque enim longè res abierunt, cum Persæ illatis armis, Polycratem regno deiectum, vita quoque priuarunt.

De Philippo Macedoniae rege.

Simili verbo, non sine prudentiæ laude, Philippus Macedonum rex vsus est, cum eodem die nunciū accepisset, quadrigas suas in Olympicis ludis, alias cursu vicisse: item Parmenionē ducē suū hostes prælio fudisse: ac praeterea natū sibi filium esse Alexandrū: Veritus enim, ne fortuna cum tot bona eodem tēpore cumulasset, mutata grauioribus malis hanc foelicitatem repēfaret, dixisse fertur: O fortuna cecleriter porius, aliquid paruae molestiæ, ad pensanda hæc tanta bona, quam differendo, maiora mala, afferto.

De quodam Lacedaemonio.

In eandem sententiam fuit verbum quoque cuiusdam Spartani erga Diagoram Olympicis ludis: nam cum victores Diagoras, vidisset coronari filios, atque ex filia filioque nepotes, eaque re multum lætaretur, dixit: O Diagora, nūc pulchrum moriendi tempus esset. Magna enim prudentia ostendit, fieri non posse, vt tantus foelicitatis cumulus, alicuius rei infœlicitate, ante mortem non compensetur, & tunc moriendum esse cum viuentem plus vita delectat.

De Themistocle Atheniensi.

Eorum dicta, de quibus scriptum est, plurimum prudentiæ credita sunt habuisse, sed non minus sapiens Themistoclis factum fuit, cum ingrauescente fama, de Persarum ad petendam Græciam apparatu, Athenis magistratum petendorum tempus appeteret. Nam cum Epicides electus fuisset vir lingua solum promptus, propter quam rem viri, quibus aliquid existimationis inerat, magistratum abnuebant, ne ille eis collega daretur, Themistocles patriæ studiosus, atque in hoc, quemadmodum in reliquis prudens, Epicidem suadendo impulit, vt magistratui renunciaret, eo ipso tempore, tantum ei largitus, quantum eo anno, si magistratum obiuisset, consequi posse videbatur. Eo modo, in quo & prudentiæ & quietis plurima ratio habita est, hominem tantæ rei tractandæ, quanta impendebat, ineptum, non turbatis publicis ordinibus, ab administratione dimouit, viamque aliis ad magistratum, expeditioni magis idoneis patefecit.

De eodem.

Non minus quoque prudentem se eo tempore ostendit, cum ducta Græcorum classe ad Artemisium, ut cum Persis confingeret, quanquam & ipse dux Atheniensium, & nauium numerus, quas Athenienses in ea classe habebant maior esset: tamen cum accepisset, Eurybiadem Lacedæmoniarum triremium ducem, velle cum eo de præcedendi ratione contendere, sine vlla verborum controuersia, locum ei primum concessit: affirmans, eum primarium ducem habitum iri, qui aduersus Persas pugnando maiorem melioremque operam nauasset: neque enim ex publica utilitate putauit, cum esset consigendum de eiusmodi re, quæ minima erat, contendere. Si quidem tunc nulla alia re facilius, quam hac contentione, hostis victor euadere potuisset. Itaque haud multo post deleta Persarum classe, partæ victoriæ laus, ac gloria penes solos Themistoclem atque Athenienses mansit.

De Alcibiade Atheniensi.

Alcibiades quoque prudenter fecisse putatus est, cum cani mirè specioso, quæ paulo antè magno precio coëmerat, caudam penitus abscidit, ac passim ire permisit: nam cum ex amicorum numero factum quidam reprehendissent, dixissentque, illud perperam actum esse: respondit, Voluisse se paruo illo errore, materiam sui criminandi Atheniensibus dare: ut dum de eo loqueretur, de maioribus, quæ pertinerent ad ipsum, silerent. Perspicaci enim ingenio animaduertere visus est, difficulter fieri, ut qui virtute aut dignitate aliis superemineat, ita hominum linguas cõpescat, quin aliqua in re male audiat. Et propterea enitendum esse dicebat: Ut populo, de leuioribus rebus loquendi materia daretur.

De eodem.

Sapiens illud eius verbum habitum fuit, cum missus in Siciliam cum exercitu, paulo post ad iudicium reuocatus esset: nam cum in iudicio apparere nollet, & nonnulli eum monerent, debere ipsum patriæ fidere: respondit, In his, quibus hominis vita contineatur, se ne matri quidem crediturum: ne fortasse cum suffragium suum datura esset, errore ducta, nigrum pro candido calculum porrigeret.

De Pyrrho Epirotarum rege.

Cum Pyrrhus Epirotarum rex vouisset, Palladi in Atheniensi arce re sacrâ facere: Athenienses liberè cum in urbem

atque arcem receperunt: verum posteaquam urbe egressus fuit, Pyrrhus dixit: mirum in modum gratam exitisse fidem, quam sibi Athenienses habuissent, cæterum si saperent, in posterum regi nemini portas aperturos esse. Eo enim verbo ostendit, non esse ex re libera ciuitatis, in cuiusquam principis manu libertatem suam credere. Cuius consilium non secuti Athenienses, cum postea Cassandrum quoque in urbem accessissent, magna atque innumerabilia mala ex eo tulerunt, re ipsa experientes, à Pyrrho sapientissimè monitos fuisse.

De Cabria Atheniensi.

Habitu quoque singularis prudentiæ Cabriæ verbum fuit: cum dixit, Magis timendum esse ceruorum exercitum, cui leo dux præsit, quam leonum, qui ducem seruum habeant. Acute enim declarauit, ducis vel vilitatem vel virtutem, totius exercitus vilitati vel virtuti præponendam esse.

De Pisistrato tyranno Atheniensi.

Prudens Cabriæ verbum, cæterum sapientius etiam Pisistrati factum fuit, quo tempore Athenis tyrannidem exercebat: nam cum simulas ei, cum filiis orta esset, sciretque, ea re inimicos lætari, in magno ciuium cætu dixit: Se à filiis quædam exegisse, quæ bona esse arbitrabatur, & cum duos, ut patri obsequeretur inuenisset, se tandem, ne cum eis sine amore viueret, suam in filiorum voluntatem mutasse. Ex quo omnes nosse volebat, familiam suam concordem esse: sapienter enim præuidit, persæpè ex inimicorum vultu, veluti per speculum homines moneri posse, quid in rebus suis cogitare ac decernere debeant: semperque damanda esse quæ inimicis placere videantur: & satius multo esse, suis obsequi, quam ob suorum indignationem, id cum inimicis agere. Cum plerunque his, qui adultos habeant liberos, necesse sit, ut in alterutrum incidant.

De Theopompo Lacedæmoniorum rege.

Cum Theopompo Lacedæmoniorum regi dictum esset, eo tempore, bene Lacedæmonis esse, quod bene regere reges didicissent: prudentissimè is respondit, Id potius accidere, quod populi parere didicissent. Eo enim verbo ostendit, bonam popularium urbium administrationem, non tam principum regimine, quam in populorum obedientia consistere: nam si populi in diuersum à principibus traherent, diffisillimum arbitrabatur esse, ut principes bene regere possent.

De Dionysio Seniore tyranno Syracusano.

Dionysius Senior, Syracusanus tyrannus, cum filium reprehenderet, quod Syracusani cuiusdā civis vxori vim intruissset, atque inter alia diceret: Si vnquam audiuisset, à se rem similem factam fuisse? filius ex tempore respondit: Id accidit quod nunquam patrem regem habuisti: ad quem pater: Ne tu quidem fili, nisi hæc facere desueris, filium vnquā habebis, qui regnum obtineat. Cuius verbum, res ipsa, verū ostēdit: nam cum Dionysio Seniore filius successisset, haud multo post ob prauam vitam Syraculis pulsus fuit.

De Agefilao Lacedæmoniorum rege.

Quam prudens quoque, Agefilai Lacedæmonij regis verbum fuit? aiebat enim, Non minus laudatoris inspicendos esse mores, quam eius qui laudatur: nam eo verbo significare voluit, petrarò contingere, vt aliquis, quæ moribus suis contraria sint laudare velit, Forstianque, etsi aliter videretur, persæpè ex laudatoris ingenio, posse eius quoque mores qui laudetur agnosci.

De eodem.

Cum à quodam ei semel diceretur: Agefilae, scito te eam mihi rem promississe, ad regiam autem fidem pertinet non verba modo, verum capitis quoque nutus seruare: atque huiusmodi verbis Agefilaum vigeret, vt promissa præstaret, quia res parum honesta videbatur, & propterea Agefilaus fidem in eo præstandam esse, non putabat: respondit, Scito tu quoque neminem à rege iniustam rem petere debere. Acuto enim responso ostendit, rem inhonestam, quæ importunitate promissa, aut concessa videatur, laudabilis reuocari: quam vt constantiæ fama paretur, mala quæ promissa sint præstari. Sed iam ab huiusmodi exemplis, ad philosophos transeundum est.

De Aristippo philosopho.

Sapiens profectò Aristippi verbum fuit, cum naufragio facto, in litus apud Rhodum nudus eiectus, ob doctrinam inuenit, nō modo qui necessaria ad victū, verumeriam, qui vestes ipsi atque comitibus præberet. Cū autē redeuntes domū, quidā ex ipsis comitibus petiissent, si quid suis Aristippus mandare vellet: respondit, hoc tantū se mandare, vt nomine suo cognatos monerent, vt filiis opes eas pararent, quas aduersa maris tempestas perdere non posset. Ostendit

enim quā preciosa sit doctrina, in quam neque fortuna, neque tempestati aduersæ sæuendi potestas esset.

De Diogene Cynico Philosopho.

Salis atq; acrimoniæ plurimū habuit Diogenis, aduersus musicos dictū, Quos mirari se dicebat, quod cum tantum operæ conuenientiæ vocum impenderent, vt mores prauos, penitusque à ratione discordes ad rectam viuendi normam redigerent, negligere penitus viderentur.

De Chilone philosopho.

Non prudens solum, verum diuinum quoque Chilonis putatum est verbum quo dixit: Nolle se ipsum quæque debere, atque idcirco Apollini aureis literis sacratum fuit: nā qui se rectè nosset, animam atque corpus, vt æquum est diligeret, neque quod vni est impartiendum, alteri præberet. Quod cum pleriq; perperam faciant, id nullius alterius culpe est ascribendum, nisi quod nos ipsos, id est humanā cōpactionem agnoscere nolumus.

De eodem.

Non minus etiam sapienter dixisse putatur, cum monuit, Hominū bonitatem, ita auro probari, quemadmodū aurū eo lapide, per quē in bonitate discrimen inspicitur: ostendit enim, permultos qui aliis vitiis diu restiterint, opū auiditate persæpè à virtute deduci: & qui aduersus opes cōstās fuerit, eū de cæteris vitiis facilius victoriam reportaturum.

De Solone philosopho.

Nōne etiam sapientissima lex habita est, quam Solon Atheniensibus præfixit: Vt diuisis per seditioem ciuius, capitali poena mulcetur, qui alterā partiū non sequeretur: profundis enim sapientiæ secretis, docuit id iustissimū esse, quod plerunque iniustū homines putant: videlicet alicuius in seditioe fouere partes. Nam si boni simul sentirent, fore eam partem aiebat victricem, ad quam ipsi se contulissent sed si vel timore vel ignauia ad neutram partem accedentes, concertationis spectatores se præberent, per facile parabat fore; vt durante seditioe, tota ciuitas interiret.

De Platone philosopho.

Plato philosophus sapienter auditores monebat, vt iratos se vel ebrios, in speculo contemplerentur. Nam cum faciem suam furibundam, per omnia phrenetico similem viderent: persuadebat sibi, eo dedecore territōs homines, in

posterum ab ira atque ebrietate sibi temperaturos.

De eodem.

Dicebat quoque omnes qui perditè amarent, in alieno vivere corpore, atque in suo mortuos esse.

De eodem.

Eò etiam differre doctum ab indocto dicebat, quò benevalentem ab ægro videmus: mentis enim sanitatem, ac lumen à doctrina persæpè: ab ignorantia autem, ægritudinè, manifestis rationibus proficisci.

De Cynea Philosopho.

Cum Cyneas philosophus, Pyrrhum Epirotarum regem, Italico bello imminere cerneret, ei que vehementer inhære, cum vt prudens periculis, eam rem plenam putaret, frenus ingentij dexteritate, posse Pyrrhum de sententia deduci, oblata occasione solum alloquendi, dixit. Nosti Pyrrhe, Romanos imperio præporentes, animo corporè que pollere multasque feras gentes domuisse: si dii nobis tam fauentes essent, vt victoria potiremur, quid tibi vltra agendum putares? respondente Pyrrho, Quod habita de Romanis victoria, totius Italiæ imperium tractura secum esset: atque ab Italia se postea in Siciliam traiecturum: Cyneas, His deuctis, ait, quid vltra agetur? Africam traiciemus, inquit Pyrrhus, quò profectus olim Agathocles, penè in fugitiui formâ, paruo exercitu magna gessit, atque ab Africa, quantum ego conicio, non habebimus qui nobis resistere valeat: ei Cyneas, His demum partis, quibus rebus tempora nostra transigemus? tum Pyrrhus, Læti vnâ inter festos dies ludosque agemus, Cyneas autem, Quis prohibet sine tantis laboribus ac periculis, quin vel hac hora, cum tu satis magnus atque opulentus rex sis, læti simul viuamus? Argutè enim sapienterque hominum inexplebilem cupiditatem ostendit, quæ incognita, eos ad infinita pericula deducit: huic si Pyrrhus obtemperasset, neque in Italia vulnus accepisset, neque Argis postea oppressus vitam amisisset. Si alij quoque quos orbis terrarum habet principes, in se ipsis, ista quæ Cyneas sapienter Pyrrhum monebat, metiri vellent, ambitiosas curas magis frenarent, atque sibi terrarumque orbi, ad quietioris vitæ cursum, rectius consulere: nunc prauos maiora habèdi impulsus sequentes, nõ modo id assequuntur, vt anxij semper viuant, veructiã vt in grauissimas

calamitates, atque in ipsam mortem, sine remedij vilius spe, cum populorum perturbatione incurrant.

De Athenodoro Philosopho.

Athenodorus Philosophus, vir doctissimus, in postremo congressu, cum ab Augusto abeundi veniam peteret, monuit eum, Vt quoties in iram incideret, ne quid prius vel ageret, vel diceret, quam alphabetum secum recitasset: ea enim paruula mora, iræ imperiũ deferuere aiebat, fierique, vt quicquid postea vel loqui vel agere veller, tranquilliori mente efficeret, vnde minus postea doleret.

De eodem.

Idem quoque, multum eos damnari debere aiebat, qui longis orationibus Deum fatigarent, eaq; peterent, quæ peti ab eis homines scire nollent: rogandũque, solũ de eis Deum esse, quæ minimè molestè homines ferant, etiã si ab omnib⁹ intelligantur. Addebat etiam, ita cum hominibus homines viuere debere non secus, ac si Deus eorum semper actiones intueretur: hoc enim modo illos carpebat, qui iniusta à Deo petentes, ipsi sibi ne exaudiretur, impedimento essent.

De Diagora Philosopho.

Non solum prudens, verum argutum quoque Diagora philosophi verbum fuit, in eum, qui Deum ex eo arguebat esse, quod miranda quæ fecerant, in ipsorum templis picta inspicerentur. An nescis, inquit, pictos eos non esse, qui quantum à Diis opem petissent, tamen perierunt? carpsit enim eorum leues animos qui facile omnia credentes, pæsepe in magnos incidunt errores.

De quadam Anu.

Inter sapienter à philosophis dicta, haud erubescemus anum etiã enumerare: sal enim, quo eius verbũ conditũ fuit, hoc loco minimè indignũ facit. Thales philosophus siderũ, atque cœlestium rerũ valde studiosus & indagator, cum cœlum astrãque iter faciens intueretur, & aduerso fato, in fossam præceps ruisset, dum cum anus inde educeret, audiuit argutè sibi ab ea dici: En, quomodo te in cœlo quæ sunt spectare posse credis, si quæ inter pedes posita habeas, non discernis? mordaci enim verbo, homini philosopho nimiam eorum curã, quæ perfectè sciri non possent, exprobrauit.

De Seniore Catone.

Sapiens quoque M. Catonis senioris sententia fuit, cum

semper se harum rerum poenituisse dixit, videlicet: Si mulieri arcana sua detexisset. Aut si mari profectus esset, quò terrestri itinere eundi facultatem habebat. Item si per negligentiam, diem frustra elabi permisisset.

De eodem.

Affirmabat idem infanos prudentibus longè vtiliores esse, quàm infanis sapientes: quippè qui sapientes, cum stultorum errata inspicerent, ob id in melius vitam mutare solerent. At amentes cum discendi capaces non sint, ex sapientium benefactis, fructum percipere nullum possunt.

De eodem.

Et sapiens & astutus fuit eius responsum in Hispania cum bellum aduersus Barbaros gereret: nã cum ducenta talenta pactus, Celtiberorum (qui nunc Nauarrenses & Aragonij dicuntur) auxilia non conduxisset, & ob eam rem, quidam ipsum reprehenderet: respondit. Si vicerimus, hostili pecunia hanc summã peroluemus, quod si victi fuerimus, non habebunt Celtiberi, à quibus hanc pecuniam perant.

De Augusto.

Augustus in omni verbo suo prudentissimus: Eos qui letum ob causam periculis se exponerent, similes aiebat esse aureo hamo piscantibus, qui plus dani amisso semel hamo acciperent, quam multarum captiuarum lucro posset reparari.

De eodem.

Similiter is quoq; dicebat. Illud semper cito factum posse dici, quod cum factum esset, bene haberet: tarditatem enim quæ tuta esset, celeritati anteponebat, cui periculum esset coniunctum.

De Homulio senatore Romano.

Homulius senator prudentissimè Traiano dixit: Cum maiori vtilitatis ratione, malum principè optari posse, qui permultos bonos haberet amicos, quàm bonum, qui malorum multorum amicitias vteretur: siquidè facilius foret à multis bonis vnum malum, ad bonitatem deduci, quàm ab vno bono, malos multos à malicia auerti.

De Hormisdæ Persæ.

Sapiens etiam fuit Hormisdæ Persæ responsum, cum ostendenti Constantino imperatori, vrbis Romæ magnitudinem atque hominum ædificiorumque magnificentiam, petentique, Quid de ea sentiret? respondit, Ex tanta re,

quanta ei ostendebatur, nihil eum delectasse magis, neque esse, ex quo maiorem fructum consequi posset, quàm quod ex iis, quæ videret, verum esse comprehendit: in vrbe quodæ Roma, quauquam amplitudine opibùsque alias excederet vrbes, tamen sicut in cæteris orbis terrarum locis homines mori: breui enim ac sapienti responso, rerum humanarum vanitatem taxauit.

De Missoniano Hebræo.

Inter multa prisorum sapienter dicta factaque, Hebræi quoque equitis, quem Missonianum Eusebius appellat, & factum & dictum addemus. Nam cum moratam equitum turmam inspiceret, in qua ipse cū Roman. militibus erat, & moræ causam intelligeret esse, quod augur prius inspicere veller, quid augurij capiendū esset ab aue, quam forte in via offenderet. Missonianus aliud à se agi fingens, arcum tenderit, primaque sagitta confossam auem in terrã deiecit, atque ridens ad comites cõuersus dixit: Parum consilij atque opis ab irrationalibus animatis posse quenquã sperare, posteaquam pateat ea nescire, quæ ad se ipsa pertineant: & re & verbo, auguria vana esse, stulteq; ei credi, ostendens.

R E C E N T I O R A.

De Edilberto Cantuariensi rege in Britannia.

Prudentissimum valdeque consideratum fuit, Edilberti Cantuariensis regis verbum: nam cum adhuc gentilia nomina coleret, audito sacro Augustini hominis Christiani præconio, quem ad eum Gregorius Pontifex miserat, dixit, Et si agendæ ei gratiæ essent quod à tam longinqua regione venisset, vt Britannorum bono consulere, eosque illa doceret, quæ profutura eis arbitrabatur: eum tamè religionis cultum, quem Britanni à maioribus acceptum, vsque ad id tempus seruassent, temerè relinqui non debere, nisi antè, quæ proponebantur diligentius essent inspecta, id quod postea cum egisset, temporis interiectu ad Christianam fidem transiuit. Neque enim sine ratione egit, vt super tanta mutatione, inconsiderati nihil fieret, atque illius fidei cultoribus, ad quam inuocabatur, non humanus modo, sed prudens quoque, antè agnosceretur. Quæ res si à Mahumetanis quoque acta fuisset, in eum errorem non incidissent, in què stultè temerèque Mahumetani credendo venerunt, & tunc in

etiam illud additur, quod in sapiente semper sagacitas est, sed non omnis sagax & astutus, idcirco sapiens habetur.

De Papyrio Prætextato.

A faceta igitur astutia, eius rei exempla incipiemus. Mos erat in vrbe Roma, prisca Senatoribus, vt parentes, secum filios in senatum deducerent: vt adhuc pueri, rebus agendis assuescerent: quos omnes cum abire vellent, iureiurando adigebant, ne quid quod illic esset actum reuelarent. Papyrius cum adhuc tener esset mater ipsum roganit, quid eo die in Senatu actum esset, cui cum filius, non posse id dicere, respondisset, matri desiderium intelligendi auxit: itaque cum blandita nihil deficeret, minas quoque addidit. Filius astutus, vt se hac matris importunæ molestia explicaret, mira atque infueta arte vltus est. Matri posteaquam adeo instaret dixit: Actum in Senatu quid Reipublicæ magis conducere posset, aut foeminis permitti, vt duos acciperent viros, aut, vt viri, binas ducerent vxores? Mater filij verbis verum inesse arbitrata, rem aliis matronis cõmunicat, quæ facta ad Curiam concursu, cum senatu grauiter questæ, huius rei factam esse mentionem indoluerunt. Miratus Senatus, posteaquã vnde res profecta esset intellexit, cum risu mulieres hortatus, vt bono essent animo à se dimisit, laudatque adolescentis Papyrij astutia, virtutis munus, quamquam ante legitimum tempus, Prætextæ honorem concessit, vnde Prætextati cognomentum sibi peperit.

De Cleomene Lacedæmoniorum rege.

Cleomenes Lacedæmoniorum rex, cum septem dierum cum Argiuis inducias fecisset, tertia nocte, cum Argiui securi agerent, nihil per id tempus verentes, Cleomenes incautos adortus, magnũ eorum numerũ cecidit, atque cepit. Cum autẽ perfidiæ Argiui, eum arguerent, septem dierũ se inducias, dixit, pepigisse, ceterũ de noctibus nullã prorsus fecisse mentionem. Hoc enim responso, perfidiam suam ex parte volare voluit, quam tamen totã regere non potuit.

De Amasi Persa.

A masis à Persis aduersus Barceos missus, ij enim sunt, qui postea sub Prolomaidis nomine, vrbe incoluerunt, cum vi potiri vrbe non posset, pacem cum Barceis iniuit. Cæterum nocte ea, quæ pacem antecessit, ingentẽ fossam effodit, totãque postea subiectis lignis, vt aqua cum alia humo

effet, constrauit: eo in loco foedus initum, cum Barceis iuramento confirmauit, cuius vnum erat caput, nunquam violaturum ipsum eam pacem, dum terra quam calcabant formam quam habebat seruatet: eo verbo, Barceos fefellit, arbitantes intelligi, dum orbis terrarum duraret: itaque proxima nocte fossam aperuit, atque ita Sacramento solutum, se arbitratus, Barceos nullam vim, facta iam pace, verentes inuasit, atque ditioni suæ subegit.

De Moyse Aegyptiorum duce.

Pari astu Moyles quoque in iuramenti sui interpretatio- ne, vsus est diuino responso, à Pharaone, aduersus Æthiopes creatus Aegyptij exercitus dux, eos in quos agebat, magno astu repulit, atque vrbe Sabam, quam postea Cambyles à sorore Merœen appellauit, obsidere cepit. Cum autem oppugnationi difficultas inges inesset, Tharbis Æthiopis regis filia, veluti alia Nyssi Scylla, à muris Moysem, adhuc in iuuentutis flore pubescentem conspicata, adeo eius amore incaluit, vt per secretos nuncios polliceretur, se vrbe daturam, si se vxorem duxisset, neque vltra Æthiopem aliquem occideret. Assensus Moyles, atque vrbe ingressus, in Æthiopes magna peracta cæde Tharbin postea in matrimonium duxit, neque post desponsationem factam, vltra quenquam occidit: tempus quo cædes præfiniebatur, arbitrato suo interpretatus.

De Themistocle Atheniens.

Et laude digna, & mira fuerunt omnia Themistoclis opera, sed omnia, meo quidem iudicio, ingenij magnitudo sine superauit vna re, quæ à nobis nunc describetur. Diuiti erant Athenarum muri, nec vt instauraretur ferre Lacedæmonij volebant: Athenienses Themistoclis consilio, sub alio rei prætextu, cum necessariã ad edificandum materiam parassent, adhibita summa celeritate, instaurare muros coeperunt: eam rem Lacedæmonii per oratores incusantibus, Themistocles ad eos profectus, orator variis excusationibus tege- re opus cepit: cum autem postea vidisset, non posse vltra Lacedæmonios sustineri, iamq; aliquantulum muros creuissẽ putaret, in Lacedæmoniorum Senatum se conuulit, atque apposita ratione, rogauit Lacedæmonios, ne maledicendo alluetis ea credere vellent, quæ Atheniensibus dānosã forent, vt autẽ de his, quæ curæ sibi esse ostendebat, certiores

fieri possent, suadere se aiebar, vt quatuor ex principibus senatus sui, Athenas mitterent, qui inspectis rebus Lacedaemonis vera referrent: se autem interim Spartaē obsidē mansurum, vt si inuentum esset Athenienses vrbis muros condere: ceu in mendacem animaduertere possent. Cum Lacedaemonij quae à Themistocle proponebantur, & aequa & tuta putarent, iuxta eius verbum, Athenas legatos miserit: is statim Athenas scripsit, ne Lacedaemonios oratores antè dimitterent, quàm ipse à Lacedaemoniis liberatus esset, atque interim opus accelerarent. Cum autem postea captos Athenis oratores Lacedaemonios accepisset, in senatum Lacedaemonium profectus, de legatis atque muris Athenarum res vt erant, ingenti animo liberè ostendit, atque ita egit, vt tandem res cum Atheniensibus aequioribus conditionibus Lacedaemonij componerent, atque ipse Athenas, ad Lacedaemonios legatos liberandos remitteretur. Ipsius igitur industria Athenae instauratis muris, munita fuerunt.

De Alcibiade Atheniensi.

In Atheniensium administranda Republica, inter Thucydidem atque Alcibiadè graues erant contentiones, ob eam causam, cum per id tempus Thucydides Atheniensium nomine, cum Lacedaemoniis pacem iunxisset atque egisset, vt ab eis Athenas legati mitterentur, ad ea confirmanda, quae ipsi cum eis conuenta erant, Lacedaemonios oratores antè in Senatū deduxit, vbi sine controuersa, facilè de omnibus conueniebat. Cū igitur Alcibiades vereretur, ne Thucydides opera ea res transigeretur, noctu ad Lacedaemonios legatos clam se contulit, & cū se Lacedaemoniis amicum fingeret, antè quae legati egerant, laudauit, Deinde Atheniense populū superbo esse ingenio monuit, dicens, Si tam humanè vt in Senatu fecerant, apud eum in concione loquerentur, qui ita putarent se rei suae melius consulturos, in eo vehementer ipsos opinione deceptum iri: quod Atheniensis populus, sermonis submissionem, ceu indicium nimium optatae pacis accepturus esset, & ob eam rem nouas conditiones paci illaturus, Se autem quia omnes Lacedaemoniorum amicum putarent, euitandae suspicionis gratia, palam ipsis oratoribus aueraturum, ceterum vbi tuto posset, eorum rebus ex fide facturum. Lacedaemonij oratores dicentis verbo fidem inesse arbitrati, se consilium secuturos responderunt. Alci-

biades autem relictis oratoribus, permultos ex plebe subornauit, quibus persuasit, id à Senatu agi, vt Atheniensis populus falleretur: quia minimè verum erat, ea Lacedaemonios, quae senatus dicebat, esse facturos, id quod clarè populo legati erant ostensuri, quia Athenienses nimium cupidus pacis esse animaduertent. Mane igitur legati Lacedaemonij, coram populo Atheniensi, longè diuersa ab iis, quae in Senatu dixerant, non sine magna Thucydides admiratione locuti sunt, quibus Alcibiades, cum in eum modum, què dixerat, respondisset, atque oratoribus res ex sententia succedere videretur, adeo mordacibus vtrinque verbis profectus est, vt in eo consilio, Athenienses bello persequendo Lacedaemonios esse decernerent, atque Alcibiadem bello praeficerent, qui non minore ingenij dexteritate, quàm Themistocles apud Xerxem egit, vt hostium legati contraria rei suae loquerentur, ad vincendos hostes, hostibus ipsis vsus. Sed non minor Nicias, de quo nunc loquemur astus fuit.

De Nicia Engionensi.

Nicias Engionensis ciuis (est autem Engion vrbis in Sicilia, quam postea Maceram nuncupauerunt) cum de Sicilia imperio Romani atque Carthaginenses bello inter se decertarent, multum Engionenses ciues hortatus erat, vt Romanorum partes sequerentur. Cum autem sciret, aduersarios ob eam rem decreuisse, in primo consilio ipsum interire, atque frustra profugere ab vrbe tentasset, nouo astu, ad salutem, viam si posset aperire constituit. Maceranarum dearum numina, quae illic sanctè colebantur, quibus potuit verbis impiè coepit contemnere, & cum non multo post in consilio esset, vbi verba facere coeperat, in terram velut mente captus corruit, Exclamansque in se iratas Macernas Deas flagellis saeuire, dilacerare à tergo suo vestem coepit: cum ob eam rem nemo attingere hominem auderet vlulàs, ceu furis agitato erexit sese, & ad portam vrbis curres, nemine obstare auso egressus est, vxor liberique quemadmodum ab eo edocti fuerant, rerum desperatione agi se fingentes, omnia planctu replebant, atque extra vrbem Niciam in perquirentium morem secuti sunt. Per hunc vasum modum Nicias, cum alia ratio, vim aduersariorum effugiendi non esset, se seruauit, atque ad Marcellum Consulem Romanum profectus est.

De Dauide Hebræo.

Eodem astu Dauid vsus est, cum iratum Iudæorum regē Saulum fugeret. Profectus enim in Palæstinam, ut illic tuto esset cum animaduerneret cognitū se à Palæstinis esse, omnesque loqui ipsum eum esse, qui olim tot Palæstinorum millia occiderat: ne ob eam rem interficeretur, aut Saulo hosti dederetur, ab ore euomere spumam cœpit, atque toruē versis in contrarium oculis, non insanam modo, verum furis etiam agitarum se ostendit: qui cum nihilominus à Palæstinis captus, ad Achim ipsorum regem esset deductus, Achis ut ira furentē vidit, adduci ut Dauidem esse crederet, non potuit: verum potius ministros suos acerbè increpuit, quod tanta insania captum hominem, ad se deduxissent, statimque ut inde pelleretur iussit.

De Annibale Carthaginiensi.

Qua in re Annibal quoque non semper astutissimus fuit? Is cum vereretur, ne Syriæ rex Antiochus, eum Romanis captiuum traderet, posteaquam superatus fuit, in Bithiniâ, ad Prusiam regem proficisci constituit, antè autem, in insulam Cretam traiecit. Illic cum magnam vim auri secum haberet, scirètque Cretenses auaritia laborare, eos decreuit rete suo, id est artibus suis capere. Permultas igitur urnas plumbo repleuit, aurum inesse fingens, atque Cretensibus asservandas in Dianæ templo tradidit, multasque æneas statuas, quas in ædibus ceu neglectas inordinatim habebat, clam auro repleuit: per eum enim modum, ablato inde in statuis auro, plumbum auaris Cretensibus reliquit.

De Pacuio Calanio.

Nonne etiam astutiæ plenum Pacuij Calanij consilium fuit? cum accepta à Romanis clade ad Trasimenum senatus Campani periculum, quod ei à plebe imminebat, ita discussit, ut & Senatum incolumem seruaret, & plebis gratiam retineret? Ita enim plebi de perdendo Senatu, morem se gerere velle ostendit, ut tamen antè de alio sufficiendo Senatu pacifceretur. Cum autem senatorum damnatione incepta, ipse plebis iudicio non inueniretur qui honestè in Senatu legi possit, deteriorumque electionis puderet, atque res eò vergeret, ut nihilominus omnes in damnatorum locum suffici se cuperent, quia alia ratio tollendæ contentiōnis, meliorumque habendorum non erat, de Senatus mutatione

integra res relicta est: quæ res in posterum plebem Senatūque, ut melius conuenirent, magna Pacuij apud virūque ordinem gratia effecit.

De Eumene Cardiano.

Noto etiam sagaciūque consilio, Eumenes Cardianus, hostis sui consilium discussit: nam cum Antigoni opera, qui aduersus Eumenem arma mouerat, in Eumenis ipsius exercitu sparsæ essent literæ, quibus ingens pecunia his proponebatur, qui Eumenem occidissent: Eumenes exercitum ad concionem vocauit, egitque gratias, Quod nemo inuentus esset, qui fidei pecuniam anteferre vellet, subiunxitque, Latere eos uolle, quod ipse eas finxerat literas, ut fidem militum suorum experiretur. Hoc enim sagaci consilio prouidit, ne in posterum milites, aut nunciis, aut literis hostium crederent, veriti semper, ne rex Eumenes, experitundæ fidei gratia ea fieri iussisset.

De Apuleio & Aruntio proscriptis.

Pulchrum Apuleij, atque Aruntij proscriptorum, ut imminetent mortem declinarent, cōmentum fuit: nam cum ipsi Tribunorum militarium habitum sumpissent, seruos suos, ceu milites armarunt, urbemque egressi, tanquam ipsi proscriptos insequerentur: quæ iter facerent, liberatis captiuis, in quos inciderant, satis magna manu coacta, in Siciliam vnâ traiecerunt. Sed iam ab astutè ad tuendam salutem suâ factis, ad ea transeamus, quibus vastè agendo, quidam aliorum salutem petierunt.

De Mnesteo Aureliani imperator. liberto.

Erat Aurelianus imperator, quemadmodum cæteris in rebus, virtute admodum præstans, ita humani sanguinis, plusquam bono principi æquum esset, audior. Is cum ad Persicam expeditionem, cum exercitu iter iam facere cœpisset, & propter quædam, haud magna admodum errata, Mnesteo liberto, quem à manu habebat, non sine interminatione successuisse videretur. Libertus qui optimè principis ingenium calleret, scirètque, leuiter eum nec cōminari, nec parcere solere, malo esse loco salutem suam putauit, itaque eo se timore liberare decreuit. Literas igitur, tanquam Aureliani manu scriptas confinxit, atque in eis quorundam nomina notauit, quos aut parū gratos principi, aut eis non multo ante ipsum esse interminatum notat, inter ea nomina suum

quoque scripsit. Cum autem non sine timoris significatio-
ne, adactis antè iuramento, rem in occulto seruatos, has
litteras eorum quibusdã, qui inscripti erant, ostendisset, à fe-
casti inuentas dixit, cù principi excidissent, qui eas Tribunus
daturus erat, vt nominati in eis interimerentur. Illi præ ti-
more in desperationem coniecti, cum vera quæ à Mnesteo
dicebantur esse putarent, tanquam nulla salutis spes super-
esset, intentatum nihil omittere decreuerunt, vt Aureliani
mortem suæ anteuertent. Itaque eum postero die occide-
runt, quo factò, sagax Mnesteus, comites adinuenit, per
quos magno illorum periculo à morte reciperetur: neque
enim illi, nisi de salute sua actum putassent, in Aurelianium
manus extendissent.

De Mithridate Ponti rege.

Mithridates Ponticus rex, aduersus Ariaratem nepotem,
Cappadociae regem bellum susceperat. Sed cum Ariaratis
vires, opinione maiores offendisset, astu peragere decreuit,
quod armis assequi se posse diffidebat: itaque vt in colloquiũ
venire vellet, ab Ariarate petiit, missis vtrinque, qui explo-
rarent, ne occultè in colloquiũ arma ferrent, cum is qui Mi-
thridatis corpus prætendebat, manũ sub veste ad baltheum
poneret, Mithridates subridēs dixit: Caue, ne si inferiorem
partem manu petieris, alium quam quem quæris pugionem
inuenias. Is virilia dici arbitatus, quærere ultra abstinuit:
remanfit igitur in ea parte, penes Mithridatem paruus pu-
gio, quo nepotem dum alloqueretur interemit: qui plus e-
ius verbi ambiguitate, vt ferrum atque insidias occultaret,
quam omni alio astu profecit. Cæterum omiſſa hac re, quæ
parum gratiæ secum fert, iam de astutis iudiciis dicamus.

De Claudio imperatore.

Cum præſente Claudio imperatore, controuersia esset de
muliere, quæ filium abnegabat suum esse, quod is longo
tempore abfuerat, & propterea incognitum eum sibi esse
mater dicebat. Probationibus vtrinque factis, cum res non
liqueret, Claudius noua industria verum adinuenit: decre-
uit enim, vt mulier quandoquidem filium negabat, virum
eum acciperet: itaque quæ immobilis in cæteris probatio-
nibus manserat, cum abhorreret filio cõmiseri, tandem
contentione deposita, verum detexit.

De Salomone Iudæorum rege.

Subtili quoque atque acri iudicio, antè Iudæorum rex Sa-
lomon, in duarum meretricum contentione, de filio qui su-
peruiuebat, altero à dormiente oppresso verum eruit: quo-
modo enim melius veram matrem agnoscere potuit, quam
cum gladio petito, imperavit in re dubia, vbi signa, vbi pro-
bationes non erant, vt diuisus viuens filius, inter eas distri-
bueretur? quippè ea potuit mater esse, cuius viscera, in filij
periculo magis commota fuerunt.

De Euno Syro.

Haud prætereunda etiã Euni Syri astutia fuit, qui in Sici-
lia, cù sibi manes infestos ostenderet, ac Deæ Syriæ ceremo-
nias, ac sacra populis concionabundus prædicaret, in ore in-
clusam nucè, cù sulphure atque igne gestabat. Per hunc mo-
dum cù loquens per sæpe flammam verbis mixtas effunderet,
in eam existimatione apud seruos, atque infimã plebè venit,
vt ex ea duo hominũ millia cogeret. Hac postea manu, cum
carceres effregisset, numerũ vique ad sexaginta milia auxit,
comparatõque iusto exercitu, Maulium ac Lentulum, Pifo-
nemque Romanos prætores qui arma contrã mouerant, de-
iucit: & quãquam postea à Perpenna ipse superatus fuit, in-
dustria tamen maiora quã viribus ingentibus gessit.

De Barchochaba Iudæo.

Barchochaba Iudæus, pari astu, quo Eunus, præsertim
euomendi ab ore flammam, cum præterea stellam se à Deo
missam nuncuparet, leuiter Hebræos ad tumultuandũ exci-
uit, fretos, per eum, se Romani Imperij iugum excussuros.
Itaque ab Adriano Cæsare domiri, seditioso propheta occi-
so, diuersa omnia ab iis quæ sperabant, retulerunt: hos exitus,
sæpè falsa hæc commenta, ac temerè concitati tumul-
tus nanciscuntur.

De Quinto Sertorio.

Quintus Sertorius, cum se in Hispania contra Syllanas
partes tueretur, vt Barbaris populis magnam de rebus suis
opinionem faceret, Ceruam candidam ita edocuit, vt si quã-
do magna nunciorum celeritate aliquid foeliciter gestum
accepisset, dimissa cerua, ad sedentem pro tribunali Sertoriũ
accurreret, atque eius gremio caput apponeret. Itaque cum
ipse postea quid accepisset, populis proferret: opinionem, tã-
quam diuinitus id cerua attulisset, magna sui existima-

ione apud eos faciebat.

RECENTIORA.

De Mahumete falso propheta.

Mahumetes falsus propheta, & sceleratae legis lator, praeter plurima alia, quae magno astu confinxit, ut diuinitatis opinionem apud Barbaras nationes captaret, hoc quoque egit, columbam enim ita commodè assueuerat, ut ipso apud rudes populos conciones habente, in eius humeris volaret, rostroque aurem peteret, ubi eam pascere consueuerat. Per hoc egit ut cum praedicaret, populi crederent, ipso ita affirmante, in columbae forma spiritum sanctum caelitus descendere, ut eum quae dicenda populis essent moneret.

De Eusebio Vercellensi Episcopo.

Quantum Mahumeti astus atque versutia damnari debet, tanto magis laudibus est efferendum, subtile Eusebij inuentum. Is Vercellensis erat episcopus; qui cum in catholica ecclesia, & doctrina, & moribus in magna existimatione haberetur, à Constantino Imperatore Arriano, Mediolanum ad consilium vocatus fuit: cum autem accepisset, arte multos catholicos Episcopos compulsos esse, ut damnationi Athanasij, atque Niceni consilij derogationi nomina sua subscriberent, atque in eorum esse numero Dionysium Mediolanensem episcopum, ut perspexit quam grauitè per eam scripturam, vera Christi fides laederetur, quae & si, ab iis qui subscriperent renocari poterat, tamen ostensa dubiam factura erat catholicam fidem: nouo astu euertere etiam eam cogitauit. Itaque requisitus ut nomen suum inscribere veller, se minime reluctari velle ostendit. Postquam igitur, coram allata fuit scriptura, non secus, ac si de ea nihil antè accepisset, ut in principio Dionysij nomen inscriptum vidit, se vehementer commotum ostendit, quod primarium locum iuniori tradidissent: itaque dixit, Vos Arriani affirmatis filio patrem maiorem esse, & Dionysium qui aetate atque doctrina filius mihi esse dici debet, dum mihi praeposuitis ipsum, qui minor est maiorem me fecistis. Idcirco peto, ut noua scriptura conficiatur, & in ea seruato gradu, omnes suum inscribant nomen, quod si à vobis fiet, ego vobis morem gerere non recusabo: ut tandem quae inter vos esse videntur contentiones finiantur. Arriani vera hominem locutum arbitrati, superbiisque impul-

sum requirere, ut in scriptura Antistitum aetatis atque dignitatis gradus seruarentur, exusta prima scriptura, cui iam plerique se subscriperant nouam confecerunt: quae cum ad Eusebium perlata esset, ut nomen suum apponeret. Respondit rem magni esse momenti, exigeretque eius magnitudinem, ut autem diligenter super ea disputaretur.

De Iohanne Comite Cunij.

~~De Iohanne Comite Cunij. Iohannes Comes Cunij, filius Alberti Marchionis Ferrariensis, Actium & ipse Estensis, sed exul, frater ad eum principatum conscendere posse, Nicolao Alberti filio impuberi bellum intulit, ope Iohannis Comitis Cunij adiutus. Iohanni, tutores Nicolai promiserunt, se Lugum atque Consilicem oppida donaturos, si Actium interfecisset: Iohannes conditionem non abnuit, & cum virum mortuum actio persimilem, qui ex composito ob eam rem latebat, ostendisset, oppida quae promissa fuerant accepit. Astu profecto magno, nec illaudato, seruata in primis amico fide, pro scelere non patrato, munus, tanquam si scelus patrasset assecutus.~~

De Iohanne Comite Cunij.

Mortuo Alberto Estensi Marchione Ferrariensi, Actius & ipse Estensis, sed exul, frater ad eum principatum conscendere posse, Nicolao Alberti filio impuberi bellum intulit, ope Iohannis Comitis Cunij adiutus. Iohanni, tutores Nicolai promiserunt, se Lugum atque Consilicem oppida donaturos, si Actium interfecisset: Iohannes conditionem non abnuit, & cum virum mortuum actio persimilem, qui ex composito ob eam rem latebat, ostendisset, oppida quae promissa fuerant accepit. Astu profecto magno, nec illaudato, seruata in primis amico fide, pro scelere non patrato, munus, tanquam si scelus patrasset assecutus.

De Comite Roderico Gutherio.

Cum Rodericus Gutherius comes, in praelio captus esset, à Ferdinando Castulonensi rege, in quo praelio, ipse Roderici frater Aluarus mortuus erat: hac conditione à Ferdinando dimissus est, ut iuraret, se fratre sepulto rediturum. Itaque ut promissa Rodericus praestaret, fratris corpus aromatibus conditum, atque captae inclusum, quocumque proficisceretur secum ferebat, neque antè sepeliuit, quam Ferdinandum regem

decessisse, intellexit. Ea enim arte ad Ferdinandū non redeūdo, sacramenti religionem se seruaturum putauit.

De Cacano Bauarorum rege.

Bauarorum rex Cacanus, cum in Carniam atque alia Venetiæ loca, cum ingenti exercitu venisset, primo prælio Gisulfum Longobardorum, eius regionis ducem occidit, atque urbem, vbi Gisulfi vxor erat, Romilda nomine, obsedit. Ea de-musis hostes conspicata, vt Cacanum a præliis secedere compellere, formæque insignem vinctus capta amore pepigit. Se vxorem duceret, urbem ac Gisulfi liberos daturam, Cacanum accepta conditione, vt fidem quam dederat, præstaret: prima nocte, eodem lecto, cum ea maritale munus impleuit, postea iis, qui adire eam vellent, vulgo permittit, adacto a muliebri sexu, per totam ipsam palam, spectandam omnibus proposuit, vt ea parte qua peccauerat, criminis sui lueret poenas, urbemque Forimulij totam euerit, a qua, postmodum Regio nomen accepit.

De Gregorio Romano patricio.

Vera non tam astutia, quam fraus & malicia fuit, qua Gregorius Romanus patricius, in eadem Foroiulienſi regione vsus est: cum inuitatos Caronem & Tasonem Longobardos fratres, Foroiulienſes duces, vt ad ponendā apud se primam barbam (quod præscis Longobardis amicitie vinculum erat) Opitergium (quæ vrbs Vderzum nunc appellatur) venirent. Vt eos in urbem accepit, clausis portis, interim iussit, delatisque ad se ipsorum capitibus, vt fidem præstaret, ambobus manu sua barbam auulſit, ita ne cultri rasorij molestiam vllam sentirent.

De Ludouico tertio Imperatore & Attone Episcopo Maguntino.

Pariiter malitiosè minimèque syncerè iuramentum interpretatus est Ludouicus tertius Imperator Arnulfi filius, & Atto Maguntinus Episcopus. Nam cum Atto Ludouici nomine, Alberto Franconix comiti, quem Ludouicus in vrbe Bambergæ obsidebat, promississet, si ad colloquium, cum Ludouico ab vrbe descendisset, in Bambergam, se eum incolumem restitutum: posteaquam vrbe Albertus est egressus, Atto tanquam si melius ad hoc cogitasset, mutata sententia, cum Alberto regredi se in urbem velle, vt pranderet, dixit. Affirmans quod hora tardior videretur, Satius esse prius

discubitum redire, moxque ad Ludouicum ab arce descendere. Prænsi igitur, cum ad Ludouicum descendisset Albertus captus est & securi percussus, propter Conradi Ludouici patris mortem, qua eum Albertus affecerat. Cum autem incusaret, Albertus, non seruari sibi pactam fidem: Atto apertè respondit, Se eū incolumem reduxisset in urbem cum præsens cum eo profectus est: & quia semel tantum promiserat, eum se restitutum, idque seruauerat, iniuste eum queri violatam, quæ data fuerat fidem, fuisse.

De Altinerio & Rainhaldo Taruifinis.

Quo nomine Altinerij Rainhaldique Taruifinorum factum, erga Rizardū Caminum principem suum appellabimus: nam cū vxori atque filia eius vim attulissent, magnis promissis, vnum ex Rizardi militibus impulerunt, vt eum occideret, quem cū miles præsentibus Altinerio atque Rainhaldo lethali vulnere confodisset, ambo, ceu Rizardo fidelè præstare operam vellent, arreptis armis, statim milite ipsū obruncarunt: non modò ne res detegeretur, verum etiā, vt qua mercede dignus erat miles, cū dominum suum occidisset, pro pacto præmio, pœna eum afficerent.

De Ricio milite Hispano.

Et si nonnunquam fortuna homines ita præterit, vt eis nihil aut opum aut honestæ originis impartiat: ingenio tamen eos non fraudat, quin potius persæpè opum atque nobilitatis damna, ingenij magnitudine compensat: quemadmodum in sequenti exemplo videbitur. Ab Eugenio quarto pontifice Basiliensis concilij, nonnullorumque aliorum principum impulsu, ciues Rom. deficiuerant, atque is, se clā Florentiam contulerat, a Romanis Eugenio nepote, magno Camerario capto, obsessaque sancti Angeli arce, quæ in Adriani mole constructa est. Per id tempus Hispanus quidam, nomine Ricus, belli fama permotus, vt militi mos est, Romam eū aliquot comitibus est profectus: vbi cū conditione sententia sua non inuenisset, magno atque nouo astu vt cogitauit: Persuasit quibusdā è romanorum primoribus, Si tanquam trās fuga in arcem recipere se posset, breui, qui in ea multorum amicitia vteretur, se curaturum, vt in potestatem suam Romani arcem haberent: atque sub hoc prætextu in arcem, cum quatuor comitibus profugit, illic quo consilio venisset, Præfecto arcis statim patefacit, atque ad constitutum tempus,

elamore sublato, tanquam qui in praesidio erant, inter se pugnarēt: haud multo post, cum victor Hispanus diploidem ac caligas Praefecti arcis materia replevit, ita ut veri Praefecti simulachrum apparet, idem de quibusdam aliis effecit. Atque ut ex composito erat, ad murorum pinnas, eos, veluti arcis Imperium adeptus, suspendit. Romani impetu facto, ad arcem, cum enecato arcis Praefecto, fraudē abesse putarent, aditū in arcem quaerebant: quos Riccius, se non permitturū ingredi dixit, priusquam promissa ei praestarentur: aliquot quidē ex Primoribus, interim accepturū in arcē: qui cum ingressi essent, eos in carcere condi iussit, aliam multitudinem ab arce tormētis repulit: his quos in arce ceperat, pro Camerarij liberatione restituit, astuti consilij sui Riccius praemia ingentia, ab Eugenio pontifice retulit.

De Nicolao Picinino.

Cum Nicolaus Picininus, qui in Brixiano agro, Philippi Mediolanensis Ducis exercitui praerat, apud Gardam circa Bencum lacum, a Francisco Sfortia Venetarū copiarū duce, in eū statum compulsus esset, ut neque copiis suis iungi posset, neque in eo oppido diutius sine periculo manere. Si enim apud hostem palam factum esset, illic eum esse, nec fugae nec defensionis spes vlla superfuisset, illinc igitur nouo astu abire cogitauit. Sacco (etenim ut nomine, ita & corpore pusillus erat) se incluse, atque a Todeschino, ita nomen erat, maguae stature, maioris etiā fidei viro, qui ei obequitanti, pedibus officium praestabat, & caligas Sfortiano discrimine notatas induerat, deferri se, per medios hostes, ad suos in tuta loca curauit, respondente Todeschino cum quaereretur, quid in sacco ferret? paucem in suum ac comitū suorū usum esse. Necessitas enim coniunctaque ei industria, militarena Ducē, cuius virtute Italia tota persæpè tremuerat, cō copulerat, ut includeretur, atque peditis gregarij se crederet fidei. In quo haud facile diiudicauerim, maior ne fuerit necessitas, quæ ad hoc Picininum coegerat, an fides, quam ei Todeschinus magna laude praestitit.

De Alphonso Aragonio Siciliae rege.

Haud ex toto Salomoni dissimilis astus fuit, quo Alphonsus Aragonius, Siciliae rex, contentionem de serua grauidam explicuit: nam, cum se à domino factam esse grauidam diceret, per Cathaloniam autem leges, eiusmodi mulier libera

subebatur esse, dominus factum negabat: sed cum res sine teste esset, nec satis liqueret, decreuit rex, ut qui nasceretur filius, venundaretur. Quæ res, cum domini viscera, ad commiserationē mouisset, in quo plus paterni sanguinis affectus, quam pecunia valuit, sublata contentione, suum esse filium factus est, & serua libertatem obtinuit.

De Caco Agrigentino.

Eiusdem Alphonsi temporibus, Agrigenti quæ Siciliae ciuitas est, vir cæcus fuit astutissimus, qui per insulam proficiscens, sine vllō errore, etiā videntes interdū, antebat. Hic cum haberet quingentos aureos nummos, veritus, ne sibi furto adimerentur, in agro eos defodit: quod cum fortè quidam vidisset, qui ei per baptismi sacra coniunctus erat, & haud longè ab eo loco habitabat, sequenti die effossam inde pecuniam abstulit. Cæcus post aliquot dies ad locum rediit, ut pecuniam quaereret, quā cū non inuenisset, coniectura assecutus est, ut propter, vicinitatem nullum aliū, quā vicinum, de quo dictum est, auerisse putaret: itaque rē dissimulat, atque post aliquot dies, vicinum illum conuenit, sub iurisiurandi fide, ut melius tegetur astus, cum amico communicat, se alias pecuniam defodisse, & cum tantundem nunc etiam haberet, petere se ab amico consilium, deberetne simul cum alia defodere, aut seorsim eam apud se retinere. Amicus qui hanc quoque cæci pecuniam, ut aliam suam esse ducebat, suadet ut cū alia defoderet: & ne cæcus si primam abesse pecuniam inuenisset, hanc, quam se habere nunc dicebat, illic deponere abstineret, primam illic, ut antè erat repositus. Cæcus postea illuc profectus, cum pecunia inuenisset, arbitrareturque id quod erat, scilicet, amicum haud longè ab eo loco abesse, exclamauit. Hac in re amice, oculatior vidente cæcus fuit: atque ita cum praesenti sagacitati puer initium dederit, cæcus ei finem imponet.

DE MILITARIBVS STRATAGEMATIS. CAPVT IIIII.

Post sagacitates atque astutias, de quibus est dictum, de militari calliditate siue (ut Valerius appellauit) stratagemate nonnulla ponemus exempla. His ubi vires desunt, cum supplere boni Duces ac milites, non sine magna laude, magnisque

commodis soleant, è re futurū esse arbitror, vt de ipsis mē-
tio à nobis fiat. Non modo vt eis vti, cū opus est, nos quo-
que sciamus, Verum vt alienas quoque vitare possimus.

De Themistocle Atheniensi.

Themistocles prudentissimus vir, cum videret Græcorū
classē, quæ aduersus Xerxē parata erat, quòd ex diuersis
urbibus confecta esset, persæpè multis in rebus discordē
esse, paruoque tempore ob eam rem, simul mansuram, &
Græcorum rem omnem statim, vt soluta classis esset euer-
sum iri, huic rei nouo astu occurrere decreuit. Scīnium igitur
seruum suum Persam ad Xerxē misit, qui significaret
ei Themistoclem amicū esse, & propterea monere, Græ-
corum classē præformidine tumultuare, facillēque ipsum
totam esse capturum, si priusquam fugā dissiparetur, eam
adoriri vellet: id cum Xerxes, vt à Themistocle monebatur,
egisset, eo prælio Themistoclis astu, qui Græcis abundū
consilium ac tempus ademit, superatus est. Hostem enim
verbis Themistocles pellexit, vt alieno tempore dimicatio-
ni se offerret.

De eodem.

Illud quoque magno astu, ab eodē actū fuit, cum veritus,
ne Xerxes, quia male maritimam cedere expeditionem vide-
bat: omni conatu, terrestri bello incumberet, & tandē om-
nem Græciam opprimeret. Norat enim parui animi Xerxē
esse, Arsacem eunuchum, quē in Persicā classē ceperat, noctū
ad eum misit, & per ipsum Xerxi significauit, Græcos deli-
berasse, pontē in Helleponto factū rescindere: vt retrocē-
dēdi adempta facultate, ipsum cū omnibus Persis in Græcia
intercluderent: quod cum Xerxes ita esse arbitraretur, vehē-
menter territus, Mardonio in Græcia cū exercitus parte re-
lictō, statim ipse cum aliis copiis, per pontem in Asiam, at-
que inde in Persidē regressus est. Exitus autē postea docuit,
quantū Græciæ Themistoclis astutia profuisset: nam ex pe-
riculi magnitudine, in quod se coniectos Græci senserunt,
cum profecto rege, solus Mardonius, cum parte exercitus
in Græcia remansisset, facillē cogitando assecuti sunt, si Xer-
xes cū aliis copiis remansisset; quāto grauiora laturi fuis-
sent. Itaque haud iniuria dici potest, Græciæ rebus atque salutī
plus Themistoclem consilio, atque calliditate, quā reli-
quos omnes Græcos, sanguine atque armis contulisse.

De

De Gilippo Lacedæmoniorum rege.

Cum Gilippus Lacedæmoniorum rex, in Sicilia Atheniē-
siū exercitum, cui Nicias præerat, acie vicisset, atque fufum
in fugam compulisset: cum copiarum parte Nicias per insu-
lam abibat: quem cum ea nocte Gilippus insequi non posset
veritus, ne ipsius noctis spacio tam longē abiret, vt postea
consequendi eum facultatem non haberet: militem in trās-
fugæ formam ad Niciam misit, qui moneret, Cauendum ei
esse, ne ea nocte se commoueret, quoniam Gilippus aditus
omnes obfederat. Cui Nicias cum temerē fidem habuisset,
substitit, tempusque frustra contriuit, quo salutī fugiens
consulere potuisset: itaque postridie mane infestis monti-
bus, à Gilippo Nicias, quia temerē crediderat, deditiōnem
Lacedæmonis facere coactus est.

De Zopyro Persa.

Cum Darius Babylonem obsideret, quod ea ciuitas ab ip-
so descuerat, atque eius potiundæ ratio difficillima esset,
Zopyrus Darij militarium ducū vnus, maxima erga eū fide
atque amore insignis, sibi ipsi nasum, aures, atque labra dese-
cuit, atque ita malè cōpositus noctū ad Dariū se contulit. Cū
Darius eo aspectu cōmotus esset, Zopyrus se rei esse authorē
narrat, ac cōsilium aperit, quo impulsus id egerit, statimque
inde ad Babylonios proficiscitur, eis sermone ad id compo-
sito narrat, ita se vt videbant, à Dario affectū, quod eum qui-
busdam de rebus reprehendisset. Crediderunt Babylonij ea
narranti, quia etiam signa ostendebantur, quibus ficti nihil
videbatur obtegi posse. Itaque quia Zopyrum ingentis vir-
tutis virum norant esse, quarundam copiarū curam ei demā-
darunt, his copiis Zopyrus sæpè, cū Persis manu cōserta, vi-
ctor è prælio excedebat, nec parua incōmoda Persis infere-
bat. Itaque cum se in magnā apud Babylonios opinionem,
per hunc modum insinuasset, Dux omnium copiarum ab eis
creatus, haud multo post assecutus est, vt eo astu, per noctē
Dariū in urbem reciperet. Hoc exemplo ostendens, nun-
quam tam grande pignus de hoste haberi posse, vt penitus
ei credendū sit: est autē in hac re illud quoque adhuc incer-
tum, fueritne in Dariū maior Zopyri fides atque amor, quā
ipsum ad fallendos Babylonios astus & calliditas:

De Adathame Cara.

Adathames Cara, cum ab Artaxerxe Persarum rege rebel-
K k

lasset, atque aduersus eum tenderet, monitus est, Mitrobarzanem focerum suum, ad hostes profugere. Veritus igitur ne eo exemplo à reliquis copiis defereretur, edixit, in exercitu, focerum iussu suo ad Persas tendere, ut cum ipse cum Persis à fronte manum cōseruisset, focer Persarum terga cederet, ut ita facilius vincerentur. Huius rei facta militibus opinione, in hostem pergere continuauit: cum autem citato cursu Persæ cum venire vidissent, atque Mitrobarzanum cū magna manu anteire, arbitrati eum, ut primus Persas adoriretur præcedere, aut sub transfugæ specie prodere Persas vellet, ipsum ut hostem armis exceperunt: & cum Adathames retrò terga eius caderet, cum omnibus suis paruo tempore Mitrobarzanes cæsus fuit. Dum autem per hoc prælium turbatæ apud Persas res essent, Adathamesque vltra cū exercitu in Persas inueheretur, non ante prælio destitit, quam Persas fudit. Eo igitur astu, cum minimè consilium ac deliberationem, in Mitrobarzani fuga distulisset, Adathames duo consecutus est, ut & focerum fugientem vicisceretur, & de hoste victoriam reportaret.

De Hannone Carthaginensi.

Eadem penè calliditate, in Sicilia vius est Hanno Carthaginensis: nam cum sciret quatuor milia Gallorum equitum propter retenta aliquot mensum stipendia, decreuisse ad Romanos transire, quibus cum eo tempore Hanno bellum gerebat: pacatis miti oratione, aliquantisper Gallorum animis, representata etiam pecuniæ parte, ordinauit, ut vnus ex iis qui ipsius pecuniam curarent, veluti administratæ pecuniæ rationē reddere non posset, à se profugeret, atque Octavilio consuli Romano significaret, Gallos, qui cum Hannone essent in expeditionem profectos esse, tempusque ac locum vnde abiissent, & quot essent moneret. Eos igitur incautos ac nihil tale verentes Rom. inuaserunt. Galli autem & si, dum setuerentur, Romanorum per multos occiderunt, tamen à pluribus circumuenti, omnes ad vnum interierunt. Hanc autem tantis Gallorum impedimentis pecuniam, quā ut eos placaret dederat, magno scœnore redemit: tria haud leuia ea calliditate consecutus. Nam & permultos Romanos hostium, per Gallos interemit, & transfugas ad vnum vnus est: & pecuniam quam malè apud eos, qui transitionem molebantur, locauerat, recuperauit.

De Eumene Cardiano.

Cum Eumenes Cardianus in Hyberna in regionem Gabenorum concessisset, diuiso per eius regionis loca exercitu, Syriæ rex Antigonus putauit fieri posse, ut incautū adoriretur, atque prius opprimeret, quam milites suos Eumenes cōgisset. Magnis igitur itineribus ad Eumenum Antigonus perrexit, sed ira properare nequiuit, quin Eumenes, callidi vir consilij, id ante resciret: Qui ea manu, quam repente potuit cogere, culmina montium infedit, ut à longè conspectus, quam multos secum haberet, protius discerni non posset, Nocte igitur pro more accensis ignibus in castris, totius exercitus speciem præbuit, opinionemque Antigonon quod ad improuisum ducem venisset, ademit atque Antigonus se haud ad incautū profectorū arbitratus, retro cedendum esse, duxit. Interim verò Eumenes reliquo coacto exercitu, cauit, ne vltra cū Antigonus imparatū offendere posset.

De Alcibiade Atheniensi.

Illa quoque magna calliditas fuit, qua Alcibiades cum Bizantiū obsideret vsus est: nam cum vi capere urbem se non posse videret, famā sparsit, ab Atheniensibus se reuocaturū esse atque toto exercitu in classem recepto, vela dare cœpit, aliquantūque spacij iam emensus, nocte in terrā militum magnā manū exposuit. Atque ipse mane Bizantiū reuersus, oppugnare urbē aggressus est, cū Bizanti, ad maritimam vrbis partē, armati occurrerent, ut inde Atheniensium classem auerterent: hi quos in terrā exposuerat, occultis itineribus profecti, ante urbem ingressi sunt, quam à ciuibus exaudirentur.

De Epaminunda Thebano.

Non minus etiam laudis merita est, ea ratio, quam Epaminundas aduersus Lacedæmonios iniuit, cū vtraque acies, solū expectaret confligendi signum. Ipse enim, ante aciem magnum equorum numerum excurrere iussit, ita ut concitato ingenti puluere, hostiū conspectus adimeretur. Per id tēpus in acie sua, ordines immutauit, ita, ut cum postea cōfligeretur, ipse à tergo in hostes, qui id minimè aduerterunt, impetum faceret: quæ res ei victoriam facillimè peperit.

De Titula Serua & de Romano.

Inter tam insignia virorum exempla, minimè omittenda nobis videtur serua, cum in ea non minus ingenij, atque vir-

tutis, quàm in aliis ostensum sit. Latini populi cū vrbē Romā Gallico incendio adhuc fumātem, inspicerēt nondū pristinā vires recuperassē, à populo Rom. aliquot virgines perierunt: quæ res, quanquā acerbitatis plurimū haberet, tamē cū propter recentē cladē debilitati, palā negare eā nō auderent, in magna animi molestia versabantur. Id cū Titula accepisset, & si serua erat, egit tamen, vt eius consilio ipsa & nōnullæ eiusdem ordinis mulieres matronarū vestitu exornarentur, atque pro matronis eas ad Latinos Romani mitterent. Latini igitur cū diem inter festos ludos poculāque peregerissent, ac nocte cibo vinōque grauati, magno somno premerentur, Titula iuxta ordinem cum Romanis antē cōpositum, in syluestrem sicū conscendit, restāque veste, ne Latini eā agnoscerent, ter lumine sublato Romanis innuit, nullas excubias ab hoste agi. Itaque Romani magno clamore in eos impetu factō, statim Latinos omnes fuderunt, cædendūque hostes tunc finis impostus, cum defessos cardis magnitudine Romanos satietas cepit. Ne autē Titulæ calliditas, ad seruandum patrię decus ostensa, sine præmio ac laude sua relinqueretur, Romani statuerunt, vt quorannis, seruæ, eodīe matronali cultu exornarentur, atque eis matronæ ministrarent, illiūque diē festa, à caprifico nominarentur.

De Iudith, ac Bethulianis.

Nōne Iudith se quoque dignam fecit, vt cuius mirū consiliū magnāque calliditas, qua patriæ suæ salutem peperit, silentio non prætereatur? obsessa enim Bethulia, in qua ipsa nata erat, ab Holoferne Assyrij regis Cambyſis duce, cū sublata resistendi spe, omnia desperationis plena essent, nōne ipsa, re cū ciuitatis principibus communicata, ausa est, & mulier, & formosa vna tantū comitata ancilla, hostiū castra petere: atque ipsum exercitum ducem adire, tanquā ad eum facilius & Bethulianos & reliquos Iudæos, vincendi rationem afferret? In eum enim sui amorem hostium ducem infamauit, vt vnā ducem ipsum, in potestate haberet, & ei defecto capite, illeſo matronali pudore, patriam Bethuliā totāque Iudæam audaci vātrōque consilio suo liberaret.

De Artemisia Cariæ regina.

Sexus atque viduitatis similitudo, vnā cum singulari virtute ager, vt post Iudith Artemisia Cariæ regina ponatur: hæc in vrbe Halicarnasso, à Rhodiis obsessa, nouo astu, & fe

obsidione liberauit, & Rhodios deuicit: nam cum Halicarnassus, duos haberet portus, altero hostes ingredi, & partem vrbis capere permisit, altero autem portu, per occultam fossam in eum egressa, quem hostes ceperant, vbi classem nihil tale verentes, inanem reliquerant, vt omnes maiore compendio prædæ operam dare in vrbe possent, ipsa totam cepit: atque in palantes Rhodios, prædāque impediros, impetu factō cum noua res perterruisset, omnes occidit. Tum Rhodia clasſe militibus suis instructa, Rhodum nauigauit, nullōque obstante, cum exercitum ac classem, quam Halicarnassum miserant, redire arbitrarentur, in terram egressa, facile Rhodum cepit atque diripuit. In cuius facti memoriam duo gnea in foro posuit, vnum vrbis Rhodię, & alterum quo ipsius effigies formata erat, manum extendens, qua in fronte Rhodum stigmatē notabat.

De Qu. Sertorio.

Cum in vrbe Castulone statua haberet Q. Sertorius, sub Didio prætore, tribunus militum, atque per noctem Castulonenses in vrbe Gyrisanos hostes accepissent, vnā in Sertorianos inuehi, atque eos occidere cœperunt. Sertorius exaudito clamore, clā cum paucis ab vrbe egressus, haud longē à porta cōstitit, & fugientes suos colligere, atque in acie ordinare cœpit: cū autē iam satis magnam manum coactam videret, eadē porta, qua hostes iuerant, in vrbem regressus, hostes inuenit, in diuersa loca sparsos, vni prædæ intentos: itaque paruo temporis spacio eos fudit, atque ipsorum arma induit, instructa per hunc modum acie, sub Gyrisanorum specie, Gyrisam contendit, vbi à nihil tale suspicantibus, cum suos esse, qui redirent arbitrarentur, portarum fores apertæ sunt: itaq; vrbe cepit, totāque diripuit, vt hostib; quod Castulone malū dederant, dupliciter ac benè cumulatè referret.

De Hannibale Carthagenſi.

Quis satis pro rei magnitudine Hannibalis calliditatem narrare ac mirari poterit: cū salum Cassinatem petere se putās, vt illic commeatus ac pabulationem copiosius haberet, per ducum errorē, Cassinum se deductum inuenit: vbi propter loci iniquitatem, ac simul sterilitatem, infelsis à Fabio montibus, breui cum exercitu periturus videbatur, quia valis depressa, atque altis montibus obsessa, in quibus Fabius cum exercitu confederat, vno tantum aditu, per Vulturni

cursum ad mare patebat. Nonne supra humanū ingenū euadendi inde, quā inuīt Hannibal ratio fuit? quis enim putasset, alligatis stramētis ad bouū cornua, incensūque, Romanos milites, qui fauces eius vallis in sidebant, ita terreri posse, vt locum desererent? atque ipsum Fabium Hannibalis antedolis inuictum, tunc hoc ludibrio capi, ita vt inde egrediūdi libera Hannibali facultas relinqueretur: hac igitur calliditate, qui spem amiserat armis inde se emitendi, nullo esulo sanguine, ne tentata quidem pugna, liberē euasit.

De eodem.

Nouo etiam astu, cum Antiocho vsus est, cum nauali p̄lio docuit, vt plenas serpentibus urnas, in hostium naues demitteret: confusus enim serpentium aspectu, terrorēque simul hostes statim superauit.

De Scipione Africano superiore.

Scipio quoque nonne artibus suis Carthaginenses in Africa cepit: nam cum aduersus eum Asdrubal & Syphax, ingentes exercitus duxissent, sub p̄textu tractandæ pacis sapius ad Syphacis castra oratores mittendo, pro seruis tribunos cum eis delegabat, vt Syphacis castra, atque eorum formam diligentius specularentur: quæ posteaquam vt erant satis intellexit, Vticam se proficisci simulans, nocte clam in insidiis aliquot cohortibus, inter duo castra positis, curauit, vt ignis in Syphacis castris clam iniiceretur: in quibus, quoniam tabernacula stramentis, frondibus atque cannis confecta erant, quæ nimis caloribus in ea regione facile aruerant, paruo temporis spacio, incendium castra penē tota peruasit. Barbari autem cum arbitrarentur non dolo, sed fortē excitatum esse incendium, inordinatim, inermesque ad extinguendum ignem concurrerant: quo tēpore adortus eos Scipio, in tanta perturbatione facile deleuit, ex aliis quoque castris, Afri, qui conspecto igne auditōque clamore ad operam ferendam armari inermesque aduolabant, cum in eos inciderent, quos inter vtraque castra Scipio in insidiis posuerat, aut occidebantur aut capiebantur. Ignis igitur astu inuento, duos Scipio p̄potentes exercitus, qui armis atque interdium multis rationibus, vinci non potuissent, paruo temporis spacio, nocturno incendio, deleuit.

De Gallis Boijs.

Galli quoque Boij, in sylua Litana, nonne astu Lucium

Posthumium consulem designatum, cū omni exercitu interemerunt: Serra enim arborum magna parte, in inferiori parte defecta, ita tamen vt stare possent. Posteaquam viderunt exercitum Romanum, totum in syluam esse ingressum, deturbatis extremis arboribus, in eas quæ interiorius in sylua erant arborum ipsarum casu, nullo ab hoste stricto gladio, exercitus totus dekritus est.

De Cominio Atrebatensi.

Qua arte Boij Romanos vicerunt, ea ad se seruandū Cominius Atrebas vsus fuit. Nam cum à Cæsare superatus, in Britanniam profugeret, & acriter eum Cæsar insequeretur, sed adhuc in alto esset, Cominius cum iam terram attingisset, resfluente Oceano destitutus, vt mala dissimularet, in quæ cōiectum se videbat, vela alta semper tenuit. Itaque Cæsar, qui vela & non fundum in quo Cominius esset, respiciebat, arbitratus cum foelicibus ventis agi, quia iam assequi cum posse desperabat, retrō nauigationem suam conuertit.

RECENTIORA.

De Grimoaldo Longobardorum rege.

Sapiens Lysandri dictum fuit, monentis, vt, Vbi leonis deesset pellis, illic vulpina assueretur: hoc plurimum Grimoaldo Longobardorum regi profuit, qui cum Beneuentanorū dux esset, Arithperti regnum spoliatis eius liberis inuaserat: hic cum sciret, ingenti se peti exercitu, è Gallia à Clodoueo rege misso, castra deseruit, vino rerūque omnium copia referta. Ea autem ab hostibus occupata, non fidem solum Grimoaldi timoris fecerunt, verumetiam materiam dederunt, vt neglecto hoste, liberius vino cibōque indulgerent, atque in excubiis militarem disciplinam remitterent. Noctū igitur Grimoaldus vino somnōque grauatos adortus, facile omnes fudit atque deleuit.

De Fredegunda regina Gallorum.

Gallorum regina Fredegunda, virum Chilpericū per adulterum Landericum occidi curarat, atque simul cum adultero Galliarum regnum administrabat: ei bellū intulerat Childobertus Austraciæ rex, ingenti Longobardorū exercitu adiutus: cui audax regina, cum impubere filio Lothario, atque adultero, cū magno ipsa quoque exercitu obuiā prodit: eū non longè à Bruniaco (id oppidū est in ea Gallie parte,

K k iij

quam nunc vulgo Campaniâ dicunt) hostilibus castris propinqua esset, ut improvisa hoste adoriretur, calliditate mira visa est. Nam arborum ramos, haud paucos, frondosos preparari iussit, quos quadruplici ordine ante agmen praemisit, atque inter eos circumnabula quaedam immiscuit: quae cum sensim procederent, speciem armenti, in sylva depascentis praebuere. Sylva in qua armenta agerent hostes rati esse (neque enim quia nondum certa lux erat discerni fraus poterat) castris eorum Fredegunda priusquam hostes armarentur, atque prodire in aciem possent, appropinquavit. Inermes igitur, atque nihil tale verentes adorta fudit, atque in fugam compulsi: in quo sagax mulier clarè ostendit, foemineum ingenium, non minus ad omnia mala promptum ac callidum esse, quam ad bona virile soleat esse.

De Dominguello Hispano Mimo.

Muliebri calliditate, quid annectere melius possumus, quam Mimi astum? is nomine Dominguellus, vir erat vasto ingenio, ut eius ordinis plerique solent. Cum autem sciret Lupum Arenem equitem, Zorithae arcem furrim Alphonso octavo Castulonensi regi occupasse, atque eius loci praesidio regionem propinquam infestâ facere, & ob eam rem, Lupum regi vehementer esse inuisum, veluti alius apud Dariû Zopyrus Alphonso clam ostendit se rationem inquisisse, recipiendae Zorithae arcis, modo equitem inueniret, qui ficta contentione, vulnus sibi in os inferri pareretur: A rege requisitus Petrus Didacus, coram Alphonso cum Dominguello verbis contendere coepit, ac Lupum proditoris infamia criminari: Dominguellus primo humanè tueri Lupum, atque hominem excusare: sed cum acerbius eum Petrus vigeret, Dominguellus stricto gladio, os Petri percussit, statimque ad Lupum Zoritham profugit: Homini narrat quo modo Petrum coram Alphonso, famam eius lacerantem vulnerarit, cum etiam per alios, de eo Petrus esset certior factus, adeo Mimo blandiri eum in delitiis habere coepit, ut unus autem alios arci praeficeretur. Per hunc modum, cum se insinuasset Dominguellus, per occasionem Lupum occidit, atque a muris se demisit, ut cum eius rei nuncio ad Alphontum aduolarer; haud multo post Lupi nepos secutus, Zorithae arcem Alphonso restituit.

De Alardo equite provinciae Narbonensis, & Carolo primo Neapolitano rege.

Possidebat Carolus primus Neapolitanum regnum, atque Sicilia à Roma Pontifice datam, cum utranque Manfredi Federici filio, Pontifex ademisset. In ea regna, cum ius sibi esse putaret, Conradinus secundus Federici nepos, atque in Italiam ingenti exercitu traiecit, ubi Caparano in regni primis limitibus appropinquavit, ut cum Carolo manum confereret, Alardi iam gratias natu, equitis provinciae Narbonensis accola consilio, qui bellicae artis peritissimus erat, Carolus cum exercitu collem in sedit, magnamque equitum alâ, in valle in insidiis posuit, in qua cum regis signis rex ipse erat; praehum inire alium iussit, regi ipsi persimilem, regio ornatu in signem, penes quem aliud erat regium vexillum. Haec manus, paruo tempore fusa est, & captum vexillum regium, atque is occisus, qui se regem ostendebat, fidem faciebant toto eo bello, penes Germanos victoriam existere. Itaque iam palantes praedaeque, & non praelio intenti, ordines deseruerant, cum Carolus ex insidiis repente conflurgens, cum alia recentium militum manu, cum nouo fulgentique signo, cum praeterea simul ingens tubarum ederet clangor, & terribilis tolleretur victorum clamor, attonitos nouo casu, defessoque iam hostes inuasit, fudit, & deleuit.

De eodem Carolo.

Non minor etiam illa fuit calliditas, qua Matronium arcem munitissimam Pisanis ademit, ac Florentino populo tradidit: nam cum impeditissimis paludibus circumseptâ adiri non posset, finxit se, per cuniculos quos effodere coeperat, ad arcis muros penetrare velle, & ut rei fidem faceret, a locis quae effodiebat rudera, tanquam diruti muri, aliunde illuc aduecta, ut deductae ex cuniculis materiae speciem praebere, in tumulo ut spectari à longe possent collocabat. Ea res, qui in arcis praesidio erant rudes homines, nihil arbitrari, quo paludibus ad arcem appropinquare Carolus prohiberetur, cum iam eo penetrasset, attoniti quibus voluit Carolus conditionibus, deditioem fecerunt.

De Cane Scaligero.

Plurima laude digna atque permagni est momenti calliditas, quae timore non perturbatur: nam id perrarum est, atque in paucis, praesertim militaribus viris inspicitur: idcirco magna laude dignus est Cane Scaliger, qui Veronae atque Tar-

uisq; principatum obteinebat. Nam cum discubiturus esset, atroci nuncio perculsus, Patavinus magno exercitu, in prima Taruisinorum tecta ingressos esse, magnoque in discrimine urbem illam versari ea re minimè terribus, statim occurrendi periculo salutare consilium cœpit, abiecta prandij cura vestè mutavit, atque in rusticanū iumentū conscendit, vnoq; solo ac fideli comite, magna celeritate Taruisiū peruenit. Illic arma induit, atq; in bellatore equo, ante se hostibus ostendit, quàm venurum eum suspicatur: fretus id fore, quod accidit, vt hostes ipso conspecto, venisse maiore numerū aut proditione duplici fraude molitā arbitrarētur. Itaq; territi, erepta victoriæ spe, cuius se iā cōpotes putabāt, præterea nouo homine, terrore perturbatis ordinib⁹, cū in eos Canis inuheretur, fusi sunt, corūq; Duces à Cane capti.

De Eduardo rege Britannico.

Philippus Gallorum rex, cognomēto Pulcher, cū gravem cladē illatam à Belgarum parte, illa quæ nunc sub Flamingorum nomine censetur, quo tempore ab eo rebellauerant vltici decreuissent, ingentē exercitum cōgerat, iamque rebellibus populis appropinquauerat, Vitriacū oppidum obfidens minimèque incerta de eo hoste victoria fore videbatur, cum Eduardus Britānicus rex, cui ea res permolesta erat, veluti Themistocles, Xerxē verbis, inde Philippū pelere cogitauit, idq; vt cogitaret ei successit. Nā cum vxore, quæ Philippi soror erat, graui se molestia affectū ostendit, ob ea mala, quæ scire se Philippo imminere dicebat: quare diū à coniuge rogatus, vt detegere vellent rem, dixit: Gallos principes multos coniurasse, cum Philippus prælium aduersus rebelles, injre cœpisset, cum deferere: de quo Philippus à sorore monitus, cum veram esse eam rem arbitraretur, incassum facta ingenij impensa, desudatūque magnis laboribus, vt Eduardus cupiebat, retrò in fines suos rediit.

De Prouinciano Syluano ciue Senensi.

Cum Hetrusca vrbes, magno suo damno, per Guelfam atque Gibellinam factiones se diuisissent, Florentiæ rerum Guelfi potiebantur, Gibellini autem Senas habebant, qui post multas preces tandem à Manfredō Neapolitano rege, mille quingentorūque equitum vsū, in tres menses tantū subsidio acceperant: his auxiliis incerti, per id tempus quid potissimum agerent, excurrerēntne per ditionis Flo-

rentiæ loca, prædāmque inde agerent, id quod eis neque satis laudis, neque commodi posse afferre videbatur: an nunita loca atque vrbes oppugnarent? ex quo temporis angustia, vt aliquid magni lætitiæ successus sperarent, nō patiebantur. Prouincianus Syluanus, vir magnæ inter Senenses existimationis, cogitauit optimū fore, si dum apud Senenses Manfredi regis equitatus esset, cū hostibus prælio decertarent, quod minimè dubia fore victoria videbatur: cui rei vt viam aperiret, duos Senenses ciues, clam misit Florentiam, qui magistratui Florentino nunciarent, atque simul fictas quorundā ciuium Senensium literas, in eandem sententiam perferrent: scilicet, Vrbi toti Senensi graue bellū illud esse, quod cum populo Florentino gereretur, cuperēq; ei finem imponi, cuius culpā nemini dubium erat, penes Prouincianum esse. Itaq; si eo tempore quoniam Germani equites Senas prædatum egressuri videbantur, Florentini ciues, Senis cum copiis suis appropinquare vellent, permultos Senenses, Florentinarum copiarū præsidio reostos, arma in vrbe sumpturos esse, atque eis Prouincianum vincitū tradituros. Arbitrati vera Florentini esse, quæ nunciabantur de Senensiu ciuium aduersus Prouincianum animo, item de Germanorum equitum profectio, qui egredi simularant, cum exercitu Senis appropinquarunt. Illic cum expectarent, vt populus arreptis armis tumultuaretur, ac Prouinciano manus iniiceret, repente Germani equites erumpunt, eosque populus armatus est secutus, hi in Florentinas copias, nihil tale vententes, tanto impetu inuesti sunt, vt paruo momento, turbatis Florentinorum ordinibus, omnes funderent, fugaretque: quibus eo prælio superatis, Gibellina factio in urbem Florentiam reuersa, locum suum obtinuit.

De Guidone comite Montis ferrati.

Fuit Guido Montis ferrati comes, vir procul dubiò prudens, duxque summæ calliditatis, quæadmodum visum est: cum in vrbe Foroliuio obsessus à Guidone Appia Romanolæ comite, Martini quarti Pontificis auspicio operam dedit, vt è suorum uumero quidam, cum hoste de tradenda vrbe pacifceretur. Cum autem hostium partem ingressam esse in urbem videret, fretus, id quod erat, non omnes, quia non omninò fidem haberent ingressuros esse, ipse per auersam ab hoste portā, silentio egressus, eos qui foris manserat

adoratus, quia nihil tale verebantur, & suorum qui in urbem ierant exaudito clamore, captam urbem, & victoriam minime dubiam esse rebantur, pugna minime opus esse putabant, paruo momento omnes fudit atque deuicit. Inde in urbem regressus impetum in eos fecit, qui in urbem erant ingressi. Qui cum palantes per urbem sparsi, vni tantum praedae essent intenti, haud difficulter, vel occidit, vel cepit omnes. Hoc igitur actu usus, ut hostes diuideret, victoria potius est, quibus si coniuncti mansissent, par-nullo modo esse potuissent.

De Friderico Aragonio rege Sicilia.

Pari penè calliditate usus est Fridericus Aragonius Siciliae rex, cum in singula momenta expectaret, ut Robertus Neapolitanus rex, hostis in Siciliam descenderet, neque plus exploratum haberet, quo in loco descensionem esset facturum, quam si viribus ei par esse posset. Itaque Drepanitanos quosdam ciues coegit, clam nuncios obsidesque ad Robertum mittere, hortantes eum, ut Drepanum primo descendere vellet, affirmantes si ea potius esset urbs, nullo eum labore insula tota potiturum. Quibus cum Robertus crederet, & diu cum verbis Drepanitani traxissent, quia urbs natura, manumque munita erat: & praeterea praesidium, in ea validum Fridericus impoluerat, quanquam inuitus, imminente hyeme Robertus pacem inire eum Friderico coactus est, atque obsides reddere, quia amissa aetate, nihil erat quod per hyemem illic sperare posset.

De Melche Chelchemel Sulthano Aegyptio.

Ab Italorum militari calliditate, ut varietas fastidium tollat, ad Barbaros transibimus. Honorio tertio Pontifice, Ioannes Hierosolymitarum, item Andreas Vngariae reges, cum permultis aliis Germanis atque Gallis principibus in Aegyptum profecti, Carras urbem obsederant, neque tamen vlla ratione vnquam Melche Chelchemel Sultanum, ut in certamen cum eis descenderet, pellicere potuerunt: quin is pacis mentione iniecta, magno se in timore versari ostendebat: adeo autem rem traxit, ut Christianos Duces, in id tempus deduceret, quo adactus amnis Nilus, totam regionem inundare solet, quam ut aquis magis infesta faceret, ipse aggres quibus accolae amnem coercere solent, interfecit. Itaque recta a quis vnuerſa regione, Christianus exercitus grauius laborare corruptis commearibus, atque omni pabulationis

materia cœpit: cum omnes ademptæ essent viae eius regionis ignaris, nisi quæ per aggeres ducerent, quæ etiã duplici incommodo impediabantur, & quod erant angustissimæ, & quod Sultanus in ipso tumultu opportunis locis eas castellis muniuerat, Quâobrem, eo actu Christiani principes ac milites, veluti piscis in massa circumnenti, cum salutis spe omnem amisissent, pacem quam dare Sultanus voluit, acceperunt.

De Tartariis.

Pari calliditate, diuersa tamen ratione, Tartari (hi enim Scythæ sunt) regnante Bela quarto Vngariæ rege, in Pannoniam profecti, ut Danubium traicere possent vsi fuerunt: nam cum glaciæ Danubium amnem astrinxisset, cuius ripas Vngariæ accolæ armati obsidebant, Tartaros latefer, autò exercitus super glaciem permeare posset, hanc ad tantandam glaciæ firmitatem iniuerunt rationem: motis à Danubio castris, tabernacula, ut erant magna, cum aliarum rerum, tum in primis bouum atque equorum copia referta reliquerunt: ad quam praedam, inuitari Vngari cum venissent, & Tartarorum veriti insidias morari minime ausi, omnes simul greges & arma per concretum gelu amnem abduxissent, Tartari per exploratores facti certiores, Vngarorum experimento exercitui sustinendo glaciem sufficere, nocte proxima Danubium traiecerunt, atque non ablata modo recuperant, verum praeda quoque à tota regione abacta, regionis ipsius loca omnia, atque in eis Strigionum urbem ferro igneque foedarunt.

De Petro Rosæo Venetorum militari Duce.

Ad Italos iterum reuersi, Petri Rosæi militaris Venetorum Ducis actum, commemorabimus. Is Venetorum auspiciis, Boguolentæ in Patauino agro arma intulerat, vnâque erat Marsilius Carrariensis: cum in eum Mastinus Scaliger exercitum ingentem duxisset, Petróque necessitas iniecta esset, inde egrediendi, quòd eo in loco, commeatum difficultate premebatur: veritus ne in via cum hoste confingere cogere, quam rem viribus inferior, nequaquam probabat, calliditate aduersus validiorem uti cogitauit: nam cum hostes ad eundem amnem, apud quem ipsius quoque Petri posita erant castra, sed inferiore amnis parte tenderent, neque aliunde aquationis facultate, quam ex eo amne haberent, Gualdo herba amnem infecit, ita ut homines iunctur-

tâque propter amaritudinem eius, aquas gustare nollent. Ea re, coactis mutare castra hostibus, qui congregari & dimicare cum eis non audebat, astu inde nullis armis usus ex rei suae commoditate depulit.

De Brachio Perusino militari Duce.

Magno item astu Andreas Perusinus, qui postea à cognomine familiae Brachius fuit nuncupatus est usus: cum à Camerte vrbe depulsis Caroli Malatestae copiis, quae se Fabrianum postea receperunt, ipse cum parte tantum copiarum sequeretur, reliquo pecorum praeda captiuisque atque aliis rebus impedito exercitu: nam cum in eo hostes bene gerendae rei occasionem viderent, si ipsi Apennini iuga priores occupassent, & Brachius quoque ne id pateretur, e re sua esse opprimere intelligeret, cum lassos iam equos, ultra vel calcariibus vel alia vi virgere non posset, ex captiuo pecore, aliquot equas delegit, atque eas agmen praecedere iussit, quarum amor ac cupido, equis adeo acres adegit stimulos, ut qui ante calcariibus nullis satis impelli poterant, tunc freno vix cohiberi ac retineri possent: per eum modum cum prior Brachius montem occupasset, victi hostes, Brachij astu, cum eius laedendi spem amisissent, retrò vnde venerant, cesserunt.

De eodem.

Non minor quoque illa fuit calliditas, qua Turres inter Auerfam urbem ac Capuam positas occupavit, quo tempore aduersus Martinum quartum Pontificem, ac Sfortiam eius militarem ducem, ipse Ioannae secundae Neapolitanae reginae auspiciis, bellum gerebat: Audacem enim iuuenem, foemineo habitu ornauit, quem ad Turres ipsas, veluti deuium & errantem iter facere iussit, ab iis, qui in turrium praesidio erant captus, dum tanquam foemina esset non obseruatur, in turrem conscendit, ad seque sublaris scalis, iis annuit, qui cum eo à Brachio missi, haud longè in insidiis rei exitum morabantur. Per eum igitur Brachius Turribus potitus, excursionem totam regionem infestam reddidit, magnamque inde praedam abegit.

De Friderico Montisferrati comite & Urbini Duce.

Astutia singulari usus est Fridericus Montisferrati comes, cum Verruculae arcem, contra Sigismundum Malatestam Ariminensem principem obsideret. Fictas enim literas, ita ut omni ex parte Sigismundi videretur esse, noctu per igno-

ram optimè eruditum hominem, ad praesidij praefectum in arcem misit, monens se auxiliares copias mittere paratum, si ipsi opus esse videretur. Cum autem ipse verum Sigismundi nuncium ac literas arbitratus, respondisset accepturum, Fridericus militibus suis Sigismundi vestitu ornatis, omnique alia re necessaria compositis, ea nocte missis, arcem in potestatem suam redegit.

De Friderico secundo Imperatore.

Nominis similitudo, me ad Fridericum secundum Imperatorem trahit, qui cum necessariis de rebus, ab Ethruria in Apuliam discessurus esset, & multa eum mouerent, ut Samnientensem populum ad rebellionem spectare arbitraretur: misit ad eos, qui nunciarent se captiuos quos habebat, atque thesaurum Saminiatum mittere velle, & propterea hortari, ut fideliter ea, usque ad eius reditum custodire vellent. Populus eo insperato commodo laetus misit, qui renunciarent ex fide Samnientenses ea obseruatuos. Fridericus igitur armis pro pecunia onustis aliquot iumentis, tectisque ut ei mos erat, cum pecuniam mitteret, item cathenis iniectis quibusdam ex militum suorum numero fortibus, viris, atque ante eos missis nonnullis captiuis, inter quos fuit Petrus Vinea (cui illic postea oculos defodi iussit) Samnientensis populus arbitratus veros esse captiuos, quia vincula inspexerat, cum sarcinis omnes in oppidum accepit. Illi autem postea arreptis armis, statim occupato oppido, Friderico defectionis suspicionem quam conceperat, ademit.

De Francisco Carmaniola Comite ac militari Duce.

Cum Franciscus Carmaniola Venetorum militaris dux, aduersus Mediolanensis Ducis Philippi copias, apud vicum Machalodium in Brixiano agro castra posuisset, nec longè ab eo loco essent Philippi copiarum Duces, Carolus Malatesta, Nicolaus Picininus, Franciscus Sfortia, atque Angelus Pergulanus: accidit ut Carmaniolae eques quidam, cum vno hostium equitum contentionem haberet: eam rem Carmaniola arbitratus est, posse occasionem alicuius rei bene gerendae praebere. Itaque ita verbis eam reduxit, ut locum inter vtraque castra deligerent, in quo singulari certamine ab eis depugnaretur. Euenit autem, id quod Carmaniola fore prauiderat, ut è Ducis Philippi castris, maior militum pars, inermis cum in sidias abesse putaret, decertantes perduelles

spectatum prodiret. Itaque ipse potiore[m] exercitus partem, armatam in tabernaculis manere iussit, & cum hostes spectaculo intentos conspexit, in equos conscendere, armatos milites suos iussit, atque pleno cursu in hostes tendere, qui inermes inordinatim priusquam arma induere, aut in acie[m] ad ordines suos ire possent, fusi fugatique sunt. Fugientes autem ipse infecurus, cum eis in Mediolanensia castra se immisceret: ficto singulari certamine, quatuor insignibus Philippi ducibus superatis.

De Francisco Sfortia.

Arte atque astu suo, non multo post à Francisco Sfortia Philippi copiarum Duce captus est Carmaniola: nam cum Franciscus Sfortia sciret, in Pado Venetos plura habere eius generis nauigia, quae in bellicum usum instructa erant, ipse noctu cum magno equitum fortium virorum numero, in Philippi naues conscendit, & ne idem ab Carmaniola ageretur, pro transfugis quosdam è peditatu suo misit, qui Carmaniolam nunciarent, Sfortianos in armis esse, ut eum illo ipso tempore adorirentur. Itaque ne suos Carmaniola diuideret, opem nullam classi Venetae misit, & ob eam rem praelio victa classis, ex magna parte incensa atque capta fuit.

De eodem.

In Piceno etiam mira calliditate effecit, ut numero longe inferior ab hoste victoriam referret. Nam cum manuum cum Francisco Nicolai Picinini filio consereret atque omnibus suis equitum turmis in praelium missis, Picinino adhuc aliquot superessent, veritus, ne si Franciscus nosset, ei amplius nihil esse militum in subsidiis relictum, his turmis quas seruauerat, auctis suorum qui decertabant viribus, Sfortianos ita premeret, ut terga dare cogerentur: nouo astu occurrendum duxit. Coegit enim omnes militares pueros, calonesque ac lixas, & in perrara sylua ita condidit, ut inspici quidem, sed non ex toto discerni possent, atque in eorum fronte illos quibus Galeae essent statuit, ut speciem magni equitatus praebent. Quare cum ob eam rem Picininus quantum poterat non eniteretur, & ipsas turmas quae praelium nondum inuenerant, veluti in subsidiis retineret, illa sola re, qui alioquin victor erat, in eo praelio superatus ac captus fuit.

De Fede-

De Federico Marabotto Genuensi.

Cum vrbe Genua ciuilibus bellis lacerata Guelphos, qui in vrbe rerum potiebantur, Gibellini exules infestarent Antonius Auria, quatuordecim triremibus, Federicum Marabottum Guelsum, qui septem tantum habebat, vehementer insectabatur. Cum autem nox superuenisset, neque iam longe à Tito abessent, Marabottus, qui iam penè omnem salutis spem amiserat, nouo astu salutem sibi peperit: nam cum maritimus in classe mos esset, ut per noctem solus triremium primarius dux, in puppi sua lumen deferret apertum, ob eam rem, ut aliae naues eum assequi scirent: ipse cum ante suos commonuisset, ea nocte se ad Maraliam nauigaturum esse, lumen in laterna clausum, clypeo tamquam cymbae alligauit, atque in mare constituit, triemisque suae confectum lumen extinxit. Cum autem, ut maris natura est, vultu clypeum cum laterna ad terram eiecissent, hostes arbitrati Federicum desperata salute, in terram triemes impegisse, mutata nauigatione, ab eo cursu, quem ante tenebant naues, ad lumen quod in laterna clypeus habebat, direxerunt, atque ita elusi Federicum amiserunt.

De Ammiano Marcellino.

Calliditate qua Federicus in mari usus est, se in terrestri expeditione usum Ammianus Marcellinus scribit: nam cum noctu insequentes Persas fugeret, atque latebrarum spes nulla maneret, in equo se lumen deligasse ait, eumque ad dextram, qua in parte planities erat direxit, ipse autem cum aliis qui cum eo erant, in laeuam conuersus, ad montes vim hostium, qui lumen ad dexteram sequebantur, effugit.

De Ioanne Fulgoso.

Inter multa callide à Genuensibus mari gesta, hoc vnum connumerabimus: Alphonfus Aragonius Siciliae rex, in Corsica insula Bonifaciam urbem obsidebat, cum Genuae Thomas Fulgosius ducatus titulum obtineret, ab eo Ioannes frater, adhuc penè adolefcens, cum quatuor tantum nauibus, ad opem ferendam missus est. Cum is ad urbem penetrare non posset, quod Alphonfi classis, simul anchoris connexa, pontibusque inter ipsas naues iactis immobilis, ceu humi, magnis firmamentis stabilita manebat: Ioannes ut huic rei occurreret, missis vrinatore, qui supra humanam fidem, sub aqua morari consueverat, in hostilibus nauibus anchorarum

vincula defecuit, ita ut naues resolutae, dum undis impellerentur pontes inter se factos, confusis rebus omnibus confringerent, non sine omnium qui cum Alphonso erant admiratione. Cum eos ipsius facti causa lateret, & nullis spirantibus ventis, nullaque vi tentata agitari naues conspicerent: fieri non posse arbitrati, ut viuens quispiam, sub aquis tale moliri opus posset. Itaque in Alphonso classe, ob eam rem omnibus confusis territisque, Ioanni ad ferendam Bonifaciae urbi opem via paruit, Alphonsumque inde irritato conatu, discessit.

De Petro Fulgoso Genuensium Duce.

Cum Petrum Fulgosum Genuensium ducem, eodem tempore premerent externae vires Alphonso regis, cui Aragoniae, Siciliae atque Neapolis regna parebant, & ciuium Genuensium pars aduersa, ac Elisca gens cum ea coniuncta: quae quanquam animo discors, ea tamen in re aduersus Petrum conuenerat, aperte perspexit Petrus, fieri non posse, ut solus tantam hostium molem sustineret. Itaque quod aduersus eos armis assequi posse desperabat, militari astu atque calliditate agendum duxit. Arbitratus igitur hostes, dum extra urbem manerent, concordare fore, eosdemque, ut deuictum esse Petrum inspexissent, quod unusquisque vrbis principatum vindicare sibi niteretur, arma in seipso conuersuros esse: id quod postea experiendo verum esse cognouit. In Genuensi arce uxorem cum liberis recepit, stragemque cum trecentis peditibus, ac viginti equitibus praesidio reliquit, ipse autem Genua, apertis vrbis ipsius portis profectus est, hostes qui praetimore fuisse Petrum arbitrabantur, sibiipsis & pugnandi metum iam ademptum esse, sublato hoste, & confirmatam victoriam ducebant, Itaque cum omnes ad priuati commodi spem studia conuerissent, statim orta inter ipsos discordia, decertare armis inter se coeperunt: dum igitur ex vno exercitu, iam in multas partes diuisi, relicto primo hoste, hostes sibiipsis facti, inter se dimicarent, a suis certior factus Petrus, tertio die, posteaquam Genua abierat, ad urbem regressus, ac suis qui in arce erant, coniunctus, hostes qui circiter decem milium numerum excedere dicebantur, inuasit, atque haud magno temporis spacio, omnes fudit deuictisque. Astu igitur cum fugam simulauit, eos superauit, quibus stando longae impar viribus erat:

atque aperte experiendo docuit, gerendis bellis, non minus calliditate homines quam armis iuari.

De Gamali pirata Turcensi.

Finem recentibus militarium virorum calliditatibus, imponit Gamalis Turca, qui cum vna tantum biremi piraticam exercebat, vi ventorum per noctem ita acriter est actus, ut dilucescente die, Siciliam in conspectu haberet: illic forte offendit Francinum Pauum Cathelanum, duarum triremium praefectum: earum altera, statim insequi Gamalim coepit, quae cum magna vi remorum ageretur, ita ut ab altera amplius conspici non posset, iam Gamalis bireme rostro penè attingebat. Cum igitur nauae vela colligerent Gamalis in triremem ingenti animo prosiliit, remigesque ad libertatem vocauit. Dum ergo nauales socij, in remiges quos ad rebellandum libertatis spes inuitabar, arma mouent, ut eos victos ad remigationem continerent, Gamalis momento triemi potitus est. A biremi autem sua, in triremem milites, quos habebat cum transfulisset, a puppi biremem tantquam captiuam trahebat, iussisque tubicinibus, ingenti clangore canere, ad aliam triremem dirigere cursum coepit: quae cum Turcensem biremem cum Gamali captum arbitraretur, leticiae plena ceu victoriam gratulatura, venienti obviam se praebat, in qua Gamalis, ut in alteram cum suis insiliit, atque ipsam quoque cum nihil hostile verentem, atque incautam oppressisset, ambarum imperio potitus, in vinculis omnes ad remigariam seruitutem posuit.

DE REPULSA.

CAPVT V.

Valerij ordinem sequentes de Repulsa scribemus: eos enarraturi, qui cum ad dignitatem magistratus peruenire contendissent, a principio repulsam passi, postea longè maiora consecuti sunt. Ut si cui in eiusmodi re, repulsam ferre per iniuriam contigerit, his exemplis animum ad iniuriam ferendam validius componat, neque ob eam rem in posterum a bona spe deiiciatur: praesertim cum in his, quos repulsa sine vilo suo crimine pressit, repulsa causa, aut aduersi fati atrocitas, aut competitoris potentia, atque opes plerunque fuerant, & magno compendio rependere soleant, quae antea ademerunt. Sed ut nihil ad repulsa corrigendam

iniuriam fortunā ferat, non leue illud solamen esse debet, hominem nullius rei sibi cōscium esse, propter quam comperitor auteferrī deberet.

De Marcio Coriolano.

Marcus Coriolanus in vrbe Roma nobilitate insignis, rerum quas gesserat magnitudine fretus, cum consulatum peteret, satis fauentem populum habuit: sed cum eodem die peragi quæ ad comitij atque suffragiorum rationem pertinebant non possent, postridie mane, in forum magno patriciorum numero prosequente descendit. Itaque mutata populi voluntate, qui maiorem odij sui in patricios, quam Coriolani virtutis rationem habuit, repulsam ab vniuerso populo tulit. Etenim ademptus est ei consulatus, quæ Volsci populi Rom. hostes, vt exercitui suo præficerent, ob virtutem dignum duxerunt. Vnde haud multo post, in ingentem calamitatem coniectus populus Romanus, ei coactus est supplicare, cuius autem preces audire noluerat.

De C. Asario.

Caius Marius septies consul, qui Iugurtham, qui Cimbro, qui Teutones deuicit, Romæque quodam tempore omnia arietu suo gessit, tamen in iuuenta ambarum ædilitatum vno die repulsam tulit.

De M. Catone Iunior.

Iunior Cato, qui Romane virtutis atque iustitiæ specimen, & exemplam fuit, consulatus repulsam tulit: atque ei Sulpitius præpositus est, nullam ob aliam rem, nisi quod eum ad reprimendam C. Cæsaris potentiam, honorem illum perire populus putabat: neque enim vidit ignara plebs a se cum Catonem repelleret, verum gregis custodem depelli, atque eo depulso ad lacerandum gregem lupum admitti. In eo quemadmodum in cæteris rebus, Cæsariæ blanditias quibus venenum suberat, potiusquam veram salutis suæ rationem secutus.

RECENTIORA.

De Gabriele Condemario.

Ad repulsas quorundam civium Romanorum quas scripsimus, nonnulla recentiorum temporum, quamquam diuersa in re, exempla annectemus. In quibus primus a nobis scribetur Gabriel Condemarius, patricius Venetus, qui a Gregorio duodecimo Pont. Senensi ecclesiæ præfectus, a

Senensibus civibus, reiectus est, & tamen idem Martino quarto, sub Eugenij quarti nomine, in Pontificatu successit, vniuersæque ecclesiæ omnium consensu præfectus fuit, qui vnius creatus episcopus, ab eius populo repulsam tulerat.

De Leontio Antiocheno patriarcha.

Leontius sacerdotio nedum repulsus, verumeriam cum eo fungeretur priuatus, haud multo post Antiochenæ ecclesiæ patriarchatum obtinuit.

De Theodosio Saguntino episcopo.

Theodosius sacerdotio ab Eugenio pontifice priuatus, ab eius successore Gregorio quarto, non modò adempti sacerdotij honorem recepit, vci um Saguntinæ quoque ecclesiæ Antistes designatur.

DE NECESSITATE. CAP. VI.

De Babyloniis.

NE a cæpto iam ordine discedamus, de necessitate scribemus, re in humanis rebus potentissima, cuius rei casus persæpè superato pudore, iustitiæque, qui ante alios humanis affectibus vim afferunt, semper honestam secum excusationem perferre videntur. Quis enim iure ei ad crimen illud imputarit, quod quanquã deuitare velit effugere non potest? & cui eas vires natura dedisse viderur, vt resistere ei humani affectus non valeant. Hac igitur in re, vbi de necessitate mentio facienda est, a Babyloniis ordiemur. Eorū urbem Darius Persarum rex obsidebat, a quo desciuerant, quod insitum eis a natura in ipsum erat odium: vt autem commeatus, quos in vrbe habebant Babylonijs, diutius extenderent, ex toto fœmineo sexu, cum singulas viris omnibus delegissent, reliquas, ne eis alendis illorum nutrimenta per quos vrbs defendebatur consumerent, strangulauerunt.

De Cambysis Persarum Regis exercitu.

Non minor illa quoque necessitas fuit, qua Cambysis Persarum regis exercitus, suscepta aduersus Æthiopes expeditione, deficientibus aliis omnibus, humano generi cōsuetis alimentis, milites decimabat, quorum carnibus in aliorum alimenta vteretur. Miserandum profectò atque atrox vitæ genus, comitis adempta vita, vitam suam prorogare velle: cum tamen qui eiusmodi aleretur cibo, longè eo qui decimatus fuerat, infelicior dici posset.

De Atheniensibus.

Et si ingens nimium dici ea necessitas debet, quæ Perlas cõpulit, vt decimato exercitu humanis carnibus vesceretur: nõ minor tamen etiã illa fuit, qua Athenienses à Demetrio rege Syriæ obsessi, ad eò laborabant, vt delapso mure à tecto, pater cū filio vt eũ sibi quisque caperet, non verbis, verum etiam pugnis decertauit: fame ita urgente, vt nõ modo immunda bestia vesci non abhorrerent, verum etiam instrum à natura affectum atque reuerentiam obliuiscerentur.

De Samaritanis.

Omniẽm hæcenus scriptam necessitatem illa superauit, quæ Samaritanos circumuenit, quo tempore Ioram Hierosolymarum rex rerũ potiebatur, & arcta obsidione à Benadab Syriæ rege premebantur, qui alio nomine Adadus & Adeger nuncupatur. Fames enim apud eos inualuerat, vt a fini caput octogiura argenteis nummis vaniret. Itaque cum Ioram vereretur, ne fame oppressi deditiõnem Samaritani facerent, ipse vrbem circueundo, murorum custodiam obibat, fretus ipsius præsentia motum populum sibi à rebellione temperaturum. Cum igitur hoc munere fungeretur, audiuit in propinqua domo tumultuantium simul hominum fieri strepitum: cuius rei causam cum quæreret, egressa mulier, acerbè queri cõepit, quod ipsa cum sociã muliere pepigisset, vt ambæ filiorum carne præsentem fortunã superarent, ipsaque suum interemisset, cuius cibo ipsa comẽsque mulier in eam horã vixissent, nunc comitem fõeminam, filium abdidisse atque initam pactionem serũare nolle. O seuam profecto nimis miserandã; necessitatem! Quid enim aliud de te dicam? cum nullis cohibita frenis maternum affectum, vt vsque ad filiorũ cadem atque vescendas eorum carnes progredederetur, sui immemorem reddidisti.

De Iudeis & Maria.

Non grauis modò, sed horroris quoque plena necessitas illa fuit, ad quam obsidione Titus Vespasianus Iudæos deduxit. Nam præter quã, quod omni immundo cibo, quin ipso quoque humano stercore vescerentur, & quotidie permultos fames absumeret inuenta est mulier nomine Maria, quæ solum trimum occisum, igne assaret, vt eius carnibus, quem ipsa pepererat, miserandum in modum sibi vitã progogaret. Detrectãque res est per eos, quos stimulante fame,

assatarum carniũ odor, ad eam traxerat. Cum autem in tanta necessitate eam deprehendissent, præ horroris magnitudine retrocesserunt, minũsque graue sibi duxerunt, fame confici, & ipsam mortem obire, quã impio sceleratõque cibo in eum morem vesci.

De Cleomene Spartatorum rege.

Non adeò sæua Lacedæmoniorum necessitas fuit: neque enim in ipsorum vitam sæuitum est, sed cum bellis attriti, non vltra mille ac quingentorum numerum explerent, paucitas Cleomenem ipsum compulit, vt seruos ad eum numerum libertate donaret, quo nouem milia conficerentur, atque sedem seueræ nimium gentis, cui nihil erat pensi, pro libertate vitam effundere, seruis suis communicaret.

De Carthaginensibus.

Quã ingens etiã necessitas fuit, ad quam Carthaginenses redacti fuerunt, cum postremò Romanorum armis à Mancino consule deuicti, euersam Carthaginem viderunt: Nam ad instruendam classem, cum obsessis materia deesset trabibus tabulisque priuatarum ædium vsi sunt. Et cum Romanis ante arma tradidissent, vt alia conficerent, omni quod in priuato vsu erat ferramento, ad noua conficienda arma consumpto, alia insuper ex auro argentõque vbi ferrum deerat, confecere: atque vt in arcus funes compararent, cum alia deesset ratio, fõeminæ comas suas in eũ vsum tradiderunt. Ad tantam Carthaginenses necessitatem atque industriam, Romana arma, atque ipsorum, vt liberi morerentur propositum redegerunt.

De L. Antonio Consule.

Lucius Antonius consul, Antonij triumuirii frater, ab Augusto Perusiæ obsessus, in eas cõmeatũ angustias deductus est, vt cū in seruos, quod alimenti habebat, non consumere decreuisset, è quorũ numero propterea quotidie nõnulli fame cõficiabantur, ne ad hostes transiret, & Lucij necessitatẽ detegerent, aut desperatione acti hostes in vrbẽ inducerent, seruis carceres impleuit, atque illic fame eos confecit.

De Nerone Imperatore.

Quod L. Antonius, vt in alios agerẽt necessitas compulit, eadem Neronem, vt in se pateretur cõegit: nam ab immensis deliciis, quibus antè utebatur, in omni re sua immodicus, omnium odio eum premente, in serui sui domum

profugit, atque illic urgente siti, qui aureis gemmatisque vasis afflucuerat, veluti nouus Diogenes, quia aliter non poterat, è caua manu poculum sibi fecit, & cū calcei deessent, atque ipsi in nudis pedibus per cannerum nuperrimè defectum, transeundum esset, vt occultè locum peteret in quo larere posset, magna ex parte pronus, per terram in quadrupedis speciem perrexit, atque ne acuti cannarum stipites læderent, vestem subdidit. Ad hanc necessitatem redactus est, qui olim vrbes, prouincias ac regna dare consueuerat, vt calceos in pedes non haberet, manūque pro pedibus vteretur, & deficiente vase, manum pro poculo adhiberet.

De Aquileiensibus.

Cum Maximinus Augustus crudelitatis magnitudine, diu ferèdo defectum iam Senatū populūque Romanum ad defectionem compulisset, atque is ad urbem armatus tenderet, Aquileiam urbem in itinere, quod Senatui pareret, obsessam in eam necessitatem redegit, vt cum in arcus chordas non haberent, foeminarum suarū comis, ad illud opus vterentur: quemadmodum Romanos quoque fecisse legimus, cum à Gallis in Capitolio obsiderentur, qui ob eam rē Venerem caluam postea consecrarunt. Hoc idem Massilienses quoque aduersus C. Cæsarem peregerunt, & Carthaginenses cum à Mancino eorum vrbs deleta fuit, vt nuper diximus.

RECENTIORA.

De Liguribus.

Fuit etiam maxima ea necessitas, qua Italia laborauit, Imperante Iustiniano, cum Gothi Belisarium in vrbe Roma inclusissent. Eo enim tempore, cum per totā Italiam fames valida esset, in Liguribus inuentæ sunt quædā matres filiorū carnibus vixisse, quos antè fames ipsa absumpserat.

De Uuabus Arminensibus feminis.

Eo etiam ipso tempore, Procopius Græcus scribit, duas mulieres, quæ apud Ariminum hospitato iam cauponam exercebant, fame coactas, decem & septem homines, diuersis temporibus interemisse, qui fortè seorsum apud eas hospitatum iuerant, quo tempore cubitum profecti, iam alto somno indormiebant, atque eorum carnibus sibi alimenta parasse. Quod postea vnus derexit, qui ipsis cædem peragentibus inuigilabat, à quo ambae interfectæ fuerunt: sed iam ad minus fera necessitatis exempla transeamus.

De Balduino Constantinopolitano Imperatore.

Baldunus secundus Constantinopolitanus Imperator, cum bello premeretur, quod Græci rebelles intulerant, atque pecuniæ defectu laboraret, Venetis permultas sanctorum reliquias vendidit: neque eo contentus, filium Philippum, accepta pecunia, à priuatis mercatoribus pignori obligauit, atque cum ad ipsos Venetias misit. Ipsa quoque templa plumbō, quo tecta erant spoliari ac vendidit, vt inde pecuniam ad se tuendum conficeret.

DE IIS QUÆ EX TESTAMENTIS

legitimè factis abolita sunt.

CAPVT VII.

I Am nos ordo ad testamenta trahit, legitimè facta, in quibus aliquid rescissum est, & de eis quoque, quæ cum iure rescindenda fuissent, aliquo respectu firma manserunt. Ac demum de his, qui præter communem hominum æstimationem hæredes reliquerunt. Sed de primis per pauca scribemus exempla, quod à Valerij seculo, in nostra tempora scriptor nullus existit, qui eam rem attigerit. Si autem inter recentiores aliquod exemplum contigit, personarū ignobilitas, in obscuro rem reliquit, & res ipsa iudicis auctoritatem potiusquā historicum requisit. Neque etiam Tiberiū Cæsarem cōmemorabimus, matris Luitiæ testamentū, odio potius quam iure irritum fecisse, neque quod Caligula veluti ingrara, atque inualida ac nulla, iusserit esse ea testamenta, in quibus ipse inter hæredes numeratus non esset. Illud etiam silentio præteribimus, quod Domitianus testamento hæres ab his scriptus, quibus liberi essent, per se hæreditatem repudiaret. Sed rancum iudiciaria exempla attingemus.

De Aetilia Variola Romana.

Aetilia Variola Romana, ab octogenario patre ex hæredata, vndecimo die, postquam is nouercam ei superinduxerat, centumuirali iudicio, in paternis bonis restituta est. Rescisso testamento, quod libidinosus senex fecisse putabatur, nouæ vxoris illecebris, à recto sensu abalienatus.

De P. Virgilio Marone poeta.

Augustus quoque, neque id sine magna ratione, Virgilij testamentum, in ea parte seruandum non duxit, qua manda-

bat, vt Æneis, quod eam ex sententia sua nondum correxerat, combureretur. Longè enim pluris putauit, fructū quem posteritas ex lectione consecutura erat, illius poematis, quo cruditionis magnitudine ac styli excellentia, nullus vsque ad eam diem carmen maius ediderat, quàm poetæ infamiā, si quid in eo carmine superstitiosi castigatores, in melius mutandum inuenissent.

De Rusco Cepione.

Domitianus quoque Imperator, testamenti Rusci Cepionis eam partem reuocauit, qua hæredes obligabantur, quotannis certam pecuniā Senatoribus dare, qui Senatum frequentarent. Eam enim donationem, ambrosiolam, atque parum vtilem iudicauit esse.

RECENIORA.

De Ianuario sacerdote.

Ianuarus cum religioni initiaretur, apud Augustinum Hipponensem episcopum, duos filios marem ac sceminam in diuersis habebat monasteriis. Itaque cū bona sua in pauperum vsum diuideret, partem eius pecuniæ, sub filij nomine retinuit, vt eam vsque in maturum ætatis tempus illi reseruaret. Contigit autem vt is mortem obiret, itaque antè testamentū condidit, derexitque pecuniā quam habebat suā esse, & vt suam monasterio relinquere. Augustinus in cuius manu monasterij administratio erat, eam pecuniā ceu fraudulentam accipere recusauit, sed filii testatoris tradi iussit. Affirmans quod non rectè ei posset credi, qui cōtra religionis professionem, pecuniā priuatam possederat, atque in re dubia, satius esse filiis testatoris eam dari, qui grauiora propter eam pecuniā quam ecclesia pati poterant. Cum ecclesiæ longè pluris bonum nomen, quàm pecunia cum auaritiæ nota faciendum esset. Hoc Augustini iudicio, quis non videat, quæ modesti formula religiosi viris, in parandis per legata à secularibus viris opibus proponatur.

De Aureliano Carthaginensi episcopo.

Illa quoque Aureliani Carthaginensis episcopi sanctio quanta laude digna fuit? cum per eam Carthaginensis cuius testamentum rescidit: cui nati sunt filij, posteaquam is reseruato sibi vsu fructu dum viueret, ecclesiæ omnia bona sua dono dederat.

De Ludouico Patauino Cardinale ac Patriarcha.

Paulus secundus Pontifex, Ludouico Patauino Cardinali ac Patriarchæ, ius testandi permisit, & tamen, quod is bona, non in impios vsos distribui iubebat, sed ob turpem causam, vnde & illi scandalum, & ecclesiæ sinistra fama manebat, ea relinqueret, testamenti partem illam irritam fecit.

De Ludouico vndecimo Gallorum rege.

Ludouicus quoque vndecimus Gallorum rex, putatus est prodigè se nimis erga sacerdotes ac templa gessisse, is cum in postremo vitæ suæ tempore, in Gallico regno, Romæque & alibi templis immensos redditus assignasset, atque in pacificâ possessione, eos quibus assignauerat, constituisset, cū in ceteris, decreta eius seruata maiori ex parte fuissent, in hoc, quod ad ecclesiasticas constitutiones extendebatur, ex toto quæ sanxerat abolita fuerunt, ceu quæ nimium profusa essent, atque inutilia successori regnōque haberentur: quin etiā sacerdotibus ipsis parum salutaria, cum auctis opibus in Dei cultu negligentiores redderentur.

De Gotifredo Bolionio Hierosolymarum rege.

Idem quoque in Syria antea principes Christiani, qui Hierosolymas incolebant, in Gotifredi Bolionij testamento fecerunt. Nam cum is Imperio patriarchæ Hierosolymitani, Davidis Turrem, & maiore vrbis partem relinqueret, quippe qui ea Hierosolymitanæ ecclesiæ iuris putabat esse, quæ tamen cum ipse rectè valeret, perita concedere nunquam voluerat, Posteriores exequi partem eam, ceu regno Hierosolymitano damnosam recusarunt.

DE TESTAMENTIS, QUÆ FIRMA

manserunt, cum causa inesset, vt rescindi deberent.

CAPVT VIII.

De Sabina Romana.

Inter dubia testamenta, quæ firma tamen manserunt, id quod Sabina Romana egit, commemoratione dignum est. Nam cū in testamento scripsisset: Modesto seruo meo, cui vt libertas daretur, ordinavi, talem rem lego. Et cum ea mortua scriptū nihil esset inuentū, neque testes appaerent, qui liberationis Modesti fidem aliquam facerent, Plinius

secundus, inter præcipuos hæredes, voluit vt Modestus libertate donaretur, Legatumque à Sabina relictum acciperet. Sabinae enim voluntatem, quam expressa ipsius voluntatis verba, quæ non inueniebantur, sequi satius duxit.

De Pomponia Galla.

Pomponia Galla, Romana fœmina, exhæredato filio Aufidio Curiano, hæredem Plinium secundum instituit, qui diu ab Aufidio rogatus, vt hæreditatem maternam ei relaxaret: contentus fuit, causas ab eo audire, propter quas male de se merentem filium exhæredare, mater non posset: & cum ab eo veram nullam causam in medium adduci vidisset, ipso excluso hæreditatem retinuit.

R E C E N T I O R A.

De Ludouico Cortesio.

Inter recentia, pars illa stultè posita, In testamento Ludouici Cortesij, qua hæres iubebatur, ipse exequias, omnium musicorum, qui in vbe erant cantu celebrare: qui illic instrumentis suis canere, per totum exequiarum tempus, honesto stipendio conducti, non desinerent: longa disputatione tractata, vt necessaria iudicata est, atque eam exequutus est hæres: quod aperte ostendit, nisi grauibus de causis, testatorum voluntatè, qualiscunque sit, ab hærede, prætereundà nõ esse.

De Antonio Leonino Genuesi.

Antonius Leoninus, Genuesis mercator, cum æger grauius laboraret, seruos ac seruas qui agro ministrabant, testamento, si quid ad pristinam salutem restitueretur, omnes libertate donauit. Quod si decedere eum contingeret, omnes in seruitute retineri iussit. Prudenter enim, ministris desiderium salutis suæ iniecit, proposita eis libertatis spe, & propterea in eius curanda valetudine, vt diligentiores essent causas auxit.

De Ludouico Arcimboldo.

Ludouicus Arcimboldus, cuius Mediolanensis, bis aduersa valetudine correptus, testamento trecentos aureos nummos tonsori, qui ei ministrabat, reliquit. Sed cum liberatus esset, & post aliquod tempus in valetudinem quoque incidisset, tonsor, longioris moræ, ad consequendum legatum, impatiens veneno vitam eius petiit, atque vt munus impena opera sua dignum acciperet, in foro fracta ceruice vitam amisit.

DE IIS QUI CONTRA COMMV-

nem opinionem hæredes delegerunt.

CAPVT V.

De Velio Bleso.

VELIUS BLESUS, vir consularis, Regulum præsentem, inter hæredes scripsit, quia is agrum diligenter curare videbatur: cæterum posteaquam scriptus fuit hæres, & medicos hortaretur, vt cito Blesum conficerent, ne diuinius agritudinis molestia laboraret, ceu id Blesus persensisset, aperto post eius mortem testamento, Regulus, inter hæredes non inuentus, perfidiæ suæ poenas luit.

De Constantio Imperatore.

In Gallia, Iulianus Cæsar, à Constantio Augusto desciebat: qui in Oriente aduersus Persas bellum gerebat: is autem audita Iuliani rebellionem, cum relictis Persis in Europam ad eos compescendos morus regrederetur: in itinere morte correptus, antequam decederet, testamento Iulianum hæredem reliquit: tantò præter omnium opinionem, quanto viuentes discordibus inter se animis fuerant.

R E C E N T I O R A.

De Philippo Maria Mediolanensi duce.

Philippus Maria Mediolanensis dux, filiam multo squire alios, è gente sua in testamento præterijt, atque Alphonsum Aragonium Siciliæ regem, non modo affinitate nulla ei coniunctum, verum etiam, aliquando grauem hostem, atque extra Italiam natum, hæredem instituit.

DE REIS MAGNORVM

CRIMINVM QVAS OB RES

ABSOLVTI AVT DAMNATI
fuerunt, liber octauus.

CAPVT PRIMVM.

De Critolao.

Ansarū varietates scripturi, propter quas magnorum criminum rei vel absoluti, vel damnati fuerunt, Critolaum Græcū, primò commemorabimus. Is cum duobus fratribus, aduersus alios tres fratres, ea cōditione certamen iniuit, vt vtri eorum vicissent, ita vel Theageses vel Phe-neates controuersiarum ac belli, quibus antè diu inter se certauerant, ius haberent: occisis tribus aduersis fratribus, singulari Critolaus animo atque industria, cum ipse duos in eō prælio amississet fratres, victor euasit. Itaque cum domum, gloriæ plenus, in triumphi speciem rediret: oblata est ei foror, magno planctu omnia perturbans, quod inter occisos hostes, vir eius erat. Indignatus Critolaus, plus à sorore virum, quàm patriam ac duos diligere fratres, qui amissi erant: illic ubi obuia facta est, gladio illo quo accinctus erat, & quo eam pepererat victoriam, sororē interemit. Haud multo post, ad populū is accusatus, matris precibus, quæ iam duos pro patria filios amiserat, eō iudicio absolutus est, omni ex parte Romānis Horatiis persimilis.

De Aristide Atheniensi.

Aristides Atheniēsis, non aliā ob rē decennij exilio multatus est, quàm per inuidiam, multis agrè ferentibus, eum ob morum excellentiam cognomento Iustum appellari.

De Theocrito Chio.

In prælio captum Theocritum Chium, atque ad Antigonum hostem deductum, cum qui deducebant hortari, vt bono esset animo, vellent: dicebant, fore, vt cum ante Antigoni oculos præsentaretur, veniam impetraret. In tanto is periculo positus, à dictis abstinere non potuit: itaque si ita esset, de se actum esse, dixit, si quidem alterum Antigo-

nus tantum haberet oculum. Quis verbi acrimonia motus, Antigonus, statim eum interimi iussit, qui si linguæ temperasset, incolumitatem assecutus videbatur.

De Susanna Babylonica.

Susannam Ioachimi coniugem, in Babylone Hebræorū Iudiciis, à falso adulterij iudicio ac pœna, nōnne Daniēlis pueri verba liberarunt, cū exclamasset, ad se molle falsi iudicij culpam atque innocentis sanguinis quem spargere Susanna precepta volebant, vtrionem pertinere?

De Quintio Casone.

Casō. L. Quintij Cincinnati filius, à tribunis falso accusatus, tan quā ab eo M. Volusius vir plebeius vapulasset, atque verberibus Lucii interemisset, etsi penè exploratum habebatur, accusationē illam calumniosam esse, tamen, quia Casō plebis iudiciū spreuit, & citatus, iudicio adesse nunquam voluit, ob eas contentiones quibus inter Senatum ac plebem degerrabatur, exilio atque ære multatus est.

De M. Aquilio.

Accusatus M. Aquilius repetundarū, id est parum sincere pecuniā publicam tractasse, cū iam in eo esset, vt dānaretur, Marcus Antonius orator, qui eius causam defendebat, aperta ipsius tynica, iudicibus ac populo cicatrices ostendit eorum vulnèrum, quæ in pectore pro patria exceperat, quibus moti iudices statim eum absoluerunt.

De Demetrio Philippi Macedonum regis filio.

Romam profecti erant ciuitatum Græciæ legati, vt iniurias quererentur, quas Philippus Macedonum rex infererat, & cum in Senatu de eorum ageretur inter Philippi filium Demetriū, atque oratores, quia Demetrius non modo argumenta defensionis, aduersus tam multa crimina, quæ verè patri obiiciebantur, amississe videbatur: verum etiam præ pudore vehementer erubuerat, Demetrii honestate motus senatus, ab accusationibus ipsum patrēque liberauit. Plus enim iniquæ patris causa, filij silentium pudorque profuit, quàm cuiusvis ingens eloquentia potuisset.

De C. Rabirio.

Cum ædilis curulis Cæsar, à senatu dissentiret, ac quosdam impulsisset, vt C. Rabirio diem dicerent, qui olim cum senatu, Saturnini seditionis ciuis, vim compescuerat, in iudicium numero Cæsarem esse contigit: itaque is Rabirium

adeo acerbe ac prope dānauit, vt cū Rabirius postea populum appellasset, nulla re ad obtinendā absolutionē magis, quā m ob Cæsaris acerbitatē adiutus fuit: censuit enim populus, in iudicio plus acerbitatis, quā iustitiā fuisse.

De duobus Romanis equitibus.

Duos equites Romanos, a capitali iudicio illud liberauit, quod alios opprimere in iudicio solet. Nā cū in eorū numero fuisse accusarētur, qui contra Domitianū conspirauerāt, nulla re Domitianus magis ad eos liberādos motus est, quā quod impudicos esse norat. Putauit enim fieri non posse, vt simul impudicia, & animi vigor ac virtus manerent.

De Cornelia Maximilla vestali.

Contra in Cornelia Maximilla vestalis virginis causa pronunciatum est: Nam cum antē absoluta esset, postea a Domitiano, non ob aliam rem putatur incesti damnata fuisse, nisi vt crudelitatem suam expleret, atque ex his iudiciis, quæ ipsius temporibus facta essent, fama & nomen comparatur.

De Valerio Liciniano.

Graue atq; absouū valde visum est iudiciū de Valerio Liciniano senatore, cū incesti cum Cornelia vestali accusatus esset. Na idcirco Domitianus cum Pontificū collegio eū dānauit, quod falsus erat, incestū, quod nūquā eū patrasse, omnes arbitrabātur. Cæterū ipse vir astutus, cū Domitianum sciret nō iure, sed scēiendi rabie; in eo iudicio moueri: maluit fatendo, pœnæ partē abolere, quā innocētē penit⁹ perire.

De Didio Iuliano Amonæ præfecto.

Contraria huic causa, ~~de Iuliano Iuliano~~ in Italia Anno-næ præfectum, qui Salutiæ coniurationis conscius esse accusabatur, liberauit: idcirco enim absolutus est, quod cum permultos iam Senatores Commodus peremisset, noluit officio Didio, inuidiam magis augere.

De Septimio Senero.

Septimius Seuerus, qui postea imperauit, accusatus Commodō imperante, quod in Sicilia Astronomos de Imperio consulisset: ea causa, prætorij præfecto demandata, Septimium quanquam eius criminis innoxium, præfectus odio in Commodum, neque aliam ob rem liberauit.

De Romano equite.

Tiberius Cæsar, equitem Romanum, iuramento absoluit, quod

quod cum ei vxor desponderetur, nunquam se deserturum eam promiserat, quia vir, eam cum genero se commiscentemprehenderat.

De alio equite.

Contrā, alium quæstura priuauit, quia vxorem repudiavit triduo posteaquam eam acceperat. Lenissimum enim putauit, & qui in re publica, nulla in parte vtilis esse posset.

De Fabriciano.

Insignis & admodum iusta fuit absolutionis causa, qua Fabricianus iudicium euasit. Nam cum adhuc in cunis esset, per sororem a matris crudelitate seruatus fuit, quæ cum Petronio adulterabat, & ob eam rem cum Valentinum virum sustulisset, filiū quoque occidere quærebat: sed cum is postea adoleuisset, matrem cum adultero se miscentem occidit, criminēque occisæ matris accusatus, Senatus decreto absolutus est, quod iustus dolor & causa, ad perdendam matrem impulisse videbatur.

De quodam equite Romano.

Et inuitata, & iusta tamen, fuit equitis Romani dānatio, dū corā Claudio Augusto litigaret. Nā deprehensus secū gestare serpētis ouū, superstitione motus, q̄ eo litigantes iuuari putaret, tanquā venefic⁹ interfici iustus est. Inde comparata sibi morte, vnde ad parandā victoriam, opē expectabat.

De Paulo Apostolo.

Paulus Apostolus, a Felice Iudææ procuratore in vincula coniectus, & in manu Festi successoris relictus, cum habita disquisitione, ~~per Festum~~ ^{per Festum} Augusti tribunal compellauit. Itaque Festus etsi eum innocentem iudicarat, tamen coactus est, ad illum mittere, cuius tribunal Paulus appellauerat. Nero autem vt incensæ vr̄bis inuidiam in Christianos exoneraret, quanquam innocentem, post ali-quod tempus capite multauit. Cum appellatio quam sibi fore Paulus salutis arbitrabatur, mortis causam ad vr̄bem Romanam misso attulit.

RECÉNTIORA.

De Athanasio patriarcha Alexandrino.

Athanasium Patriarcham Alexandrinum, non vitæ sanctitas, non doctrina protexit, qui apud Constantium Augustum, a multis Episcopis Arrianis ceu magus atque veneficus acensaretur: nam cum insuper adderetur, ab eo mutilatū

brachio Arsenium, vt ex eo veneficia constaret, contocato Tyri consilio, ostensioque Arsenio incolumi, tamen non effugit, quin iudicium odio atque iniquitate damnatus, per totum Orientem persecutionem pateretur.

De Britio Turonensi Episcopo.

Non in Athanasio solum, perspecta est iudicij pernicacia atque iniquitas, aduersus innocentiam saeuisse, sed id quoque aperte nimis, Gallia in Britio Turonensi Episcopo conspexit, qui Martino in Turonensi ecclesia successerat: na cum eius serua peperisset, Britio partus crimini dabatur, quamquam ad purgandam eius innocentiam, abiuratus infans, qui nondum trigesimum excedebat diem, plane Britij crimen, ortum suum non esse respondisset. Id enim culpae suspicionem auxit, si quidem praeterea magum esse eum insimulabant: illud quoque ad purgandam suspicionem, non valuit, quod ignes illa veste deferret, in exilium enim actus fuit. Sed postremo innocentiae locus suus fuit, cum iam duo ei successissent Episcopi: nam septimo anno post restitutus fuit.

De Hilarione.

Vehementer ad Hilarionis quoque damnationem aduertendum est, quemadmodum Ruffinus Aquilensis scribit, & si illud Hieronymus negat: na cum hereticorum fraude vicarius ei liber esset, quem ipse catholicè scripserat, & in cella, in eo loco conditus, in quo primum habebatur, cum vitium nullum inesset. In concilio postea Hilario, dum per contumelias res ageretur, haereticus appellatus, vt obiectum crimen re ipsa dilueret, librum quem catholicè scripserat, cum proferre vellet fraudis ignarus, vitiosum protulit: quae res & ipsum a recto sensu, praeter admiratione dolorisque simul abalienatum reliquit, & alienos vehementer in eum commouit. Itaque alieno scelere, extra ecclesiae gremium factus, a catholicorum communione, tanquam haereticus fuit depulsus.

De Clerico ac eius sorore Arrassensibus.

Iuuenis Arrassensis clericus, cuius in deterius ibant mores, cum domi suae hominem occidisset, vna cum sorore eum sepe liuit: re detecta, ad supplicium deducebantur damnati, vt ambo vitii cremarentur, qui in eo consternati, Christiano more fateri crimina sua, & a Deo veniam petere noluerant. Soror quae innocens eius criminis erat, cum fratre collachrymabatur, quod innocens coburi deberet. Itaque cum iam supplicium

instaret, & diuinitus monita lustrare animam confessione decreuisset, fratri, vt idem faceret suadebat, sed frater profusus rem abnuebat. Ipsa igitur sola Ecclesiastico sacramento satisfecit: cum autem intra pyram vna ducti essent, vt comburentur, quia iustiora Dei iudicia sunt quam hominum, Deo ita agente succensa pyra, clericum solum, incolumi atque omni ex parte illaesa sorore, combussit.

De Kunigunda Augusta & aliis.

Quemadmodum vitae atque famae suae innocentiam Turcia, prodigio defendit, cum perfollo cribro, è Tyberi aquam tulit: ita Kunigunda Augusta Henrici primi coniunx, falso adulterij insimulata, innocentiam suam purgavit: quin se etiam veneris nesciam probauit, cum quindecim passus, super candelas ferrum, nudis pedibus, illaesis plantis perambulasset. Gargolphi autem Burgundionis vxor, adulterio commaculata, cum probare vellet innoxiam se esse, in frigido fonte demersa manu adiurauit, ne eam sine prodigij specie, si culpam ferret inde posset leuare: mira, & a Deo res facta fuit, cum a fonte manum tolleret, desiccata extraxit, non aliter, quam si in mediis eam ignibus tenuisset. Itaque ob prodigium a viro separata fuit. Saepè igitur ignis & aqua, ad eruendum verum, plusquam conuersus naturae cursus efficiunt, cum, vt veri vis inueniatur, effectus adeo naturae suae contrarios parturiant.

De Ioanne Chrysofomo patriarcha Constantinopolitano.

Si scriptorum haecenus iudiciorum, causae prodigiosae fuerunt, Ioannis quoque Chrysofomi, variam ac praeter ordinem fuisse dicemus: nam cum is ad Synodum vocasset, Theophilum Alexandrinum Patriarcham, propter crimina, quae ei obiciebantur: Constantinopolim cum alia impiorum Episcoporum manu, Theophilus venit, atque aliam Synodum fecit, qui citatus Chrysofomo comparere debebat. Quin etiam Chrysofomum ipsum citauit, cuius quanquam maior esset potestas, tamen quia citatus non iuerat ad Theophilum, ab eo damnatus est: quod dum concionaretur, Augustam Iezabelam vocauerat, cuius causa Archadius quoque exilio Chrysofomum multauerat. Postquam rem, cum grauis terrae motus, urbem atque propinquam regionem infestaret, populus ~~ad~~ ^{religione} motus, quia eius rei causam esse

Chrysofomi exiliū putabat, magnis honoribus, cum in patriam reuocauit. Ceterum cum is etiam damnaret, vt in foro pro æde diuæ Sophiæ, statua Augustæ poneretur, denuo vocata in eum Synodo depullus est, quod redierat non à Synodo, sed à populo reuocatus. Ad eò variæ fuerunt damnationum eius & absolutionum causæ.

De Narcisso Hierosolymitano Episcopo.

Impia etiam ac sceleris plena fuit causa, propter quā Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, fuit damnatus, miranda quoque illa, qua absolutus: imperante enim Septimio Seuero, tribus falsis testibus conuictus iudicio cessit, & ad desertam se contulit loca, atque ei in Episcopatu alter fuit suffectus. Cum triū testium primus dum testaretur adiurasset, nisi vera essent quæ testabantur, vt comburi posset incendio, cū omnibus quæ habebat absumpserat: reliquorum duorū, cum alter imprecatus esset, vt lepra corripere posset: alter autē vt luminibus caperetur, nisi vera testaretur, intra paucos dies uterque iis malis, quibus se adiurauerat affectus est: quibus prodigiis, ceu crimine liberatus Narcissus, absolutus iudicio fuit, & in locum suum restitutus.

De Hildebrando.

Evidenti prodigio damnatus simoniaci crimine fuit archiepiscopus Ambrunensis, ab Hildebrando apostolico legato. Nam cum simonia cum crimē factum negaret Archiepiscopus, Legatus autem affirmaret, quia Spiritus sancti episcopalis dignitas munus esset, illi ipsi se hoc iudicium remissurum esse, & propterea ab Archiepiscopo peteret, vt clara voce versiculum recitaret, qui ab ecclesia in omnium Psalmorum sine dici solet. Archiepiscopus conditionē accepit, cum autem recitando, ad Spiritus sancti nomen venisset, implicata ad dentes lingua, illud verbum enunciare nunquam potuit. Itaque ob eam rem damnatus est, & quod ante damnationem exprimere nō potuit, post damnationem ab episcopatu deiectus, plane pronunciauit.

De Petro Papiensi Archiepiscopo Florentino.

Non minus etiā memoranda est damnationis causa, Petri Papiensis Archiepiscopi Florentini: hic ob simoniæ notam à Ioanne Gualbertho, viro morum sanctitate insigni, qui primus Vallisumbrosæ monachalem congregationem instituit, cū esset grauitè increpitus, & ad populum, vt diuidi-

caretur deducta, super ea monachus post peracta missa solennia, cum ita conuentum esset, itinere habito inter duas lignorum succensas pyras, inrer quas vni tantum peruius limes erat relictus, viuis atque nulla in parte læsus euasit. Itaque & prodigij magnitudine, & simul vt populi impetus compesceretur, Petrus ab Alexandro pontifice, à Florentina Ecclesia deiectus est: sed quoniam satis de sacerdotali ordine dictum est, iam ad secularia transeamus.

De Ioanne Iuuenali Vrsino, Præposito Parisiensi.

Quamquam miranda fuerunt, ea quæ de iudiciis hæcenus sunt scripta: non minus tamen illud insigne est, quod pertinet ad Ioannem Iuuenalē Vrsinum Parisiensem Præpositū: ita enim vrbis illius præfectura nuncupatur. Regnante Carolo sexto, qui penè amens habebatur, apud eum Philippi Burgundiæ ducis opera, accusatus est is, quæ præfuisse Parisiorū vrbis dixim⁹, & causa iis demādata fuerat, qui in Præpositum hostili erant animo, iamque circiter quinquaginta testes clam interrogati falsum dixerant: cum contigit, vt iudices in eadem caupona omnes simul cœnarent, & cum cœnati scripturas agnoscerent, volumen illud, quo testium dicta continebantur, sub mensam delapsum, iudicū diligentiam fefellit: ita enim abierunt, vt penes aliquem ipsorum esse volumen arbitrantur. Carellus autem, qui sub mensa erat, lasciuens, volumen sub lectum detulit, vbi vespere iam facto, cauponis coniuuix illud inuenit, ac viro tradidit. Caupo autem, vt rem ad Præpositū pertinere vidit, volumen ad eum detulit. Cum autem iudices aliud non haberent exemplum, & Præpositus apud testes iis esset vsus remediis, quæ ad causam suam necessaria putauit esse, reperitis testibus, iudicum errore, atque catelli casu absolutus fuit.

De Bethisacho Gallo.

Cum multa Auxitani populi quererentur in se anare & crudeliter gesta esse, sub administratione Biturigis ducis, qui Caroli sexti Gallorū regis patruus erat, à regio Senatu capius illius erat Bethisachus, per quem dux ille omnia gessisse videbatur, quia ducem ipsum compellare non audebat. Bethisachus autē omnes culpam in dominū reiciebat, cuius Imperio quæ fecerat gessisse se ostendebat: itaque iam vt innocens habebatur, cum per fraudem ei significatum fuit, iudicio ipsum, vt vel strangularetur, vel combuteretur damna-

eum iri. Itaque cum ea re Bethisachus attonitus, cum iis qui illud nunciarent consilium, ad inueniendam opem iniret, monitus est, Si se hæreticum dixisset, (Nam ita aliud tribunal causa requirebar) fore ut Auenionem ad Pontificem mitteretur, è cuius manu dux Biturigenfis, facillè eum postea recepturus esset. Huius consilio motus Bethisachus hæreticum se, & qui iam multos annos in Christum non crederet, passus: adeò ira atque indignatione omnem Senatum mouit, ut statim tãquam pessimus vir, nulla vltra eius defensionis audita, Senatus decreto cremaretur.

DE INSIGNIBVS PRIVA-

tis iudiciis.

CAPVT II.

De Archidamo Zeussippi filio.

PUBLICIS iudiciis, priuata quoque addemus, quæ insignia sunt, aut aliquo ordine excessisse videbuntur. Exemplorum primum ponemus, Archidamum Lacedæmonium Zeussippi filium: qui inter duos collitigantes, arbiter electus, cum ambos in Chalcidicæ Mineræ templum deduxisset, eos iureiurando adegit, ut quod ipse iudicasset obseruarent. Quibus præstitum iuramentum imperauit, ne eo templo excederent, priusquam positis discordiis mutuam beneuolentiam redintegrassent: hac sacramenti religione, ambos ut lite discederent perduxit.

De M. Syluio Ottone.

Otto, qui postea imperauit, cum adhuc priuatam ageret vitam, à duobus de finibus arbiter electus, agrum emit, de quo orta erat controuersia. Et alteri contententium dono dedit, atque ita inter ipsos litem sustulit.

De populo Romano.

Contrà populus Romanus, Tarquinio Capitolino, & A. Furio Agrippa Coll. inter Ardeates atque Aricinos de finibus contententes, arbiter electus, haud satis ex tanti populi pudore atque modestia, agrum de quo contendebar, non Aricinorum aut Ardeatium esse, sed ad se pertinere adiudicauit. Ex arbitro & communi amico, præ avaritia prædo, atque hostis factus,

RECENTIORA.

De Natello Ceua Commarchione.

Temporibus nostris, Natellus è Ceuæ Marchionum numero vnus, inter duos Ceuenses arbiter electus, ambos iurare coëgit, ei se daturos quod ipse iudicasset. Iudicij autem ipsius fuit summa: Quicquid illud erat, de quo inter collitigantes controuersia esset, non ipsorum collitigantium, sed sui Natelli esse.

De Georgio Neocæsariensi episcopo.

Inter recentiora tempora, Georgij Neocæsariensis episcopi insigne iudicium fuit. Nam cum de piscoso lacu, qui admodum fructuosus erat, duo inter se contententes fratres digladiarentur, multique iam in ea contentione homines essent interempti, fratrum ipsorum voluntate iudex creatus, ad lacum de quo erat contentio, cum ambæ partes adessent profectus est, & extensis in orantis morem ad Deum manibus rogauit, ut eum lacum exiccaret, qui inter fratres tantarum contentionum materiam præberet: Nondum autem huius precationis verba ex toto protulerat, cum vtraque inspiciente parte, exiccatus lacus, & aquæ & liti simul finem imposuit.

De Aimonem Sabaudie comite.

Cum mutuis odiis inter se contententes, Emanuël atque Andronicus fratres, Caloianis Constantinopolitani Imperatoris filij, quod vterque patri in Imperio succedere uolebat: Andronicus Thenedon insulam populo Genuensi, Emanuël autem Venetis qui eam ædificata arce muniuerant, tradidit, ea de re, graue inter Venetos atque Genuenses bellum exortum. Cum autem in aliquot annos vtrique decerassent, finiedum belli arbitrium, Aimonem fecerunt Sabaudia, quæ Allobrogum pars fuit, comitè. Is autem prudentiæ minimè expertus, ita iudicauit, ut dirutis locis, quæ in insula Veneti muniuerant, neutra partium eam insulam possideret.

DE FOEMINIS QVÆ DDO-

Etrina excelluerunt.

CAPVT III.

De Sappho Lesbica.

CVM longè commendabilius sit, mulieres excellenti doctrina extitisse, atque scribendo philosophis potiusque pares fuisse, quam ipsas, coram magistratibus orasse, &

M m iij

causas suas egisse satius de illis scribere duximus. Has enim audacia ac simul loquacitas foemineo sexu à natura insita, atque simul defendendi sui necessitas, ad hoc vt publicè causas agerent, impellere poruit; sed vt doctrinam insignè assequerentur, ac poëtico more, versus modularentur, haud sine diuino numine assequi potuerunt. Exemplo est adolescens Sappho Lesbica, quæ multis Græcis viribus, non inferior, & doctè & suauiter versus sublimi ingenio concinuisse non contenta, Sapphici carminis, cui ipsa nomen dedit, fuit inuentrix.

De Erymna.

Sapphō tanquā magistram, imitara Erymna Rhodia, siue vt alij volunt Theia aut Lesbia, poëma scripsit Dorica lingua, quod carminis excellentia, cum Homero contendisse putatum est.

De Damophila Graeca Pamphili uxore.

Damophila quoque, Sapphus in doctrina comes atque imitatrix, amatorios libros, carmine composuit, atq; hymnos permultos, quemadmodum Philostratus Dauidis Syri relatu scripsit.

De Corinna.

Pariter Corinna quoque, adeò eruditione excelluit, què admodum Suidas tradit, vt præter ea quæ ingenti laude scripsit Thebis de poëtica, cum Pindaro contenderet, ac quinque (quæ rara fuit) gloria eum superaret.

De Themistoclea.

Quamquam exploratum non sit, Themistocleam scripsisse, tamen non minus perita, quam hæc de quibus est dictum habita fuit. Nam vt Aristoxenus scribit philosophus Pythagoras Themistocleæ frater, admodum subrilia multa, quæ à sorore, vt à doctiore acceperat scripta reliquit.

De Aretha Cyrenaica.

Aretha etiam Cyrenaica, Aristippi patris Socratici dogma secuta, adeò excelluit, vt mortuo patre idonea haberetur, quæ patris scholam in philosophia regere posset, rexitque ingenti gloria dum vixit.

De Leontio Graeca.

Leontium adolescentula Graeca, non satis duxit, tantum assequi doctrinæ, vt doctissimis philosophiæ par esset, quæ vt clariùs ingenium eius ostenderetur, etiam contra Theo-

phrastum, diuinum penè philosophum, non sine ingenti inter Græcos laude scripsit.

De Cleobulina, Lindia.

Cleobulina Lindia & ipsius Cleobuli philosophi vnica filia, tantum etiam eloquentiæ studio sibi peperit, vt permulta versibus singulari laude conscripserit, & eius scripta dictaque philosophi clarissimi, pro testimonio in medium afferre non dubitarint.

De Thesselidi Argiua Hipparchia.

Thesselidis Argiua foemina (quod in eo sexu rarissimum est) fortissima, præter alias virtutes temporibus suis doctissima habita est. Epigrammata atque alterius generis carmina peritissimè scripsit, nec verò minus clara in philosophia fuit Hipparchia. Verum ne Græci solum eiusmodi doctrina insignes foeminas habuisse videantur, quosdam barbaras atque Latinas annectemus.

De Argentaria Pollæ atq; Calphurnia Plinii secundi coniuge.

Argentariam Pollam Lucani uxorem, tanto ingenio doctrinæque fuisse scriptum est, vt cœptos à viro permultos versus, ipsa eadem styli grauitate atque elegantia perficeret, atque Epigrammata etiam peritissimè conscriberet. Idem de Calphurnia coniuge Plinius secundus scripsit.

De Cornificia Romana.

Cornificia adolescens Romana, adeò excelluisse doctrina, imperante Augusto putata est, vt in omni poëtica genere, Cornificio fratri, poëtica insigni, par haberetur.

De Sulpitia Romana.

Quam ingens etiã Sulpitiæ Romanæ doctrina fuit? quæ heroico carmine illaudata Domitiani Augusti tempora desseuit, tantæque pericia ac virtutis simplicitate habita est, vt Martialis Epigrammate eam celebrare, decori sibi duxerit esse.

De Proba Adelphi Coniuge.

Proba iuuenis Romana, Græcis atque Latinis literis eruditissima fuit, adeò vt Virgilianis versibus truncans atque simul ad diuersam materiam contextis, de Christi gestis, mortisque opus nobilissimum composuerit: quod à similitudine Centonæ appellauit, carmine quoque Homericò idem fecisse dicitur.

De Amalthea Sybilla Cumana.

Quam ingens eruditio atque sapientia Amaltheæ Sybilæ

læ Cumanæ fuerit, his libris, quos ipsa populo Rom. reliquit, facile ostensum est. His enim populo Rom. nõ secus ac diuinis oraculis, in imperij administratione sepe credidit.

De Zenobia Palmirensium regina.

Fortasse in his, de quibus scripsimus foeminis, quia priuata uixerunt vitam, non tam mira uideretur fuisse doctrina, quam in Zenobia Palmirensium regina. Nam & regni administratio, præterea delicta quæ in regnis atque ampla fortuna constitutos, mortales plerunque sequitur, literarum studiis adimere tempora solent, præter quam quod qui in eiusmodi loco sunt, trudere laboris solet, sine quo proficere in disciplinis homines nequeunt. Zenobia igitur, his superatis difficultatibus, Græca eruditione non contenta, Ægyptium Persicamque linguam calluit, reumque Alexandinarum historiam non illaudato stylo ad compendium redegit. Sed ne ætas nostra, magis in hoc quam in alio uirtutum genere, de quo scripsimus defecisse uideatur, recentiorum foeminarum exempla nonnulla, subnectemus.

R E C E N T I O R A.

De Rosuinda Saxona.

Prima igitur inter recentiores foeminas, doctrina insignes à nobis referretur Rosuinda, quæ in Germania apud Saxones orta est, Ioãne septimo, qui foemina esse deprehensus est, Pontifice Lothario primo regnante. Hæc Græcè atque Latine omnium bonarum artium peritissima, per multa non sine magna commendatione scripsit, præsertim ad monachas suas, dum eas ad diuinum cultum atque uirtutem hortaretur. Sex quoque comædias edidit: præterea carmè in sine, de Othonum Cæsarium rebus gestis: item sanctarum foeminarum, atq; in primis uirginis, quæ mortalibus redemptorem tulit, vitam laudèsq; earum, luculenta oratione perscripsit.

De Elizabetha Germanica abbatiissa.

Rosuindæ disciplinam, atque studia, Elizabetha Schonauigæ abbatiissa, apud Treuiros secuta, Latine per multa quæ diuinitus monita est, item suasorias orationes ad conuentus sui sorores, atque ad alios egregiè conscripsit: opus etiã de uis, quibus ad Deum inceditur, ac simul eruditissimarum epistolarum uolumen.

De Baptista prima Malatesta.

Baptista prima Galeatii Malatestæ Pisarenensis principis

filia, & Guidoni monti Feltrensi Vrbinarium comiti matrimonio coniuncta, miræ eruditionis, qua prædita erat, persæpè periculum fecit. Nam cum doctissimis uiris sæpè nõ sine laude disputauit, & Latine de humana fragilitate, atque de vera religione, luculentos quosdam libros edidit.

De Isota Nouarula uirgine Veronensi.

Isota Nouarula, Veronensis, cum philosophiæ studia nõ uerbo tantum, uerum re quoque profiteretur, literarum studiis, ac perpetuæ uirginitati se dicauit. Orationes permultas ad Nicolaum quintum, Pium secundum pontifices uiros doctissimos scripsit, Theologiæ ac Philosophiæ studiosa, dialogum confecit, in quo disputatum est, qui prius ac magis, Adam ne an Eua peccauerit.

De Cassandra Fidele, uirgine Veneta.

Quæ autem nunc quoque uiuit, & ceu prodigiosa res doctrina singulari eminet, Cassandra Fidelis Veneta non solum ad lyram commodissimè concinit Latinos uersus, quos ipsa magna eruditione cõponit, uerum Patauij quoque, in uniuersitate disputando, ingentem laudem hæctenus semper retulit: cum omnibus in omni doctrinarum genere appositè responderet, & ut clarius eruditionis suæ documentum præberet, de ordine scientiarum librum edidit. Sed ut Valerij ordinem teneamus, necesse est ad iudiciales res iterum egredi, & idcirco de disquisitione, quæ per tormenta sit, scribere aggrediemur.

DE DISQUISITIONE PER
tormenta, CAP. IIII.

De Æsopo Demosthenis liberto.

AEsopus Demosthenis libertus, diu discruciatu, nunquam ad patronum fateri uoluit pertinere adulterij culpam cum Iulia, nisi prius multorum testimonio conuictus Demosthenes, ipse crimen falsus esset.

De Agathoclis comitibus.

Agathocles, qui postea in Sicilia regnauit, cum adhuc priuatus Syraculis uiueret, & mare clam prædaretur, nunquam à comitibus, qui cum eo capti fuerant, quanquã grauiter discruciatu essent, accusatus fuit. Itaque etsi crimen exploratum habebatur, constans comitum animus, singularisque

earum patientia, id in purgatio Agathocle effecit, ut iudicio tanquam innocens absolueretur.

De Tyronem & filio.

Cum Herodes Iudaeorum rex, Alexandrum filium suspectum haberet, & ob eam rem Tyronem ministrum eius in vincula coniecisset, quia tonsor quidam ferebatur, ab eo se inuitatum, ut Herodem occideret, ut eo defuncto Alexander filius eius regnaret: Tyro diu una cum filio cruciatus est, cum tonsor coram esset, amborum corporibus crudelem in modum dilaniatis, Tyronis filius, siue nimis ad dolorem recens, siue quod patris commiserario eum moueret, cum ei promissum esset, tormentis finem impositum iri, factus est, sapius patrem decreuisse, ut Herodem occideret, cum ut solum adoriri possent occasionem aucuparentur, & id ob eam rem tantum, ut Alexander post eum regnaret. Illius igitur confessione, quae postea falsa est inuenta, motus Herodes, Alexandrum filium interemit.

De Aretaphila Graeca.

Aretaphila Nicocratis vxor, qui Cyrenis tyrannidem exercebat, cum plus eam patriae charitas, quam viri amor moueret, ut patriam tyrannide liberaret, aduerso fato detecta est consilium iniuisse, Nicocratem virum veneno tollendi. Itaque variis ac longis cruciatibus affecta, a Caluia focru, quanquam res penè manifesta esset, adeo constanter tormenta pertulit, atque ita eam rem semper excusauit, ut tanquam innoxia, in primum honoris gradum, apud virum restitueretur, quem tamen ipsa haud multo post interemit.

De Farione Aegyptio.

Contra autem Farion Aegyptius, tormentorum metu, ea atrocina factus, quae nunquam patrarat, Alexandria dum deduceretur ad locum, ubi securi percutiendus erat, forte in Appollonium Tyaneum philosophum incidit, cum is vel diuino nutu, vel magica arte (id enim non constat) innocentem eius criminis Farionem deprehendisset esse, dedita opera eum remoratus est. Cum autem ceteri, iam a ministris capite mulctari essent, Farion reuocatus est, cum noxij quidam in disquisitione, quae de eis habebatur, ipsa illa hora, innocentem Farionem, eius criminis esse dixissent.

RECENTIORA.

De duobus adulterij accusatis.

Vercellis, quemadmodum Hieronymus scribit, a viro vxor adulterij accusata, dum torqueretur, constanter crimen semper negauit. Iuuenis autem quo cum adulterasse dicebatur, tormentorum impatiens, quod non patrarat, patrasse se factus est, atque ob eam rem, ambobus a Consule, in quo rigoris plus quam iusticiae erat morte damnatis, prodigio veritas detecta est. Iuuenis enim mendax, gladio percussus, caput semel ictus amisit: septies autem cum femina gladio percussa esset, non casum modo, verumetiam ingulo punctum petito ferrum, retro ab eius carne veluti a silice semper resiliit, praeterquam in extremo ictu. Seruanda enim illius animae gratia percussa, pro mortua ut sepeliretur elata fuit, atque tunc viua inuenta, curato vulnere, cum demum iudicio absoluta esset, verum inuentum est.

De Iacobo Fuscaro Patrio Veneto.

Cum Hermolaus Donatus, Venetiis, inter decem viros principum vnus haberetur, atque is forte in vinculis adolescentem haberet, impudiciae reum, qui tormentis nullis ut crimen fateretur adduci poterat: contigit, ut adolescentis amator (fortasse fretus, ita se amatum adolescentem liberaturum) Hermolaum post secundam a solis occasu horam a palatio domum regredientem, vno solo comitatum, extincto eius lumine, vno vulnere occidit. Cum autem casus illius atrocitas vehementer senatum Venetum perculisset & caedis autor ignoraretur, coniectura eius facti veritatem disquirere decreuit: itaque cum in mentem rediisset, inter Hermolaum atque Iacobum Fuscarum qui vnicus Francisci Fuscarum, eo tempore Venetorum ducis filius erat, graues olim contentiones fuisse: arbitratus senatus, Iacobum patris honore fretum illius caedis autorem fuisse, in vincula poni eum iussit: qui illic variis acerbisque tormentorum generibus discruciat, quanquam nihil fateretur, tamen cum pertinaciter Senatus in sententia maneret, ab eo Hermolai caedem procuratam fuisse, & tamen inconfessum morte mulctare non posset, tandem in Cretam eum relegauit. Cum autem haud multo post, Iacobus in exilio decessisset, qui eadem eam parauerat, cum se religioni dicasset, morti proximus, rem gestam a se factus est. Quae res satis aperte mouet non esse

magnopere tormentis credendum. Perſæpè enim tormenta eos, qui in dolore recentiores ſunt, etiam quæ non egerunt, fatiri cogunt: quosdam quoque beneficio à ſenſu alienatos vidimus tormentis, ceu in lecto iacerent doloris expertes, indormire. Nullam ergo de morte hominis, quæ peracta irrevocabilis eſt, cunctationem nimis longam ducere debemus: neque enim ab re, Romanarum legum conditores ſtatuunt, ſolam criminis confessionem, quæ per tormenta extorqueatur, ad damnationem non ſufficere, ſi cum ea ad probandam rem, aliud nihil conveniat. Contra etiam tormentorum patientiam, ſi in contrarium probationes eſſent, ad abſolutionem ſatis non eſſe, ſed prudentia in vtraque re opus eſſe cenſuerunt.

DE TESTIBVS. CAPVT V.

Secundum Valerij ordinem ſcribenti hoc loco de teſtibus dicendum eſſet: ſed cum hoc tempore, populi, vel Senatus non hi ſint, qui iudicia peragant, quemadmodum apud Romanos fieri conſueuerat, nihil mihi quidem, quod operæ precium mereatur ſcribere poſſe videor. Cum cuiusmodi res aut legum formulam habeant, aut à principibus iudicentur, in quibus plus appetitum perſæpe, quam ius valere videmus. Itaque ſolum nobis ſupereſſet, vt teſtium exèpla è litigantiũ libellis atq; iudiciis requireremus, re profecto obſcuram, neque hoc libro ſatis dignam vbi inſignia tantum poſituros nos profeſſi ſumus. Itaque hanc partem ſilentio pretermiſſuri ſumus, cum illud ſatis eſſe putemus monere, permultum de teſtibus dubitari poſſe, quanquam & dires ſint, & in ambo dignitatis ſtatu collocati, niſi adhuc vitæ honeſtas, atque in primis Dei timor accedat. Neque enim fides amplas ædes, aut multo auro plenas arcas, ſed hominum peſtora inhabitat, vbi iuſtitia ſedes eſt, quam & honeſtas & religio nunquam incommittam relinquunt.

DE IIS QUI IN ALIOS ANIMAD-
uerterunt, ſuper iis quæ ipſi aliquando patiarunt.
CAPVT VI.

De populo Iſraelitico.

DE iis ſcripturi, qui in aliis caſtigauerunt, quod ipſi, interdum geſſere, Iſraeliticum populum primò citabimus, qui ſeuere atque atrociter Cananæos, aliòſq; vicinos populos, quod idola colerent, euerit: cum ipſe tamen vniuerſus, primò in deſertis locis, dum ab Ægypto remigraret, & poſtea decem tribus eiusdem populi, idem peregiſſent.

De Saulo Iudeorum rege.

Saulus primus Iudæorum rex, cum Ariolos & Phytoniſas, qui ei parebant interemiſſet, ipſe quoque ab officio diſcedens, de bello phytoniſam conſuluit, qui poſtea pro crimine illo, ea pœna, quã aliis irrogarat, à Deo multatus eſt.

De Pericle Athenienſi.

Pericles Athenienſis ciuis, cũ plurimum in patria poſſet, autor fuit vt filij qui naturales tantum eſſent, ciuiũ numero non haberentur: cui cum poſtea functis vita legitimis liberis, ſolus qui naturalis erat ſuperſtes fuiſſet, dũ ciuiũ numero cum habuit, primus fuit qui conditam à ſe legem violaret.

De L. Sylla.

Inter Romanos quoque L. Sylla dictator, cum per legem modum funeribus atque conuiuiis præſiniuiſſet, in Metellæ coniugis funere, atque in epulo quod ſæpius populo exhibuit, nimia profuſione pompæque, legem à ſe factam tranſgreſſus eſt.

De Nerone Imperatore.

Nero quoque Imperator, lege condita de moderando in victum ſumptu, edixit: Ne caupones in vrbe Roma, aliud quam legumen atq; herbas viderent, pœna pro delicatioribus cibis impoſita. Neq; verò diu cunctatus, cũ exquisitiſſimorum ciborum cœnis ſumptuariã legem ipſam violauit, atq; ipſe in cauponas atq; apotheas, quas in Tybridis ripa conſtruxerat, excolendorum ciborum gratia ſe conferret.

RECENTIORA.

De Maſſelzere.

Gildo Aphricæ præfectus, in Theodoſij primi morte, eam prouinciam occupauit, & cum in eandem perſidiam Maſſelzerem fratrem ſuum trahere nequiuiſſet, fugientis inde vxorem liberòſque peremit. Honorius autem atque Archadius fratres, imperio potiti Maſſelzerem ad repetendã Aphricam, aduerſus Gildonem fratrem miſerunt, quẽ is prælio victũ occidit, recuperatãque omni Aphrica in eundem in

quem Gildo incidit errorem, quia ab Honorio atque Archadio rebellavit.

De Heracliano.

Heraclianus ab Honorio Augusto, aduersus Attalum tyrannum, in Hispaniam missus, cum eum deuicisset, Hispania recepta, ipse quoque rebellavit: sed cum postea ad urbem Romam, cum ingenti exercitu veniret, a militibus suis occisus est.

De Eleutherio Constantinopolitano patricio.

Calabriam atque Apuliam Heracliei Imperatoris nomine, Ioannes Campsinus Graecus patricius regebat. Itaque ab eo cuius auspiciis ipsas provincias administrabat desciscit: ad persequendum eum ab Heraclio missus Eleutherius, Constantinopolitanus Patricius, haud longe ab urbe Neapoli, in praelio Ioannem occidit, pro quo merito, ne sine munere ab Heraclio praeriretur, Italiae Exarchatum accepit. Caeterum ipse dato honore non contentus, rebellavit atque se Regem appellavit. Quamobrem a Romanis legionibus, quas secum habebat postea interfectus fuit, atque ipsius caput a militibus Constantinopolim missum.

De Innocentio septimo Pontifice.

~~Innocentius septimus est, non papa sed Pontifex con-~~
~~secratus, cuius solus honoris honore insignis per-~~
~~supra tribuitur. Pontifex, qui a uocem Beati~~
~~ecclesiarum suorum: propter haec de re uolendo a catho-~~
~~lica ecclesia se habent, paucos in eis emere uideretur.~~
~~Caeterum postea ad idem se habent, in solam ipse~~
~~quodque in uide ostendit, a quibusdam in Romanis con-~~
~~bus rogatus, ut ad uolendam se habent, adhiberet uel-~~
~~ta, cum eorum nomine scriberet, ipsius nomine scriberet~~
~~seruati, a imperatore pro Pontifice uideretur, quod a sacerdotis~~
~~principis deinde fuerit: Idcirco, in eadem re, sunt~~
~~etiam in manu. Et haec cum in eadem re, sunt~~
~~enim, ut in manu eorum, illud repulchritate~~
~~propter eorum in manu eorum, illud repulchritate~~
~~in manu eorum, illud repulchritate~~
~~in manu eorum, illud repulchritate~~

DE

Industriam studiumque multarum virtutum, omniumque artium ueluti indicem atque originem esse palam perspiciamus. Neque enim sine iis, nisi perarò proficere quæquam in disciplinis, aut arte vlla contingit. Et si quando inuentum esse aliquem accidit, qui aut nullo aut perexiguo impensio studio excelluerit, id aut ingenij magnitudine, aut prodigio factum uideri debet. Itaque ne eius quem inuatur ordinem deseramus, de his dicere aggrediemur. Nec uerò aut Neronem, aut ei similes commemorabimus, qui industriae studiumque enixè his artibus impenderunt, quæ profus regibus atque imperatoribus erant indignæ: quid enim ille, dum se & vomitu, atque leuando uentre tanto opere purgabat, aliud quæstuit, quam ut uocem magis sonoram haberet? ut in theatris atque foro clarius decantaret? Qui etiã ob eandem rem porro oleo condito uescèbatur, & plumbeam laminam, pectori appositam gerebat, omnia ut inter cantores annumerari posset, perpeffus. Quamobrem ab eorum ordine, qui sequuntur ipsum tollemus, & ad eos in quibus plus laudis fuit nos conferemus.

De C. Iulio Cæsare.

Quantum Iulius Cæsar literis impenderit studij, ex eo facile intelligi potest, quod ne in bello quidem, nunquam studium, quod literis impendebat, intermisit: neque ludos aut alia publica munera, sine lectione spectabat: ac omnium testimonia, de hac re scribentium, commentarij de rebus ab eo gestis scripti longe superant, ab eo inter armorum, strepitum, ac bellorum tum externorum, tum ciuiliu curas, literis mandati, ut scriptoribus materia pararetur. Ita eruditi limaque habitus sunt, ut nullus eis apponere manum ausus sit, cum styli nitorem, militaremque illam, sine vilo fucò facundiam, nò superare modò sed ne æquare quidem posse, haud iniuria nemo sibi persuasit. Fuit autè in omni disciplinarum genere, hac ipsius tanta eruditione magis miranda, quod honorum cupidus, atque ingenti ambitione laboras, inter arma magistratibusque omnem transegit ætatem.

De Augusto.

Iulij Cæsaris ex forore nepos, atque idem per adoptione
 N n

nem filius Augustus, ei in literarum studio persimilis: quam primam aetatem imperij administratione occupata esset, multa facundè ornatèque carminibus Græcè Latinèque scripsit. Mutinensique bello, cum omnia armis obtreperent, semper vel legit vel scripsit, vel declamavit: cum nec vitæ in summo discrimine versabatur, nec militaris cura ac molestia eum auerterent, quò minus assidue studiis lógè enixius quàm alij in magno otio soleant, operam impenderet.

De Adriano Imperatore.

Adrianus imperator habitus est tam doctus, atque poetice studiosus, ut persæpe ei ad erimen ascriberetur. Arithmetica: peritissimus, item Geometra fuit, pinxit egregie, musicen excellenter calluit, & ante alia Astronomiæ scientia, ætatis suæ omnes antecire visus est. Neque verò (& si imperij occupationibus distinebatur) antè unquam earum disciplinarum studium intermisit, dum simul scriberet, dictaret, audiret, loquereturque. Itaque pro prodigio numerari potest, tam multarum rerum scientiam in imperatore fuisse, cuius vel dimidia pars, in priuato atque eodem otioso homine, si inueniretur, id etiam amplissimum videri posset.

De Helio Sophista.

Hoc etiam Helio Hippiae Sophistæ contigit, qui præter literarum studia, in quibus ætate sua nulli secundus fuit, Olympicis ludis zonam, vestem, calceos, ampullam, annulum, gemmam, in qua signum sculpserat, omnia ab ipso fabricata, non sine admiratione homines conspexerunt. Quippe in vno tantarum rerum artem, ac scientiam viderunt, quantæ permultos ornare mortales potuissent.

De Aurelio Alexandro Senero.

Non minus admirationis meretur, studium quoque atque industria, qua in re literaria Alexander, quamquam occupationum magnitudine in imperio penè opprimeretur, plurimum excelluit. Fuisse enim legitur optimus aruspex, excellens augur, musicus insignis, & qui solutam orationem carmenque eruditissime scriberet. Quibus rebus, tantum impendit operæ, ut in conuiujs consueuerit, vel legentes audire, vel ipse alijs vescentibus legere.

De M. Antonio philosopho Imperatore.

M. Antonius philosophus Imperator, ultra publicas curas, quas nunquam deseruit (cuius rei argumentum est, quod

diu pacatum tenuit Rom. imperium) plurimum studij literis impendit, cum de philosophia vel scriberet, vel disputaret. Itaque eius dicta scriptaque inter Philosophos, eo tempore magni facta fuerunt.

De Cynea philosopho.

A principibus ad priuatos nunc descendemus: Cyneas philosophus, à Pyrrho ad populum Rom. legatus, postmodum quam in urbem Romam venit, curiam ingressus, Senatui, atque equestrem ordinem salutauit, vnoquoque propriis nominibus appellato, idque ipse peregrinus facile peregit, quæ Romani in urbe nati, nullo modo facere potuissent.

De Esdra Propheta.

Longè etiam maius memoriæ experimentum Eusebius tradit, in libro temporum, scribens Esdram Hebræum, omnes Moysi libros memoriter recitasse, quos Chaldæorum reges sustulerunt, ita ne amplius extarent: & ex eius recitatione transcriptos, hunc usum qui postea habitus est præbuisse.

De Carneade Græco.

Carneadem Græcum, Plinius scribit, ut memoriæ periculum faceret, libros quos in aliqua Bibliotheca legisset, confestim omnes memoriter recitasse.

De Democrito Abderita.

Adeo doctrinæ studiosus atque amator Democritus Abderites fuit, ut omnibus relictis, in Chaldæam proficisceretur, ob id solum, ut Astronomiæ operam daret: neque eo contentus, in Persidè transfuit, vbi Geometriæ mensus didicit, Athenas postea profectus, doctrinæ penitus amore captus, ut ei magis ex sententia sua vacaret, neque vilius rei gratia ab ea auerteretur, luminibus, ut à quibusdā est scriptum se priuauit, corporisque tenebras obiecit, ut animo plus cernere posset.

De C. Plinio.

Omnium studia, diligentiamque C. Plinius studio suo superauit, qui quæquam in armis & magistratibus obeundis, totam transegerit vitam, neque aliquid quod agendum esset omiserit, tam multa, tam doctè atque ornatè scripsit, ut etiã otioso perdifficile sit, omnia quæ is scripta reliquit, perlegere. Nam præter naturalis Historiæ libros, opus diffusum atque varium, infinita penè alia edidit. Neque verò cum otiosus esset, tantum literis operam dabat, sed in mensa quoque legentem audiebat, aut notabat etiam, cum aliud agere

cum oportebat, qui lectica quoque utebatur, ut in via vel legere vel scribere posset. Et si equo ferebatur etiam inter tempestates ministrum manuleatum in pugillaribus excipere iubebat, quæ ab ipso dictabantur. Intelligenti autem tanto studio tenebatur, ut dum nimis progreditur, incendij quo Vesuvius deflagabat causas inspecturus, fumi magnitudinem præfocatus, interierit.

De Dioscoride.

Eadem diligentia atque industria usus est Dioscorides medicus, atque equestris dignitatis honore decoratus: qui cum herbarum petrarumque vires scriberet, atque insuper animalium atque aromatum species prosequeretur, in eis describendis non leuiter famam secutus est, sed in omnibus graues autores legere, atque magna ex parte eorum omnium periculum facere voluit.

De Diodoro Siculo.

Par studium atque industria in Diodoro Siculo fuit, qui triginta annos, dum orbis terrarum historias scribendo complecteretur, consumpsit. Et ne in eis erraret, in quibus permultos errasse agnouerat, magno suo incommodo, maiorem Asiae atque Europae partem perlustrauit.

De Epicteto philosopho.

Mira profecto res, & quæ ante alia, in quibus studium atque industria eniuit, efferi laudibus debeat, ea fuit, quam Epictetus philosophus præstitit: nam seruus atque omnium inops, adeo ut vnde fores obseraret pauperis tugurij non haberet: his superatis incommodis, permulta in philosophia peritissimè scripsit.

De Plauto Poeta comico.

Plautus quem Varro vir doctissimus, adeo eleganter locutum scribit, ut si Musæ Latinè loqui voluissent, eas affirmaret Plautino ore locuturas fuisse: cum graui inopia pressus, magnum temporis spacium moleret, ut ita victum pararet, quod temporis supererat, non quieti, cæterum legendi atque scribendo impartiebatur. Quam credibile igitur est, longè maiora confecturum fuisse, si otij atque opum, quibus alij affluenter abundant, partem nactus fuisset: cum in tantis & temporis & rerum angustiis, perpetuo penè labore pressus, de literarum studiis, tam multa scribendo, bene mereri voluerit.

De Phedone philosopho.

Haud dissimile Phedonis Elei studium atque industria fuit, qui adolescentulus, cum Athenis in seruitute esset, à domino ut prostaret, in lupanari constitutus: quantum in iunctæ necessitatis turpitudinem vitare poterat, cum Socrate inclusus, philosophiæ operam dabat. In qua re ita egit, ut paruo precio, ab ea turpitudine se redimeret, atque inter philosophos doctissimus euaderet.

De Simone Coriario.

Non minus etiam Simonis Coriarij studium fuit, cum ad eius apothecam Socrates persæpe commoratus, de philosophia disputaret: tanta enim Socratem diligentia audiebat, atque eius dicta excipiebat, ut quædam de eis, non incoposité, volumina ediderit.

De Cleante philosopho Stoico.

Cleantes quoque philosophus, permagno studio atque industria usus est, qui cum pugil esset adeo se philosophiæ studiis accendit, ut cum ob inopiã coëmere in scribendi usum papyrũ non posset, quod audiebat, in tegula vel osse notabat.

De Prothogene Pictore.

In pictura Prothogenes, non minore industria, quam alij in literarum studiis usus est: nam cum Ialij imaginem pingeret, solo lupino aqua macerato alebatur, ut ita siti famèque depulsa, minus curando corpori occuparetur: cibòque persico cum vteretur, vaporibus, quibus delicatioribus cibi caput perunt, eius in considerando studium, ac ratio minus læderetur.

De Nicaula Ægypti atque Æthiopiæ regina.

Sed non in vitis modo tantum doctrinæ ac sapientiæ studium fuit, inuentæ quoque (id quod carum sexus perrarum facit, atque ideo etiam magis mirum) fœminæ fuerunt, adeo intelligendi ardore incensa, ut neque viarum longinquitate, neque regni, in quo erant magnitudine detinerentur, quò minus ad capeffendam doctrinam peregrè proficiscerentur: exemplo fuit Nicaula Ægypti atque Æthiopiæ regina, quæ audita Salomonis sapientia, ab extremo orbe in Iudæam iuit, ut cum audiret: & pro eorum temporum more, cum subtilia quædam quæsiuisset, Salomon difficultates eas absoluit. Hoc autem facit, ut minus Pythagoram, Platonemque & Apollonium terrarum orbem peragrassè miremur, cum hæc & fœmina, & regina, neque sexus debilitate, neque

amittendæ dignitatis formidine, deterrita sit, vt discendi studio, tantum terrarum spacium obiret.

De Apollonio Tyaneo philosopho.

Nicaulæ longum iter ad Salomonem audiendum, vt de his quæ dicendi studio impulsus, Apollonius Tyaneus Asiaticus philosophus peragravit, scribere velim, me admodum inuitat: nam quanquam sexus imbecillitas, vt mira videantur, quæ illa egit efficiat, in Apollonio longè maior & longitudo peregrinationum & laboris difficultas fuit. Is satis non duxit, temporis sui philosophos, in ea regione, in qua ipse viueret doctrina æquasse, Vespasiano, atque post eum liberis imperantibus, mirum in modum discendi studio incensus, omnia petebat loca, in quibus aliquid discere se posse intelligeret, neque eum viarum longitudo incommodauit neque pericula, aut impendia retinuerunt. Nam vt Brachmanum scientiam haurire posset, Persas, Caucasum ipsum Albanosque ac Scythas atque Massageras prætergressus, in Indiam penetravit, denique Phylonte amine superato, ad illos ipsos, quos oprabat philosophos Brachmanes peruenit. Vbi audito Hiartha, in his quæ ad naturalem philosophiã atque astronomiã pertinerent, permulta quoque alia ab eo didicit. Inde autem per Elamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Parthos, Assyriosque, Phœnicas, Arabes atque Palæstinos in Ægyptum, omnibus aliis, in omni scientiarum genere doctior regressus est. Sed ne tunc quidem extincta hauriendarum scientiarum siti, in Æthiopiam ad Gymnosophistas, transiit: vbi eorum principem Thespesionem audiuit, vt ab eo quoque erudiretur. Tunc discendi sibi modum ponens, cum viuere destitit, pane herbisque ac simul aqua tantum vesceretur, ob id solû vt ingenio ad discendû promptior esset. Paternas autem opes, quæ satis magnæ fuerunt, non stultè quemadmodum Crates Thebanus in mare protexit (vt expeditius vacare philosophiæ posset) sed parte fratri tradita, quod superfuit pauperibus, qui propinquitate, aut amicitia iuncti essent, distribuit. Itaque minimè mirum videri debuit, si philosophus atque Magus, alios doctrinæ magnitudine superaret, adeo vt illa quæ ab ipso fierent, præ admiratione mortaliû mentes caperent, atque ob id eum permulti numen habere crederent, essentque etiam extra catholicè credentium numerum, qui ea quæ veluti

præstigiator Apollonius supra cõmunis naturæ cursum generet, redemptoris rebus, verè mirandis, anteferre auderent.

De Anthistene philosopho.

Quanto etiam doctrinæ studio Anthistenes tenebatur? nam cum disputantem Socratem audiisset, ipsius disciplinæ amore captus, ad discipulos, quos ipse habebat conuersus, vt alium præceptorem quærerent, monuit, sibi enim se præceptorem inuenisset aiebat: & cum ita dixisset illis, fortunisque omnib. relictis, vno tantum pallio tectus, Socratem postea secutus est, opibus liber, atque humanis curis, quæ cum à studiis auertere possent.

De Læsthenia Mantinea & Axiotea Phliasia.

Pari studio scientiæ arserunt, Læsthenia Mantinea, & Axiotea Phliasia, quas Dicæarchus scripsit, virilem amicitiam induisse, vt expeditius Platonis doctrinam sequerentur: minimè à fragili lasciuoque sexu impeditæ, quò minus cû aliis Platonis discipulis, diligentia studioque proficerent.

De Hipparchia Maronea.

Quemadmodum Thebanus Crates opes contempsit, vt pote, Ne discendi, quo tenebatur studium, his impediretur, ita Hipparchia Maronea, & diues & formosa scœmina, doctrinæ capta studio, viros quorum matrimonia honestissimis conditionibus offerebantur, vnâ cum opibus spreuit, vt inopem Cratem philosophum sequeretur: quo cum, vt Cynicam sectam planè imitaretur, nudis pedibus orbem terrarum philosophando peragrabat.

R E C E N T I O R A.

De Paula Cornelia.

Inter recentiora exempla Paula Cornelia, Romæ principum genere orta, non ob id tantum clara, quod Hebræicis, Græcis atque Latinis literis plurimû excelluit, sed etiã quod veriore philosophiam, atque peritiorem doctorè secuta, relictâ patria, in Palæstinam abiit, vt illic Christiana dogmata, quib. nulla maior est philosophia, à Hieronymo, qui illic agebat, audiret. Illicque opes, quas ingentes habebat, ne à cœlestium contèplatione abstraheretur, in pia opera distribuit.

De Amalafunta Ostrogothorum regina in Italia.

Amalafunta Ostrogothorum regina, Theodorici Ostrogothorum regis in Italia filia, & Græcè & Latinè eruditissima fuit, distinctèque omnibus linguis locuta est earum

nationum Barbararum, quæ in Occidente imperium unquam vexassent. Er postea mirabimur Cyrum, Mithridatemque si alter nomina totius exercitus sui militibus reddidit: alter autem duabus & viginti nationibus linguis propriis, ius reddebat: cum & foemina & regina, regni administratione occupata, tam docta existerit, & adeo variis linguis loqui nouerit.

De Quinto Asconio Pædiano.

Quintus Asconius Pædianus Grammaticus atque historicus, cum septuagesimo ætatis suæ anno, oculis caprus esset, atque ita duodecim annos vixisset, eleganter quasdam historias, diligentia atque industria superato ætatis atque colorum impedimento, perscripsit.

De Didymo cæco Alexandrino.

Omnium industriam ac studium quos unquam legerim Didymus Alexandrinus superauit, qui amisso oculorũ usu, cum ad quadragesimum ætatis annum peruenisset, in Grammaticum, Geometram atque Dialecticum consummatissimum euasit: nam cum in supputandis numeris, dimensionibusque, atque in scribendo aliena uteretur manu, multa subtilissimè scripsit, atque haud pauca in sacra scriptura commentatus est. Visus est enim Deus hunc potissimum ob id creasse, ut alios omnes experimento doceret, diligentia atque industria inuium nihil esse, cum Didymus ea re, quæ ante alias doctrinæ pernecessaria est, priuatus, industria tamen tantum doctrinæ assecutus fuerit.

De Ioanne Fernando.

Quod per industriam, in Didymo post amissum oculorũ usum contigisse certum est, id ætas nostra, in Ioanne Fernando vidit, cuius pater Hispanus fuit, sed ipse in Belgica parte (cui Flandiæ est recentius nomen) ortus, in ea vixit: nam cum nasceretur cæcus erat, & eã in super calamitatem pauperies aggravauit. His duobus superatis, quæ permultũ doctrinæ atq; musicæ repugnant, Poëta, Logicus, philosophus, Musicusq; tã excellenti arte atq; doctrina euasit, ut solus memoriter quatuor vocum carmen cõponeret, id quod vix alij scribendo cõsequi possent. Præterquã, quod aliis musicis instrumentis, tã peritè sonos modularetur, ut audientiũ aures, non solum suauitate demulceret, sed etiam artificij magnitudine, veluti captas admiratione detineret.

De Nicasio VVerdano Belgico eius partis quæ Brabantia dicitur.

Quod primus visum amisit Nicasio VVerdanus Belgicæ nationis (quæ Brabantia dicitur) incola, & quod idem insigni doctrina præditus fuit, duobus superius positis exemplis, à nobis annecteretur, in quibus amissis luminibus, quid per industriam assecuti homines fuerint, haud obscure patet. Imperante enim Federico tercio, in Colonienſi studio professus est, & in Louanienſi gymnasio, Theologiæ peritissimum esse, studiorum præfecti cum censuerunt. Diu sacramentorum concionator exiit, & aliena vsus manu, in institutionum interpretatione, atque item super sententiarum libros multa scripsit, quibus etiam Theologales quæstiones, atque epistolæ eruditas addidit.

De Origene Adamantio Alexandrino.

Didymi conciuſ, Origenes Adamantius, quandã magna premeretur inopia, quod paternas opes, catholica fidei causa miserat, sex milia voluminum (ut Hieronymus se vidisse testatur) ingentis doctrinæ scripsit, cũ assidue septem notarios scribendo, ac totidem additos ei pueros, fatigaret.

De Aurelio Augustino Hipponenſi Episcopo.

Immensum quoque Aurelij Augustini Hipponenſis Episcopi studium fuit, qui ad septuagesimum annum perductus orandi, prædicandi, scribendique operam nunquam intermisit: sed tum demum studiis finem fecit, cum viuere desinit. Itaque minimè mirum fuit eum tanta scripsisse, quanta vix pauci perlegere possunt.

De Ambrosio Mediolanenſi Episcopo.

Perrarò ad magnam doctrinã, sine ingenti studio peruenitur, id quod clarè docuit Ambrosius, qui æger ad mortem, senioque confectus, his duobus absterri non potuit, quin assidue aliquid dictaret. Et cũ postremis diebus æger iaccret, Psalmũ quadragesimũ tertium commentabatur, quam commentationem, morte interceptus non peregit.

De Hieronymo Stridonico.

Hieronymus Stridone oppido, in Istria natus, quatuor ecclesiasticorum doctorum vnus, ceu alter Plato, aut Pythagoras, doctrinam per totum terrarum orbem secutus, Syriam, Iudæam atque Ægyptum peragrauit, ut ea oculis suis prius

lustraret, de quibus postea scripturus erat, superatisque quas natura obiecerat difficultatibus, ut expressius Hebraeae Babylo-nicaeque linguarum stridores, verius quam voces pronunciare possent, lima diminui sibi anteriores iussit dentes. Et tandem cum Graecè, Hebraicè, Babylonicè, Syre, atque Latinè calle-ret, ac ad purum linguarum summum peruenisset, omnem scri-pturam, quam sacram religio Christiana appellat, in Latinum vertit sermonem. Cuius translationis elegantia, atque veritas, omnes ante eum factas translationes exclusit: nam statutum fuit, ut Hieronymi sola translatione, Catholica vteretur ec-clesia. Itaque si Ennius, quod tribus vix sciret linguis, ut A. Gellius tradit, trium se cordium hominem iactabat esse, multò verius, quinque Hieronymum habuisse corda fatebimur, cum quinque optimè calluerit linguas.

De Andalono Negrono Genuens.

Magnus quoque Genuens Andalonus, Negrona gente ortus, rerum inquisitor fuit, qui cum Astronomiam optimè calleret, penè totum terrarum orbem peragravit, ob eam rem solam, ut climatum locorumque horizontes, veterum normae ac regulis aequaret, ut omnium earum rerum facto periculo, Astro-nomicae artis peritior certiorque esset: verum quoniam à studio atque industria sacerdotali sumus egressi, vnius exempli gratia ad eandem reuertemur.

De Aquinate Thoma.

Thomas Aquinas, vitae sanctitate atque doctrina vir mi-randus, ob ea quae in diuerso doctrinarum genere luculentis-simè scripsit, ceu alter Aristoteles inter Christianos popu-los habitus, cum Parisiis esset à Philippo Gallorum rege, aut ut Campanus scribit, à rege sancto Ludouico, ad cenam in-uitatus, interim dum rex epulis operam daret, ipse animo ab-alienatus, cum ne oculis quidem conuiceret, omnemque praer admiratione in eum conuertisset, percussa manu mensa clare dixit, Aduersus Manichaeos conclusum esse: cuius rei, cum ab eo causam rex quaereret, atque Thomam vehementioris il-lius gestus suppediisset, tandem respondit, dum ita abstra-ctus cogitando esset, argumentum se inuenisse, quo Mani-chaeis respondere iussus, eorum dogma penitus euerteret. Quid igitur putare debemus, cum cum studiis operam da-ret, fecisse, cum regis mensam adhibitus, ab doctrinae tanta contemplatione, sibi non obtemperauit, quae quoniam in re-

ibus rarior inuenitur, atque idcirco magis laudanda est, re-um exemplis manum apponemus,

De Fl. Iuliano Augusto.

Iulianus Augustus, non modò doctus verum etiam litera-rum ac philosophiae audissimus fuit, adeo ut per noctem, in exercitiu aduersus Perfas atque Germanos, quamquam pres-fus curarum laborumque, quos bella ferunt, magnitudine (quorum nullam partem omittebat, tempora quae alij dabat quieti, ipse vigilans, vel scribendo vel legendo transigebat, multaque per id tempus Graecè composuit.

De Alphonso decimo Castulonensi rege.

Mirum Alphonfi decimi Castulonensis regis studium at-que industria fuit, in qua re praefcis illis doctissimis penè æ-quiparandus videtur: nam quamquam regnorum curis, ge-rendisque bellis occupata haberet tempora, assidue tamen studiis operam dedit, in quibus ante alia Astronomiae dedi-tissimus fuit. In ea vero tantum excelluit, ut tabulas ipse composuerit (opus in ea arte difficillimum) quae ab eius no-mine dictae, nunc quoque ab Astronomis, in magna existi-matione habentur.

De Alphonso Aragonio Siciliae rege.

Vt in alio virtutum penè omnium genere, ita inter studio-sos quoque atque industrios Alphonfus Aragonius Siciliae rex, locum sibi vendicat: quem non septem regnorum admi-nistratio, curaque, non bella ingentia quae gessit, retinere potuerunt, quò minus rex iam quinquagenarius, qui tot po-pulis imperitabat, literario praeproxi se subiiceret, ne Latine loquendi usu careret, & ne Hispani literarum expertes, Liuiana lectione fraudarentur, ipse Liuium, è Latina in Ca-stulonensem linguam transtulit.

De Ioanne Pico Concordiae comite, atque Alberto

Pio Carpi principe.

Locum hunc dabimus Ioanni Pico Concordiae comiti, atque Alberto Pio Carpi principi, non tanquam doctrina, aut studio inferioribus iis, de quibus est scriptum, sed quia te-mpore posteriores fuerunt: graue enim iniuriam aetati nostrae fieri putare, si aut negligentia, aut inuidia omnino praeteri-rentur. Nam planè omnia scire, quibus per doctrinam at-que virtutem excelluerunt, quis possit? cum uterque tantum progressus sit, ut non plus illis inter doctrinam insignes

viros, quàm soli, inter sidera pares inueniantur. Ioannes enim in Italia natus, familia illustri, in magnis opibus, forma insigni (id quod prodigij habendū est loco) quanquam puer postea in tenera iuuenta, nunquam vel ab ocio, cuius similes ei plerunq; nimis amatores sunt: vel à voluptatibus (quibus penè pro piaculo est, nobiles viros ea ætate non esse demeritos) à literarū studiis abduxisse passus est. Itaque in omni disciplinarum genere, adhuc tener tantum profecit, vt disputando scribendōque, re ostenderit ad summum se omnium scientiarum peruenisse: id quod vix perpauca etiam in longo senio contigit. Arcana quoque permulta, in sacris, naturalibusque disciplinis, per eum è tenebris in lucē eruta, ceu diuinitus homini illi, ad alios erudiēdos infusa videtur. Albertus quoque & fortuna & opibus, atque generis nobilitate minimè impar, natu minor, parem in literis rationem secutus, viuendo foelicior Pico, qui iuuentam non impleuit, à Pici meta minimè disungitur. Qui intestinis discordiis agitur, quibus rerum suarum parte magna carebat, earum defensionem, quam studia literarum deferere maluit, atque earum artium quæ à raris habentur (id quod etiā Picus agebat) magno stipendio domi magistros alebat: perpèque ob nimiam diligentiam, ad dies, noctiū totarum lucubrationes adiunxit, ita vt iam mitum desinat videri, si vterque ingeniū nactus, longè maius, quàm mortalibus plerunque impartiri natura soleat, tanto studio atque industria, tantum doctrinæ lumen affectu fuerint. Asequatur etiam nunc Ioannes Franciscus Pici nepos, qui memoria incredibili, in omnibus per patris vestigia, ad omnes bonas artes via, ceu in palustris solo, per virtutem sibi munita, non recuperavit modò amissa in patruo, sed etiam maiora restituit, atque ad eandem, filium qui adolescentulus est, manum secum trahit.

DE OCIO. CAPVT VIII.

Cum in omni arte, studioque ocii ita sit homini necessariū, vt currenti animæ, spiritus reciprocatio, ordo exigat, vt post studium atque industriam ocium ponamus. Ocium, in quā, appellantes non desidiā, qua frāguntur animi, & corpora in hominibus emolliuntur, sed longi laboris ac cogitationis quandam intermissione, qua non memoriā bo-

narum artium, & scientiam aufert, sed eam qua corpora animique simul ad nouos labores nouūque opus promptiora redduntur. Quam enim ob rem conditor rerum omnium Deus, in hebdomada septimū quiescere mortales diem iussit (nisi vt eo exemplo doceret, post certa spacia, animi atque corporis in labore, interlaxamentum quaerendum esse, ob id præcipuè, vt cum eius cultu operam damus, agendarum pro tot eius meritis gratiarum non immemores simus. Tum postea vt etiam salutari hoc exemplo doceamur, longos labores, vt leuiores fiant, intermissione aliquando oportere leniri, vt per hunc modum instauratis viribus, recentiores animo corporēque, ad nouos perferendos labores reddamur. De hoc igitur ocio locuturi, Domitianum omitemus, qui sæpè vt vacaret, in cubiculo se condēs, muscas captabat: puerile profecto aut potius stultum respirandi interlaxamentum: alios quoque principes tacebimus, qui omissis necessariis negociis, turpiter tempora transigebant, sed de iis tantum mentionem faciemus, qui cum laude ocia necessario tempore non spreuerunt.

De Augusto.

Augustus post assiduas curas atque molestias, quibus necessario propter Imperij magnitudinem obsidebatur, interdum vt animum relaxaret, ventoso folle se exercebat, aut piscabatur. Verum postea ingrauescente ætate, talis, aut nuci-bus, cum Syris Maurisque pueris ludebat, ex eorum contentionibus risum captans, vt spiritum quo terrarū orbē regebat, permultosque superbosque reges domuerat, publicis defatigatum curis hoc ludorum genere recrearet.

De M. Antonino philosopho Imperatore.

M. Antoninus philosophus Imperator, diu in Imperij administratione curarum mole, irem philosophiæ studiorum assiduitate defatigatus, lassum iā animum, aut pila aut pictura recreabat: altera enim corpus exercebat, altera immutato cogitandi genere, vnā cum corpore spiritum renouabat.

De Auelio Alexandro Seneca Imperatore.

Alexander Imperator, quanquam similiter administrando Imperio, necessarias curas non desereret, non tam pictura, aut musica (& si in vtroque plurimum excellebat) quam catulorum suularūque concertatione, aut perdicum concursu, otij sui tempora recreabat.

De Ioanne Euangelista.

Ostendit etiã nobis Ioannes Euangelista, viuente hominẽ in negociis perpetuò versari non posse, ita, ne aliquando ocio attingat: itaque is sæpè cum perdice ludebat, propter quam rẽ, cum eum adolescens irrideret, arbitratus partũ conuenire seni homini, qui sanctimonix exemplum atque specimen esset, vt ociosus cũ aue animi laxamẽtũ quæreret, Iõanes pendere arcũ ab eius humero conspicatus, petiit, Vt arcum tenderet, quod cũ egisset adolescens, sapiũsque sagittas: demum à Ioanne dimissus, arcum remisit: rursus Ioannes remittendi causam quæsuit: respondente autem adolescente, Arcui funem detraxisse, vt cum vti eo necesse fuerit, quia nimis tensus fuerat, sagittationi inutilem non inueniat: tunc Ioannes, Et ego & ceteri mihi similes, honesto ocio interdum relaxamur, vt maioribus viribus, orationi atque ieiunio sufficere possimus, quod fieri non posset, si semper eodem rigiditatis tenore viueremus.

De Artalo Asia rege.

Graue potius quã à ratione alienum profus dici poterat ocio Artali Asiae regis, qui fundendis aere statuis interlaxare curas, aq̃e ea re fatigatus hortum suum fodere solebat.

R E C E N T I O R A.

De Saracho Tartarorum rege.

Haud plus in ocio suo rationis, tempestate nostra habuit, Sarochus Tartarorum rex, qui Magni Tamburlani filius fuit: is enim vt regni curis defatigatus animũ recrearet, sagittas in arcus vsũ, flagellãque manu sua conficiebat, vt ea postmodum in foro venirent.

De Mahumete Turcarum rege.

Mahumetes quoque Turcarũ rex, regno longè maiore quã Sarochus potitus, cuius ipse maiorẽ partem armis, atque virtute pepererat, animi gratia pingere aut sculpere solebat: regniq̃e curis, aut etiam studio, cui magnam tẽporis sui partem impendebat, defessus, hortum colere solebat: nunc raris fodienda humo, nonnunquam putandis arboribus, fructũsque qui ex eo capiebantur, magno studio vendi curabat: non vt auarus plura congereret, sed voluptate captus eorum laborum, quos in curando orto pertulerat.

De Ludouico vndecimo Gallorum rege.

Inusitata recreandi animum species illa fuit, qua Ludouico

uicus vndecimus Gallorum rex vsus est: nam cum ager nationi, cui assueuerat dare operam amplius non posset, per conclauia in quibus morabatur, in mures immittere carcelos solebat, atque aduersus papiliones auiculis vtebatur, pro aquilis, quas nunc falcones appellamus.

De Innocentio septimo Pont. Max.

Innocentius septimus Pontifex, profus pontificis curas non omisit, & tamen succis suas horas, quas transigere ociosus poterat, non vt Pius Pontifex, nonnullique alij studiis dabat, sed persapè putandis hororum suorum arboribus impendebat.

QVANTAE SINT ELOQVEN-

tia vires.

CAPVT IX.

Quantae sint eloquentiae vires, de Orpheo atque Amphione à Poëtis fictae fabulae declarant, cũ syluas atque saxa eos canentes, diceret esse secuta: In quo profecto nil aliud innuere vates voluerunt, nisi illorũ vtrumque vi dicendi id assecutum, vt agrestes viros, ad mansuetiorem vitã, & ad colendam virtutẽ traheret. Idem nunc quoque eruditotũ sacerdotum concionibus non ineruditis fieri quis nõ videret: cum persapè ab eis persuasos videamus mortales nõ reliquisse modò, quod haberent sceleris atq; vitij, verũ etiam è summis opibus pauperiem profitentes, ad religiosorum hominum conuentus, vt innocenter vitam agerent, se contulisse. Vt igitur euidentius inspicì possit, quã sit facundi hominis vis, insignia quãdam exẽpla enarrabimus.

De Epaminunda Thebano.

Magnas eloquentiae inesse vires, Epaminundas Thebanus ostendit, cũ in totius Graeciae consilio, Lacedaemoniorũ tyrannicam, superbiam, tanta facundia lacerauit, vt Graecia, cui Lacedaemones per multos annos praesuerant, canique in sententiam suam semper traxerant, Epaminundã oratione mota, tota eos deseruerit: itaque non iniuria quidam dixerunt, Plus mali Epaminundã verbis, atq; oratione Lacedaemoniis, quã cũ eos armis apud Leuctrã deuicit, intulisse.

De Philopemene Megalopolitano.

Quamuis ingentes eloquentiae vires istae putandae fuerint, quibus Graecia Epaminundas persuasit, vt Lacedaemoniis

in posterum non subigeret se: tamē quia à natura omnibus insitū videretur, vt seruitutē deuitēt, atque principatum appetant, fortasse tanti Epaminundæ, quāti Philopœmenis Megalopolitani fieri factū nō debere videbitur: nā cōciues suos Megalopolitanos, qui Messeniā profugerant, occupata Megalopoli, à Cleomene Spartarū rege, per insidias scalis urbem ingressi; hortatus est, ne in patriā tunc redirent: offendit enim Cleomenē sine populo urbē Megalopolim diutius nō retenturū: itaq; si patriā aliquod tēpus vt carerent in animum Megalopolitanū inducere possent, necessariō eam cū laude recuperaturos esse, in quā, si reditum accelerare vellēt, & irritō conatu id moliri contigisset, seruitus eos minimē incerta manebat. Vnus igitur Philopœmenes, totum populum (in quo plerunq; plus suorum possidendorum cupiditas, quam consilium ac ratio valere consuevit) eloquentia retinuit, ne tunc periculose reditum tentaret: quia, sub patriæ priuatarūmq; fortunarum desiderio, quod proponebatur, foedissimā seruitutis venenum latere declarauit.

De Themistocle Atheniensī.

Quod permulti sēpē, licet perperam, plūris pecuniā quā patriam facere solent, forsitan non minus Themistoclis eloquentia, quā quorūmuis aliorum, de quibus est dictum, valuisse videbitur. Atheniensibus enim persuasit, vt argenti fodinarum annuos redditus, qui quotānis inter populos vititū diuidebantur, ad ædificandam classē transferrent: neq; enim parū fuit laboris, auarissimo populo persuadere, priuatis comodis suis, publicam vtilitatem anteuertere. Cæterū quoniam hæc militarium virorum exempla, de eloquentiæ viribus sufficiunt, in quibus vis ipsa dicendi, verborum floribus culta vtilior fuit, cum rem sibi coniunctam haberet (Agendo enim fructum ferebant, curam; quæ proponere ac suadere eiusmodi solebant vi) nunc ad philosophorum atque oratorum faciendiam transibimus, in quibus, soli flores inesse videntur dicendi, qui, etsi in eo quod bene olent, permultum gratiæ secum ferant, minus tamen vtilitatis habent, atque publico commodo, eorum operā minus adiumentū afferre videtur.

De M. Tullio Cicerone.

Omnium consensu receptum est, M. Tullium Ciceronē, ita dicendo valuisse, vt vnus Romanæ eloquentiæ verus appellari

pellari parens, & possit & debeat: atque vnum de eo exemplum proponemus, satis enim in ipsa omnium persuasione testimonij positum est, vt eum in eo foro regnasse, in causis atque in dicendo arcem tenuisse puremus. P. Rullus, tribunus plebis, agratiā legem laturus populo erat, in qua, cum de diuidendis in capita possessionibus ageretur: cui dubium non erat, quin ei populus plurimum inihiaret, & omnia enixurus videretur, vt lex promulgari posset: eam rem cum Senatus permolestē ferret, neque ramen ad eam impediendam modum vllum haberet, Cicero vnus, habita oratione, ad eō populi ipsius mētes permulsi atque permouit, vt vtrō legem populus repudiauere: quid enim hoc aliud fuit, nisi esurienti populo persuadere, vt cibum, quem pergratum mordicus apprehenderat, iam dentibus commasticatum, in guttur stomachūque ne recipere vellet? Vnius igitur Ciceronis eloquium, plusquam rotius authoritas Senatus, ad impediendam legem effecit.

De Carneade Philosopho.

Romam missus legatus Carneades ab Atheniensibus fuit, quo audito, Censorius Cato senatui suasis, vt citō eum quorum causa venerat Carneades, expediret, eumque à se dimitteret. Periculosam enim diuturniorem ipsius in urbe Roma moram arbitrabatur, tanta linguæ ac dicendi vis in eo erat, vt ipso disputante, à vero discerni falsum non posset.

De Cynea Philosopho.

De Cynea philosopho dicere Pyrrhus solebat: plus sibi vrbium illius lingua, quam artū suis partum esse: o eloquentiæ vires immensas, cui Pyrrhi vigor, virtūque Hannibali, Scipionique ipsorum confessione antefereendus, Pyrrhi ipsius testimonio cessit.

De Tyrtheo Poëta Atheniensī.

Illaturi arma Messeniis, propter violatas virgines suas, Lacedæmonij, ab oraculo Apollinis moniti, opem ab Atheniensibus petierunt: à quibus irrisi, nil aliud quam Tyrthēū poëtam, ischia debilitatum, senemque retulerunt. Lacedæmones autem, vt oraculo parerent, exercitui Tyrtheum ducem præfecerunt: illatis autem armis, cum repulsi essent, domūque reuerti rex decreuisset, Tyrtheus carminibus quibusdam recitatis, quibus ad virtutem constantiamque Lacedæmones hortabatur, atque consilia quibus bellum gerere-

tur proponerebat, adeo omnium commouit animos, ut mutata sententia, vel vincere vel in acie occumbere, decreuerint: Iraque aliis abiectis; vnius sepulturae cura suscepta, omnes, iaculis suis inscripta sua atque parentum nomina alligarunt, ut si mori in praelio contigisset, nominis inscriptio, deformata vulneribus & tabe corpora distingueret, ut a cognatis sepulturae mandarentur.

De Obed Propheta.

Tyrtheus Lacedaemoniorum ignauiam, ad virtutem transtulit: at Obed propheta, irae incendia compefcuit, & ad clementiam conuertit: nam cum Phaceas Israeliticus rex, Achaz Iudae regem bello uicisset, ac foeminarum atque puerorum, alteriusque turbae Iudaeorum circiter ducenta milia captiua duceret, ei Obed occurrit, adeoque blandè agendo, orando, monendoque profecit, ut ex immani superbòque (ita enim uictoria homines facere solet) in summam clementiam demulceret. Impetrauit enim, ut non solum captiui liberarentur, verumetiam, ut qui amissis omnibus nudi erant relicti, uestirentur. Sed iam ad recentiora transeamus.

R E C E N T I O R A.

De Leone primo Pontifice.

Leo primus Pontifex, Valentiniani Iunioris Imperatoris suafu, ad Padum profectus cum Attila ad Gubernum oppidum in colloquium venit: eum qui Hunnorum rex erat, ab uictima Tartaria (Scytharum ea gens est) profectum, nec Alpes, nec munita loca, neque arma auertere potuerant, quò minus in Italiam Veronam usque descenderet, magna Romano Imperio clade illata, cui rotæ internicionem minitabatur: cum eo autem dicendo adeo profecit Leo, ut persuaderi sibi Attila passus sit, ut in Vngariam regredi uellet, neque iam ultra Romanum Imperium infestaret. Dicendo enim plus Leo, quam totius Imperij vires armaque profecit.

De Zacharia Pontifice.

Non minus se eloquentia Zacharias Pontifex, cum Rachiſio Longobardorum rege ostendit profecisse, quam cum Attila Leo ageret: nam cum Rachiſius, magnis viribus Perusiam urbem obsideret, ad eum in castra Zacharias, cum paucis profectus, uerbis assecutus est illud, quod maximo exercitû efficeret difficillimum erat. Nam non solum eum impu-

lit ut urbis obsidionem solueret, verumetiam dicendo ita praesentis uitae uanitatē, praemia, poenaeque futuras, eius animo impressit, ut tradito Aistulpho fratri regno, ipse monachalem ordinē Romae profiteretur. O eloquentiae ingentem vim, de Barbari regis manu arma conuellere, atque ut regno cederet persuadere, pro quo parando, multi non solum mille discriminibus uitam obiciunt, verumetiam Deum ipsam omnium rerum opificem, offendunt.

QUANTVM HABEAT MOMENTI

uenusta actio atque pronuntiatio.

CAPVT X.

Commoda pronuntiatio, concinnusque corporis motus, adiecta aliqua exteriori re, cum oculis illud insigat, quod per uerba aures accipiunt, quantum ad mouendas hominum mentes momenti habeant, sequentibus exemplis ostenditur: quanquam uel sola Demosthenis auctoritas, satis clarum illud fecisse uideatur, cum interrogatus, In quo dicendi maior vis esset: ter, In pronuntiatione, respondit: idque experiedo declaratur, quia actus mouere affectus solent & lachrymas extorquere, quae alioquin non manarent.

De M. Manlio.

Marcus Manlius, à Capitolino affectata: tyrannidis accusatus, cum populum alloqueretur, & lachrymans Capitolium ostenderet, quod à Gallorum armis defenderat, adeo actione aspectuque illum mouit, ut quamuis crimē pateret, tamen ut Marcum damnaret, adduci nunquam populus potuerit, nisi posteaquam causa actio, aliò traducta fuit, unde aspici Capitolium non posset: adeo enim in omnium mentibus actio efficax ad cōmiserationē composita, recensensque publici beneficij memòria, cum coram loco ostenderet, in quo beneficij eius uestigia uidebantur, impressa esse ualuit, ut atrocis criminis praesens nota obfuscaretur, atque ex populi animis dilaberetur. Mutatione autē loci, cum mens quoque, uinà cum loco mutata, in populo uideretur, ab omnibus damnavo M. Manlio, palam ostensum est, quanti esset in oratore momenti, actio commoda pronuntiationi coniuncta.

De M. Antonio.

Occiso C. Iulio Caesare, cum percussores fauentē Senatū

habere, & iam in Senatu, non modo nulla de puniendis fieret mentio, sed de remuneranda tyrannidarum virtute sermo haberi coepit, Marcus Antonius consul, qui postea Triumvir fuit, cum L. Pisonis opera, delatus esse in forum Caesaris corpus, atque ad eum spectandum currere populum videret, concionabundus, Caesaris ingentes praecelae res gestas, atque liberalitate commemorare coepit: conuersus inde ad commiserationem, quod tantus vir a suis indignè peremptus esset, Caesaris praetexta, sanguine perfusa, atque item caere imagine ei per simili producta, vulnera ostendere, ac simul composita ad id actione lachrymis plena, inter suspiria connumerare coepit: quibus rebus, adeo populi animos ad commiserationem mouit, ut Bruti ac comitum eius virtutis, item partae per eos libertatis oblitus, impetu facto, ad percussorū domos incendendas accurreret: itaque Bruto Cassioque, ac caeteris percussoribus ab vrbe abeundum fuit. Marci igitur Antonij lingua, id egit, quod nullis armis tunc assequi potuisset: tantum enim aberat, ut pellere eos posset, ut vix resistendi spes ei certa relinqueretur.

De Seniore Catone.

Quod Marcus Antonius, in Caesaris percussores, id Cato Senior, ad delendam Carthaginem ante egit: nam ut Senatū populūque Romanū, ad suscipiendum tertium Punicum bellum moueret, plus oratione sua ostensaque sicu profecit, quam ante Hispaniarum, Saguntique, item Trebit, Thrasymeni, ac Cannarum, commemoratae clades fecerant: anxius enim, ne iterum vrbi Roma: Carthago exitium moliretur, in Senatu sicum recenter arbore decerptam, ostendit, & cum peteret a Senatu, Sciri ne posse putaret, qua die, ab arbore esset decerpta? cum omnes, Recenter decerptam dicerent: affirmavit, Nondum tertium excessisse diem, cum in arbore Carthagine penderet, & tridui via, propinquos populum Romanum adeo infestos habere hostes: quibus verbis, sicūque ostensa, super tanta re experrectus Senatus Populūque Romanus, cum id iam agnoscere se ostenderet, quod ante tot cladibus affectus intelligere noluerat, suscepit tertio aduersus Carthaginē bellum, Carthaginēque euersa, hunc sibi timorem, hocque a Catone declaratum periculum exemir.

De Scorio Dacarum militari Duce.

Pari arte, sed ad diuersam re, Dacas mouit Scorius etiā militaris dux: nā cū dissidentibus inter se Romanis, Dacas imminere bello in eos mouendo, videret, freros, quia discordes inter se Romani, faciliorem de se victoriā prabituri viderentur, ipse magnis rationibus illud improbabat. Cū autem satis orationem esse, ut Dacas moueret, non arbitraretur, in consilium, duos ingentes canes ferōsque adduci iussit, qui ut soluti fuerunt, statim tanquā inter se cōmissi, mordicus certare inter se coeperunt: nec multa post, lupum quoque adduci curauit, quem, ut canes inspexerunt, nihil morati, omisso praelio quo inter se concertabant, concordēs lupū ambo petierunt. Ab ea contentione Scorius sermonē iterum orsus, a canum primō, deinde lupi ac canum contentione declarauit, Nihil esse quod facilius Romanorum dirimere contentiones posset, quam si se Dacarum bello peti sensissent: contra autē fieri posse, si foris quieti sinerentur, ut inter se ciuilibus armis consumerentur, manu designans canes quos Dacae viderant colluctantes Romanos esse, Dacas autem a lupo designati. Itaque ea oratione prudentique spectaculo Dacae permoti, Scorij consilium sequi decreuerunt.

De Pupieno Imperatore.

Seditionem Romae inter plebem ac milites excitatam, in qua permultum sanguinis effusum est, senior Pupienus Imperator, non oratione, non Imperij maiestate, compercere ex toto, sed ne aliquantisper quidē si enare potuit, quin saxis quoque ipse petitus est: remedia igitur tantis malis ante nulla inuenit, quam susceptum infantulum Gordianū seditiosis ostendit, illius infantis aspectu, virtutem, meritāque, ac mortem aui & patris, supplici populo, ac militibus commemorans, quibus auditis, omnes statim arma abiecerunt.

De Mario Antherio Oratore.

Marius Antherius orator insignis, ut quemadmodū olim Gracchus, prouiciationē rebus quastrabat accommodaret, seruū post terga habebat: siue lētus rem agentem, siue vehementius inuectū vestis contactu monentē, quod propter nimitiā in dicendo attentionem, proprio iudicio diffideret.

De Timotheo Milefio Musico.

Non Oratoribus modo atque Poētis actio necessaria est, & agendo permagnū affert momentum, verum etiam in

Musici atque cantoribus nisi insit, omnem auferit decorem: nam & pia canentes, depressa mitique voce succincentes, lachrymas quoque ab auditoribus extorqueunt: contra autem, si ad fortia se conuerterint, totum commouent hominem, & ad ardua magnaque tentanda compellunt. Huius rei Timotheus Milesius exemplo est, qui cum Alexandro Macedoni, Homericos versus, de Achille canens recitasset, adeo incendit eum, ut arma peteret: cæterum ab eodem postea voce in remissum carmen conuersa, Alexander repetita mensa, totum se immutauit.

RECENTIORA.

De Gregorio nono Pontifice.

Quamquam inter recentiores viros permulti fuerint, qui eloquentia excelluerunt, quos credibile est, actione facundiae accommodauisse, tamen quia de eis perpauca scripta fuerunt, nos quoque pauca dicemus. Primumque Gregorium nonum citabimus, qui, cum populum Romanum inclinare ad Fridericum Imperatorem, postremis temporibus cerneret, neque alia resistendi ratio esset: Apostolorum Petri & Pauli capita cepit, & lachrymabili voce, sanctorum reliquias, populo commendans, ita omnium animos immutauit, ut qui antea rebelles atque hostes erant, pro eo in Fridericum arma caperent.

De Laurentio Ridolpho Florentino.

Non minus Laurentij quoque Ridolphi Florentini pronuntiatio atque gestus effecit, cum pressus armis Philippi Mediolanensis Ducis, Florentinus populus sapius incassum a Venetis opem petisset: is enim ultro, nullo publico nomine, Venetias profectus, posteaquam in Senatu facundè multa, de populi Florentini periculo disseruit, in peroranda oratione, tanquam iratus & desperationis plenus, turbato vultu, turbataque voce hæc subiunxit: Culpa vestra Veneti, superiore anno Genuensis populus, cum diutius Philippi ducis arma sustinere non posset, dominum accepit atque vrbis sue libertatem illius iugo subiecit: eum nos quoque, hoc anno regem faciemus, sequenti autem, vos eum Imperatorio diademate ornabit: atque ita dato tergo Senatu egressus est, cuius verba actioque, quorum desperatio causa esse videbatur, plusquam superiorum oratorum facundia valuerunt: Veneti enim Veneti, ne desperatione acta Florentina ciuitas, in

grauem aliquem casum se demitteret, inito cum ea scedere, iunctisque armis Philippi impetum compelescere.

De Francisco Marchesio iureconsulto & Genuensium oratore.

Mediolanensis Ducis mentio facta, apud me singularis rei recordationem renouauit, qua usus est Franciscus Marchesius iureconsultus, a Genuensibus ad Galeatium Mediolanensem Ducem orator missus: Galeatius enim, eo tempore, rerum in Genæ vrbe potiebatur, sed vrbs illa, eum liberis admodum conditionibus principem agnoscebat: qui cum redigere ad eam seruitutem Genuenses niteretur, in qua trans Apenninum Mediolanum, atque alias habebat vrbes, animi inter ipsum, ac Genuenses exarserant: cum autem ut Genuensium ius ostenderetur, ad Galeatium Franciscus Marchesius esset missus, & difficile ad Galeatium haberet aditum, die qua sancti Iohannis sacra celebrabatur, Franciscus Galeatio munus Basilicæ herbæ, vas plenum, misit: Dux ergo Franciscum quia eum non imprudentem hominem norat esse, statim ad se acciuit, ut missæ eius herbæ causas intelligeret: Franciscus omissis iis, quæ a Genuensibus mandata erant, paucis explicuit. Ego princeps Genuensium ad te orator veni, & cum in ea vrbe natus, atque educatus eos agnoscam, tibi que vera seruitute adductus sum, volui ut Genuensium ingenij notitiam haberes: eorum enim natura Basilicæ herbæ persimilis est, quæ leuiter tacta, suauem perfundit odorem, grauius autem attrita, scorpiones procreare dicitur. Herbæ illius parabola, cui Genuensium natura similis dicebatur esse, cuius arbutum coram Galeatius habebat, adeo principis illius animum mouit, ut qui antea rationibus nullis fleebatur, tum seipsum cohiberet, & tanquam quæ antea in re dicta fuerant, auribus tantum accepta, eum ultra non mouissent, tunc etiam vidisse se ratus, quæ in Genuensium re dici cogitarique poterant: veluti duplici freno cohibitus substitit, neque ultra est progressus.

De Roberto Licienfi Minorum ordinem proficiente.

Robertus Licienfis, qui Minorum ordinem proficebatur, & qui sine controuersia inter sacrarum rerum concionatores, ætate sua principatum obtinebat, in patria sua aperte ostendit, quantas in dicendo pronuntiatio vires haberet: rogatus enim a cœciue: Ut eius filio sacerdoti, quosdam sermones ex iis quos eo anno ornatiores habuerat, dare vellet.

Cum ei morem gessisset, posteaquam pater filium eos recitantem audiuit, arbitratus neque efficaces ad rem, neque ornatos esse, cum Roberto grauius questus est, se ab eo elusum, quod non eos sermones, quos ipse antea ingenti laude sua, singularique audientium attentione pronunciauerat, sed alios deteriores dedisset: cui Robertus, aliter nunquam satisfacere potuit, nisi posteaquam ipse denuo eosdem pronunciauit. Egit enim, ut amicus experimento intelligeret, sermones ipsos, eosdem & in filio, & in se semper fuisse, sed veluti in musicis idem carmen, in diuerso instrumento magistroque, sic eundem sermonem, ab alio pronunciatum varium etiam atque diuersum videri. Licentis igitur ille, quod ex filio auditum vehementer damnarat, a Roberto cum denuo accepisset, mira delectatione affectus est.

QVAM INGENTES SINT QVAV-

rundam artium effectus.

CAPVT XI.

Operæ precii est inspicere effectus ingentes, quos nonnullæ artes prodiderunt, ut ex eo intelligatur, quantum industria atque diligentia possit: quod quoniam exemplis melius, quam dicendo declarari potest, omiſſa longiore oratione, ad ea descendemus.

De Hippocrate medico.

Ingens medicinae artis Hippocrates experimentum ostendit, cum ex aëris inſempérie, pestem ab Illyrico venientem agnouit, atque ad vrbes Græciæ diuisos discipulos misit, omnibus enim, qui remediis eorum uti voluerunt, mirandum in modum salutem restituit.

De Aſclepiade medico.

Mirandus quoque effectus, is fuit, quem Aſclepiades Prusienſis, in medendi arte præstitit. Nam cum solus animaduertisset quendam, qui pro mortuo ad sepulturam efferebatur, verè mortuum non esse, subsistere eos qui illum efferebant iussit, veræque ac pristinae valetudini hominem restituit.

De Herophilo Cleophante medico.

Herophilus Cleophantes medicus, similiter ut Aſclepiades, ad vitam restituit quendam, pro mortuo ut sepeliretur elatum.

De Thalete Mileſio.

Magnos astrologiæ effectus esse Thales Mileſius ostendit, cum increpitus, quod eius artis quæ inutilis haberetur, nimis studiosus esset, se minimè inuili rei operam dare declarauit, si eius apud se fructuum lucrum, & non scientiæ ipsius voluntatè esse veller. Nam cum ex Astrorum inspectione sequentem annum, oleis vberimum fore perspexisset, venditores præoccupauit, diu ante olearum eius anni fructibus emptis, quod haud admodum grandi precio affectus est, quod aliquot annos ante, sterilis olearum fuerat prouentus. Itaque cum ut ipse præuiderat, eo anno copiosa oleæ, posterorūque infœcundæ iterum fuissent, ingens lucrum ex coemptis confectus, aperte ostendit, quantum ex ea arte consequi possent, qui struendis opibus operam dare cupiunt.

De Iuda Effio.

Mira quoque certitudo atque experientia diuinandi, in Iuda Seretesi, Hierosolymarum Eſico fuit. Nam cum præuideret diem, locumque, in quo Aristoboli Iudæorum regis frater, Antigonus, occidi debebat, & eo die prætergredientem templum videret, sciretque discipulis à se significatum, eo die Antigonum interfectum iri, in Stratonis turri, quæ plusquam sexaginta stadia à Hierosolymis aberat. Neque iam fieri posset, ut eo die illic Antigonus esset, addubitare cepit, quorsum ea res euasura esset. Cum interim ei nunciatur, in regia Hierosolymis locum esse, quæ Stratonis turris nominabatur, & in ea Antigonum interfectum esse: cuius loci nomen cum Iudam lateret, de Antigoni mortis loco addubitabat, quamquam diuinandi artem veram esse sciret, ut res ipsa docuit: cum neque in tempore, neque in loco, sed in sola interpretatione loci erratum esset.

De Posthumio Augure.

Cum apud Nolam L. Sylla esset, ut cum seniore Mario decertaret, perturbato admodum animo, quod rem perdifficilem animaduvertebat esse, augur Posthumius, qui eo presente re diuinam faciebat, tenſis ad Syllam ambabus manibus dixit, Ut vinciri eum iuberet, ac postmodum occidi, nisi eius prælij penes ipsum victoria maneret, felicemque euentum præcisceretur: ex eo quod tunc augurali scientia præuidere iussus erat. Postero enim die urbem Romam ingressus Sylla, inde Marium expulit, animumque ut optauerat, expleuit.

De Trasyllo Mathematico.

Non minus quoque verax Trasylly Mathematici experimentum erga Tiberium fuit, cum is ab Augusto vitrico Rhodum relegatus, haud parum saluti suae timeret. nā cum eo iuxta mare deambulans, enixè vt meliora speraret, hortabatur: cum Tiberius cōtra sentiret, atque parū abfuisset, quin, vt erat ira succensus, in mare præcipitem daret, incerpitans atrocibus verbis, Trasylly artem falsam esse. Tunc enim Trasyllus aliquantisper constitit, cōuersis que ad mare oculis, vt Rhodum versus venientem vidit nauem, tanta eū artis suae fiducia cepit, vt affirmare auderet, ea nauis foelicia Tiberio afferri. Non multo autē post, naue in portū delata, literas ab Augusto Liuiāque Tiberius accepit, quibus Romā reuocabatur, vbi imperij ipsius fundamenta iacta fuerunt.

De Metoposcopo.

Metoposcopus, qui inspecta fronte, prædicere inspecti hominis fortunā solebat, à Narcisco Claudij Cæsaris liberto deductus, vt Britannici filij fortunā inspiceret, vt vidit eum, negauit imperaturū esse, euentusque verū ipsum dixisse ostēdit, quia ante Claudiū Britannicus decessit. Et cū iuxta eū vidisset Titū adhuc puerulū, manu eum designans dixit, Illum quidem imperaturū. Neque id eum fefellit, si quidem post quinque principes, ei imperium contigit.

De Ascletarione Mathematico.

Accusatus Ascletarion mathematicus, quod Domitiani Cæsaris mortem prædixisset, ab eo interrogatus, Si id egisset? Ita se fecisse, non negauit. Cum autē de morte quoque sua, qui aliorū prædicabat fatum, à Domitiano rogaretur: respondit, Breui se à canibus laceratum iri. Itaque cū eius dictum experimento confutare Domitianus veller, interimi eum iussit: atque profunda fossa tumulari, superingesta præterea magna telluris vi: sed haud longè res abiit, cum magnis imbribus ab Ascletarionis tumulo dilapsa humo, nocte vt is dixerat, à canibus erutus ac dilaniatus est, miserando exitu id de se firmum esse testificatus, quod nō multo post, Domitiano quoque, vt ipse prædixerat, contigit.

De Adriano Imperatore.

Adeo Mathematicarum & diuinandi peritus fuit Adrianus Imperator, vt quotannis Calendis Ianuarij scriberet, quæ toto anno sibi euentura essent. Eo igitur anno, quo è

vita excessit, vsque ad mensē tātum scripsit, quo decessit: ea re, se mensē illum, non transgressurum esse ostendens.

De Germano Augure.

Cum imperante Tiberio, iuxta palatium Agrippa in vinculis, ad arborē teneretur, insigni amictus veste, vt eius fortuna ferebat, Germanus augur, qui in vinculis etiam tenebatur, cū suprā Agrippæ caput in arbore cui alligatus erat, bubonem vidisset, à custodibus, Quis is esset? postulauit: cum autem ei custodes illius fortunam narrassent, ita egit, vt in propinquo ei alligaretur, vt commodè alloquendi copia esset. Itaque ei vicinior factus, blandis verbis ipsum solari cœpit, atque affirmare, præsentem vinculorū iniuriam euasurum, ac Iudæorū regno foeliciter positurum: item liberos quibus regnū relinqueret, procreaturum, sed si in posterum, capiti suo iterum eiusmodi auem impendere vidisset, sciret morti se propinquum fore. Non multo post, Tiberium mori contigit. Caligula autem Tiberij successor in cuius contumeliā Agrippa cathenis vinctus fuerat, cū liberatus, atque Iudæorū regem constituit, qui postea in Cæsarea vrbe, cū eiusmodi auem conspexisset, in ægritudinem incidit, in qua dolorū magnitudo ei vitā ademit: regnūque liberis, quæadmodum augur prædixerat reliquit. Sed iā mathematici cedant, & aliquot Magorū exempla proferamus.

De Ianne & Mambre Egyptiis magis.

Non minus efficaces in magica arte effectus Iannes atque Mambres Egyptij ostenderunt, cum coram Pharaone (is enim Chencrees Egyptius rex fuit) diuinum numen, quo Moyses utebatur, prodigiorum magnitudine ausi lacerare, vt virgæ quas habebant serpentes viderentur, atque vt aqua cruentaretur, nascerenturque ranæ fecerunt.

De Simone Mago.

Nōne prodigium illud ingens fuit, quod magica arte, Simon Samaritanus effecit, quemadmodum Ambrosius in Hexemerone, atque Clemens Pontifex in Itinerario restatur: qui præter eius artis mira per multa, quibus cum apostolo Petro contendit, dum vt aliud pro alio appareret, perlapsè effecit, pennis per sublimè haud paruū spaciū, in volantis speciem vectus est.

De Apollonio Tyaneo philosopho, & de Brachmanibus Gymnosophistis.

Omnia alia Magorum praestigia, de quibus scriptum est meo quidem iudicio superata sunt, ab iis quae Apollonius Tyaneus gessit: aperte ostendens, quantum magicam caluit artem, & si assidue eam se ignorare affirmabat. Nam praeterquam quod plurima praedixit futura, quae ita ut praedixit eue rerunt, caecos, claudos, atque ab immundis spiritibus vexatos sanauit. Ephesum quoque urbem, graui peste laborantem liberauit, ostenso eis mendico sene turpique, quem a populo lapidari iussit: qui postea lapidum congerie detracta, canis effigiem habere inuentus est: quem ipse daemonem esse affirmauit. Postremo autem cum in palatio publicè custodiretur, apud Domitianum accusatus, ab eius conspectu euanuit, atque Puteolis eo die inuentus est, quò comitem suum praemiserat, atque ut illic se expectaret, mardarat. Qui etiam imperante Nerone, cum in Tigilini manu libellus esset, in quo eius excusatio continebatur, prodigiosè effecit, ut apertus liber nulla in parte scriptus inueniretur: Non inuina etiam perfectae illius artis signa fuerit, quae idem Apollonius in India apud Philosophos Brachmanas se uidisse asserbat, quos arbitrari suo, & pluias inducere, atque serenitates aiebat, conuiuia quoque uasis epulisque apparatus struere, id quod sibi ab eis factum affirmabat. Cum tamen qui apparando conuiuio, ferendis murandisque ferculis ministrarent, nulli conspicerentur: qui etiam terram ipsorum arbitrio, ingenti motu tremere aiebat. Idem quoque uidisse se apud Gymnosophistas in Aethiopia confirmabat, qui arbores ut ad humum se inclinarent loquerenturque, efficiebant. Sed ne prodigiorum magnitudo, fastidium lectori afferat, si diutius in ea commoraremur, ad pictores sculptoresque transeamus.

De Apelle pictore.

Apelles pictor insignis, etiam cum uiuere Alexander, Ptolemaeo inuisus, postea aduersa tempestate Alexandria delatus, per contemptum, cum ignotus esset, ut cum Ptolemaeo cenaret inuitatus fuit. Cum autem Ptolemaeus eius esset rei ignarus, atque Apelles in conclauis cum aliis uenisset, a Ptolemaeo toruè interrogatus quò obrem illuc se contulisset? Inuitatum se dixit: & cum inuitatoris nomen ignoraret, statim apprehenso carbone, in muro illius formam qui cum inuitarat, ita signatè expressit, ut is a rege ceterisque quis esset agnosceretur.

De Prothogene pictore.

Quam insignem fuisse Ialij imaginem a Prothogene pictam putare debemus? Cum eius gratia Demetrius Rhodius non succendit, ne simul Ialij imago corrumperetur: tanti enim eam fecit, atque eius potiendi tanto desiderio exarsit, ut dum ea potiri studet, potiri Rhodo postea nequiecit.

De Lyffippo.

Diu in Capitolio seruatus aeneus canis, Lyffippi opus, utque ad Vitellij tempora perdurauit, cum ciuilibus discordiis, incensum fuit Capitolium: in lingentis vulnus speciem formatus, adeo proprius & uiuenti similis erat, ut cum iij, quorum cura ac fidei res in Capitolio positae credebantur, pro ceteris rebus, pecunia populo cauerent, pro canis statua, vitam desponderent: adeo magni populus Romanus, per id tempus aenearum statuarum copiosus, eam rem faciebat, ut ex cautionis forma, operis mira pulchritudo diuidicari posset. Neque enim obsecrum erat illud unum signum, pluris quam alia aurea signa, preciosaque permulta, quae in Capitolio condita erant populum fecisse.

De eodem.

Idemque effinxit statuam, cui ordinariae nomen imposuit. Res ipsa: ei enim dimensiones atque lineamenta dedit quae natura legibus suis corpori attribuere potuit. Ab ea postea ceteri pictores statuariaeque, veluti a normae simulacro mensuras ceperunt, cum Lyffippus usque ad id tempus primus fuisset, qui arte, arti normam atque regulam adhibuisset.

De Zeusi atque Parrhasio pictoribus.

Mira Zeusis atque Parrhasius, in pingendi arte, iis contentionibus, quas inter se exercuerunt ostendere. Nam ad uas quas Zeusis pinxit, aues specie deceptae aduolant, ut eas manducarent: Parrhasius autem; cum pictam in tabula mappam, qua regi pictura, in tabula uidebatur, ad Zeusim tulisset: rogauit Zeusis, ut sublata mappa, tandem picturam ostenderet: sed mox errasse se, magna mappae similitudine deprahendens, Parrhasio primam laudem eius picturae, concessit. Falsus longè uerus fuisse, quod se pictorem Parrhasius, quam quod ipse aues fecerit. Sed iam veteribus omissis, ad recentiora transeamus.

De quibusdam Italicis magis.

Magnæ magicæ artis videbantur vires illæ, quibus Italæ quædam mulieres utebantur, cum ablatis cibis quibusdam humanas mentes ita perfringerent, ut illis ea, quæ non erant esse viderentur: quemadmodum à Præstantio se audiuisse Augustinus, vir sanctus scriptum reliquit: narrasse enim Præstantium dicit, ipsius patrem, eiusmodi maleficiis, cibus per has mulieres forte correptum, statim graui somno indormiuisse, ac post multos dies quorum spatio expergisci nullis remediis unquam potuerat, narrasse se, per id tempus equi habuisse speciem, ac semper frumenta tulisse: addebat etiam portandi tempus locumque, & quo modo tulisset: quartum rerum cum postea veritas inquireretur, aiebat inuentum esse, quod equus, eius speciei, quæ Præstantij pater dixerat, eo tempore, eo loco frumenta eis tulerat, quibus ille dicebat. Res profecto mira, scæminas tantum magica arte datis cibus potuisse, ut alteri in somniis, alteri in vigilia, id ut videretur agerent, quod proculdubio nullo modo erat. Vnde meo quidem iudicio, in iis quæ de strigibus mulieribus dicuntur, haud aliud esse dixerim, quam fantasticum magarum somnium, quanquam ipsis aliter esse videatur. Fortasse etiam iis dissimiles non fuerunt, quæ à Circe fieri dicebantur transformationes: & si allegorici sensus, eis aliam præberent rationem, quemadmodum in puella Ægyptia ostensum fuit, cum parentes in equam mutatam ad Hilarionem duxissent, quam is breui in pristinam humanam speciem restituit. Cui etiam similis dici potest fuisse iuuenis ille, qui per magas scæminas in Asiâ conuersus videbatur, de quo coram Leone pontifice, Petrus Damianus accuratè cum disputasset, magicæ artis effectum, & non figmentum esse asseruit.

De Guidone Bonato Astronome.

Magnos astronomicae artis effectus, Guido Bonatus ostendit, cum Guidoni Montisferrati comiti, diem prædixit quæsi Foroliuio egressus, astu inuaderet hostes, eos superaret, atque victoria potiretur: sed in coxa vulnus accepturus esset. Atque ut Guido comes rem certiore habere posset eum in eruptione ipse quoque proficisci voluit, ac stupas ouaque, atque alia, quibus nondum factio vulnere opem ferret, secum attulit: secutoque pugnae atque victoriae euentu quæ

prædixerat, vulnus quoque illatum est.

De Ioanne Guttenbergro Argentinesi.

Omnem mechanicæ artis effectum, non recentis modo, verum etiã antiquæ illud superauit, quod scribendo Guttenbergius Argentinensis ostendit, primùm à se inuenta imprimendarum literarum scientia. Nam non solum vno die, imprimendo plura scribere, quam vno anno calamis docuit: verum causa etiam extitit, ut aucta librorum commoditate, bonarum artium scientia, quæ inter mortua erat, velut ab orco excitata videatur. Visus est enim immortalis Deus, huiusmodi industriam huic homini diuinitus infudisse, veluti cõmiseratione motus, quod tantarum doctrinarum volumina, scribendi difficultate perirent, per hanc igitur literarum impressionem artem, præclarissimi auctores, & si diu antè fuerunt, tamen Anno salutis quadringentesimo ac quadragesimo supra mille, haud iniuria iterum nati esse dici possunt.

De Christophoro Columbo.

Mirus etiam nauticæ artis, ac Cosmographiæ effectus fuit, quem Christophorus Columbus, natione Genuensis, Anno salutis quadringentesimo nonagesimo tertio supra mille ostendit: vno ac triginta diebus, in Indiam à Gadibus per Oceanum profectus, quemadmodum se facturum esse prædixerat, & sæpius coram Ferdinando Castulonensi rege disputat: ei enim tandem rationibus persuasit, nõ modo posse, verum etiam esse per facile à Gadibus recto cursu in Indiam nauigare. Quod tamen ante eum nullus ea breuiore via fecerat alius, quanquam perari quoque illi fuerint, qui per Æthiopiæ littora, ac meridionalè Oceanum magno tempore, ingentibusque periculis, vix ad primos Indiarum fines peruenerint.

DE QVIBVSDAM QVÆ ARTE

confici nequeunt. CAPVT XII.

Quædam sunt, quæ nulla arte, nisi per circuitionem, aut fortè benè effici nequeant, de quibus tanquam de iis quæ ad artem tamen pertineant, & cognita voluptatem afferant, scripturi sumus.

De Prothogene Pictore.

Prothogenes, cum diligenter canem pingeret, & sibi ipsi

omni in alia eius parte satis fecisset, lassum effingere eura volebat, & cui vndique spumosum os esset: re sapius tentata, cum ars ipsum in eo deficeret, vt tanquam verâ spumam formaret, quæ ad naturalem profus accederet, animo perturbatus spongiam variis infectam coloribus, in canem iratus impexit. Fortè autem eo ictu canis os attingit, atque in eo dum formandi desperatione, totam imaginem se euerfurum putat, ceu veram expressit spumam, quam arte nulla ante exprimere potuerat.

De Lysippo.

Eandem fortunam tulit æneum Alexandri signum Lysippi opus, quo mirificè Nero captus erat: nam cum vt speciosus redderetur, inaurari illud Nero iussisset, & tunc de pristino decore videretur aliquid amisisse, detracto auro, longè pulchrius quam ante remansit: quod aurum in concauis statuæ locis, rugosisque partibus vestis relictum, quod nisi offensa statua penitus abolere nequibat, in ea plus luminis & decoris afferebat: quod igitur in tota statua superimpositum decorem minuerat, illud ademptum præstitit, quod effici arte posse nemo existimabat.

De Nealce Pictore.

Cum nauale prælium Nealce pingeret, quo Perseæ cum Ægyptiis, in Nilo decertauerunt, neque penicillo tam benè assequeretur, vt inter Nili aquas, ac mare discrimen appareret, id ingenio assecutus est, quod ars præstare non poterat: nam in Nili ripa asellum pinxit bibentem, & iuxta Crocodilum addidit asnum inuadentem, vt deuoraret: cû sciret nullum animal maris aquas bibere, atque in ea regione Crocodilos solum Nilum ferre.

QVOD OMNES ARTIS SVÆ

optimi auctores ac disputatores sunt.

CAPVT XIII.

Quamquam multis rationibus, magnisque experimentis exploratum sit, omnes artium suarum optimos auctores atque disputatores esse, clarius tamen etiam sequentibus exemplis ostendetur.

De Hannibale Carthaginiensi.

Cum Hannibal, in Chalcidè apud Antiochum Asiæ regè esset,

esset, atque coram eo Phormio Philosophus, vt doctrinæ magnitudinem ostentaret, variis de rebus copiosè disseruisset: postremò eò descendit, vt de militari arte loqueretur, de qua cum permulta dixisset, Antiochus ingenij & facultatè magnitudinè admiratus, posteaquam hominè laudauit, ad Hannibalem conuersus, qui illic silebat, quæsiuit, Quid ei de Phormione videretur? ei subridès Hannibal liberè respondit: Multos se iam senes deliros vidisse, sed neminè qui Phormione magis deliraret: nam, cum ne tubarum quidem clangorem vnquam exaudisset aut stringi gladium vidisset, se præsentè, de militari scientiâ loqui ausus esset, qui quindecim annos, graui bello Romanos vexasset, totque eorû exercitus ac Consules occidisset: prudenti enim responso illo ostendit, nõ omnes omnia scire, solisque rerum magistris, de illis quæ ipsi sciunt, credendû esse, præsertim in arte bellica, quæ solo experimento comparatur.

De Aristophane poëta greco.

Non minus se in arte sua, eruditum Aristophanes poëta ostendit, quàm Hannibal in armis: nam cum à Ptolemæo Philadelpho Ægypti rege, in numerum eorum positus esset, qui disputantes de arte poëtica, iudicaturi erant, contra omnium aliorum opinionem, & præter communem populi sententiam, victorem declarauit eum qui minus laudabatur: quàm rem, cum rex cæterisque alij vehementer admirarentur, Aristophanes cum eis bibliothecâ ingressus, in veteribus libris multa ostendit esse, quæ disputantes poëtæ, veluti sua in carminibus recitatis vsurpauerant, & idcirco se eos, pro illis, quæ furto subriperunt, laude dignos non putasse: præsertim, quod is pro quo iudicium tulerat, ex ingenio suo ea composuerat, quæ in ea disputatione ab ipso prolata fuerant. Ea enim ratione, sapienter docuit, neque populum, qui ignarus plerunque est, neque regem, non admodum peritum poëtam, de ea arte posse æquè iudicare, atque ipse, cuius poëtica sola & propria ars esset.

De Cantore quodam.

Cum Græcus quidam apud Philippum Macedoniae regem cantaret, & Philippus quadam in parte modos eius reprehenderet, cantor qui plus se, quàm Philippum, ea in re, quæ ipsius propria ars erat, sapere arbitrabatur, respondit, Nequaquam Deo placeat, vt plus quam ego hanc artem

calleas: libero enim verbo, plus se de musica arte, quã Phlippum scire declarauit.

De Apelle Pictore.

Idem in picturã Apelles erga Alexandrum fecit, tabernam eius frequentantem: nam cum interdum de pingendi arte, Alexander verba faceret, ridens Apelles, Vt sileret eũ rogabat: aiebat enim, Cum de ea arte quam ignoraret, loqueretur, à discipulis eum irrideri, qui colores attererent. Ostendens, non à se solum, qui in ea magister erat, verum etiam a discipulis eum superari.

De Lysippo.

Rectè Lysippus pictor, atque sculpsor insignis, dicere solebat, Ab omnibus aliis pingi homines vt erant, à se solo, eos fingi vt videbantur: subtili doctòque verbo ostendens, picturam sculpturamque, ad ea extendendam esse, quæ vt oculis conspectæ res apparent, eas ostendunt: & non ad rerum veritatem, quæ non emineat, & discernatur. Nam pingendi ars non ea est, quæ ipsa res efficiat, verum repræsentat, vt res ipsæ nobis esse videantur.

De Mathematico.

Cum Mathematicus, proconsuli in Asia seniori Gordiano prædiceret, ad imperium ipsum peruenturum: & Gordianum verbis suis non habere fidem perspiceret, artis suæ libris atque instrumentis, per rationem omnia quæ dixerat probauit: adeò vt fidem apud eum, etiam experimèto ipso sibi faceret: etenim omnia vt prædixerat, iuxta tempus designatum euenerunt.

RECENTIORA.

De Aurelio Augustino.

Adeò Augustini nota est doctrinæ magnitudo, vt minime nouo testimonio egeat, & tamen is doctor, cum gentiliū calumnias, sicuti postea fecit, refutare vellet, qui clades in imperio Romano acceptas, nouæ religioni ascribebant, atque eis ostendere, longè plura atque grauiora perpeffos Romanos, antequam Christus nominaretur, idque historiarum fide atque testimonio probare, ad eam rē Pauli Orosij, cui ea notior erat historia, opem requisit, eamque assecutus, largè ipsa vsus est.

De Origene Adamantio.

Origenes Adamantius, ætatis suæ doctorum hominum

facile princeps, cum Esaiam prophetam interpretaretur, minime dedecori sibi esse duxit, ad Huillum Rabi Hebræũ confugere, vt ab eo disceret vbi olim vrbs Ariel esset, iudiciũque illius secutus ea reuocaret, quæ ante scripserat: nam quanquam inter Christianos peritissimus esset, magisterque haberetur, in Iudaica tamen historia peritiori in re sua Hebræo, cedere voluit: quem aliis in rebus inferiorem magis quam parem habebat.

De Hilario pontifice.

Cum videret Hilarius Pontifex, in ecclesia ortam esse contentionem, quo tempore Paschæ solennia celebranda essent, & si ipse omnium erat pastor, tamen quoniam in eiusmodi re, arithmetica atque astronomia erat opus, huius rei iudicium, Victorino in Gallia parte, quæ pro Morinis nunc (vt iam aliquoties ostensum est) Britania dicitur orto, qui in vtraque illa arte peritissimus habebatur, remisit: voluitque vt temporis rationem, quam ipse iniuerat ad diem inueniendum, catholica tota seruaret ecclesia.

De Sixto IIII. pontifice.

Propter hanc ipsam controuersiam, Sixtus quoque 4. pontifex, ex Germania, Ioannem Monte regium, arithmeticũ, atque astronomũ peritissimum, Romam acciuit. Et quãuis ipse nõ ob aliam rem, quàm propter ingentis doctrinæ opinionem, ad Pontificatum conscendisset, aliorũ doctrinæ in eo, in quo ipse plurimum excellebat, cedere voluit.

De Michaële Attendulo Venetorum militari duce.

Clarè Michaël quoque Attendulus, omnium Venetarum copiarum dux ostendit, quantum omnibus in arte sua credi oporteat: Cum Francisco Sfortia Mediolanensis populi militari duce Carauagium obsidente, Veneri legari, siue vt vulgo ferunt, Prouisores, eum ad ferendam obsessis opem monerent: eis enim respondit: Longè satius ducere, vt Carauagium amitteretur, quàm vt cum hoste manum cõferreret, quòd sine magno incòmodo, Venetas copias inire primum non posse videbat. Itaque cum legari omnino vigerent, vt opem ferret, prius ex scripto obtestatus est, se id facturum, quia iubebatur, & non quòd ita agi debere sentire: rationesq; attulit, propter quas si prælium iniureret, necessariò Venetæ copiæ superarentur: contra autè, si cunstando abstineretur à prælio, vtilius Veneris consiliũ iri. Itaq; cum

coactus esset dimicare cum hoste, Venetus exercitus, ut prædixerat, superatus fuit, ipse autem Venetias profectus, ex iis quæ antè ex scripto prædixerat, eam cladè excusauit. In qua re eius sententia viri prudentis fuisse, & qui longo experimento rectè militarem artem calleret, iudicata est: cū apertè ostendisset, homines armis insuetos, quanquam fieri possent, ut in cæteris saperent, per sæpe bellicis in rebus errare.

De Paulo Florentino geometra.

Paulus Florentinus geometra, omnia quæ de arte illa aliis diceret pictura, aut ligneis machinis, vera esse atque necessaria ostendebat.

DE SENECTUTE.

CAPVT XIII.

DE senectute scripturi, ut ordo seruetur, longamque quorundam vitam ostensuri, quoniam ea res experimento magis, quam argumentis est probanda, non multa ante præfari ad exempla descendemus: si hoc ante monuerimus, Satis dici debere eum vixisse, cui ut benè moreretur contigit: contra nimium vixisse eum, qui malè moriatur: ab horum autem numero eximemus Adam, Lamechque, item Sem qui alio nomine Melchisedech dictus fuit. Noè quoque ac Mathusalem, atque alios permultos eorum temporum, qui omnes septingentesimum excefferunt annum: ea enim res, ad eò trita est, ut hoc repetitum necessarium non sit, tum etiam fastidij plenum.

De Moyse atque Aaron fratribus.

Moyse propheta centum ac viginti vixit annos, quem per id tempus nullam corporis languorem sensisse, pro explorato habetur: quin potius & colore & pelle se annum quinquagesimum non superasse, oculis atque aliis sensibus pollens videbatur. Frater autem eius Aaron, quanquam viribus imbecillior, centum ac triginta attingit annos.

De Ioiada Pontifice Iudeorum.

Iudeorum Pontifex Ioiadas, quanquàm iam permultum ætas hominum declinasset, mortuus est cum centum ac triginta annos expleuisset: sed ad proximiora tempora venientes, nonnullorum Italorum exempla proferamus.

De Tito Fullonio Bononiensi.

Titus Fullonius, Bononiensis, in Claudij principis censura, dinumeratis ab eo diligenter annis, ne qua inesset fraus, inuentus est, annos centum ac quinquaginta superasse.

De Lucio Terentino Bononiensi.

Eo censu, què Vespasianus pater, & Titus filius habuerunt, Bononiæ inuentus L. Terentinus centum annos impleuisse.

Item de quibusdam aliis.

Eodem censu, similiter Parmæ tres inuenti fuerunt, centum ac viginti annos attingisse. Item Placentiæ vnus, centum ac triginta, insuperque alium impleuisse. Brixelli alius centum viginti quinque. Præterea eo censu, quo tota Italia censa fuit, apud oppidum Velleiacium in Placentino agro, sex inuenti sunt, centum ac decem annos vixisse, quatuor ducentos ac viginti. Et ne mira in viris ætas tam longa videatur, iam ad feminas quæ longum æuam vixerunt descendamus.

De L. Tertulla Ariminensi.

L. Tertulla Ariminensis Vespasianorum censu, de quo dictum est, inuenta est, centum ac triginta septem annos habere. Item alia Fauentiæ duos supra centum atque triginta.

De Mima & Valeria Copiola Emboliarum.

Luceia Mima, ludis Romæ cantauit, cum centum annos ageret. Item Valeria Copiola Emboliarum, à Pompeio Sulpitioque consulibus, cum iam centum ac quatuordecem annos superaret, ludis, qui pro Augusti salute voti erant, iterum cōducta fuit: quæ exploratū erat multò antè, Mario & Carbone cōsulibus, à Marco Pompeio ædile conductam fuisse.

De Samulla.

Samulla, ut Asconius Pædianus scripsit, mortua est, cum centum ac tredecim ageret.

De Augusto.

Mirum in Augusto notari potest, quod cum primus fuerit, qui Imperatoris nomen atque titulum sibi sumpserit, sex ac quinquaginta annos imperium rexit, & post eum, in tanto numero veterum Imperatorum nullus (quanquam, in eis, aliqui tenera adhuc ætate, ad eum honorem ascendissent) in administratione eum annorum numerum impleuerit, & si inter recentiores quidam satis propè accesserint.

De Simone Cleophe.

Simon Cleophe, secundus Hierosolymarum Episcopus,

sub Traiano principe crucifixus fuit, satis robustus, cum iam centum ac viginti ageret annos.

De Paulo primo heremita.

Paulus primus heremita, caryotis, siue vt aliud est nomē, dactylis, atque aqua nutritus, nonaginta annos prospera valetudine vixit: & postea cum vitam egit, centum ac viginti annorum erat.

De Antonio Aegypto & Cronio.

Aegyptius abbas, qui austerè admodum vixit, integris viribus, ac iuuentæ seruato decore, ad centesimum ac quinquagesimum peruenit annum, atque quinque annis plus eius comes Cronius vixit.

De Narcisso Hierosolymarum Episcopo.

Illi annorum numero viuendo, vndecim Narcissus superaddidit, qui Hierosolymarum Episcopus fuit, imperante Septimio Seuero Augusto.

De Democrito Abderite philosopho.

Democritus Abderites, studiosissimus, atque idem doctissimus philosophus, omnem ætatem contemplando, inuestigandoque consumpsit, solus in magna rerum inopia, vitam ducens: & tamen centum ac nouem annos attingit, non morbo sed longo senio mortuus: quæ res experimento ostendit, studia minimè tempora de hominis vita deducere, sed eam incolumem ac longam præstare.

De Galeno Pergameno medico.

Galenus Pergamenus medica arte vir excellens, nos docuit, quantum arte sua possit: semper enim prospera valetudine vsus est, & cum decessit, nullo ante morbo correptus est, ætate vsque ad centum ac quadraginta annos producta.

De Apollonio Tyaneo philosopho & Anneo Seneca.

Excessit centum annos, quemadmodum nonnulli scribunt, Apollonius philosophus, aspectu minimè senium faciente: item L. Anneus Seneca Cordubensis saltem centum ac quatuordecim impleuit annos: permulti etiam plus cum vixisse putant, viuendi modestia, & ipse & Apollonius ad eam ætatem perducti.

R E C E N T I O R A.

De Pacomio abbate.

Quorundam de quibus dictum est vitæ austeritatē secutus, Pacomius, Abbas in Aegypto: nono Honorij atque Archæ-

dij principum anno, decessit: cum iam ad centesimum decimumque; insuper annū peruenisset: experimento enim nos docuit, non minus ad extendendā vitam sobrietatem professe, quā ad corripendam officere crapulam: cui illud etiā additur, quod per modestiā, id ipsum temporis, quod viuimus, superiore vimur valetudine, atque morborū molestiis caremus: quibus inter ægritudines confici solent, qui genio nimium indulgent, & deliciaribus vruntur cibis.

De Attila Hunorum rege.

Occultum quidem, ceterū iustum semper Dei iudicium est, siue præmia, siue pœnas, aut sua, aut aliena manu mortalibus irroget, vel ob aliam causam quæ homines later, quibusdā longius quā aliis vitam extendat: quanquā non modo non sobriè viuant, sed inter epulas, ac vina ætatem agant. Itaque persæpe contingit, vt de eis iudicando homines fallantur, quia diuini iudicij profunda inueneri nequeat: interdum quoque quorundā corpora, tam robuste compacta sunt, vt quāuis eos in viuendo temperantia nulla tucatur, tamen minus robustos, qui modestius vitam ducunt, viuendi longitudine excedant: quos credibile est longius victuros fuisse, si vt corporis viribus magis valebant, plus etiā studij, vt temperantius vitam agerent elaborare voluissent: vtriusque rei exempla, in Attila Hunorū rege perspecta sunt. Hic crudelitate insignis, anno salutis quadringentesimo quadregesimo quinto decessit, cum annos ætatis suæ, cētum ac quatuor & viginti impleuisset: tam diū fortasse Dei numine seruatus, vt corruptos imperij mores, posteaquam leniter non corrigebantur, Attilæ scuitia mulcicaret.

De Gartio Aretino.

Vixit Gartius Aretinus, vsque ad annos centum ac quatuor, prospera semper vsus valetudine, decessitque nullo ante affectus morbo qui appareret: nisi quod aliquantisper debilitatas vires sentiebat, quemadmodum Petrarcha scriptū reliquit, cui Gartius paternus fuerat proauus.

De Richardo.

Scribit Guido Bonatus Astronomus ingentis doctrinæ, salutis anno ducetesimo vigesimo tertio, supra mille, hominem a se visum, nomine Richardum, qui se cum Carolo magno stipendia fecisse dicebat, & iam quadringentesimū annum vixerat.

De Ioanne Tâmpes Equite Gallo.

Ioannes Eques Tâpes loco Gallico ortus, qui & ipse, cū Carolo magno militauit, cum iam vnum & sexaginta, supra trecentos annos vixisset, imperâte Cōrado II. salutis anno supra mille centesimo quadragesimo sexto, decessit. Eius itēq; aliorū (de quib. est dictū) exēplo, satis intelligi potest, nulla re certius mortē accersiri, quā senio: nam aduerſa valetudo, vt grauis sit, perſæpè tamē curâtur, incendia cōprimi possunt, ne homines ac alia absorbeât; ruinis occurrī potest vt lētius agant, mare quos absorbet, nonnunquā viuos adhuc reuomit, carnicem sæpè à cæde, vel imperium reuocat: sed senij nunquā alius quā mortis esse finis visus est. Quamobrē quia homini permīssum nō est vt semper viuatur, quod viuendi diurnitate ei est ademptrum, id alia arte, id est gloria atque fama, vt refarciatur, elaborari solet.

DE GLORIÆ AC FAMÆ CVPIDITATE. CAPVT XV.

GLoriæ Famæq; desiderij, perſæpè veluti calcar, ad exercendam virtutem homines impellit, per eam enim, vera gloria, bonūque nomen comparari solet, atque in eo gloriæ desiderium, nequaquā laudis expers esse debet, quod longè aliter in his est, qui peruerso ingenio, dū quomodocunque in ore hominū versari cupiunt, pro bono nomine male agendo, in infamiā incidunt. Si quidem gloria in his nulla dici debeat, quorū finis in rebus agendis, à vera atque ingenti virtute abest, quemadmodū exempla, quæ de vtraque re à nobis proferuntur, satis clarè poterunt ostendere.

De Alexandro Magno.

Nam Alexandrū Macedonū magni nominis auidissimum regem, quid aliud spectasse debemus arbitrari, cū ab vltima India reuertens, maiora equorū frena, locaq; in quibus stabulantes equi manderent, item arma, his quibus utebatur maiora, in ea regione relinqueret? nisi quod per ea credere apud Indos posteritatem cupiebat, & statura & viribus, atque insuper virtute, se suōsque maiores, quā essent, fuisse.

De eodem.

Vrbes quoque ab ipso nominatæ in India, apud Assyrios, Ægyptum atque Asiam, item à Seleuco Seleucia, Antio-

chia ab Antiocho, Cæsareæ quoque per terrarum orbem à Cæsariibus conditæ, quid aliud indicant, nisi immensum famæ desiderium? quia sperabant huiusmodi vrbium conditores, ea appellatione additis simul præclarè gestis rebus, se æternitati nomina sua consecraturus.

De eodem.

Quid aliud quoque in Phrygia, apud Achillis sepulchrū, lachrymas ab Alexandro extorsisse arbitrāmur, quā quod Homericam eloquentiam, Achillis rebus gestis præoccupatam, videbat? & quod sibi parem in scribendis rebus suis cōtingere vatem cupiebat? sperasset enim, si suarū gestarum rerū magnitudini, Homero similem præconem addidisset, se nominis sui æternitatem certius consecraturum.

De eodem.

Adeo autem cupiditate incensus erat Alexander, vt de se permulti doctè, neque id tamen præter veritatem scriberent: vt cum de rebus suis, non bonum poetam Chærilum scripsisse intelligeret (quanquam sæpè dicere solet, ab Homero se Therſitem esse, quā à Chæriilo Hectorem, aut Achillem scriptum malle) tamen vt alios ad scribendum meliores inuitaret, in singulos versus aureum Chæriilo Philippeum nummum dono daret: Præcipitem quoque in Hidaspem amnem deturbare Aristobolum voluit, cum ei falsas ipsius laudes recitasset, ademptum profectò ei librum in amnem demersit.

De C. Iulio Cæsare.

Alexandro par animo, atque gloriæ cupiditate Iulius Cæsar, cum in Hispania quæstor, Gadibus Alexandri imaginem conspexisset, grauiter suspirauit. Cogitans ea ætate, quæ Alexander Asiam penè totam subegerat, se nouum gerere præclaram rem vllam cœpisse.

De Themistocle Atheniensi.

Themistocles Atheniensis ob partē de Xerxe Perfarum rege victoriam, cum in Olympicis ludis, ab vniuersa Græcia, ingenti omnium admiratione, immensaque laude exceptus esset, tantæ gloriæ ac famæ superato gaudio, ad quosdam amicos conuersus: Tunc verè optatum præmium laboris periculorūque, quæ pro Græciæ salute subiuerat, à Græciis se accepisse, dixit, gloriam scilicet, laudēque omnibus aliis præmiis anteponeamus.

De Lyfandro Lacedæmonio.

Lyfander Lacedæmonius, ductus & ipse gloriae desiderio, Chærilum poëtam secum semper habebat, ut carminibus ea celebraret, quæ ipse armis atque virtute gessisset.

De Adriano & Severo Imperatorib.

Quod Lyfander, ad celebrandam nominis sui famam per alium quæsiuit, Helius Adrianus ipse efficere contendit, dum magna diligentia rerum suarum Historiam scripsit, & ne ei nominis sui inscriptio fidem adimeret, sub liberorum suorum nomine edidit. Septimius quoque Severus, non alterius, sed suum imposuit titulum.

De Marco Tullio Cicerone.

Huius gloriae desiderio incensus Marcus quoque Tullius Cicero, longa epistola à L. Luceio, ciue Romano enixè petit, ut Catilinariae coniurationis historiam seorsim ab aliis rebus, ad propagandam nominis sui famam scribere vellet, neque abstinuit illud quoque deprecari, ut in ea etiam aliquid amicitiae daret, ipsoque viuente eam ederet, ut viuens gloria sua perfrui posset: adeo enim magna est, in plerisque hæc gloriae sitis, ut quanquam Cicero per eloquentiam æternum sibi comparasset nomen, eam quoque, quæ ex sapienter ac præclare gestis, in reipublicæ administratione sequi solet, vendicare sibi cuperet.

De L. Sylla dictatore.

Lucius Sylla, cum hastam spectaret, ubi publicata quorundam ciuium bona vendebantur, & ei quadam carmina, in ipsius laudem scripta, non bonus poëta dedisset, famæ desiderio motus, ex his quæ subhastabantur, nonnulla munus poëtae dare iussit: ea lege, Ne in posterum de se scriberet: tanta eum famæ suæ cura tenebat.

De C. Mario.

Quid aliud primi odij inter Syllam Mariumque originem intulit, nonne magni nominis ac gloriae cupiditas? quod cum Bocchus Maurifiorum rex, statuam auream Syllæ posuisset, qui ab eo Iugurtham captiuum acceperat, Mariusque eo loco dimouere statuam voluisset, quod Marij, qui Consul erat nomine, eam Sylla acceperat, & idem Marius, de Iugurthæ triumpharar. Ex eo inter ipsos ortum ciuile bellum, tanto partium damno atque periculo stetit, ut etiam nunc malorum memoria maneat.

De Gneo Pompeio Magno.

Quid in Creta Magnus Pompeius egit, dum Piratas bello prosequeretur? nonne cum à Metello prætore, in ea insula oppugnatos intelligeret, nimia gloriae cupiditate incensus, armis suis, aduersus Metellum eos defendit? ut Romanum nomen piraticæ victoriae socium atque participem haberet.

De C. Caligula.

Adeo apud omnes dulcis hæc gloriae cupiditas habita est, ut hi quoque, qui per ignauiam ac scelus præclusam sibi nominis ac gloriae, apud posteros propagandam viam viderunt, ne in obscuro, ipsorum nomen maneret, eius celebritatem per magnam scelus comparare sibi contenderunt. Inter hos Caligula princeps connumerari debet, qui amens profusus, atque omni scelere imbutus, cum per virtutem sciret se nominis diuturnitatem non assecuturum, temporibus suis palam optare se aiebat, ut ingens aliquod malum contingeret, de quo diu homines loquerentur: quemadmodum imperante Augusto primo, Variæna clades fuerat, & sub Tiberio Fidenis ruina theatri, in qua viginti duo milia hominum oppressa fuerunt.

De Nerone, Item de Adriano Imperatore, &

Lucano Poëta.

Nero quoque Imperator, cum nomen suum præclaris facinoribus, aut virtute, cuius erat hostis celebrare non posset, inter musicos principatum appetit: sublatis omnium statuis, quæ temporibus suis Olympionicis victoribus, cantoribus aut tragicædis positæ fuissent, & pro eis poni suas iussit. Lucanum quoque poëtam prohibuit, ne carmen quod scribebar ederet, ut solus in poëtica excelluisse videretur: quare non minus quam Nero nominis ac famæ vanitate Lucanus compellus, cum eam contumeliâ immoderate nimis ferret, cum Pisone coniurauit, atque ob id à Nerone damnatus est: Nero etiam, præter alia, desiderio torquebatur, urbem Romanam de nomine suo Neropolim appellandi, quemadmodum ante Aprilem menssem Neronem nominari iusserat. Adrianus quoque Augustus, præter modum cupidus, ut in omni arte atque disciplina supereminere alios putaretur, cum ei Augusti nominis magnitudo, item historia à seipso de rebus suis gestis scripta, satis non viderentur, si multarum artium ac disciplinarum, in quibus ipse reuera multum excellebat, quenquam inuenisset, scientiam habere talem, ut imminere periculum putaret,

ne aliquando ab eo superaretur, inuidia pressus, cum occidebat. Inter quos Apollodorus architectus, in ea arte vir admirandus fuit, quod, cum ad eum Adrianus inspiciendam misisset, magni operis formulam, quam ipse designarat: is efficacibus rationibus ostenderat, quibusdam in locis corrigendam esse, quemadmodum Dion Græcus in historia scribit.

De Commodi Imperatore.

Non melioribus, quam ij de quibus scriptum est, artibus, Commodus Imperator, cum fama extendere nomen suum cuperet, Carthaginem à nomine suo Commodianam appellauit, sublatōque de Neronis colosso capite, suum pro Neroniano imposuit. Item menses quosdam à se compellauit: ceterū horum desiderio, qui oblique præter virtutem famam quæsierunt, fortuna obstitit, ne quod cuperent assequeretur. Nam quemadmodum Alexandri, Cæsaris augusti, & aliorum bonorum principum imposita urbibus, atque mensibus nomina firma reliquit, ita in Caligula atque cæteris ei similibus, ut spem adimeret, in posterum retinendæ bonæ famæ, ubi eam per virtutem non quæsiuissent, post eorum mortem, statim illa omnia extinxit, per quæ nominis sui æternitati consuluisse se arbitrabantur.

De Cheope Ægypti rege.

Nouam rationem, aut potius dementiam atque scelus Cheopes Ægypti rex, ad comparandum sibi nomen excogitauit: nam cum priscis Ægypti regibus, mos esset gloriæ operam dare, struendis infanis molibus, & ipse Pyramidem inchoasset, quam deficiente pecunia imperfectam reliquerat: filiam miræ pulchritudinis, inter lapidicinas prostituit, ut ita ad perficiendam Pyramidem pecuniam pararet. Itaque perfecta omni ex parte Pyramide, ut illius scelere atque infania dignum erat, pro gloria quam inde sperabat, dedecus est assecutus, cum Pyramis non boni nominis, & gloriæ, sed stultitiæ atque ignominie eius, perpetuum monumentum haberetur.

De Rhodope meretrice.

Rhodope Græcum in Ægypto scortum, parto turpi quæstu ingenti thesauro, quanquam ipsa humili fortuna orta esset (serua enim fuerat) tamen famæ desiderio incensa, minorem, quæ cernitur Pyramidem extruxit: quæ quātō molis magnitudine ab aliis vincitur, tāto alias, ipsa operis excel-

lentia superauit, cum meretrix ac liberta, cum tantis regibus magni operis impendio, contendere ausa esset, nec minus se in Iupanari, quam illi in palatiis famæ cupidam, nomini ac gloriæ dare operam velle ostendit: quæ tantō reges ipsos in nominis ac famæ desiderio superauit, quantō imperij atque opum magnitudine, reges eam antebant.

De Empedocle.

Haud meliori ratione, neque minus ridenda, quin profus infana, Empedocles philosophus famam sibi comparare studuit: nam cum Panthiam Agrigentiam, in graui morbo curasset, atque ob id se penè pro numine coli animaduertiret, immortalitatis atque famæ studio incensus, ætnam insulit, atque medios ipsius in ignes se coniecit.

De Metrodoro & Care Persis.

Non solum inter claros atque insignes viros, hæc famæ cupiditas inuenitur, verum in mediocri quoque, atque infima fortuna positos, cadit, quemadmodum in Mithridate & Care Persis inspectum est. Nam cum in prælio inter Artaxerxen, Mnemonem, ac fratrem eius Cyrum, Metrodorus Cyri capiti vulnus intulisset, Cares autē retrō poplites succidisset, Artaxerxes huius famæ audus, ut manu sua Cyrum interemisse videretur, dum milites recenseret, ob virtutē præmio dignos, ad Mithridatem misso munere, ei mandari iussit, ut munus acciperet, quia Cyri pileum ad Artaxerxem detulisset: Care autē, quod primus Cyrum nunciauerat mortuū se vulnere, quod ei Artaxerxes intulisset: tanta in utroque gloriæ cupiditas fuit, ut spretis muneribus, cōtra regis voluntatem, se ipsos prædicarēt esse, qui Cyrum interemissent, eūque ab Artaxerxe ne tactū quidem fuisse: itaque indignatus rex, cum sibi ipsi eam famam vellet, vtrunque iussit occidi.

De Softrato Gnidio.

Quanta industria, periculōque, Softratus Gnidius architectus insignis, Alexandria famam sibi comparare studuit: nam cum turrim magnitudine speciēque eximiam ad portum exædificasset, clam in magno marmoreo lapide inscripsit. Softratus Dexiphanus Gnidius, Diis nauigantibus saluiferis. Atque huiusmodi inscriptionem, calce subiniecta occultauit, imposuitque regis nomen, cuius impenfa turris constructa fuerat: regis nomen in calce caducum ac fragile, suum autem in marmore perpetuum arbitratus.

De quodam Indo.

Cum Alexandro Magno dictū esset, Indum quendam, sagitta arcu emissā, singulis ictibus medium annulū petere, ad se accersitum iussit, ut se præsente id ageret: is autē adeo obstinatū, ne id ageret, se præbuit, ut iratus Alexander, morte eū damnaret. Cum autem traduceretur, à multis interrogatus, Quamobrem non sagittasset? Dixit, Eā fuisse causam, quod cū iā diū eius rei, in qua excellere plurimū putabatur, periculū non fecisset, errare verebatur: adeo magna eum urgebat cura, ut excellens sagittarius haberetur: quam rem cum Alexander accepisset, eum periculo liberauit, atque insuper ingentia munera addidit.

RECENTIORA.

De Constantio Augusto.

Constantius, quanquam Romani Imperij princeps, famæ tamen audior ac gloriæ fuit, cuius sine incommodo cōparandæ, occasiones miro studio captabat: nam si aliquando ab eius ducibus, qui in longinquo bella gerebant, victoriarū nuncijs perferebantur, ipse ab Italia, per cæteras orbis terrarum partes, eas scribebat, tanquam virtute sua atque industria partas, quin ordinem modūque gestarum rerum, tanquam ipse interfuisset designabat.

De Bellisario Patricio Romano.

Meliorē rationem, quam multi è superioribus, inter recentiores, ad seruandam nominis sui famam Bellisarius inuit: posteaquam in Italia sarpus Gothos deuicit, regemque eorum Virigen cepit, atque in Africa Vandalorum regem Gilimerem, Africamque atque Siciliam recepit: & de Persis quoque triumphauit. Cruci enim aureæ, gemmis contextæ, centum pondo, Græcis Latinisque literis, victorias suas inscripsit, atque eam Romæ sancto Petro Apostolo munus dedit, ratus ob religionem perpetuam fore, atque insigne omnibus seculis, magnitudinis militaris virtutis suæ monumentum fore.

De Leone IIII. pontifice Maximo.

Leo quoque IIII. Pontifex maximus, dum vr̄bis Romæ partem, quæ cis Tyberim est muro cingeret, ipse etiam famæ ac nominis cupidus, à nomine suo Leoninam vr̄bem appellauit.

De Eugenio quarto pontifice Maximo.

Eugenius quartus pontifex, & ipse famæ cupidus, cum non satis sibi duceret, quod à multis scriptum esset, ab eo Florentiæ, Græcorum, Armeniorum, Æthiopum atque Indorum ecclesiam, in id deductam, ut ipsorum atque Latinorum vna esset fides, idēque ab omnibus crederetur: voluit etiam ut tota illa historia, duabus æneis foribus exprimeretur, easque ipsas fores, ad primariam in Petri apostoli templo portam posuit.

De Sixto quarto Pontifice Maximo.

Sixtus quartus Pontifex, in porticu quam à fundamentis instaurata sancti Spiritus hospitatoria domo Romæ cōdidit, vitam suam resque à se gestas pingi iussit, pontemque qui in Tyberi dirutus erat, instauratum, à suo nomine Sixtum appellauit.

De Ioanne Capistrano ordinis Minorum & quibusdā alijs.

Gloria, quæ propriè sanctorum hominum pestis dici potest, clam persæpè, ceu fulgētī virtutis amictu recta, eorum pectora subit: quemadmodū in Ioanne Capistrano ostensum est, qui quanquam ex eo numero esset, qui Minorum ordinē profiteretur, quæ professio, nullius rei magis, quā humilitatis studiosa esse debet, cum præliū scriberet, quo Mahumetes Turcarum rex, apud Belgradum vr̄bem à Ioanne Huniade, eius Mœsiæ partis, quæ hunc Transsylvania dicitur Vauoda (hoc quoque honoris nomen est) superatus ac fusus fuit, nulla penè de eo, atque de Apostolico legato mentione facta, de se tantum loquutus est, ceu ipse vnus virtute aut miraculo, parta tam insignis victoria foret: & qui alijs prædicabat, ambitionem atque mundanam gloriam fugiendam esse, doctrinæ suæ penè immemor, pleno cursu insequutus alienam, occultata eorum virtute ac robore, qui verè res gesserant, sibi usurpabat, quemadmodum in historia Pius testatur. Sed minus fortasse mirum videatur, huius sancti viri pectus honestum hoc famæ desiderium inuasisse, cū austeritate vitæ insignē, atque secularium honorū contemptorem Hieronymū, legamus in libro, quē de vitis illius scripsit, in eorum catalogo se ipsum quoque cōnumerasse, diligētique etiā cura, omnibus voluminibus, quæ vsque ad eam diem scripserat, titulos ac nomina sua reddidisse. Augustinum quoque in confessionibus, propriā

vitam doctrinamque luculenter, cum aliud agere videretur, nō sine magna dexteritate videamus expressisse: adeo enim honestæ huius gloriæ avidum, naturæ humanum fecit ingenium, vt aliorum doctrinam stylūque ad celebrandas ipsorum laudes, expectare homines nequeant. Sed in iis, haud iniquè ferendum est, si in tantis virtutibus, cū nondum mortalitatem exuissent, in re præsertim, in qua à vero non aberarunt, aliquid offenderunt: illud quidem & mirum, & permolestum videri debet, cum qui, in ignauia atque omni scelerum genere, à virtute alieni, totam vitam deliquerunt, precio sibi comparare laudatores nō erubuerunt, & qui corruptis moribus, quibus tenebras omni studio obtendere debebant, falsarum virtutum fulgorem præferre contenderunt: vt pro ignauis industrij, liberales pro prodigijs, pro stupidis prudentes, compellentur: atque impudiciæ Veneris que studij comitatis appellatione leniatur, ac similiter ignorantia culpam, modestia velamine celare cōtendant, peruersè vicijs sceleribusque in contrarias virtutes, quas nunquam agnouerunt, permutatis. In eiusmodi enim hominibus, audacia fati culpari non posset, non eorum modo, qui ex eo laudem sibi apud posteros quaesuerunt, in quo vt elaborarent, adduci nunquam potuerunt, verum illorum quoque, qui per imprudentiam quæ falsa esse norant, pecunia adducti, tanquam vera essent, literis mandauerunt.

De Alphonso Aragonio Sicilia rege.

Alphonſus Aragonius, Sicilia rex, gloriæ atq; famæ studiosus, nō cōtensus ædificiorū magnitudine, qua nulli recentiorū regum cessit, apud se Panormitam insignem eo seculo poetam, item Bartholomæum Facium, historiæ scribendæ peritum habuit, qui gestas ab eo res perscripserunt.

De Hieronymo Olgiato.

Vix adduci possem, vt hac ætate nostra, in qua vnà cum virtutibus non parui solum sit, verum etiam penè despectui habetur fama, aliquem fuisse crederem, qui famæ desiderio, morti se obiecisset, nisi ego ipse libellum legissem, Hieronymo Olgiato dictante, cum torqueretur scriptū: qui vnus è quatuor fuerat, qui Galeacium Sfortiam Mediolanensem ducem confoderunt: In eo enim libro fassus est, ad id facinus se adductum, solo gloriæ, ac magni nominis desiderio,

quo

quo incensum se dicebat, cum præscorum hominum res præclare gestas, puer adhuc in literario ludo legeret: adeo autem eo is fuit animo, vt notarius, qui morienti astantabat, scripserit, cum extremam penè animam Hieronymus ageret, Latine hæc verba sub carnifice effudisse: cū iam cultro non admodum acuto pectus illi incideretur: commemorato tam acerba mortis optato præmio: Collige te Hieronyme, Stabit vetus memoria facti, Mors acerba, fama perpetua.

QVÆ RES MAGNÆ QVIBVS-

dam contigerunt. CAPVT X.

De Pyrrho Epirotarum rege.

Inter eos quibus in vita magnæ res ac memoratu dignæ contigerunt, Pyrrhū haud iniuria ante alios commemorabimus: Antigonus enim Asiæ atque Syriæ rex, militaris artis peritissimus, hac eum laude exulit, affirmavit enim, Si consensceret, primum ætatis suæ belli gerendi ac militariū rerum ducē fore. Hannibal quoque, cum Scipione de militariibus ducibus, qui vnquam virtute insignes fuissent, minime obscure primū esse Pyrrhum nominavit, Scipione idem affirmante. Itaque ingens profectò laus ducenda fuit, à tribus tantis viris, bello tam excellentem duci, atque tot tantisque Græcis ac Romanis ducibus præponi, qui ante eum, rerū præclare gestarum magnitudine plurimum excelluerunt.

De Lucio Fulvio.

Haud leuius Romani quoque, ac Tusculani bellicosorum populorū, de Lucio Fulvio iudiciū fuit, quàm triū, quos diximus de Pyrrho: nam cum Tusculanorum consul esset Fulvius, atque pro eis multa præclare gessisset, Romā transiit, atque eo ipso anno, Romæ Consul factus, Tusculanos prælio deuicit, ac de eis triūphauit. Solus Romæ, ac primus, qui ciuitate donatus, & consul factus esset, ac triumpharet, eo ipso anno, quo hostium dux fuisset.

De T. Quintio Flaminio.

Tanta etiam Senatus, ac populi Romani de Flaminio fuit opinio, vt quanquam Tribuni pleb. omnes, concordia animo aduersarentur, tamen ante legitimam ætatem, consulem vnanimis eū creauerint, atque in Macedoniā aduersus Philippum miserint.

De M. Vlpio Traiano Imperatore.

Quid magnificentius alicui potest contingere, quam id, quod Traiano Imperatori euenit: eius enim bonitas, successibus, inter faelices acclamationes, quae a senatu Romano fiebant, commemorabatur. Traiani bonitate, in aliis aequae atque Augusti faelicitate desiderata,

De eodem.

Illud quoque non minus esse affirmari debet, Neruam Coecium, cum Imperaret, senio confectum, multis Romani atque Italici generis propinquitatibus praeditum: cum sibi, insignem virtute virum, Imperij successorem deligere veller, aliis postpositis, Traianum adoptasse, Hispania oriundum, illius virtute atque animi vigore ad id impulsus. Is enim externorum primus fuit, qui ad Romanum Imperium conscenderet, quem admodum in eius vita Dion scribit.

De Aristide Atheniensi.

Magnum & quod summo opere magnificum existimari debeat, testimonium fuit, quod Graeci omnes Aristidis Atheniensis virtuti praestiterunt, cum omnes concordēs, ob insignem virtutem, Aristidem Iustum cognominauerunt.

De Iacobo minore.

Iacobus minor, primus Hierosolymarum Episcopus, Frater domini, atque eiusdem Apostolus, a Iudaeis Christianisque simul, eodem Iusti cognomine honestatus fuit.

De Ioanne Baptista.

Quaquam magnifica putari debeant, eorum praeconia, de quibus dictum est, superat tamen alia, mea quidem sententia, Iesu Christi de Ioanne Baptista iudicium, quanto ipse viuentes omnes dignitate excelluit, & quanto creaturam is qui creauit vincere solet: de eo enim dixit: Inter natos mulierum, neminem Ioanne Baptista maiorem surrexisse. Persica regna atque Asiatica, item consulares Caesaresque triumphos, diuino ac certo, Ioannis Baptistae virtuti postposuit.

De Aarone Pontifice Iudaeorum.

Si Scipio atque Pompeius, ante legitimum tempus, propter ingentem virtutis opinionem, a populo Romano Consules creati fuerunt, id tamen, non nisi hominum iudicio factum fuit, qui multis rationibus errare possunt, sed diuinum, quo Aaron electi populi, Pontifex primus creatus fuit, longe magis faciendum est, cum prodigium electionem confirma-

uerit, egit enim, ut virgulta iam defecta florent, atque una & eadem nocte fructum proferrent.

De Iosue & Caleph Iudaeis.

Penae simile fuit Dei iudicium de Iosue & Caleph, Iephoni filio, ambobus Iudaeis, quos solos ob virtutem, de sexcentis Iudaeorum milibus, qui Aegyptum egressi sunt, Deus dignos duxit, ut in terram a se promissam ingrederentur.

De Moysse propheta.

Sive propria virtus, siue gratia ea fuit, per quam Moyses Deum alloquutus est, & vidit quantum humanitas diuinitatem, quae infinita atque incomprehensibilis est, potest intrueri: profecto digna est quae maximi fiat, non modo ut ea res, quae rarissime contingit mortalitatem supereminat, verumeriam, quae fortasse alteri nemini accidit. Sed iam a virtute ad doctrinam transeamus.

De Euthimo Poeta.

Adhuc viuens Delphici oraculi, atque Iouis responso consecratus est Euthimus Poeta Locris in Italia natus, cum semper aliis Olympicis ludis victor declaratus, semel tantum praeteritus esset.

De Sophocle Tragico poeta.

Sophocles sine contouersia Tragicorum princeps, Athenis mortuus est, cum a Lyfandro obsiderentur. Itaque in somniis, saepius Lyfandrum Bacchus monuit, ut delicias suas sepeliri pateretur. Ea re Lyfander motus, cum quaereret, qui tunc Athenis decessisset, inuenissetque Sophoclem mortuum esse, permisit, ut extra urbem ad sepulturam efferretur. Magni profecto facienda res, ut ab his, quos gentilitas Deos rebarur esse, tale de Sophocle atque Euthimo testimonium prodiret.

De Beroso Astronomo.

Beroso Astronomo, qui multa praedixerat, quae tempus vera fuisse declarauit, Athenienses in gymnasio suo, statuam aeneam posuerunt, cuius lingua tota aurea erat.

De Marco Varro.

Magna profecto res ea fuit, quae M. Varroni contigit, cuius viuentis imago, in bibliotheca publica, a Pollione posita fuit, qui honos, doctissimis post mortem solum habebatur: tantum enim & magnae existimationis, & reuerentiae per doctrinam Varro sibi pepererat, ut viuens quoque me-

reretur eo honore perfrui, quod cæteri docti, etiam ancipiti spe, post mortem assequi cupiebant. Et ne viris tantum eiusmodi honores congruisse credamus, his quæ dicta sunt, quædam annectemus foeminas. Nec vero Mariam Dei genitricem attingemus: siquidem de his quæ humanitatem solam sapiunt, sermo noster est, ipsa autem à Deo electa, nimium ceteras mortales transgressa est, quam Deus, qui omnia creavit, & cuius nutu sine errore cuncta reguntur, solam duxit dignam, quæ Dei filium, ad redimendum genus humanum pareret, & eadem virginitate insignis, Dei parens, non amissa virginitate posset haberi.

De Vxore Olitoris Ægyptij.

Vahron Sesostris filius, Ægyptius rex, luminibus orbatus, cum circiter decennium cæcitati remedia quæsiuisset, tandem oraculo monitus est, ut oculos mulieris vrina lavaret, quæ alium quam virum suum non agnouisset: quam obrem à regina incipiens, per multas Ægyptias mulieres expertus, ægritudini suæ remedium nullum inuenit, nisi per vxoris vrinam cuiusdam Olitoris, quæ prodigioso experimento, oraculoque inter Ægyptias casta inuenta, longè solidiori laude digna mihi videretur, quam Sulpitia, ob castitatem sola Romæ electa, quæ Verticordiam Venerem dedicaret: fieri enim potuit, ut Sulpitia aliquo astu cæteras mulieres falleret, quod Olitoris vxor, in oraculo, quod prodigio ipso confirmatum fuit, facere non poterat.

De Agrippina Augusta.

Agrippinæ Augustæ, inter foeminas Romanas, quæ anteam fuerunt, vni contigit, ut Romani principis vxor, soror, mater ac filia haberetur. Germanici enim filia fuit, quem Tiberius Imperij successorem adoptauerat, Claudium Augustum virum habuit, Caligulæ soror erat, denique Nerone peperit.

De Mesa Varia.

Longè etiam magis facienda mihi videretur, Mesa Varia, vrbe Emesa, quæ in Phœnicia est orta: hæc Iuliæ soror fuit, olim Septimij Seueri Imperatoris coniugis, nã mortuo Bassiano, à Macrino, qui ei successerat in Imperio, in Phœniciam remissa, astu mentiendoque consecuta est, ut nepotè ex filia Heliogabalum nomine, cū nondum quartumdecimū excederet annū, in Imperio constitueret: ipsa sub eo Romanum

Imperium, quã diu vixit administravit: quod etiã egit Alexandro imperante, quem vt Heliogabalum, cui æquè auiæ erat, arte sua ad principatū euexerat. Hac gloria in signis facta, quæ aut nulli, aut rarissimis contigit, vt foemina in Senatu sederet, ac verba faceret, nomen suum inscriberet, cætera Imperatorum munia obiret: item mortua Imperatoria pōpa sepeliretur, atque in diuarum Romanarum numerū reciperetur, omnium iudicio felix atque prudens habita.

De Delbora propheta.

Si Agrippina ac Mesa apud Romanos excelluisse plurimum putantur, Delbora hoc apud Deū, quod maius est, ac Iudæos obtinuit: nam cū propheticum haberet spiritum, viginti annos Israël's populum rexit, iudicauitque, & ne minus armis ac bello, quam pace aut religione, in administranda re Iudaica excelluisse videretur, Chananeorum exercitū, Sísara duce consilio suo deuicit.

De Mercurio Trismegisto.

In Hermete, qui idem est quod Mercurius, quem Eupolemus Græcus, Moysen dicit fuisse, à Græcis Museum appellatum, à quo Orpheus per multa didicit, tria quæ plurimum excelleret inuenta fuerunt, propter quæ dictus est Trismegistus (quod Latine ter maximū sonat, id quod Alexandro Pompeioque semel tantum attributum est) nam & rex maximus in Ægypto fuit, item philosophus mira præditus doctrina, præterea sacerdotali honore, qui maximus erat, insignis: quibus de rebus, ab Ægyptiis post mortem inter numina cultus est, primūque anni mensē ei sacrarunt, vrbeque in Ægypto clarissimam, ab eius nomine Hermopolim nuncuparunt.

De Hyrcano Pontifice ac principe Iudæorum.

Hyrcanus, alio nomine Ioannes nuncupatus, primus solūque inter Hebræos fuit, qui Princeps, Pontifex, atque Propheta simul esset: haberetque vnus treis gentis suæ primarios honores, inter quos, prophetiæ munus, humana fraude minimè paratur.

De C. Aurelio Valerio Diocletiano Imp.

Non parui faciendum est id, quod Diocletiano contigit: nam sponte deposito Imperio, cū nono anno post moreretur, primus atque postremus Romanorum fuit, qui Senatus atque populi Romani consensu, sine imperio, in numerum

Deorū referretur, & si in Imperio filius nullus successerat. In priuata enim fortuna, à Romanis cum accepit honorē, quē multi in Imperio cum decessissent, assecuti non fuerunt.

De Flavio Val. Valentiniano Imperatore.

Non leue singularis virtutis argumentū testimoniūque, quod ab omniū magni debeat fieri, Valentiniano primo Augusto contigit, cum à Romano exercitu, concordibus omnium animis, absens, & quē ea res prorsus latebat, ad imperium vocatus est: ac decem dies, vt veniret expectatus (eo enim tempore ipse in priuata fortuna fuit, gente Pannonia, atque humili satis fortuna) & quod penè maius est, in interregno (defunctus enim erat Iouinianus) nemo alius Augustale sceptrum inuadere ausus est: quā res etiam satis ostendit, quā de ipsius virtute opinio haberetur.

RECENTIORA.

De Constantino Maximo.

Miram Constantinus virtute sua gloriam assecutus est, nam primus solusque inter Romanos Principes, atque Imperatores, à gentilibus in numerum Deorū relatus, à Christiana quoque ecclesia, in Sanctorum catalogo receptus fuit diēque vigesimus primus mensis Martij, in ipsius nominis honorem celebratus est. Nam ei ob virtutem, magna ipsius laude, maiore etiam omnium mortalium admiratione contigit, vt duarum inter se plurimum aduersantium religionum populi atque ecclesiarū, ipsum ad tantum adeoque rarum honoris culmen reciperet: id quod nulli antea vnquam contigisse visum fuerat.

De Ioanne Chrysostomo.

Vt nos iterum inter recentiores ac doctos recipiamus, mouet nos Ioannes patriarcha Constantinopolitanus, quem ob doctrinā magnitudinem, atque singularem eloquentiā Greci Chrysostomon cognominauerunt, quod os aureum Latine significat.

De Victorino.

Victorinus quoque ob doctrinā magnitudinem, Romæ in foro poni sibi statuam vidit, quemadmodum in Palatina bibliotheca Varro: sed vt fastidium euitemus, parum in omni qualitatis genere commorati, ad sanctimoniarū exempla transeamus,

De Catharina virgine Alexandrina & aliis.

Si prisca nostri, Valeriusque in primis, tanti Græcorum honorem, Amphiarao ad eius sepulchrum habitum fecerunt, quid egissent, si Catharinæ Alexandrinæ virginis, itē Pauli primi heremitæ, aut Mariæ Ægyptiæ tumulum vidissent? quorum prima angelorum manibus tumulara, in Sina Arabiæ monte fuit, alios duos, feri in eremo ipsa leones prodigiōse eis fesso brachiis suis loco, tanquam humanus eis sensus inesset, sepulturæ honore profecti sunt: Res profecto Mausoleo, Ægyptiisque pyramidibus, aut cuiusuis insigni sepulturæ generi longè anteferenda.

De Clara in Vmbria vrbe Assisio orta.

Inter raros quoque honores is annumerandus est, qui Claræ in monasterio prope vrbe Assisium mortuæ habitus est: nam cum in ea vrbe, Innocentius quartus pontifex esset, statim cum toto vrbis illius populo, toraque aula, vbi mortuæ corpus erat, profectus: canentibus tubicinibus, intra vrbe, non vt mortuam, sed in triumphantis speciem, eā detulit, atque ipse omne funeris officium executus est: inopi enim, quæ ciuilem statum egressa non erat, tantus princeps, & cum eo populus totus, hunc honorē præstitit, quē fortasse alicui regi negasset: honorem, inquam, omni ex parte non minus excellentem, quam cum Macedones legati Romæ Scipionis feretrum subiuerunt.

De Francisco eadem Assisio vrbe orto.

Quam ingentem quoque perfectæ virtutis prærogatiuam, atque minimè dubium argumentum, Franciscus Assisio vrbe natus, à Deo tulit? nec vero id dico, quia in sanctorum numerum relatus fuerit, id enim etiam, ad alios pertinere videmus, sed quod præcipuo Dei munere dignus, & factus & iudicatus est, qui viuens in corpore suo veram certamque vulnerum pertulerit formam, vnde humani generis absterfa labe, vita prodiit mortalibus, quos primi parentis error, in æternū peremerat: ita autem fuisse, præterquā quod res ipsa inspiciebatur, Alexander quoque quartus, Gregorius nonus, Nicolaus tertius, apostolica autoritate testari sunt: O singulare munus, gratiæque diuinitus infusa, o vnica rerum excellentissimarum excellentia, ferre Franciscum in corpore suo, ita vt inspicere possent signa illa, quibus precium conferri nullum potest, in quibus tun-

cta diuinitati humanitas, dum per ea mortem accepit, salutem vitamque terrarum orbi peperit.

De Victore è gente Pisana, Patricio Veneto.

Si Primo Africano gloriosum ducimus fuisse, quod exercitus à Senatu ac populo peteret, vt ante legitimum tempus ei Consulatum deferrent, cum is & liber, & gratiofus esset, nonne maius esse dicemus, id quod Victori Pisano, cum in carcere esset, euenit? nam cum capta à Genuensibus vrbe Clodia, inter Patricios Venetos nullus iam petere auderet, vt classis præficeretur, plebs nimio incensa ardore, tota magnis clamoribus petiit, vt Victor Pisanus eligeretur, sine quo, victoriam se assecuturam desperabat. Itaque ea re motus fenatus Venerus; vnà cum principe, à palatio ad carcerem vbi Victor erat, falsò accusatus, ob acceptam, antea apud urbem Polam cladem descendit, eductumque è carcere eius belli ducem creauit, populique ac Senatus iudicium, res à Victore feliciter gesta approbauit.

De Martino Quinto Pontifice.

Non minoris momenti Christianorum omnium iudicium in Martino V. Pontifice fuit, quam antea Veneratorum in Victore Pisano fuisse: nam cum schismate discissa esset Christi tunica, ad diuersos pontifices inclinante variis studiis ecclesia, in Constantiensi concilio, vbi Cardinalium numerus duos & triginta superabat, abdicatis pontificatu Ioanne, Gregorio, atque Benedicto, miro omnium consensu pontifex creatus fuit, atque ex Odone, qui gente Colonna ortus erat, Martinus V. appellatus est: vnum enim illum ob singularem virtutem, bonitatem atque doctrinam, tanto honore dignum duxerunt, neque ipsorum suffragiis, sed à Deo electum ferebant: quæ res facit, vt longè excellentius fuisse arbitremur, id quod de Petro Christus iudicauit: nam quam ter Christum abnegasset, atque inter apostolos ipso doctiores essent, aut qui affinitate arctius Christum contingerent, ipsum tamen, neque id sine iusto, quanquam occulto iudicio, in terris ecclesiæ principem eum constituit: neque verò ipsum solum, verum successores quoque ipsius, cum ei viuenti aperiendi claudendique coeli clauis tradidisset.

De Nicolao V. Pontifice.

Non potest nisi mira res ipsa quoque dici, & cui supra modum propitiam se fortuna præberet, ea quæ Thomæ

Sarzano contigit, qui vno atque eodem anno, Episcopus, Cardinalis, ac Pontifex creatus est, & in pontificatu, Nicolaus quirtus appellatus. Longè enim hoc difficilius atque rarius fuit, quam Pompeio ante legitimum tempus triumphare.

DE HOMINVM LVXV ATQVE DELICIIIS LIBER NONVS.

CAPVT PRIMVM.

Luxuriam omnium luxuriam scripturi, quomodo eam melius exprimemus, quam positis quibusdam ipsius exemplis id eniti, vt per exempla veluti in speculo, homines turpitudine ipsius, atque vilitate intuentes, diligentius hunc ceu morbum effugiāt, cū inter vicia illa, sit luxuria, quæ ad trahendas ad se hominum mentes plus valeat, & per quam ingenij vires, ac corporis robur magis eneruantur. Ei delicias tanquam sorores annectemus, quas certatim inopia morsque subsequuntur: quarum alteri (hæc autem pauperies est) comites morbi solent esse, atque inanis peractarum iam rerum poenitentia: quæ plusquam cætera, inter humanas res, ridiculos sine vlla commiseratione mortales facit.

De Demetrio Asia rege.

Demetrius Asiae rex, effrenata libidine laborauit, qui cum urbem Megaram obsideret, audita Crætespolis apud Patras insigni forma, omissa vrbe Megara, exercitumque sine duce relicto, vt cū ea conueniret, nõ sine ingenti periculo profectus est: paruo enim temporis momento, quin ab eis caperetur hostes sefellit. Neque verò eo periculo factus prudentior, in Lamiae tibiçinis quanquam verulæ, atque prostituta amorem incidit, atque ita captus est, vt se ab ea regi pateretur: quare cum Lysimacho contigisset, Demetrii legatis in colloquio cicatrices ostendere: eius vulneris quod leo intulerat, cum ei ab Alexandro esset obiectus: legati responderunt, in brachiis colloque posse Demetrium, meretricis Lamiae dentium notas ostendere.

De Salomone Iudaeorum rege.

Vt multa praeferamus, quae Salomon Iudaeorum rex nimis delicate egit, hoc eius nimiae quoque libidinis insigne facinus commemorabimus: nam cum septuaginta uxores duxisset, atque insuper trecentas concubinas addidisset, ut eorum nonnullis morem gereret, spreto veri numinis cultu, ad idololatriam, plus libidini quam Deo tribuens, transiuit.

De Sardanapalo Assyriae rege.

Non satis fuit Sardanapalo, muliere corruptiore se praestitisse, quia etiam in femineo habitu, pensa inter mulieres accipere ac nere solebat: posteritatem quoque, turpitudinis suae testem habere voluit: tumulo enim suo inscribi iussit, Id solum quod ebibi, atque voluptatibus impendi, habeo: reliquorum nullam sentio voluptatem.

De Artaxerxe Memnone Persarum rege.

Artaxerxes Persarum rex, Darij filius, adeo libidini frena laxauit, ut non contentus trecentum ac sexaginta concubinas habere, omni naturali lege bonisque moribus despectis, Atossam atque Amistram ambas filias duxerit uxores, quemadmodum Plutarchus scriptum reliquit.

De Persis Maguseis.

Non scelerata modo, verum etiam praeter modum foeda, Maguseorum Persarum libido fuit, quos Eusebius Caesariensis scribit, nulla pudoris ratione habita, spreto ea quam fetis quoque natura imposuit lege, cum ipsis matribus concubuisse: quod scelus Indos quoque atque Aethiopes, ac Medos, Hieronymus librorum postremo quos aduersus Iovinianum edidit, non in matres solum, verum in auias quoque ac filias perpetrasse scripsit.

De Cambyse rege Persarum.

Exhausti quoque ruboris Venus, in Cambyse Persarum rege fuit, qui duas sorores suas in matrimonium duxit.

De Cypsello Corinthio tyranno.

Non minus etiam Cypseli Corinthij tyranni detestanda veneris cupiditas fuit, cum Melissae uxori iam mortuae, libidinosè se commiscuit, quae res fidei iis praebet, quae ab Herodoto de Aegyptiis scripta fuerunt. Ait enim apud eos funerum curatores, cum iis venerè exercuisse, quorum corpora sepulturae mandanda acceperant: propter quam iniuriam, apud Aegyptios mos inoleuit, ut corpora sepulturae curatoribus quar-

to die duntaxat post mortem crederentur, ut foetor ab eiusmodi iniuria, mortuorum corpora defenderet.

De Euridyce Macedonum regina.

Effreni quoque Euridyces Macedonum reginae veneris stimuli fuere, quae Amyntae uxor, atque Philippi mater fuit: haec enim ut adultero regnum traderet, Alexandrum ac Perdicam filios, veneno sustulit, atque idem viro fecisset, nisi filia scelus detexisset.

De P. Octauio, & Apicio Romano.

Barbaris Graecisque tandem relictis exemplis ad Romanos transibimus: apud eos enim, in omni virtutis ac viciorum genere magna se scribendi copia offert. P. Octauius, atque Apicius, piscem Tiberio Caesari dono datum, qui in piscario foro, uenalis propositus erat, certatim aucto precio, eò perduxerunt, ut cum Publius quinque sestertii coemerit: neque enim puduit in priuata fortuna uientem ciuem, tam ingenti precio piscem emere, quem Rom. Imperator vendi iubebat: nimio gulae studio Publius, honoris atque fortunae suae immemor factus.

De M. Scauro L. Sylla ueneno & priuigno.

Ingens etiam prodigalitas, atque immensae deliciae fuerunt M. Scauri L. Syllae generi atque priuigni: nam ut in aedilitate sua, quemadmodum eius honoris mos ferebat, ludos ederet, neque publicis theatris uti uellet, ipsorum ludorum gratia tantum quos ipse editurus erat, extemporarium theatrum extruxit, & peractis ludis opus ipsum demolitus est: fuit autem illius magnitudo speciei que tanta, ut uientium regum, nullus his temporibus simile, pro marmoreo opere facturus fuerit: in eo marmoreas columnas trecentas ac sexaginta posuit: qui omnes tricenorum octonorumque pedum, ac circiter longitudine implerent. Scenae autem pars marmorea fuit, altera autem polymito opere exornata, tota aeneis inauratisque tabulis recta. Intercolumnia uero, aenearum statuarum tribus milibus exornauit, praeter tabularum ornamenta, quae insignium pictorum opere, mira arte confecta erant: reliquae theatri partes, aulaeis egregij operis uestita, ita ut quod in eius operis usum supra necessitatem comparatum fuerat, mille sestertiorum precium excederet. Cuius tam ornati preciosique theatri amplitudo tanta fuit, ut in eo sedere hominum octuaginta milia potuerint: qua-

quam Circus maximus, quem Pompeius lapide calceque extruxit, ultra sexaginta milia non caperet: deliciae profectò atque prodigalitas tantò L. Crasso, atque Syriae regi Antiocho, de quibus Valerius scribit, anteferenda, quanto terras caelum anteire videtur.

De I. Lucullo.

Post ingentes victorias in Oriente partas, Romam reuersus L. Lucullus, luxuriae atque deliciarum inuentor ac parens habitus est: nam quocumque in loco esse voluptas cepisset, nunc in mari, depulsis undis, immensa palatia aedificabat, nunc montibus aedificando occupatis, aquas superinducebat, ut in his cum natura contendere videretur, nullaque eius impensa magnitudo deterreret, quominus perageret, quae omnino fieri non posse viderentur: itaque haud iniuria togatus Xerxes à Romanis appellatus fuit. Piscium quoque atque ostrearum viuaria aluit, marinis atque dulcibus aquis diuisa. Insuper auaritia tanta, ut omnibus reperiendis, autum sicut piscium ostrearumque copia ingens suppetere: ante alia etiam immodicus eius luxus tum praecipue apparuit, cum inuento in foro Magni Pompeii Ciceroneque vltro dixissent, se cum eo cenaturos, ea conditione, ne quid domi mandaret: ab eis enim is vnum duntaxat exegit, ut ministris locum ipsum declararet, ubi ea die cenaturus esset. In Apolline igitur (ita enim conclauis nomen erat) parari cenam iussit, ad quem locum cum venissent Pompeius ac Cicero, tam magnifice, tantisque deliciis paratam inuenerunt cenam, ut ea etiam opulentissimi regis fortunam excedere videretur: quam rem Pompeius Ciceroneque mirati, cum causam tanti apparatus quaererent, Vnius duntaxat triclinij, in quo cenandum erat significatione facta: Respondit Lucullus: Omnibus tricliniis apud se conuiuiorum taxatam esse impensam: & propterea cum architriclinis suis locum ubi cenandum esset declarasset, satis semper cenae natum esse apparatus. Cum igitur semel architriclinum increpitaret, quod parum laute cenam apparasset, & is excusaret, idcirco factum fuisse, quia hospes nullus inuitatus esset: respondit Lucullus, Sciebas tamen, & si hospes alius non erat, Lucullum hodie mecum cenaturum. Hoc enim responso significauit, non pompae tantum gratia, eam à se fieri impensam, verum etiam, ut gulae atque voluptati operam daret, per delicias absumendis opibus, quas ingentes magno sudore, neque sine san-

guine Orientalibus bellis parauerat.

De M. Antonio triumuiro.

Quis vnquam deliciis atque luxuria, M. Antonio triumuiro par fuit? ebrius enim in conspectu populi Romani negotium publicum gerens, hesternam cenam euomuit, ac gremium suum, totumque tribunal incoctae cenae frustis, vinum redolentibus impleuit: musicis mimisque immensas possessiones oppidaque donauit. Nec contentus Cleopatrae arbitrio Orientem totum regere, ei Arabiam, Phoeniciam, Syriam, Ciliciam, item Iudaeae partem, prouincias omnes, maximo populi Romani labore sanguineque partas, dono dedit: nondum his expletus, quae antea in Italia libidinosè egerat, dum exercitus circuiuit, vir temporibus illis insigni honore praeditus, lectica una cum mima deferebatur.

De Cleopatra Aegypti regina.

« Hic amatorem Antonium, Aegypti regina Cleopatra sequetur, quemadmodum & viuentem & morientem sequuta est: haec ab irato Antonio in iudicium vocata, cum ex Aegypto in Ciliciam nauigaret, flumen Cydnum incredibili pompa subiuit, nauius eius purpurea habuit vela, sericeisque rudentes, argento quoque remos exornatos, ut remigando tibiarum sonum, per diuisa temporis spacia, percussis undis, imitaretur: ipsa sub aurea umbella, in media nauis, in Veneris speciem, ornata sublimior sedebat: circumfusa virginum choris, in nympharum formam auro amictarum. Ad extrema nauius latera, permultae aliae insignes puellae, aureis thuribulis ad fluminis ripas odora menta perfundebant: itaque haud iniuria tunc disseminatum fuit, Venerem ad Bacchum profectam esse. Egressam postea nauis, cum pro iudicio res in conuiuiorum certamen deducta esset, inter cetera quae nimis profuse delicatèque egit, cum pepigisset cum M. Antonio se plus impensa vno bolo, quam Antonium magno conuiuio absumpturam, ingentem vniionem, cui similis magnitudine specieque nunquam visus erat, ab aure detraxit, atque aceto maceratum absorpsit. Et cum iam manum ad alterius auris vniionem apposuisset, ab Antonio cum vicisse eam declarasset, prohibita, abstinuit: quae quanquam ingenti regno potiretur, non erubuit, cum vxor esse Antonij non posset, superstiti Octauiam eius vxore, quae Romae erat, cum comitum atque impudicæ nomen sustinere.

De Messalina.

Apertam nimiam Cleopatrarū venerem, nulla conuenientius, quam Claudij coniunx Messalina sequetur: cui satis non fuit, aliis rationibus turpissimæ libidinis incendia implere, noctu veste mutata, prima lupanar ingressa, vltima viris lassata, & tamen nondum satiata recedebat: tandemque C. Silij iuuenis forma, atque amore capta, palā viuente Claudio nuptias parare non verita est.

De Tiberio Imperatore.

Romani principes, omnium virtutum scelerumque veluti inexhaustus fons, iam me vt de his scribam inuitat, à Tiberioque ordiamur: de quo, vt permulta fileam, scelerum magnitudo pudorisque mei ratio mouet: adeo enim foeda infandaque, in eo plurima sunt, vt vel commemorando tantum, veluti per contagium inficere scribentem possint: itaque ex tanta eorum copia, notiora tantum deligemus, ex quibus facile eorum magnitudo, quæ præteribuntur intelligi poterit. Hic vini appetitissimus, gulæque obnoxius, biduum continuū, cum nocte quæ media erat, potando epulandoque cum Põponio Flacco, & L. Pisone perditissimis senatoribus peregit: atque huic turpitudini prodigalitate quoque addidit, vt imperium hoc perpetuo dedecore insigniret. Ipsorum enim alterum Syria prætoris fecit, atque alterum vrbi Romæ præfectum: crapulæ atque ebrietati his collatis honoribus, quæ virtuti olim dari consueuerant. A Sexto Claudio, iam grandi natu atque nimiam veneris studio infami (quæ olim Augustus ob eam turpitudinem dānarat, cenam ea conditione exegit, ne quid in ea ex sua consuetudine mutaret, atque, vt in ea nudæ puellæ ministrarēt. In quæsturæ quoque cõpetitores, ignobilissimum quendam aliis præposuit, quia in conuiuio propinante Claudio, vini vrnā penitus exhauserat. A sellio Sabino ducenta sestertia dono dedit, propter confectū dialogū, in quo bolleti, ficedulæ, ostrea, turdi; introducti, inter se, qui suauis gulam explerent contendebāt. Tandem iā annosus, cum Capreatū fecissim delegisset, vt illic liberius sine multis testibus obscenas libidines expleret, inter sylvas multis in locis antra condidit, vbi viriusque sexus adolescentulos, in nympharū morē exultos constituit: qui cū ipsum videre contingeret, venerē inter se exercerent, omnibus eius insulæ locis exornatis obscenæ libidinis figurarū tabulis, vt ætate

intermorta Venus his exemplis excitaretur; tantò aliis magis dānandus, quantò sceleratius est, effortas iā annis in venere vires, arte excitare velle, ac simul naturæ vim afferre, quam in ætatis flore, ipso iuuentæ ardore ad libidinem impulsū continere se non posse: & vt paucis tantam turpitudinē, quæ in eo erat absolueramus, T. Cæsionium Priscum veteri deliciisque nouo inuēto magistratu præfecit, qui omnes aliquid in venere inuitati modi inuētores præmiis afficeret.

De C. Caligula Imperatore.

Caligula quoque lasciuia venerisque perditus, nunquā nisi in odoribus lauabatur, citreoque ligno naues ædificabat, ornatis auro gemmisque earum puppibus, in eis quoque odoratas arbores atque herbas plantabat, & viridaria porticibus, atque tricliniis autaris circumseptis construebat: quibus nauibus circū Campaniæ littora inter sonos cantusque, ac scorta nauigabat, in conuiujs auro pane, aureisque piscibus in verorū similitudinē expressis mēsas instruebat. Pulmenta quibus excitari stomachus solet, detritis maceratisque margarris conficiebat, tanquā alia nulla Romani cõsumendi imperij ratio offerretur: qui denique ne intactum aliquid in venere relinqueret, sororibus suis se commiscuit.

De Nerone principe.

Quod cum sororibus Caligula perpetrare ausus est, id Nero dicitur cum matre appetisse, cætera omnia foeda libidine transgressus animantia, castratum adolescentem Sporū, atque in fœminæ morem cõptum, solenni pompa duxit vxorem, & vestibus gemisque Augustalibus exornauit. Et ne aliqua in parte deesset, in qua naturæ vim nõ afferret, ipse Doriphoro liberto suo nupsit, & dū se simul virū vxoremque, effecit, in eo studia sua omnia repositisse visus est, cui prorsus natura repugnaret. Neque verò naturæ leges tā infami scelere violasse cõtentus, religioni quoque iniuriā addere voluit, vestali virgine incestata: itaque omni in parte animi corporisque sensibus corruptis, nõ minus victus atque amictus sui deliciis, quam venere ipsa modum omnem excessit. Nunquā plusquā semel eandē induit vestē, auro sericeoque rete piscabatur, atque alea persæpè vno puncto, plus quadriagentis sestertijs perdebat, ingenti sumptu, nimisque deliciis edificauit, triclinium grande construxit, in cuius fornice stellæ, Sol atque Luna, gemmis expressæ, colore ipsorum siderum

proprietas congruente, quæ omnia ex cælestis cursus ratione mouebatur, in quo scdilia aurea atque eburnea erant, & muri argenteis floribus recti, auresque quæ assidue omnium odorum fragrantiam spirabant. Itaque ita egit, ut consumpris imperij thesauris, cum aliunde opes, non suppetere, ad rapinas conuerteretur. Deliciarum autem ex prodigalitate eius magnitudo intelligi ex eo potest, cum is, qui solus imperij Romani habenas habebat, in quo eo tempore, melior maiorque orbis terrarum pars continebatur, nimis profusionibus in necessitatem coniectus esset, & ei vni id non sufficeret, quod reliquis omnibus in orbe terrarum satis erat.

De Poppea Sabina.

Eius vxor Poppea, deliciis atque prodigalitate non minus quam vir infamis fuit, quæ quocumque tenderet, secum ingentes asinarum greges trahebat, ut earum lacte lauaretur, equosque quibus utebatur, auro calceabat.

De Vitellio Imperatore.

Sumptuosissima quoque cœna, quamquam extemporanea fuit, ea quam Vitellio principi frater fecit, in qua duo electorum piscium, & septem autium preciosarum milia, præter alia exhibuit: quam cœnam cum superare Vitellius vellet, in sola vna patina, quæ tam late patebat, ut Mineræ clypeus appellaretur, scavorum iecinora, item phasianorum atque pavonum cerebrum tantum, præterea phœnicopterorum linguas, & murenarum lactes, ab orientali plaga Atlanticoque freto trirēmibus eius rei gratia missis, aduectarum præbuit: tam longè tantoque impendio palati tam breuem atque pudendam voluptatem, & bonæ valetudini vehementer aduersam quærens.

De Commodo Imperatore.

Fastidium penè mouet, immensæ atque sceleratæ Commodi luxuriæ commemoratio, qui inter trecentas concubinas toridemque pueros medius, nullæ Veneris genere, quamquam fœdo nimis atque ferino abstinebat, in quibus nonnulla fuerunt adeo extra omnem hominum morem aberrantia, ut scribendo manus refugiat. Concubinas, ut se præsentem coirent, cogebat, ac demum sibi dum nimium indulget, eo fœditatis proruit, ut ipse sorores suas incestaret, veste quoque ac muliebri gestu usus, aureo puluere capillos, ut igne quodam rutilare viderentur, aspergebat: atque cum nimia crapula, nimioque coitu gustum omnem amississet, ad id furoris deuenit

deuenit: ut humanum stercus cibis immisceret, eosque irideret, qui eam mixturam abhorrent. Irrisorum duos, nudos, sinapi totum perfusus corpus in mensa in patinis ferri iussit, quos statim muneribus locupletauit. Iulianum quoque vrbis præfectum, multis spectantibus, nudum saltare cogit, omnes, ut ipse erat amentes haberi cupiens.

De M. Avelio Antonio Bassiano Heliogabalo Imper.

Omnes omnium delicias, omne libidinis atque scelerum genus, penè transgressus est Heliogabalus: nam quamquam in priuata adhuc fortuna esset, in lectis auro lectis utebatur, argenteisque centum pondo vasis. Ex colorum ratione conuiuia dabat: primo die rubentia omnia, secundo prasina, deinde perla tertio. Vini rosas conditi primus fuit inuentor, triclinia, lectos aque abacos rosas, violis atque lilis integebat. In piscinis odoriferarum aquarum natabat, lectos leporino pilo, aut quæ sub pediculis aliis crescunt plumis conficiebat. Quare posteaquam ad imperium conscendit, malos quibus assueuerat mores secutus, pavonum ac luciniarum linguas vescabatur, ac solis camelorum calcaneis conuiuia construxit, linguas duntaxat phœnicopterorum phasianorumque atque psittacorum: ex eo autem, quod de ipsa auibus supererat canes alebat. Cum mari propinquus esset piscibus nunquam vescabatur, maritima mari longinquo appetebat, cum nihil à quo difficultas abesset eum delectaret. Inter cætera conuiuium fecit, in quo vnum ac viginti fercula, ac formosam mulierem singulis conuiuiis apposuit, ac struthionum capita sexcenta, & qui tam prodigè atque effusè operam gulæ dabat, in cæteris nequaquam restrictior fuit. Lucernas balsamo aluit, pomis quoque gemas miscebat, atque ita conuiuiis apponebat. Domi etiam, pro scæno ad arcendum frigus, tantum croci, per pauimenta strauit ut pedes integeret. In porticum pavimento, intritum lima aurum inseruit, neque veste eadem, neque annulo, plusquam semel usus, domi diademate aurumque ornatus agebat, calceos gemis tegebat. Ventrem aureis tullis leuabat, & scaphiis gema confectis urinam excipiebat, atque ita in vrbe Roma, naualia prælia manantibus vino lacubus edidit. Et ut pecuniam parui se pendere ostenderet, naues sæpe iocans cum ipso onere demersit. Ut autem quemadmodum vivebat, ita etiam moreretur, in aureis vasibus venenum parauit: item sericeos laqueos, gemasque cultellos, si vel appedere se, vel iugulare

vt casus ferret, voluisset: atque, si vt præcipitem se ex alto daret in animum venisset, turrim auratam totam extruxit in marmore auròque confrato circa eam solo. Ex homine igitur ob amentiam factus bestia, ne Neroni cessisse videretur, tanquam in mulierem conuersus virum cepit, marèmq; vxorem duxit, & cum se in Veneris forma ostendisset, repente dilapsa ab humero vsque in terram tota veste, altera manu pectus, altera pudenda texit. In vrbe Roma lupanar in palatio cõdidit, atque illic coacta Romana foeminarum, exolutorumque scorta, magnis muneribus affecit, in currùque aureo, nudum se à quatuor nudis foeminis trahi fecit. Ne autem homines huius vitæ eum vnquam pœnituisse arbitrentur, dixit, Hæredes suos obligare se velle, vt eadẽm quam ipse tunc agebat vitam, viuerent.

De Ælio Vero Casare.

Deliciis præter modũ, Ælius quoque Verus deditus fuit, is quem Adrianus adoptauit, ac Casarem creauit: lectos rosisque violisque sternebat, fortasse arbitratus Fabricios, Scipiones, Brutos, Publicolas, Cincinatos, atque alios priscos, quorum sudore sanguinèque partum fuit imperium, ita lectos, cum bella gererent strauisse.

De L. Vero Imperatore.

Eisdem deliciis L. Verus vtebatur, qui vnã cum M. Antonio imperauit: nam cum ad Persicum bellum proficisceretur, conuiuũ fecit, in quo conuiuiæ omnes crystallinis gematisque iisdẽ vasis, aut murinis quæ recentiores Alexandrina nuncupant, hiberit. Omnibus autẽ ferculis, pocula feruiente mutabatur, qui ministrabat, quos omnes cõuiuii donabat, cũ argenteis curribus, quibus omnes ad domos suas deducerentur. Cõuiuij autẽ illius impesa circiter centũ, atq; sexaginta sestertiorũ nummũm milibus cõstitit: vt verò is fulgẽtore capillo vteretur, auri limatura comam perfundebat.

De Galieno atque Carino Imperatore.

Non minus quoque deliciarum atque veneris appetens Galienus, in mensa gausapina sericea, aurèaque adhibebat: auris gematisque vasis, semper vtebatur, atque auri pulvere crines aspergebat. Mensæ mimos semper, atque scorta adhibebat, quotidieque in balneis inter vetula foedãq; scorta, adolescentulis cõmixtis exhilarabatur: in quibus magna ex parte Carinus Imperator ei perfimilis fuit.

De Prætorianis militibus.

Principum deliciè libidinèque ad Romanos quoque milites, per contagium tranfierunt, adeòq; eos principum corrupti mores, à priscæ virtutis disciplina abstulerunt, vt Didij Iuliani Imperatoris cohortatione, moti Prætoriani milites, imminente Seueri bello, vrbe Romam, murorũ instauratione fossaïque munirent, pecunia sua ad eam rem operarios conducerent: adeò rastro pastinèque atque militarium operum, iam pœnitentiæ deditio ceperat.

RECENTIOR.

De Ioanne Armeniaco comite.

Ne in priscis diutius cum scelerum molesta inanis commemoracione immoremur, ad recentiora transturi, multorum nominibus viuentiũ abstinebimus, ne quis conuersione, ac diligentia nostra lædi se queratur. Ioannẽ autem Armeniacũ comitem primum cõmemorabimus, qui nimis incensus libidine, sororem suam vxorem duxit, quã obreni extra catholicæ Ecclesiæ gremium factus atque infamis habitus est: Carolusque septimus armis illatis, eueris eius rebus, fortunãque omni, de viuentiũ numero ipsum sustulit.

De Genis Scotiae rege.

In Britannia insula parte, quæ recentiore nomine Scotia appellatur, Iacob⁹ rex eius gentis appellacione Genis dictus, publicè quidem matrimonia non contraxit cũ duabus sororibus, sed cætera quidem maritalia iura cum eis exercuit.

De Pivente quodam Fabriani accolæ.

Fera prorsus libido fuit Fabrianensis cuiusdam ciuis: nam cum desciscente populo à Clauellis eius vbis principibus, ne foeminis quidem populi rabies ferrumque peperisset, ipse cum mortua Clauellorum virgine, commiscere se peruenem non erubuit.

De Petro Riario ordinis Minorũ ac Cardinali tituli S. Sixti.

Vidit ætas nostra, Petrum Riarium Saouonensem, ordinẽ Minorum fratrum profitentem, quem Sixtus quartus pontifex, ad Cardinalatum extulit, inter domesticos aureis vestibus vtentem, neque verò lectos aureis stragulis integere satis habuit, sed lectorum etiam ipsorũ culcitræ & sericeis & aureis pannis confecit, argenteis quoque vasis omnis ventris excepit. Is Heleonora Aragonia, cum Ferrariam Henrici Estensi duci nupta proficisceretur, conuiuium Romæ

fecit, quod propter ferculorum numerum, quæ preciosis atque delicatissimis cibis cōstabant, inter quæ ludi insignes plurimis interuallis edebantur, horas septem perdurauit: ar chitriclinique in eo atque ministri omnes, sapius, vt conuiuij magnitudini responderent, amictum pro ferculorum genere mutauère: populòque ea ex cibis spargebantur, quæ de mensis auferri contingebat, quorum particularis cōmemoratio, longiora spacia quam præfens pagina locus, occuparet.

De Asdrubale Carthaginiensi.
 Asdrubal Carthagini obfessus à Scipione, cuius urbis iam partem Romani milites occuparāt, impellente, quæ ei à natura insita erat crudelitate, deductis in hostium conspectum omnibus Romanis captiuis, partim eorum ambos defodit oculos, quibusdā linguā neruòque defecuit, multis quoque genitalia hamato ferramento diuellere nixus est, nonnullis etiam ex pedū planta cutē abrasit, aliquos penitus excoriat, atque ita affectos ab urbis muris laqueo suspendit: horum enim variandis tormentis, cū tanquā in re gratissima, suum partemque periculum lenire studeret, magis aggrauauit.

De Mahumete Ottomano Turcarum rege.

Mahumetes Ottomanus Turcarum rex, quāquam armis plurimum excelleret, adeò libidinibus superari se passus est, vt in Veneris vsum, quadraginta tum fœminas, tum mares, septis tanquam cauea inclusos haberet: apud quos nonnūquam ita perpotabat, vt nimio vino rationem amitteret, & somno captus, ferarum modo humi iaceret, militari gloria, insignibūque victoriis, huius vitæ fœditate deturpatis.

DE CRVDELITATE.

CAPVT II.

CRudelitas horrendum scelus, atque feris quā homini conuenientius, cuius in alieno malo voluptas est, hic à nobis magis vt damnetur, quā vt memoratu digna sit, describetur: sed neque longiorem orationem eius descriptio requirit, siquidem posita de ipsius vt exempla, cuiusmodi sit, satis eam declaratura videantur: hæc verò quam in parte iustitiæ videatur posita esse, longè tamen ab

ea virtute disiungitur. Nam iustitia, si ad inferendā poenam cogitur, misericordiæ semper cōiuncta est, atque ad leuiora poenarum inclinat: contrā autem crudelitas, effundendi sanguinis auida est, tormentorūque studio tenetur, tormentorum quoque noui generis inuentrix, profus humanitatis expers, tantum hominem à Deo separat, quantum ei per iustitiam coniungi solet.

De Asdrubale Carthaginiensi.

Asdrubal Carthagini obfessus à Scipione, cuius urbis iam partem Romani milites occuparāt, impellente, quæ ei à natura insita erat crudelitate, deductis in hostium conspectum omnibus Romanis captiuis, partim eorum ambos defodit oculos, quibusdā linguā neruòque defecuit, multis quoque genitalia hamato ferramento diuellere nixus est, nonnullis etiam ex pedū planta cutē abrasit, aliquos penitus excoriat, atque ita affectos ab urbis muris laqueo suspendit: horum enim variandis tormentis, cū tanquā in re gratissima, suum partemque periculum lenire studeret, magis aggrauauit.

De Alexandro Phareo tyranno.

Alexander Phareus, crudeli tyrannide insignis, nonnūquam viuentes adhuc homines sepeliebat, quosdam quoque ferarum pellibus contactos, ceu feras immisis in eos canibus dilaniabat.

De Astyage Medorum rege.

Quā atrox Astyagis Medorum regis crudelitas fuit? cum paruum nepotem suum Cyrum ab Harpago contra ipsius imperiū seruatum fuisse intellexit: nam nulla eius rei ostensa indignatione, Harpagi filium, sub alterius rei pre-textu ad se vocatum, clam occidit, atque in varia epularum genera coctum, ignaro patri vescendum apposuit: & posteaquam Harpagus his epulis naturæ satisfecit, ne cum lateret filij exitis se coena saturatum, caput, manus, pedesque in lance, pro secundæ mensæ frugibus, ei iussit apponi.

De Artaxerxe Persarum rege.

Artaxerxes Persarum rex, Xerxis filius, viuentes homines, duabus thecis includebat, è quibus, cum capite manus pedesque eminebant, exhibitis in hoc statu cibis, eos vitam protrahere cogebat, quæ vt grauior esset lacte ac melle ipsos pascebat, atque melle perunctos ora in sole versabat, vt calore musculūque morsu validius torqueretur: cum autem in

thecis ipsis ventre leuarent; & nō modo a fode marte purgare, sed ne mouere quidem corpora possent, innascētibz paruo tēporis spacio vermibz, viuorū corpora absumebātur.

De Xerxe Persarum rege, Darij Histaspis filio.

Pariter plusquam ferina Xerxis Persarum regis crudelitas fuit, qui cum in exercitu suo Pythij quinque liberos haberet, rogatus, Vt vnum ad patris solamen, ne omnes in eodē periculo haberet, relinquere vellet: respondit, Vt Pythius quem mallet eligeret: electum autem Xerxes in duas diuisit partes, atque inter eas transire exercitum iussit: quemadmodum maiore etiam crudelitate Darius pater cum Oebazi Persa antē egerat: nam cum is Darium rogasset, Vt ē tribus liberis suis, quos secum in expeditione Darius contra Scythas ducebat, vnum tantum solandi patris gratia domum redire pateretur, cum se omnes dimissurum respondisset: postero die eos occidit ac mortuos reliquit. Nunc iam a Barbarorum exemplis ad Hebraeos transeamus.

De Gedeone Israëlitijs populis iudice.

Cum Gedeon Madianitas persequeretur, acie à se victos atque in fugā conuersos, ipseque ad urbem Soccoth peruenisset, pro petitis cōmearibus, ab eius vrbis populo per contumeliā irrisus est: cū autem confecta expeditione inde reuerteretur, Soccoth vrbē praelio adortus, in potestate redegit, ac septuaginta Soccothinorum ciuium primarios viros, in torcularibus, inter tribulos spināsque nouo crudelique poenæ genere pressit, atque huiusmodi supplicia egit, vt ira quæ alioquin in Soccothinorum gentē iusta erat, iam propter tormenti crudelitatem damnanda videretur.

De Abimelech Gedeonis filio.

Mirum minimē videatur, si ex sauo patre crudelissimus nascatur filius, quemadmodū de Gedeone Abimelech natus est, qui patri in iudicijs Israëliticis honore successit; Septuaginta enim fratres, quos habebat interemit, vt vix paruulus Ionathas manus eius euaderet.

De Davide Iudaeorum rege.

~~Nonnulli dicunt, quod Davides regis crudelitas, non in fratrum, sed in inimicorum interfectione consistit. Quod si verum sit, non potest dici, quod Davides regis crudelitas, non in fratrum, sed in inimicorum interfectione consistit. Quod si verum sit, non potest dici, quod Davides regis crudelitas, non in fratrum, sed in inimicorum interfectione consistit.~~

~~per hoc in vrbis eius gentis vrbes exoravit.~~

De Manasse Iudaeorum rege.

Nouum crudelitatis commentū, & in quo longius mors trahebatur, illud fuit quo Iudaeorum rex Manasses, Esaiam prophetam, inter duas tabulas constrictum ferra diuisit.

De Alexandro Iudaeorum rege.

Alexander Iudaeorum rex, insigni crudelitate notus, quē alio nomine Iamnazum appellarunt, cum Hierosolymam quæ paulo antē ab eo descuerat, armis in potestatem redegisset, octingentos Iudæos, eodem temporis momento in crucem extulit, atque illis cernentibus, vxores eorum ac liberos interemit: nam præter fas iustumque, ac præter communem hominum morem, contra innoxiam ætatem sexūque sauire non abstinuit.

De Herode Antipa Iudaeorum rege.

Herodes Antipa Iudaeorum rex, non solum dum vixit, crudelis esse voluit, in vxorem quoque ac liberos moriens, crudelitatem exercuit: quin etiam vita functus, vt occideret homines tentauit: nam cum æger ad mortem laboraret, Iudaeorum primarios ad se sub ficta causā vocatos, in Hippodromo omnes inclusit, ac sorori Solomæ ordinavit, vt statim, cum ipse animam egisset, omnes interficeret. Ita enim vt antē ipse dixerat, agere voluit, vt Iudæi, quibus ipse ob mimiam crudelitatem iniustus erat, pro lantia, quam eos ex morte sua accepturos non dubitabat, stendi causas saltē propinquorum haberent.

De Iudæis.

Apertē ostenderunt Iudæi, quā ferū atque crudele esset eorum ingenium, cum in oriente bellum gerente Traiano, ob illius aduersam valetudinē, ipsi in libertatis spē exarserunt, atque in Cyrenis Cyprōque rebellarunt: nam duce quodam Andrea nomine, in vicinos populos sauerunt, atque ducēta hominū millia occiderunt: neque verō eis tantum humani sanguinis haurire satis fuit, rabie acti, luporū more, humanas carnes dentibus dilaniabāt, atque occisorum intestinis se cingebant, amicti quoque occisorum pellibus, cū feris acti passim discurrebant. Per humanā etiam cadauera, ferarum rabiem transgressi prouoluebantur: sed de tāta vesania, à Traiano missi duces, minore quidem crudelitate, sed nō pauciore eorum sanguine poenas sumplerunt.

De Naa Ammonitarum rege.

Vt Iudæorum crudelitatem egrediamur, Naan Ammonitarum regem citabimus, qui omnibus Iudæis, quos in bello cepisset, aut qui se eius fidei credidissent, statim dextrum oculum cruebat.

De Scotis.

Ferus nedū crudelis mos fuit, quæ Scoti (ita enim vt ante sapius dictū est Britannorū pars, quæ ad occidentem vergit appellatur) vsque ad Hieronymi tēpora seruauerunt, quemadmodum is in secundo aduersus Louinianum libro testatur. Nam carnibus humanis in conuiujs vescēbantur, qui, cum plenas armentorū gregūmque, atque aliarum in venationis vsū ferarum syluas haberent, pastoribus nates ac mulieribus vbera, vt his vescerentur, demere solebant.

De Scythiis.

Non minus quoque Scytharum ferā consuetudo fuit, qui primi hostis, quem manu sua in prælio interemissent, sanguinem gustabant, atque detractam capitibus cutem cum capillis equorum pectoribus appendebant, solennibusque diebus pro poculo in calua honoratoris hostis, quæ interemissent bibebant: adeo ab omni humanitate abhorrebant, quibus forsasse regio ipsa, longūque vsus huiusmodi causas præbebat. Itaque eò magis in Romanis eiusmodi feritas damnanda est, quantò omnibus de causis humanitate alios excellere debebant.

De Romanis.

Romani edendis gladiatorum muneribus, haud mediocris sæuitiæ nomen subiuerunt: seruos enim coëmebant, quos gladiatoria instructos arte, producebant, vt acuris inter se gladiatorum mucronibus dimicarent: alios etiam feris in harena obiciebant, vt plerōsque miserabiliter à feris dilaniari, atque semiuuos deuorari, non sine voluptate conspicerent: precio enim humanū sanguinem parabant, quem sine vilo necessario vsu effundi spectarent. Ad ea autē spectacula, cū non viri modo, sed fœminæ quoque ac pueri magno studio concurrerent, quis negauerit, in grauē crudelitatis notam, sub voluptatis specie eos incurrisse.

De Arantio Paterculo.

Arantij paterculi fabri, ferum atque immane fuit ingenium. Æneum enim taurū tanta conflauit arte, vt damnati

qui in eo includerentur adhibito igne, cū præ dolore gement, taurinos mugitus edere viderentur: cum autem Censorino Ægeste tyranno in Sicilia munus dedisset, iussit vt is primus inuenti sui periculum faceret, à Censorino coactus est: quemadmodum de perfimili tauro, fabrum ad experimentum simile Phalaris tyrannus coëgit.

De Triumuiris.

Diuiso inter se Romano Imperio, Lepidus, Antonius, atque Octavius triduum continuū eorum notandis nominibus, quos morti designant, consumpserunt, morem sibi inuicem, de iis quos odio habebant, gerentes: in eorum numero fuit Lepidi frater, item Antonij auunculus, & Octaviij quidam amici, quos alij odio insequēbantur: proscriptorum igitur numerus, quorum capita ad triumuiros deferbantur, fuit trecentorum senatorū, ac duū millium: questus ordinis, qui inter epulas, aut cum vxoribus cubantes, vt forte deprehēsi erant, occidebantur: quorum corpora quia sepeliendi facultas sublata erat, cum passim inhumata iacerent, in macelli speciem, vniuersam urbem reddiderant.

De Tyberio Cesare.

Quam sæuus, sanguinisque humani appetēs Tiberius quoque fuit, persæpe hominibus ob leue crimen morte multatus: neque verò in eo explendæ crudelitatis mors terminus erat, si quem sciret propter tormentorū formidinē, velle sibi manus inferre, obseruari iubebat, ne se perimeret, vt postea diutius in eū sæuire posset: Mortē enim leue pœnarum genus esse ducebat: quamobrē cum morti damnatū Carmiliū, accepisset sibi mortem consciuisse exclamauit: Carmilium manus suas euasisse. Cū autē semel carceres recenseret, atrocibus factis crudelia addens verba, petenti dānato, vt ei liceret mori: respondit, Se nondū ei ignouisse: mortē enim muneris loco ducebat. Diu etiam, verū eius crudelitatis signum, scopulus præaltus in Caprearum insula ostentus est, à quo præcipitari dānatos spectabat: quos nautæ, ad id præparati, remis sustibusque exceptos occidebant. Semel quoque omnes humanitatis ac honorū morum terminos transgressus, vno die viginti damnatorū liberos occidit, in quib⁹ aliquot forma insignes fuerunt puellæ, quas ante à carnificibus inuestari iussit. Nonū etiam tormenti excogitauit genus, cum artē deuincto quibusdam genitali membro, ebrietatem su-

peradderet, vt per eū modū impedita vrina magno dolore disfructati tandem perirent: qua sauitia, ferā similibus quā homini factus, cū ne suo quidem generi parceret, Tyberium Drūsumque Germanici, quem ipse adoptarat filios, in carcere fame confecit, adeo vt Drusus inuentus fuerit, culcitram prae fame nimia momordisse. Sed foras ita Dei iudicium tulit, vt is in nepotes atque haeredes suos innocentes saurer, quos, vt magis diligamus natura impellit, quia innumerabiles alios per summam iniuriam occiderat.

De C. Caligula.

Horret animus ea meminisse, quae saeuē atque crudeliter Caligula princeps egit, qui non solum sine causa, Antoniam amitam & fratrem Tyberium occidit, sed etiam Syllanum foederū iugulauit, multosque Romanos ciues, nobilitate insignes ad bestias damnauit, quod ludos eius non probassent. In filiorū quoque conspectu, vt dolor augetur, dānatos ipsorum patres occidi iubebat. Cuidam etiā, qui ne ad eum iret, agritudinē excusabat, lecticā qua deferri posset misit. Equiti Romano exclamanti, quod innocens morte multaretur, linguam abscedit, atque ad bestias iterū deduci iussit. Cum autem quendam à vetere exilio reuocatum sciscitaretur, Quid in exilio agere consueuisset? respondente eo per adulationem, Assidue se Deum rogasse vt id eueniret, quod accidit: scilicet vt Tyberius moreretur, ipse imperaret: opinatus suos quoque exules idem facere, misit circum insulas, qui vniuersos trucidarent. Sed cum in singulos sauitia vti satis esse non duceret, generatim in vniuersum Romanum populum crudelitatem exercuit: nam saepe cancellos, quibus à feris populus distinguebatur in theatro ademit, clausisque publicis horreis Romae, totum populum fame maceravit: & cū nullā sibi, nisi in alieno malo voluptatem constituisset, persaepe cum corpus curaret, serias disquisitiones, aut eos quibus gladio mirus decollandi artifex caput adimebat, spectare voluit. In sacrificio, pro hostia seruum, qui illam directam tenebat malleo percussit, ne pars vlla in ipsius vita esset humano sanguine non respersa. Quare minime mirum videri debet, si Dei iudicio ipse simul cum vxore filiaque eodem die in crudelissimam incidit mortem.

De Claudio Imperatore.

Claudius Imperator, crudelitatis atque eius qui sem inge-

ris, expers non fuit. Gladiatores enim, qui peracutis mucronibus decertabant, auidē iugulari perspiciebat, attentius ora morientium intuitus: bestiis quoque damnatos, non sine voluptate dilaniari cernebat: Paruisque de rebus homines feris ipsis obiciēbat. In theatro ad spectandū commoratus, etiam cum populus pransum abiret, feris ipsis crudelior, nisi pudor obstitisset, ab humana carne dentes non cohibuisset. Quam obrem cum Tyburi secundum veterem morem, securi quēdam ferire ad palum ligatum cuperet videre, atque abesset carnifex, eo se loco, vbi res agenda erat, non dimouit quō ad carnifex ab vrbe Roma venit: o animum profecto in humano corpore, crudelem prorsusque feruum.

De Nerone Imperatore.

Damnatorum propter Pisonianam coniurationem filios Nero mari submersit, aut dempris omnibus fortunis, prohibuit ne villa ope iuuantur: itaque fame confecti, in viis ipsis commoriebantur: postremo ab Aegypto quendā acciuit, qui vias adhuc hominū carnes deuorabat. Cum autem alia deessent, in quae sauire posset, Perum Thraeam ciuem Romanum occidit, quod in fronte nimiam polliceri seueritate videbatur, quae res Senecae quoque in parte mortis causa exitit: in crimē morte dignū illud trahēs, quod alij magnae laudi in naturae bonis ascribunt. Vt autem incensae patriae inuidiam declinaret, in nouā Christianorum religionem culpā reiecit. Itaque quosdam eorum ferarum pellibus tectos, feris canibus vt dilaniarentur, obiecit. Alios autem pice corpus totum perfusus, ac palis alligatos, vt pro funalibus arderent viuos combussit, adeoque progressa eius crudelitas est, vt vel legendo fastidium atque horrorem inducat.

De Vitellio Imperatore.

Nihilō Nerone humanior Vitellius fuit, qui duos fratres adolescentes ad mortē damnauit, quod pro patris periculo eum rogarant: adeo enim inuisa ei pietas fuit, vt eam in filiis quoque erga parentes damnatione dignam duceret.

De Commodo Imperatore.

Non minus sauitiae in Commodo fuit: nam praeter leuissimas alias causas, quibus persaepe interfici homines iussit, morte vnum multauit, quia C. Caligula vitam à Suetonio scriptam legisset: interdum quoque si aliquem cerne- re contigisset, obeso ventre atque adipe molli, medium

vno ictu secari iubebat, vt viscera eius à ventre discurrentia videret, vtpote qui ex eo voluptatem ingentem acciperet, quod aliis permagnum incussisset horrorem.

De M. Valerio Antonino Caracalla Imperatore.

Profectus Alexandriam Antoninus Caracalla, & Alexandrino populo indignatus, quia editis ludis, de eo carmina recitauerant, quæ ipse grata non habebat: delectu corû habito, qui militiæ idonei viderentur, cum eos inspicere velle ostendisset, omnes interemit. Militibûque Romanis, quos in eam urbem secum adduxerat, ordinauit, vt per noctem hospites suos interficerent, & cum alia sæuendi materia deesset, eos interfici curabat, qui carminibus aut alia superstitione remedia quartanæ quæsiuissent.

De Heliogabalo.

Scelestis atque crudelibus factis Heliogabalus vsus est, cû adolescentulos innocios quorû ambo adhuc parentes viuere, interficiebat, vt eorû mors ad plures dolorè extenderet.

De Macrino Imperatore.

Macrinus, quem ob crudelitatis magnitudinem Macellinum nuncupauerunt, viuentes homines mortuis alligabat, donec vermibus fœtorèque conficerentur.

De Maximino Imperatore.

Maximinus, vt humano sanguine feritatem suam expleret, contra salutem suam initas esse conspirationes multas finxit, atque ob id quatuor hominum millia occidit. Vt autem noua tormentorum ac mortis genera inueniret, viuos homines exenteratis bobus includebat, ita vt caput extaret, atque ita mori sinebat.

De Aufidio Cassio.

Aufidius Cassius, non seuerus modò, verum etiam sæuus, trabi octuaginta pedes prælongæ, atque à terra vbi validè figebatur in altum erectæ, ab imo vsque ad summum viuentes alligabat homines. Atque circum ipsam succenso igne, eorum partem ignis vi, partem fumo, nonnullos quoque rei ipsius formidine atque horrore necabat.

De Diocletiano Imperatore.

Diocletiani sæuitia, in Christianæ religionis homines, tantò aliorû Romanorum principum crudelitatem supereminet, quantò agnos feritate leo anteit: vnde si ipseus atque aliorum, qui Christi religionem persequuti sunt, crudeliter,

atque nefariè gesta scribendo profequi voluero, dinumerandi stellas sumpsisse mihi laborem videar. Quamobrem ex innumerabilibus pauca quædam magis insignia, veluti currens perscribam. In Thebaide, quæ Ægypti pars est, nudas fœminas suspendebat: alias de uexis arboribus alligatis pedibus, cû in contrarium redire arbores permitteret, in duas partes dilaniabat. Quibusdam cû adhuc viuerent, pellem coriûmque detrahebat: alios ferreis vnguibus, torû non profundis, sed oblongis vulneribus dilaniatos corpus, carceribus victos restituebat, ac regularû fragmenta pro strato eis subiciebat, vt quieturi, quàm ante in martyrio deterius haberent. Alexandriæ autem nonnullis ademptæ manus ac pedum digiti, item nasus, labra & aures: atque ita affectos viuere (si hæc vita & non longior mors esse possit) permittebat. Quosdam veluti hædos ignibus assabat. Verùm in Ponto atque Cappadocia, in Christianos arte aucta fuit crudelitas: peracuta enim cånarum frustra, inter vngues carnemque digitorum figebat, alios liquefacto plumbo totos instillabat, aut per anum eis corpora replebat. Fœminis quoque per sexum candentia ferramenta adigebat, quibus rebus, nullius tanta barbaries ac feritas est, quæ vehementer horum tormentorum horrore moueri non debuerit. Sed iâ præscorû crudelitati finis fiat, ne diutius molestissima nos materia detineat.

R E C E N T I O R A.

De Ecelino de Romano oppido.

Ecelinus Romanensis (Romanû autem in Patauino, vt dictum fuit antè, agro oppidum est) latè in Italia tyrannidem exercebat: tertio Mantuanæ obsidionis anno, cum Patauinû urbem rebellasse audisset, vndecim Patauinorû millia, quos secum habebat, diuersis inclusos carceribus, variis tormentis, atque in super fame quoque confecit. In Italiam inducto crudelitatis insueto genere, multorum damnatorum ciuium filios castrauit, tam multis quoque eodem tẽpore erui oculos iussit, vt ingentem parinâ oculis non repleret modò, sed etiâ spectare veller. Syllam enim, vt in peremptorum numero, ita etiam in necis modo superare voluit.

De Othone Antonio Montis Feretri comite,

Vrbini principe.

Otho Antonius Montis Feretri comes, atque Vrbiniatû

princeps, puerum, quem in cubiculi ministerio habebat, refinato linteo, atque sulphure perfuso inuolutum, viuum in candelæ morem combussit, quòd hora, quam ei præfixerat, ipsum non excitasset.

De Mahumete Ottomano Turcarum rege.

Ætate nostra Mahumetes Ottomanus Turcarum rex inter alia sæuitiæ genera, quibus utebatur, quum in hortis, quos Constantinopoli in deliciis habebat, decesse pomum in arbore cedro, quod paulo antè inspexerat, animaduertisset: arbitratus proculdubio, vnum è tribus pueris quos secum habebat, pomum decerpisse, quòd in hortis præter eos alius nullus fuerat, quia quilibet ipsorum, se pomum decerpisse negabat, iussit vt ferro eorum pectora aperirentur: & nisi in primi, cuius apertum fuit pectus, stomacho fuisset inuentum, dubium non erat, quin ad omnes ipsos ea pœna transferret: quod supplicium, in non conuictum, nimis profecto scæuum fuisse dici debet.

De eodem.

Eidem quoque mos erat, captiuos, quorù aut ætate, aut aliam ob rem inutilis videretur seruitus futura, grandi palo, per anum in torum adactò corpus, in terra defixum palù in sublime erigere, atque ita quantù fieri posset dato cibo ælere.

De Nicolao Picinino.

Potest sæuitiæ nomine carere, si quis ad seruandam militarem disciplinam, aut aliquid simile occidatur, cæterùm si in eo inusitatum tormenti genus adhibeatur, aut ex tormento capi voluptas videatur, euitari non potest quin illud crudelitatis nomen subeat. Ita Nicolaus Picininus egit, cù Philippi Mediolanensis ducis auspicio, Album Ingaunum obsideret: captum enim Valentem Fogatiam, quod ab obsessis deferre literas deprehensus erat, collo eius ad crura alligato, ita vt in globum conuersus esset, tormento cui vulgo Italicè Bricolæ nomen est, in urbem Album Ingaunum transmissit, qui quanquam antè moreretur, quam terram attingeret, scæuum tamen mortis genus visum est: discerptus enim tantu casus altitudine humanam formam amiserat, ita vt vix parua in parte, aliis amissis, colligi posset.

De Vitoldo Lituaniæ duce.

Quàm fera Vitoldi Lituaniæ ducis crudelitas esset (is enim Sigisfundi Imperatoris temporibus fuit) experimen-

to eo ostendebatur, quod fallere nunquã solebat. Nam qui ex populis ei parètibus iudicio dånabatur: ad primù damnationis nunciù vltro vi sibiipsis illata vitã suspensio finiebant. Ita enim effugere studebant, ne vrsorum pellibus inclusi ab vrsis ipsis dilaniarentur: aut alio tormentorù genere crudelem in modum, vt consueuerat, torquerentur.

De quibusdam Gallis.

Sæuius crudelitatis genus Carolus septimus Gallorum rex, in principe Egidio de Raxa Gallici regni Marefcallo exercuit: dum furcis appensum atque igne assum fœda morte affecit: quod magicæ arti deditus, centù ac viginti, tũ prægnantiũ mulierum, tum infantũ corpora occiderat. Mulier quoque rusticana Abbatifuilensis viua cõbusta fuit: quia infantes peremerat, & sale conditos in cibũ adhibebat: omnes crudelitatis transgressa terminos, dum in eam sæuiret ætatem qua etiam feras interdum mites inuenit.

De Rogerio Vbalino, Archiepiscopo Pisano, aliisque ciuibus Pisanis.

Sæuitia quoque tantò insignior in Rogerio Pisano Archiepiscopo fuit, quãtò pastoralis dignitas magis ab eo abhorrebat. Is enim cù quibusdã aliis Gibellinæ factionis ciuibus Pisanis, ab vrbis administratione Vgolinũ Gerardefchũ depulit, cù ipsum in eo honore, Guelfũ Pisani constituisent, vt Lucensũ atque Florentinorum Guelfi nominis amicitia aduersus Genuenses cõciliarent: quorù res in Gibellinorù, Vbertorù, Aurix Spinulaque manu erant: & à quibus maritimo bello Pisani magna clade afflicti, nouẽ milia, atq; in super ducentos anno Salutis ducentesimo atque octuagesimoquarto supra mille, è suorù numero desiderauerant. Carcere igitur lōgo maceratum Vgolinũ, pollicitus Archiepiscopus se incolũ: & seruaturũ, si pecuniã quam habebat patefecisset, posteaquã eius thesaurũ assecutus est, fame, cù tribus liberis, quadriennio postquã clades illata fuerat, ad mortem cõpulit: sub eo præteritu, quemadmodum cum Genuensibus, per Nicolinum Petracium Genuensem pepigerat, vt Gibellinæ factioni, Pisanæ vrbis administratio restitueretur: in quo non minus, cum Genuensũ populo Archiepiscopus fidẽ violauit, non tradito Vgolino, quem se daturum promiserat, quam cum Vgolino, cui incolunitatem pollicitus, si thesaurum detegeret: postea cù thesauro

etiam vitam, ut dictum est, ademit.

De Carolo ultimo duce Burgundiae.

Sæuitiæ terminos transgressa videtur illa quæ in Carolo ultimo Burgundiae duce dicitur fuisse. Nã vel ipsarum transgrediarum potentia superauit, nec verò pauci operis fuerit, singula exequi, quæ dum iræ indulget, is naturæ violato iure, per summam immanitatem edidit. Quibus enim (ut alia multa omittam) pro rei dignitate verbis satis deplorari excisæ penitus vrbes clarissimæ Leodium atque Dinantum poterūt: in quibus omnibus, igne ferroque foedatis, nulli ætati aut sexui pepercit. Quis etiam sine ingenti dolore, illata Heluetiis mala commemoret? è quibus vno die quingentos in deditionem acceptos suspendit. Iniuriæ tamē à Leodiensibus & Dinantinis, atque etiam ab Heluetiis acceptæ excusare in Carolo sæuendi atrocitatem, aliquo modo debere videntur: nam alteri in ipsius contemptum Episcopatu propinquum eius deiecerant, alteri furcis Caroli ipsius atque procerum eius simulacra, appenderant: sed proculdubio, in deditiis, atque in sexum atatemque imbellem tam crudeliter sæuire, hominis nimium iræ frena laxantis, opus fuisse videtur.

DE IRA ATQUE ODIIO
CAPVT III.

NE Valerij ordinem deseramus, hoc loco de iracundia dicendum est: quæ dum durat, insanix furorisque, ut effectum exhibet, ita etiam nomen indispiscitur: neque verò aliud vitium magis hominem torquet, & dum incipit, & dum vim suam exercet, cuius assidue pœnitentia comes est: sed persæpè tam sera venit, ut fructum aut nullum aut perexiguum afferat. Verùm cum exprimi eius vis, nulla re magis quàm exemplis valeat, ad ea descendemus, si antè præfati fuerimus, nos cum ira etiam de odio scripturos, quod inter ipsa haud parua videatur esse coniunctio.

De Marcio Sabino.

Marcus Sabinus, post Numæ Pompilij mortem (nam cum eo Romam habitare venerat) cum præferri sibi Hostilium in regno videret, cui ipse aspirabat, adeò indignanter atque iracundè eam rem tulit, ut vitæ radio sibi ipsi mortem conscisceret:

conscisceret: ô furibundum profectò hominè, quæ enim incendia, quæ ruina, aut quæ popul. Rom. strages, effusisque sanguis huius iracundiam explere potuissent: qui cum in populum, Rom. non posset, tam acerbè in seipsum sæuiit.

De Valerio Publicola.

Haud minus grauitè Publicola ad iram propter consularum, quam Marcius regni gratia, incensus est: nã cum arbitraretur, pulsus Tarquinis, Bruto in consularu collegâ se futurû, ut Lucretiû Collatinû præferri sibi vidit, adeò ira exarsit, ut omnes ante id tempus acceptos honores deponeret, abiectaque senatoria dignitate, patrociniis quoque causarû ac cliētels renūciaret, atque omni publico munere abstineret.

De Spurio Licinio Tribuno plebis.

Cum Æqui populo Romano arma intulissent, atque ex toto Latio Fidenatèque agro, prædam abegissent, Senatus decreuit, ut legiones aduersus Æquos conscriberentur: cum eam rem Spurius Licinius tribunus plebis impediret, atque eum, quidam Senatores imminentis periculi, atque detrimentorum monerent, quæ toti vrbi inferebantur, Spurius ira atque odio contra Senatum incensus, respondit: passurum se prius Ethruscos aliòsque hostes, non prædam modo ex Romano agro agere, verum ipsi quoque vrbi, potius quàm patricios senatumque dominari: adeo iracundia atque odium ei bonam mentem ademerat, ut hostes dominos ferre, quàm ciues mallet.

De Populo Romano.

A priuatis odiis ad publica quoque transeundum est: cum populus, à Senatu videret Appium Claudium iuniorem cōsulem, cum T. Quintio Capitolino creati, ingenti odio cōmotus, quo Appiam gentem prosequeretur, ac simul indignatus, comitio excessit, ne ad honores euehi quenquam ex ea gente conspiceret.

De eodem.

Grauius quoque odium, eo tempore in patricios ostendit, cum per noctem occupato Capitolio ab Appio Herdonio: cum quatuor Samnitium milibus, cōsules Valerius Publicola, & C. Claudius populum ad recipiendam arcem vocarunt. Immobile enim populus mansit, ceu nihil hostes curaret, captamque patriam perpeti à larronibus diripi, atque incendi, quàm patriciis morem gerere malebat: neque antè de sententia deduci potuit, quàm peritam legem

ei Senatus concessit.

Item de eodem.

Reptinam quidem, atque haud scio an iustam quoque iram populus Romanus ostendit, cū ad mortem stylis graharis Erixonem equitem in foro percussit, quod ab eo filius nimis saeue vapulauerat. Sed sine Romanis exemplis factō, ad Barbaros atque exteros transibimus.

De Aegyptiis.

Psamniticus Aegypti rex, illato Aethiopibus bello, exterorum militum virtuti, magis quam Aegyptiorum fidere videbatur: cum autem ob eam rem peregrinos maiore in honore haberet, indignati Aegyptij, ad ducenta milia coacti, Psamnitico rege deserto, in Aethiopiam tetenderunt: cū autem ipse abeuntes secutus blandē appellaret, patriæque & vxorum atque liberorum eos commoneret, Aegyptij in ira perseuerantes, concussis armis dixerunt: Illis nouam sibi patriam comparaturos. Sublatiſque vestibibus cum genitalia membra patefecisset, donec incolumem eam corporis partem seruari, monuerunt, neque vxores, neque liberos eis defuturos. Plus enim apud eos indignatio atque iracundia, quam patriæ liberorumque charitas valuit.

De Gallis atque eorum duce Brenno.

Vehemens quoque Gallorum ira fuit, cū aduersus Clusinos ceterosque Etruscos populos, motis armis, pacē cū Romanis seruari: nam cum inito cum Clusinis praelio, rescuissent Fabij Ambustum, legatū Romanū, qui ad conciliandam inter Gallos Clusinosque pacem missus erat, in praeliū cum Clusinis descendisse, atque gentis suæ Gallum vnū interemisse, ira ac potius furore repleti omnes Clusinis, Romam petierunt, occisisque omnibus quos inuenerant, sacra atque prophana incendio ruinisque fœdarunt.

De Cambyse Persarum rege.

Persarum rex Cambyses, Darij filius, cum Amasis Aegyptij regis filiam in matrimonium petiisset, atque Amasis veritus, ne ea potius, non vxoris loco, sed in concubinarum numerum retineret, aliam pro filia ei simillimam misit: quā rem Cambyses cum cognouisset, ira exarsit, atque cum ingenti exercitu in Aegyptum descendit, vbi cum defunctum Amasim inuenisset, filium eius Psamniticum regno deiecit, ipsius quoque Amasis corpus sepulchro eruit, & tanquam

viueret, verberibus cædi, acutisque ferramentis totum pungi, ac deinde in foro comburi fecit: neque enim animaduertit, plus in seipsum iracundiæ flammam relāque, quam in mortuum Amasim saeuire: quod ea iracundiæ vis ac natura est, vt semper authorem torquere incipiat.

De Septimio Seuero.

Septimius Seuerus Imperator, tanquam immemor esset, se à Iuliano Imperatore olim descivisse, Clodium Albinum, ob similem culpam, posteaquam praelio victum interemit, nudum eius corpus, pro palatio proiici iussit, ad quem cum ipsius equus accedere formidaret, calcatibus adactum cœgit corpus ipsum calcare. Indigna profecto res, vt vir, qui iam sexagesimum excederet annum, tam graui contumelia, Romanum virum, non modo nobilitate, verumeriam Imperatorio honore insignem afficeret: neque verò hoc egisse contentus fuit, illic enim corpus Albini retinuit, quoad fectore compulsus, iuberet in flumen proiici.

De Tertulliano.

Quantum ira atque indignatio possit, & quam hominū hebetare ingenia atque animos soleat, Carthaginensis Tertullianus declarauit: nam cum antea singulari viræ innocentia esset, ac permulta de Catholica religione ingenti doctrina atque eloquentia scripisset, Romæ quorundam clericorū contumelia affectus, maiore indignationis, ad quam perimorus erat, quam honoris propriæque salutis habita ratione, ad hæresim transiuit, ac prauum Montani Phrygij dogma secutus, aduersus Catholicam fidem scripsit.

RECENTIORA.

De Alarico rege Gothorum.

Recentioris iracundiæ principiu, in Alarico Gothorū rege facimus: is cum ab Honorio Imperatore obtinuisset, vt in Galliam ad quærendas nonas sedes proficisci posset, & iā profectioi se accinxisset, iuxta urbem Vercellas, contra fidem datā solenni dominicæ resurrectionis die, Saulas à Scithone missus (penes quem eo tēpore Occidentalis Imperij administratio erat) eum inuasit. Alaricus autem cū strenue ingentique animo se tueretur, ac diu grauitereque praeliatus esset, tandem Romanū sudit exercitum, vehementerque ob eam

Sl ij

rem indignatus, omiffa Gallia, retrò exercitū cōuertit, atque omnibus, vsque ad urbem Romā direptis incensisque, quid ira posset ostēdit. Urbē enim quam primo Galli, Fabij Am- busti culpa incenderant, nunc quoque Stiliconis, qui tueri cō- debebat perfidia, cū ad eam vlciscendam Gothi se conuertif- sent, euertit: id enim iræ magnitudo, Gothos vt agere aude- rent, compulit, quod antea, ne cogitare quidē ausi fuissent.

De Totila Gothorum rege.

Gothorum rex Totila, recepta urbe Romā, quam ei Beli- sarius à Iustiniano in Italiam missus ademerat, Oratores ad Iustinianum Constantinopolim misit, petitum, vt ipfius Iu- stiniani auspicio, ac nomine, obtinere ac regere urbem ip- sam liceret: cum autem accepisset Iustinianum conditionē repudiare, repente immancem regem, atrox ira impulit, vt ur- bem quam mortales alij spectando admiratione capiebantur, quæ orbis terrarū erat caput, & cuius iam possessor erat, incendio, ruinisque totam deformaret, muris quoque nuda- tam, quadraginta diebus feris, vt in ea stabularentur, donec denuo ipsa Belisarius potiretur, permisit.

De Constantino militari Tribuno.

Eo bello, quod cum Belisario Gothi gesserunt, cum vnus militum Constantini tribuni, Romano iuueni, insignem specie ensē ademisset, atque Constantinum Belisarius re- prehenderet, quod tam insolenter agi à sui ordinis milite pa- teretur, reprehensionique minas pro Imperio adderet, nisi gladius repræsentaretur, adeo indignè eam rem Constanti- nus tulit, vt præ magnitudine iracundiæ, Belisarij dignitatis ac vitæ suæ immemor, pugione quo accinctus erat Belisa- rij pectus peteret: propter quod facinus, statim comprehen- sus, ac laqueo cinctus fuit.

De Monte.

Nihil profecto metitur ira, quæ admodum Montis, accolæ montis Silicei, in Patauino agro, factum testatur: qui proditi- onis insimularus, cum Verona ad Ecelinū tyrannū, hone- stè tamen deduceretur, fortasse animos ei faciente innocen- tia, magnis clamoribus vociferabatur, Neque se neque suo- rum quenquā proditiōnis infamia ac crimine vnquam la- borasse: quæ verba cum tyrannus, à palatio audiret, in pro- patulum descendit, vbi Mons erat deductus, subitæque con- citus ira atque toruo vultu Monti appropinquans, inquit,

Proditor etiam hircere audes? quo verbo tanta animi indi- gnatio Montem perculit, vt nequaquā excusare obiectū cri- men cogitaret, verum in tyranni collum inuasit, adimeréque pugionem quo cinctus erat, contendit: quod cum facere ne- quiuisset, in terram prostratum vnguibus, atque dentibus ita deformauit, vt vix multis diebus sanari vulneca possent, tandēque oppressum enecuisset, nisi ab astantibus mini- stris Ecelinus adiutus, & Mons interfectus fuisset.

De Ioanne Andrea Lampugnano.

Nec Mons, de quo dictum est, primus fuit, neque vltimus, quem ira in grauissimos casus, ac deinde in miserandā mor- tem deduxerit: nam ætate nostra Ioannes Andreas Lampu- gnano Mediolanensis civis, in iudicio contendebar, cū Brā- da Castiliouense Comensi Episcopo, in qua re, vir qui patri- monium alea ac prodigalitate decoxerat, cum litis detrimē- ta grauius faceret, & vt fieri solet, in principem malorum suorum causas conferret, in tantam non iram, sed rabiem exarsit, vt neglectis quæ supererant fortunis, neglecta ipsa animæ salute, atque præsentī vita, cum sextum mensem in ea animi perturbatione perseuerasset, ingressum Mediolani principem Sancti Stephani fanum, qua die illius memoria colitur, vt missarum solennia audiret, à tribus comitibus ad- iutus, interemit: neque verò militaris cohors, quæ armis regere principis corpus solebat, tueri eū potuit, quia repente Ioannes Andreas, cum nullus tam grande facinus aulurum quenquam putaret, ad patrandum scelus apparuit: qui dum postea re peracta, apparitorum telis confoderetur, sapius, Ita mori volo, horrenda voce exclamauit: ô ferum profecto at- que furis exagitarum pectus, ô cæcā iram, imò potius feri- nam atque immanem rabiem, adeo cupidè alienam appete- re mortem, vt propriæ vitæ immemor fieret: nam si scriben- do dira Ioannis Andræ facies (ne venenatum animum di- cam, qui interius latebat) ita vt erat exprimi posset, horren- da adeo proferretur figura, vt solo illius conspectu, ne dum iræ, quæ in viuente erat magnitudine territi mortales, om- nia alia, quam ipsum intueri mallent.

De Gualterio comite Brenensi.

Perniciosi quoque exitus exemplum, propter immodicam iram, Gualterius Brenensis comes præbebit, cui Tancredi o- lim Siciliæ regis nati maior filia nupserat, & ipse tanquam

weller, offerretque se suorum numero eum habiturum, is turbato vultu, plenisque animi indignatione verbis, respondit: Se nunquam serophæ Bohemæ subiturum seruitium: atque in hac animi obstinatione interemptus est.

De Genuensibus adversus Pisanos.

Vno adhuc exemplo Genuensium iræ atque odij posito, huic materiæ quæ rabiei plena est finem faciemus. Anno salutis ducentesimo atque octuagesimo quarto supra mille, cum bello inter se Genuenses atque Pisani decertarent, Genuenses captis duabus Pisanorum triremibus, cum Syracusis in Sicilia appropinquassent, atque per noctem extra urbis muros triremium paronon in furcis suspendissent, reliquam naualem turmam vendiderunt, precio in singulos vnus cæpæ constituto, eam ignominiam longè grauiorem, quam ipsam mortem arbitrati.

DE AVARITIA. CAP. IIII.

DE avaritia iam tandem scribamus, quæ fomentum auiditatis est, atque virgens ad omne scelus calcar: ab animis enim in quos semel ingressa est, amicitiam honorisque desiderium pellit, ac nunquam inde egreditur, quia potius cum annis crescit, & quamuis senio subeunte corporis vires decrescant, habendi cupiditas, tempore ipso augetur: & in quo minus ad viuendum spacij superest, tanto plus struendis intenta opibus, timidius necessaria promittit. Itaque quicumque avaritia captus laborat, cum neminem amat, à nullo etiam amatur, & cum omnia auro postponat, quanto plus auri possidet, tanto plus quarendo inhiat: veluti hydropicus, qui bibendo semper magis sitit, & si totum aqua perfusum plenumque corpus habeat. Quæ res efficit, ut non sine ratione, omnium Italarum consensu, in idem conuenientium nomen (avaritiæ enim comes semper est miseria) auaros omnes miseros esse dicamus.

De Perseo Macedonum rege.

Miseros esse auaros, exemplo suo Perseus vltimus Macedonum rex ostendit, à Paulo Emilio superatus ac captus: nam à reliquis militibus desertus, paulo antequam caperetur, magnarum promissionum spe, paucos quosdam Cretenfes secum retinuit: promissorum pignus fuere data aliquot aurea vasa. Cum autem Cretensum praesidio, in tuta se loca recepisset,

pollicitus se pecuniam daturum, vasa à Cretensisbus recepit, & cum vasibus pecuniam quoque retinuit: itaque ab ipsis etiam Cretensisbus destitutus, cum nullo alio, quam auro comite, in Samothraciam profugisset, ab Emilio captus, Romam in triumphum, quemadmodum tanta auaritia dignum erat perductus fuit: nam cum in bello pluris aurum quam homines fecisset, eadem experiendo cognouit, aurum se, quia homines quibus aurum defenderet non habebat, vna cum libertate ac regno amisisse.

De filio Tigranis Armeniæ regis.

Cum Tigranem Armeniæ regem, Pompeius deuicisset, & is ab eodem Pompeio, in regnis quæ antè possidebat restitutus, in Romana castra, ad salutandum Pompeium venisset, maiore natu filiorum prosequente, à toto exercitu amanter exceptus, & à Pompeio cænæ honore dignatus, post epulas Pompeio, totique exercitui ingentia munera contulit: cum postea filius quoque inuitatus esset, respondente eo tantum se cænam emere nolle: indignatus Pompeius, custodiri eum iussit, ac Romam in triumphum duxit: nam patre eius ob liberalitatem in regnis relicto, auarum filium, qui abiectio erat animo, vna cum regno libertate quoque priuauit.

De Tiberio Rom. principe.

De omni vitiorum genere scribendi, abundè Romani principes, ut antè etiam dictum fuit, exempla subministrant, inter quos auaritia Tiberium Cæsarem notabimus: occidit enim Gn. Lentulum augurem, patricio genere, vitæque modestia ac virtute impensè laudatum, posteaquàm is eum hæredem scripserat. Veneficij Lepidam foemnam innocentissimam condènauit, ut Quirino diti, atque orbo morè gereret, fretus ob nauatam eam operam, se eius futurum hæredem. Vononum quoque Parthorum regem, qui per seditionem regno pulsus ad eum confugerat, posteaquàm opibus spoliavit quas ingètes attrulerat, interemit. Itaque cum Lentulum ut hæreditate potiretur occidisset, & spe alterius hæreditatis innocentem foemnam damnasset, ac præterea regem spoliasset interemissetque, qui sub fide ad eum se receperat, cum ipse maiore orbis terrarum parte potiretur, satis intelligi potest, quam inexplibilis eius esset habendi cupido. Etenim etiam si in humili fortuna natus, priuatam egisset vitam, pudere tamen tantæ turpitudinis eum debuisset: verum ut hæc in eo

horrenda fuerunt, ita quæ sequuntur dedecoris plena.

De C. Caligula Imperatore.

Caligula post immensas profusiones (delicitiis enim animum expleri voluit) ad auaritiã atque rapinas cõuersus (id quod agere solent quibus expendendi nullus est modus) testatores, vt ipsum hæredẽ scriberent cõgebat, quos postea, si superuixissent veneno tollebat: ridendos ducens, quod condito testamento superuierent. Superante demum cupiditate atque auaritia, sceminarũ mariũque lupanar in palatio condidit, ac misit, qui per urbem cursitantes obuios, vt fructuosum vestigial principii redderent, inuitarent. Coacta igitur ex eo vestigiali ingenti pecunia, cum in ea nudum se prouolueret, auri auaritatẽ explere cõtendebat. O ingentẽ nimiamque auaritiã, quæ in tanto imperio, tantũ principem excæcatum, in eam uilitatem abiectiõnemque deduxisti, vt neque dedecus suum, neque imperij ignominia agnosceret, cum se uenificũ atque lenonem præstaret, quod nemo, ne obscuro quidẽ ortus loco, quãuis inopia pressus, vix quin erubesceret, in occulto agere posset. Tu sanguinẽ, tu honorem, tu vitã, tu Deum, auro parẽ (quibus nulla vis auri par esse potest) duxisti, à quo necessariũ expendendi vsum ademeris, nulla magis, quàm è saxo utilitas sentitur: quin ex eo habendi insatiabilis auaritas, puenit, & eius amittẽdi perpetuus timor, cui odiũ atq; inuidia comes nunquã desinit esse.

De Commodò Imperatore.

Commodus Imperator omnium auarissimus, aliene mortis facultatem, cupientibus facillẽ pecunia permisit, omniumque aliorum criminum impunitatem, auro cõdonauit, palam litium capitaliumque criminum iudicia vedit: haud secus, quàm si publicis nundinis venundandæ merces essent. Cæterum iam à retræ crudelisque auaritiæ molestia, ad minus sæua eius crimina descendamus.

De Galba Hispaniarum proconsule.

Galba antequam imperaret, Hispaniarum Proconsulatum sub Nerone gerens, cum ei Tarraconensis ciuitas, dono coronam auream daret, quam ponderis quindecim librarum dixerunt esse, statim adhibita statera, iussit pondus inspici, & cum inuenisset tribus libris minus quam dictum fuerat pondus esse, munere tanquam deberetur in obligationem conuerso, postposito pudore à Tarraconensibus,

tres libras quæ coronæ decrant, exegit.

De Vespasiano Imperatore.

Vespasianus Imperator, & si aliorum principum scelere effectum est, vt inter bonos annumeretur, tamen haud mediocriter auaritia laborauit: nam cum ab amicis reprehenderetur, quod rapaces homines in prouincias, atque ad obeunda publica munia mitteret: respondebat, Eis se tanquam sponsia vt: quia rapinis locupletatos, ipse postea spoliaret: eos enim pro crimine quo ipse laborabat, huiusmodi pœna parum honestẽ multabat.

De eodem.

Idem filio Tito reprehendenti, quod è vilissimis rebus cogere pecuniam non omitteret: dixit, Vt follem pecunia plenum, quem à procuratoribus allatum, tunc ante se habebat, olfaceret, experireturque quidnam oleret: & respondente Tito, Grauem nullum inde odorem sentiri: ridens dixit. Atqui hoc lotium est, nam ex vrinæ vestigiali hæc pecunia confecta est. Neque enim animaduerrere voluit, vrinæ fetorem, cui auaritia esset coniuncta, & si nasum non læderet, famam tamen denigrare.

De exercitu Titij Vespasiani Rom. principis.

Aurum inexplebiliter ac sceleratè nimis sitire se ostendit Romanus exercitus, cum Hierosolymas Titus obsideret: Iudæos enim, qui ab vrbe fame cõpulsj profugiebant, deuorata aurea moneta, vt ita eam ab hoste incolumem seruarent, medios ferro diuidebant, vt in intestinis aurũ quod deuorauerant, inquirerent. Cum pusillam horam, qua ventrem exonerantes inter stercora aurũ effunderet, præ nimia cupiditate ferre nõ possent. Biduo enim duo Iudæorum milia, per hunc modũ milites interemerunt: pluresque occidissent, nisi Titus graui proposita pœna eam rem interdixisset.

De Argiraspidis.

Argiraspidæ post Magni Alexandri mortem, ab Eumene Cardiano conducti (qui vnus successorũ Alexandri fuit) cum eo aduersus Antiochum bella gerebant, qui vt impedimenta recuperarent, paulo antè ab Antigono adempta, nulla fidei atque honoris habita ratione, Eumenem captum Antigono prodiderunt. Sed vt pro perfidia atque auaritia parem gratiam, vt digni erant, acciperent, iterum ipsis impedimentis spoliari, omnium egeni, nisi perfidiæ infamia

De Xerxe Persarum rege.

DE superbia atque insolentia scripturi, vt quæ ipsorum criminum vis sit, quantâque secum mala tulerit ac ferat, præfari nos multa non oportet: neque enim quisquam est, quem lateat, propter superbiam deturbatum è cælo cû angelis suis Luciferum fuisse. Omnibus etiam notum est, Adami primi parentis, dum plura scire quærir culpam, non alio quàm superbiz nomine compellari posse: Atque eius criminis magnitudinem ex eo conspici, quod crimine suo, in posterum totum genus humanum infecit, nec redimi crimen, nisi illius sanguine potuit, qui cum patre ac spiritu sancto humanum genus condiderat. Quæ duo ingenia mala, cum superbia in angelicos choros atque humanum genus intulerit, frustra est, vt ultra aliis rationibus damnosum esse id crimen probemus. Iraque hæc pauca præfatos nos esse satis erit, si exempla subiecerimus, quib⁹ postea homines, in magna incommoda ob superbiam incidisse, ac suis ipsius atque aliarum rerum quas habere curæ debebant, oblitos ostenditur. Huius rei primum hic exemplum Xerxes præbebit, cui cum satis non esset, superbè in homines agere, idem etiam aduersus mundi elementa facere contendit. Primum cum Hellesponticum fretum traiceret, indignatus ventis mare intumuisse, tanquam aquis sensus inesset, verbera ac carceres interminatus, ceu vincere vellet, cõpedes in mare dejici iussit: deinde, cum Athos longo tractu in mare procurrrens, navigationi eius incommodus videretur, à continenti montem abscidit. Adeo enim à recto sensu superbia eum auerterat, vt maris terrarumque, ac propria naturæ inscius videretur.

De Cyro Persarum rege.

Eadem superbia Persarum rex Cyrus vsus est, cum ad Babyloniam expeditionem, proficisceretur. Fluvium enim Gangem, immensæ magnitudinis, rapidumque in trecentos ac sexaginta paruos alueos diuisit, quod in eo eques Persa, vnâ cum equo absorptus esset: nam superbæ rei, insolens quoque verbum addidit, affirmans, Se ita diminuturum amnem, qui equiti suo se peruium facere noluerat, vt etiam præguans scemina, pedibus sine labore eum traiectura esset:
ô imma-

ô immanem profectò superbiam, elementis nõ secus ac hominibus irasci, atque ab eis reuerentiam exigere.

De Sesoistre Aegypti rege.

Aegypti rex Sesoistis superbus nimis atque insolens fuit, qui principes ac rectores prouinciarum, ad se quotannis cû munere cogebat venire, atque ex eorum numero, à quatuor veluti equis currui iunctis, ad templû trahi volebat: demens nimium, cui id in mentem non veniret, quod qui hominibus pro iumentis vteretur, ipse ob superbiz magnitudinem, amissa ratione, bestia iumentumque efficiebatur.

De Tigrane Armeniæ rege.

Tigranes Armeniæ rex, haud minore quàm Sesoistis superbia præditus, parètes sibi reges domestico ministerio adhibebat: in mensa enim atque aliis rebus, eorû opera atque seruitio utebatur: & cum pro tribunali causas populorû aut legatos audiret, circûstare tribunali supplicibus manibus, in feruorû more cogebat: hic autem superbus, tanta timiditate laborauit, vt eum corâ Pompeio deflexo genu procumbere, atque ad eius pedes diadema deponere, non puduerit. Etenim hæc superbiz leges esse solent, vt fordidorum corda plerumque inuadat, quos vt prospera fortuna non capit, ita eadem, cum terga dedit, animo penitus prosternat.

De eodem.

Immanem quoque superbiam stultè nimis idem ostendit cû arma in eum L. Lucullo mouente, illi qui primus huius rei nuncium tulit, pro munere caput ademittit.

De Cambyse Persarum rege.

Superbè quoque nimis atque crudeliter Persarum rex Cambyses egit, cum interrogat⁹ ab eo Praxaspes Persa, nobilitate insignis, Quid de Cambyse populi sentirent? amicè respondisset, In omnibus à Persis Cambysem laudari, nisi quod vini appetitior esset. Arcum enim quem manu tenebat, Cambyses tetendit, & ad Praxaspem conuersus, dixit: Se quam immodicè potasset, sagittam ramen in medium filij eius cor directurum, & ita cogniturum Praxaspem, nunquàm tam potum Cambysem esse, vt à vero sensu aberraret. Cum autem in hæc verba sagittam emisisset, medium adolescentis pectus traiecit, cui cum illa ipsa hora aperiri totum iussisset pectus, inuenta est in cor ipsius sagitta penetravisse. Præsuperbia enim, cum audiendi veri patiens non esset, in ami-

cum adeo crudeliter sauiuit.

De L. Sylla Dictatore.

Cum Lucretius Offella consulatum à L. Sylla dictatore peteret, quod ipsius opera Sylla urbem Praeneste cepisset, atque iuniorè Marium euertisset, Sylla autem nuru consulatū negaret, neque ob id Offella rogare defineret, Sylla qui in foro deambulabat, manu sua eum interemit, atroxque facinus, grauiore verborum atrocitate auxit cum populo qui in concionem venerat, aratoris fabulam narraret, periculorum enim morsu vexatū (omissa oratione) vestem, vt poterat manu sua purgasse, dixit: sed cum denuò earū bestiolarum moribus peteretur, eandem diligentiam iterum adhibuisse, & cum ob id ea molestia non liberaretur, vestem ipsam, pediculōsque simul in ignem coniecisse: ob eam rem cohortatus est omnes, ne vltra ei molesti essent, nisi eadem ab ipso perpeti cuperent: inauditam profectò superbiam quòd orbis terrarum domitori populo, tanquam mancipiis silentium indiceret, & amicum, cuius labore periculòque multa esset affecutus, quia meritum honorem peteret, crudeliter occideret.

De Roboam Iudaeorum rege.

Insignis quoque Roboam Iudaeorum regis superbia fuit, nam cum mortuo patre Salomone, populi ad eum misissent oratum, vt onera imminuerentur, qui blandiri populis debebat, quòd iuuenis in regnò nouus esset, superbissimis verbis à se reiecit: dixitque tanto maiora ab eis exigere velle, quanto ipse patre virtute antecederet, qua nisi seipsum falleret, longè inferior erat: itaque eius facti indignitate, in desperationem coniecti populi, cum decem tribus ab eo rebellassent, Ieroboam primum Israëliti populi regem constituerunt. Roboam igitur superbia egit, vt Israëlitis regnum, ab altero qui Iudae dicebatur, diuisionis initium inchoaret.

De Pausania Lacedaemonio.

Quod Roboam insolentia inter Iudaeos peperit, id Pausaniae superbia, inter Graecos effecit: nam cum vniuersae Graeciae exercitus, aduersus Persas conuenisset, Pausanias saepe nimis omnes verberibus afficiebat, qui ante Lacedaemonios pabularum iussent: nec minore superbia, petenti Aristidi Atheniensi, Se cum grauibus de rebus alloqui velle: respondit, Si bi tunc audiendi ocium non esse, quibus rebus Graecos omnes fastidio affecit, cuiusque superbia, ante alia reliquos

omnes Graecos impulit, vt Lacedaemoniorum foedus atque amicitiam relinquerent.

De Lyfandro Lacedaemonio.

Non minus quoque superbum Lyfandri responsum fuit, cum de finibus Argiui atque Lacedaemonij contenderent: nam cum Argiui potiora sua dicerent iura esse, Lyfander stricto gladio affirmauit, Illius potiora iura, qui gladij dominus esset effectus. Insolenti enim verbo, ostendit se vim iustitiae antelaturum esse.

De C. Iulio Caesare dictatore.

Caius Iulius Caesar dictator, cum triumphali curru vectus, vicum praeteriret, vbi è regione praeteruentis Tribunus sedebant vehementer turbatus est aduersus Pontium Aquilam, quod vnus ex tribunorum numero, vt ceteri fecerant, ei non assurrexisset: neque vero multò post illum assurgendi honorè, què ei Tribunus habere noluerat, ipse vniuerso Senatui negauit. Venientem enim in Veneris genetricis templum, sedens superbe nimis excepit, monentemque vestis contactu C. Tribunum vt assurgeret, minus familiari vulnre aspexit.

De C. Caligula Imperatore.

Caligula vt in aliis immodicus fuit, ita etiam superbia aut potius immanitate omnes humanitatis meras transgressus est. Multorum numinum statuas capita ademit, & sua similia restituit. Castoris atque Pollucis templum, in vestibuli speciem, ante palatij sui valuas transtulit, atque illic inter deorum statuas sedens, tanquam numen coli se iubebat, ac latialem Iouem appellari, cum manu fulgur aurata barba teneret. Cum autem interdum tridente manum armaret, vt Neptuno similis esset, maris numen dici volebat. Idem si bi ipsi templa ac statuas aureas condidit, fassianisque tantum ac phoenicoperis, pauonibusque sacrificabat. Lunam quoque tanquam si femina esset in eundem thalamum ac lectum inuitabat. Iouem etiam se ab vrbe depulsurum minitabatur: quod nonnunquam emissis imbribus, ludos ac munera quae debet perturbasset.

De Domitiano Imperatore.

Domitianus & si minus amens, quam Caligula, non minore tamen animi superbia laborauit. In edictis enim atque publicis scripturis, dominus ac Deus appellari voluit: cum adeo eum animi potentia efferret, vt terrarum Imperio non

contentus, cœlestes quoque honores occupare veller.

De M. Aurelio Antonino Basiano Heliogabalo.

Heliogabalus Imperator, cum ob superbiam Deum haberet veller, currum conscendens, quem leones traherent, Cybelem se nominare iubebat & Bacchum vocari, cum curru tigris iungeret, cui potâdi studio similior fortassè videri poterat. Sed cum immanitate alios omnes excederet, vniuersum Senatam vrbe expulit, atque in contemptum feruos rogatos nuncupauit.

De Sapore Persarum rege.

Non minus superbè quàm Domitianus atque Heliogabalus Persarum rex Sapor se egit, cum ad Constantium Imperatorem scribens, Solis atque Lunæ se fratrem & qui inter stellas partem haberet, nuncupauit, nullo erga Constantium honore vsus.

De Lucilla.

Ingens profecto Lucillæ superbia putanda est fuisse, quæ plerumque muliebri sexui comes esse solet: nam M. Antonini filia, Lucia Vero Imperatori nupsit, & illo mortuo Pompeiani nuptias sequuta est, imperatoris insignibus nõ omiffis, vt Imperatoria sede vteretur, atque iter faciens, ignè vnicum honoris signum Augustis tantum atque eorum vxoribus feruarum, præmitteret. Cum autem Commodus Imperator eius frater, Crispinæ quam vxorè duxerat, primû honorem, vt par erat dedisset, Lucilla superba nimis mulier adedò id grauer tulit, vt aduersus Commodi fratris vitam, infcio viro Pompeiano, conspiraret, propter quam re Commodus eam cum multis aliis interfici iussit.

De Pallante Claudij liberto.

Neque noua, neque miranda videri debet ea superbia, quanquam immensa sit, si eam Imperij aut regni alicuius fortuna traxerit, sed humanitas potius ac clementia mira est si in magna fortuna retineatur, quod eiusmodi virtutes humilem potius fortunam, ac mediocres hominum status sequi consueuerunt. Inualuit autem magis, vt qui ab humili in magnâ fortunam conscenderunt, prioris humilitatis obliuiscunt, longè insolentiores fiant, quàm qui in grandi fortuna orti sunt: testis est Pallas, Claudij Cæsaris libertus, qui sub eo principe, immèsis opibus comparatis, cû à Petro accusaretur, in Neionem conspirasse, atque ad rem probandam quidam

Pallantis liberti adducrentur, coact⁹ est Pallas vt innocentia probaret, superbiæ suæ magnitudinem detegere. Affirmavit enim, meritis sui esse, nunquã ministrorû suorû quẽpiam alloqui, sed si quid veller, id eis aut manu aut nutu indicare: & si quid esset, quod longiore oratione declarandû esset, illud eis scribere: id autem agebat, ne cum ministris superbiæ vocis suæ dignitatem communicaret: ò immanem factum, adedò nimia fortunæ sclicitate Pallantem efferrî, vt primæ fortunæ gradum obliuisceretur, & his in quorum ordine fuerat, adedò se illius rei auarum præbere, quod largè sine villo detrimento communicari potest.

De Sapore Persarum rege.

Superbia profecto immanis ea fuit, qua Sapor Persarum rex, in Publium Cornelium Licinium Valerianum imperatorem vsus est: quem cum prælio superatum cepisset, non solum veluti canem vinctum tenebat, verum tergo quoque ac reuibus eius, pro scamno utebatur, vt commodius in equum conscenderet.

RECENTIORA.

De Belphech Turca Persarum rege.

Idem Belphech Persarum rex in Romanû egit, Diogenem nuncupatum, Constantinopolitanum Imperatorem, cum fessisset prælio eum cepisset.

De Tamburlano Persarum rege.

Tamburlanus Persarum rex, quanquã cæteris in rebus moderatè fortunâ suâ ferre videretur, tamè in Baiaziten Turcarum rege, in prælio à se captû (vt duo de quibus dictum est) superbiè nimis se gessit: nulla enim fortunæ varietatis habita ratione, cauea Baiaziten inclusit, atque ita currui impositû, quocunque ipse proficisceretur, secû trahebat, eo pro scabello vtens, vt faciliorem in equû pararet ascensum. Hæc autem de quibus nuper diximus regum exèpla, haud in parua ambiguitate iudicandû: ños relinqûunt, fueritue maior in victoribus regibus insolentia, an eorû qui victi fuerû, vitæ nimia cupiditas: cû se saltem morte vel pugnando in prælio, vel iâ capti tam scæda ac misera seruitute non liberassent.

De Edgardo Britannie rege.

Edgarus Britannicus rex, superbiæ magnitudine notus Scotiae atque Hyberniæ reges remigare cogebat, in ea cym-

ac proditiōnis detrimenta patiantur : illisque etiam hoc adiungi, vt neque satis eos dedecoris sui pudeat, neque vnquā eorum quā turpiter admiserunt criminatione careant.

De Antiocho Eupatore Asiae ac Syriae rege.

Cū Antiochus Eupator, aduersus Iudaeos bellum mouisset, accepissetque, à se Philippum rebellasse, pacem cum Iudaeis firmavit, atque in urbem ac templum data fide à Iudaeis acceptus, nulla pacis inita habita ratione, permultos Iudaeorum gentis cepit, atque occupatis locis munitis Hierosolymarum partem maiorem euertit.

De Diodoro cui Tryphon cognomen erat.

Diodori Tryphonis res gestae vitaeque omnis, nihil aliud quam proditiō atque perfidia fuerunt. Nam cum is Demetrii Syriae regis copiarum dux esset, ab eo cū aduersus Parthos bellum gereret, rebellauit, atque Antiocho qui Deus cognominabatur, se coniunxit, eumque Syriae regem constituit. Non multo autem post cum Demetrius à Parthis occisus diceretur, idem manu sua Antiochum interemit: paruo enim temporis interuallo, duobus inter se contrariis regibus, manifestus hostis ac proditor fuit.

De eodem.

Non minore perfidia ac proditiōe, idem Tryphon in Ionatham Machabaeum Iudaeorum sacerdotum principem fuit: nam cū is subsidio Tryphoni atque Antiocho Deo, aduersus Demetrium profectus esset, vt pro lata ope gratiam referret, Persuasit ei Tryphon, vt exercitum suum à se dimitteret, quod Ionatha cum egisset, cum Tryphon cepit, atque omnes qui cum eo erant, occidit. Nec verò ea proditiōe contentus, perfidiam quoque addidit: nam cum iureiurando Simoni Ionathae fratri promississet, si Ionathae filios & centum auri pondo, quae poscebat ad se misisset, Ionatham carcere emissurum: omnibus à Simone peractis, Tryphon postea Ionatham occidit. Sed haud longa tantorum scelerum penes eum voluptas fuit: quod ab Antiocho qui Soter cognominatus est, Demetrii filio, in Asia apud urbem Apameam praelio victus, atque interfectus fuit.

De Ptolemaeo Macedoniae rege.

Cruenta prorsus perfidia fuit, qua Ptolemaeus Macedonum rex, in Arsinoem reginam, quae ipsius soror erat usus est: nam cum eius regnum appetere, de matrimonio cum

ea egit, quae quanquam cognitam fratris crudelitatem suspectam haberet, tamen vt filios periculo liberaret, matrimonio assensa est. Itaque cum misisset, qui fratris fidem iuramento confirmatam acciperent, priusquam ei desponderetur, tandem vtriusque assensu, firmato matrimonio, deductus Cassandriam Ptolemaeus eo ipso die quo urbem inuicit, Lysimachum ac Philippum paruulos, in matris Arsinoe gremio confodi iussit, atque eam regno ac filiis simul orbatam, Samothraciam in exilium emisit. Huius exemplo satis homines mouentur, neque affinitatem, neque iusiurandum ad cohibendum proditorem sufficere: neque feram vllam adeo repente, vt hominem in speciem suam seruire: prius enim quam sauiant, ferarum voces exaudiri solent. Naufragia quoque antecit tempestates, & ruinas aliquo modo strepitus quispian praecedat: ante quoque quam incendia appareant, fumus plerunque prauidetur. Sed in contrarium proditiōnis ratio tendit: blandis enim verbis atque signis, futura atque parata damna tegere consuevit.

De Lysandro Lacedaemonio.

Lysander Lacedaemoniorum dux, cū sub amicitiae specie, octingentos ad se Milesios vocasset, à militibus suis omnes interfici iussit: eodem facto, perfidiam immanem atque crudelitatem ostendens.

De Rhadamisto.

Rhadamistus Pharaeomanis Hyberiae regis filius (quae regio his temporibus Georgia appellatur) facta cum patre discordia, quod ei nouercam superinduxerat, ad auunculum Mithridatem, Armeniae regem profugit, ab eo benigne exceptus, filiae quoque matrimonio dignus est factus: dum ita apud Mithridatem agit, ingratitude beneficij quod acceperat, foedare memoriam non contentus, perfidiam atque proditiōem addidit: clam enim Mithridatis populos ornauit, ac fingens se, cum patre in gratiam rediisse, ad eum profectus, omnia quae egerat, detexit. Itaque paratis ingentibus copiis, sub eo praetextu, vt in Albanos arma moueret, in Armeniae aduersus auunculum signa ferri iussit, eumque ab omnibus suis destitutum, in arce Gorneas obsedit: sed cum prorsus omnia vt designarat Rhadamisto non successissent, noua proditiōe primam cumulare aduersus est: nam cum res cum auunculo componere velle simularet, atque

data fide eum ad colloquium traxisset, cū illius gentis more, amborum pollices colligandi essent, & haustum ex eis sanguinem utrunque gustare oporteret: is cui vincendi munus erat iniunctum, fingens ad terram funes concidisse, illis Mirhridatis pedes implicuit, atque ita eum, cum vxore ac liberis cepit, & quoniam neque ferro, neque veneno eos selasurum promiserat, culcitris oppressos præclusa anima enecuit. Arbitratus huius rei obseruantia, quod neque ferro, neque veneno eos necasset, perfidia suæ crimen latere.

De Agathocle Sicilia rege.

Huic par fuisse perfidia atque proditio videtur, qua Agathocles, qui in Sicilia regnavit, cum in Africam aduersus Carthaginienses traiecisset, Offellā, Cyrenarū regē occidit: eū enim, vt exercitu quē habebat spoliaret filij loco adoptauit, atque per hunc modum, fidem apud eū nactus, occidit.

De Appio Claudio decemuiro.

Appius quoque Claudius decemuir, non sine collegarum consensu, scelerosata proditione vsus est, cum L. Sicciū, cum exercitu aduersus Crustumorum populū legatum misit: ordinauit enim vt qui eum in castra persequerentur, cum eo per noctem ad explorandum castrorum locum profecti, se in hostium insidias incidisse fingerent, atque ita eum occiderent: perfidus enim Claudius, nullam Sicciū virtutis, qua sæpe patriam defenderat, neque publici officij, neque quod propter ciuiles contentiones, tanto ciue patriam priuaret rationem habere voluit.

De Davide Iudeorum rege.

Quod Appius in Sicciū perfidē egit, popularis factionis odio motus, id David Iudeorum rex in Vriam, militari virtute ac fide insignem virum, vsus est, Bersabæ Vriæ coniugis amore inflammatu, qua viuente Vria potiri desperabat. Itaque vt explere libidinem posset, qua nimum stimulabatur, aduersus Philisteos quibus cum bellum gerebat, Vriam misit, atque ad militares duces suos, in castra perscripsit, vt Vriam in eas expeditiones mitterent (eum enim aduersum se conspirasse criminabatur) vnde regredi non posset, simul enim cum mendacio, cædem, atque adulteriū insigni proditione perpetravit.

De Tiberio Imper.

Insigni perfidia in Marobodum qui in Germania & Tra-

spolum qui in Thracia regnabant, Tiberius Cæsar vsus est: blandis enim verbis atque promissis allectos, vt ad se venirent, nunquam dimisit. Archelaum quoque Cappadociæ regem, cum simili arte inductus, ad eum iussit, cepit.

*De M. Iulio Philippo, item de M. Q. Traiano Decio, & C. Vib. Treboniano Gal-
lio Imperatore.*

Exhausti profecto pudoris perfidia, atque proditio Philippi fuit, qui cum iunioris Gordiani præfectus esset, cum eo ad Persicū bellū profectus, non id solū egit, quod Mithæū eius socerum, qui alio nomine Mesocles appellabatur, veneno sustulit: verum etiā perfidia, atque ingenti astu, in loca arida atque sterilia, vbi omnium rerū inopia premebatur, exercitū deduxit. Et cū naues quibus ad exercitū frumenta cōportabantur, demersisset, subornauit qui ad tumultuandum impellerent exercitū, & dicerent, in ea mala eū esse ductū, iunioris Gordiani inscitia: Ab exercitu igitur Gothorum æquatus, imperij societate sprete, crudeliter Gordiano caput adimi iussit, atque Senatui scripsit, Gordianum sebre correptū interiisse, & vt perfidiā occultius regeret, in Deorū numerum, vt alios Romanos principes retulit. Neque alio vnquam nomine, quam Diuum appellabat, quanquam secretō haud pauci essent, qui rem vt gesta erat nō ignorarēt. Igitur non puduit, tam insigni proditione, tantōque scelere principem suum atque eundē innocentem, cuius stipendio militabat, & cui officij iure atque insuper sacramento erat obstrictus, tollere: sed ita ferente Deo qui iustus est vltor, haud multo post Decij opera, Philippus vnā cum filio à militibus interfectus, perfidia: lux haud incongruum munus tulit. Quemadmodum Decius quoque simul cum filio egit, in Thracia enim, cum aduersus Scythas bellum gereret, à Gallio Treboniano, qui Mœsiam fines, cum exercitu custodiebat, proditus, ac postea occisus fuit. Id enim persapē cōtingit, vt proditor de alterius proditione, pœnas sumat.

De Macrimo Imper.

Simili perfidia vsus est Macrinus, in Bassianum Caracallam, qui cum eius esset præfectus, secretō ipsum in castris occidi curauit, corporeque eius, cum honore Romanū remisso, inter diuos vt bonum principem retulit: scriptis ad Senatū literis quibus Caracallæ mortem dolebat,

irabátque se eius infcium atque infontem esse: tanquam enim perfidia per se paruum crimen esset, periurio cum cumulauit: Et quod abominabilius est, ei se, cui militari sacramento addictus erat, ceu ipsius statuerendi ius esset, diuinos concedere honores dixit: impudenti nimis arrogantia, proditionem regere quærens.

De Arrio Apro.

Arrius Aper, Numerianum Augustum, cuius præfectus & focer erat, propter oculorum aduersam ualitudinem, lectica utentem, pari perfidia, qua superius nominati occultè necari iussit: neque antè detecta fraus ac prodigiũ fuit, quàm clausa lectica, putrescentis cadaueris fœtorẽ emisit. Sed Deo ita agente (neque enim alio pro perfidia munere digna erãt) breuiss apud autores necis eorum voluptas mansit, quæ sibi per proditionem parauerant, quia ab aliis ipsi vel occisi vel prodiiti fuerunt. Perpetuo & ipsi, & quicumque alij tam nefario crimine frontem inusserunt, aut inurent, infames.

RECENTIORA.

De M. Flauio Valerio Constantino Max.

Constantinus Maximus Imperator apud Nicomediam Licinium Augustum sororis suæ virum, atque imperij confortem, prælio superatum, cum se eius fidei credidisset, capite multauit.

De Arbogaste comite.

Arbogastes comes, iunioris Valentiniani Imperatoris militaris dux, cum Viennæ in Allobrogibus esset, strangulari cum iussit, & ut scelus suum regeret, cum in eius cubiculo ipsum suspendisset, diuulgauit quod atrocibus nunciis percussus erat, molestiæ impatientem sibi ipsi mortem conscivisse: eo aurem scelere usus est, ut ad Eugenium hominem ignauum, deferret imperium, & sub eo, ipse arbitrato suo imperij habenas moderaretur.

De Stilicone patricio.

Stilico patricius, qui Honorij Augusti vniuersarũ copiarũ dux erat, atque eiusdem focer, ac sororis vir, præterea quoque Honorij patris testamento scriptus tutor, ut Eucheriuũ filium in imperio constitueret, cum Gothos vincere, & ab imperio ingentia sæpè mala posset auertere, occasiones eas, cum hostibus sentiens, omisit: cuius perfidiam, cum

Romanus exercitus deprehendisset, cum interemit.

De Genferico Vandalorum rege.

Genfericus Vandalorum rex, immani crudelitate notus, cum pacem cum Honorio Augusto iniuisset, qua ei, ab Honorio Africæ pars concedebatur, ut accepit, in Gallia Honorium nouo implicari bello, proditione Carthaginem occupauit, atque diripuit.

De Richimere patricio.

Insigni perfidia Richimeres patricius, aduersus Anthemiuũ Imperatorem usus est: nã cũ ei Cisalpinæ Galliæ præfecturam Athemius dedisset, & ut eum affinitatis quoque vinculo deuinciret, generum ascivisset, arma in focerum ac dominum mouit, violatãque pace quam per Epiphanium Papiensem episcopum iurauerat, urbem Romam ingressus, cum cepit, ac variis cruciatibus affectum occidit.

De Theoderico Ostrogothorum rege.

Theodericus Ostrogothorum rex, cum Odoacrum Herulorum regem Rauennæ obsideret, & factis induciis, armis agendi ius suspensum esset, ut de inuẽda pace ageretur, multa Odoacri horrea contra induciarum fidem incendit: nec multo post insidiosa inita pace, qua Italicum regnum vtrique commune fiebat, Rauennam ingressus, Odoacrum occidit, atque Italia Herulos expulit.

De Tagnare Gotho.

Tagnares Gothus qui Tarenti præfecturam gerebat à Totila Gothorum rege ad Narsetem, qui eo tempore imperij auspiciis aduersus Gothos bellum gerebat transiuit: cum autem postea Totilam obiisse mortem audisset, eiũque Teiam in regno successisse, atque Burgundiones ac Gallos iuncto cum Teia fœdere in Narsetem arma mouere, mutato cum fortuna etiam animo & fide ad Machuriũ, qui Hydrunti Narsetis nomine præsidebat, misit, qui nunciaret, A se Gothorũ expectari exercitum, & propterea peterent, ut è suis militibus subsidio sibi aliquot mitteret: his verbis Machurius moros, cum equites quinquaginta ad Tagnarim misisset, eos in custodia Tagnaris posuit, atque Machurio scripsit, Si recipere equites suos vellent, ante obsides quos ab eo acceperat incolumes restituere oportere: qua re indignatus vehementer Machurius, cum Tarentũ cũ magna manu, ut rem vicisceretur profectus esset, Tagnares equites quos

ceperat, occidit: nec multò post gratiam quæ pro tanto scelere debebatur, ut æquum erat accepit. Taréto enim in certamen cum Machurio egressus, prælio fufus est, & cum se effusa fuga Tarentū receperat, à Tarentinis exclusus fuit.

De Emanuele secundo Imperatore.

Perfidè nimis ac crudeliter egit Emanuël secundus in vrbe Constantinopoli aduersus Conradum imperatorem, atque alios Christianos, qui per Thraciam aduersus Christi hostes iter habebant: nam cum fœdere inito eis cōmeatus dare deberet, gypso farinæ immixto, maiorem exercitus partem interemit, ut his qui superfuerant necesse esset eam expeditionem omittere.

De eodem.

Non minore quoque perfidia idem Emanuël erga Venetos vsus est: nam cum ab eis petiisset, ut ad se magnarum rerū gratia, quas cū eis tractare cupiebat oratorem mitteret, & Veneri Henricum Dandulum mississent, immerenti oculis effodit, quo facto ipse quoque fidem sibi ademit.

De Michaële Paleologo Imper.

Insignis ea fuit perfidia, qua Michaël Paleologus, à Theodoro Græco imperatore, in Adrianopoli filiis tutor relictus, est vsus: adhuc enim penes Græcos imperatorium nomen erat, quanquam Balduinus Belgicæ partis (quæ Flandria nuncupatur) comes, imperio atque vrbe Constantinopoli potiretur: nam cū Michaël Balduinum Gallòsque inde depulisset, pupillos qui eius fidei à patre crediti erant, interemit, atque imperium occupauit.

De Theodoro Cominio Macedonia principe.

Petrus natione Gallus, tertius Latinus imperator in vrbe Constantinopoli, cum Henrico in eo imperio successisset, atque eodem tempore Cominius quoque Græcus veluti imperator, eam Macedonia partē obtineret, cui vulgo Albanix nomen est, ambo in colloquiū venerunt, atque colloquio fœdus addiderunt, & cum prior Cominius in Gallicis castris cum Petro ut palam inita pax omnibus declararetur pransus esset, postridie ad epulas in castris suis Petrū excepit, vbi eum pro prandio cepit, atque in carcere occidit.

De Orso & Engisto Saxonibus Anglis.

Cum Vortigerius per fraudem Constantinū interemisset, quem abiecto monachali habitu, Britannix regem consti-

tuerat, veritus Constantini fratres, Aurelium, Ambrosium, atque Vterpendragonem qui in Gallix partem, Britanniam Armonicam nuncupatam profugerant, Orsū ac Engistum fratres Saxones Anglos, & Ambrones Christum nondum agnoscentes, ut opem ferrent in Britanniam acciuit. Cæterum cum in ea insula Saxones insolenter nimis agerent: Vortigerius à Vortimere filio, ac populis Britannicis, vna cum Saxonibus eiectus fuit, sed post Vortimeris filij mortē restitutus Vortigerius, denud eisdē Saxones ad se vocauit, qui cum maiore quā antea numero venissent, ac verentur Britannici populi tantā Saxonum multitudinem, vtroque datā fide, in colloquium ventum est, in quo Vortigerius à Saxonibus Anglis captus fuit, atque vniuersa Britannica nobilitas occisa. Demū autem ipse dimissus eam Britannix partem Saxonibus habitandam, quā ipsi voluerunt, concessit: atque ab eo tēpore, non Britannix amplius, sed à proprio Saxonū nomine Angliæ nomen, & populi Angli, cognomentum habuerunt, Cæterum quanquā ex ea Insula, Angli postea pellerentur, tamen in eam Chadoualdæ temporibus ingentibus copiis reuersi, illic sedes ac regnū Gregorij pontificis tempestate stabiliuerunt.

De Theodeberto Gallorum rege.

Pari perfidia Theodebertus Gallorū rex, in Gothos atque Iustinianum Augustum vsus est, cum vtriusque fœdere coniunctus, dum inter Viugim atque Belisarium Iustiniani in Italica expeditione ducem de Italia regno decertaretur: nam cum in Italiam cū centum pugnatorum militibus ab initio tanquā amicum venisse se ostendisset, posteaquam copias Padum traiecit apud vrbe Papiam, in Gothorū castra impetu facto, ea deleuit: cuius rei cum nullam adhuc haberet notitiam, Martinus illic propinquus qui imperatoris copiis præfectus erat, Belisario per id tempus vrbe Auximum obsidente vltro Gothis occurrens, ut repentinæ eorū fugæ causam cognosceret, in Gallos victores incidit, à quibus prælio superatus est. Galli autem tam fœlici successu quē perfidia assecuti erant, insolentiores facti, cū comitatibus abuterentur, neque in posterū prospicerent, ad tantam rerum inopiam atque necessitatē redacti sunt, ut carne atq; aqua tantū vitā ducere coacti, fluente, Romacho vulgo omnes in morbos difficilimarum curationum incidierunt:

quibus magna eorum parte in Italia morte capta qui super-
fuerunt, praeda inanes, atque dedecoris pleni, perpusillo
numero in Galliam redierunt.

De Ludouico Bossoni filio Burgundiae rege.

Ludouicus Bossoni filius Burgundiae rex, cum in Italiam
aduersus Berengarium secundum Imperatorem descendi-
set, ab eo praesidio superatus ac captus, ut in signe Berengarij
humanitatis testimonium extaret, liberatus est: neque enim
aliud ab eo Berengarius exegit, nisi ut iureiurando promit-
teret se Berengario viuo, in Italiam amplius non reditu-
rum: sed ipse pro accepto beneficio ingratus, haud multo
post cum ingentibus copiis Italiam repeteret (sic enim Deo
uisum est) prope urbem Veronam, denuo a Berengario su-
peratus captusque, quia se ipse fide priuarat, oculis a victo-
re erutis, lumine quoque priuatus est.

De Henrico quarto Imperatore.

Henricus quoque quartus Imperator singulari perfidia
insignem se fecit: nam cum Romae ante sancti Petri aram,
Paschali secundo Pontifici iureiurando adactus, promissis-
set, se in posterum ab ecclesiae locis temperaturum, symo-
niamque ultra non commissurum, duodecimque Germani
principes pro eo ita facturum spopondissent: cum denuo
iurifurandi fide ab eo Paschalis exigeret, ut periurium sacri-
legio cumularet, Pontificem atque vniuersos Cardinales
cepit, omniaque eorum bona diripuit, neque ante eos carcere
emisit, quam omnia quae volebat ab eis impetrauit.

De Arnoldo Flandriae comite.

Haud valde dissimili perfidia genere Arnoldus Fladriae
comes, in Gulielmum Longspatam cognomento, Norman-
diae ducem vsus est: nam cum post longum bellum inter ipsos
de pace agi coeptum esset, data vtriusque fide, ut tuto
in Sequanae insula in colloquium descenderent, cum eo vt
constitutum fuerat ambo venissent, Arnoldus perfidie agens,
operam dedit vt illic Gulielmus interficeretur.

De Theoderico Gallorum rege.

Pari quoque modo Theodericus Gallorum rex, post gra-
ue bellum, inita pace, cum Hermefredo Thuringorum re-
ge, eum data fide, in Tolbiacensem arcem acciuit, atque cum
in eius muris ambo colloquerentur, Theodericus Hermefre-
dum, cum casu impulsus de muris, ita vt collum frangeret,
deiecit,

deiecit, liberisque eius infantes enecuit. Perfidia enim saui-
tiaeque simul in eos vsus est, quos aetas, vt salui apud omnes
haberentur, agebat: & inter feras quoque, vt misericordiam
superare possent, efficiebat.

De Carolo septimo Delphino.

Quo nomine id nuncupare poterimus, quod Carolus se-
ptimus aduersus Ioannem Burgundiae ducem egit: quo tem-
pore Carolus sextus, ob aegritudinem a recto sensu aberrauit,
& de regni administratione orta contentione, idem Bur-
gundiae dux, per noctem in Parisiorum vrbe, Aurelianensem
ducem interim curauit: nam cum ob eam rem, magni mo-
tus in regno orti essent, & si postea Burgundus dux, atque
Delphinus affinitate se deuinxerunt, inducta iniuriarum obli-
uione, quam iureiurando supra Christianam hostiam confir-
marunt, tamen cum in colloquium ad urbem Monstrialium con-
uenissent, in ponte ipso fluuij Iona, Carolus Burgundiae du-
cem occidit iussit, atque sine vilo honore tumulauit.

De Bela Vngariae rege.

Proditio quoque sauitiae atque stultitiae coniuncta illa fuit,
qua Bela tertius Vngariae rex, in kutem Comanorum regem
vsus est: cum is se in Vngariam accepta a Bela fide, cum quatuor
equitum milibus recepisset a Comania Tartarorum armis
pulsus, salutis anno ducentesimo atque vno ac quadragesimo
supra mille. Nam cum Bela kutem suspectum habere
cepisset, quod excursionibus Vngariam Tartari infestam
reddiderant, vocatum ad se in urbem Pestum, quo kutis propter
datam fidem nihil verendum ratus solus iuerat, tulit vt ab
irato populo occideretur: qua perfidia attoniti Comani, in
rerum suarum desperatione Tartaris se coniunxerunt, atque
cum eis se in Bulgariam receperunt.

De Gabrino Fundulo Cremonensi tyranno.

Morto Ioanne Mediolanensi duce, Caualcaboni Cre-
monenses ciues id egerunt, quod a permultis aliis ciuibus, in
Transpadana regione, ob eandem mortem in vrbibus suis actum
fuit: vrbis enim Cremonae Impensium inuaserunt, & cum Ga-
brino Fundulo, virum postea perfidia insigni notum con-
duxissent, inter militares viros clarum, praecipua in se eum fide
arbitrabantur: autem, cum eos ad Machasturam oppidum
inuitasset, discumbentes decem ex eis occidit, fraudemque
inuitis in potestatem suam redactis locis, vrbis Cremonae Im-

ferat oblitus, calcata praeterea boni nominis existimatione, intra quartum decimum diem, nulla vi ab hoste tentata, militaribus Ludouici regis ducibus arcem prodidit: neque vero in eo vnus ipse in Ludouicum scelus atque perfidia fuit, sed cohortationes etiam accesserunt alterius, qui à Ludouico dum abiret, praefecto arcis comes, & ceu consiliarius additus fuerat: qui longè plusquam Bernardinus immemor, ab obscuro loco, in summum se dignitatis atque opum culmen penes Ludouicum euasisse, non hortator modò, verſetiam adiutor atque minister prodendæ arcis fuit.

DE VIOLENTIA ATQVE SEDI-

TIONE. CAPVT VII.

De Volscis.

Dici non potest, quam sæpè magnorum malorum causas, violentia atque seditio ferat, cum sublata ratione per impetum res geruntur: hæc enim duo non priuatis modo hominibus ea pariunt, quorum auctores ipsos poeniret, verum in publicis quoque rebus, à summo in imum res deturbat, & ingentia exitia secum trahit. Testabuntur hoc Volsci, cù Actij Tullij artibus impulsis, populari impetu & consilio, Marcium Coriolanum, Actij collegam lapidibus obruerunt cuius rei postea poenitentia ducti, cum victoriarum in mentem veniret, quas eo duce aduersus Romanos Volsci obtinuerant, vt crimen corrigerent, ingenti atque publica impensa, funus eius celebrarunt.

De populo Atheniensis.

Quo tempore cum Eumolpno Athenienses bellum gerebant, omnibus sequentem annum, annonæ caritatem occupaturam arbitrantibus, eius rei gratia Periander qui Athenis quaesturam gerebat, vt longius extendèrentur, parcè populo frumenta diuidebat: quare eum plebs irata proditiōis accusauit, cum tamen prudenter publico bono consuleret: cum autem in iudicio staret, illic imperu factò lapidatus est. sed à popularibus motibus, ad militares seditiones nihilominus violentas transeamus.

De Mithridatis exercitu.

Huius rei experimentum dedit Mithridatis exercitus, cù in eum L. Lucullus arma mouisset: nam cum in Armeniorum

castris esset nunciatus, Menandrum, Mænemachum atque Mironem, militares Mithridatis duces, qui pabulatoribus praesidio iuerant, à Lucullianis militibus suos fuisse, adeo territorus est exercitus, vt omnibus sua extra castra ferentibus, ob strepitum Mithridates excitaretur, tentoriumque egressus. Vt quid nam, id esset inspiceret, ab suis solus, & pedes desertus est: cum autem ita omnia ob eam rem in castris perturbaretur, vt sublata Imperij reuerentia, cui plus virium erat, is ex alieno plura raperet, atque praedandi initio à Mithridatis rebus factò, omnis eius preciosa suppellex diriperetur, cò militaris temeritas progressa est, vt Dorylaus militaris praefectus, ob id solum occideretur, vt ei insignem vestem, quã habebat milites adimerent. Ea autem militum perturbatio, quæ ipsorum duntaxat culpa orta erat, Lucullo vincendi rationem auxit, in qua clade, non minus Mithridates, quàm reliquus exercitus, cum omni castrensium rerum copia, quibus Armenij aut stultè timebant, aut eas in praedam vertebant, caprus fuisse, nisi eum Ptolemæus Eunuchus, in equum suum statim sustulisset.

De Scipionis exercitu.

Alia quidem ratio, sed non minus detestanda seditionis eius fuit, qua Scipionis Consulis exercitus, cum aduersus Syllam proficisceretur, militarem disciplinam soluit: nam cum Sylla appropinquasset, adeò ducis Imperium spreuit, vt cù neque arma capere, neque tueri castra vellet, à L. Sylla, qui non vltra viginti cohortes secum habebat: Scipionis autem exercitus, sexaginta milium numerum excederet, in tentoriis suis cum capi passus sit.

De M. Lepidi Triumuari exercitu.

M. Lepidus cù in Sicilia duodecim legionum, & quinque milium equitum, praeter auxiliares copias exercitum haberet, per seditionem ab eo desertus est, quem neque lachrymis, neque minis vnquã retinere, atque ad officium reuocare potuit, quin ad Octauium, qui cù sex cohortibus tantum venerat, transferret: cui si conditionem accepisset, obtulit se eius arbitratu Lepidum interfecturum. Quamobrem cum alia salutis ratio nulla esset, Lepidus inermis ad Octauium ipsius munere victurus se contulit: sed à seditionibus à quibus vis absuit, ad eas transeamus, quæ vim ac sanguinem secum traxerunt.

V v iij

De L. Posthumij tribuni militaris exercitu.

L. Posthumius Tribunus militaris, consulari potestate, cū diripiendū Equeorum oppidum Nolam exercitui suo, vt promiserat non concederet, item ob ea quæ superbè in plebem dixerat, concitato in vrbe Roma tumultu, propter illatū eius scribæ vñlus, ab exercitu suo lapidatus est.

De Vespasiani exercitu.

Vespasiani exercitus aduersus Vitellium in Italiam, cum Antonio missus, cū apud Veronā castra haberet, Ponius Saturninus, armis arreptis, in Mœsici exercitus legatum imperum fecit, & nisi se in balneum is abdidisset, atque inde clam profugisset, nulla Imperij habita ratione eum interemisset.

De Vitellij Germanico exercitu.

Per similes seditio in Vitellij Germanico exercitu fuit, cū in Rheuo à Germanis, vnus tantum nauis detrimento superatus esset: nam cum milites culpam suam in Herconium Gallum legatum reuicerent, per tumultum eum ceperunt, spoliatumque ac verberibus affectum, turpiter interemissent nisi Vocula qui eius collega erat, interuentu, ab eorum manu liberatus esset.

De Pretorianis militibus in Galbam Imperatorem.

Galbam qui per omnes honorum gradus ad Imperij culmen ascenderat, & quem Senatus ac Rom. milites ex Hispania vt à Neronis tyrannide liberarentur acciuerant, Pretoriani milites sui interemerunt, cum eius rei nulla alia esset causa, nisi militū ipsorum ingens avaritia: nam ad seditionē compulsi, quod dicerent, Eum seueriorem, parcioremque quam opus esset, videri, verborum rerūque contumelia affectum, nulla augustalis dignitatis, nulla fidei habita ratione, in medio foro crudeliter occiderunt.

De Macrini Imperatoris exercitu.

Quanta etiam in Macrini Imperatoris exercitu seditio fuit: nam cum aduersus M. Aurelium Antoninum Varium Heliogabalum, quatuordecim natum annos, cum Iuliano præfecto missus esset: quod Heliogabalus, quorundam paucorum militum seditione ac studio Imperator creatus erat (cum enim Antonini Bassiani filium arbitrabantur) auia eius Masa quæ Iuliae Seueri principis coniugis soror erat, affirmapte, filiam suam Serniamiren se cum Bassiano nepote miscuisse, atque ex eo hunc genuisse, & à parentis nomine

Heliogabalum nominasse. In eum igitur Iuliano arma mouente, cū Heliogabalus imparem se, qui aperto campo cum eo certaret, arbitraretur, intra vrbis muros obfidionem expectabat: vt autem vrbi Iulianus appropinquauit repente in eam seditionem motus est exercitus, vt neglecto imperio ac fide Iulianum præfectum occideret, atque ad Heliogabalum transfiret, quem secutus conuersis in Macrinum armis, ei cum imperio vitam quoque ademit.

De Maximinorum principum exercitu.

A Maximini patre filioque Augustis, quanquam Senatus, & per eum imperium penè totum, singulari consensu defecisset, tamen Orientis exercitus, qui eo tempore in Germania cum ipsis erat, constanter in fide perseverauit. Eo exercitu, cum Maximini ad urbem Romam tenderent, atque in via urbem Aquileiam obsedissent, quo tempore arctius obfessi premebantur, tumultuare exercitus coepit, spretisque omnibus, armatus ad Maximinorum tentoria profectus, cum nec minas, nec preces audire vellet, patrem filiosque Augustos, simul interemit, præfixaque in hastis eorum capita, obfesso populo ostendit.

De Censorini exercitu.

Rarò euenit, vt qui in seditionem semel incidit, exercitus, veluti equus, qui spretis frenis in cursum agitur, in multa alia infanda facinora præceps non ruat: id Galeni exercitus ita esse ostendit, qui ei indignatus, spretio imperij iure Censorinum Imperatorem creauit: is per omnes honorum gradus cucurrerat, & tunc vñlere, quod in prælio acceperat debilitatus, in agro suo latebat: ad imperium igitur euectus, quia milites vt disciplinam seruarent cogebat: insolentiae autem assueri, ferre eius seueritatem non poterant, ab eis Censorinus cæsus fuit.

De Aurelij Valerij Probi Imperatoris exercitu.

Probi Imperatoris seueri hominis, ac magna virtute præditi exercitus, eadem de causa in Sirmio (Pannoniæ is locus erat) dum paludem exiticaret concitato tumultu, Probum ipsum in turrem propinquam fugientem occidit: nec multo post, cum criminis magnitudinem agnosceret, extructo ei ingenti speciosoque sepulchro, culpam corrigere contendit, sepulchroque inscripsit. Hic Probus Imperator iacet, verè Probus, qui omnium Barbararū gentium atque tyrannorum

horum victor fuit: quo titulo quantum Probi virtus testata mansit, tantumdem militum perfidia in eum damnata est.

De Seueri Caesaris exercitu.

Non minus imperij spretores, ac contumacem Galerij Augusti exercitus se ostendit, quo tempore cum Seuero Caesare, aduersus Maxentium urbem Romam tyrannide premeentem missus fuit: qui ut se hosti propinquum vidit, concitato tumultu, signa militaria cepit, atque ad Maxentium transiit. Quamobrem desertus ab exercitu Seuerus, cum inde profugeret apud Rauennam capite multatus est.

De Alexandrino populo.

Haud incoegrū est, ut iam aliquid annectamus de iis, quae populos ad seditionē compulerunt: quae persæpè tam paruis ex causis orta sunt, ut consideranti ridicula videantur. Imperante Galieno viro admodum ignaui, à milite vapulauit Alexandriae in Ægypto magistratus cuiusdam seruus, quod ei dixerat, se calceos pulchriores habere: itaque cum ad clamantis vocem multi accurrissent, ira inualuit tumultus, ut Alexandrini aduersus Æmilianū proconsulē sedandi tumultus gratia egressum, saxis igneque irruerent: tantaque illa populi vis fuit, ut Æmiliano necesse fuerit, eius leniēdi gratia Imperatorem se aduersus Galienū dicere, ducemque se seditionis populo præbere, vnde postea magni bellorum motus secuti sunt, ex quibus tota Ægyptus ingentia mala pertulit.

De Iudæis.

Nihilò grauiore ex re orta seditio est à Iudæis, mota in vrbe Hierosolyma, cum Cumanus sub Claudio Caesare Iudææ præfectus esset, neque minus tristem tulit exitum: nam cum solennibus Paschatis diebus, Hierosolymam vndique homines confluerent, aliquot Romanorum militū cohortes, ad templum præsidij gratia excubabant, è quibus cum miles vnus fortasse ioci gratia, populo pudibunda ostendisset, Iudæi arbitrati idololatram incircuncisum, id in Iudæicæ gentis contumeliam fecisse, adeo in milites exarserunt, ut cum saxis fustibusque aduersus milites res gereretur: contra autē armis se milites defenderent, Iudæorū tum vultibus, tum multitudinis oppressione circiter viginti milia desiderata fuerint. Non minus quoque periculosa seditiones fuerunt, postea ob Herodis Antipæ mortē, dum Archelaus Romæ esset: Simon enim Herodis seruus, & pastor Athrō-

gens, satis opulentus, cum eos plebs sequeretur, ausi sunt ambo Iudæorum se reges cōpellare, totamque eam regionē incendiis populationibusque cōcedere, cuius rei breui vrūque pœnituit, cum miserabilem in modum occiderentur, id quod plerisque euenit, qui nouarum rerum authores esse voluerint. Sed iam ad recentiora transendum est.

R E C E N T I O R A.

De Vngaris.

Recentiorum seditionū prima cōmemorabitur, quæ apud Pannonios excitata fuit: nam apud eos Sigismundo regnante, qui idē etiam Imperator fuit, in ea Mœsiæ parte, quæ recentiori nomine Transsylvania appellatur: agrestis, cui Antonio nomen erat, item in alia regione, quam Nyriū & Zamoskenium dicunt, alius Martinus nomine, cū magnam agrestium manum cōegissent, ipsi quoque se reges appellabantur: sed haud multo post Vngaris principibus, ad propulsandum cōmune periculum ad arma excitis, incondita agrestis multitudo prælio fusa, cū in Vngariæ nobilitatis potestatem venisset, in cōrumeliam admissi facinoris hæc mala tulit: quod eorum nonnullis effossi oculi, quibusdam defectus nasus, alia autem aliis mēbra detruncata fuerunt.

De Visgothis.

Gothi seditione mota, per impetum Ataulphum, quod pacem cū Honorio Imperatore iniuerat, occiderunt: quamquam regnum ingenti animo, Italia atque vrbe Roma direpta, administrasset.

De Bulgaris.

Bulgari gens Scythica atque fera, Zeletim regem suum, populari tumultu occidit, cum Græcorum bello victus domum reuerteretur.

De Venetis.

Nihilò iustior causa fuit, vnde Venetorum ortus est tumultus, cum populari impetu Vitalem Michaëlem ducem suum interemerunt, quod urbem pestis classe in parriam reuerfa, corripuisset: eius enim culpā Vitali qui rem ignorabat, ceu parum considerato, in exitiale crimen verterunt.

De quibusdam Britannicis populis.

Populares tumultus exundantium fluuiorū impetui similes sunt: nam primordia vim magnā præ se ferunt, verū citò

resident, atq; in consuetos alueos redeunt, itaque qui rebus agendis prudentia praediti sunt, existimant turius esse, dum furor in populis coalescit, primo impetui cedere, aut statim si facultas fiat, in ipso tumultu ortu eos opprimere. Id quod in Britannia experiendo cognitum est salutare fuisse. Regnante enim Richardo, Eduardi tertij nepote ex filio, salutis anno trecentesimo octuagesimo septimo supra mille, plebs in Cantiana regione excitata, nobilitatis iugum detrectare coepit, quod omnes ab eodem parente Adamo ortos esse, nulli parere debere, sed pares esse omnes dicebat: Itaque cum arreptis armis ad urbem Londinum tenderet, Cantuariensis archiepiscopi palatium diripuit, cum hac turba Londinensis quoque plebs conspirauit, & cum itinere Gallatensem principem, primariam sceminam utriusque offendissent, magnis contumeliis affecerunt: his commotus Richardus rex, in arcem se cum magno nobilium numero recepit. Auxit autem tumultum, etiam Cantuariensis plebs, quae direptis magistratuum aedibus, Duces habebat Gualterum Tilerim, qui tegere domos, ac sarcire recta consueverat: item Iacobum Straum atq; Ioannem Balaeum sacerdotem: hi ausi sunt a rege petere, ut publici beneficij gratia, ad eos in montem Blakethum extra urbem Londinum veniret, ubi una omnes conuenerat: quibus cum rex respondisset, Aequius esse, ut ipsi ad amnis ripam descenderent: idque ipsi egissent, neque propter id rex ab arce descendere uellet, inde utrinque discordes, nullo habito colloquio discesserunt: propter eam rem indignata plebs, auxit animos, atque Londinum ingressa, Lacastri Ducis, atque nonnullorum aliorum palatia diripuit, & euerit: direptis quoque Italicae atque Belgicae nationis hominum fortunis arcem obsidere coepit. Caterum rex, ut ab incepto plebem dimoueret, ostendit se eam aequo campo allocuturum. Interim autem dum hoc motu eximere se nobilium seruitio plebs quaerit, eius pars arcem ingressa, Cantuariensem Episcopum, atque hospitalis sancti Ioannis magistrum interemit, eorumque capita ut conspici possent, in ponte constituit: quamobrem arbitratus rex, recte fieri, si huic plebs impetui cederet, iam enim sexaginta milium numerum explebat, dum rationem inire incipit, ut ei satis faceret, literasque de his quae petebant iam confici iussisset: huius plebeae multitudinis pars domum abierat, pacatiusque

in urbe Londino rex uidebatur, quando cum his qui remanserant, circiter quadraginta milia aliorum populorum se coniunxerunt: qui cum ea via uenirent, quae ad urbem Norduicum ducit, neque Roberto Sali illius urbis praefecto persuadere potuissent, ut eorum Dux esse uellet, eum interemerunt. Itaque uidebatur in deterius is motus augeri, sed tamen res ipsa secus habebat: eiusmodi enim populorum motus, quanquam ab initio grauius sauiunt, tamen temporis spacio resident, atque dissoluuntur, quemadmodum tunc contigit. Nam Londino egressus rex, non amplius quam sexaginta comitatus equitibus, forte in Gualterum ipsum Tilerim incidit, qui cum magna plebeae turbae manu, ad urbem tendebat: illic Gualterus minacibus uerbis, cum Londinensem Merim (id magistratus nomen est) qui tunc in equo penes regem erat, obiurgare coepisset, superbeque regium armigerum ante populum, in eorum tumultu occisus est; ac superueniente quae regi auxilio erat multitudine, is tumultus adeo euauit, ut regis restitutus liretis, quibus immodica plebs concedebatur, principibus eius furoris aut suspensis, aut alio mortis genere affectis, reliqui dissiparentur.

De Londinensi populo.

Furoris quoque plena Londinensium seditio fuit: cum regnante Henrico sexto in Britannia, & eum ab urbe Londino abesse contingeret, populus Meria gente armis arreptis, Glocestrensem Episcopum, cui minoris regis sigilli custodia demandata erat, occidit, atque Marchionem Suffocensem captum in turri, ita enim dicitur, munitus in ea urbe locus, custodiri iussit: a qua cum profugeret, in uia deprehensus est, atque eius caput confestim Londinum missum. Cum autem iratae plebis rabiei, id non sufficeret, a rege quidam ipsius consiliarij, plebis arbitrio permisi sunt, quibus occisus populus decemum quieuit.

De Brugensi populo.

Haec minus grauis seditio fuit, quae in Brugensi urbe mota est, quo tempore Philippus cognomento Pulcher, Gallorum rex, in Flandria (quae ut dictum est Belgicae portio est) rerum potiebatur: Contentione enim inter minutam plebem, cum qua artifices atque mercatores sentiebant, orta, cum praeterea nimium grauius se oneribus premi quererentur, plebs arreptis armis, carcere liberauit Petrum cognomento

Regem, lanarium, textorem, & Gianbridam Lanium, qui ambo propter seditionem in carcere erāt. Hos ambos multitudinis duces cōstituit, atque ipsum in primis Petrum, quod quanquā statura pusillus esset, tamen ob senium experiendo prudentiā ingentem cōparauerat, & quod cetera in seditionis hominibus condire solet, altero captus erat oculo. His ducibus Brugensis plebs, non vrbe modō sua, verum à tota quoq; Flandria Gallos depulit, deletisque eorū copiis, multos ipsorū occidit, & cum post longū ac grave bellum, cum Gallorū rege pacem iniuissent, Flandrenses liberi sub comitibus, iuxta veterem Flandriæ morem remanserunt.

De Gallorum Pastoribus atque Ægyptio mago.

Noua, neque ea contemnenda seditionis causa, in Gallia fuit, anno salutis ducentesimo quinquagesimo atque altero supra mille: hæc ab Ægyptio mago excitata est, qui è Pannonia venerat, vbi haud dissimilibus ludibriis hominum mentes sefellerat: is apud agrestes pastores concionabatur, & veluti propheta prædicebat Syriæ parrem, quam Christus viuens peragravit, & in qua passus est, per eos recuperatum iri: quibus verbis, cum ad hoc etiam accederet bonitatis existimatio, quæ de eo apud omnes erat, manum circiter sexaginta milium hominum coëgerat, quæ eum vbi que prosequeretur, atque in omnibus parebat, mitra pontificiōque habitu utebatur, atque in matrimoniis dispensabat. Cum autem permolestè id sacerdotes ferrent, eorū per multos à suis occidi curauit: quæ manus cum per multa alia, prædando ac sceleratè agendo, nefanda ederet facinora, in duas diuisa partes, cum pars Massiliam abiisset, alij autem in Biturigibus constitissent, vtrōque oppressi interierunt, & ita scelus illud extrinctum est.

Item de Rusticis pastoribusque Gallorum.

Nec meliorem finem sortitus est, nec meliora habuit initia, is motus qui in Gallia quoque salutis anno trecentesimo ac vigesimo supra mille, Philippo cognomento Longo regnante exarsit: nam in Parisiorum agro ingēs pastorū, atque agrestium manus coacta est, quemadmodū olim imperatoribus Diocletiano atq; Herculeio: nam Mēdaces cognominati, aiebant, Statutum esse, vt ipsorum manu Hierosolymæ Christianæ religioni restituerentur. Itaque cum in Parisiis multisq; aliis vrbibus magistratus occidissent, prædamque

inde egissent, septem ex eis milia in Auxitanos profecta, Gennum vsque contenderunt: affirmantes vt in Syriam se conferrent, nullis sibi nauibus opus esse, sed sicco vestigio se mare traiecturos. Pars alia in Gallia mansit, quæ cū rapinis omnia sibi infesta fecisset, partim fame, partim aliarum rerū inopia defecit: sed postea etiam capto Ioanne rege, dū Normadiæ dux eius maior natu filius, Galliā administraret, agrestium hominū colluies, ex Bellouacensi atque propinquarum regionū agro conuenit, & ferro atque igne nobilitatē insegura, ingenuarum foeminarum pudicitia nō parcebat: quæ cū postremò ad vrbē Meldensem profecta, nobiles foeminas, quæ illic erant rapere inde conata esset, à comite Fuxesi, atque aliis Gallis nobilibus illic oppressa perit. Mortuiq; sunt eorum circiter sex milia: hunc exitum incondita illa agrestis multitudo ad scelus coacta habuit.

De Parisiorum populo atque Rothomagensi.

Regnante Carolo sexto adhuc impubere sub tutoribus, Parisiorum populus addita esse noua onera molestè ferens, arma arripuit, & quibusdam regionum magistratum occisis, per tumultum carceres effregit. Rothomagensis quoque minor plebs, cum armata ad mercatoris pannos vendendis, qui cognomento Crassus nuncupabatur ædes accurrisset, Crassum ipsum curruī impositum, per vrbem deduxit, ac Gallorum regē salutauit: cuius nomine edici iussit, vt onera quæ imposita erant delerētur, idque vt tumultus sedari posset, confirmatum fuit. Cum postea Carolus magis adoleuisset, atque in amentia incidisset, occulto Burgundiæ Ducis impulsu, lanij quorum permagnus in Parisiorū vrbe numerus est, arreptis armis Simonetū Cabochū Parisensem, fordida fortuna hominem: item Iacobi Villæ dominum præterea Ioannem Troianum physicum, huius multitudinis Duces creauerunt. His Ducibus armati, cum ad Aquitanici Ducis, atque eiusdē Delphini (maior enim natu Caroli filius erat) palatium iuissent, dedi sibi quosdam ex magistratibus eius, atque in primis Bariensem Bauariensemq; Duces ambos reginæ fratres postularunt. Hos cum in carcere condidissent, haud multo post nonnullos ex eis capite multarunt, idq; in nonnullas etiam ex numero foeminarum, quæ in reginæ obsequio erant factum fuit: cum autem tumultus continuaretur, onera quædam sacerdotibus atq; magistra-

tibus iniunxerunt; cæterum cum grauiora quoque molirentur Parisienses ciues, cõmuni consilio, communibusque viribus impetu factõ, seditiosam plebem, cum ducibus suis vrbe depulerunt: qui igitur sapere uolet, nunquã iniuria huiusmodi motuum negliget, quòd quanquã ut flumina, posteaquam exundando desænierunt, sponte ad pristina quietem, ueluti in consuetos alueos redeunt, tamen interdum etiam experiendo deprehensum est, huiusmodi motus, nisi statim opprimantur, ita coalescere, ut rerum omnium summam, in ultimum discrimen adducant.

De quibusdam Nauticis uiris Genuensibus.

Non minor quoque Genuæ fuit seditio, quàm de quibus in Gallia dictum est: nã salutis anno trecentesimo ac nonagesimo nono supra mille, cum vrbi Genuæ præfecti essent Raphaël Auria, & Galeotus Spinula, & quidã Genuenses triremes aduersus Britannos cū Gallorum rege stipendia facerent, Airono Auria Duce, ortaque inter Aironũ ac socios nauales de stipendiis controuersia esset, ad eò inter ipsos ira exarsit, ut nauales socij, occupatis triremibus Petrum Capurrũ Ducem suum crearent: sed tandem ea contentione Gallorum regis arbitrio remissa, Petrus Capurrus, atque eorũ numero alij quidam capti fuerunt: quãobrem, tum indignatione, tum pauore socij nauales inde domum profugerunt, & cum eorum plerique Sauonenses essent, Sauonã primum arma ceperunt, atque Capurri nomine inuocato, ab vrbe depulsis magistratibus, palatium atque arces occupauerunt, & cū eius motus cõragio breui in vrbem quoque Genuam serpsisset, populus Genuensis arma cepit, uoluitque ut popularis magistratus eligeretur, qui populo ius ministraret: cui rei cū vrbis præfecti operã darent, ac propterea aliquantisper secessissent, ut in ea re consilium explicaretur, tumultuari plebs ac nauarũ ceperunt, & dum in palatio atque in foro res tractantur, Simonem Buccanigram popularem virum, primum Genuensium ducem constituerunt, atque ab vrbis administratione nobiles depulerunt.

De Budensibus populo.

Magnas vires insita penẽ a natura, inter vicinas nationes odia, ad concitandos tumultus habere solent, quemadmodũ Budarũ vrbi Pannonica contigit: nam cum illic Albertus esset, idẽ imperij honore, atque Austria ducatu insignis,

& iudex Germanus, ut iudiciũ exequeretur, hominem Pannonium in Danubiũ præcipitari iussisset, Budensis populus, cui Germanica natio, ut aliis Pannoniis inuisa erat, spreta augustali reuerentia, ad eò se propter eam rem commotum ostendit, ut arreptis armis, in omnes Germanos quos obtinuos habebat, sæuire: & direptis eorum ædibus domi inuertos crudeliter haberet. Imperator autem, qui in arce erat, cum egredi, ut populi motum sedaret, uereretur, Ioannem Capistranum Minorum ordinem profitentem, qui in ea regione, propter uirtutem ac religionem, ut uir sanctus colebatur, ad tumultuantem populũ misit, fretus, per eũ sedari tumultũ posse: cæterũ populus arreptum in humeros Ioannem, cū cruce quam manu gestabat, ad omnes aedes, ad quas diripiendi gratia proficiscebatur, eũ tulit: neque antẽ prædã finem fecit, quam quod diripi posset, esse desiuit. In eo solo homini sancto habita reuerentia, quod ipso præsentẽ, ab effundendo humano sanguine abstinit.

De Romanis in Leonem tertium Pontificem.

Scelesta prorsus atque impia seditio fuit, qua Romani, sua soribus Paschali Primicerio & Cambulo sacerdote, in Leonem tertium Pontificem, cum is vrbem religiosa processione perambularet, irruerunt: nulla enim uel rei ipsius, quam Pontifex magna religione peragebat, neque Apostolica dignitatis quam sustinebat habita ratione, non longẽ a sancti Syluestri fano, armis in eum impetu factõ, calcibus pugnisque malẽ multarunt, ita ut linguarũ atque oculorũ uisum se amisisse putaret. Scelerato factõ, apud sancti Erasmi sacellũ, carcerem addiderunt, unde antẽ emissus nõ est Pontifex quàm Vinigistus Spoletinus Dux armis eum liberauit.

De Isdem in Gelasium secundum Pontificem.

Non minus quoque sceleratus is motus fuit, quo Cincius atque Leo Frangipanes, quibuscum populi Rom. magna pars sentiebat, in Gelasium secundum Pontificem irruerunt, eo ipso die, quo Pontifex creatus fuit: indignati quod alteri eorum Pontificia fors non contigisset, impetu factõ, conclaue illud, in quo de creatione actum erat, ingressi, calcibus pugnisque in Gelasium sænierunt, ac calcatibus insuper quibus calceati erant, dilaniatum, per conclaue traxerunt, ita ut penẽ exanimem relinquerent: neque uerò in Cardinalium collegium mitiores se præbuerunt, cum pleròsque

verberibus affectos dispoliant: nulla enim in parte, aut ecclesiasticæ aut singulari dignitati, qua vel Pontifex vel Cardinales præfulgerent, pepercerunt.

De Iisdem.

In Clementis Sexti pontificatu, cum populo Romano mos esset, duos ex proceribus Romanis Senatores, ad vrbis administrationem eligere, qui à Pontifice confirmabantur: Nicolaus Rentij qui Romæ tabellionatum exercebat, in eum sui amorem populum traxit, vt arreptis armis omnes impetu facto (cum procerum nullus obistere auderet) nulla de Pontifice mentione facta, Nicolaum ipsum, Tribunalium facerent: qui hunc titulum vsurpabat: Nicolaus Seuerus ac Clemens, libertatis, pacis atque iustitiæ Tribunus, ac illustris sacræ Romæ, reipublicæ liberator: sed cum hic populi fauor postea refrixisset, sexto mense ab vrbe incognitus, profugit.

Iterum de Iisdem.

In Pontificatu quoque Innocentij Sexti, populus Romæ, Petrum Columnam atque Ioannem Vrsinum, per id tēpus à Pontifice Senatores creatos, armis ab vrbe expulit, atque eis Frāciscū Barocellū, suffecit: qui nihil grauior quam tribunus, nec foelicior, hoc titulo in his quæ suo nomine scribere contingebat utebatur: Frāciscus Barocellus Senatus scriba, atque Dei gratia, almæ vrbis Tribunus secundus, ac Consul.

De Bononiensibus.

Quam delirent atque insaniant, plerique eorum populo rum, qui semel tumultuare cœperunt, quam graues atque perniciosi bonis magnisque ciuibus esse soleant, id in Ioannis vigesimertij pontificatu, Bononiensis populus aperte ostēdit: nam septimo idus Maias, anno salutis quadringentesimo atque vndecimo post mille, cum nihil minus homines quam id vererentur, Petrus Cossulinus, lanij cuiusdam famulus, vectigalem equum insidens, ac strictum enslem tenens, in forum se contulit, exclamans, vt artes ac populus viuerent, atque eorum supremum esset imperium: & cum ei minuta plebs se adiunxisset, palatiū occupauit. Neapolione Cardinale, qui legatus vrbis præerat, inde omnibus amissis fortunis profugiente, arcem quoque Galeræ portæ cepit, atque in eo tumultu subuertit. Is igitur Petrus, & vnâ cum eo Iacobus Mangioliinus lanus, in palatio agentes, vrbem Bononiam supra annū rexerunt, atque nobiliū quosdā capite multarunt,

multarunt, post quod tempus, cū populi impetus resedisset, atque honestæ fortunæ ciues propriæ miseræ cōmouerentur, tenuior plebs, armis ab vrbe depulsa est, ac Petrus aufugit, Mangioliinus autem interfectus, eum exitum tulit, quem seditionum authores plerunque nanciscuntur.

DE TEMERITATE. CAP. VIII.

Temeritas, cum pensū nihil habeat, persæpe in graues calamitates, eos præcipitat, qui imbecilli cōsilio, eam sequuntur, quæ quanquā propter foelicē exitum, nonnunquā mutato nomine, animi magnitudo appelletur, crimine tamen non caret: neque propterea minus euitari deber. Quid est enim quod hominem terrere non debeat, vbi consilij expertus, ad agendas res non delectu ducitur, sed vt mentis imperus trahit, nulla exitus illius qui sequi potest habita ratione inconsideratē ruit: cuius rei cum sapissimè experimenta habita sint, eorum exempla apertius, malorum magnitudinem ostendunt, quæ temerè agendo proueniunt: Atque ante alios Atheniensem Pachitam citabimus, quia qui magis præcipitis consilij autor fuerit, nullum vnquam audiuius.

De Pachita Atheniensi.

Pachita Atheniensis, parto patriæ Lesbi insulæ imperio, cum domum redisset, rationē in Senatu omniū rerum reddidit, quas eo bello administrauerat, atque eo ipso tēpore, gladio quo cinctus erat, vt aduersariorū calumnias vitaret, seipsum traiecit: nā in seipsum immerentē grauius sæuiuit, quam vix hostes fecissent, si culpam admisisse inuentus esset. Stultē igitur ac temerē dum mala euitare studet, in ea ipsa atque etiam grauiora incidit, quæ deuitare cupiebat.

De Mithridate Ponti rege.

Mithridatis Pontici regis, ingens ea temeritas fuit, qua cum animo Asiæ imperium concepisset, vt diligentius locorum situm inspiceret, ipse solus eam peragrauit, periculoque se obiecit, vt illuc seruus deduceretur, vbi imperium quærebat: cui periculo, domestica etiam mala accesserunt. Laodice enim soror eius ac coniunx, cum certō mortuum esse arbitrareretur, multis per adulterium se commiscuit, ipsiusque reditum verita, operam dedit, vt rediens interimeretur.

De Q. Sertorio.

Nulla ingens fortitudo, temeritatis vnquam suspitione caruit: Nam cum Q. Sertorius aduersus Cimbrorum cum C. Mario in castris esset, mutata veste, in Cimbrorum castra penetravit, vt illic hostium consilia atque ordines exploraret: quippè nimis magno periculo, inter feras gentes id agere aggressus est, quod per alios vilioris fortunæ homines, minore reipublicæ periculo assequi potuisset.

De C. Iulio Cesare.

Præceps quoque, nec sine temeritatis nota id fuit, quod à Iulio Cesare actum est, cum deuictis in Pharsalia Pompeio, ipse eos insecutus, quos in Asiam Pompeius præmiserat, Hellepontum parua naue traiecit. Nam cum in L. Cassium hostem decem naues habentem incidisset, & ratio posceret, vt inde fuga se proriperet, adeo Cassio impar, atque id ei in freto facile esset, vtrò recta Cassio occurrit: atque tum minis, tum rationibus adductis, ita egit, vt Cassius petita venia, ad eum transfiret. Res profecto quanquam inges, & cui fortuna fauit, præcipitis tamen ac profus temerarij cõsiliij: cum enim plus in hoste vilitas animi, ac propriæ fortunæ foelicitas iuuat, quam quod in eo consilio verè prudentia ac virtus fuisse dici posset.

RECENTIORA.

De Adlano Northumbrorum Barbarorum rege.

Inter recentes, quibus in temeritate fortuna fauit, Adlanum primò ponemus, barbarorum Northumbroꝝ in Britannia regem, qui magno Echastani, in propinqua insula regnantis exercitu pressus, cū hostium ordinem videre cuperet, mimi suscepta persona, ac musici, ad Echastani tentoria profectus, vbi cecinit, ac munera accepit, & fortunæ foelicitate magis quam ratione adiutus, incolumis domum se recepit. Quanquã dum cantaret, à quodã agnosceretur, qui in eius ministerio fuerat, qui tunc conticuit, quod eum impensè diligeret, re postquam abierat palam facta.

De Saladino.

Quam fuit etiam temerarium? & quam foelicitè quoque, successit? id quod Saladinus astu atque prudentia insigni peregit: saluti anno centesimo atque octuagesimo post mille. Nam cum accepisset à Christianis populis, ingentem

exercitum comparari, vt in Orientem aduersus eum traicerent, vnã cum duobus comitibus ac tribus ministris, vt ea videret quæ ordinabantur, in Græciam, Gallias, ac Hispanias: item in alias Hispanorum hominum regiones penetravit, vbi perspectis hostium viribus, atque ordinibus, prudentior atque audacior ad resistendum fuit.

De Tiberto Brandolino.

Cum Franciscus Sfortia Caruagium oppidum obsidione adhibitis tormentis premeret, Mediolanensis populi auspicio, cuius eo tempore militaris Dux erat haud longè Venetorum castra essent, vbi Veneti Duces obsessis opem ferre contendebant: Tibertus Brandolinus, militarium præfectoꝝ vnus, corporis atque animi vigore præstans, cæterum omnibus in rebus præceps habitus, ad ferendam obsessis opem, quod diutius obsidionem sustinere non poterant, conferendam cum hoste manum censebat: cui sententiæ, cum quosdam ex magnis Venetorum Ducibus aduersos haberet, vt omnia coram diligentius inspiceret, in calonis habitu, vernali vna, onustus in hostium castra terrendis, omniaque inuitus, incolumis ad suos se recepit: longè plus criminatiois ob temeritatem assecutus, quam laudis, quod fortis atque sagacis militis operam præstitisset.

De Ludouico undecimo Gallorum rege.

Ludouicus Gallorum rex, qui multum sapere puratus est, quemadmodum exitus in omni eius re ostendit: ipse quoque, vt permulti alij plus fortunæ foelicitate, quam ratione adiutus, duo magna temeritate adortus foelicitè transiit. Nam cum regni proceres, conspiratione facta, eum in Parisiorum vrbe obsiderent, etsi norat, hostes nihil aliud magis quam ipsum querere, vt ex ipsorum arbitrio regno atque ipsi administratores darentur, ad eos in syluam Vincennarum Parisiis propinquam se contulit: id vnum fuit vbi rationis nihil ad id suadendum inesse visum est. Postea etiã malorum consiliarioꝝ hortatu, qui mox cū hostibus sentire detecti sunt, ad Carolum vltimum Burgundiæ Ducem, quo cum graues inimicitias gerebat, vtrò prius Peronam petiit, deinde, dum nimium inconsculte progreditur, Leodium in eius castra proficisci, ac primus ad incedendam amicam urbem, cui ferre opem cupiebat, manum iniicere coactus est. Illic igitur aliquot dies commoratus, incolumis

quidem, sed contra omnium opinionem ad suos in regnum rediit. Ita igitur rex ingens, cum nondum procreatis liberis, in eius se manu posuit, qui ad regnum quo ipse potiebatur, aspirabat, praecipitis consilij notam tulit.

De Brachio Perusino militari duce.

Finem foelici temeritati, imponet Brachius Perusinus, nimium temere audendo, factus infelix: nam cum Aequorum urbem Aquilam valido exercitu obsideret, sciretque Ecclesiasticum exercitum, ad ferendam obsessis opem appropinquare, cui mons arduus conscendendus erat, ac postea, per eundem iniquè nimis descendendum, veritus, ne propter loci iniquitatem territi hostes à veniendo sibi temperarent, quia si ea venirent via, seruare ordines, atque in acie descendere non poterant: ut & vires & animum simul ostentaret, rubicinem ad hostes misit, offerentem, Si ad ferendam obsessae urbi opem venirent, se in eos à vi temperaturum esse, dum in montem ascendissent: atque ex eo in planiciem profecti, aciem instruxissent: quae res ut superbe nimis oblata fuerat, ita postmodum stultè nimis seruata est, cum pedibus equites à monte descenderent, & singuli equos suos, ad manum traherent. Cum igitur hostium pars descendisset & à suis Brachius moneretur, ut eos qui iam descenderant inuaderet (quia cum alij, qui nondum descenderant, opem eis ferre non possent, captiui omnes proculdubio fore videbantur) respondit. Nolite quinquam ex hostium numero euadere, & propterea male, ut simul omnes conuenirent: qui cum descendissent, atque acies instructa esset, ab alia autem parte, Aquilanus quoque populus, eruptione facta Brachium inuasisset, ancipiti praelio à fronte & tergo dimicandum Brachio fuit: qui quinquam illic fortiter decertasset, tandem praelio fufus, graui accepto vulnere, quo intra breue tempus decessit, in hostium venit potestatem ac temerè nimis oblatis hostibus commodi, poenas luit.

QUANTVM VALEAT AC POSSIT
error. CAPVT IX.

TEmeritatem sequetur error, quo nemo est, qui nesciat deceptos permultos, in graues calamitates incidisse: quomodo enim, aut vitare incommodum, aut salutaria ferre aliquis poterit, cui persuasum sit, rem quam acturus sit,

aliter quam habeat, esse: quod crimen, si pertinacia abfit, tantò plus, quam caetera alia, dignum est venia, quantò ab ea videretur voluntaria culpa magis abesse.

De Ephesio.

Chiorum classis, cum insequentes hostes fugeret, fortè per noctem, apud Ephesum, tanquam in litrus amicum ad terram descensionem fecit. In ea regione contigit, ut Ephesiae mulieres, per agros sparsae, quae ea nocte Cereris sacris operabantur, cum armatos sentirent aduentare, quanquam illi palam facerent se Chios atque amicos esse, tamen piratas suspicatae, magnis clamoribus tumultum in urbe concitarunt: unde egressus Ephesius populus, Chios esse eos, propter quos ortus erat tumultus, ignorans, amicos, atque eodem vicinos, pro hostibus interemit.

De Pausania Lacedaemoniorum Duce.

Similis error Pausaniam Lacedaemoniorum Ducem, Byzantij fecellit. Nam cum Cleonice Byzantia virgo noctu ad Pausaniae cubiculum, caeterum aliquantò serius quam constitutum erat, venisset, & ob id Pausanias, quod eam amplius non aspectabat, dormiret: Cleonice cubiculum ingressa, manu lumen gestans quod à custodibus, qui foris dormiebant, acceperat: cum incommodè incedens offendifset, atque ob id non sine strepitu ad terram intincto lumine concidisset, Pausanias cui suspicio multa inerat, somnolentus è strato profiliit, prodicionem veritus, atque arrepto gladio, cubiculi ostium, ut in tenebris poterat petens, in Cleonicem non agnitam incidit, atque hostem arbitrans, extenso gladio statim interemit. Somnus enim ac suspicio deinde tenebrarum error, egerunt, ut tanquam hostem eam interimeret, quam haud secus quam seipsum deperibat.

De Equitibus Romanis apud Cannas.

Eo praelio, quo Romani infeliciter apud Cannas cum Hannibale dimicarunt, vulnerato Pauli Aemilij Consulibus equo, qui ob id pedes remanserat, quidam equites, qui ei assiterant, ab equis descenderunt, ut Consulèm in alium equum transferrent: caeterae autem equitum turmae, quas quod longè ab eo loco aberant, causa, propter quam equites descenderant, latebat: arbitrati Consulibus iussu atque consilio, primos illos equites descendentem, atque idem omnibus agendum esse eodem momento omnes ab equis descenderunt: qui error, magna ex

parte, ut eo prælio Romani vincerentur causa fuit. Itaque Hannibal descendere Romanos equites cōspicatus, ad suos conuersus dixit: Malle se ut Romani equites illud facerent, quod agere conspiciantur, quam ut vincti ad se deducerentur: errore enim cōpulsis sibi ipsi equorum opem, quam necessariam habebant, ademerunt.

De Romano populo.

Graue quoque damnum per errorem penè accepturus fuit populus Romanus, cum urbi vicino Hannibale mille ac trecentos equites Numidas, qui ab Hannibale ad Romanos transierant, ab Auentino in Exquiliis Cōsules traducerent: & urbis longitudinem discurrentes propter habitus similitudinem, speciem hostium, qui urbem iniuisse dicebantur præberent. Nam cum plebis fuga præ formidine omnia compleret, atque à tectis undique in discurrentes Numidas saxa demitterentur, vix tolli error poruit, & persuaderi populo non hostes illos esse, sed transfugas: quorum opera plurimum Romana res iuuabatur: & nisi in eo magistratus impensam operam nauassent, parum abfuit, quin per errorem equites penitus tollerentur, ac plebs ipsa urbem desereret.

De exercitu Cinnæ Consulis.

Crudeliter nimis, per errorem Cinnæ Consulis exercitus apud Cumas sæuit: cum arbitratus Pompeium adhuc adolescentem qui in castra venerat, atque inde clam abierat, Cinnæ opera interfectum esse: arreptis armis, statim Cinnam nulla re autè ut certior fieret acta, interemit.

De Prætorianis militibus.

Similis error Prætorianos milites penè eò deduxit, ut Augustus ab eis occideretur: nam cum ludos in theatro spectantes, arbitrarentur quendam ex cōmilitonibus, quem Augustus ab apparitore amoueri iussisset (equitum enim ordinibus, ubi ille confederat, is debebatur locus) Augusti iussu interfectum esse, coorto tumultu, parum abfuit quin Augustum interimerent. Sed remedio fuit, quod is, quem interceptum putabant, incolumis repente comparuit.

De Tiberio principe.

Sæuum profecto errorem admisit Tiberius Cæsar, dum per tormenta disquisitionem quorundam haberet, ut causam mortis Drusi filij intelligeret: nam cum ei significatum esset aduenisse Rhodiu quendam eius amicū, quem ipse per lite-

ras vocarat: vel quia malè audisset, vel quia in alias curas esset abstractus, statim iussit ut torqueretur, tanquam is esset, cuius persona ad totam rem aperiendam necessaria foret. Cum autè, non multo post admissum errorè deprehendisset, ne tam iniuste cum eo egisse homines intelligerent, primo errori crudeli addito facinore, suffocari Rhodium hominem iussit.

De quodam Heliogabali Centurione.

Error, ut dictum est, Rhodio homini sub Tiberio mortem attulit, sed Sabino consulari causa fuit, ut eius vita seruaretur. Nam cum Heliogabalus imperator, iussisset Senatū urbe Roma excedere, indicta morte, si quis remansisset, & sciret Sabinū Consularem virum, spreto decreto, Romæ remansisse, centurionū vni imperavit ut eum occideret: sed cum is surdaster esset, accepit occidendi verbū, tanquam ut ab urbe eum pelleret iuberetur. Itaque quem occidere iuebatur, ab urbe expulit, & quod centurioni oberat, ne id quod iubebatur rectè intelligeret, id Sabino salutis causa extitit.

De Iulij Mansueti filio.

Vltimo Othonis prælio, aduersus Vitellium apud Briacum, quem locum recentiores Binam appellat: cum Iulius Mansuetus miles Hispanus, pro Othone aduersus Vitellianos dimicaret, in medio prælij ardore, cum non cognosceretur, à filio interceptus fuit, qui in Vitellianorum parte erat: cum postea veluti hostem cum spoliaret, non sine immenso dolore deprehendit illum patrem suum esse, & tam sæui facinoris errorem causam fuisse.

De Lamech.

Ex parte huic similis Lamech error fuit, qui ob longum senium videndi vsum amiserat, & cum ingens venator fuisset, & sagittandi peritissimus, in venatione duce puero profectus, cum inter arbuta motū quendam sensisset, arbitratus illic feram latere, deduci se eum locū versus, & in eam partem dirigi sagittam curauit: quā cum tanquam in feram emisisset, Caim affinem suum, miserè occidit, qui præ dolore in insaniam penè delapsus, vitato hominū conspectu, sylvas habitatum se contulit. Sed iam à præcis ad recentiores errores transeamus.

R E C E N T I O R A.

De Gildonis Africa comitis exercitu.

Eo prælio quo Mastelzeres in Africa aduersus Gildonem

fratrem, qui ab Honorio Cæsare rebellauerat dimicauit: Gildonis exercitus, qui magno numero Mastelzeris copias anteibat, errore tantū neque alia re impulsus in fugam se vertit. Nam cū Mastelzeres ad primā fratris aciem appropinquasset, atque priusquā manū confereret, blandē milites alloqueretur, Gildonis vexillifero, qui atrocius quā cæteri respondebat, gladio brachiū ademit. Et cum ob eam rem, vexillum vexillifero amplius illud non regente cadens, inclinaretur vltima acies, quæ Mastelzerem alloquentē videbat, & paulò post signū inclinatum, arbitrata primā aciem, quæ tota Romanis legionibus constabat, Mastelzeri tantquam Honorij duci, deditiōē fecisse, atq; id inclinato vexillo, quemadmodū eo tēpore agendi mos erat illud declarasset, à poriori exercitus parte, desertā se credidit: itaque cōcursu facto, idē fecit, quod primam acie fecisse arbitrabatur. Gildo ergo, cū vniuersum exercitum suum ad deditiōnem moueri conspiceret, vitæ suæ metuens, in fugā se coniecit, ac fratri victoriam, nullo effuso sanguine tradidit.

De Belisario Patricio.

Par error penē egit, vt Belisarius urbem Romam amitteret: nam cum Totila Gothorum rex, urbem obsideret, & Belisarius per amnem ferre obsessis opem vellet, interim dū foeliciter munimenta oppugnat, quæ Gothi in medio Tiberi constituerant, perlato ad eum nuncio, Isacium à Gothis captum esse: quem ipse in Portu urbe, ad mare præsidio vxori reliquerat, credidit Isaciū capi non potuisse, nisi vrbs quoque Portus esset amissa. Itaque nuncij atrocitate attonitus, nulla re vltra petita, vt quomodo gestum illud esset, quod nunciabatur certior fieret, omissa victoria, quam penē manu tenebat, retrò ad Portum se cōuertit, eo animo, vt vel illic occumberet, vel amissa recuperaret: quo posteaquam peruenit, incolumi reperta urbe, intellexit Isacium idcirco captum fuisse, quod contra ipsius imperium, vt cū hoste congredereur eruperat. Agnouit igitur ingentem errorem, in quem delapsus erat, dum malè intelligendo foeliciter cōceptum certamen omisit: tantūmque ex eo dolorem concepit, vt penē ob id vitam amitteret.

De Fredegunda Gallorum regina.

Quanta etiam mala peperit Fredegundæ Gallorum reginæ error: nam cum à Chilperico viro, qui à venatione re-

uersus erat, citius quā antè consueuisset, post tergum, velur à blandiente virga tacta esset: dum inclinata lauaretur, arbitrata ipsa id ab adultero Landrico actum esse (quia virum rediisse nondū cognouerat) eum nomine amantis compellauit: sed vt conuerſa errorem animaduertit, verita, Ne vir crimem vlsceretur quod detectum esse putabat, ne ipsa moreretur, viri mortem procurauit.

De Gualthero Tirello Britanno.

Error quoque is appellari potest, quem Gualtherus Tirellus, in Britannia incurrit: nam dum venaretur, arbitratus se celo seruū petere: Gulielmum secundum, Britannicæ regē cognomento Rufum, patruelem fratrem occidit. Itaque ex venatione, vnde voluptatē querebat, incredibilem retulit dolorē.

De Turonibus.

Non longè à Turonibus vrbe Gallica, sacellum erat, cuiusdam corporis numini dicatum, cuius quanquā ignoraretur nomen, tamen vulgo homines Martyrem appellabant: illic vota morales suscipiebant, atque persoluebant. Cum autem Martino Turonenſi Episcopo permolestū esset, vt incerta res, tanto in honore haberetur, ad sacellum cum paucis profectus, orare Deum enixè cœpit, vt verum in ea re detegere vellet. Mira res, clarè ab omnibus audita vox fuit, affirmantis ipsū, qui eo in loco coleretur, latronem fuisse, qui propter graua scelera suspensus fuerat. Quāobrem ex eo sacello corpus erutū fuit, proposito posteris eius rei exemplo, quæ in sacris literis habetur, scilicet, Multorum in terris corpora venerationem habere, quorum animæ cruciātur in inferno atque idcirco, sicut vera sanctorum corpora, quos catholica Ecclesia inter cœlestium numerum recepit, Dei gratia cui feruierunt, diuinos ab hominibus merentur honores, ita in colendis reliquiis, quæ incertæ sunt aut fictæ, cum interdum ostenduntur, homines temperare sibi debere, neque eos imitandos, qui veluti diuinum numen, omnia colunt auro ornata ossa, cum ostenduntur.

De Mullo Cropello, exercitus Matthæi Vicecomitis Duce.

Multum perſæpè error in bello efficit, quod hominis animus, aut metu nimio, aut cura affectus à vero iudicio abducitur: quemadmodū Mullo Cropello contigit: cum à Matthæo Vicecomite, qui eo tempore Mediolani rerum potiebatur, missus vt Cremonam iniret, per noctem vrbi appro-

pinquans, muros silentio perfodit, ingressusque urbem Pontianus Cremonensis exul, solum cum centum viris, quod subsequi nullum arbitrabatur, palatium statim occupavit: cum autem clamore sublato, Gregorius Summa gente ortus, civis Cremonensis, armis arreptis ad muros se contulisset, illic qua patebant eos statim obtroxit: itaque cum Mullus arbitraretur Pontianum in urbe oppressum, praeformidine retrorsum se convertit, Gregorius autem Summus, cum accepisset amissum esse palatium, arbitratus longem maiorem hostium numerum urbem ingressum, quamquam sepius esset magna fortium virorum manu, qua & Pontianum & omnes qui cum eo sentiebant, facile posset opprimere, hoc impulsus errore, quod plures in urbem quam fuerant ingressos putabat, Cremona profugit: cum noctis tenebrae in eum errorem, eo in loco homines induxissent, ut qui numero plures erant, pauciores viderentur ac fugerent.

De Renato Neapolitano rege.

Quantum Renato Neapolitano regi error obfuit? cum Alphonso Aragonij copiae urbem Neapolim obsidentes, per cuniculum urbem ingressae essent: nam dum eas Galli recenter, neque ab urbe se eas pulsuros diffiderent, forte contingit, ut Aragonius miles deiecto ab equo milite Gallo, ipse in eum insiliret. Quem cum Galli in equo conspexissent, arbitrati Aragonium exercitum effracta porta urbem ingressum, quod neque cunctulo, neque scalis deduci in urbem equi ab Aragoniis poterant, abiecta resistendi spe, in munita loca ut seruantur, confugerunt, errore magis quam hostium virtute superati.

DE VINDICTA. CAPUT X.

Sequitur ut de vindicta dicamus, quae maxime quietis atque pacis una hostis est, in quam ut invehamur, quid satis a nobis dici posset, nisi si temperantia abesset, qua vindictae impetus frenari debet, breui assiduis bellis ac caedibus, quas secum vindicta trahit, humanum genus interiturum? Quamobrem quod maior ex ultione dum peragitur (nam post rerum gestarum poenitentiam relinquunt) voluptas sentiri solet, eo studiosius deuitare eam oportet: quod cum ipsa venenum praesentaneum sit (cuius interitus comes est) melle, id est, cu-

piditate, ita humanas mentes capit, ut qui ei frena remiserint, tanquam visco indies magis ea inuoluantur, neque finem inuenire in ea valeant. Accedit praeterea magni creatoris vox, quae referuari sibi vindictam iubet, & ita mortales, ab ipso praemia sperare, praecipuumque exemplo suo redemptor confirmavit, pro persecutoribus orando, quos & statim & copiose ultisci poterat. Monemur etiam puerorum foeminarumque exemplo, ne nos vindictae tradamus, nam cum aetate sexuque imbecilles, ob id magis, quam caeteri ultionem impares viribus appetant, id quod non possunt, cupiunt: tanto magis ea fortibus atque prudentibus, & iis qui rerum potitur fugienda est, quod alteris turpe est imbecillibus aequari velle, alteris posse satis debet videri.

De Senatu ac populo Romano.

Insignis, atque sine sanguine, & propterea ingenti eorum animo digna fuit, ea ultio, qua Romani in Brutios usque fuerunt: nam Italorum primi se Hannibali coniunxerant, & postremi ab eo discesserunt: igitur ab Italia depulso Hannibale, & superatis in Africa Carthaginensibus, Senatus populique Romae ad perpetuam Brutiorum facinoris ignominiam atque ultionem sanxit. Ne in posterum Brutiorum vili militia dignus fieret, sed cum magistratibus, inter ministros atque apparitores, Brutij semper mitterentur: qui tunc Brutij dicti, postea ut sit temporis successu, corrupto nomine Birri nuncupati sunt.

De Claudio Pulchro.

A publica populi Romani ultione, ad priuatam Claudij Pulchri transeamus: is a Cilicibus piratis captus, cum de redemptione cum eis conuenisset, atque ad Cypri regem Ptolemeum misisset, qui mutuo pactam summam, cum piratis poscerent: Rex autem partem tantum dedisset, adeo exiguam, ut accipere eam piratae recusarent, tandem sine precio Claudius a praedonibus est dimissus: qui cum postea Romam venisset, a patribus, ob id solum ad plebem transiit, ut Tribunus plebis creari posset, id quod donec inter patres mansisset assequi non poterat. Creatus igitur Tribunus, nihil prius populo proposuit, quam ingentes Ptolemaei Cyprii regis opes, atque populum cohortatus est, ut iudicato hoste Ptolemaeo, ad eas capeendas mitteret. Ita Claudius Pulcher Ptolemaeum ultus est, quod tam paruum sui rationem habuisset.

De Martiale Romano equite.

Vindictæ amor atque cupiditas adeo Martialis Romani equitis pectus inceserat, ut is Macrini præfecti prætorij suavis, Antoninum Bassianum Caracallam Imperatorem dum in agro ventrem leuaret, à suis aliquantisper semotum interficeret, qui inde cum se fuga protipere vellet, statim interemptus fuit. Ad hanc cædem impulsus, quod paulo antè Bassianus, eius fratrem interemerat, fraternæ enim necis ultionem vitæ suæ anteposuit.

De Erixona Cyrenarum regina.

Learchus ab Archelao Cyrenarum rege, in amicorum numero præcipuus habebatur: cum autem ipsum regem veneno sustulisset, ac simul regnum occupasset, Erixonam reginam, Archelai coniugem, ut matrimonio secti iungere tentauit: pollicitus si id Erixona egisset, se Archelai filium adoptaturum esse. Cum autem non imprudens fœmina, conditionem non displicere ostendisset, sed fratres duos admodum obfistere posse, ad hanc rem aliquam rationem iniri, si ad se noctu in colloquium, vno tantum comitatus veniret. Nihil in fidiarum inesse putans Learchus, qui ipsa amoris magnitudine cæcus erat, noctu in Erixonæ ædes se recepit, ubi eum Erixona à duobus quos domi occultos habebat interim iussit, ac corpus de fenestris deiici. Per hunc modum cum aliter nequiter mariti mortem vltæ est.

De Camma Galata.

Audax atque amoris plena in mariti Sinati vltiscendâ morte, Camma Galata fuit, aduersus Sinorigem, qui ob id solum Sinatum interemerat, ut Camma potiretur. Nam cum nec precibus, nec donis placari posset, postremò veritate precibus vim Sinatus adderet, matrimonio assentiri cum eo se finxit, atque vocatum eum in Dianæ templum, cuius ipsa sacerdos erat, in numinis conspectu ostendit desponsationem celebrare velle: quod autem mos erat, ut eodem in desponsatione poculo, vir vxorque biberent, ipsa prius peractis solennibus verbis, post iusurandum aureo poculo delibatam à se venenatam potionem Sinotigi propinauit: qui fraudem nullam inesse ratus, ex eodem vase ipse quoque venenum hausit: quod ipsa conspiciatâ, præ læritia contentam se mori exclamauit, posteaquam ita virum vltæ fuerat, nec multò post ambo perierunt.

De Antiocho Gripho Syriæ rege.

Antiochus Griphus Syriæ rex, cum sciret venenatam esse potionem, quâ ei mater porrigebat, haud iniusta vltione coegit ut eam mater biberet: qua hausta repente mortua concidit.

De Nicomede Bithynia rege.

Haud scio iustissime, an sceleratam appellem eam vltionem, qua Nicomedes aduersus patrem Prusiam Bithyniæ regem vsus est: fortassè enim plerique iudicauerint, quæcumque sit patris in filium iniuria, filij tamen esse, non aliter se, quam vel latendo vel fugiendo rueri, patientiæque paternam iram sustineri oportere. Hic patri suspectus, quod à populis nimium diligeretur, ab eo Romam missus est, & quia illic quoque eum in honore Romani habebant, patri suspicio atque odium simul creuit: itaque cum tentaret, ut Romæ occideretur, re ab eo detecta, qui ut cædem perageret missus fuerat, Nicomedes in Bithyniam profectus, cum populi à Prusia patre rebellassent, fugientem eum interficere iussit. Prusias igitur, quia suspicionis plus haberet, quam oportebat, ut persæpè euenit sibi ipsi eius mali causam attulit, quod sine ratione futurum metuebat.

RECENTIORA.

De Helmige equite Longobardo.

Cum Rosimunda Longobardorum regina, viro suo Alboino necem per Helmigem equitem suum procurasset, regno populorum indignatione pulsa, Rauennam homicida, atque eodem adultero fugæ comite profugit. Illic, ut fœminei moris est, cum Helmigis eam satietas cepisset, & mutare adulterum cuperet, dum ambo balneis egrederentur, ipsa Helmigi venenatum poculum propinauit, idque quod erat Helmiges, cum bibendo præsensisset, stricto gladio eam coegit, ut quod in poculo superfuerat ipsa hauriret: quæ quanquam eo haustu antè moreretur, vnus tamen Rosimundam vltus est: quandoquidem haud diu post Helmigem ipsa quoque decessit.

De Sanctio Castulonensi comite.

Sanctius Castulonensis comes, cum à materna ancilla accepisset, à matre principem quendam Arabem amari, & ut commodius veneri cum eo operam dare posset, ab ea ipsius

vita veneno infidias esse paratas: quo tempore poculum, in quo venenum miscuerat mater porrexit, iusta ira Sanctius ad ultionem impulsus, ipsam ut prius biberet coegit: & ita ut digna erat, mater confestim mortua est.

De Ioanne Stanarola Veronensi.

Mortem quoque suam Ioannes Stanarola Veronensis vitus est, cum detecta coniuratione, inducta ei compedes essent, & ita ad Henricum Dugnam ab Ecelino Veronensi urbi praefectum perductus esset. Nam cum se ad nominandos coniurationis conscios cogi videret, neque ob id tamen salutem obtinere posset, ut poterat, saltu Henrico appropinquavit, atque parvulo gladio, quem veste abdidit, ter punctum in caput eius percussit: ita ut quaquam ipse illic statim occideretur, breui tamen etiam Henricus periret.

De Eudoxa Augusta.

Cum Petronius Maximus Romanus Senator, per Trasillam militem, Valentinianum Augustum occidi curasset, atque occupato imperio, illud eniteretur, ut Eudoxa Augusta ei nuberet, tantum ex ea re indignationis, propter amissum virum Eudoxa concepit, ut quo facilius Valentiniani mortem vlcisci posset, Petronij animo gerere morem velle ostenderet: sumpto igitur praetextu ad legiones atque provincias scribendi, ut eas Petronio conciliaret in Africam ad Gensericum Vandalorum regem misit, qui eum hortaretur arma aduersus Maximum mouere, atque ad diripiendam urbem Romam venire: qui cum ingenti classe Romam venisset, Maximum occidit, atque urbem cepit ac diripuit, ablatis inde non thesauris solum, verum omnibus quoque claris artificum monumentis. Quam rem Eudoxae consilio egit, quod eam neque Petronij mala, neque patriae incommoda satis explere poterant: adeo vlciscendae acceptae ab utroque iniuriae desiderio ardebat, quod alter eam intulerat, altera cum obstare potuisset, inferri ipsam tulerat.

De Clotilde Gallorum regina.

Ut autem magis etiam pateat, quam acerbè ultionis studium in muliebri sexu grauius sauiat, Eudoxae Clotildem Gallorum reginam annectemus, cuius gesta, ut facilius intelligi possint, paulò altius res repetetur. Gundegarus Burgundiae rex, Atanarici stirpe ortus, quatuor liberos suscepit, Gondaldum, Godisillum, Chilpericum, & Gondemarum.

Gondaldus

Gondaldus cum barbarè sauiret, fratrem Childericum, cum coniuge occidit, ac de tribus filiis, duas in exilium misit, natu minorem Clotildem nomine apud se retinuit: quae propter eximiam formam in matrimonium à Clodoueo petita occultè ei nupsit, atque de patris manibus, ut extorta est, in quae adeo Clodoueam viri ipsa infamauit, ut Gondaldus, cum minus viribus valeret, pacem ingenti precio, ab irato Clodoueo emere coactus sit. Iis autem, id est, Clodoueo atque Gondaldo vita functis, in Gallia Clodoueo, Theodoricus, Clodemirus, Hildebertus, Lothariusque filij successerunt, in Burgundia autem Gondaldo filius Sigismundus. Cum verò in Clotilde, neque aetas neque communis sanguinis respectus, ultionis desiderium extinxisset, liberos in Sigismundum armauit, qui praelio victus, cum fugeret captus, atque in vinculis à Clodemiro in Aurelianos deductus est: ab eo Clotildis mater obtinuit, ut Sigismundum cum vxore ac liberis, quemadmodum olim Gondaldus Sigismundi pater Clotildis parentes in amne submergerat, ipse in puteum praecipites mitteret.

De Iustiniano secundo Imperatore.

Iustinianus quoque Imperator post recuperatum imperium, quo cum nasoque simul Leontius patricius priuarat, acerbissimè iniuriam vitus est. Nam quoties nasum emungeret, hostium suorum vnum capite mulstabat: quotum in vinculis magnum numerum habebat. Sed iam ad publicas populorum atque exercituum ultiones transeamus.

De Belisarij exercitu in vrbe Roma.

Belisarius, cum bello Gothos persequeretur, & necessariis de rebus in Siciliam esset profectus, exercitui, quem in vrbe reliquerat Cononem praefecit: huius insignis erat auaritia, frumenta enim mercatus, quae militibus diuideret, aucto in dies singulos precio, cariora faciebat, ut ea ratione militum stipendia facilius deuoraret: quod cum milites perspexissent, neque amplius ferre eam rem possent, seditione mota, cum interemerunt. Imperator autem ipsorum, cum rem atque simul eius causam intellexisset, nequaquam peccata dignam esse putauit.

De Alexandrino populo.

Quemadmodum Iulianus quoque Imperator, non castigandum duxit Alexandrinum populum, quod per urbem

Yy

pedibus tractum Georgium Alexandrinæ urbis Episcopum viuum combusserat, quia Constantio rapaci principi, nouas onerum imponendorum rationes & commenta proposuerat: ita etiam incommoda, quæ per eum tulerat, vlcisci Alexandrinus populus voluit.

De Rauennate populo.

Non minus etiã acerbè Rauennas populus Ioannis Lemigij, Rauennatem Exarchatû sub Phoca Imperatore gerentis, auaritiam atque libidinè vltus est, neque inde plus potnarû quàm superiores tulit: rem enim Phocas neglexit, quanquã populus Ioannem ipsum cum coniuge, atque iudicibus interemisset. Iterum ad priuata reuertamur.

De Abaga Can, id est, rege Tartarorum.

Fera nimis, nedum barbara fuit vltio Abagæ Can, id est, regis Tartarorum, aduersus Paruanam: quod ab eo Turciæ præfectus (eius enim Imperium Tartari, anno salutis ducentesimo atque octuagesimo supra mille sibi pepererant) precio eam regionem Ægyptio Salthano vendiderat. Abagas enim cum postea armis Turciæ regnum recuperasset, captû proditorem, vt Scytharum mos est, medium defecuit: deinde corpus inter alias epulas coxit, ex eoque & ipse & proceres eius epulati sunt: neque ita adhuc sibi pro iniuria satisfactum arbitrabatur.

De Badilo Gallo.

Haud dissimilis ratio vltionis fuit, in Childericû secundum Gallorum regem, ab ea quæ Iasoni in Thessalia contigit: nam cum Badilus vir Gallus, nobilitate inter suos clarus, iniustè à Childerico vapulasset, adeò ira atque indignatione exarsit, vt per occasionem manu sua venantem Childericum interimeret: neque eo contentus regi coniugem, quæ vterum ferebat (in regno enim magna Badilus potentia erat) addidit.

De Villa milite Gepida.

Quàm saua etiam Villa (is Gepida miles erat) in Alodalum Gothorû regem, dominû suum vltio fuit: cum cœnantem ipsum regem, vno vulnere interemit: quia vxorem, quam antè ei promiserat, absente Villa, vt regis negociis operam daret, rex alteri in matrimonio collocarat.

De Guidone Montisfortis.

Nimis etiam acerbus vltor fuit paternæ mortis Guido

Montisfortis. Simon enim pater eius vocabatur, qui hostis ab Henrico Britanniz rege iudicatus, regi regnum atque libertatè ademerat. Cum autem postea Eduardi filij opera regnum Henricus recepisset, hostem quoque Simonem cepit, atque eû acerba morte in quatuor frustra discerpit: huius igitur mortem Guido filius, dum vlcisci cupit (quo tempore Carolus primus Neapolitanus rex, vnâ cum iuniore Philippo Gallorum rege, à Tunete venerat) vt Cardinalium collegio suaderet, ne vltà noui Pontificis creatio differretur: cû eis Henricus Britannus erat, Richardi iam Imperatoris electi filius: huius autem Richardi frater fuerat Henricus rex, qui Simonem interimi iusserat. Itaque eum Missarum sacra in templo audientem, atque vtroque genu humi nixum, Guido occidit & capillis apprehensum, sæuè è templo abstraxit, atque inde fuga se in Ethruriam recepit, qui vtquoquo modo patrem vlcisceretur, nullam rationem aut temporis, aut loci, siue etiam nobilitatis atque innocentia eius, quem interficiebat habere voluit.

De Gino Taccij Senensî ciue.

Non minore sæuitia Ginus Taccij Senensîs ciuis, fratris ac patris mortè vltus est: nam cum is Radicofani arcè in Senensî agro positam, furtim occupasset, atque ab eo loco regionè propinquam prædando infestaret, Bonincasa Aretinus, qui sub vicarij titulo Senis ius dicebat, Turrim Turritâ, Gini fratè, ac Taccij eius patruû tanquam Radicofani occupationis conscios, in foro Senensî capite multauit. Cum autè post aliquod tempus, Romam ad gerendû magistratû Bonincasa profectus esset, Ginus, cuius ex animo amissi fratris ac patris dolor nondum exciderat, sequutus eum, in ipso tribunali in quo ius dicebat, palàm occidit, atque ademptum ei caput abstulit, adeò animos atque audaciam, vlciscendi sanguinis sui desiderium fecerat.

De Eruoia Spaletij Duce.

Si hi, de quibus scriptum est, suorum mortem vlti sunt, iusta videtur eos ira impulsisse, cæterum quod nunc scripturifumus iniustus putabitur, quod vltio sæuitiei plena, nulla grauiore quàm verborum accepta contumelia, facta fuisse videtur. Cum Eruoia Spaletij Dux, à Sigismundo Imperatore, qui etiam Vngariæ atque Boëmiæ regna possidebat rebellasset, atque vno pralio multos è Sigismundi Ducibus

bus ac praefectis cepisset, omnes sine precio humane dimisit, vno Paulo Chupoto excepto, cui nudo statim assui bouis pellem iussit: nam cum Eruoia adhuc in officio cum Sigifmundo maneret, atque in eius aula versaretur, quia ipsius aspectum, morisque rusticum hominem praeferebant, nunquam a Paulo aliter, quam expresso bouis mugitu saluabatur. Ei enim capto, cum ita ut dictum est, ipsum haberet, hoc improperauit, dicens: Velle se, ut voci illi personae quoque imago responderet.

De Venetis.

Veneti, qui alioquin modestos se ac quietos praebere visi sunt, dolore compulsi, nonnunquam acerbos se virores ostenderunt, quemadmodum dictum est. Occiso Horleo, qui etiam Vrsus Hippatus dictus est, Veneto Duce, quod is nimium crudelis habebatur: item cum Gallam patria atque luminibus priuarunt, qui Horleo sicuti in ducatus dignitate, ita etiam in virtus successerat. Dominicum quoque Monegareum ipsorum ita in crimine, sicuti in ducatu successorem, pari supplicio affecerunt: neque de eorum aliquo poena sumpta fuit, qui in ipsos principes manus iniecerunt: adeo iuste omnes vindictam de scelere sumptam putauerunt.

De quibusdam Alexandrinis ciuibus.

Adeo efficaces stimulos vltionis cupiditas habet, ut non modo principes ac populos, quos persaepe virium magnitudo ad iram accendit, eiusque iudicij lumen aufert, verum etiam abiectae fortunae homines impellit, ut vitae suae suorumque obliti, eos qui plurimum possunt vlcisci contendant. Vidi- mus ipsi, neque id iamdiu fuit Alexandriae (quae vrbs Transpadana est in Cisalpina Gallia) Ludouico Sfortia Mediolanensem Ducatum administrante, Petrum Vesputium Florentinum equitem, eo tempore Transpadanae orae praefectum, cum vocata ciuium parte altera, repente captum Carrantem Vilsauegia molendinariu, a palatio suspendisset, adeo ad vltionem Carrantis propinquos exarsisse, ut quinque ex eis, mane palatium ingressi factione eorum vires praebente, cum non satis duxissent praefectum occidere, eius corpus a cubiculi fenestra suspenderent, qui facinore partrato, impune ab vrbe illa profugerunt. Sed quia iam satis de vltione dictum est ad alia, ut molestia deuitetur, transibimus.

factis. CAPVT XI.

De Eucratidis Bactrianorum regis filio.

Parum videretur ad corrigendos mores, iuuandamque hominum vitam, a nobis actum esse, nisi quemadmodum Valerius egit, quae dicta aut facta scelerate sunt, ostenderemus: vbi deuitata non fuerunt, non infamiam modo, verum etiam calamitatem ingentem attulisse: his enim duobus, id est dicendo agendoque, omnia laudum atque criminum genera comprehenduntur, & qui ab his sibi temperauerit, a maximis criminibus abesse persuadere sibi poterit. De huiusmodi igitur re dicturi, a nullo melius primordia sumere possumus, quam ab Eucratidis Bactrianorum regis filio: is a patre regni consors, & tituli regij particeps factus, ab Indorum bello victorem reuersum parentem, ut hostem interimmi iussit: & cum id parum videretur, grauius addidit scelus, carpento enim corpus eius calcauit, atque eum sepultura prohibuit. Tanto quam scelerata Tullia Romana sauior, quanto id minus est, quod ipsa parentem non interemit, cuius morte regnabat: in Eucratidis autem filio contra id fuerat, quod is a viuente patre acceperat, quo nihil maius, ab eo post mortem expectare poterat.

De Phraate Horodis Parthorum regis filio.

Nonne detestandum etiam Phraatis Horodis Parthorum regis filij scelus fuit? qui parentem cum triginta filiis, quam ab ipso regni successor designatus esset, occidit: grauius pauci temporis moram, in vicino iam morti patre ferens: quamobrem cum is inuisum se omnibus animaduerneret, ne quenquam regiae stirpis viuere pateretur, filium suum iam gradusculum interemit, praeter nimiam suspicionem atque cupiditatem in seipsum id molitus, quo ne maius quidem aliud ab hoste in eum statui poterat: adeo scelus atque crudelitas amentem eum atque vesanum fecerat.

De Ptolemaeo Philopatore Aegypti rege.

Dupliciter Ptolemaeus Philopator Aegypti rex, sceleratum se ostendit. Fratrem enim coniugemque, & ut scelus magis auget, sororem quoque crudelissime occidit: ceterum tanquam id parum esset, ut in scelere intractum nihil omittet, atque scelerate agendo, eo progredetur, ut in principiti

staret (ô scelus immane horrendumque) parentes quoque ambos, impie nimis sustulit.

De Ponti rege Mithridate ac filio eius Pharnace.

Quamquam Mithridatem Ponti regem patrem Pharnaces, ut Ptolemæus suos non occiderit, tamen cum magnis cladibus ipsum videret, eò à Romanis deductum, ut ultra parum resistere posset, nequaquam misericordia motus est ut debebat, præteritum cum in patrem conspirasse deprehensus, atque ob id captus, impunitatem sceleris ipse obtinisset: sed neque ob id aut correctior factus, aut minus sceleratus, cum pater de traiciendo in Italiam ageret, & ob id exercitus eius animo perturbatus esset, seditionum quorundam opera adiutus à patre rebellauit, petitoque à militibus paterno capite, in eam desperationem ipsum coniecit, ut veritus, Ne à filio Romanis dederetur, veluti minus calamitosam rem sibi ipsi consciscendæ mortis casum deligeret. Parentis enim manu, id sceleratus filius egit, quod Ptolemæus sua in patrem patraraque: fortasse ita Deo permittente, quod Ptolemæi pater scelestus atque immanis, parentem ipsam ac fratrem, atque insuper tres liberos, ipse olim occiderat.

De Dario fratribusque Artaxerxis, Memnonis Persarum regis filiis.

Immane profecto scelus Darij fratrumque in patrem Artaxerxæ Persarum regem fuit: nam quamquam eis viuens Artaxerxes regno cessisset, quia Dario postea Aspasiam concubinam negarat, & ne eam daret, religioni eam dicarat, adeo eam re darius permolestè tulit, ut occidere eum statueret: ex magno autem naturali fratrum numero, quinquaginta in sententiã suam, ad patranda[m] paternam cædè traxit: cæterum quamquam qui in ea conspiratione deprehensi fuerant, omnes occiderentur, tamen quod re fortuna eos patrare prohibuit, animo tamen impij filij peregerunt: ô inauditum scelus facinurumque semper cum criminatione commemorandum: nam si monstri simile ducitur, ut vnus in patrem conspiraret, atque ei vim inferat, quid de quinquaginta, qui tam impium scelus tentarunt dicere poterimus?

De Selenfaro atque Adramelech, Senacherib filijs.

Id de impijs Artaxerxis filiis dici potest, quod semper homines de immani scelere atque sacrilego Selenfaro atque Adramelech infandis fratribus ferent: ambo enim patrem

Senacherib, Assyriorum regem, in templo Iouis orantem, cum ab expeditione aduersus Ezechiam suscepta reuersus esset, interemerunt.

De Thesimacho Pisistrati Orchomeniorum regis filio.

Nec minus sceleratus & longè crudelior fuit Thesimachus, erga Pisistratum patrem, Orchomeniorum regem, cum eum iuuante Senatu occidit, ac corpus eius in frustra discerptum, sub veste relictum abstulit, dicens: In oculo à diis raptum esse: quemadmodum de Romulo Romani dixerunt.

De Absalone Dauidis Iudæorum regis filio.

In patrem quoque Dauidem Iudæorum regem impius, ne dicam scelestus Absalon fuit: nam & regno eum expulit, & ut interficeretur operam dedit, & ne spes vlla concordie vnquam superesset, palam cum paternis concubinis concubuit.

De Antipatro Herodis Iudæorum regis filio.

Antipater fraudis plenus, Herodis Iudæorum regis filius, cum falsis criminibus patrem impulisset, ut liberorum duos occideret, postremo in ipsum quoque patrem, ut eum perderet conspirauit, sed deprehenso scelere, ut dignus erat, à patre interemptus fuit.

De Aristobolo Iudæorum rege.

Posteaquam satis multos narrauimus in patres sceleratos atque impios extitisse, nonnullos etiam addere æquum est, qui matres crudeliter habuerunt. Cum & sexus ipsius gratia, & quia matres maiori ex parte, alendorum filiorum fastidia sustinet, communiter eis liberi magis afficiuntur: inter hos primum Aristobolum Iudæorum non solum regem, verum etiam Pontificem ponemus: is enim matrem, cum tribus filiis, qui ipsi fratres erant, in carcere, propter falsas regni suspiciones, interfici iussit.

De Antipatro Macedonie rege.

Antipater Cassandri Macedonum regis filius, matri Thessalonice indignatus est, quod in regni diuisione, mortuo Cassandro ad minorem natu filium Alexandrum, visa est inclinare: nam quamquam effusus lachrymis, ipsa eum oraret, & aperto petore vbera ostenderet, quibus eum aluerat, in memoriã ei reuocans, à se genitum esse ipsum atque enutritum, ita ut ad commiserationem omnes moueret (heu nimium saua impietas) ipse ferus, ut filium taceat, hostis, tigridemque truculentior, nullis emissis lachrymis, nullo ne suspirio quidem edito, surda aure maternas preces præteriens eam interfici iussit.

De Nerone principe.

Cum Neronis tot insignia scelera sint, quot eius facta, ex infinito eorum numero, quadam magis horrenda ponemus: hic matrem Agrippinam, cuius industria ad Imperiū ascendit, occidit, atque inspicere mortuæ corpus voluit, spectauitque adeo lachrymarum expers, tantæque animi quiete, ut spectando voluptatis gratia biberet. Non minus quoque idē in patriam, quæ alia parens est sceleratus fuit, in qua à septē paribus succenso igne, ab eminente loco incendiū spectauit, decantatis de Troiæ incendio, scriptis ab Homero carminibus. In hæc duo, quæ primaria sunt, quibus mortales naturæ iure affici magis debeant, cum tam sæuus atque immanis fuerit, quid aliud est, quod ultra de ipsius immanitate homines expectare possint? Sed à filiorum sceleribus, iam ad ea transeamus, quæ matres quædam impiè egerunt.

De Laodice regina Cappadociæ.

Laodice regina Cappadociæ, cum viro Ariarathi, vna cum sex liberis infantibus superstes fuisset, verita, ne adulti eam regno filij pellerent, scelestamulier, quinque veneno sustulit, contra ipsius sententiam sexto incolumi seruato, qui postea ei regno successit, cum ipsa populari tumultu interiisset.

De Athalia Hierosolymarum regina.

Haud dissimile muliebris ambitionis studium Athaliam, Hierosolymarum reginam, ad non minus sæuū scelus, quam Laodicen impulit: nam post viri Iorā, & Ochozię qui filius erat mortem, ne esset qui ad regnum aspiraret, & per quem eius ambitio impediretur, omnes ex Davidis stirpe iussit occidi: Vixque Ioas, ex filio nepos superfuit, magis Iosabæth amitæ industria, quam quod auia pietas vlla mouisset, qui cum adhuc tener esset, auia interempta in regno successit, & per eum regia stirps instaurata fuit.

De Attilij exulis matre.

Quam crudelis quoque atque scelerata Attilij proscripti mater in ipsum filiū fuit: nam cum ad eam profugisset, ut ipsius opera absconderetur, reiectum à se, ad certam immanemque mortem ablegauit. Impia enim mater filio id negauit, quod multi serui amicique maiore suo periculo (quia minus venia dignos, quam matrem natura efficiebat) heris & amicis iam præstiterunt.

De Timone Atheniensis.

Tam à factis, in quibus scelus fuit discedamus, ne semper crudelis materia nobis tractanda sit, atque ad dicta transeamus, quæ scelus secum habuerunt. In his principatū Atheniensis obtinebit Timō, omnes enim mortales oderat, quin sibi quoque ipsi infensus erat. Is cū Alcibiadē adhuc puerum obuiū habuisset, & deoscularus ei plurimū blandiretur, rogantibus quibusdam, Quæ infuetarum blanditiarum causa esset? respondit, Amare se eum puerum, quod præuideret ipsum quandoque Atheniensibus magnorum malorū causam fore, qua spe sola fruebatur. Ei enim propter immanem naturam id placebat, quod alij iurē omnes abominabantur.

De eodem.

Non minus quoque graue ac sceleratum eius dictum fuit, cum Atheniensem Senatum ingressus, quem adire nunquā solebat, silentio expectantibus omnibus, quid is dicturus esset, dixit: Se post ædes paruum habere hortum, in quo ficus in ingentem altitudinem creuerat, à qua arbore multi Athenienses se suspenderunt: & quoniam eo in loco ædificaturus esset, visum ei fuerat, de re ipsa ciues monere, ut si quis ab ea ficu suspendere se vellet, id acceleraret, priusquam arbor succideretur. Sceleratum profecto verbum, quāquam nonnulli faceto illud ingenio tribuere maluerint.

De Hannibale Carthaginensi.

Illa quoque Hannibalis Pœni scelerata atque atrox nimis vox fuit, cum inspecta humani sanguinis plena fossa, Pulchrum in ea esse spectaculum dixit: feræ enim, quā homini verbum conuenientius fuit.

De Caligula Imperatore.

Ut alia omni in re, ita verbis quoque sceleratus Caligula fuit, cum persæpè repereret: Oderint dum meruant: & semel irarus clarè exclamaret: Vtinam populus Romanus vnā tantum haberet ceruicem: sceleratum nimis profecto verbum: nam quid aliud sæua eius rabies optabat, nisi ut vno vulnere patriam perdere posset.

De Aulo Vitellio Imperatore.

Nonne Vitellij quoque sceleratum fuit verbum, cum ex Germania Romam rediret, atque haud longè à Bebrico iter faceret? Illic enim, cum Othone certamen eius fuerat, & ob id cū multi tam multorū cadauerum foetorem abhorrent,

dixit: Olere hostem mortuum praesertim ciuem: & ut magis eo spectaculo frueretur, mortuos spectans, latus largè perpotauit.

De Agrippina Augusta.

Post liberorum matrumque scelera, haud incògruum est ut de vxoribus quoque, quæ impiæ fuerunt aliquid dicamus, atque Agrippinam his annectemus. Nam si Valerius sceleratam appellat, viri Salassi proscripti vxorem, quod dum eum detexit (fortassè timore magis quàm odio impulsæ) mortis eius causa extitit, quantò sceleratior Agrippina dici debuit, quæ Claudium virum suum, nulla prorsus affecta iniuria veneno sustulit?

De Laodice Syriae regina.

Pari atque etiam maiori scelere, amoris impatiens, in quo rivalè ferre nõ poterat, Laodice regina Syriae, aduersus Antiochum virũ suum cognomento Deum vsa est: eum enim simul cum alia coniuge Berenice ac filio, veneno perdidit.

RECENTIORA.

De Brunehilde Gallorum regina.

Recentiorum foeminarum, quæ scelere insignes se fecerunt, prima se offert Brunehildis Gallorum regina, alio nomine Bruneusta, quod parum ducens, impiam matrem esse, sceleratissimam quoque aniam se praestitit. Nam post Sigiberti viri regis mortè, feminatis discordiis, inter Theodericũ atque Theodebertũ, ex Childerico filio nepotes, oratione sua Theodericũ impulit, ut Theodebertũ interimeret cuius ipsa liberos adhuc infantes manu sua occiderat, atque inter ipsos Meroueuũ adhuc in cunis agentẽ, pedibus apprehensum, saxo alliserat: & ut sola regnaret Theodericum quoque postea veneno petiit: qua rabie hanc fuisse arbitrari debemus? cuius gesta scribendo animus meminisse horret, adeo sanitiae atque impietatis plena fuerũt, quæ in muliebri sexu tantum opprimere vilia corda solet, ut amissa ratione, huic cupiditati viros, liberos atque omnes propinquitatis gradus, feris ipsis atrociores posthabeat.

De Ioanna prima Neapolitana regina.

Ioanna prima Neapolitanorum regina, occupatis in scelere Brunehildis partibus, in Aucrsæ vrbis arce, virũ atque eundem parruelem, Pannonium Andream, suspendi iussit, ut ipsa arbitrato suo, liberius ageret.

De Elisabella Britannorum regina.

Elisabella Britannorum regina, in Galliam ad Carolum fratrem cognomento Pulchrum, visendũ profecta, postquam Eduardũ tertium peperit, ortis inter virum ac fratrem discordiis, in Britanniam à viro reuocata, cum sciret ei dedecora sua non ignota esse, à fratre Britannisq; seditiosis aduata, partim vi, partim dolo, virũ Eduardum secundum adorta cepit, atque in carcere iussit occidi, ipsaq; sub filij nomine regnum administravit. Verũ post aliquot annos deprehensa cum Rogerio Mortimero adultero, à filio in vinculis posita est.

De Elisabella Flisca.

Non minus quoque scelerata Elisabella Flisca, Lucae filia, in virum Lucinum Vicecomitem fuit, qui rerũ Mediolani, cum archiepiscopo Ioanne fratre potiebatur, ac Stephani fratris mortui filios in exiliũ egerat: nam deprehensa cũ Vgolino Gonzaga, Ludouici Mantuani principis filio adulterare, ne vir pœnas lumeret, non ipsum modò virũ veneno sustulit, verũ palàm etiã testata est, Lucinum iuniorẽ, atque Vrsinã quos ipsa pepererat, non ex viro, sed ex nepote eius Galeatio conceptos esse: itaque ambobus Patriæ in carcere conditis, Galeatius ac Bernabos, Stephani filij, ab exilio reuocati, in rerum Mediolanensium administratione successerunt. Per hunc enim modum, scelerata mulier, cũ turpis vitæ pœnas dare metueret, virum vltã, filios imperio, & se boni nominis honore priuauit.

De Siroe Cosdroe Persarum regis filio.

Cum Cosdroa Persarum rex, graue bellũ cum Heraclio Imperatore gereret, Siroes filius, ei regnum vitamque ademit, quæadmodum antè Cosdroa, Hormisdæ patri egerat: persæpè enim diuinitus fieri videtur, ut quæ homines in parentes suos egerunt, eadem à liberis suis pariantur.

De Henrico Henrici quarti Imperatoris filio.

Et si ferro abstinuit, aliis tamen modis parem Henricũ tertium Imperatorem, scelestus filius Henricus quartus cederet, postquam pater manus eius effugit, armis Leodij inclusum adeo pressit, ut præ dolore, cum omnibus alia spes adempta esset, perierit.

De Ludouico Ludouici Bauaria Ducis filio.

Pari scelere Ludouicus Bauarus, cum Duce Ludouici patrem suum obsideret, ei mortē, quæ ætatis cursu haud longè aberat, arcta obsidione premendo magis accelerauit.

De Simone Alardi Dacarum regis filio.

Non minore impietate Simenes, patrem Alardum Dacarum regem, regno expulit, ac demum occidit, Othone primo imperante.

De Stephano ac Constantino Constantinopolitanis Imperatoribus.

Stephanus ac Constantinus, cum imperij honore deiecto Romano primo ipsorum patre, imperiū inuassent, iuste ut impietati eorum par erat, honore quem per scelus paraauerant, haud multo post deiecti fuerunt: persæpè enim euenit, ut qui per scelus struere sibi gradus ad honores, ac regna quæsiuerunt, breui illud ipsum quod paraauerunt amittentes, hoc solum ex partis scelere rebus retineant, ut infames semper habeantur.

De Michæle Constantinopolitano Imperatore.

Id quoque Michæli contigit, Nicephori Imperatoris filio: nam conspiratione facta, cum Alexio paterni exercitus Duce, ut cū exercitu aduersus Robertum Guiscardū missus, à Nicephoro rebellaret, & ambo imperij honore inuaderet, quod scelerata pactione pepigerant assecuti, aduersus Guiscardum profecti, ambo ad Dyrrachiū prælio superati sunt: in quo Michæli filius intemptus, breui male partū amisit imperium, dum malit per scelus proditoris comes esse, quæ patris expectata morte, uicinis esse successior.

De Manfredi Friderici secundi Imperatoris filio.

Recentiores omnes scelere superauit Manfredus, qui Friderici secundi naturalis tantum filius, & ab eo Tarentini principatus honore decoratus: quemadmodū à nonnullis traditum est, puluino senem ægrum & patrem oppressit, ut Neapolitanum regnum, sicuti fecit occuparet.

De Sanctio quarto Castulonensi rege.

Haud scio an minus Sanctij scelus fuerit, in Alphonsum decimum Castulonensem regem patrem suum: ceterū ingratiudinē quidem maiorem fuisse, nemo negauerit: nam cum mortuo Ferdinando, qui Alphonsi maior natu filius erat, successione ius, non aliis modo rationibus, uerū po-

pulorum quoque consensu, in Ferdinandi filium, & ipsum Alphonsum cognomine de Cerda nuncupatum transfret, Alphonsum senior, quod Sanctium filium nimis diligeret, à nepote in eum, qui minor natu filius erat, successione transtulit. Cum autē postea seniore ipsam Alphonsum electores etiam prorsus non concordēs, imperatorē creassent, & ipse ob eam rem Auinionem ad Pontificem proficisceretur, satius duxit imperatorio titulo cedere, quàm de eo armis cū aduersariis decertare: inde postea in Hispaniam reuertens, à Sanctio cui abiens regnum cōmendauerat, exclusus est, & regno imperioque simul carens, apud Hispalensem urbem decessit.

De Garzia Alphonsi tertij cognomento Legionensis regis filio.

Scelustus quoque Garzias fuit, cum patrem Alphonsum tertium regno priuauit, etiam id matris ac fratrum impulsu fecisse uideatur.

De Garzia Sanctij filio maioris Auarce nuncupati, Nauarre, Castulonis & Aragonie regis.

Scelstior Garzias fuit, qui apud patrem Sanctium Castulonensem atque Nauarriensem regem, falso adulterij Geloriam matrem accusauit, quod ei commodare equum recusasset, quem uxori magnoperè Sanctius vir commendauerat: impius profectò sceleratusque, qui tam leui de causa eam accusauit, quam tueri debebat. Id quod mulieris ipsius priuignus, ac naturalis tantum Sanctij filius Raymirus nomine egit, qui armis eam, aduersus omnium accusatorum calumnias, defensurum se obtulit: sed tandē re ut erat patefacta, monachi cuiusdā opera, cui Garzias in Christiana confessione vera fassus erat, diremptum est certamen & regina crimine liberata, quæ ut in priuignū grata esset, præteritis liberis moriens Raymirum, Nauarriensis regni, quod ipsi dotale erat, hæredem fecit.

De Actio tertio Estensi Ferrariensi principe.

Sceleratus atq; immanis Actius tertius Estensis, qui ut paternas opes ac principatū occuparet, Opizum secundū patrē in lecto iacentē oppressit, deinde fratres pepulit, ut filio Flisco, qui naturalis tantum erat, principatum relinqueret.

De Petro Candiano Veneto Duce.

Quam ingēs quoq; ingratiudo ac scelus Petri Candiani,

aduersus patrem Candianum Venetū Ducem fuit: nā curti posthabito maiore natu filio, Candianus. Petrum ducatus comitem adoptasset, Petrus paternae necessitudinis, atq; huius meriti immemor, prodicione parentem depellere eo honore tentauit, vt solus ipse dux remaneret: propter quā rē, à Venetis in exilium pulsus, tamen nunquam destitit bello patrē lacessere, donec senio molestiaque cōfectus decederet: satis enim apertè hoc exemplo docemur, regnorū nullā certā fidē, atq; eā neq; beneficiis, neq; sanguinis propinquitate parari posse, quia vt sola sit, regnadi cupido semper appetit.

De Iams Scotiae rege.

Hæc sacra regnandi fames, ad par̄ celus ætate nostra Iās Scotiæ regis filium, in patrem, qui eodem erat nomine, armavit: nam cum à patre, cum multis aliis defecisset, magno edito praelio, pater in eo interfectus est.

De Ioanne Maria Vicecomite Mediolanensi Duce.

Non minus in matrem Catharinā impius, Ioannes Vicecomes Mediolanensis Dux fuit: nam cū vita functo parente eius, ipse tenera adhuc ætate à vidua matre regeretur, vt aliquantisper ætas adoleuit, in carcerē eam in Moguntiacæ arce coniecit, atque illic præ incrore eam ad mortem cōpulit: sed iam parentes ac liberos impios omittamus.

De Ratoldo Frisonum Duce.

Ad Christianam fidem, Volfrani Senonensis Episcopi opera conuersus, Ratoldus Frisonū Dux, cum iam alterum pedem in baptismatis fonte posuisset, priusquā alterum poneret, ab Episcopo petit, vbi nā maiorē, in paradiso, an in inferno, suorū esse numerum putaret? respondente autē Volfranio: Quippe in inferno, quod eorum nullus Christū redemptorem agnouisset: pedem ex baptisate Dux retraxit, dixitque, Eō proficisci velle, vbi sui essent, mallēque eos qui plures essent, quam pauciores sequi. Impia enim leuitate salutis damnationem anteposuit.

De Fabrianensi populo.

Scelus Fabrianensis quoque populi ingens fuit, cū in principes suos, Clauella gente ortos conspirauit. In tēplo enim eadem peragere coniurati statuerunt, hora egrediundi facinoris sumpta, cum sacerdos qui coniurationis conficius erat sacra perageret, & decantando Symbolo ad patrem eam peruenisset, quæ incarnationis mentionem facit.

Scelēstē enim voluit, vt verbum, quo humanæ salutis ortus, ac memoria renouatur, prodicionis atque alterius peragendæ mortis signum haberetur.

De Brachio Seniore militari Duce.

Scelēstum Brachij quoq; senioris (& si faceto sale aspersum videatur) verbum fuit, conquerente cum eo quodam Martini quinti Pontificis nomine, quod dixisset, Se Pontificem ad tam grauem fortunam redacturum, vt Missam nummo, qui grossus dicitur, cantaturus esset: respondit Brachius Mirari se, quod id de se Pontifex crederet, qui non modo numum grossum pro vna Missa, sed ne minutū quidem assem, pro decem Missis daturus esset: nimis inconfideratum profecto verbū, ostendere Christianum hominem, tam parui à se Christianæ fidei primarium antifititem, & simul primarium sacrificium fieri.

De Gabrino Fundulo Cremonensi tyranno.

Gabrini Fonduli Cremonensis tyranni, nihilo saniora fuerunt verba, cum à Philippo Mediolanensi Duce damnatus, illic esset, vbi capite mulctandus erat: astante enim populo, eo tempore quo viuendi finis ei imminēbat dixit: Grauitè vnum ferre, quod dum Cremonæ principatum obtineret, Sigismundum Imperatorem, ac Ioannem vigesimum tertium pontificem, cum eos in urbem accepit, à turri quæ immensæ altitudinis in media vrbe est, saltu se demittere non cōgissset, vt eo facinore diuturniorem de se loquendi posteris materiam relinqueret. Impio enim homini satis non erat crudelitatis ac inuoluntariæ, quæ perpetraratur nisi moriturus quereretur grauiora se non perpetrassē.

De Bertholdo Zeringie Duce.

Sceleratum quoque illud fuit, quod Bertholdus Zeringiæ Dux in Germania dixit, cum ager morti proximus esset: nam cum statueret, vt thesaurus quē rapinis cōegerat, id est vasa, pecuniāque omnis signata, quam habebat in massam vnā confareretur, & nonnulli, Quamobrem id ageret, peterent: respondit, Minimè se latere propinquos suos, cum ipse vitam egisset, iis diuidendis quæ relinqueret, inter se contentionem habituros: ea autē haud difficulter diuisionē acceptura essent, si pecunia signata, aut vasis continerentur: quod si in massam vnā cogerentur, cum omnes eam appeterent, neque in ea alteri fidem alter haberet, id actura

hæc massa videretur, vt singulis vi eam ad se trahentibus, mutuis se super eam vulneribus confoderet. In morte enim ipsa cogitavit, quo modo perniciosior suis mortuus esset, quam antè viuens fuerat.

De quibusdam leprosis provincie Narbonensis accolis.

Quidam provincie Narbonensis accolæ, lepra correpti, regnante Philippo Gallorū rege, eius filio, qui Pulcher cognominatus est, depræhensi sunt, sanie è corporib. suis manante, aliâque rabe, clam puteos inficere: vt ad vniuersum populum, qua ipsi laborabant lepra transferret: quorū scelus cū aliorū valetudini infestum esset, omnes viui in domibus suis combusti fuerunt. Scelus profectò ingens, ad quod Iudæi eos impulerant, vt alienæ valetudini inuidendo, similes sibi facere, alios bene valentes quærerent.

De Petro Sermonetano, minorum ordinem proficiente. Item de quodam sacerdote Gallo, & quibusdam aliis.

Factis dictisque sceleratis, vt qui omnium sceleratissimi fuerunt, finem imponent Petrus Sermonetanus, qui Minorum ordinem profitebatur: & sacerdos quidam Gallus, nonnullique alij scelesti mirum in modū, nō ob id tantū, quod immensus est is quæ læserunt, verumetiā propter sacerdotalem ordinē, qui eos impellere debebat, vt acerrimi propugnatores eius rei essent, quam impiè impugnaverunt. Petrus enim (proh immane nefas) a sini ori Christianam hostiā manducandam inseruit, vt dæmones in magica arte sibi fauentiores faceret: alter autem, cum male de Catholica fide sentiret, à Iudæis seductus, nō modò missarum solennia celebrabat, hostiæ immolatione non peracta, verumetiā ad tantā in Deum impietatem exarsit, vt quo die per urbē magnis ceremoniis deferri Christiana hostia solet, de Episcopi manu tollere eam, & palām in contumeliā pedib. proculcare delibetaret: quod cum frequenti hominum numero, qui Episcopum circūstabant, agere prohibitus esset, in maiore Parisiorum templo de sacerdotibus celebrantis manu calicem extorsit, sparsum redemptoris sanguinem, ac pedibus calcatum, purum esse vinum affirmans: quibus sæuis criminibus ambo, Innocentio octauo pontifice, Romæ Petrus, Parisiis autem alter, viui combusti fuerūt. Anno quoque salutis quadringentesimo nonagesimonono supra mil-

lein

le: in valle Canonica Brixienfis agri, ô horrendum scelus, atque ante hoc tempus inauditum, complures sacerdotes, approbararum congregationum, freri se facilius magicam artē cōsecuturos, spe ita eis, ab humani generis hoste facta, quæ in vno montiū illius vallis palām alloquebantur, in eā impietatem præcipites ruerunt, vt in hostiam quam ipsi immolarant, alij ventrem leuarent, alij pedibus eam proculcarent, nonnulli quod nihilò leuius est, comburerent.

DE INVSITATIS MORTIS

generibus. CAPVT XII.

Constat inter omnes qui ratione viuunt, cū nihil morte certius sit, incertissimam eius haberi horam, ac persæpè grauem dici mortē: nō quia res ipsa grauis sit, sed propter statum illū, in quo moriturus depræhenditur. Sed profectò dubiū illud duci nō debet, siquid vnquā optimi mortalibus à Deo cōcessum est, mortē ipsam id esse dici debere: cum ea sit, quæ æqua falce summos infimis æquet: neque nemini (modo is velit) eripere eū à miseria & seruitute neget: ad quod etiā accedit, quod persæpè ipsa tā opportunè vitrò occurrit, vt quanquā grauius eā homines ferar, exitu tamē ipso ostēditur, grauiorib. quæ viuēdo pertulisset, accelerādo hominē quæ petit liberauisse. Ordinē igitur inchoarum sequuturi, de mortis generibus, quæ grauiataque inusitata appellatur, prisca recētioraque subiectis exēplis describemus.

De Moyse atque Aarou fratribus.

Mirum videri non debet, res ratione metientibus, eos qui cum virtute agendo Dei gratiam promeruerint, ab eo præcipua etiam munera assequutos esse, in vita, & morte, quæ aliis ad pœnam inferitur, his ad solarium dari: vt tanquam transitus à somno, ad nouam vitam sit: quemadmodū in Moyse atque Aarou fratribus perspectum fuit: nam cum longum æuum fœliciter vixissent, & viuētib. ostendisset Deus loca ad quæ transituri erant: nulla ægritudine capti, neque alio grauiore signo ostenso, ad ea ipsa loca, quæ Deus ostenderat, meliorem victuri vitam demigrarunt, nihil aliud, quam somno se captos ostendentes.

De Ioanne Euangelista.

Ioannes quoque Euangelista, per lōgum æuum acta vita,

Zz

minimè æger, Ephesi longa ad populum de Christiana disciplina concione habita, cum postremò se tunc à præsentì vita migraturum denunciasset, prosequente eum lachrymis populo, ad effossum locum, quem ipse ordinauerat profectus est: atque in eum descendens, cum extensus illic iacuisset, animam vt Deo eam restitueret, egit: qui cum nulla seculari re grauatus esset, minimè mirum est, tam facile corporis carcere liberatum fuisse.

De Phaselo Iudæo.

Nouum inuenit mortis genus Phaselus Herodis Antipæ frater, vt se ærumnis atque ignominia liberaret, cum prodicione à Parthis captus, Antigono hosti deditus fuit: nam cum manus vincas haberet, & omnia alia ratio citò moriendi adempta esset, tam grauiter muro caput allisit, vt statim acta anima ostenderet, ingentis animi virum prohiberi morte non posse.

De duobus ad Bestias damnatis.

Non minus quoque nouum industriae genus, duo ad bestias damnari repererunt, vt se ea crudelitate ludibriòque redimerent: quemadmodùm Seneca scriptum reliquit. Nam cum curru ad theatrum deportarentur, vbi feris obiciendi erant, alter ipsorùm cum dormire se fingeret, adeò caput inclinavit, vt inter rota: radios illud inuolueret, rotæque vertèdo collum eius frangeret. Alter autem cùm obtinuisset, vt è curru leuandi ventris gratia descenderet, spongiã quæ in publicis latrinis, ad purgandum anũ ligno affixa manebat, gutturi tanta vi inseruit, vt confestim præclusa anima periret.

De Alexandro Eleo philosopho.

Nouus profectò mortis casus is fuit, quo Alexander Eleus philosophus periit: amnem etenim Alpheum pernatans, cum pectore in acutam arundinem, quæ aqua tegebatur incidisset, corpus confodit atque interiit.

De Xenocrate Chalcedonio philosopho.

Xenocrates Chalcedonius philosophus, quæadmodùm scriptum est, noctu sine lumine domũ perambulans, patella caput incommode adeò allisit, vt eo effracto moreretur.

De Thalete Milesio.

Rarum etiam Thaletis Milesij (qui inter septè Græciæ sapientes annumeratus est) genus mortis fuit: nã cùm senio confectus, ludos in theatro spectaret, sedès calore sitiq; interiit.

De Heraclito Ephesio philosopho.

Noua illa quoque mors fuit qua Heraclitus Ephesus periit: nam cum, vt hydropisim curaret, bouino stercore perunctus, sub sole maneret, fortèque solum, is qui ministrabat, eũ reliquisset, à canibus cùm ferã esse putaret, dilaniatus fuit.

De Diagora Rhodio, & Chilone philosopho.

Præ gaudio quoque repente perierunt, Græca vanitate capti, Diagoras Rhodius, & item Chilon philosophus, cum filios Olympicis ludis victores deoscularentur.

De Seniore Dionysio Syracusano tyranno.

Pari leuitate motus senior Dionysius Syracusanus tyrannus, qui magna foelicitate potitus, modestè semper antea fortunam tulerat, accepto nuncio de victoria inter tragicòdos parva, nimio gaudio repente mortuus est.

De Polycrita Naxia.

Recens quoque ac subita, ob iustiorè lætitiã mors ea fuit, quæ Polycritam Naxiam è vita abstulit: nam cum ob eximiam formam prudentiamque, simul Diogeneto atque Erythræis persuasisset, vt Naxi obsidionem soluerent, ab exercitu in urbem reuertens, vbi publico honore atque omnium lætitiã excipiebatur, patriæ liberatrix appellata, dum vrbis portam iniret, mortuã concidit.

De Diodoro Dialectico.

Subita vehemènsque animi tristitia, id in Diodoro dialectico egit, quod in superioribus iam scriptis, nimiam lætitiã fecisse, diximus. Nam cùm tam citò vt voluisset, quæstionem à Stilpone propositam non dissolueret, repentina anxietate pressus, animam egit.

De Heli Iudæorum Pontifice.

Heli quoque Iudæorum Pontifex ac iudex, accepto tristi nuncio de clade qua Palæstini hostes capta arca, occisisque ipsius filiis, Iudaicum exercitum affecerant: magno subitoque dolore oppressus, cum à regio folio supinus caderet, effracto collo statim periit.

De Druso Pompeio Claudij Cæsaris filio.

Minores quoque casus nonnullos de quibus nunc dicemus, morte affecerunt. In eis primus occurrit Drusus Pompeius Claudij Cæsaris filius: nam cum puer ludens, iacturi in sublime pyrum ore excepisset, idque altè in guttur descenderet, præclusa anima mortem obiit.

De Fabio Senatore ac Praetore Romano.

Fabius Praetor, hausto in lacte pilo, pracluso spiritu animam egit: adeo parua re, hominis persaepe mors constat qui superbe agendo, per amentiam Deo se nonnunquam aequare contendit.

De Spurio Saufeio.

Non maior quoque ea res fuit, nec minus noua, qua Sp. Saufeius interit, cum balneum egressus ouum sorberet.

De M. Aurelio Caro Imp.

Quantum minimè nouum sit, de caelo tactum quendam perire, res tamen haud indigna notatu est, cum qui magna fortuna sunt, fulminati inueniuntur, praesertim raram atque inusitatam rem agentes, quemadmodum Pompeio Straboni proconsuli contigit, qui una cum Octauio, ut Mario Cinnæque se opponeret, iuxta urbis Romæ portam armatus, atque equo insidens, à fulgore petiit. Visus enim est eo factò Deus ostendisse, quantoperè ciuilia bella damneret. Carus quoque Imperator, cum ad Tigrim amnem castra aduersus Persas haberet, atque æger iaceret, de caelo ractus, combustus est, cum Romani infaustum haberent bellum, quod trans amnem illum susciperent.

RECENTIORA.

De Fl. Valerio Anastasio Imper.

Inter recentiora Anastasius Imperator, imperij sui anno quarto & vicesimo, in vrbe Constantinopoli eodem quo Carus fato decessit.

De quodam Afficæ rege.

Ioanne nono Pontifice, cum Sarraceni ex Africa in Italiam traiecissent, atque urbem Conuentiam oppugnarét, eorum rex, qui suis scalis muros urbis conscendebat, eum alius Capanæus fulmine ictus est.

De Iouiniano Imper.

Quantò minoris momenti re Iouinianus Imp. antè decesserat? nam cum urbem Romæ peteret, Dadastanæ (qui locus inter Bithyniâ atque Galatiam est) fumo, siue nimio prunarû calore, quæ in cubiculo ad ingens arcendû frigus posita fuerant, suffocatus est inuentus.

De Attila Hunnorum rege.

Attila Hunnorum rex, cum se in Italiam reuertere accingeret, vxore in Pannonia ducta, prima infaustarû nu-

priarum nocte, cum nimio vino ciboque pressus dormiret, manante à naso sanguine, & per os guttur petente, prius enectus est, quam quispiam rem illam praesentiret: Diuino enim nutu factû videtur, ut illi nimius sanguis guttur obstrueret, qui feræ potius, quam hominis auaritate, ingentem nimis humani sanguinis vim, caedendo vastâdoque sparserat.

De Grimoaldo Longobardorum rege.

Grimoaldo Longobardorû rex, nono die posteaquam medicis curantibus, in lacerto venam aperuerat, cû arcu columbam peteret, aperta repente vena, tantum effudit sanguinis, ut cum sanguine vitam quoque ageret.

De Ioanne, qui Maurus dicebatur Imperatore.

Dum arcu Caloioannes quoque Imperator Constantinopolitanus in Cilicia aduersus aprum vteretur, adeo magnis viribus arcum contraxit, ut sagitta manum qua tenebat arcum, traiceret. Quæ cum veneno, ut in venatione moris est, veru illitum haberet, paucis diebus interit, relicto Emanuèle filio imperij successore, Christi anno centesimo ac trigesimo post mille.

De Theodorico Ostrogothorum rege in Italia.

Inusitatum quoque mortis genus, & penè prodigiosum Theodorici Ostrogothorû regis fuit: nam aliquod tempus postquam Symmachum atque Boetium occiderat, cum ei in cœna magni piscis caput appositum esset, visus est sibi in eo Symmachi caput videre: inferius labrum in minitantis speciei mordentis: quemadmodum ipse medico Elpidio postea dixit: qua imagine ita territus est, ut tunc cubare incipiens, nunquam dicere desineret, se ea imagine terreri, quoad animam egit.

De Arrio Hæresiarcha.

Non inusitata modò, verum prodigiosa quoque Arrij hæresiarchæ turpis mors fuit, qui, quo die in vrbe Constantinopoli, cum Alexandro catholico Episcopo disputandum erat, dum leuare ventrem vellet, in sella familiari, cum facibus omnia intestina effudit. Intestinorum enim vitæque, quemadmodum veræ erat etiam fidei inanis, remansit.

De Anastasio secundo Pontifice.

~~Pater Anastasii, qui in vrbe Constantinopoli, cum Alexandro catholico Episcopo disputandum erat, dum leuare ventrem vellet, in sella familiari, cum facibus omnia intestina effudit. Intestinorum enim vitæque, quemadmodum veræ erat etiam fidei inanis, remansit.~~

De Ioanne vigesimo primo Pontifice.

Ioannes vigesimus primus Pontifex, Viterbij ruina cubi-
culi, cum in lecto iaceret, oppressus, paulò post interiit.

De Artauada Armenio.

Eo bello quo Totilas Gothorum rex, ac Iustiniani Du-
ces inter se decertabant, singulari praelio Vlaris Gothus &
Artauadas Armenius Rom, eques, haud longè à Trebia
amne, in cisalpina Gallia dimicauerunt, in quo victor Ar-
tauadas nimis sinistro casu ipse quoque interiit. Nam cum
infesta lancea, ab equo Vlarim Gothum mortuum prostraf-
set, & Vlaris hasta calce humi infixio cuspidè, aliquantisper
à terra emineret, in eam Artauadas tam grauitè offendit,
vt eo vulnere post paucos dies à vita decederet, atque ita
contigit, vt qui mortuus humi iacebat, viuentem hostem
victorem occidisse videretur.

De Maugoto Mauberto equite Gallo.

Cum similiter singulari certamine, apud vrbein Melden-
sem in Gallia, Maugotus Mauberrus, & Focherus Doria-
chus, Iulio mense inter vehementes solis ardores depugna-
rent, & post primum impetum, Focherus aliquantisper qui-
rurus secessisset, animaduertens Maugotum in equo nuta-
re, brachium eius inuasit, atque ad terram ipsum pertraxit,
& cum neque ad deditionem appellatus responderet, neque
aliter moueretur, detracta galea inuentus est mortuus: siue
eius mortis calor nimius, siue liquefacto cerebro, peritum
cor, causa extitit.

De Baptista Mirandulano.

Idem Baptista Mirandulano Ferrariæ contigit, cum in-
clusus circumsepto dimicaret: nam cum hostem ingenti ani-
mo inuasisset, & is territus eum fugeret, statim in equo nu-
tare Baptista cœpit. Itaque cum putaretur vulnus accepisse,
exarmatus sine villo vulnere, imò sine illata percussio-
nis signo, mortuus est inuentus, magna astantium admira-
tione. Inter quos ego quoque interfui, in eorù numero, qui-
bus iudicandi de perduellibus datum onus fuerat.

De Familia Gotho Pelagij Portugalesis regis filio.

Non minus sinistra casus euentu contigisse putata est, Fa-
millæ Gothi mors, Pelagij Portugalesis regis filij: in venat-
ione enim ab vris fuit interemptus.

De Astulpho Longobardorum rege.

In venatione quoque legitur ab Apro interfectus esse
Astulphus Longobardorum rex.

De Fulcone Hierosolymarum rege.

Fulco Gallus Hierosolymarum rex ostendit verum esse
verus adagium, eorum à quibus Currens equus, secum pa-
tris ferre sepulchrum dicitur: nam cum in Acra, id loci no-
men est, leporem sectaretur, prolapsò equo collù effregit.

De Ioanne primo Castulonensi rege.

Ioanes quoque Castulonensis rex equi casu detrit⁹ interiit.

De Philippo Gallorum rege.

Philippus Gallorù rex, puerulus, Ludouici cognomento
Grossi filius, cum à patre regij nominis atque honoris par-
ticeps factus esset, equi lapsu, cum in Parisiorum vrbe, for-
tè in porcum incidisset, magno patris dolore decessit.

De Friderico primo Imperatore & Sfortza

Attendulo militari Duce.

Equorum casu cum in sicco essent perierunt, hi de quibus
dictum est: at Federicus primus Imperator, cum in Arme-
nia in magno comitatu amnem vado traiceret, ruente ip-
sius equo solus demersus est, & si per errorem nonnulli scri-
pserint, id eum natando egisse. Sfortia quoque Attendulus,
Neapolitanum regnum cum exercitu petens, in Aterno ame-
ne, dum armigero puero qui mergebatur opem ferre con-
tendit, atque in latus eius rei gratia nimium se inclinat, pò-
dere suo secum traxit equum, & ita submersus, nunquam
fuit inuentus.

De Carolo Navarrensi rege.

Magis nouum seuiùsque etià mortis genus illud fuit, quo
Carolus Navarrensis rex, Christi anno trecentesimo atque
octuagesimo sexto post mille, interiit: nã cum senio confe-
ctus, neruorù quoque dolore laboraret, medicis ita suaden-
tibus, assui toto corpori linteù, aqua (quæ viua dicitur) per-
fusum iussit: cù autem qui linteum consuerat, candela igne
abrùpere filù peracto opete vellet, & parù consideratè lin-
teum lumine contigisset, statim torum conceptò igne exar-
sit, neque autè ferre opem quisquam potuit, quàm Carolus
rex nimis propter se uiente flamma combustus est. Cum ad
repentinas ignis vires accederet, quod pedes ac manus lutei
inuolutione vinctus, vna tantù lingua moueri poterat.

De Carolo sexto Gallorum rege ac comitibus.

Non minus quoque infelix, atq; incommoda eorū mors fuit, qui in Parisiorum vrbē cum Carolo sexto Gallorum rege, personati syluestrium virorum totum villosum corpus & formas sumpserant: nam cum regis frater Aurelianensis Dux, qui in eos fortē inciderat, familiariter agnoscere eos veller, accensum funale personatis admouit, vt eos diligentius intueretur. Itaque cum flamma vnus velum, quod tenui lino pice illitum erat corripuisset, & ignis ob picem repente scūderet, ab eo in alios qui propē erant flamma transiuit, atque ex personatorum numero duobus tum flamma oppressis, vix eo periculo eripi rex potuit.

De Septem Turonensibus dormientibus.

Post aduersa atque insueta mortis genera, de quibus est dictum, nonnullas alias addemus, miras profectō atque à veris magnisque authoribus acceptas. Cum in Turones vrbe Gallicā, ad Martinū illius vrbis Episcopum, propinqui ipsius, Clemens, Primus, Theodorus, Gaudentius, Ciriacus, atque Innocentius profecti essent, vt vnā cum eo vinerent, atque in monachali habitu diū cum eo mansissent: hi quinto ac vigesimo anno post Martini obitum, Aicardo abbati morituros se prædixerunt: nec multo post, nullo corporis languore affecti, cū missarum solemnia audissent, Christiana communionē refecti, ante Abbatem ipsum genibus innixi, animam egerunt, & quia, nisi quod immobiles erant, & eis calor nullus inerat, reliquis in rebus viuentibus perfimiles videbantur, Dormientes appellati fuerunt, in Turonibus, veluti qui sancti haberentur magno honore sepulti, quorum nos sepulchra religiosè conspeximus. sed mirum magis est quod sequitur.

De Vdone Parthenopolitano Archiepiscopo.

Christi anno quadragesimo supra nongentos, imperante Ottone tertio, in Parthenopoli vrbe Germanica, quæ in Saxonibus est, & alio quoque nomine Martinopolis dicta, Saxonū lingua Magdeburgū appellatur, Episcopus olim fuit Vdo nomine, vir libidinofus, & sacrarū virginū corruptor, qui prodigio ad eū gradū conscenderat, neque signis, ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitia sibi temperabat: quare viri religiosi, qui in ea regione, rectè viuendi studia tenebantur, Deum vt Episcopū, aut corrigeret aut tolleret,

rogare cogebantur. Itaque cum noctu in cathedrali ecclesia, quæ sub sancti Mauritij nomine, in Parthenopoli est, Federicus canonicus eiusmodi precibus operā daret, non sine ingenti formidine, vehementioris venti afflatu, omnia quæ in tēplo crant lumina extingui perspexit: nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, & Christū cum parente eius, atque apostolis subsequi, à quibus eū essent vocari sancti homines, quorū corpora in eo tēplo quiescebant, visus est inter eos Mauritius venire, qui longa atque graui oratione, Vdonē Episcopū accusauit: quē haud multo post Christus nudum afferri, à duobus iussit, atq; dānauit. Is autē pugno ab ipsorū altero qui eū portarāt, in mediis renibus grauiter ictus, Christianā hostiam, quā in communione pridie eius diei sumpserat reuomuit in calicē, qui altari impositus fuit: atque securi percusso Vdone, rerū illarū omniū imago euauit. Qua re vehementer perterritus Federicus, cū ad altare accessisset, calicēque in eo esse cū Christiana hostia inspexisset, & simul episcopū mortuū humi iacentē, alios religiosos viros excitauit, qui ablatū inde episcopi corpus, in agro sepeliuerūt: cuius sanguine cū respersum templi pauimentū esset, sacerdotes ferrea crate cruorē cooperuerunt, quē nouis Episcopis ostendere moris habent, vt eo sanguine, à sceleratē viuendo deterreantur. Hæc autē quæ Federicus inspexerat, confirmauit postea Bruno Episcopi in diuinorū celebratione minister, nonnullis enarratis, quæ ea ipsa nocte, qua hæc gesta fuerunt, iter in equo faciens vidit.

De Georgio Plantagineti Clarentiæ Duce.

Georgius Clarentiæ Dux, à fratre Eduardo quarto, Britannico rege damnatus, vt sibi mortis genus eligeret: Cretici vini potu mergi atque enecari voluit, nā sicut Britannico potore dignū erat, vt potando moreretur, elegit: sed vt hic cum Baccho, qui sequitur cum venere mori voluit.

De Giacheto Geneua Saluciano.

Poscit exitus tam multorum inuistratæ mortis generum vt ei addamus, Giachetum Geneuam Salucianum, qui cum in Saluciano populo non parua existimationis vir haberetur, iamque ætas ingrauesceret, atque ex vxore liberos procreasset, veneris appetentior, occultè per posticum puellum adhibebat, sub eo prætextu, vt illius rebus, quæ vsurpabantur tuendis, operam daret: itaque cum semel admilla puella,

diutius quam consueuerat, recipere se ad vxorem ac liberos tardaret, seriorq; hora vxorē ac liberos in suspicionē adduceret, ne quid ei aduersi contigisset, quia strepitum nullum, vbi ipse esset, euoluendorum librorum, vt ei mos erat, non exaudiebant, posteaquam vocando pulsandoque non profecerunt, effracto loci ostio, cum lumen intulissent: inuenerunt in puellæ complexu, eum illius ventri, eo modo quo venus exercetur, incumbere, atque vtrunque exanimē, sine vllō violentæ mortis signo esse: quæ res palam facit, æquē ob nimiam, quamuis nuda sit venerem, ac armis permultos sæpē vitam agere.

DE VIVENDI NIMIA CVPI-
ditate. CAPVT XIII.

POSTEAQUAM de morte dictum est, haud incongruum videtur, vt eos etiam attingamus, qui nimium mortem verentes, in appetenda longiore vita, modum sibi nullum fecerunt: nam & si vitæ prodigum hominem esse minimè oportet, ita nimis quoque vitæ auarus esse non debet: persæpē enim nimium vitam amando, non evitatur mors, sed differtur, atque ita in vitam, quæ morte deterior est, interdum homines incidunt: quod si infelicitis vitæ spacium aliquantisper proferre contingit, in infamia atque dedecore vita amittitur: Pro vna enim morte, pluribus per hunc modum afficiuntur: quod moriente corpore, fama quoque eiusmodi hominum extinguitur.

De Asdrubale Carthaginensi.

Nemo turpius vnquam vitam appetit quam Asdrubal Carthaginensis: nam cum defendenda Carthagine, Scipionem inde arcere nequiuisset, urbem ineuntibus Romanis, cum omnibus suis, in Æsculapij templum admodum munitum se recepit. Neque eorum memor, quæ ipse nimis crudeliter in captiuos Romanos gesserat, quibus paria sibi Romanos illaturos putare debebat, vt mortem prorogaret, vtrò Scipioni se dedit, atque ad eius pedes iacere non erubuit. Cum vxor ipsum intuita, vilem atq; effæminatū vocans, grauiter increparet, cui fortis animi exemplum ipse morte sua præbere debebat. Maluit enim fordidi animi vir, vincens triumphantis curram anteire, & populo Roma-

no ludibrium futurus, carnificis manu quam gloriosè in patria pugnans, animam effundere.

De Perpenna.

Turpiter Perpenna quoque vitam amauit, in Hispania Sertorio interempto, cum à seditioso exercitu fugisset. Nam à Pompeianis deprehensus, cum inter arbuta lateret, timens ne tunc occideretur, vt aliquantisper vitam produceret, exclamauit, Vt se ad Pompeium deducerent: detecturum enim se omnia quæ ipsius hostes Romæ molirentur, dicebat: O animum profecto vilem atque deiectum, vitæ pusillum momentum, sibi amicorum prodicione ac sanguine, veluti precio velle concedi: cuius tamen compos non fuit, prius interemptus quam eum Pompeius videret.

De C. Caligula.

Qui maior vnquam mortis terror, aut quod vitæ sine vlla prorsus virtute maius desiderium, quam in Caligula Cæsare fuit: qui omnibus in rebus, cū superbissimus esset, ad omnia fulgura pauens, veluti infans, puluino caput tegebat, illicque si quis plurimum se terri ostendisset, turpiter latebat,

De Aulo Vitellio Imperatore.

Stomachum penè mouet Vitellij vilitas & exhaustus pudor, nam cum superbia sæuitiæque immensa in Othonē atque Sabinū Flauium vltus esset, non puduit cum palatii deferret, coquo pistore comitatum profugere: qui netiam cum oblara spe rediisset, tandem ab omnibus desertus, non erubuit accepta in baltheo parua pecunia, in ianitoris cella se abdere, forisq; alligato cane, culcitram forib. obdere: quod defensionis genus non infani modò hominis esse, verū infantium quoque simplicitatem superare videbatur, adeò præ timore prudentiæ ac communē sensum exuerat: illic deprehensus & vix agnitus, posteaquam dissimulando diu Flauiorum antecursores eludit, quanquam exploratum haberet se moriturum, quia Sabinum Vespasiani fratrem occiderat, tamen cum aliquot dies producere vitam cuperet dixit, Habere se ea, quæ Vespasiani vitam rangerent, quæ ipse detegere veller: & idcirco petere se, vt in vinculis dum Vespasianus veniret, seruaretur, quod ab hoste assequi non potuit. En Cæsareum animum atque Imperatoriam mentem, en virum, nō dicam Bruti aut Catonis, sed ne Othonis quidem hostis

imitatorem, dum tanto dedecore atque infamia, & quod grauius est, in ærumna quauis morte grauiore, pauculos dies vitam prorogare quærit.

De Misa Moabitarum rege.

Romanis Barbari regis exemplū annectemus, id autē erit Misæ Moabitarum regis, qui à Ioram Samariæ, & simul à Iosaphat Iudæorum regibus obsessus, cū videret vltra tueri se non posse, tentata prius incaustum per noctē fuga, præ nimio timore, vt hostium manus euaderet, nouo atque crudeli commento vsus. Nam in vrbis muris, in ea parte quæ hostibus conspicua erat, diis suis maiorem natu filiū immolauit: frerus sacrificio hostium manus se euasurum: quemadmodū à magis suis ei. promissum fuerat, id quod etiā ei processit, soluta ab hostibus obsidione.

De Bione Boristhenite Philosopho.

Non minus quoque mortis se pauore terreri, Bion Boristhenites philosophus ostendit, qui cum disputando semper assertuisset, Deum nullum esse, atque omnia casu regi: æger cum ita salutem speraret, carminibus fidem habuit, ac diis supplicauit, votaque suscepit contra ea quæ ex sectæ suæ disciplina ipse prædicauerat.

De M. Anneo Lucano poëta.

Nouū his, qui legendo multa viderunt minimè videbitur, philosophū aut poëtam inuentū esse, in quo promprior lingua, quam manus esset, quemadmodū nuper de Bione visum est, & nunc quoque in Anneo Lucano ostendetur: qui cum sub Nerone Cæsare comprehensus, velut Pisoniana coniurationis conscius, de qua audacter nimis loquutus erat, vt tormenta adhiberi sentit, totus præ nimio viuendi desiderio immutatus, Neroni incolumitatem pactus promisit, magna se detesturū, atque vt ei aliquid diceret, quod credi posse videretur, matrē suam Accillam, quanquam innocentē accusauit. Verū pro tanto scelere, vt gratiā qua dignus erat acciperet, intra paucos dies, inter alios coniuratos occisus fuit, vitā ingenti scelere in paucos dies producta.

R E C E N T I O R A.

De Eugenio tyranno.

Quam turpiter Eugeniū quoque tyrannus, proferre vitā desiderauit, cū Arbogastis ope, qui postea militaris dux eius

fuit, Valentiniano secundo occiso, in Gallia Imperium occupasset? nam vt in prælio, quo cum primo Theodosio decertauit, inclinare acie suam conspexit, ne tunc minus vili, quam antè scelerato animo cognosceretur, minimè Arbogastē imitatus, qui inclinante fortuna, sibi ipsi mortem consciiuit, vt paucas horas vitam prorogaret (venia enim propter suam in Valentinianum proditionem atque sauitiam indignum se norat) ad Theodosij pedes, abiecta imperatoria veste se prostrauit, à quo vt merebatur occisus, proditione infamis, atque inhonorus turpiter perijt: qui si paulò antè, quemadmodū olim Decius egerat, audacter prælium iniisset, aut vincere, aut mori Imperator poterat.

De Reginaldo Germano.

Turpius proferre vitam optauit Reginaldus Germanus, qui quo tempore Gotifredus Bolionius. virtutis eximia princeps, ad Syriacam expeditionem traiecit, partis earum copiarum dux creatus: cum in Asiam peruenisset, quanquam Christo sanguinem suum vouisset, tamen apud Niceam, à Turcis nulla edita virtute, prælio superatus, non modò pro Christo mori cum aliis noluit, quorum mortis ignauus dux causa extiterat, verum ipsius quoque Christi sceleratè fidem abnegauit.

QVAM ANXIE CVSTODIÆ SVÆ

inuigilarint, quibus suspecta suorum fides erat.

CAPVT XIII.

Illis qui nimio vitæ amore, etiam per turpitudinem eam proferre contenderunt, haud incongruè hi succedent, qui aliorum consuetudinē in custodienda vita transgressi sunt. Nam quanquam vtrisque nimium viuendi desiderium videatur inesse, aliud tamen est, nulla decotis habita ratione vouisse vitā producere, aliud autem impensam adhibuisse curā, ne per insidias, aut aliam vim, vita ante fatalem horā eriperetur. Pauca igitur de his ac breuia subnectemus, quibus palām fiet eiusmodi hominibus, in hac vltima vitæ cura agētibus, vitam calamitatē ac potius carcerem, non vitam dici debere: cum aut domesticorum aut alienorum insidias, scelere suo, aut animi imbecillitate, semper vereantur.

De Aristippo Argiuo tyranno.

Aristippus Argiuorum tyrannus, ob nimiam suspicionē, cubiculum suum mobilibus scalis, cum puella amata conscendebat, cataracta ferrea aperta, quam cubiculum ingressus demittebat: & ne falli posset, lecto cataractæ superposito incubabat. Cum in inferiore loco puellæ mater scalas amoueret, & mane postea restitueret, cogereturque Aristippus pronus inde descendere, qui præ nimio timore in vnius anus custodia vitam suam posuerat.

De Arthemone Periphoreto.

Arthemonem cognomento Periphoretū, nescio timidūne an insanum dicam: is domi per duos seruos, assidue supra caput clypeum tenebat, & cum in publicum prodiret, opera lectica ferebatur: Ad eō non diligentis modō, sed stultæ etiā curæ, per timiditatem seruandæ vitæ plenus erat.

De Domitiano Imperatore.

Domitianus nihilo minus quā hī, de quibus dictū est, timidus, cum mortis instare tempus putaret, à Mathematicis prædictū, quod tamen nulla diligentia deuitare potuit, eius porticus, in qua deambulare solebat, Sphengitico marmore parietes incrustauit, vt ei lapidis illius fulgore, veluti in speculo, non minus eorum qui à tergo quā qui à fronte se offerrent, imaginem eodem tempore representarentur.

De Commodo Imperatore.

Commodus Imperator timidus, cū tōtori nulli fidem haberet, sibi ipse barbā comamque candenti carbone adurebat.

RECENTIORA.

De Carolo septimo Gallorum rege.

Quā omni caruit ratione custodia, quā vitæ suæ adhibuit Carolus septimus Gallorū rex: eū à filio Ludouico, qui Delphini dignitatē obtinebat venenum veritus, quia cōtumaciter cū eo viueret, sex dies continuos omni cibo abstinuit, & cū postea medici, atque is religiosus vir, cui ipse Christiano more crimina sua fatebatur eū monuissent, si ita pergeret, vitā animāque simul amissurū: reficere se cibo volens, cū extenuatis inedia viribus, dimittere per fauces nihil posset, cibi abstinentia, vt ei dictū fuerat, mortuus est. Parū enim cōsideratē cauēdo, in id ipsū incidit, q̄ timendo euitare se credebat.

De Ludouico decimo Gallorum rege.

Non minus patre ipso Carolo suspicionis plenam Ludo-

uicus filius vitam egit, cum apud Turones arcem inhabitaret, in quam voluptatis gratia, secedere reges solebant: nam non satis ducens, quadringentos milites in armis, ad palatii custodiam semper habere, voluit vt in eo numero, ducenti essent Scoti ex populis, qui prisco nomine Britanni erant, minimè ei parentibus. Plus enim fidei in eis, quā in Gallis viris reposuit: præterea imam fossæ partem qua circumseptā erat, ferreis spiculis totam compleuerat. Latera quoque ipsius fossæ, raris ferreis acutissimis circumseperat quæ persæpe lima acni iubebat. Magna enim cura, neque minore impensā, anxietatem animi sui deregebat: cum tamen ea, per quæ cauere sibi nitebatur, haud magni ad cauendum faciendā essent.

DE IIS QUI EFFIGIE PER-

multum sibi similes fuerunt.

CAPVT XV.

Causas quibus persæpe homines diuersis regionibus orti, adeo sibi ipsis similes videntur, vt si iisdem vestibus amicti inueniantur, discerni nequeant, docere aut hominis non est, aut si in hominis mentem descendere potest, id in eo erit, qui naturæ causas altius ac diligenter inuestigauerit. Itaque cum præsentis operis professio ea sit, vt neque quod Dei est, impiè sibi sumere velit, & ab aliis in philosophiæ abditissimis recessibus latentia, perquiri velit, nos historici tantum aggressi opus, non causas, sed effectus rerum ostendisse, contenti erimus.

De Sura Proconsule.

Suræ olim in Sicilia proconsuli, piscator omni ex parte ram similis fuit, vt non oratione tantum (balbus enim erat) verum in gestu quoque dum rideret, non similis Suræ, sed Sura videretur esse. Effigiesque ipsa adeo Suram ipsum representaret, vt si vestium discrimen tolleretur, discerni inter se non possent.

De Cassio Seuero oratore.

Cassius Seuerus adeo Mirmilloni vndique similis fuit, vt ei pro crimine obiiceretur.

De duobus Pueris Seruis.

Quum M. Antonio triumuiro Toranius Mango, duos

pueros tanquam fratres vendidisset, quod in omnibus similibi erant, atque sermo postea indicasset, alterum in Germania, in Asia autem alterum ortum esse, Antoniūque in eo fraudem sibi adhibitam quereretur, ac puerorū precium repocerer: Toranius callido vir ingenio, Ob id tanti se pueros vendidisse, respondit, quod cum tam diuersis inter se regionibus orti essent, magis mira similitudo fuerit, quā minuz gratiā haberet, si inter fratres (id quod vulgo natura haud tam raro impartitur) similitudo inuenta esset.

RECENTIORA.

De Francisco Sfortia Mediolanensi duce.

Inter recentiores aui homines, inuenti sunt nonnulli, inter se discretam penē similitudinem habere. Vidimus nos Francisco Sfortiā Mediolanensi duci, cuius aspectu nihil gratius, nihil principe magno dignius erat, iuuenem in leui ipsius armatura vultu adeo similem, vt aulā totius consensu, ob eam similitudinem cognomento princeps appellaretur. Cum Franciscus vtpote omni in re humanissimus non sine voluptate in eo tanquam in speculo imaginē suā, ac plerisque in rebus gestus suos, ac vocem agnosceret, & nonnunquam contemplaretur.

De Sigismundo Malatesta Ariminensi principe.

Pariter quoque Sigismūduz Malatesta, adeo effigie Marchesino Mimo persimilis fuit, vt eam Mediolanum peteret a socero ipsius Francisco Sfortia Mediolanensi duce, Marchesinus (eius enim suppudebat) aliō ablegaretur: nam aliquando dicacior Marchesinus, ob similitudinem Sigismundum filium suum esse dicebat.

DE IIS QUI OBSCURO ORTI LOCO,

per dolum claris sese familiis inferere conati sunt.

CAPVT XVI.

De Smerde Mago.

PErsepe inuenti sunt homines, qui aut propter effigiem persimilem, aut alia fraude adiuti, alienis se familiis inferere, aut aliorum nomina inuadere ausi sunt. Id inter ceteros Magus nomine Smerdes, propter similitudinē Smerdes Cambylis Aegyriorū regis fratrem, quem is interfici iusserat, se finxit esse, atque aduersus Cābysem regnū occupauit: & nisi

& nisi fraus detecta esset, quia defectas habebat aures, id quod Othanis filia palam fecit, dū cum eo decubans, caput pertractasset, acquisitū fraude regnū, quietē possedisset: sed eū postea Darius, fraude detecta, cum regno vita etiam priuauit.

De Prompalo Syriae rege, qui se Alexandrum finxit esse.

Simile Prompali extreme fortis viri, principū atque; exitus, vt magi Smerdis fuit: nā cū Antiocheni a Demetrio Sotere, Seleuci filio rebellassent, a Ptolemæo Philomatre Aegypti rege adiuti, Prōpalum Antiochi Epiphaniis filium finxerunt esse. Iuditōque Alexandri Balaitis nomine ad regnū aduersus Demetriū Soterem erexerunt, iustius quā Demetrio regnum ei deberi asserentes: adeo autem propitiā Prōpalus habuit fortunā, vt propter populorū in Demetrium odij magnitudinē, rebellāte reliqua Syriae parte, quemadmodū antē Antiocheni fecerant, is Demetriū praelio superatū interemerit. Ceterū Prompalus postea, nimis fortunā bonis corruptus, cum insolenter nimis atque libidinosē, malē partum, malē administraret regnum, post aliquot annos a Demetrio Nicatore, Soteris Demetrii filio, quem ipse occiderat, Syria pulsus in Arabiam effugit, vbi interemptus fuit.

De quodam Aegyptio qui se finxit Antiochi Soteris Syriae regis filium.

Haud multo post simili fraude Aegyptius iuuenis, mercatoris Protasibi filius, cum se Alexandrū Zebennam appellaret, Antiochi Soteris Syriae regis adoptiuū filiū, quem Parthi in praelio occiderāt: a Ptolemæo Phiscone Aegypti rege, aduersus Demetriū Nicatorem, Syriae regē adiutus, tam multis quas appositē fingebat lachrymis Antiochi corpus sepeliuit, adeoque hac pietatis specie populorū gratiā sibi conciliauit, vt postea ad Demetriū Nicatorem superandū, & ad parandū totius Syriae regnū, multū ei laborandū non fuit. Verum postea variāte fortuna, regno depulsus est, ab Antiocho Crispo siue vt nonnulli aiunt Gripho, qui Demetrii Nicatoris filius fuit. Nā cū Antiochia, auream Iouis statuam, fartim rapere vellet, qua re detecta populus arma cepit, inde mari aufugit, aduersūque tēpestare actus, cum in maritimos latrones incidisset, caprus atque; hosti suo dedit, fraudis atque; ficti nominis, in alieni regni occupatione, acerbas moriēdo poenas luit.

De Archelao qui se Mithridatis Pontici regis filium finxit.

Archelaus Mithridatis se filium fingens, gener atque idem

successor Ptolemæi Ægypti regis factus, in Asia quoque magnis urbibus potitus est: cæterum tandem à Gabinio prælio superatus, vitam ac simul malè partum regnum amisit.

De Andrisco Pseudophilippo Macedoniae rege.

Andrisco abiectæ vir fortunæ, Demetrio Syriæ rege subornante, Philippi nomen usurpauit: nam Persæ Macedoniae regis filium se finxit, atque ab urbe Roma profugisse se dicebat: quem tanto omnium consensu ac favore Macedoniae acceperunt, ut breui eum Macedoniae regni possessorem homines viderint.

De duobus qui se Ariarthi Cappadociae regis filios fecerunt.

Cum Nicomedes Bithyniæ rex vereretur, ne Mithridates si Cappadociam occupasset (id quod tunc agebat) arma quoque in Bithyniam extenderet, sub hoc nomine quod eã Ariarthi filio in Cappadocia regnante traditurus esset, iuuenem satis liberali facie præditum subornauit, ut tanquam Ariarthi filius Romam proficisceretur, atque à populo Romano Cappadociae regnum peteret: ut autem res similior vero videretur, cum eo uxorem Laodiceam misit, quæ olim Ariarthi vxor fuerat, ut rem esse, quemadmodum iuuenis dicebat, testaretur: cæterum à Senatu ambo, tanquam falsæ rei auctores, indicto silentio, reiecti fuerunt.

De Iudæo quodam, qui se Alexandrum finxit, Herodis Iudæorum regis filium.

Haud meliorẽ exitum falsi commenti, ac fraudis suæ Iudæus quidam Sidonius tulit, qui se Alexandrum esse finxit Herodis Antipæ Iudæorum regis filium, quem pater occidi iusserat. Affirmabat enim se à militibus quibus occidendi cura demandata fuerat emissum, fugiendi potestate habuisse, atque pro se aliũ haud dissimilẽ interfectũ. Itaque & vultus similitudine, & verbis signisque, quibus utebatur, à subornatoribus diligenter instructus, multis se verè Alexandrum esse persuasit. Iudæorum igitur permultis eum prosequentibus, regio habitu ornatus, Romam venit, ut regni partem suam peteret: ubi cum Augustus Cæsar, prudentia sua fraudem, ut habebat, detexisset, occisi subornatores fuerunt, & ipse ad seruitutem in triremi remo alligatus.

De duobus, qui se Neronem Imperatorem finxerunt.

Imperante Othone, magni motus in Græcia atque Asia fuerunt, propter citharædũ qui se Neronẽ fingebat. Is cum vultu

atque voce ei persimilis esset aiebat, quo tempore Romæ disseminatum fuit, Neronem sibi vim attulisse, aliũ pro eo fuisse mortuũ: quamobrem cum seditionis permultis eum prosequentibus, Syriam aut Ægyptum petere contenderet, quò si peruenisset, minimè dubiũ erat, quin oriens totus tumultuaret, aduersa tempestate ad Cythũ insulã inter Cycladas delatus est, ubi cũ veluti verus Nero in milites qui ab oriente veniebant, Imperio vteretur, impulit ut parerent, atque Sisenna centurio à militibus desertus, profugere ab insula cogeretur. *Qua re audita, cũ Asia penè tota nuraret, missis ab Othone duabus triremibus, nauis qua is falsus Nero ferebatur oppugnata est, atque in eo prælio is interceptus fuit, corpusque ei Romã missum. Alius quoque vigesimo anno post Neronis mortẽ, cum se Neronẽ fingeret, in oriente tantũ nominis atque existimationis peperit, ut vix nisi post aliquod tempus, à Parthis Pop. Rom. deditus foret, reprimi posse videretur.*

De Geta qui se Scribonianum Camerinum finxit.

Nero, quemadmodum alios multos, ita etiam Scribonianum senatorem occiderat, & tamen imperante Vitellio inuentus est in Illyrico seruus, nomine Geta, qui nihilo foelicior fortuna, quam hi de quibus est dictum, se Scribonianum fingeret, qui magna seditionum atque seruatorum coacta manu, omnia in Illyrico turbabat, ubi olim Scribonianus in magna apud eos populos gratia fuerat: sed breui Geta ad Vitellium perductus, atque à primo agnitus, ut seruus ac fugitiuus multatus est.

De Nymphidio Sabino.

Nymphidius Sabinus, sub Galba prætorij præfectus forsatus, quia ad Imperium aspirabat, se Caligulæ filium esse dixit: matri enim meretricis notam inussit, ut se Cæsarũ sanguini infereret, quanquam id longè à vero abesset.

De Barbario Philippo.

Inuitatum profectò fraudis genus fuit, quo Barbarius Philippus, seruus fugitiuus, Romæ aliquod tempus vsus est, cum tanquam ciuis Romanus præturam gereret, cuius præturæ administratione, postea iureconsulri vehementer laborarunt, dum de his quæ in prætura Barbarius gesserat, ratane esse deberent, ageretur: quæ tamè rata gesserunt, esse ob fraudem haud à iure absconã, qua nimis multi cõprehendebantur.

Sed iam à priscis ad recentiora transeamus.

RECENTIORA.

De Childibio Antio.

Childibius genere Antius, his populis vicin⁹, qui sub Sclauorum nomine, Iustiniano Imperante, regionem trans Danubium incolebant: dum inter Antios Sclauonésque bello contenderetur, à Sclauone captus, quia corporis robori animi vigor respondebat, magnam audendo famam sibi comparauit. Hunc ut fortuna tulit, Antius à Sclauone qui eum ceperat redemit, Romani captiui hortatu, per hunc enim modum, se quoque liberatum iri sperabat. Antio autè ostendit hunc Childibium, quia & virtus & nominis similitudo fidem faciebat, illum esse, qui ad Danubium Iustiniano Imperante, Thracià magnis rebus gestis rexerat, prælióque cum Sclauonibus edito, interiisse credebatur, qua de re rogatus hic Childibius, cum eam negaret, Romanus captiuus, vafro vir ingenio, ei cuius erat captiuus persuasit, hunc verum esse illum Childibium, sed præ timore affirmare rem non audere. Itaque res palam facta est, & is partim quia terrebatur, nisi quod Roman. dicebat, affirmaret, partim quia euasurum se in maiorem fortunam putat, si is Childibius quem ferebát, putaretur esse, ipse quoque aliorum opinionem sequutus, quod alij ferebant, dicere & affirmare cœpit. Cùm igitur Iustinianus Sclauonibus atque Antiis optionem fecisset, Turrim urbem inhabitandi, quæ olim à Traiano condita, per id tempus cõtinuis bellis populo exhausta ac deserta erat. De ea incolenda vtraque gens conuenit, si eis Childibius præficeretur: asseriebant enim, quæ ad modum Thraciam olim virtute defenderat, ita ipsos nunc quoque defensurum. Missus ergo Childibius captiuus ab vtraque gente ad Iustinianum orator, cum in Narsetem Eunuchum proficiscens incidisset, qui Childibium primum in prælio mortuum norat, diligenter ab eo excussus est, & quanquam Latine loqueretur, & multa primi Childibij signa daret, tamen is esse, qui verè erat cognitus, vincetus est, atque ad Imperatorem missus.

De Cotharino qui Sulthani filium se finxit.

A virginis partu ducente limo ac quadragesimo tertio anno post mille, in Asia minore quidam fuit nobili inter Turcas genere ortus, qui Cotharinus nũcupabatur: hic quorundam Turcensium præfectorum opera, qui Baiothum Sulthanum

inuisum habebant, cùm in publico cum matre ex cõposito cõtendens minis cum ea ageret, ut quo patre esset ortus declarare veller, ipsaque reluctaretur, arreptâ capillis, graui ter calcibus pugnisque multauit. Itaque cùm filij vim vltra ferre se non posse ostenderet palam affirmauit, Cotharinum Baiothi Sulthani fratrem esse: quam rem, cùm populi ingenti gaudio accepissent, ad eum circiter viginti millium hominum manus conuenit, atque vrbs Iconium iam deditioe fecerat, cùm inde profectus, ut Candelorũ occuparet, vbi regij thesauri custodiebantur, per fraudem à quodam Turcensi principe captus, vnâ cum fratre suspensio vitam finiuit.

De Gondeualdo, qui se Clotharij filium dicebat.

Cum similem fraudem, in Burgundia Gondeualdus astruere veller, nequaquam foeliciorum exitum nactus est: nam cum eius mater, quæ corpus vulgauerat, Clotharij Burgundiæ regis filium diceret, à Clothario atque Childerico eius fratre repulsus, ut declinaret dedecus, quod inde in eum resulauerat, Hierosolymã in Orientem profectus, vnde audita Clotharij morte cùm in Burgundiã rediisset, eumque populi excepissent, cõmissis cum Gonthramo vero Clotharij filio graui prælio, ab eo Gondeualdus confestim superatus, atque occisus fuit.

De quodam qui se Adelfonsum Aragoniũ regem finxit.

Mortuo in prælio aduersus Mauros in Hispania Adelfonso rege, Hispanus, qui ei facie persimilis erat, se Adelfonsum esse finxit, ostendens propter acceptæ cladis dedecus, ignoto habitu, velle orbem terrarum peragrare: quibus rebus apud multos (nam præter similem effigiem, multis quoque alijs signis, se verum Adelfonsum ostendere videbatur) tantum profecit, ut magnus hominum numerus, Adelfonsum esse eum putaret. Itaque cum ob eam rem, multi hominem prosequerentur, veritus Alphonfus, qui in regno successerat, ne inde grauius sibi negotium oriretur, comprehendit eum, atque suspendi iussit.

De quodam qui se Henricum quintum Imperatorem falso dixit.

Anno à dicto iam partu centesimo atque trigesimo septimo supra mille, in Germania apud urbem Solodunum ab eremo profectus quidam, se Henricum quarrum Imperatorem esse palam affirmabat, qui antea mortuus erat: quam obrem cum multi ad eum transirent, inter Germanos graues

ortæ sunt contentiones, cum alij falsum Henricum, verum alij esse contenderent, sed tandem aperta re, vt erat, relegatus est, vt Clunij monasterium monachus inhabitaret.

De alio qui se Balduinum Constantinopolitanum Imperatorem falso dixit.

Anno ducentesimo ac vigesimo quinto, aut circiter post mille, ab eodẽ partu iuxta urbẽ Andrinopolim, Balduin⁹ primus, Constantinopolitanus Imperator, Flandriæ comes, in prælio à Græcis interfectus, nusquã repertus fuit, multisque ob id eũ adhuc viuere dixerunt: inuentũq; est, qui se eũ esse diceret: per Belgicæ enim partẽ quæ Flandria dicitur, in peregrini habitu vir quidã nomine Bernhardus de Rayns errabat, verbis signisq; per multis, fide apud plerosque facta, vt eũ Balduinũ esse crederent: ob eã rẽ ingens hominũ manus eũ sequebatur, atque aliquot iã vrbes ad eũ defecerant, sed cũ Ludouicus Gallorũ rex, diligentius inquirere rẽ illã veller, is Ludouico ita requirente Peronã venit, vbi cũ eum inspexisset obstupuit, cũ ex toto ei⁹ effigies Balduino simillima esset: neque tamen hac similitudine contentus aliis quoque modis, de ipsa re certiora eruere voluit: itaque cum meminisset Philippũ regem patrẽ suum, equestria ornamenta Balduino dedisse, ab hoc petiit vt diẽ locũque atq; modũ declararet, quo equestri dignitate donatus fuerat, & vbi vxorem primò desponsasset, quæ regi Philippo arcta affinitate coniuncta fuerat: qua re is qui se Balduinũ fingebat, cũ se caprum videret, tẽpus ad respondendum sumpsit, tandẽque detecta fraude qui princeps atque Imperator illuc venerat, Perona in peregrini atq; inopis viri forma abiit, à populis Flandrensibus desertus, quod eũ his respõdere nesciret, quæ Ludouicus rex poposcerat, quæ illi si verus erat Balduinus exploratissima esse debebãt: satis palàm fiebat ipsum Balduinũ non esse: nec multò post Herardi Castenaci opera in caupona Burgundię quadam captus, vt dignus erat, suspensus fuit.

De Federico Vbalduino de Carda nuncupato, qui se Guidonis Montisfereti Comitis filium finxit.

Cum Guido Vrbinatũ comes grauius ferret, se legitimis non habere liberos, vt in principatu ex se successorem inueniret, stabilirẽtque concubinę quam habebat, tanquam ex se ortũ, supposuit Berardi Vbalдини Cardæ filium quem postea Federicum nominauit. Sed ei haud multò post ex vxore

verus natus est filius, cui Odoni Antonio nomẽ indidit, eũ ob scelestã vitam cũ Vrbinates interemissent, Federicus populis ita annitentibus, ad principatũ conscendit, vt comitis Guidonis naturalis filius, lógẽ scelicus ei, quãms de quibus est dictũ, fauente fortuna: nã vt Vrbinates Odonis sceles in se irritauerat, ita propter virtutis magnitudinẽ, Federicũ veluti numen Vrbinates coluerunt: sub eo quæta atq; æqua omnia, nõ minus quã Romani sub Numa assequunt.

De quodã qui Ricardum secundũ Britannicam regem se finxit.

Cum Henricus quartus Ricardum secundum, fratrem patrelem Britannicam regem in vincula coniecisset: ac regnum occupasset, Salesberitanus comes ex matre Ricardi frater, vt eum liberaret, aut saltem vlcisceretur, regia veste faceretorem adornauit, qui olim in Ricardi musicorum numero fuerat, atque ei in omnibus persimilis erat. Ricardum igitur in insulam effugisse, è carcere disseminauit. Ad eam famam, cum multi conuenissent, supposititiũque Regem sequerentur, Henricus valido exercitu, cum eis cõserta manu in fugã omnes conuertit, atque occidit, inter quos haud longẽ post verus quoque Ricardus fuit.

De quodam Oxonenfi Britanno qui se finxit Georgij Clarentiæ ducis filium.

Ætate nostra in Britannia regnante Henrico septimo cum in carcere Eduardum Georgij Clarentiæ ducis filium assenaret, Georgius autem Eduardi, atque Ricardi frater fuerat, quorum vtroque in Britannia regnante, Britannus quidã sacerdos, finxit Eduardũ, qui in carcere erat, Henrici manus effugisse, & pro eo adolescentẽ Oxonensem organistæ filiũ, qui ei simillimus erat ostẽdebat. Hunc in Irlandiã deductũ, eius insulæ populi Regẽ appellarunt, quibus subnixus, accedente præterea Britannorũ exulum ope satis magna manu in Britannia traiecit: vbi ab Henrico statim prælio superatus, ac captus, cum ab eo populo ostenderetur, vnã cũ vero Eduardo, fraus illa prorsus detecta fuit. Henricũque hunc falsum Eduardum, anno quadringentesimo octogesimo septimo post mille culinæ seruitio relegauit.

De alio qui se Ricardum, Orcadam ducent, Eduardi quartũ Britannorum regis filium simulauit esse.

Post hunc falsum Eduardũ, iterũ anno quadringentesimo septimo post mille, à virginis partu, in Britannia Scotorum

ope quidam descendit, qui se Ricardum Orcadam ducem nominabat, Eduardi quarti filium, arque ad se regnū spectare asserbat: fingens cum patruus eius Ricardus, ut regnum ipsi ac fratri adimeret, occidi ambos iussisset, militem eum cui caedes demandata fuerat, occiso primo eius fratre, precibus flecti se passum, alium pro se occidisse, atque ipsum liberasse. Cum autem Eduardi effigies verbis addita (Eduardo enim vero simillimus erat) multos impulisset, & ut quæ is dicebat, vera esse crederent, à Carolo octavo Gallo- rum rege quaesitus, quod eo tempore Henrico Britannico regi hostis erat, in Parisiorum urbem cum honesto comitatu venit, ubi posteaquam accepit, ab Henrico cum Gal- lis initam esse pacem, veritus ne tanquam inite pacis pi- gnus Henrico traderetur, in Flandriam profugit, illicque à Philippo Burgundiæ archiduce, cui Maximilianus Imperator pater erat, tanquam propinquitate coniunctus in honore habebatur: sed tertio anno post inchoata huius fraudis commenta, prælio ab Henrico rege Britannico, cum in Britanniam traiecisset superatus ac captus, palam fecit se Tornacensis tonsoris filium, nomine Petrachinum Verbec- chum esse, arque ad urbem Londam, cum idem affirmantes eius parentes venissent, ab Henrico liberatus alimenta quoque quibus viueret, accepit. Sed cum postea iterum res novas moliri deprehensus esset, in medio vrbs Londæ foro capite mulctatus est. Cæterum quanquam in eiusmodi materia, permulta insignia Italo- rum exempla nobis occurrant, ut posteritatis nostræ rationem habeamus, ne aliqui ab hoc nostro scribendi genere, quod in communem vilitatem solum suscepimus, laesos se esse putarent, in eam sa- uiant, hic scribendi finem faciemus.

F I N I S.

INDEX COPIOSISSIMVS

OMNIUM NOMINUM DE QUIBUS

passim in hac historia agitur.

A	Arō pōtifex Iudcorū.	303	Egyptiorum reges.	60
	Abagas Can Tartarorum		Egyptius quidā qui se finxit	
	rex.	351	antiochi Soteris regis filiū.	
	Abacuc propheta.	39		367
	Abarthomius Sidoniæ rex.	223	Ælius Adrianus Imperator.	
	Abeniuzā Sultanus Marrochi.		41.68. 73. 109. 122. 279.	
		211.	291. 300.	
	Abdelmonius Barbariæ rex.		Ælius Verus Imp.	311
		105	Æschines orator.	101
	Abimelech Gedeonis fili⁹.	313	Æsopus Demosthenis libert⁹.	
	Abisai Hebræus.	88		278
	Abiud sacerdos.	12	Æthiopes.	66
	Abfalon.	354	Africa rex quidam.	360
	Abfalonis in fratrem crudelitas.		Agapetus Pontifex.	196
		185	Agatha virgo Catinensis.	99
	Abydeni.	213	Agathocles Syracusanorum rex.	
	Achab Samariæ rex.	12	102. 331.	
	Actia Augusti mater.	30	Agathoclis comites.	278
	Actilia Variola Romana.	269	Agefilaus Atheniensis.	96
	Actius. III. Estensis Ferrariæ		Agefilaus Lacedæmoniorum	
	princeps.	357	rex.	III. 132. 245
	Adaleda Augusta.	231	Agis Lacedæmoniorum rex.	121
	Adathames Cara.	257	Agrigentinus quidā cæcus.	256
	Adlauus Northumbrorum Bar-		Agrippina Augusta.	21
	barorum rex.	343	Agrippina Augusta.	355
	Adolefcens Lacedæmonius.	88	Aimarus Episcopus Aniciensis.	
	Adonizebech Cananæorum rex.		48.	
		228	Aimo Sabaudia comites.	276
	Adrianus & Seuerus Impera-		Alardus eques prouinciæ Nar-	
	tores.	299	bonensis & Carolus I. Nea-	
	Adrian⁹ prim⁹ Pont. Max.	118	polit. rex.	261
	Adulterij duo accusati.	279	Alaricus Gothorum rex.	4. 320
	Ægypti Sulthani.	226	Alarici milites.	5
	Ægyptij.	59. 61. 65. 319	Alberic⁹ Barbianus Cunij co-	
	Ægyptiorum iudices.	61	mes.	64

I N D E X.

Albertus Pius Capri princeps. 284
 Alcibiades Atheniensis. 81.
 160. 244. 250. 258
 Alexander Eleus philosophus. 369
 Alexāder & Gaius martyres. 7
 Alexander III. Pont. Max. 201
 Alexander Iudæorum rex. 314
 Alexander magnus. 32. 77. 81
 84. 109. 111. 134. 147. 162
 209. 298. 299
 Alexander magnus & Timo-
 clea Thebana. 184
 Alexander Phæreus tyrannus. 313
 Alexandrini quidā ciues. 352
 Alexandrinus populus. 756
 338. 351
 Alphonſus Aragonius Sicilia
 rex. 110. 127. 131. 137. 152. 158
 159. 255. 284. 302
 Alphonſus Legionis rex. 10
 Alphonſus Peresius Guſma-
 nus. 214
 Alphonſo II. Neapolis rex. 222
 Alphonſus quartus Legionis
 rex. 14
 Alphonſus X. Caſtulonēſis rex.
 284
 Alphonſus ſenior Aragonum
 rex. 74
 Alfredus Britannorum rex. 35
 Alphenus Varro Cremonēſis.
 102
 Almaricus Hieroſolymarum
 rex. 10
 Almeno Arabs rex Toletan^o.
 215

Altinerius & Rainaldus Tar-
 uiftani. 255
 Alreda mater Gulielmi Nor-
 mandi ducis. 34
 Aluarus Luna Aragonius. 239
 Amalafunta Oſtrogothorum
 regina in Italia. 282
 Amalthea Sibylla Cumana.
 277
 Amafis rex Ægypti. 243
 Amafis Perſa. 249
 Ambroſius Mediolanen. epiſ-
 copus. 18. 25. 35. 47. 78. 125
 196. 283
 Ambroſius Grimaldus ciuis
 Genuenſis. 38
 Ammianns Marcellinus. 265
 Amram Moſis pater. 30
 Ammon Hieroſolymorū rex.
 12
 Anaſtaſia nobilis fœmina Cō
 ſtantinopolitana. 187
 Anaſtaſius Imp. 360
 Anaſtaſius abbas. 25
 Anaſtaſius II. Pont. 361
 Ancillæ Cleopatrz. 219
 Andalonus Negronus Genuē-
 ſis. 283
 Ancharus Midæ regis Lydo-
 rum filius. 174
 Andragatius comes. 89
 Andriſcus Pſeudophilippus
 Macedoniae rex. 367
 Andronicus Imp. 230
 Animalia admiranda. 56
 Annibal Carthaginenſis. 251
 259. 294. 355.
 Antagoras poëta. 195
 Antigonus rex Macedonum.
 111. 169

I N D E X.

Antiochus accipiter Syriæ rex.
 172.
 Antioch^o Epiphanes Aſiæ rex.
 13.
 Antiochus III. Aſiæ rex. 133.
 210
 Antiochus Eupator Aſiæ & Sy-
 riæ rex. 330
 Antiochus Griphus Syriæ rex.
 350
 Antipater Herodis Iudæorum
 regis filius. 354
 Antipater Macedoniae rex. 354
 Antiftia vxoris Pompeij ma-
 ter. 177
 Antifthenes philoſophus. 282
 Antonia Placilla Priſci vx. 217
 Antonij ægyptij ſenectus. 297
 Antonius Venierus Venerorū
 dux. 180
 Antoninus Caracalla Imper.
 220. 316
 Antoninus Pius Imp. 77. 112
 155. 182. 279. 285
 Antonius Leoninus Genuēſis.
 270
 Antonius Spinula Genuenſis.
 335
 Auerum Hieropolitanum. 55
 Anus quædam. 247
 Apelles pictor. 292. 295
 Aphri Epifcopi. 51
 Apitius Romanus & P. Octa-
 uius. 308
 Apollonius Tyaneus. 39. 78.
 281. 292. 297.
 25
 Appius Claudius Decuir. 331
 Appius à Triumuiris proſcri-
 ptus. 227

Apulei^o & Ariftius proſcri. 252
 Aquileienſes. 268
 in Aquis mirāda perſpecta. 49
 Arantij vxor. 177
 Arcis Nucerinæ præfectus. 189
 Araſſenſis clerici & eius ſoro-
 ris facinus. 273
 Arbogastes comes. 332
 Arbogastes. 89
 Archelaus qui ſe Mitridatis
 Pontici regis filiū finxit. 367
 Archidam^o Zeuſippi filius. 275
 Arefcones Argiuius. 40
 Aretha Cyrenaica docta mu-
 lier. 276
 Aretaphila Cyrenca. 121
 Aretaphila Græca. 278
 Argætaria Polla docta mulier.
 277
 Argiraſpida. 325
 Argou Cham Tartarus. 235
 Ariarthes Cappadocum rex.
 87
 Ariminenſes duo fœminę. 268
 Ariſteus Proconnenſis. 43
 Ariſtides Athenienſis. 119. 123
 139. 271. 303
 Ariſtippus Argiuius tyrannus.
 786
 Ariſtippus philoſophus. 245
 Ariſtobolus Iudæorū rex. 110
 354
 Ariſtophanes poëta Græcus.
 295
 Ariſtoteles philoſophus. 76
 Arnaldus Gerardus Cathala-
 nus. 212
 Arnoldus Flandriæ comes.
 334
 Arrius hærefiarcha. 361

I N D E X.			
Atrij apri perfidia.	332	Athanasius patriarcha Alexā-	
Arfacēs Parthorum rex.	102	drinus.	273
Artaxerxes Lōgimanus Persa-		Athenienſes.	59.65.160.162.
rum rex.	210		202. 267. 336
Artaxerxes Memnon Perſarū		Athenodorus philoſophus.	
rex.	307		39.247
Artaxerxes Perſarum rex.	313	Auenzoar Albumaſar.	36
Artauada Armenius eques Rō.		Aues admirandā.	56
	361	Auguſtinus Hipponen. epiſc.	
Artemiſia Cariæ regina.	258		18. 211. 295. 283
Arthemōn Periphoretus.	365	Auidius Caſſius.	316
Aruntius & Apūcius proſcri-		A. Iunius Valens.	88
pri.	252	Aulus Vitellius Imp.	22. 348
Aſconius Pædianus.	282	Aurelianus Imperator.	2. 23.
Aſclepiades Pruſienſis medi-			38. 39. 70. 73. 103. 109. 200.
cus.	113. 290		209
Aſcletario mathematicus.	291	Aurelianus Carthaginenſis c-	
Aſdrubal Carthaginenſis.	363	piſcopus.	269
	313.	Aurel. Imp.	73
Aſina quæ locuta eſt.	52	Aurelius Alexander Seuerus	
Aſphaltis lacus.	54	Ro. princeps.	2. 17. 61. 69.
Aſſaſini.	6		200. 279. 285
Aſtapacenſes.	86	Aurelius Val. Probus.	89. 111.
Aſtulphus Longobardorum		Aurelij Valerij Probi exerci-	
rex.	362	tus.	338
Aſtyages Medorum rex.	313	Axiorea Phliaſia.	282
Athalia Hieroſolymarum re-		Abbas & Monachi in Prole-	
gina.	354	maide.	141
Athelſtani Britannorum regis		Abſtinētix priſca cum ea quæ	
mater.	34	recentium temporum eſt cō-	
Athenodorus philoſophus.		paratio.	137
	247.	Actius Eſtēſis Ferrariæ domi-	
Attalus Aſiæ rex.	285	nus.	130
Attila Hunorum rex.	360	Adadi Syriæ regis ingratitudo.	
Attilæ Hunorum regis ſene-			166
ctus.	298	Adelbertus Pragēſis epiſcop⁹.	
Attilij exulis mater.	354		124
Atto Epiſco. Moguntinus &		Admirati Turcarū & Balduini	
Ludouicus III. Impera.		Hieroſolymæ regis mutux	
254.		gratitudines.	165

I N D E X.			
Æmilius Sybaritanus.	142	Arriani filius.	170
Agricola regni Neapolitani.		Artaxerxes primus Perſarum	
	144.	rex.	153. 161. 169
Agrippa Iudæorū rex.	154. 161	Aſpidis gratitudo in Aegyptiū.	
Albertus Bauariæ dux.	127		163
Alexander Seuerus imp.	121.	Athenienſum in regē Deme-	
	122. 169	trium ingratitudo.	166
Alexander V. Pont. Max.	151	Auenit & Iofaphat Indorum	
Alexander & Mechtildis Sco-		reges.	124
tix regis filij.	140	Auguſtus & Arrius philoſo-	
Alexādrina virgo Aegyptia.	141	phus.	145
Alexander Imp. Conſtantinopo-		Auguſtus Caſar.	122. 153. 154.
litan.	171		186. 199. 208. 219. 247. 279.
Alexij erga Iſaac fratrem Imp.			285. 297. 349
Conſtantinop. ingratitudo.		Auguſti erga Toranium ingra-	
	167	tutudo.	167
Alexius Patricius Roman.	139	B.	
Alfonſus Caſtellæ rex.	129	B Abylonij.	58. 267
Alfonſus Legionenſis rex. ibi.		Badilus Gallus.	351
Alfonſus ſecūduſ Hiſp. rex co-		Balbinus & Lepidus.	227
gnomento Caſtus.	135. 157	Balduinus Conſtantinopolit.	
Almanſor Arabum rex in Hi-		Imperator.	269
ſpania.	141	Balduinus primus Hieroſoly-	
Almaricus Pannonius.	135	mæ rex. 9. 92	
Amurates Turcarum rex.	125	Balduini II. Hieroſolymarum	
Andreas Ord. Minorum.	126	regis exercitus.	326
Annia Romana.	143	Balduinus tertius Hieroſolym.	
Antiochi equus.	163	rex.	19. 48. 80. 82. 211.
Antonius ægyptius monachus.		Balthazar Chaldeorum rex.	13
	139	Bamba Hiſp. rex.	25
Antonius Validi mōtis comes.		Baptiſta Malateſta docta mu-	
	129	lier.	277
Apollinaris Alexandrinus pa-		Baptiſta Mirandulanus.	361
triarcha.	151	Barbara virgo Njcomedienſis.	
Aquila & virgo quædā Seſtia.			98
	163	Barbarius Philippus.	368
Archebius Aegyptius mona-		Barbula & Marcus.	182
chus & heremita.	151	Barchochabas Iudæus.	253
Arria Romani ſenatoris con-		Bardilones Vincentinus.	99
iunx.	143		

I N D E X.

Barthabaces Cybeles sacerdos.	Blasius Axaretus Genuensis
39	ciuis. 105. 114
Bartholinus Sistrus Papiensis.	Bochorus Aegypti rex. 19
189	Boemundus Normandus. 123
Basilus ex Abbatis ministro	Boij Galli. 259
Imperator. 225	Bombardæ primus vsus. 64
Bela II. cæcus Vngariæ rex. 234	Bonifaci ^o VII. Pont. Max. 326
Bela III. Vngariæ rex. 335	Bonifacius octauus Pontifex.
Belisarij exercitus in vrbe Ro-	7.322
ma. 351	Bononienses. 342
Bellifarius Constâtinopolita-	Bonosus imperator. 103
nus. 70. 74. 124. 301. 346	Brachius dux militaris. 265.
Belphech Turca Persarum rex.	344. 358
329	Brachmanes philosophi. 292
Benedictus Abbas. 36. 45. 78	Britanni qui Scoti dicuntur. 59
Benedictus III. Pont. Max. 125	Britannici quidam populi. 339
Benedict ^o IX. Pont. Max. 326	Britius Turonensis episc. 273
Brugensis populus. 340	Brunechildis Gallorum regi-
Bernabos Vicecomes Medio-	na. 355
lanensis princeps. 130. 329	Brunechildis Gallorum regina
Bernardini Curtij pæditiõ. 336	& Izabel regina Sama. 230
Bernardus abbas Clareuallen-	Bubulcus quidã German ^o . 198
sis. 79	Bubulcus quidam seruus. 192
Bernardus Carpius eques His-	Budensis populus. 341
panus. 171	Bulgari. 339
Bernardonus Vasco Florenti-	Buthes Persa. 87
narum copiarum dux. 71	Bysaltides rex in Thracia. 178
Berosus Astronomus. 304	C.
Bethisacus Gallus. 275	Abrias Atheniensis. 245
Bertholdus Zeringiæ dux. 358	Cacanus Bauarorum rex.
ad Bestias duo damnati. 359	254
Bethuliani & Iudith. 258	Cæcus quidã Agrigëtinus. 256
Bettus Biffolis Florentinus. 94	Cæsar Augustus. 67. 68
Bilia Duellij Rom. vxor. 133	Cæsar dictator. 20. 21. 328.
Bion Boristhenites philoso-	343
phus. 364	Caiphaz Iudæorum pontifex.
Blanca Vicecomes Mediola-	17
nenfis dux. 182	C. Iulius Cæsar. 186. 192.
Blandinæ Lugdunensis scemi-	299. 279
næ patientia. 183	C. Martius Coriolanus. 81

I N D E X.

C. Marius consul. 72. 97. 115.	Carolus I. Neapolit. rex. & A-
175. 266. 299	lard ^o eques Narbonensis. 261
C. Plinius. 280	Carolus VI. Gallorum rex.
C. Rabirius. 272.	362. 129
Calen ^o Roman. & Vatro philo-	carolus septimus Gallor ^u rex.
sophus. 145.	365. 181
Caligula Imp. 31. 73. 107.	carolus septimus Delphinus
220. 300. 310. 315. 324. 364.	Franciæ. 335
328. 355.	Carolus octauus Gallor ^u rex.
Caligulæ Imp. ingratitude.	184
167.	caroli octauu aduentus in Ita-
Calir Bassa. 239.	liam. 18
Camma Galata audax mulier.	carolus rex Nauarrensis. 362
349	Carolus Simplex Gallor ^u rex.
Cambyfes Persar ^u rex. 13. 307.	236
319. 337	Carolus dux Aurelianensis.
Camyfis Persarum regis exer-	129
citus. 267	carolus & Franciscus Guarna
Candidati. 10	52
Canes Lysimachi regis. 163	Carolus vltimus dux Burgun-
Canis Scaliger. 261	diæ. 318
Canis Iasonis Lycij. 163	Carthaginenses. 3268
Canis T. Sabini. ibidem	casimirus Poloniae rex. 235
Cantor quidam. 295	Cassandra Fidelis Veneta do-
Cares & Metrodorus Persar.	cta virgo. 278
301	Cassius cherea tribunus. 175
Carinthij. 62	cassius Seuerus Orator. 366
carinus Imperator. 107	Castrit ^o castracanes. 74. 201
Carinus & Galienus Impera-	233
tores. 311	catharina virgo Alexandrina.
Carneades Græcus. 287. 280	99. 306
carolomanus Fræconiae prin-	cato senior. 74. 112. 177. 247
ceps. 124	cato Iunior. 115. 134.
Carolus caluus Imperator.	172. 205. 266
110. 180	carthi gens Germanica 63
carolus comes carolois Phi-	cecilia Barbatica Veneta. 144
lippi Burgundiæ ducis filius.	celestinus V. Pont. Max. 126
212	celsus tyrânus Imp. creat ^o . 227
Carolus magnus Gallor ^u rex.	Celtæ Hispanienses. 160
150. 181	Censores Romani. 61

I N D E X.

Ceforia nota in Sabaconū. 75
 Cenforini exercitus. 338
 Censurę exemplū præclarū. 75
 Centauri visi. 52. 58
 Centurio quidam Heliogabali. 346
 Cepionis feruus. 218
 Charimo & Era ancillæ Cleopatrar. 219
 Cheopes Ægypti rex. 300
 Childibius Annius. 368
 Chilo philosophus. 246
 Chilo philosophus & Diogoras Rhodius. 360
 Chilonia Spartana Cleobroti Spartani regis vxor. 219
 Chrysoftom⁹ patriarcha Constantinopolitanus. 274. 305
 Christiani Catholici veteres. 6
 Christophorus Colūbus. 294
 Christus Iesus Saluator. 43
 Chryssippus philosophus. 113
 sine Cibo qui vixerint. 56
 Cichus Ordclaphus Foroliuensis. 174
 Cichus Simoneta. 240
 Cinnæ consulis exercitus. 345
 Clara Assisicis sancta mulier. 306
 Claudius Imperator. 1. 15. 21. 75. 252. 315
 Claudius Pulcher. 348
 Cleander. 224
 Cleantes philosophus Stoicus. 281
 Clemēs quart⁹ pōtifex. 45. 136
 Cleo Atheniensis. 110
 Cleobulina Lindia mulier docta. 277

Cleomenes Lacedæmonū rex. 154. 87. 249
 Cleomeuis regis Spartani mater. 175
 Cleopatra Ægypti regina. 309
 Clerici Aralsensis & eius sororis facinus. 273
 Clericus Germanus. 44
 Clodoneus Gallorū rex. 18. 91
 Clotharius Gallorum rex. 179
 322
 Clorharius secundus Gallorū rex. 92
 Clotildis Gallorū regina. 350
 Cocceius Nerua Imp. 155
 Collegium tribunorum. 208
 Cn. Pompeius. 72. 77. 128
 133. 153. 191. 300
 Cnei Pompeij erga vxorē Antistiam ingratitude. 167
 Cominius Atrebatensis. 260
 Comiola scemina illustris. 168
 Comitris de Fois in filium immanitas. 180
 Commodus Imperator. 12. 23. 106. 300. 310. 316. 324. 365
 Conon Atheniensis. 203
 Conradinus Germaniæ rex. 232
 Conradus Imperator. 8. 212
 Constans III. Imper. 325
 Constantia Galli Cæsaris cōiunx. 325
 Constantinus Clarus Imper. 121
 Cōstantinus Magn⁹ Imp. 3. 4. 33. 187. 305. 322
 Constantinus militaris tribunus. 320

I N D E X.

Constantinus patriarcha Constantinopolitanus. 117
 Constantinus Pōt. Max. 200
 Constantius clorus cæsar. 228
 Constantius Imp. 24. 47. 73
 271. 301
 Consuetudo Italica. 64
 Conuersus quidam Ord. Cisterciens. 197
 Corfidius eques Roman⁹. 42
 Corinna mulier eruditione excellens. 276
 Cornelia Maximilla Vestalis. 272
 Corneli⁹ Balbus Gaditan⁹. 72
 Cornelius sacerdos. 39
 Cornificia Romana docta mulier. 277
 Corfus Donatus cuius Florentinus. 238
 Cotherinus qui Sulthani filiū se finxit. 368
 Cozagiani Persarū serui. 219
 Critolaus Græcus. 271
 Cresippus Cabriæ Atheniēsis filius. 106
 Cunigunda Augusta. 274
 Curina Afer. 43
 Curtius Ruffus Rom. 24
 Cyanes virgo Syracusana. 185
 Cyanippus Thessalus. 142
 Cymon Atheniensis. 193
 Cymon & Pericles Athenienses. 129
 Cyneas philosophus. 246
 287. 280
 Cynnamus Parthorum rex. 209
 Cypsellus Corinthius tyrannus. 307

Cyrus Persarum rex. 81. 82. 326
 D.
 Damatria Spartana. 178
 Damō Peripolita Chero-neus & L. Lucullus. 184
 Damophila Græca Pamphili vxor. 276
 Daniel propheta. 32
 Darius Persarum rex. 154
 Darius & fratres Artaxerxis Memnonis Persarum regis filij. 353
 Darius cuius Romanus. 181
 David rex Iudaorū. 2. 85. 102
 110. 122. 134. 181. 182. 209.
 251. 313. 331. 349
 David iatro Ægyptius. 221
 Decebalus dacarum rex. 88
 Delbora propheta. 305
 Demaratus Corinthius. 194
 Demetrius Antigonij regis Asiæ filius. 145
 Demetrius Asiæ rex. 307
 Demetrius Nicator Syriæ rex. 229
 Demetrius Asiæ & Ptolemęus Aegypti reges. 161
 Demetrius Philippi Macedonum regis filius. 272
 Demochares Atheniēsis. 194
 Democritus Abderita. 280. ei⁹ senectus. 297.
 Dercilides Sparranus. 194
 Desiderius Longobardorum rex. 5
 Deutera Gallorū regina. 176
 Diagoras philosophus. 247
 Diagoras Rhodius & Chilo philosophus. 360

Didacus Hispanus episcopus Oxonensis.	249	E.	
Didius Iulianus Annonæ præfectus,	272	E	Celinus Romanus Patavij & Veronæ tyrannus. 34
Didymus cæcus Alexandrinus.	35.37.317		
Dimocles speciosus adolescens	185	Echneis piscis.	53
Diocletianus Augustus. 17.103	109.120.133.316	Edgarus Britanniae rex.	56.
Diocletianus & Maximianus Herculeus Imp.	146	Edilbertus Cantuariensis in Britannia rex.	248
Diodorus cognomento Tryphon.	330	Eduardus Britanniae rex.	45.261
Diodorus dialecticus.	360	Edouardus Plantagineta Britanniae rex.	130
Diodorus Siculus.	280	Egnatia Maximilla Galliarum.	217
Diogenes Cynicus philosophus.	195.221.246	Eleazarus Indus.	205
Diogenes Stoicus.	122	Eleazarus frater iudae Machabei.	85.86
Dion Syracusanus.	24.182	Elephantis gratitudo.	164
Dionysius senior Syracusanus tyrannus.	360.245	Eleutherius patritius Constantinopolitanus.	280
Dioscorides medicus.	280	Eliezer Moysi filius.	106
Dominguellus Hispanus miles.	260	Elisabella Aragonia.	242
Dominicus Catalanus Lesubi princeps.	144	Elisabella Britannorum regina.	355
Domitianus Imperator.	16.	Elisabella Darca vulgo Pullicella.	34
Domitius Aenobarbus.	109	Elisabella Flisca.	56
Donatus sacerdos Aretinus.	45	Elisabetha Andree secundae Pannoniae regis filia.	140
Dromichetes Getarum rex.	154	Elisabetha Germanica Abbatissa docta mulier.	277
Drusus Pompeius.	360	Elizabetha & Maria Vngariae reginae.	231
Dugna Aquileiensis foemina insignis.	188	Elpinice Cymonis soror.	193
Dunstanus archiepiscopus Cantuariensis.	198	Emanuel secundus Imperator Constantinopolitani.	333
Durans Podiensis.	10	Empedocles philosophus.	301
Dyetenus Cappadox.	173		

Enarchus.	42	Esdras propheta.	280
Engistus & Orfus Anglosaxonnes.	333	Eucratides Bactrianorum regis filius.	353
Enguerra Marignianus & Petrus Brochia.	239	Eudemus Cyprius.	32.33
Enoch & Helias.	242	Eudoxa Augusta.	350
Epaminondas Thebanus.	68	Eueratidus Ambula eques Germanus.	44
Ephefij.	345	Eugenia virgo Romana.	187
Epichari liberta.	98	Eugenius quartus pontifex.	9.18.37.302
Epictetus philosophus.	280	Eugenius tyrannus.	225.365
Epidaurij.	65	Eulalia virgo Hispana.	99
Epiphanius Papiensis episcopus.	79	Eumenes Cardianus.	102.
Equae vento concipientes.	54	Eumenes atque Attalus Asiae reges.	172
Eques Castulonensis.	92	Eunus Syrus.	253
Eques Garfiae regis Nauaricensis.	147	Euridice Macedonum regina.	308
Eques ordinis Hierosolymitani.	46	Eurythrius Eunuchus.	225
Eques Romanus.	140.195.272	Eusebius Vercellensis episcopus.	253
Eques Romanus in exercitu Ottonis Imperatoris.	88	Euthimus poeta.	304
Equites duo Hispani.	46	Eutropius Eunuchus.	225
Equites quidam M. Ottonis Imperatoris.	146	Eutychus Lacedaemonius.	87
Equites Romani apud Canas.	345	Exercitus Balduini secundi Hierosolymarum regis.	326
Equus Antiochi.	163	Exercitus Belisarii in urbe Romana.	351
Era & Charimo Cleopatrae ancilla.	219	Exercitus Cambyfis Persarum regis.	335
Erchembaldus Brabantus.	189	Exercitus Censorini.	331
Erectus.	175	Exercitus Cinnae consulis.	345.
Erixona Cyrenarum regina.	349	Exercitus Germanicus Vitellij.	33
Eruoia Spaleti dux.	352	Exercitus Gildonis Africae comitis.	34
Erus Armenius.	42		
Eryna Rhodia.	276		

INDEX.

Gerardus & Medardus fratres gemi.	52	321
Germanicus Cæsar.	120	Gualterus Tirellus Britannus.
Germanus Augur.	292	347
Gerontius monachus.	37	Guido Affianus Florétinus.
Gerfa Mosis filius.	106	293
Germani.	59.62	Guido Bonat ⁹ Astronom ⁹ .
Gesualdus Longobardus.	117	11
Geta Septimij Seueri Augusti filius.	16	Guido comes Montisferrati.
Giacherus Geneua Saluçianus	363	262
Gigantes.	52	Guido montisfortis.
Gildonis Africæ comitis exer- citus.	346	351
Gilippus Lacedæmoniorum rex.	257	Guilielmus Brissonettus Car- dinalis.
Ginus Taccij ciuis Senēsis.	352	225
Gisberti Corregienſis vxor.	217	Guilielmus Condiſſaluis gal- licæ comes.
Glaſira Archelai Tetrarchæ coniunx.	32	92
Gordianus ſenior Imp.	178	Guilielmus epiſco. Arcetinus.
Goufredus Bolionius Lorhæ- ringiæ dux.	92.142.270	93
Gratianus Imperat.	110	Guilielmus Giennæ dux comes Pictonenſis.
Gregorius ſextus Pont. Max.	115	222
Gregorius ſeptimus Pontifex.	7. 118. 201	Guilielmus Normanniæ dux.
Gregorius nonus Pontifex.	7. 289	114.200
Gregorius xi. Pontifex Max.	197	Guilielmus III. Neapolis & Si- ciliæ rex.
Georgius Neocæſarienſis epi- ſcopus.	276	232
Gregorius Romanus Patritius	254	Guntramus Burgundionum rex.
Grimoaldus Lōgobardorum rex.	82.260.361	210
		Gymnoſophiſtæ.
		H.
		H Anno Carthaginēſis.
		57
		Hebrai.
		59
		Hebrai veteres Zelotypi.
		59
		Hebræorum erga Moſem in- gratitudo.
		166
		Heli Iudæorū Pontifex.
		360
		Heliæ.
		40
		Heliæ & Enoch.
		242
		Heliodor ⁹ Britannorū rex.
		173
		Heliogabalus Imp.
		311.317
		Heliſeus.
		40
		Heliuſ Adrianuſ Imp.
		16
		Heliuſ Sophiſta.
		279
		Helmigæ equæ Lōgobarduſ.
		350

INDEX.

Henricus rex Hiſpaniæ.	323	Hieronimus Olgiatuſ Me- diolauenſis.
Henricus primuſ imper.	135	100.302
Henricuſ Imperator Henrici ſecundi filiuſ.	107	Hieronimuſ Stridonenſis.
Henricuſ IIII. Imper.	334	248.283
Henricuſ Henrici IIII. imper. filiuſ.	356	Hieronimuſ Pragenſis.
Henricuſ quartuſ & Richar- duſ ij. Angliæ reges.	235	100
Henricuſ v. i. Britanniæ rex.	ibidem.	Hieroſolymarum vrbs.
Henricuſ Pomeraniæ dux.	237	20
Henricuſ Nothuſ rex Caſtu- lonenſis.	232	Hieroſolymorum cladeſ pra- ſignificata.
Heractianuſ.	280	17.18
Heractiuſ Ephēſiuſ philoſo- phuſ.	359	Hilario Paleſtin ⁹ .
Heracliuſ Imp.	47. 92	11.6.139.273
Herbæ admirandaruſ viruſ.	55	Hilariuſ Pont. Max.
Heruſ M. Antoniij Triumuiri ſeruſ.	218	296
Hero & Ptolemæuſ heremite Ægyptij.	221	Hildebranduſ Rom. Pont. qui poſtea Gregoriuſ VII.
Herculeſ dux Ferrariæ.	131	207.274
Hermiaſ Eunuchuſ.	224	Hipparchia Maronea.
Hermoti ⁹ Clazomeniuſ.	43	282
Herodeſ primuſ Iudæorū rex.	82	Hippocrateſ medicuſ.
Herodeſ Antipaſ Iudæorum rex.	179.314	290
Herodiuſ herodiuſ Tetrarchæ vxor.	217	Hupranduſ Longobardorum rex.
Heroſphiluſ Cleophanteſ me- dicuſ.	290	18
Heruli.	59	Hiſpani Toletani erga paren- tem pietas.
Hiero Syracuſanuſ.	187	171
Hieroniuſ Syracuſani coniunx.	133	Homineſ capite carenteſ.
Hieronimuſ Riariuſ Imolæ ac Foroliuj comeſ.	226	53
		Hominuſ ſimulachra in aere conſpecta.
		27
		Homuluſ ciuſ & ſenator Romanuſ.
		192.247
		Homuluſ iureconſultuſ regni Neapolitani.
		183
		Honoricuſ Vandalarū rex.
		15
		Hor abbaſ Ægyptiuſ.
		44
		Horatiuſ Flaccuſ poëta.
		101
		Hormiſda Perſa.
		247
		Hoſtia Chriſti inuolara.
		51
		Hugo Cæſarienſiſ equæ Gal- luſ.
		206
		Hugutio Fagiola Piſarum & Luçæ princepſ.
		158
		Hyrcanuſ Iudæorū princepſ.
		32.39.228.305
		Hyrcani Iudæorum principuſ mater.
		96
		Hyrc ⁹ dux militariſ Galluſ.
		199

I N D E X

<p>I Iacheus Cordes Bituricēsis. 226 Iacob patriarcha. 32 Iacobus Bussularius ord. heremitarum S. Augustini. 10 Iacobus iustus Redemptoris Christi frater. 303. 117. 123 Iacobus Fuscarus patricius venetus. 279 Iacobus Lusignan⁹ Cypri rex. 234 Iacobus Tepolus patricius Venetus. 127 Iacobus Triultius Gallie Mariscalus. 221 Iaddus Iudæorum pontifex. 32 Iannes & Mambres magi Ægyptij. 292 Ianuarius sacerdos. 269 Ianus Auria Genuensiu dux. 93 Iasonis Lycij canis. 163 Iazates Adiabænorum rex. 24 156. 173 Ida Bolognie comes. 18 Iepre iudex Israēl. 3 Iesu Christi dies Natalitius. 19 Iezabel regina Samarie & Brunchilda Gallorum regina. 230 Iginus imperator. 88 Iguarius patriarcha Constantinopolitanus. 117 Ildegida virgo Germanica. 136 Imbertus Delphinus Viennensis. 125 Indus quidam. 301 Innocentius T. Pontifex. 201</p>	<p>Innocentius tertius Pōtifex. 7 Innocentius quartus. 7 Innocentius septimus Pont. Max. 280. 286 Ioanna virgo gallica. 89 Ioannes imperat. Constantinopolitanus. 9 Ioannes primus Gallorū rex. 11 Ioannes Gallorū rex & Eduardus V Valens principis. 236 Ioannes decimus Bohemorū rex. 91 Ioannes Armenie rex. 124 Ioannes septimus qui scemina inuentus est Pontif. Max. 254 Ioannes Xij. Pontif. Max. 237 Ioannes vigesimus secundus Pont. Max. 106 Ioannes vigesimus quartus pōtif. Max. 115. 237 Ioannes Ægyptius monachus. 35-45 Ioannes Altauilla. 142 Ioannes Andreas Lampugnanus. 321 Ioannes Antonius Campanus. 106 Ioannis Arminiaci comitis esfrenata libido. 312 Ioannes Baduerius Venetiarū dux. 127 Ioannes Balua ex caligarij filio Cardinalis. 225 Ioannes Baptista. 303 Ioannes Bonetus Veroniensis. 99 Ioannes Capocius Roma. 197</p>
---	--

I N D E X

<p>Ioānes Capistrans Ord. Minorum. 302. Ioānes Chrysostomus patriarcha Constantinopolitanus. 274. 305. Ioannes comes Cunij. 254. Ioannes Euangelista. 285 Ioannes Fernandus cæcus natus vir omni doctrinarū genere præcellens. 282. Ioannes Fulgosius. 265 Ioannes Germanus comes Sönebergensis. 95 Ioānes Gualbertus eques Florentinus. 128 Ioannes Guttenbergius Germanus Argentinenis. 294. Ioannes Huniades. 15. Ioannes Hus. 100. Ioānes Iuuenalis Vrsinus prepositus Parisiensis. 275. Ioannes Malatesta. 188. Ioannes Philippus Fliscus. 130. Ioannes Picus Concordie comes. 284. Ioannes Rata Casertæ comes. 188. Ioannes Vicecomes Ioannis Galeatij ducis fil. 357. 108. Ioannes Vicentinus ord. Prædicatorum. 11. Ioanes Vitellius Cardinalis & Patriarcha. 238. Ioannis Tampes equitis Galli miranda senectus. 298. Ioannes Zisca Bohemus. 91. 114. Ioanninus Carazolus Neapolitanus. 240.</p>	<p>Ioiasdas Pōtifex Iudæorū. 296. Ionas Hebræus. 173 Ionathas Sauli filius. 17. 145 Ioram Hierosolymorū rex. 12 Iosaphat & Auenir Indorum reges. 124 Ioseph Patriarcha. 32. 133 Iosue & Caleph Iudæi. 304 Iphicrates Atheniensis. 102 Isidorus Cynicus philosoph⁹. 192 Isotta Nouarula Veronenis virgo docta. 278. Israëliticus populus. 279. 280 Ithaphernis Persæ vxor. 172 Iudei. 3. 20. 38. 58. 63. 66. 314. 338. Iudei ex Babylone reuersi. 3. Iudæi Zelotæ. 97 Iudæorum fames & necessitas. 267. Iudæus Iotapatenus. 97 Iudas Essæus. 291 Iudas Machabæus. 30. 38. 85. Iudith & Bethuliani. 258 Iulianus Apostata Imp. 13. 14 Iulianus Gothus comes Septembris. 188. Iulianus secundus Imp. 18. 47. 70 Iunipertus Ariperti filius Longobardorum rex. 157 Iustinianus primus Imp. 156. Iustiniani Imp. erga Belisariū ingratitudo. 168 Iustitia secund⁹ imp. 229. 351 Iustinus ex subulco imp. 225. Iustus Patricius Romanus. 34 Iuuenes duo Antiocheni. 99 Iuuenis quidā Ægyptius. 134</p>
--	--

I N D E X.

Iuuenis quidā Hispanus. 198
 L.
L Aberius eques Romanus. Leōtius patriarcha Antioche-
 195 nus. 267
 Lacedæmonia fœmina. 178 Lepidus & Balbinus. 227
 Lacedæmonius Adolefcēs. 97 Leprosi quidam prouinciæ
 Lacedæmonius quidam. 112. Narbonensis. 358
 244 Lepitani. 59
 Lacedæmonij. 59. 65. 199. 203 Leui & Simeon fratres. 185
 Læna meretrix. 97 Licinius Crassus Ro. Consul.
 Lambas Auria Genuensis. 68
 157. 183 Licinius Galienus Imp. 107
 Lamech ob senium error. 346 Licinius Mutianus. 129
 Lamusius Longobardorum Ligarij fratres. 173
 rex. 104 Ligarij Romani coniunx. 143
 Laodice regina Cappadociæ. Ligures. 268
 354. 355 Litvani. 59
 Lapidēs naturaliter sculpti. 55 Liuia Augusti vxor. 216
 Largius ciuis Romanus. 162 Locrenses. 38
 Lashenia Mārinea docta Londonensis populus. 340
 hier. 282 Loth vxor. 41
 Latro Arabs. 86 Lotharius Gallorū rex & Ser-
 Laurentius Ridolphus Florē- gius I I I. Pont. Max. 322
 tinus. 289 Lothus Pisanus. 130
 Leo I. Pont. Max. 287 Lucanus poëta. 300. 364
 Leo quartus Pont. Max. 201. Luchinus Viualdus Genuen-
 301 sis. 135
 Leo IX. Pont. Max. 125 Luccia Mimæ senectus. 297
 Leo quartus Constantinop. L. Tertulla Ariminenfis. 297
 Imp. 14 Lucianus Auria ciuis Genuen-
 Leodienfium prodigium. 27 sis. 152
 Leonardus Riuerus. 19 Lucianus sacerdos. 35
 Leongildus Gothorum rex in Lucilii & Brutus ciuis Ro-
 Hispania. 179 mani. 145
 Leonegildus Hispaniarū rex. Lucilla superbia 328
 110 Lucius Antonius consul. 268
 Leonidæ erga Agidem ingra- L. Cossitius Tisdritanus. 40
 titudo. 165 Lucius Terentinus Bononiē-
 Leonis erga Androdum grati- sis. 297
 tudo. 164 Lucius Fuluius. 303

I N D E X

L. Glaucus. 83
 L. Lucullus. 15. 30. 172. 308
 L. Lucullus & Damon Peri- Ludouicus Arcimboldus Me-
 polta Cheronæus. 184 diolanensis. 270
 L. Muræna. 122 Ludouicus Cortesius. ibid.
 L. Pisonis feruus. 218 Ludouicus ex chirurgo Car-
 L. Cornelius Sylla dictator, dinalis & Patriarcha. 226
 20. 30. 83. 112. 120. 204. 280
 299. 327 Ludouicus Gonzaga Mantuæ
 L. Verus Imperator. 311 princeps. 130
 Ludouicus pius Gallorum rex Ludouicus Patauinus Cardi-
 & Imp. 181 nalis & Patriarcha. 270
 Ludouicus Gallorum rex. 7 Luithprandus Longobardorū
 Ludouicus I I I. Imp. & Atto rex. 4
 episcopus Moguntinus. 254 Lycophron Periandri Corin-
 Ludouicus V I. Gallorum rex. thij tyranni filius. 169
 8 Lycurgus Lacedæmonius. 174
 Ludouicus septimus Gallorū Lydiades Megalopolitanus.
 rex. 9 121
 Ludouicus octauus Gallorum Lyfander Lacedæmonius. 139.
 rex. 8 299. 328. 331.
 Lud. X. Gallorum rex. 366
 Ludouicus X I. Gallorum rex. 89
 110. 130. 270. 285. 344
 Ludouicus X I I. Gallorum Lyfimachus Macedonum rex
 rex. 128 163
 Ludouicus Alodesius Imolæ Lyfippus pictor insignis. 295.
 Dominus. 24. 25 293. 294.
 Ludouicus Caroli secūdi Nea- M.
 politani regis filius. 10 Achabei fratres sep. 96
 Ludouicus Bossoni filius Bur- Machabei & eorum so-
 gundiæ rex. 334 cij Iudæi. 3
 Ludouicus comes Flandriæ. Macharidis Bosphori regis in-
 236 Mirhidatē patrē ingratū. 166
 Ludouicus Normandiæ Se- Macharius Ægyptius. 45
 nefschallus. 188 Machumetes sceleratæ legis
 Ludouicus Ludouici Bauaria- autor. 103. 253
 ducis filius. 356 Malumeres Ottomanus Tur-
 Ludouicus Sfortia Mediola- carum rex. 285. 312. 317
 nens. dux. 241 Mahumeres Auellanaginarus
 Arab. 225
 Macrinus Imp. 69. 316. 332

I N D E X

Mácrini imperat. exercitus. 337
 Menander poëta comicus. 113.
 Magi italici. 293
 Magistrona Eliensis fœmina. 116.
 Maloriges & Verritus legati Phrisij. 113
 Malpaga sagittarius. 37
 Mambres & ioannes magi Ægyptij. 292
 Manaffes Hierosolymorum rex. 12. 314.
 Manfredus Friderici II. imp. filius. 356
 Manlius Capitolinus. 83. 288
 Marcellinus Anconitan⁹ episcopus. 115
 Marcellinus Pontifex Rom. 6
 Marcus Coriolanus. 266
 Marcus Sabinus. 318
 M. Antonius Taurus Guastallæ comes. 38
 M. Antonius cõsul & Triumuir. 72. 109. 288. 309.
 M. Aquilius reperundarũ acufatus. 272
 M. Atrilius Regulus. 75
 M. Aurelius antoninus Bassianus Heliogabalus. 12
 M. Aurelius Bassianus Calla. 69
 M. Aurelius Carus imp. 360
 M. Aurelius Claudius Flavius imperator. 82. 154
 Marcus & Barbula. 182
 M. Bibulus Consul Rom. 182
 M. Clodius Pupienus. 2
 M. Brutus. 23. 24. 175
 M. Cælius Balbinus. 2
 M. Crassus. 13. 15. 128. 182
 Marcus Guterius Hispanus. 214
 M. iulius Licinius imp. 103
 M. iulius Philippus imp. 5
 M. iulij Philippi proditio. 332
 M. Libertus Plinij iunioris. 31
 M. Otto imp. 20. 275
 M. Pompilius Censor. 74
 M. Scavrus L. Syllæ gener & priuignus. 308
 M. Sergius. 83
 M. Tullius Cicero. 30. 299.
 286
 M. Valerius Leuinus. 139
 M. Valerius & M. Horatius cõsules. 72
 M. Vlpianus Traian⁹ imp. & Sura. 146
 Mares Chalcedonensis episcopus. 196
 Margareta Hollandiæ comes. 2
 Margarita regina Dacorum Noruegiæ & Sueriæ. 90
 Margarita Tridentina. 100
 Maria Ægyptia. 44. 45. 221
 Maria & Elizabeth Vngariæ reginæ. 231
 Maria Putcolana virgo fortissima. 90
 Mariæ mulieris iudææ fames & necessitas. 267
 Marius Antheri⁹ Orator. 289
 Martia Varronis filia. 187
 Martialis eques Roman⁹. 349
 Martianus imperator. 33
 Martianus tyrãnus imp. 224
 Martinus primus Pontifex Max. 117
 Martinus V. Pont. Max. 306

I N D E X.

Martinus Turonensis Epif. 224. 316
 45. 151. 196.
 Marulla Mytiltenensis fœmina insignis. 91
 Marzuccus eques Pisanus. 183
 Mafelcerus aphricæ comes. 4. 33. 280.
 Massilienses. 149
 Mafsiniffa Numidarum rex & Scipio. 129
 Mater antiftiæ vxoris Cn. Pompeij. 177
 Mater Cleomenis regis Spartani. 175
 Mater Pausaniæ. 178
 Mathemericus quidam. 295
 Matronæ cuiusdam adrumeta næ ferui. 218
 Matheus Vicecomes Mediolanen. 24. 248
 Mathias Corninus Vngariæ rex. 202. 234
 Marthon Carthaginensis. 179
 Mathilda comes fœmina insignis. 10
 Maugotus Maubertus eques Gallus. 361
 Mauritius ex notario imperat. 33. 225
 Mauritius Cappadox imp. 24
 Mauritius Parisienfis epifcop. 19
 Maurus quidam Bæticæ incolæ. 176
 Maximianus Herculeius. 227
 Maximini Imperat. 17. 23
 Maximianus Herculeius & Diocletianus imp. 146
 Maximinus imperator. 209.
 Maximinus pater. 70. 88
 Maximinorum principũ exercitus. 338
 Maximus Pupienus imp. 103
 Mechthildis & Alexander Scotiæ regis filij. 140
 Medardus & Gerardus fratres gemini. 52
 Mediolanensis quidam ciuis. 35
 Medulina virgo Romana. 185
 Melches Chelchemel Sulthanus Ægypti. 262
 Melechnafar Sulthanus Ægypti. 235
 Menedemus Athenienfis philosophus. 101
 Menenij feruus. 217
 Mercurius Trismegiftus. 305
 Mefa Varia sub Heliogabalo Imperium adminiftrauit. 304
 Messalina Claudij Cæs. coniunx. 309
 Metellus pater ac filius. 170
 Metopofcopus quidam. 291
 Metrodorus & Cares Perfe. 391
 Michaël Attendulus Venetorum dux militaris. 296
 Michaël Imperator Constantinopolitanus. 141. 356
 Michaël Palæologus imp. Constantinopol. 333
 Micitus Anaxilai feruus. 218
 Milites Prætoriani. 312. 345
 Mimi dictum mordax. 193
 Minister Andreæ Lampugnani. 219

I N D E X.

Minister Sauli Iudæorum rex.	146	rex.	14
gis.	146	Nadab sacerdos.	12
Miraculum.	42	Nævius poëta.	113
Miſa Moabitarum rex.	364	Narciſſus Hieroſolymorum	
Miſonianus Hebræus.	248	epiſcopus.	274
Mithridates Ponti rex.	156.	Narciſci Hieroſolymarū epiſ-	
178. 209. 252. 342. 343. 353		copi ſeneſtus.	297
Mithridates & Demetrius An		Narces Eunuchus.	224
rigoni regis Aſiæ filius.	145	Natalis martyr & confeſſor.	
Mithridatis exercitus.	336	33	
Mneſteus Aureliani Imp. li-		Natell ^o Cenę Cōmarchio.	276
bertus.	252	Nauticorum virorū apud Ge-	
Mœcenæſ.	40	nueſes ſeditio.	341
Moyſes Ægyptiorum dux.	40	Nealce pictor.	294
250. 304		Neapolitani.	149
Moyſes & Aaron fratres.	359	Nero Imperator. 11. 16. 21. 31.	
Moyſis & Aarō ſeneſtus.	296	73. 220. 268. 280. 300. 310.	
Moyſes Ægyptius heremita.		316. 354	
78		Nerua Coccei ^o Imp. 150. 208	
Moyſes Latro Æthiops.	221	Nicaſius VVerdanus Corcus	
Monica D Auguſti. mater.	37	iuriſconſultus.	283
Monima Mileſia ſcœmina inſi-		Nicaula Ægypti atq; Æthio-	
gnis.	133	piæ regina.	281
Mofeydes Tartarorū rex.	236	Nicias Engionenſis.	251
Mōſtra & p̄digia diuerſa.	20	Nicolaus I. Pōt. Max. 125. 201	
Montis, accolæ montis Silicei		Nicolaus ſecundus Pōt. Max.	
in Patauino agro facinus.	320	129	
Montiſortis comes ſcœmina		Nicolaus Quintus Pontif. 19.	
egregia.	90	37. 106. 306	
Mors C. Fabij.	348	Nicolaus Eſtenſis Marchio	
Mortui ad vitam ſuſcitati.	42	Ferrarienſis.	188
Mulier Spartana.	183	Nicolaus Picinin ^o dux milita-	
Mulieres Bohemæ ducæ.	100	ris.	105. 255. 317
Mullus Cropelius dux milita-		Nicomedes Bithyniæ rex.	350
ris.	347	Noradinus Damalcœnus Sul-	
Murius latro Ægyptius.	221	tanus.	108
N.		Nucerinæ arcis præſectus.	89
N. Ammonitarum rex.		Numa Pompilius Romanus	
N. rex.		rex.	77
N. rex.		Nymphidius Sabinus.	

I N D E X.

O Bed propheta.	287	Pacuvius Calanius.	25
Oberthus Spinola.	130	Paganus Auria.	931
Ochoziâ Samarizæ rex.	12	Pallas Claudiij Cæſaris liber-	
Octavia M. Antonij vxor.	217	tus.	328
Octavius Auguſti pater.	30	Pallas & Felix ſerui Claudiij	
Octavius Conſul.	84. 141	Cæſaris.	224
Olitoris Ægyptij vxor.	304	Palladis templum apud Cyzi-	
Oliuerius Dama Tonſor Lud.		cum.	42
XI. Gallorum regis.	239	Pambus monachus.	136
Olympia Alexād. Mag. mater.		pandoeri perſæ coniunx.	144
141		Pandulfellus Alopus.	130
Olympius Arrianus epiſcop ^o .		panthea vxor Abradatæ.	142
47		Pârthei Lacedæmoniij vxor.	141
Onias Iudæus.	116	panthæi Lacedæmonii vxor.	
Opicinus Caſſa arienſis.	216	Pantheræ gratitudo.	163
25. 26		Panthites Lacedæmonius.	141
Opicius Laudenſis qui Vergu-		papyrius prætextatus.	249
ſius dicebatur.	189	Papyrius Volucer.	185
Opij ciuiſ Romani filius.	170	pariſiorū populi ſeditio.	341
Opilius macrinus Imp.	223	Parthaſius pictor.	293
Origines Adamantius. 82. 134		parthi.	66
295. 283		paſtor quidam ſuſcitatus.	44
Orieta Auria Genuenſis inſi-		patauinorum ſerui.	218
gnis ſcœmina.	90	pater patratuſ.	61
Orſus & Eugiſtus Angloſaxo		paternus Scotus monachus.	
nes.	333	119	
Othanes Perſa.	119	119	
Otto Imperator.	88	patroſil ^o Neroniſ libert ^o .	348
Otho Syluius Imp.	220	paula Cornelia.	282
Otho ſecundus imp.	231	paulina Senecæ coniunx.	143
Otho quartus Imp.	191	paulinus Nolanus.	45. 79
Otho Antonius moniſferetri		paulus Æmilius.	68
comes.	317	paulus Æmilius conſul.	191
Ozæ facinus.	12	pauli primi heremitz ſeneſt ^o .	
Ozeas Samariæ rex.	12	297	
Oziâ Hieroſolymorū rex.	12	paulus ſecundus pontif.	19
Ouidius Naſo poëta.	113	paulus Apoſtolus.	273
P.		paulus Florentinus Geometra.	
P Achita Athenienſis.	343	296	
Pacomius Abbas.	297	paulus Fulgoſi ^o cardinalis.	335

I N D E X.

Paulus Græcus Hispaniæ tyrannus.	14	Petrus Damianus.	126
Paulus Guinifus.	238	Petrus Daubuffon, Rhodiortū equitum princeps.	95
Paulus Riarius Sauonenfis.	19	Petrus Diocleriani Augufti cubicularius.	99
Paufanias Lacedæmoniorum dux.	345	Petrus Fulgoſius Genuenſium dux.	93. 130. 265
Paufanias Lacedæmoniorum regis ſuperbia.	327	Petrus Landoes Britonici ducatus quæſtor.	239
Paufanias Macedonicus.	184	Petrus moronus heremita.	79
Paufanias mater.	178	Petrus Papienſis archiepiſcopus Florentinus.	274
Pelagia Mima Antiochena.	221	Petrus Riarius Cardinalis.	226. 312
Pelopidas Thebanus.	77. 145. 195	Petrus Roſeus Venetortū dux militaris.	263
Pericles Athenienſis.	156. 280	Petrus ſacerdos.	33
Pericles & Cymon Athenienſes.	129	Petrus Sermonetanus Minorita.	358
Perpenna Romanus.	364	Petrus Temacoldus.	189
Perſæ Maguſai.	307	Petrus Vineæ Campanus.	239
Perſarum mores.	66	Petrus Vrſcolus Venetorum dux.	127
Perſeus Macedoniæ rex.	228. 323	Pharao Ægyptiorum rex.	32
Pertharites Longobardorum rex.	25	Pharnaces rex Parthiæ.	171
Pertinax Imp.	23. 103. 155	Phedō Eleus philoſophus.	281
Pefcennius Niger.	69	Phæreus Iafon.	40
Pefcennius Niger Galliæ Gubernator.	200	Phaſelus Iudæus.	359
Peffilentiaæ arca.	41	Phila Demetrii regis coniunx.	142
Petritius ciuis Romanus.	30	Philippa Catinenſis mulier.	240
Petrus I. Caſtulonenſis rex.	326	Philippicus Imp. Conſtan.	14
Petrus Caſtulonenſis rex & Henricus eius frater.	232	Philippus Deodatus Gallortū rex.	9.
Petrus Vngariæ rex.	234	Philippus Balearū regis filius.	139
Petrus Apoſtolus.	103	Philippus Burgūdiæ dux.	129
Petrus Brochia & Enguerra marignianus.	239	Philippus Macedonum rex.	153. 161. 199. 244
Petrus Caudianus Venetorum dux.	357		
Petrus comes Aleres.	213		

Philip-

I N D E X.

Philippus dux Mediolanenſis.	271. 131. 159. 167	Pomponius eques Romanus.	115.
Philippus Gallorum rex Ludouici Groſſi filius.	362	Pontificum veterū electio.	60
Philippus pulcher Gallorum rex.	188	Poppea Sabina Neronis coniunx.	310
Philippus Apoſtolus.	39	Populus Iſraëliticus.	279
Philodes Athenienſis.	195	Populus Romanus.	38. 117. 140. 208. 215. 319. 321. 345
Philomelus Onomarchus.	13	Porſenna Hetruſcorum rex.	149
Philopœmenes Megalopolitanus.	286. 76. 84. 131	Poſthumius Augur.	291
Phocion Athenienſis.	76. 132	Præceſtinus quidam.	175
Phraates Herodis Parthorum regis filius.	353	Præfectus arcis Nucernæ.	189
Picens quidam Fabriani accola.	312	Præſtantij ſomnium.	36
Pilatus Iudææ Præſes.	17	Prætoriani milites in Galbama.	337
Pipinus Gallorum rex.	150	Prætoriani milites.	312. 345
Pirata Cathalanus.	46	Præxaſpes Perſa.	116
Piſani.	71	Primiflaus tertius Bohemortū rex.	104
Piſcatoris vxor.	143	Proba Romana docta mulier.	277
Piſiſtratus Athenienſium tyrannus.	68. 156. 245	Probus Imperator.	206
Pithomœna virgo Alexandrina.	187	Prodigia & moſtra diuerſa.	20
Pittacus Mitylenenſis.	123	Prodigia bellum ac ſchiſma ſignificantia.	26. 27
Pius ſecundus Pont. Max.	19. 249	Prodigia peſtem nunciãtia.	26
Plato philoſophus.	79. 164. 246.	Prodigia quæ aduentum Longobardorum præceſſerunt.	ibid.
Platæenſis populus.	148. 160	Prodigia quæ apparuerunt in ſine ſtirpis Cæſarum.	21
Plaurus Lateranus.	116	Prodigia quæ bellum ſociale cū Romanis præceſſerūt.	20
Plaurus poëta comicus.	280	Prodigia quæ deſuente Caroli magni ſtirpe apparuerūt.	27
Pluuiæ Prodigioſa.	20	Prodigium Genus calamitatem monſtrans.	28
Poëta quidam Græcus.	195	Prodigiū in Caroli octauo aduentu in Italiam. ibid.	
Polycrita Naxia.	360		
Polypus immenſus.	57		
Pomponia Galla.	270		
Pomponius Atticus patricius Romanus.	149		

C c c

I N D E X.

Prodigiū ingētis admira.	27	Pueri duo serui sibi persitū.	366
Prodigiū Leodiensium.	27	les.	366
Prodigiū magnum.	26	Pulicella Franciæ.	34
Prodigiū Venetæ classis.	27	Pupienus Imp.	289
Promptus Syria rex.	367	Pyrrhus Epirotarum rex.	41.
Protogenes pictor.	281.293	76.244.84.303	
Provincianus Syuanus ciuis		Pythagoras philosophus.	102
Senensis.	261	Pythius Lydus.	149
Protomæ ⁹ Macedonię rex.	330		
Prolemæus Philadelphus Æ-		Q uintilia Mima.	98
gypti rex.	148	Quintius Cælo.	272
Prolemæus Philopater Ægy-		Qu. Catulus.	30
pti rex.	355	Qu. Chlelus Consul.	119
Prolemæus primus Ægypti		Qu. Flaminius Consul.	195
rex.	178	Qu. Sertorius	199.205.253.
Prolemæus Syria & Ægypti		259.343	
rex.	102		
Prolemæus & Hero heremite.		R adagasus Gothorū rex.	
221		231	
Prolemæi Cerauni erga Seleu-		Raimundus Asta Græcus.	190
cū Nicanorē Asię & Assyriæ		Rainaldus Castilonensis An-	
regem ingratitudo.	165	rochiæ princeps.	330
Publicola Consul & Senarus		Rainhaldus & Aluincius Tar	
Romanus.	213	uisini.	255
P. Annius Tacitus Imp.	17.23	Ramirus Aragoniæ rex.	9
Publ ⁹ Carien ⁹ Philotin ⁹ .	146	Ramirus primus Hispan. rex.	
P. Cornelius Rufus.	31	173	
P. Corn. Scipionis cognomen-		Raphaël Adurnus Genuensū	
to maioris seruus.	218	dux.	127
P. Curius Philo.	75	Ratoldus Frisonum dux.	357
P. Furius.	87	Rauennates.	351
P. Helius Pertinax Imp.	16	Reges Æthiopum.	3
P. Licinius consul.	204	Reginaldus Germanus.	364
P. Octavianus & Apicius Roma		Remora piscis.	53
nus.	308	Renatus Barri & Lotharingiæ	
P. Rutilius.	173.175	dux.	11.129.159
P. Scipio Nasica.	74	Renatus rex Neapolitan ⁹ .	347
P. Sulpiti ⁹ equitū tribunus.	63	Reparatus Romanus.	43
Puer mirę in cursu celeritatis.		Rhadamistus Hiberiæ regis	
40		filius.	335

SEPTIMI LIBRI.

Cap. I.	De Felicitate.	242
Cap. II.	De sapienter dictis aut gestis.	243
Cap. III.	De astute dictis aut factis.	249
Cap. IIII.	De militaribus stratagematis.	256
Cap. V.	De Repulsa.	266
Cap. VI.	De Necessitate.	267
Cap. VII.	De iis quę ex testamentis legitime factis	
	abolita sunt.	269
Cap. VIII.	De Testamentis quę firma manserunt cū	
	causa inesset vt rescindi deberent.	270
Cap. IX.	De iis qui contra communem opinio-	
	nem hæredes delegerunt.	271

OCTAVI LIBRI.

Cap. I.	De reis magnorum criminum quas ob res	
	absoluti aut damnati fuerunt.	272
Cap. II.	De insignibus priuatis iudicii.	275
Cap. III.	De fœminis quę doctrina excelluerunt.	276
Cap. IIII.	De disquisitione per tormenta.	278
Cap. V.	De Testibus.	279
Cap. VI.	De iis qui in alios animaduertent, super	
	iis quę ipsi aliquando patrarunt.	279
Cap. VII.	De studio atque industria.	279
Cap. VIII.	De Ocio.	284
Cap. IX.	Quanta sint Eloquentiæ vires.	286
Cap. X.	Quantum habeat momenti venusta a-	
	ctio & pronunciatio.	288
Cap. XI.	Quam ingentes sint quarundam artium	
	effectus.	290
Cap. XII.	De quibusdam quę arte confici nequeunt.	294
Cap. XIII.	Quod omnes artis suę primi authores	
	ac disputatores sunt.	294
Cap. XIII.	De Senectute.	296
Cap. XV.	De Glorię atque Famę cupiditate.	298
Cap. XVI.	Quę res magnę quibusdā cõtingunt.	305

NONI LIBRI.

Cap. I.	De hominum luxu atque deliciis.	307
Cap. II.	De Crudelitate.	312
Cap. III.	De Ira atque Odio.	318
Cap. IIII.	De Avaritia.	323
Cap. V.	De Superbia.	326
Cap. VI.	De Perfidia & Proditione.	330
Cap. VII.	De Violentia atque seditione.	336
Cap. VIII.	De Temeritate.	343
Cap. IX.	Quantum valeat & possit error.	344
Cap. X.	De Vindicta.	347
Cap. XI.	De sceleratè dictis aut factis.	353
Cap. XII.	De inusitatis mortis generibus.	359
Cap. XIII.	De nimia viuendi cupiditate.	363
Cap. XIII.	Quàm anxie custodiæ suæ inuigilarint quibus suorum fides suspecta erat.	365
Cap. XV.	De iis qui effigie sibi permultum similes fuerunt.	366
Cap. XVI.	De iis qui obscuro orti loco per dolum claris se familiis inserere conati sunt.	366

FINIS.

BAPTISTAE FVLGOSII

COLLECTANEORVM

Libri IX.

CAPITA PRIMI LIBRI.

Cap. I.	De cultu religionis.	Fol.	1
Cap. II.	De spreta religione.		11
Cap. III.	De omnibus siue angustiis.		15
Cap. IIII.	De prodigiis.		19
Cap. V.	De somniis.		29
Cap. VI.	De miraculis.		38

SECUNDI LIBRI.

Cap. I.	De priscis institutionibus.		58
Cap. II.	De militari disciplina.		67
Cap. III.	De iure triumphandi.		72
Cap. IIII.	De censoria nota.		74
Cap. V.	De maiestate.		75

TERTII LIBRI.

Cap. I.	De Indole.		81
Cap. II.	De fortitudine.		83
Cap. III.	De patientia.		96
Cap. IIII.	De iis qui humili fortuna orti clarum sibi nomen vendicarunt.		101
Cap. V.	De iis qui claris orti parentibus degenerarunt.		106
Cap. VI.	De iis qui patriæ consuetudinem in vestibus & aliis ornamentis excesserunt.		109
Cap. VII.	De sui ipsius confidentia.		110
Cap. VIII.	De constantia.		115

QVARTI LIBRI.

Cap. I.	De animi moderatione.		119
---------	-----------------------	--	-----

I N D E X.

de Sanguine Redemptoris mi- randa.	49	Senecæ senectus.	297
Sapor Perfarum rex.	328.329	Senex quidā Lacedæmonius.	203
Sappho Lesbica.	276	Senior Brachius Perusinus.	95
Sara Abrahamæ vxor.	216	Sepeliendi mos veterū Ægy- pti regum.	66
Sardanapalus Assyriæ rex.	307	Septem duces Mongali Tartar- um.	6
Sarochus Tartarorum rex.	285	Septem Turonenses dormiē- tes.	362
Sarracenus quidam.	176	Septimius Severus Imp.	16.23. 31.69.73.200.272.320
Sarra Columnensis casus.	233	Serapio monachus.	151
Satyri visū.	52	Sergius I I. Pont. Max.	207
Saul Iudæorum rex.	85.179. 228.280	Sergius I I I. Pont. Max. & Lotharius Gallorum rex.	322
Scipio Africanus maior.	120 204.259	Sergius Cænomanensis epis- copus.	118
Scipionis exercitus.	337	Sergius galba Imp.	21.22.31.68
Scorius Dacarum dux milita- ris.	289	serui cuiusdam matronæ A- drumentanæ.	218
Scoti.	314	serui duo Cozagiani Persæ.	219
Scythæ.	65.314	serui Patavinorum.	218
Sfortia Attendulus.	130	seruus Cepionis. ibid.	
Sfortia Attendulus dux mili- taris & Fridericus I. Imp.	362	seruus Cluentij Peligni.	218
Sfortia armorum dux insi- gnis.	105	seruus Fimbrizæ.	218
Sedechias I I I I. Hierosoly- morum rex.	228	seruus L. Pisonis.	218
Selenus & Adramelech Se- nacherib filij.	354	seruus Menenij.	217
Seleucus Syriae & Asiæ rex.	223	seruus Micit. Anaxilai.	218
Seleucus Assyriorū rex.	13.41	seruus proscripti cuiusdā. ibid.	
Senatus populūsq̄e Constan- tinopolitanus.	200	seruus P. Corn. Scipionis co- gnomento maioris. ibid.	
Senatus populūsq̄e Roman⁹.	116.131.161.162.348.	seruus quidam Bubulcus.	192
S. P. Q. R.	162	sestertis Ægypti rex.	327
Senatus Romanus. I. 199. 204 275		seueri Cæsaris exercitus.	338
Senatus Romanus & Publico la Consul.	213	seueritas regis Bulgarorum in filium.	180
Senatus Venerus.	201	seueritas vndecim tribuū Is- raël.	185

I N D E X.

Sex. Pompeius.	109.213	Spurius Saufeius.	360
Siculi.	190	Stagna Palici in Sicilia.	41.42
Sicyonij.	160	Starius poëta.	101
Sigismundus Malatesta.	366	Statuarū lachrymationes.	20
Simenes Alardi Dacarum re- gis filius.	356	Stephanus VI. Pont. Max.	322
Similis præfectus Palatij.	120	Stephanus & Cōstantinus im- per. Constantinop.	356
Simeon & Leui fratres.	185	Stephanus Leuita.	123
Simon Coriarius.	281	Stephanus Konth eques Pan- nonius.	323
Simon Magus.	292	Stephanus Romanus.	43
Simōn Montisfortis comes.	93	Strilico patritius.	332
Simon Vignosus & quidā alij Genuenses.	181	Stratiqua Bohemus.	124
Simonis Cleophæ senectus.	297	Stratonica Deiotari Galaratū regis vxor.	216
Simoneta Camertinus heremi- ta.	79	Stratonis Sydoniæ principis vxor.	143
Siroes Cosroes Perfarum regis filius.	356	Sulpitia Romana docta mu- lier.	277
Sixtus II. Pont. Max.	157	Sulpitius Asper & Rubri⁹ Fla- uius tribuni militares.	192
Sixtus quartus Pont. Max.	106 296.302	Sulthani Ægypti.	226
Smerdes Magus.	366	Supplicationū maiorum ori- go.	60
Socrates.	31.123	Sura proconsul.	366
Soldurij Gallicæ societatis.	66	Sura & M. Vlpus Traianus.	
Solon philosophus.	246	Sufanna Babylonia.	272
Sophocles poëta Tragic⁹.	30. 304	Syagrus Lacedæmoniorum le- gatus.	203
Sophronia matrona Ro.	186	Sylvanus & Sabinus Ctesiphō- tini.	196
Sordellus vicecomes Mantua- nus.	94.135	Syluerius Pont. Maximus.	118
Softratus Gnidius.	301	Syracusani.	160
Soterus Antiochus Sirizæ rex.	2	Syracusanoꝝ aduersus Dio- nij.	166
Spartacus gladiator.	223	Syrenes & alia monstra mari- na.	53
Spartana mulier.	183		
Spartius & Bulides Lacedæmo- nij.	175		
Spiridion episcopus.	44		
Sponsi Romani.	58		
Spuri⁹ Licij⁹. Trib. plebis.	319		

I N D E X.

T Agnares Gothus. 333	Theopompus Lacedæmonio- rum rex. 245
Talantia Spartana Peda- reti mater. 178	Thefelis Argiua docta mulier. 89.277
Tamburlanus Perfarum rex. 71.104.137.329	Theſimach ^o Piſiſtrati Orcho- meniorū regis filius. 354
Tancredus Normandus. 211	Thimoclea Thebana & Alc- xander magnus. 184
Tarquinius ſuperbus. 19.20	Thimoleō Corinthius. 23.172
Tartari. 263	Thomas Aquinas. 51.283
Templum per miraculum de- dicatum. 48	Thomas Fulgoſius Genuæ princeps. 158
Terrullianus Carthaginenſis. 320	Thomas Paganus Peruſinus. 36.37
Thais meretrix Athenienſis. 348	Thraſyllus Mathematic ^o . 291
Thales Mileſius. 291.359	Thuriſmündus Gepidarū rex. 158
Theia Oſtrogothorum rex in Italia. 92	Tiberij Cæſaris in Liuiã ma- trem ingratitude. 166
Themiftoclea docta mulier. 276	Tiberius Imp. 31.72.122.309. 182.199.220.324.331.345
Themiftocles. 30.76.199.203 244.250.256.299.286	Tibertus Brandolinus. 344
Theo heremita. 118	Tigranes Armeniæ rex. 178. 327.
Theocritus Chius. 271	Tigranis Armeniæ regis filius. 24
Theodati Gothorū regis erga Amalaſunthã ingratitude. 167	Timon Athenienſis. 355
Theodebert ^o Gallorū rex. 334	Timotheus Mileſius muſicus. 289
Theodeſtes Tragedus. 41	Tifonis de campo ſancti petri facinus. 191
Theodoricus Gallorū rex. 334	Titula ſerua & Romani. 258
Theodoricus Oſtrogothorū rex. 82.333.361	Titus Fullonius Bononiienſis. 297
Theodorus Cominius Mace- doniæ princeps. 333	T. Largius conſul. 119
Theodoſius Saguntinus epil- copus. 267	T. Liuius patavinus. 78
Theodoſius ſenior. 4.5	T. Quincius Flaminius. 303
Theodoſius tertius ex ſcriba Imperator. 225	Titus Veſpaſianus. 2.21.22. 68.355.173
Theodoſius & Valens Augu- ſti. 47	Titus Veſpaſian. Ro: prin. 2.21
Theophrast ^o philoſoph ^o . 101	
Theopompus hiftoricus. 41	

ELENCHVS AVCTORVM VNDE
Collectanea nostra depromptimus.

<i>Appianus Alexandrinus.</i>	<i>Diodorus Siculus.</i>
<i>Apuleius Madaurensis</i>	<i>Dion Græcus.</i>
<i>Aitho Armenus.</i>	<i>Dorotheus Græcus.</i>
<i>Anneus Seneca.</i>	<i>Diony. Halicarnassens.</i>
<i>Ambrosius Mediolanensis.</i>	<i>Daniel propheta.</i>
<i>Augustinus Hipponensis.</i>	<i>Diegus Valera Hispanus.</i>
<i>Aristoteles Stagyrita.</i>	<i>Diony. Arcopagita.</i>
<i>Apio polihystor.</i>	<i>Diogenes Laertius.</i>
<i>Alexand. in Iudaica historia</i>	<i>Eusebius Cesarientis.</i>
<i>Aristobolus historicus</i>	<i>Eutropius.</i>
<i>Athanasius Alexandrinus.</i>	<i>Eustathius.</i>
<i>Alexander Aphrodisens.</i>	<i>Egeſippus.</i>
<i>Emilius Probus.</i>	<i>Enguerranus Gallus.</i>
<i>Aulus Gellius.</i>	<i>Episcopus Imolensis.</i>
<i>Augustinus Datus.</i>	<i>Fl. Vopiscus.</i>
<i>Antoninus Archiep. Florēti.</i>	<i>Fl. Iosephus historicus.</i>
<i>Albertus Magnus.</i>	<i>Froissardus C.illus.</i>
<i>Antonius Panormita</i>	<i>Gregorius Magnus</i>
<i>Andreas Dandulus.</i>	<i>Gulielmus Tyri Episcopus.</i>
<i>Annales Gallorum.</i>	<i>Gafurius Genuesis</i>
<i>Annales Normannorum</i>	<i>Galuanus Flamma</i>
<i>Annales Vngarorum.</i>	<i>Gernasius Tibelensis.</i>
<i>Annales Genuesium.</i>	<i>Georgius Merula.</i>
<i>Annales Anglorum.</i>	<i>Gotifredus Anglus historicus</i>
<i>Annales Flandrensium.</i>	<i>Gulielmus Durandus.</i>
<i>Arnulphus historicus.</i>	<i>Hieronimus Stridonensis.</i>
<i>Arnaldus Villanouanus.</i>	<i>Herodotus historicus.</i>
<i>Alaricus Gothus.</i>	<i>Herodianus historicus.</i>
<i>Berosus Chaldeus</i>	<i>Hecateus Abilerita.</i>
<i>Beda Venerabilis,</i>	<i>Hierocleus philosop. Græcus.</i>
<i>Bartholomeus Facius.</i>	<i>Ioannes Boccacius.</i>
<i>Blondus Foroluiensis</i>	<i>Iulius Capitolinus.</i>
<i>Bernardus Iustinianus.</i>	<i>Ioannes Cassianus.</i>
<i>C. Plinius.</i>	<i>Iustinus historicus.</i>
<i>Calisthenes.</i>	<i>Ioannes Chrysothomus</i>
<i>Cornelius Tacitus.</i>	<i>Isidorus Hispalensis.</i>
<i>Christophorus Landinus.</i>	<i>Iulius Solinus.</i>

Iacobus Bracellius.
Ioannes Pontanus.
Ioannes Campanus.
Ioannes Villanus.
Ioannes Trithemius.
Iuuentius Celsus.
Lampridius.
Lucas Euangelista.
Leonardus Aretinus.
Manetho Aegyptius.
Metasthenes Persa.
Moyfes Propheta.
M. Tullius Cicero.
Macrobius.
Morigia.
Mufatus.
Matthaus Villanus.
Matthaus Palmerius.
Michael Pfellus.
Marcus Cotoniolensis.
Nathan Propheta.
Nicol. Damascenus.
Notharius Comensis.
Olympiodorus Philoso.
Otto Morena Laudensis.
Plinius Iunior.
Procopius Graecus.
Paulus Diaconus.
Petrarcha.
Philostratus Graecus.
Paulus Orosius.
Philo Iudeus.
Paulinus Nolanus.
Posidonius Epi. Calamensis.
Prosper Aquitanicus.

Plutarchus Cheronensis.
Priscus Magister Epistola.
Theodosii. II.
Poggius Florentinus.
Philelphus.
Platina.
Pius II. Pont. Max.
Petrus Vinca.
Pomponius Latus.
Petrus Abamus.
Petrus Ancharanus.
Q. Curtius.
Ruffinus Aquileiensis.
Robertus Garuinus.
Rodericus Epi. Palentinus.
Ricoldus.
Strabo.
Spartianus.
Suetonius Tranquillus.
Symocatus.
Sextus Iulius Frontinus.
Suspitius Senerus.
Sabellicus.
Simoneta.
Saguntinus.
Sigebertus Gemblacensis.
Sidonius Apollinaris.
T. Liuius.
Thomas Aquinas.
Vegetius Renatus.
Vitruuius.
Vincentius Bellouacensis.
Vincentinus.
Xenophon.

F I N I S.

I N D E X.

T. Sabini canis. 163
Titi Vespasiani exercitus. 325
Totila Gothorum rex. 134
156.320
Traianus Imp. 303
Traifilla Aemiliana monacha. 37
Traiaría L. Vitellij cõiux. 143
Triarius Marcenus. 120
Tribunorum collegium. 208
Triumviri. 315
Troezenij. 148
Tullus Hostilius rex Rõ. 149
Turones. 347
Tyro minister Alexandri He-
rodus Iudeorũ regis filij. 278
Tyrtheus poeta Athen. 287
V.
Valens Imp. 14
Valens & Theodosius
Augusti. 47
Valentinianus Imper. 305
Valeria Romana. 143
Valeria Copiolæ Emboliaria
senectus. 297
Valerius Asiaticus. 193
Valerius Licinianus senator. 272
Valerius publicola. 319
Vallasca virgo Bohema. 90
Varronianus. 34
Vdo parthenopolitanus siq̃
Magdeburgẽsis Archiepif. 362
Velius Blesus vir consularis. 271
Venceflaus Imp. 108
Venceflaus Bohemię rex. 123
venetę classis prodigiũ. 268.
Veneri. 352.
Venerorũ erga Franciscũ Fef-
carũ ipsorum ducẽ ingratitu-
do. 168
Veremundus primus Hispan.
rex. 9.
Verritus & Maloriges legati
phrisij. 113
Vespasianus Rom. princeps. 1.
22.31.39.41.75.103.129.150.
155.199.325.
Vespasiani exercitus. 337
Vetula duæ liberẽ locuta. 193
Victor pisanus patricius Vene-
tus. 306
Victorino statua Romæ posi-
ta. 305
Vigilius primus põtifex Max.
118
Vinandus Hefdinensis. 58
Vir Lacedæmonius. 112
Virgilius Maro. 101.
Virgines duo Bœotia. 186
Virgines quædam Antioche-
næ. ibidem.
Virgines quædam spartanę.
186
Virginum trium corpora. 50
Virgo quædam festia & aqui-
la. 165
Virgo quædam Thebana.
186
Viriatus Lusitanus. 102
Visigothi. 339
Vitellij fratres. 174
Vitellius Imp. 209.
227.310.316.348.364.355.
Virellij Germanic⁹ exercitus.
337
Viriza Gothorum rex. 14
Violdus Lituania dux. 317
Vladislaus Hungaria rex. 15

I N D E X

Vngari.	339	Xenocrates Chalcedonius.	162
Volanus prouinciae fratrum minorum praefectus.	197	Xenocrita Cuma.	121
Volfci populi.	336	Xerxis Persarum rex Darij	313
Vraia Gothus.	123	Hiftaspis filius.	313
Vrbanus VI. Pont. Max.	20	Xerxis Persarum regis effrenis	326
Vrracha Aragoniae regina.	14	superbia.	326
Vrsina Taurella Guastalla comes.	90	Z.	
Vssuncallani Perfidis regis im manitas.	180	Z Acharias Pót. Max.	287
VVilla miles Gepida.	351	Zarmonochaga Indus.	
Vxor Arantij.	177	Zeno Imperator.	176
Vxor Gilberti Corregiensis.	217.	Zeno Cirtiaeus philosophus.	
Vxor Itaphernis Persae.	172		76
Vxor Olitoris Aegyptij.	304	Zenobia Armenię regina.	
Vxor Panthei Lacedaemonij.	141.216		228
X.		Zenobia Palmyrensiū regi- na.	109.133.206.277
X Anthij.	86	Zeusis pictor.	113.293
Xantippus Atheniensis.		Zopyrus Persa.	257

F I N I S.

